

પ્રસ્તાવના.

શ્રી હૈમચંદ્રાચાર્યનું નામ કેવલ જૈનીઉજ જાણે છે, ઇટલુંજ નહીં, પણ આ સુધરેલા સમયમાં જરતખંડનાં સર્વ આર્યો, તથા પાશ્ચિમાત્મ વિદ્વાનોમાં પણ તેમનું નામ મશહૂર છે. તે આચાર્ય મહારાજ વિક્રમ સંવત્ તેરના સૈકામાં ગુર્જરપતિ કુમારપાલનાં વચ્ચતમાં થયેલા છે. તેમનું વિશેષ વૃત્તાંત કુમારપાલપ્રવંધ, તથા પ્રવંધચિંતામણી આદિક ગ્રંથોથી જાણી લેવું. તેજ કુમારપાલ રાજાનાં રાજમાન્ય ગુરુ હતા; અને તેથી કુમારપાલ રાજા તેમની આજ્ઞાને મસ્તકપર ધરતા હતા. વલ્લી તે વચ્ચતનાં બ્રાહ્મણો આદિક સર્વ વિદ્વાનોમાં તેજ પોતાની અપૂર્વ વિદ્યાથી સર્વોપરીપણું જોગવતા હતા; તથા તેમના કરેલા અનેક ઉત્તમ ગ્રંથો વાંચવાથી હાલના વિદ્વાનો પણ તેમનું અપૂર્વ જ્ઞાન જોઈ આશ્ચર્ય પામે છે. કેમ કે, તેમણે વ્યાકરણ, કોશ, ન્યાય, સાહિત્ય, કાવ્ય, નાટક, યોગ, નીતિ, વૈરાગ્ય વિગેરે અનેક વિષયોનાં ઉત્તમ રહસ્યવાલા હૈમવ્યાકરણ, હૈમીયનામમાલા, ન્યાયતત્ત્વતરંગ, અલંકારચૂડામણિ, કાવ્યાનુશાસન, દ્વ્યાશ્રય મહાકાવ્ય, ત્રિપટિશલાકાપુરુષ ચરિત્રમહાકાવ્ય, ડ્રૌપદી નાટક, યોગશાસ્ત્ર, અર્હત્તીતિ, વૈરાગ્ય દીપિકા, વીતરાગ સ્તોત્ર, માગધી વ્યાકરણ, દેશીયનામમાલા, હરિશ્ચંદ્રચંપુ વિગેરે સંકલ્પે ગ્રંથો બનાવ્યા છે. સર્વ મલ્લી તેમણે સાડાત્રણ ક્રોડ શ્લોકની રચના કરેલી કહેવાય છે; અને તેમાંનાં હાલ પણ ઘણાં ગ્રંથો આપણી દૃષ્ટિએ પડે છે, અને તેમાં રહેલું અપૂર્વ રહસ્યવાલું તેમનું જ્ઞાન જોઈ દરેક વિદ્વાન પોતાનું મસ્તક આશ્ચર્યથી ઘુણાવ્યા વિના રહેતો નથી. હવે તેજીએ જે ગ્રંથો રચેલા છે, તે પૈકી આ “યોગશાસ્ત્ર” (કે જેનું વીજું નામ “અધ્યાત્મોપનિષદ્” છે,) પણ એક છે. આ મૂલ ગ્રંથ તેમણે સંસ્કૃત જાણમાં બનાવ્યો છે, તથા તેનાપર વિવરણ (ટીકા) પણ તેમણે કર્યું છે. તેનાં વાર પ્રકાશો છે; તેમાંના પેહેલા ચાર પ્રકાશોનું તેમણે વિવરણ કર્યું છે, અને વાકીનાં આઠ પ્રકાશોનું કર્યું નથી. આ ગ્રંથની ઉત્તમતા માટે અત્રે કંઈ પણ નહીં લખતાં, વાચક વર્ગને, અમો આદ્યથી અંતસુધિ તે વાંચી જવાનીજ જવામણ કરીએ ઠીયે; અને તેથી તેમને પો-

તાની મેલેજ માલુમ પડશે. કે, આ ગ્રંથમાં સર્વોત્તમ રહસ્ય જાણેલું છે. વલી આ ગ્રંથ સંસ્કૃત જાપામાં હોવાથી હાલના સમયમાં તે જાપાનું સર્વને જાણપણું નહીં હોવાથી, અમોચે તેનું શુરુ ગુજરાતી જાપાંતર જામનગર નિવાસી પંડિત શ્રાવક હીરાલાલ વિ. હંસરાજ પાસે કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આ ગ્રંથનાં મૂલ શ્લોકો મુકી, તેની નીચે, તેનો અર્થ, તથા તેની નીચે ટીકાનો જાવાર્થ, તથા પ્રસંગોપાત શ્રાવતી કથાઈ પણ સંદેપથી ટાપેલી છે.

આ ગ્રંથમાં ફારમ તપાસનારની ગફલતીથી કોઈ કોઈ જગોએ જે અશુરુતા રહેલી હોય, તે સુદ્ધ જનોએ કૃપા કરી સુધારીને વાંચવી.

શા. જાણજી માયા

(જીમસી માણેકના કારજારી.)

अनुक्रमणिका.

विषय.

प्रकाश पेहेलो.

- १ मंगलाचरण.
- २ स्तुतिगर्जित महावीरप्रभुनुं संक्षिप्त जीवनचरित्र.
- ३ योगनुं स्वरूप तथा तेनुं फल.
- ४ योगनां माहात्म्यसंबंधि जरत महाराजनां दृष्टानं ठारा श्री
कृष्णदेव प्रभुनुं संक्षिप्त चरित्र.
- ५ योगनां संबंधमां मरुदेवा माता तथा दृढप्रदारीनी कथा.
- ६ योगनां संबंधमां चिलातिपुत्रनी कथा.
- ७ योगनुं माहात्म्य.
- ८ सम्यग् ज्ञाननुं स्वरूप.
- ९ नव तत्त्वोनुं स्वरूप.
- १० सम्यग् दर्शननुं स्वरूप.
- ११ सम्यक् चारित्रनुं स्वरूप.
- १२ चारित्रनां मूलगुणोनुं स्वरूप.
- १३ पांच महाव्रतोनी जावनानुं स्वरूप.
- १४ चारित्रनां उत्तरगुणोनुं स्वरूप.
- १५ पांच समितिउनुं स्वरूप.
- १६ त्रण गुप्तिउनुं स्वरूप.
- १७ देश विरति श्रावकनुं स्वरूप (मार्गानुत्तारिनुं स्वरूप.,
बीजो प्रकाश. (१)
- १८ चारव्रतोनुं स्वरूप.
- १९ सम्यक्त्वनुं स्वरूप.
- २० मिथ्यात्वनुं स्वरूप.
- २१ गुरू देवनुं सहाण.
- २२ कुदेवनुं सहाण.

विषय.

पृष्ठ.

२३ गुरु गुरुनुं लक्षण.	१०८
२४ कुगुरुनुं लक्षण.	१०९
२५ गुरु धर्मनुं लक्षण.	११०
२६ कुधर्मनुं लक्षण.	१११
२७ सम्यक्त्वनुं लक्षण.	११२
२८ सम्यक्त्वनां पांच दूषणो.	११४
२९ सम्यक्त्वनां पांच दूषणो.	११५
३० पांच अणुव्रतनुं स्वरूप.	११६
३१ जीवहिंसानुं फल देखाडवा पूर्वक ते तजवानो उपदेश.	११७
३२ जीवहिंसा करनारनी निंदा.	११८
३३ जीवहिंसापर सुझूम, तथा ब्रह्मदत्त चक्रीनी कथा.	११९
३४ फरीने जीवहिंसाकरनारनी निंदा.	१२०
३५ कुलक्रमनी पण हिंसा तजनार सुलसनी कथा.	१२१
३६ अन्य दर्शनीउनां शास्त्रमां कहेली हिंसा.	१२२
३७ अन्य दर्शनीउथी श्राद्धमां कराती हिंसा.	१२३
३८ अहिंसा व्रतनी स्तुति तथा फल.	१२४
३९ सत्यव्रतनुं स्वरूप.	१२५
४० मृषावादथी यता दोषोनुं स्वरूप.	१२६
४१ मृषावादपर कादीकाचार्य तथा वसुराजानी कथा.	१२७
४२ परने पीडाकारी सत्यवचन पण नहीं बोलवा माटे कौशिक तापसनी कथा.	१२८
४३ अस्तेय व्रतनुं स्वरूप.	१२९
४४ अस्तेय व्रतपर मंडक तथा रौहिणेयनी कथा.	१३०
४५ ब्रह्मचर्य व्रतनुं स्वरूप.	१३१
४६ मैथुनथी यता दोषो.	१३२
४७ स्त्रीनां दूषणो.	१३३
४८ वेश्यानां दूषणो.	१३४
४९ परस्त्री गमननां दूषणो.	१३५

अनुक्रमणिका.

विषय.

१८८

५० परस्त्री गमनंती इच्छापर रावणनी कथा.

१८९

५१ परस्त्रीथी विरक्त रद्देवापर सुदर्शन शेठनी कथा.

१९०

५२ मैथुनमां आसक्त रद्देला माणसोने शिखामण.

१९१

५३ परिग्रहनुं स्वरूप.

१९२

५४ परिग्रहनां दूषणो.

१९३

५५ परिग्रहपर सगर, कुचिकर्ण, तिलक तथा नंदनी कथा.

१९४

५६ संतोषपर अजयकुमारनी कथा.

१९५

५७ संतोष राखवा माटे प्राणीउने शिखामण.

१९६

त्रीजो प्रकाश. (३)

१९७

५८ गुणव्रतोनुं स्वरूप.

१९८

५९ दिग्विरतिनुं स्वरूप.

१९९

६० जोगोपजोगनुं स्वरूप.

२००

६१ खावा माटे वर्जवा लायक वस्तुउनुं स्वरूप.

२०१

६२ मंदिरापोनथी यतां दूषणोनुं स्वरूप.

२०२

६३ मांसजक्षणनां दूषणो.

२०३

६४ माखण खावानां दूषणोनुं स्वरूप.

२०४

६५ मद्य जक्षणनां दूषणोनुं स्वरूप.

२०५

६६ पांच उद्वंर जक्षण करवानां दूषणोनुं स्वरूप.

२०६

६७ अनंतकायनुं तथा अजाण्या फलोनुं स्वरूप.

२०७

६८ रात्रिजोजननां दूषणोनुं तथा तेनां फलोनुं स्वरूप.

२०८

६९ काचां गोरस साथे छिदल खावानां दूषणो.

२०९

७० जंतुवालां फलो खावानो निषेध.

२१०

७१ अनर्थ दंडनुं वर्णन.

२११

७२ दुर्ध्याननुं स्वरूप.

२१२

७३ पापोपदेशनुं स्वरूप.

२१३

७४ प्रमादनुं स्वरूप.

२१४

७५ शिद्धाव्रतोनुं स्वरूप.

२१५

७६ सामायिकनुं स्वरूप.

२१६

वीषय.

	पृष्ठ.
७७ सामायिकथी यता कर्मक्षयपर चंद्रावतंसकनीकथा.	२५४
७८ देशावकाशिक व्रतनुं स्वरूप.	२५५
७९ पौषध व्रतनुं स्वरूप.	२५५
८० पौषध व्रतपर चुलनीपितानी कथा.	२५६
८१ अतिथिसंविज्ञाग व्रतनुं स्वरूप.	२५९
८२ पौषधपारणनी विधि.	२६१
८३ मुनिदानपर संगमकनी कथा.	२६४
८४ अतिचारोनुं स्वरूप.	२७०
८५ पेहेला व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७१
८६ बीजा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७३
८७ त्रीजा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७३
८८ चोथा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७४
८९ पांचमा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७५
९० दिग्विरति व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७६
९१ नोगोपन्नोगनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७७
९२ पंदर कर्मादानोनुं स्वरूप.	२७८
९३ अनर्थ दंडनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८२
९४ सामायिक व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८२
९५ देशावकाशिक तथा पौषध व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८३
९६ अतिथिसंविज्ञाग व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८४
९७ महाश्रावकपणानुं तथा सातक्षेत्रोनुं स्वरूप.	२८४
९८ महाश्रावकनी दिनचर्यानुं स्वरूप.	२८७
९९ श्रावकने देरासरमां जवानी विधि.	२८७
१०० इर्यापथिकी सूत्रनो अर्थ.	२८८
१०१ नमुहुणंनो अर्थ.	२९१
१०२ अरिहंत चेइ आणंनो अर्थ.	२९५
१०३ लोगस्सनो अर्थ.	२९६
१०४ पुस्करवरदीवट्टे नो अर्थ.	२९९

विषय.

पृष्ठ.

१०५ सिद्धाणं बुद्धाणं चर्च.	४२४
१०६ गुरु वंदनं स्वरूप.	४२४
१०७ देववन्दनं स्वरूप.	
१०८ देववन्दनं वत्रीत दोषोक्तं स्वरूप.	४२८
१०९ गुरुनी तैत्रीत आस्तातनां स्वरूप.	४२९
११० कायोत्तर्गं स्वरूप.	४३०
१११ कायोत्तर्गं एकवीत दोषोक्तं स्वरूप.	४३१
११२ प्रत्याख्यानं स्वरूप.	४३२
११३ स्त्रीनां त्यागपर स्थितिर्ज्ञेयं स्वरूप.	४३२
११४ स्त्रीनां अंगं निन्दनं स्वरूप.	४३३
११५ श्रावकव्रतं पालना पर कर्तव्यं.	
११६ निज्जा कर्मा वादं चित्तं.	४३३
११७ श्रावकनी अग्यार प्रतिमं स्वरूप.	४३४
११८ समाधिभरणपर आनन्दं स्वरूप.	४३५
११९ आत्मानं रत्नत्रयत्वात् स्वरूप.	४३६
१२० कषायोक्तं स्वरूप.	४४१
१२१ इंद्रियोक्तं स्वरूप.	
१२२ इंद्रिनां लोबुपीपपापरं स्वरूप.	४४७
१२३ स्पर्शादिक विषयोक्तं स्वरूप.	
१२४ इंद्रिजने जीतवानो स्वरूप.	४४८
१२५ मनश्चुधितं स्वरूप.	४४९
१२६ रागद्वेषं दुर्जयपदं.	
१२७ रागद्वेषे जीतवानो स्वरूप.	४५२
१२८ बार जावनां स्वरूप.	४५३
१२९ उदासीनपणं स्वरूप.	
१३० ध्यानं स्वरूप.	
१३१ मैत्री, प्रमोद, का	

अनुक्रम

विषय.

पृष्ठ.

- १३२ पर्युकासन, वीरासन विगेरे आसनोनुं स्वरूप.
 १३३ कायोत्सर्गनुं स्वरूप.

३७६

३८१

पांचमो प्रकाश. (५)

- १३४ प्राणायामनुं स्वरूप.
 १३५ रेचक विगेरे प्राणायामनां जेदोनुं स्वरूप.
 १३६ तेजनुं फल.
 १३७ प्राणोनां स्थानादिकनुं स्वरूप.
 १३८ अपान, समान अने उदान वायुनुं स्वरूप.
 १३९ ध्याननुं स्वरूप.
 १४० ध्यान धरवानां बीज मंत्रो.
 १४१ धारणानुं स्वरूप.
 १४२ धारणानुं फल.
 १४३ चैमादिक मंडलोनुं स्वरूप.
 १४४ वायुनुं स्वरूप.
 १४५ कार्यनां प्रश्नमाटे वायुनुं फल.
 १४६ नाडीनुं स्वरूप तथा फल.
 १४७ कालज्ञाननुं स्वरूप.
 १४८ नेत्रोनी परीक्षार्थी कालज्ञाननुं स्वरूप.
 १४९ कर्णनुं तथा मस्तकनुं लक्षण.
 १५० कालज्ञाननां बीजा उपायो.
 १५१ रोगी माटेनां शुकनोनुं स्वरूप.
 १५२ कालज्ञाननां विविध स्वरूपो.
 १५३ विद्यार्थी कालज्ञाननी परीक्षा विगेरे.
 १५४ नाडीनी शुद्धि.
 १५५ नाडीसंचारनां ज्ञाननुं फल.
 १५६ वेधविधि.
 १५७ पक्वाय प्रवेश विद्या.

३८२

३८३

३८४

३८४

३८५

३८६

३८६

३८७

३८८

३९०

३९१

३९२

३९३

३९७

४०३

४०४

४०५

४११

४१२

४१६

४२३

४२४

४२५

४२६

विषय.

पृष्ठ.

ठोठो प्रकाश (६)

१५८ परपुर प्रवेशानुं अपरमार्थपणुं.

४२७

१५९ ध्यान सिद्धि साढे प्राणायामनो प्रक्षेप.

४२७

सातमो प्रकाश. (७)

१६० ध्यान धरनारनुं स्वरूप.

४२८

१६१ ध्येयनुं स्वरूप.

४२९

१६२ आग्नेयी धारणानुं स्वरूप.

४३०

१६३ वायवी धारणानुं स्वरूप.

४३१

१६४ वारुणी धारणानुं स्वरूप.

४३२

१६५ तत्रचूधारणानुं स्वरूप.

४३२

१६६ पिंडस्थध्येयनुं माहात्म्य.

४३३

आठमो प्रकाश. (८)

१६७ पदस्थध्येयनुं लक्षण.

४३३

१६८ पदस्थध्येयनुं फल.

४३४

१६९ पदमयी देवतानुं स्वरूप.

४३६

१७० मंत्रराजनुं फल.

४३७

१७१ पदमयी देवतानुं प्रकारांतरधी स्वरूप.

४३९

१७२ व्युष्टिसहित मंत्राक्षर.

४४१

नवमो प्रकाश. (९)

१७३ रूपस्थध्येयनुं स्वरूप.

४४७

दशमो प्रकाश. (१०)

१७४ रूपातीतध्येयनुं स्वरूप.

४५०

१७५ आज्ञाध्यान तथा अपायध्याननुं स्वरूप.

४५१

१७६ विपाकध्यान, संस्थानध्यान, लोकध्यान तथा धर्मध्यान द्विगे-

रेनुं स्वरूप.

४५२

१७७ आत्मसंवेद्य सुखनुं स्वरूप.

४५३

अग्यारमो प्रकाश. (११)

१७८ शुक्लध्याननां अधिकारीनुं स्वरूप.

४५४

विषय.

पृष्ठ.

१३२ पर्युकासन, वीरासन विगेरे आसनोनुं स्वरूप.

३७९

१३३ कायोत्सर्गनुं स्वरूप.

३८१

पांचमो प्रकाश. (५)

१३४ प्राणायामनुं स्वरूप.

३८१

१३५ रेचक विगेरे प्राणायामनां भेदोनुं स्वरूप.

३८३

१३६ तेजनुं फल.

३८४

१३७ प्राणोनां स्यानादिकनुं स्वरूप.

३८४

१३८ अग्नान्. समान अने उदान वायुनुं स्वरूप.

३८५

१३९ ध्याननुं स्वरूप.

३८६

१४० ध्यान ध्यानानां बीज मंत्रो.

३८६

१४१ ध्यानानुं स्वरूप.

३८७

१४२ ध्यानानुं फल.

३८८

१४३ नैमागिक मंत्रोनुं स्वरूप.

३९०

१४४ ध्याननुं स्वरूप.

३९१

१४५ ध्यानानां प्रसङ्गादे वायुनुं फल.

३९२

१४६ ध्यानानुं स्वरूप लया फल.

३९३

१४७ ध्यानानुं स्वरूप.

३९७

१४८ ध्यानानां ध्यानानां वायुनुं स्वरूप.

४०३

१४९ ध्यानानुं स्वरूप ध्यानानुं स्वरूप.

४०४

१५० ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४०५

१५१ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४०६

१५२ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४०७

१५३ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४०८

१५४ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४०९

१५५ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४१०

१५६ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४११

१५७ ध्यानानां ध्यानानां ध्यानानुं स्वरूप.

४१२

विषय.

पृष्ठ.

ठोठो प्रकाश. (६)

१५८ परपुर प्रवेशनुं अपरमार्थपणुं. ४२७

१५९ ध्यान सिद्धि माटे प्राणायामनो प्रक्षेप. ४२७

सातमो प्रकाश. (७)

१६० ध्यान धरनारनुं स्वरूप. ४२८

१६१ ध्येयनुं स्वरूप. ४२९

१६२ आग्नेयी धारणानुं स्वरूप. ४३०

१६३ वायवी धारणानुं स्वरूप. ४३१

१६४ वारुणी धारणानुं स्वरूप. ४३२

१६५ तत्रजूधारणानुं स्वरूप. ४३२

१६६ पिंडस्थध्येयनुं माहात्म्य. ४३३

आठमो प्रकाश. (८)

१६७ पदस्थध्येयनुं लक्षण. ४३३

१६८ पदस्थध्येयनुं फल. ४३४

१६९ पदमयी देवतानुं स्वरूप. ४३६

१७० मंत्रराजनुं फल. ४३७

१७१ पदमयी देवतानुं प्रकारांतरशी स्वरूप. ४३८

१७२ व्युष्टिसहित मंत्राक्षर. ४४१

नवमो प्रकाश. (९)

१७३ रुपस्थध्येयनुं स्वरूप. ४४७

दशमो प्रकाश. (१०)

१७४ रुपातीतध्येयनुं स्वरूप. ४५०

१७५ आज्ञाध्यान तथा अपायध्याननुं स्वरूप. ४५१

१७६ विपाकध्यान, संस्थानध्यान, लोकध्यान तथा धर्मध्यान विनि-

रेनुं स्वरूप. ४५२

१७७ आत्मसंवेद्य सुखनुं स्वरूप. ४५३

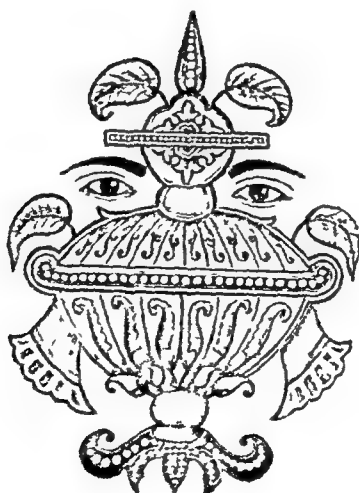
अग्यारमो प्रकाश. (११)

१७८ शुक्लध्याननां अधिकारीनुं स्वरूप. ४५४

वीषय.

पृष्ठ.

१७९ शुक्लध्याननां ज्ञेदोनुं स्वरूप.	४५५
१८० घाती कर्मोनुं स्वरूप.	४५८
१८१ तीर्थकरनां अतिशयोनुं स्वरूप.	४५८
१८२ बीजा केवलीउनुं स्वरूप.	४६२
वारमो प्रकाश. (१२)	
१८३ योगीनां मन तथा आत्मानुं स्वरूप.	४६५
१८४ योगिनुं स्वरूप.	४७२
१८५ आ योग शास्त्र रचवानुं कारण.	४७४
१८६ जाषांतर कारनी प्रशक्ति.	४७५
१८७ आ ग्रंथनां जाषांतर कर्ता पंक्ति हीराबालविरचितं विजया- नंद स्तोत्रं.	४७६
१८८ शुद्धिपत्र.	४८०

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

श्रीमत् हेमचंद्राचार्यविरचित

योगशास्त्रं भाषांतर.

सिद्ध थयेલી योगनी श्रद्धुत संपत्तिवाला, तथा मुक्ति प्राप्त यवायी शोचायमान एवा वीर परमात्माने नमस्कार करीने, जव्य जीवोने प्र-
तिबोध करवा माटे, योगशास्त्रनुं विशेष टीकायुक्त वर्णन करूं.

नमो दुर्वाररागादि, वैरिवारनिवारिणे ॥

अर्हते योगिनाथाय, महावीराय तायिने ॥ १ ॥

अर्थ:- दुखें वारी शकाय, एवा रागादि वैरिना नमस्कारे नामना-
वावाला, तथा योगीना स्वामि, अने (सर्व जीवोनुं) प्रकाश करुनारा ए-
वा वीर परमात्माने नमस्कार थाउ ?

टीका:- आ श्लोकमां. "महावीराय" ए विशेष्य पद ते: ते शिरोम-
रीने कर्मोने दूर करे, ते "वीर" कहेवाय; वली जे पर्मोना नाम प-
तथा तपशी शोभे, तथा जे तप अने वीर्ययुक्त होय ते "वीर" कहेवाय
तथा जे धीजा वीरपुरुषोनी अपेक्षाए मोटा होय. ते "महावीर" कहे-
वाय. तेमज जगवानना जन्मोत्सव वखते खाद्यपूजा समेत इतने मज
थइ के, आ प्रभुनुं शरीर तो नानुं ठे. तेथी पाणीने आदले पता मज
केम सहन करी शकशे ? एवा इहूनी शंकारूपी शत्रुने तर मज कर्ते,
प्रभुए डावा पगना अंगुठाथी मेरुपर्वतने क्षोभाय्यो जे, तेनां शिरोम-
कंपवा लाग्यां. तथा कंपायमान थती पृथ्वीपर सहस्र शोकायमान पद-
लाग्यो तेसमये इहू अवपित्तानथी जोय. तो प्रभुना प्रसन्नतां प्रतिपन्न
जोवाथी आश्चर्य पासीने. तेणें प्रभुनुं "महावीर" नाम राखूं. अने ते
नामने प्रभुए अनादि जयमां उत्पन्न पयेजा प्रोट बलने नमस्कार करुन
वज्रपी सार्पक वर्यु. तथा जगवाननुं "अर्पमान" एतुं तान् नमस्कार करुं
इतुं. पासीनां विशेषणो तो. पोताना सग अर्पते इतुं. कर्तो पद-
जगवानना चार अतिशयोने प्रगट करे ते. तेनां हृदयस्थ. तेदना अ-

રધા શ્લોકથી) “અપાયાપગમ” નામે અતિશય પ્રગટ થાય છે. કારણ કે, અપાયરૂપ (કષ્ટરૂપ) એવા જે રાગઆદિક તેડનો નાશ થવાથી, જગવાનને સ્વરૂપપણાનો લાજ થયો છે. “અર્હતે” એ શબ્દથી સઘલા દેવ દાનવ તથા માણસોએ કરેલી પૂજાનો અતિશય પ્રગટ થાય છે. અને “યોગિનાથાય” એમ કહેવાથી “જ્ઞાનાતિશય” કહ્યો છે. અવધિજ્ઞાનિ આદિક યોગિયો કહેવાય, અને તેડના પણ નાથ. કારણ કે, તેડે તો નિર્મલ કેવલજ્ઞાનથી લોકાલોકના સ્વજાવો જાણેલા છે. “તાયિને” એ પદ કહીને “વચનાતિશય” જણાવ્યો છે. કારણ કે, પ્રજુ સઘલા દેવ, દાનવ, માણસ તિર્યંચ આદિકને પાલવાવાલા છે; અને તે પાલવાપણું તો, સઘલા જીવનોને અજ્ઞયદાન દેવામાં સમર્થ, તથા સઘલી જાણામાં તુલ્ય, એવી ધર્મદેશનાના દ્વારે કરી આ પ્રજુનેજ છે. પાલનમાત્ર તો, પોતાની આપદાથી વાઘ આદિકને પણ સંજીવે છે. એવી રીતે આ ચાર અતિશયોયે કરીને, મહાવીર પ્રજુની પરમાર્થપણાનીં નિરુક્તિ કહી. વલી યોગગર્જિત ત સ્તુતિ કહે છે.

પન્નગે ચ સુરેંડે ચ, કૌશિકે પાદસંસ્પૃશિ ॥

નિર્વિશેષમનસ્કાય, શ્રીવીરસ્વામિને નમઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:- પગને સ્પર્શ કરનાર ઇંદ્ર તથા કૌશિક, કૌશિક સર્પનેવિષે પણ, જેનું તુલ્ય મન છે, એવા શ્રીવીરસ્વામિપ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં ?

ટીકા:- સર્પને કૌશિકપણું તેના આગલા જવના ગોત્રને અનુસારે છે, કારણ કે, પ્રજુયે પણ કહ્યું હતું કે, “હે કૌશિક” તું વોધ પામ્ય ? અને ઇંદ્રનું તો “કૌશિક” નામ હતું. તેડે વન્નેએ પ્રજુના પગનો સ્પર્શ કર્યો, એટલે સર્પે ડંચ મારવાની બુદ્ધિથી, અને ઇંદ્રે પોતાની જાતિના અતિશયથી સ્પર્શ કર્યો. “તુલ્ય મનવાલા” એટલે પ્રજુને રાગદ્વેષનું રહિતપણું હોવાથી તેમનું મધ્યસ્થપણું જણાવ્યું. વલી પરંપરાથી આવો અર્થ પણ ગમ્ય છે. (તે કહે છે.)

પૂર્વે જન્મમાં મેલવેલ છે, પ્રતાપી એવું તીર્થંકર નામકર્મ જેણે, તથા ગ્રણ જ્ઞાનથી પવિત્ર આત્માવાલા, શ્રી વીરપ્રજુ, પ્રાણત દેવલોકના પુણ્યો-જ્ઞર વિમાનથી ચવીને, સિદ્ધાર્થરાજાને ઘર, ત્રિશલા રાણીની કુદ્ધિરૂપી

तलावमां, राजहंसनी पेठे आवी उपन्या. ते प्रभु ज्यारे गर्जमां आव्या, त्यारे त्रिशला देवियें. सिंह, हाथी, वृषज, अजिपेकसहित लक्ष्मी, पुष्पमाला, चंद्र, सूर्य, महाध्वज, जरेलोकुंज, पद्मसरोवर, समुद्र, विमान, रत्नराशि. तथा धुमाढाविनानो अग्नि, एवी रीतनां चौद स्वप्नां जोयां. पठी शुभ दिवसें, त्रणे लोकने उद्योत करनारा, तथा देव अने दानवोना आसनने कंपावनार, तथा क्षणवार नारकीना जीवोने पण सुख आपनार, एवा प्रभुनो सुखमयसमये जन्म थयो, तथा तेज वखते दिक्कुमारियो “सूतिकर्म” करवा लागियो; पठि सुधमेंद्रें, प्रभुनो जन्माजिपेक करवा वास्ते तेने मेरु पर्वतपर लइ जइ, सिंहासनपर बेसाड्या पठी नक्तिथी कोमल ठे, चित्त जेनुं, एवा ते इंद्रें शंका करी के, आटलो बधो पाणीनो नार, आ प्रभु, केम सहन करी शकशे? एवी रीतनी इंद्रनी शंका दूर करवाने, प्रभुए लीलामात्रथी, डावा पगना अंगुठाथी, मेरुने दबाव्यो. ते वखते ते पर्वतनां शिखरो, जाणे प्रभुने नमस्कार करवामाटेज नमतां होय नहीं, तेम नमी गयां, तथा कुलपर्वतो पण जाणे प्रभुपासे आववा-माटे (प्रयत्न) करता होय नहीं, तेम चलायमान थया; तथा समुद्रो जाणे स्नात्र करवामाटेज उछलता होय नहीं, तेम अत्यंत उठलवा लाग्या, तथा पृथ्वी जाणे नाचवानी तैयारी करती होय नहीं, तेम कंपवा लागी. “आ शुं थयुं?” एम विचारि इंद्रें अवधिज्ञानना उपयोगथी, जगवाननुं लीलायित जाणुं (ते जोइ) इंद्र, प्रभुने नस्कार करी कहेवा लाग्यो के, हेस्वामि! मारा जेवो सामान्य माणस, आपनां आवां अतुल्य माहात्म्यने केम जाणी शके? माटे मने जे शंका थइ हती, ते “मिथ्या दुःकृत” ठे (हुं तेविपे क्षमा मागुं हुं.) पठी इंद्रोए वाजां वागते, प्रभुनो, तीर्थोनां सुगंधि तथा पवित्र पाणीउथी अजिपेक कयों पठी देव, दानव, तथा ज्वनपतिउए ते अजिपेकनां जलने वंदन करी, शरीरे ठांद्युं वली प्रभुना स्नात्र जलथी स्पर्श थयेली माटी पण वंदनीय थइ, कारणके, मोटाउनी संगतिथी हलका माणसनुं पण गौरव थाय ठे. पठी सुधमेंद्र, प्रभुने ईशानेंद्रना खोढामां बेसाडीने, स्नान करावीने, तथा पूजिने स्तुति करवा लाग्यो हे अरिहंत, जगवंत! स्वयंबुद्ध, ब्रह्मा, तीर्थंकर, आदिकरनार, पुरुषोत्तम, लोकमां दीपक समान, लोकने प्रयांत करनारा, लाकमां

રથા શ્લોકથી) “અપાયાપગમ” નામે અતિશય પ્રગટ થાય છે. કારણ કે, અપાયરૂપ (કષ્ટરૂપ) એવા જે રાગઆદિક તેડનો નાશ થવાથી, જગવાનને સ્વરૂપપણાનો લાજ થયો છે. “અર્હતે” એ શબ્દથી સઘલા દેવ દાનવ તથા માણસોએ કરેલી પૂજાનો અતિશય પ્રગટ થાય છે. અને “યોગિનાથાય” એમ કહેવાથી “જ્ઞાનાતિશય” કહ્યો છે. અવધિજ્ઞાનિ આદિક યોગિયો કહેવાય, અને તેડના પણ નાથ. કારણ કે, તેડે તો નિર્મલ કેવલજ્ઞાનથી લોકાલોકના સ્વજાવો જાણેલા છે. “તાયિને” એ પદ કહીને “વચનાતિશય” જણાવ્યો છે. કારણ કે, પ્રજુ સઘલા દેવ, દાનવ, માણસ તિર્યચ આદિકને પાલવાવાલા છે; અને તે પાલવાપણું તો, સયલા દુવનોને અન્નયદાન દેવામાં સમર્થ, તથા સઘલી જાણામાં તુલ્ય, ણથી ધર્મદેશનાના ઠારેં કરી આ પ્રજુનેજ છે. પાલનમાત્ર તો, પોતાની આપણી યાય આદિકને પણ સંજવે છે. એવી રીતે આ ચાર અતિશયોયેં કરીને, મહાવીર પ્રતુની પરનાર્યપણાનીં નિરુક્તિ કહી. વલી યોગગર્જિત મુક્તિ કહે છે.

પગને ચ મુરંડે ચ, કૌશિકે પાદસંસ્પૃશિ ॥

નિર્વિશેષમનસ્કાય, શ્રીવીરસ્વામિને નમઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:- પગને મુરંડે કરનાર હંડ તથા કૌશિક, કૌશિક સર્પનેવિષે પણ, તેડું તુલ્ય મન છે. એવા શ્રીવીરસ્વામિપ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં ?

ટીકા:- સર્પને કૌશિકરાડું તેના આગલા તવના ગોત્રને અનુસારેં છે, બાકી કે, પ્રત્યેં પણ કાનું હતું કે, “હે કૌશિક” તું વાંધ પામ્ય ? અને તેડું તો “સૌમિજ” નામ હતું. તેડેં વહેણ પ્રતુના પગનો સ્પર્શ કર્યો, છતાં મને તેમ નાસ્વાની શુદ્ધિથી. અને હંડે પોતાની તક્તિના અતિશય, સ્પર્શ કર્યો. “તુલ્ય મનવાલા” છતાં પ્રતુને ગામેદેપનું મદિતપણું દેવાયું, તેમજ સમસ્તપણું જાણવું. વહી પગપગથી આવા અર્થ પણ મળે છે. (તે વહે છે.)

પૂર્વે જ્ઞાનનાં મેલવેલ છે. પ્રત્યેં પડું તીર્થકાર નામકર્મ જોઈ, તથા જ્ઞાન કારણે સર્વે અનુભવતા. શ્રીવીરપ્રતુ. પ્રાપ્ત દેવલોકના પુણ્ય-કા નિશ્ચયથી વહીને નિરુદ્ધેશજાણે દેવ, ત્રિશક્તિ ગર્ભાની કૃતિમયી.

तलावमां, राजहंसनी पेठे आवी उपन्या. ते प्रभु ज्यारे गर्जमां आव्या, त्यारे त्रिशला देवियें, सिंह, हाथी, वृषज, अजिपेकसहित लक्ष्मी, पुष्पमाला, चंद्र, सूर्य, महाध्वज, जरेलोकुंज, पद्मसरोवर, समुद्र, विमान, रत्नराशि, तथा धुमाडाविनानो अग्नि, एवी रीतनां चौद स्वप्नां जोयां. पठी शुभ दिवसें, त्रणे लोकने उद्योत करनारा, तथा देव अने दानवोना आसनने कंपावनार, तथा क्षणवार नारकीना जीवोने पण सुख आपनार, एवा प्रभुनो सुखमयसमये जन्म थयो, तथा तेज वखते दिक्कुमारियो “सूतिकर्म” करवा लागियो; पठि सुधमेंडें, प्रभुनो जन्माजिपेक करवा वास्ते तेने मेरु पर्वतपर लइ जइ, सिंहासनपर बेसाड्या पठी चक्रिथी कोमल ठे, चित्त जेनुं, एवा ते इंडें शंका करी के, आटलो वधो पाणीनो चार, आ प्रभु, केम सहन करी शकशे? एवी रीतनी इंडनी शंका दूर करवाने, प्रभुए लीलामात्रथी, डावा पगना अंगुठाथी. मेग्ने दयाव्यां. ते वखते ते पर्वतनां शिखरो, जाणे प्रभुने नमस्कार करवामाटेज नमनां होय नहीं, तेम नमी गयां, तथा कुलपर्वतो पण जाणे प्रभुपाने आवडा-माटे (प्रयत्न) करता होय नहीं, तेम चलायमान थया; तथा समुद्रो जाणे स्नात्र करवामाटेज उल्लता होय नहीं, तेम अत्यंत उठलवा लाग्या. तथा पृथ्वी जाणे नाचवानी तैयारी करती होय नहीं, तेम कंपडा लागी. “आ शुं थयुं?” एम विचारि इंडें अवधिज्ञानना उपयोगथी. जगदाननुं लीलायित जाणुं (ते जोइ) इंड, प्रभुने नस्कार करी वहेवा लाग्यां के. हेस्वामि! मारा जेवो सामान्य माणस. आपनांआवां अतुल्य माहात्म्यने केम जाणी शके? माटे मने जे शंका थइ हती. ते “मिथ्या दुःश्चन” ठे (हुं तेविपे दामा मायुं हुं.) पठी इंडोए वाजां वागते, प्रभुनो. तीर्थनां सुगंधि तथा पवित्र पाणीउंधी अजिपेक कर्यो पठी देव. दानव. तथा ज्वनपतिउण ते अजिपेकनां जखने वंदन करी. शरीरे ठांटुं बढी प्रभुना स्नात्र जलथी स्पर्श घेवेली माटी पण वंदनीय थइ. कारणे. मोटाउंती संगतिथी हलका माणसनुं पण गौरव पाय ठे. पठी सुधमेंड. प्रभुने शानेंडना खोलामां बेसाडीने. स्नान करावीने. तथा पूजिने स्तुति अर्चना लाग्यो हे अरिहंत. जगवंत! स्वयंदुरु. ब्रह्मा. तीर्थकर. अविनाशन. पुरुषोत्तम. लोकमां दीपक. समान. लोकने प्रधान वगनाग हाज्जनां

उत्तम, लोकना अधीश, लोकोना हितकारी, पुरुषोमां उत्तम, पुंडरीक समान, पुरुषोमां सिंहसमान, पुरुषोमां गंधहस्ति समान, चक्षु देवावाला, अजय देनारा, बोध देनारा, मार्ग देखाडनारा, धर्म देवावाला, धर्मनो उपदेश देनारा, शरणुं देवावाला, धर्ममां सारथीसमान, धर्ममां दोरनारा, धर्ममां चक्रवर्त्ति, उद्वस्थपणार्थी रहित, सम्यग् ज्ञान दर्शनने धारण करनार, जिन, जाप करवा लायक तरेला अने तारनारा, मुकाएला (कर्मोथी) मुकावनारा, तथा बोध पामेला, अने बोध देनारा, एवा तमो प्रत्ये नमस्कार थाउं? तेम वली, सर्वज्ञ स्वामी, सघळुं जोनारा, सघला अतिशयोनां पात्ररूप आठ कर्मोने नाश करनारा, वली क्षेत्र, पात्र, तीर्थ तथा परमात्मा, तथा स्याद्वाद कहेवावाला, वीतराग तथा मुनि, एवा तमो प्रत्ये नमस्कार थाउं? वली, पूज्यना पण पूज्य, तथा मोटामां मोटा, तथा आचार्योना पण आचार्य, ज्येष्ठोमां अतिज्येष्ठ तथा सर्वव्यापी, योगियोना स्वामी, पवित्र तथा पवित्र करनारा, अनुत्तर, तथा उत्तर, योगोना आचार्य, निर्मल करनारा, उत्कृष्ट, अग्रेसर बृहस्पति तथा मंगलरूप एवा तमो प्रत्ये नमस्कार थाउं? वली स्वर्ग मृत्यु अने पातालमां एकज वीर, तथा पहेलांथीज उगेला सूर्यसमान, जंजूर्जुवः स्वः एवी रीतनी वाणीथी स्तववा लायक, एवा तमो प्रत्ये नमस्कार थाउं? वली सर्वने प्रिय, सर्वज्ञ सर्व अर्थ रूप अमृत समान, उदय थयेल ठे ब्रह्मचर्य जेने एवा, तथा यथार्थ कहेनार, तथा (जवरूपी समुद्रथी) पार पहेचेला, तथा उहापण वाला, विकाररहित, रक्षाण करनारा, वज्ररूपजनाराच संघयणवाला, तत्व जोनारा, त्रणे कालमां जाणनारा, जिनेंद्र, स्वयंजू, तथा ज्ञान, बल, वीर्य, तेज, शक्ति तथा आश्चर्यवाला, आदिपुरुष, परमेष्ठि, महेश, ज्योतितत्ववाला, तथा सिद्धार्थ राजाना कुलरूपी क्षीरसमुद्र प्रत्ये चंद्र समान, धीर, तथा त्रण जगतना स्वामि, एवा तमो महावीर प्रत्ये नमस्कार थाउं? एवी रीतें स्तुति करीने, तथा नमस्कार करी, प्रभुने लइने, तुरत इंद्र, तेमनी माताने सोंप्या पोताना वंशनी वृद्धि करवाथी, मातपितायें तेमनुं यथार्थ “वर्धमान” नाम पाड्युं. “हुं पेहेलां सेवुं, हुं पेहेलां सेवुं” एवुं बोखता जक्त एवा देव, दानवोथी सेवाता ते प्रभु अमृतने वर्षनारी दृष्टिथी जाणे पृथ्वीने सिंचता होय नहीं, एवा, तथा एक ह-

एलाग्ने प्राप्त लक्षणोवाला तथा स्वाभाविक गुणोथी मोहोटा एवा ते
 प्रज प्रनुक्रमें वचथी पण वधवा लाग्या एक दहाडे ते अत्यंत पराक्रमी
 प्रज, समर्थी अवस्थावाला. राजपुत्रोनी साथे, उमरने लायक एवी
 रमलोथी रमवा गया. त्यारे सुधर्मा सजामां ईंई अवधिज्ञानथी जाणीने
 करुं के. सघला वीरपुरुषो महावीरप्रभुथी नीचा ठे. त्यारे कोइ मत्स-
 री देवतायें करुं के. तेने तो हुं झोचावी दर्श, एम विचारि ज्यां प्रभु
 फ्रीटा करता हता त्यां आव्यो. ते वखते प्रभु राजपुत्रो साथे आमल-
 की फ्रीटा करता हता. ते जोइने. ते देव, मायाथी सर्प थई ते जाडने
 धोटाणो. ते वखते सघला राजपुत्रो वीकथी दशे दिशाठमां नाशी गया,
 त्यारे प्रभुयें जरा हसीने, ते सर्पने दोरडानी पेठे उपाडीने, पृथ्वीपर फेंकी
 दीधो. पठी ते राजकुमारो पाठा, लज्जासहित रमवा आव्या, त्यारे ते देव
 पण कुमार थईने आव्यो. तथा सघलाठ वृद्धपर चड्या, पण सघलाकुमा-
 रोनी पेहेलां प्रभु वृद्धना अग्रजागपर पडोची गया, अथवा एम करवुं प्र-
 भुने शुं मुश्केल ठे !! के जे, लोकना अग्रजागप्रत्ये पण जशे. ते वृद्धपर
 प्रभु मेरु पर्वतपर जेम सूर्य शोजे. तेम शोजवा लाग्या; तथा बीजा लट-
 कता कुमारो बांदराठनी पेठे शोजवा लाग्या. त्यारे एवी रीतें जगवान्
 जीत्या; अने ते रमतमां शरत एवी हती के, जे कोई जीते ते बीजानी
 पीठपर चडी बेसे. तेथी वीर प्रभु ठोकराठनी पीठपर बेसीने, तेउने घो-
 डानी पेठे फेरववा लाग्या, तथा अनुक्रमें महावलवान्, ते प्रभु ते देवनी
 पीठपर पण वेठा. त्यारे ते छुष्टबुद्धि देव, पोतानुं विकराल वेतालनुं रूप
 करीने, पर्वतोने पण हरावतो थको, उंचो वधवा लाग्यो. पाताल सरखा
 तेना मुखमां रहेली जीजें, तद्गकनुं रूप लीधुं, तथा मस्तकरूपी पर्वतपर,
 पीला तथा उंचा वालोए दावानलनुं रूप लीधुं. तेनी अत्यंत जयंकर दा-
 टो करवतसरखी देखावा लागी, तथा तेनी आंखो, वलता अंगारानी स-
 गडीठ सरखी देखावा लागी. तेनां नस्कोरां तो जाणे मोटी, जयंकर प-
 र्वतोनी गुफा सरखां देखावा लाग्यां, तथा जुकुटीथी वांकी वळेदी, तथा
 जयंकर, एवी जमख्यो महोटी नागणियो सरखी जणावा लागी. हवे
 जेटलामां ते वधतो थको विरम्यो नहीं, तेटलामां तो, महावलवान्
 एवा प्रभुए, तेने वांसामां मुठी मारी वामनरूप वनावी दीधो. एवी

इंद्रं वर्णवेला, प्रभुना धैर्यने नजरे जोइ, तथा प्रभुने पोताना मूलरूपें नमस्कार करी, ते देव पोताने स्थानकें गयो. एक दहाडे मातपिताए, प्रभुने जणाववा मुकवानो महोत्सव करवाथी इंद्रं विचाखुं के, सर्वज्ञने शुं शिष्यपणुं ! ! ! एम विचारि ते त्यां आव्यो; पठी इंद्रं प्रभुने उपाध्यायने आसने बेसाड्या, तथा तेनी प्रार्थनाथी प्रभुयें व्याकरण शास्त्र बोली आप्युं, आ व्याकरण प्रभुए इंद्रने कही बताव्युं, तेथी उपाध्यायें लोकमां तेने “ ऐंद्र व्याकरण ” ना नामथी प्रसिद्ध कखुं. पठी दीक्षा लेवामां उत्कंठित एवा, ते प्रभु केटलीक मेहेनतें मातपिताना उपरोध-थी, अठावीश वर्षे गृहवासमां रह्या. पठी ज्यारे मात पिता काल करीने देवलोकमां गयां, त्यारे प्रभुए राज्य संपत्तिथी निरीह अइनें दीक्षा ले-वानी इष्टा करी, त्यारे नंदिवर्धन नामना मोटा जाईयें, प्रभुने कखुं के, हे जगवन् ! तुं “ दाऊयापर लूण नाख्य नहीं ” एम गदगद कंठे कही-ने प्रभुने रोकी राख्या. पठी प्रभु जावयति अइनें, नाना प्रकारनां आ-जूपणोथी जूषित थया थका चित्रशाळामां काउसग ध्यानें रह्या. एवी रीतें प्रभुए शुद्ध आहारपाणीथी, त्यां केटलीक मेहेनतें एक वर्ष व्यती-त कखुं. पठी लोकांतिक देवोए तीर्थ प्रवर्त्ताववानुं कहेवाथी, प्रभु, मा-गणो प्रत्ये इच्छित दान देवा लाग्या. एवी रीतें बीजा एक वर्ष सुधिमां पृथ्वीने करज रहित करीने, प्रभुए तृणनी पेठे राज्यलक्ष्मीनो त्याग कख्यो. पठी सघला निकायना देवोए प्रभुना निकलवानो महोत्सव क-ख्यो, तथा प्रभुए पण हजार देवोए उपाडेली चंद्रप्रज्ञा नामें पालखीमां वेशीनें, झातखंड नामें वनमां जइ, सघला सावद्य व्यापारनो त्याग करी दिवसना चोथे पहोरें दीक्षा लीधी. तेज वखते जगतना मनोजावने ज-णावनारुं, मनःपर्यव नामनुं चोथुं ज्ञान प्रभुने उत्पन्न थयुं. पठी त्यांथी संध्या वखते कर्मार गामपासें जइ, प्रभुए मेरुनी पेठे निष्कंप रही का-योत्सर्ग कख्यो. त्यां पोताना आत्माना वैरी एवा गोवालीआए, रात्रियें, कारणविना क्रोध करीने प्रभुने उपद्रव कख्यो. पठी इंद्रं अवधिज्ञानथी ते उपद्रव जाणीने, तेनो नाश कख्यो, तथा बली तेणें प्रभुने प्रार्थना क-री के, हे जगवन् ! आपने वार वर्षों सुधी उपसर्गों थशे, माटे तेउनो नाश करवाने हुं आपनी पासे रहेवा इहुं तुं. त्यारे प्रभु पण समाधि पा-

रीने कहेवा लाग्या के, अरिहंतो, परना सहायनी अपेक्षा राखे नहीं. पठी जगतना गुरु, चंद्रनी पेठे शीतलेश्यावाला, सूर्यनी पेठे, तपना ते-जथी दुःखें जोई शकाय तेवा, हाथीनी पेठे बलवान्, मेरुनी पेठे निश्चल, पृथ्वीनी पेठे सर्व स्पर्शने सहन करनारा, समुद्रनी पेठे गंजीर, सिंहनी पेठे निर्जय, सलगेला अग्निनी पेठे मिथ्यादृष्टिर्जनै न जोवाय एवा, गंडाना शिंगडानी पेठे एकला, मोटा बेलनी पेठे बलवान्, काचवानी पेठे गुप्त इंद्रियोवाला, सर्पनी पेठे एकज जगोए दृष्टिवाला, शंखनी पेठे निरंजन, सोनानी पेठे उत्तम रूपवाला, पद्मीनी पेठे अप्रतिवर्द्ध, जीवनी पेठे अटका-वरहित गतिवाला, आकाशनी पेठे आलंबनविनाना, जारंड पद्मीनी पेठे अप्रमादी, कमलिनीना पांढडानी पेठे लेपरहित, तेम, शत्रु, मित्र, तृण, स्त्री, सोनुं, पत्थर, मणि, माटी, अहींनां तथा परलोकनां, सुख, दुःख, जव तथा मोक्षमां तुल्य आशयवाला, तथा कारणविना दयामां तत्पर रहेला मनपणाए करीने, जवरूपी समुद्रमां आ मुग्धजगतनो (जगतना लोकोनो) उद्धार करवानी इच्छावाला, प्रजु वायुनीपेठे अटकाव रहित, समुद्रनी मेखलावाली, तथा नाना प्रकारनां गाम, नगर अने वनवाली पृथ्वीपर विहार करवा लाग्या. हवे एक दहाडे प्रजु दक्षिण देशमां ज-इने श्वेतांबी नगरी प्रत्ये जताहता, ते वखते तेने गोवालीयाना ठोकराउं कहेवा लाग्या के, हे देव ! श्वेतांबी तरफ जवानो आ सिद्धो रस्तो ठे, पण वच्चे एक कनखल नामें तापसोनो आश्रम आवे ठे. ते मार्गमां हमणां एक “दृष्टिविष” सर्प रहे ठे, अने तेथी त्यां पक्षिउं पण फक्त हवामांज उडे ठे. माटे ते मार्ग ठोडी दइने, आ वांका मार्गेथी पण तमो जाउं ? कारणके, जेनाथी कान त्रुटी पडे, एवा सोनानी पण शी जरूर होय ? वली आप ते सर्पने जाणो पण ठो, कारण के. ते पूर्व जन्ममां एक क्ष-पक (साधु) हतो, तथा पारणा वास्ते स्थानकमांथी बहार गयो. जतां जतां तेना पगेथी एक देडकी मरी गइः अने तेनी आलोयणावास्ते एक (बीजा) साधुए तेने ते देडकी देखाडी. पण तेतो उलटो लोकोए मारेली (बीजी) देडकीउंने देखाडी साधुने कहेवा लाग्यो के. हे नीच. आ देडकी-उं पण शुं में मारी कां ? त्यारे ते साधुए मौन रही विचारुं के, आ महा-नुजाव मुनि सांजरे तेनी आलोयणा लेशे. पठी पडीकमणा वखते पण, ते

साधु आलोचनाविना बेसी रह्यो, त्वारे, पेला साधुए विचार्युं के, आ वात ते झूली गयो होशे; तेथी तेणे याद करावी आप्युं के तुं ते देडकीनी आलोचना केम लेतो नथी त्वारे ते कृपक एकदम उजो थइ, तेने मारवाना विचारथी दोड्यो, अने ते क्रोधांध, वच्चे स्तंजामां अफलावाथी मृत्यु पाम्यो, एवि रीतें साधुपणानी विराधना करीने ते ज्योतिष्क देवोमां जइ उपन्यो त्यांथी चवीने ते कनखल नामे आश्रममां, पांचसो तपस्वीर्जना स्वामिनी स्त्रीने पेटें कौशिक नामथी पुत्रपणे उत्पन्न थयो. त्यां कौशिक गोत्र होवाथी बीजा पण कौशिको घणा हता, अने आ घणो क्रोधी होवाथी ते चंडकौशिकना नामथी प्रख्यात हतो पठी ते कुलपति मृत्यु पामवाथी, आ चंडकौशिक तापसोनो स्वामी थयो. ते चंडकौशिक, मोहें करीने, वनमां जमतो थको, त्यां थतां, पुष्प, मूल, फल के पानने, कोशने देवा देतो नहीं. नीचे विखराइ गयेलां फलादिकने जो कोइ त्यांथी लेतुं तो तेने ते कोदाली तथा पत्थर लइने मारतो. एवी रीतें फलादिकने नहीं मेलवता, तथा तेथी दुःख पामता तपस्वीर्ज, लाकडी पडवाथी जेम कागडाळ नाशी जाय, तेम त्यांथी दिशा दिशाळमां नाशी गया. एक दहाडे कांटावास्ते कौशिक बहार गयो हतो त्वारे, श्वेतांवीथी केटलाक राजकुंवरोए आवीने, तेना वननो नाश कयों पठी ज्यारे ते पाठो आव्यो, त्वारे गोवालीआर्ज तेने कहेवा लाग्या के, जो? जो? तारूं वन कोश्यें नाश कर्तुं ठे. (ते सांजली) घीथी जेम अग्नि, तेम क्रोधथी जाज्वल्यमान थइने ते तीक्ष्ण कुहाडो लइ (तेउं तरफ दोडवा) लाग्यो. त्वारे ते राजपुत्रो, वाज पद्धिथी जेम बीजा पद्धिर्ज, तेम त्यांथी नासवा लाग्या, तथा ते चंडकौशिक पण अथडाइने यमना मुखसरखा खाडामां पड्यो, तथा तेनो कुहाडो तेना माथामां वाग्यो, अरे!! कर्मनो केवो विपाक ठे!!! ते त्यांथी मरीने आज वनमां दृष्टिविष सर्प थयो ठे, कारण-के तीव्र अनुबंधवालो क्रोध जवांतरमां पण साथेज आवेठे. (ते सांजली) प्रचुर्यें विचार्युं के, खरेखर आने बोध देवो जोश्यें ठीयें, एम विचारी पोतानी पीडाने पण नहीं गणकारीने नेज सरलमार्गे ते गया. माणसोनो संचार नहीं होवाथी, सरखी वालुका वालुं तथा वृद्धोने पाणी नहीं पवातुं होवाथी बंध पडेली नेहेरोवालुं, तथा सूकां ठुंठां जेवां, वृद्धोथी

युक्त. तथा जीर्ण पांढडांजथी ठवायेहुं, अने वीखराएला राफडाजथी ज्यांजुं पडियो स्थलरूप थएल ठे एवा जीर्ण वन प्रत्ये प्रजुए प्रवेश कयों, तथा त्यां एक यक्षना मंडपमां, नासिकाना अग्रजागपर लोचन स्थिर राखीने प्रजु प्रतिमाथी रद्या. पढी ते अहंकारी दृष्टिविष सर्प पण, काल रात्रिना मुखथी निकलती जीजनी पेठे, वहार फरवा माटे बिलमांथी निकल्यो, तथा रेतीमां संक्रमण अती फणानी लेखाथी, जाणे पोतानी आझानो लेख चितरतो होय नहीं, तेम जमतो थको ते प्रजुने जोतो हवो. “अने विचारवा लाग्यो के” अरे !!! आज आ मारी अवज्ञा करीने, शंकारहित अहीं कोणें प्रवेश कयों ठे ? के जे, शंकुनीपेठे स्थिर उजो ठे !!! माटे आजें तेने हुं वादी नाखुं, एम विचारिनें तेणें कोपथी फेण चढावी; तथा ज्वालानी श्रेणिने वमती, अने लता तथा वृक्षोने बाढती दृष्टिथी, फुंफाडा मारतो थको प्रजुने जोवा लाग्यो. पढी तेनी बढती तथा न जोइ शकाय एवी दृष्टिनी ज्वाला, आकाशथी पडती उक्का जेम पर्वतपर, तेम प्रजुना शरीरपर पडी; पण महाप्राज्ञाविक एवा प्रजुपर तेनुं कंइ जोर चाढ्युं नहीं, कारण के, बलवान् पवन पण शुं मेरुने कंपावी शके ठे ? “अरे ! हजु आ काष्टनीपेठे बढ्यो नहीं,” एम विचारि क्रोधथी जाज्वल्यमान थइनें, सूर्यने जोतो थको, दृष्टिनी ज्वालाउठोडवा लाग्यो; ते पण प्रजुप्रत्ये पाणीनी धारा समान थवाथी, ते क्रूर सर्पें प्रजुना चरणकमलपर डंख मायों. ते छुष्ट डंखी डंखीने पाठो हठतो हतो, कारण के, तेने शक हतो के, मारा जेरथी आक्रांत थइ मने पण ते पकडी लेशे. एवी रीतें ते बारंवार डंखतो हतो, तोपण प्रजुने तेनुं जेर चढ्युं नहीं, पण केवल गायना दूध सरखुं लोही वहेवा मांड्युं. त्यारे आ ते शुं थयुं !!! एम विचारतो थको, आगल आवी, ते प्रजुने जोवा लाग्यो; तथा प्रजुनुं कांति अने सौम्यतावाहुं रूप जोइने, तेनी तो आंखोज मिचाइ जवा लागी, एवी रीतें तेने समीप आवेलो जोइने, प्रजु कहेवा, लाग्या के, हे चंडकौशिक ! तुं बोध पाम्य ? बोध पाम्य ? मुंजा मा ? एवी रीतनुं प्रजुनुं वाक्य सांजलीने, विचार करता ते सर्पने, पोताना पूर्व जन्मोनुं स्मरण थयुं; (तथा तेथी) प्रजुने त्रण प्रदक्षिणा करीने कपाय रहित थइ, शुद्धमनथी तेणें अनशन लीधुं. पढी प्रजुयें तेने, अनश

वालो, कर्मरहित, तथा शांत जाणीने कळुं के तारे अर्हीथी हवे क्यांय पण जवुं नहीं पठी ते सपें विचार्युं के मारी आंख्यो जेरथी जयंकर व-
नेली ठे, एम विचारि पोतानुं मुख विलमां नाखीने, ते समतारूपी अ-
मृतने पीवा लाग्यो. पठी प्रभु पण ते उपर थयेली अनुकंपाथी त्यांज र-
ह्या, कारण के, मोटाऊनी प्रवृत्ति परना उपकार माटेज होय ठे. प्रभुने
एवी रीतें त्यां रहेला जोइने, आश्चर्यथी विकस्वर थयेली ठे आंखो जेनी
एवा गोवाल, तथा वत्सपालो त्यां तुरत आवी पहोच्या, तथा ते म-
हात्मा सर्पने, वृद्धनी वाजुमां संताइने, मरजी प्रमाणे, पत्थर तथा ढे-
फांथी, तेउ मारवा लाग्या, तोपण तेने निश्चल जोइने विश्वास लावी,
तेनी नजदीक आवी, लाकडीऊथी तेने मारवा लाग्या. पठी ते गोवालोए
ते वात माणसोने कहेवाथी, तेउ त्यां आवी, महावीर प्रभुने वांढीने
सर्पनी पूजा करवा लाग्या, तथा घी वहेंचवा वाली स्त्रीयो (मैयारीयो)
ते मार्गे जाती थकी, ते सर्पने मांखणथी नवरावती हती, तथा तेने स्पर्श
करतीयो हती, ते घीना गंधथी त्यां तीक्ष्ण डंखवाली कीडीयोयें आवी,
तेनां शरीरने फोलवा मांड्युं. “मारां कामो आगल, आ पीडा शुं हि-
सावमां ठे ? ” एवी रीतें आत्माने बोध देतो थको ते सर्प, दुःसह वे-
दनाने पण सहन करवा लाग्यो. वली “आ विचारि निर्वल कीडीयो, न
पीलाइ जाय तो सारुं,” एम विचारि ते सपें जरा पण पोतानुं अंग ह-
लाव्युं नहीं. पठी प्रभुयें करेली दयारूपी अमृतनी वृष्टि सरखी, दृष्टिथी
सिंचाएलो ते सर्प, एक पखवाडीयावाद मृत्यु पामी “सहस्रार” ना-
मना देवलोकें गयों. एवी रीतें विविध प्रकारना उपसर्ग करता, दृ-
ष्टिविष एवा ते सर्पमां थने नक्ति करता इंद्रमां पण, त्रण जगतना एक
बंधुसमान प्रभुनुं तुल्यमनपणं कळुं.

वली चीजा प्रकारथी योगगर्जित स्तुति कहे ठे.

कृतापराधेऽपि जने कृपामंथरतारयोः ॥

ईषद्वाष्पाड्योर्जडं, श्रीवीरजिननेत्रयोः ॥ ३ ॥

अर्थः— करेसो ठे अपराध जेणे एवा संगम आदिकपर पण, दयाथी

नमेली ठे कीकीयो जेनी, तथा थोडां करुणाश्रुथी चीनी थयेली, एवी श्री वीरप्रभुनी आंखोप्रत्ये कल्याण थारु ?

टीका:—गाम तथा नगरो प्रत्ये विहार करता प्रभु, घणा म्लेष्टोथीआ-कुल थयेलीएक दृढ भूमिप्रत्ये पहोच्या; तथा त्यां अठमनो तप करीने ते पेढाल नामे गामनी पास, पेढाल नामना बगिचामां पोलाश नामे देवदमां दाखल थया तथा त्यां जीवजंतु विनानी शिलापर, घुंटाणसुधि हाथो लं-वावीने, तथा पृथ्वी तरफ शरीर वालीने. तथा मनने स्थिर करीने, तथा आंखोने पण निमेपरहित करीने, प्रभु, एक रात्रिनी महाप्रतिमाची रह्या. हवे ते वखते सुधमँड, सुधर्मा सजामां, चोराशी हजार सामानिक देवताउथी विंटाइने, तथा त्रयत्रिंश अने त्रायत्रिंशनी त्रण पर्पदाथी तथा चार लोकपालोथी, तथा असंख्यात प्रकीर्णकथी, तथा त्रण दिशाउमां दृढताथी तैयार थयेला चोराशी हजार अंगरदकोथी, तथा सेनाथी विं-टाएला सात सेनाधिपतिउथी, तथा किद्विष आदिक आज्ञियोगिक दे-वदेवियोना समूहथी, घेराएलो, तथा त्रण जातनां वाजां आदियना वि-नोदथी वखतने कहाडतो, तथा दक्षिणार्ध लोकनुं रक्षण कनारो. इंड्र सिंहासनपर बेठो हतो, ते वखते अवधिज्ञानथी प्रभुने. एवी रीतें ७-हेला जाणीने, त्यांथी उठीने, तथा पावडीउं ठोडीने. तेम उनगमन ज-रीने, तथा डावो पग पृथ्वीपर मूकीने, तथा जमणो पग उंचो बरीने. पृथ्वीतलपर माथुं नमावीने नमुत्थणाथी ते (प्रभुनी) न्नुति करवा लाग्यो, तथा सघली सजाने उदेशीने अने सर्व अंगपर रोमांचित पडने. ते इंड्र कहैवा लाग्यो के, अरे! अरे! सपला सुधर्मा देवलोवमां रत्न-वावाला देवो, श्रीमहावीरस्वामिनो अद्भुत महिमा तमो सांगजो. पांच सुमतिनें धारनारा. तथा त्रण गुप्तियोथी पवित्र थयेला. तथा जोध-मान. माया, अने लोचथी रहित तथा आश्रवरहित. तथा ज्येष्ठ, श्रेष्ठ, काळ अने जावमां अप्रतिपक्ष बुद्धिवाला. तथा नासिजापर बपनो ग-खीने ध्यानमां रहेला, एवा ते वीरप्रभु, देव. दानव. पद. गह्वर. सुद-नपति तथा माणसोथी पण ध्यानथी चलायमान जे प्रभु तेम नदी. ते सांजली, शक्रसामानिक देव. ललाटपटमां धारण करेन बुद्धीना जंगपी जयंकर अइने. तथा क्रोधथी कंपता ठे. होठ जेवळ दया जा

अग्नि सलगाव्यो. एवी रीतें तपेला एवा पण प्रचुनी शोजा सोनानी पेठे हीन थइ नहीं. त्यारे ते छुष्ट देवें जयंकर पक्षण (जिहोनी पल्ली) कर्युं, ते पक्षणें (पल्लीवासि जिहोयें) पण प्रचुना कंठमां, कानमां, जुजामां, तथा जंघामां छुष्ट पक्षिर्जनां पांजरां लटकाव्यां ते पक्षिर्जयें प्रचुना शरीरने एवो तो उपडव कर्यो के, जेथी प्रचुनुं शरीर ते पांजरानी पेठे सेंकडो ठिडोवाळुं थयुं ते पक्षण पण पाकेला पत्रनी पेठे ज्यारे निरुपयोगी थयुं. त्यारे तेणें महा उत्पातवालो प्रचंड पवन उत्पन्न कर्यो. ते पवन आकाशमां मोटां मोटां वृद्धोने घासनी पेठे फेंकतो थको, तथा दिशांजमां धूल, पथरा तथा कांकरार्जने फेंकतो, तथा चारे वाजुथी धमणनी पेठे आकाश पातालने पूरतो थको, प्रचुने उपाडी उपाडीने पाडवा लाग्यो. ते प्रचंड पवनथी पण ज्यारे ते फाव्यो नहीं, त्यारे, वैरिना कुलमां कलंकसमान एवा ते देवें, वंटोलीआनो पवन बनाव्यो. पर्वतोने पण जमाववामां समर्थ एवो, ते पवन, चक्रपर रहेला माटीना पिंडनी पेठे प्रचुने जमाववा लाग्यो, एवी रीतें पुंजडांनी पेठे जमावता पण ते पवनथी, एक तानवाला प्रचुए जरा पण ध्यान ठोळ्युं नहीं. (त्यारे ते देव विचारवा लाग्यो के,) वज्रसरखा मनवाला, आ प्रचुनी मे बहु कदर्थना करी, तोपण ते होजायमान थया नहीं, माटे हवे विलखो थइ ते सज्जामां हुं केम जाळं? माटे हवे तो जो हुं तेमने मारी नाखुं तोज तेना ध्याननो नाश थाय, पण बीजी रीतें थइ शके तेम नथी, एम विचारि, ते छुष्ट देवें कालचक्र वनाव्युं. पठी ते देवें, हजारो जार लोखंडथी वनावेला ते चक्रने, रावणें जेम कैलासने, तेम उपाळ्युं. पृथ्वीने संपुटरूप करवाने, जाणे पुटांतर (सांपटियुं) पृथ्वीएक पुटठे तेपर बीजुं माटीनुं कोडियुं वा पांदडानो डोण(दडियो) मुकवाजेवुं करतो होय नहीं, तेम तेणें प्रचुपर ते चक्र फेंक्युं उठलती अग्निनी ज्वालांजथी दिशांजने जय करतुं, ते चक्र, समुद्रमां जेम वडवानल, तेम प्रचुपर आवीने पड्युं. मोटा मोटा पर्वतोने पण उठालवामां समर्थ एवा ते चक्रना प्रजावथी, प्रचु घुंटाण सुधी पृथ्वीतलमां पेसी गया. आवी रीतें पराजव पामेला पण जगवान्, एवुं शोचवा लाग्या के, जगतने तारनार, एवा पण अमो, आने संसारना कारणरूप थइ पड्या ठियें. हवे ते देव पाठो विचारवा लाग्यो के कालचक्रर्थ

योथी, जाणे कामदेवनी जयप्रशस्ति लखती होय नहीं, तेम हेमंतनी लक्ष्मी शोचवा लागी. एवी रीतें क्षणवारमां सघली झुठुं प्रगट थवाथी कामदेवनी पताका (जय ध्वजा) सरखी देवांगनाउं प्रगट थइ. तेउं प्र-
 जुनी पासे आवीने, अंगोपांग खुद्धां राखीने, कामदेवनी जीतना मंत्रेला हथियारसरखुं संगीत (गान) करवा लागी. वली केटलीको तो गांधार रागथी सुंदर थयेळुं गायन, अविड्डिन पणें गावा लागी. कोइक देवांगना तानना क्रमपूर्वक, व्यंजन धातु सहित सुंदर वीणा वगाडवा लागी. व-
 ली केटलीको तो, प्रकट धोंकार शब्दोवाला, तथा मेघनी गर्जना सरखां, ऋण प्रकारनां मृदंगो वगाडवा लागी. वली केटलीको, तो आकाश तथा पृथ्वीपर चालती थकी, तथा आश्चर्य करावती थकी, नवा नवा नयनना हावजावपूर्वक नाच करवा लागी. वली केटलीकोना तो अंगना मोडवा-
 थी कंचुवाउं झुटवा लाग्या; तथा केटलीको, तो पोताना ढीला पडेला अं-
 वोडाने बांधती थकी, हाथोनां मूलने देखाडवा लागी. वली केटलीक पोताना चरणो उपाडवाना मिषथी, वारंवार, मनोहर, तथा गोरोचन स-
 रखां सफेद साथलनां मूलो देखाडवा लागी. वली केटलीको तो, ढीला पडेला घाघरानी नाडी बांधवानी लीलाथी, वाव्यसरखा पोतानां नाजि-
 मंडलने देखाडवा लागी. वली हस्तिदंत नामना अर्जिनयने करती थकी. कोइक तो गाढ आलिंगननी संज्ञा वारंवार करवा लागी. वली घाघराने दृढ करवाना मिशथी, साक्षो उंचो करीनें कोइक तो पोतानां नितंबादिंव प्रगट करवा लागी. मनोहर लोचनवाली कोइक देवांगना तो, अंगजं-
 गना मिशथी वक्षःस्थलमां रहेलां पुष्ट तथा उंचां स्तनोने प्रगट करवा लागी. वली तेउं कहेवा लागी के. ज्यारे तमो वीतराग ठो. त्यारे अमोने राग केम करावो ठो ? वली ज्यारे शरीरमां पण तमो निरपेक्षी ठो. त्या-
 रे अमोने तमारी ठाती केम आपता नथी ? वली जो तमो दयाळु ठो. तो, अचानक चडावेळ ठे धनुष जेणें. एवा कामदेवथी अमोने केम द-
 चावता नथी ? वली ज्यारे. प्रेमनी लावसावाली. एवी अमोने तमो उ-
 पेक्षो ठो. ते पण थोडुं करवुं सारुं. पण ते भरणी अविधिलुधि करवुं ला-
 यक नहीं. वली केटलीको तो कहेवा लागी के. हे स्वामिन्. तुं कळोण-

ધારવાલા કુહાડા સમાન, તથા મોઢા લક્ષ્મીનું, મૂલ વિનાના મંત્ર તંત્ર-
વાલું કામણરૂપ, “યોગ” છે.

ટીકા:-સઘલી આપદાઈ એટલે, આત્માસંબંધિ, જૌતિક સંબંધિ, તથા
દેવસંબંધિ, આપદાઈ જાણવી; તથા તેઈ વહુ વિસ્તારવાલી હોવાથી તેને
વહ્નીરૂપ કહેલી છે; તેઈના સમૂહને કાપવાને યોગ કુહાડા સમાન છે.
એવી રીતેં ઉત્તરાર્ધથી અનર્થના પરિહારરૂપ યોગનું ફલ કહ્યું. તથા અ-
ર્થની પ્રાપ્તિ નીચે પ્રમાણે જાણવી. પરમપુરુષાર્થરૂપ જે મોઢાલક્ષ્મી તેને
વશ કરવાને મૂલવિનાના મંત્રતંત્રોવાલા કામણ સરખો યોગ છે. હવે
કામણ તો મૂલમંત્રતંત્રોવાલું હોય છે. અને યોગતો મૂલવિનાજ મોઢા-
લક્ષ્મીને વશ કરવાના હેતુરૂપ છે. કારણના ઉદ્દેશવિના વિપત્તિરૂપ કાર-
્યનો ઉદ્દેશ થઈ શકે નહીં. માટે વિપત્તિનાં કારણરૂપ પાપના નાશ કર-
વાનો હેતુ, યોગને ઘટાવે છે.

નૂયાંસોઽપિ હિ પાપ્માનઃ, પ્રલયં યાંતિ યોગતઃ ॥

ચંડવાતાદ્ ઘનઘના, ઘનાઘનઘટા ઇવ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-જેમ ચંડ પવનથી નિવિડ (ઘાટી) એવી વાદલાંની ઘટા નાશ
પામે છે તેમ યોગથી ઘણાં પાપો પણ નાશ પામે છે.

ટીકા:-અહીં કોઈ શંકા કરે કે, કદાચ યોગ. તો એક જન્મમાં
ઉત્પન્ન થયેલાં પાપનો નાશ કરે. પણ અનેક જવોની પરંપરામાં ઉત્પન્ન ક-
રેલાં પાપોને નાશ કરવાપણું, યોગથી અસંજવ છે. તેવી શંકાનું સમા-
ધાન કરતાથકા કહે છે.

ક્ષિણોતિ યોગઃ પાપાનિ, ચિરકાલાર્જિતાન્યપિ ॥

પ્રચિતાનિ યથૈધાંસિ, ક્ષણાદેવાશુશુક્ષણિઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-જેમ ઘણા કાલથી એકલાં કરેલાં લાકડાંને, ક્ષણવારનાં નહ-
ગેલો અગ્નિ નાશ કરે છે, એવી રીતેં યોગ પણ ઘણા કાલથી એકલાં પ-
ચેલાં પાપોનો નાશ કરે છે.

હવે યોગનું બીજું ફલ કહે છે.

કષ્ઠવિપ્રુણ્મલામર્ષ. સર્વોષધિમદર્શયઃ ॥

સંનિવ્રજ્યોતોલઘ્નિશ્ચ. યોગં તાંડવહંદરં ॥ ૮ ॥

અર્થ:-ફફ, વિષુપ્ (થુંક) મેલ, તથા હાથ આદિકનું આપવું, એ સ-
વેનું ઔપધિની રૂઢિરૂપ થવું, તથા ઇંદ્રિયોના જુદા જુદા વિષયોની પ્રા-
પ્તિ, એ સઘવું, યોગનું વિલસિત (ચરિત્ર) છે.

ટીકા:-“ મહર્ષિ ” શબ્દ કફઆદિક સર્વને જોડી લેવો. કંફ, શ્લે-
ષ્મ આદિકથી માંડી મલમૂત્ર આદિકનું કારણ કરવું; મેલ એટલે કાન,
દાંત, નાક, આંખ તથા જીજ્ઞ આદિથી, તથા શરીરથી उत्पन्न થયેલો
મેલ જાણવો. “ અમર્શ ” એટલે હાથ આદિકથી સ્પર્શ કરવો તે, એવી
રીતેં વિષા, મૂત્ર, કેશ, નલ આદિક અત્રે કહેલા અને નહિ કહેલા
સઘલા પદાર્થો યોગના પ્રજાવથી, મહા રૂઢિવાલી ઔપધિયોરૂપ
વાચ છે. અથવા “ મહર્ષિ ” શબ્દનો જૂદો અર્થ કરીયેં, તો “ અ-
ણિમા ” આદિક જાણી લેવી: વલી જુદી જુદી ઇંદ્રિયોના વિષયોની પ્રા-
પ્તિ પણ યોગથી વાચ છે. આ સઘવું યોગનું માહાત્મ્ય છે. અહીં સનત્
કુમારની કથા વહે છે.

યોગના માહાત્મ્યથી યોગિયોના કફના વિંદુહ, સનત્કુમારાદિકની
પેઠે નામના રંગોને નામ કરનારા થાય છે. અગાઉ, દસ્તિનાપુર નગરમાં
તે નેમ પૃથ્વીને યોગવનાર. સનત્કુમાર નામેં ચોથો ચક્રવર્તી થયો હતો.
પોતે એક દેહાદે સુધર્મા નનામાં, આશ્ચર્યયુક્ત થઈ, ઇંદ્રેં તેના અત્યંત
રૂપનું વર્ણન કર્યું, કે, કુસ્વંશમાં શિરોમણિ, એવા સનત્કુમાર રાજાનું
જે રૂપ છે. તેનું રૂપ દેહ, માણસ કે કોઈમાં નથી એવી રીતના રૂપની પ્ર-
શંગોને નહીં માનતા. વિજય અને વૈજયંત નામના બે દેવો પૃથ્વીપર આ-
વ્યા. પદો તેડે. તેનું રૂપ જોવા વાન્ને. વ્રાહ્મણોનું રૂપ લઈ, રાજાના મે-
હેલના વાજાને વાને આવી હતા. તે વખતે સનત્કુમાર પણ સઘલાં કપડાં
હાલિને રાજાને કાચા માટે કરીને વિહેપન કરાવતા હતા. ત્યારે પોલીઆણ,
મેરુતે વહાર હરેલા જાણવાથી, તે ન્યારી રાજાને, તે વખતે પણ તેને
જાણવા રહ્યા. પદો સનત્કુમારને જોડે. આશ્ચર્યથી પ્રફુલ્લિત થયેલ તે,
જાણ તેને પણ તેનું સનત્કુમારના થકા. વિચારવા લાગ્યા કે, આનું
રૂપ એ અત્યંત સુંદરે દેહ કરનારે છે, તથા ગીઝકમલની કાંતિને
જિજ્ઞાસા વેળા તેને કાલપૂર્વિ પદોનેય છે. પદો આના રંગો તો
જેવા વિવિધ રંગોનાં તેવા, કે કાંતિને જિજ્ઞાસા છે, તથા કાનો

ઠીપને દૂર કરનારા છે. તથા કંઠ તો પાંચજન્ય નામના શંખને જિતનારો છે. વલી તેના હાથ તો ઐરાવણની પળ સુંઢને તિરસ્કાર કરનારા છે, તથા તેની ઠાતી મેરુની શિલાની શોજાને લુંટનારી છે. વલી તેનો સધ્યાગ, સિંહના વચ્ચાના પેટ સરખો છે, વધારે શું કહેવું !!! આનાં સઘલાં અંગની શોજાતો વર્ણવી શકાય તેમ નથી. અહો ! આના લાવણ્યરૂપી નદીનો પ્રવાહ તો નિર્ગલ (વેહદ) છે. કે જેથી ચાંદનીથી જેમ તારાની પ્રજાને, તેમ તેના મર્દનને પણ આપણે જાણી શકતા નથી. માટે જેવું ઈંદ્રે વર્ણન કયું હતું, તેવુંજ છે, એમાં કંઈ ફેર નથી, કારણ કે, મહાત્માઈ કોઈ વહાડે પણ જૂવું બોલે નહિ. પઠી સનત્કુમારે તેડને પૂછ્યું કે, હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણો, તમો ક્યાંથી આવ્યા છો ? ત્યારે તેડ કહેવા લાગ્યા કે, હે માણસોમાં સિંહ સમાન રાજા, તમારું લોકોત્તર ચમત્કાર કરનારું રૂપ, સઘલા ચરાચર જીવનમાં, વચ્ચણાય છે, તે સાંજલી હે પૃથ્વીન્દ્ર ! થણું છે કુતૂહલ જેડને, એવા અમો તમોને જોવા માટે અહીં આવ્યા ઠિયે. વલી હે રાજન્ ! લોકોમાં જે તમારું અદ્ભુત, તથા વચ્ચણાતું રૂપ સંજલાય છે, તેથી પણ અધિક દેશાય છે. (તે સાંજલી) સનત્કુમાર, હાસ્યથી હોઠોને દીપાવતા થકા કહેવા લાગ્યા કે, અત્યારે તો અંગવિલેપન કરેલ છે, તેથી કેટલીક કાંતિ હોય ? માટે હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણો, જ્યાં સુધિ હું જ્ઞાન કરી લઉં, ત્યાંસુધિ, ક્ષણવાર તમો આ વાજુ ઝંજીને યોજો ? તથા વિચિત્ર પોષાચથી શોજતું, તથા ઘણાં ઘરેણાંથી મંડિત થણું, રત્નસહિત સોના સરખું રૂપ જો જો ? પઠી રાજા જ્ઞાન કરી, તથા પોશાંગ અને ઝૂપણો પેહેરીને, સૂર્ય જેમ આકાશમાં, તેમ તે આડંબરસહિત સજામાં બેઠો. પઠી રાજાએ આજ્ઞા આપવાથી, તે બ્રાહ્મણોએ તેની પાસે આવી, તેનું રૂપ જોયું, તથા સ્વેદયુક્ત થઈ તેડ વિચારવા લાગ્યા કે, ક્યાં તે રૂપ, ક્યાં તે કાંતિ, તથા ક્યાં તે લાવણ્ય, એવી રીતે, માણસનું રૂપ પણ ક્ષણવારમાં વદલાઈ ગયું, માટે સઘલું ક્ષણિકજ છે. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તમો મને જોઈને પેહેલાં કેમ સુશી થયા હતા ? અને હમણાં અકસ્માત્, સ્વેદથી મલિન મુખવાલા કેમ થયા છો ? ત્યારે તેડ અમૃત સરખી મધુર વાણીથી કહેવા લાગ્યા કે, હે મહાજાગ, અમો તો સુધર્મા દેવલોકમાં રહેનાર દેવો ઠિયે. સુધર્મા સજામાં તમારા

રૂપની ઈંદ્રે પ્રશંસા કરી હતી, પણ અમો તે નહીં માનવાથી મનુષ્યરૂપ થઈ અહીં આવ્યા ઠીયેં વલી જેવું ઈંદ્રે રૂપ વર્ણવેલું હતું, તેવુંજ, હે રાજા! અમોએ તમારું રૂપ પેહેલાં જોયું હતું, પણ હમણાં જલદી રીતનું થઈ ગયું છે. હમણાં, સઘલી કાંતિને ચોરનારા, વ્યાધિઉંથી, નિઃશ્વાસોથી જેમ આરિસો, તેમ તમારું શરીર ઘેરાણું છે. એવી રીતેં યથાર્થ કહીને, તે દેવો તો ચાલ્યા ગયા, અને પછી રાજાએ પોતાના શરીરને વરફથી ઘસ્ટાયા, ઘસ્ટાયા, ઘસ્ટાયા તેજરહિત જોયું. અને તેથી તે વિચારવા લાગ્યો કે, આ શરીર તો હમેશાં રોગોને દેનારું છે માટે મુઘ્ધ લોકો, ફોકડ, તુચ્છ વૃક્ષિ લાગી તેનાપર મૂર્ખા રાખે છે. વલી આ શરીર તો, જયંકર કાઠના કીટાઉંથી જેમ કાઠ, તેમ અંદર ઉત્પન્ન થયેલી વિવિધ વ્યાધિઉંથી નાશ પામે છે. વલી કદાચ તે શરીર વહારથી તો સારું લાગે, તો પણ, નૈય્ય-ગ્રોધપાલ (વડના ટેટા)ની પેઠે અંદર કીટાઉંથી જરેલું હોય છે. વલી જેમ નંદાકની યંત્ર મોટા સરોવરનાં પાણીને વગાડે છે, તેમ રોગ છે, તે રૂપની નંપડાનો નાશ કરે છે. શરીર તો શિથિલ થાય છે, પણ આશા ટીકી પડી નથી. નપનો નાશ થાય છે, પણ પાપવૃક્ષિ જતી નથી, વલી પરપણ આવે છે. પણ જ્ઞાન આવતું નથી, માટે પ્રાણિઉંના શરીરને પિત્તાર છે. વલી આ સંતાનમાં, જ્ઞાનપર રહેલા જલધિંહુની પેઠે, રૂપ, લાવણ, કાંતિ, શરીર, તથા ધન. એ સઘલું અસ્થિર છે. માટે પ્રાણિઉંના આ વિનશ્ચર શરીરનું મોટું જલ તો, મકામનિર્જગના સારરૂપ, તપજ છે. એવી રીતેં પ્રાણી છે વેરપંડની તાવના જેને એવા તે રાજાને દીક્ષા લેવાની જણાઈ, તેણે પોતાના ઘુવને ગરબપર વેમાલ્યો. પછી ઉદ્યાનમાં જઈ; વિન-મુરુજ, વિનવંદ્ય મુનિમનેથી સઘલા પાપોની વિગતિથી પ્રધાન થયેલી સઘ તેણે દીક્ષા લીધી. પછી મહાવ્રતને, તથા ઉચ્ચ ગુણોને ધારનારા, જ્યાં જાણેલા વિદ્યાર કરના. અને સમતામાંજ એકાગ્ર ચિન્તવાલા, એવા બે મુનિને મળ્યા. અત્યંત તપના અનુવંધથી સઘલું પ્રધાનમંડલ, મુથ રહિત મુરુજ જેમ જાણિયો ત્યાં તેમ ચાલવા લાગ્યું, તથા કપાય વિનાશ, ઉદારતા, પ્રજ્ઞાવિનાશ, પશ્ચિદ્વિનાશ. એવા તે મુનિની મુથ સઘ સુધિ સેવક કરી, તે વેરપંડી મનેદેવને તે પ્રધાનમંડલ પાતું કર્યું. પછી મેરુવંદ્ય તથા અજાણજાણ તેના વડાવિને, ત્યાં મંડુકાં રાજ્યા-

वालीयो थइ होय नहीं, तेम वधवा लागी. तथा एवी रीतें, कहु, शोष, ताव, श्वास, श्रुचि, पडखां तथा आंखोनी वेदना एवी रीतें सात प्रकारनी व्याधिउं तेणे सातसो वर्षसुधी सहन करी; वली अतिआकरा परिस-होने सहन करता, तथा शरीरमां अपेक्षाविनाना एवा ते मुनिने लब्धिउं उत्पन्न थइ. एटलामां थयेल ठे हृदयमां चमत्कार (आश्चर्य) जेने एवो इंद्र देवोने उद्देशीने तेनुं वर्णन करवा लाग्यो के, अहो ! सनत्कुमार चक्री तो, चक्रवर्त्तिनी लक्ष्मीने बलता पुलानी पेठे ठोडीने आकरूं तप तपे ठे. वली तपना माहात्म्यथी तेने सघली लब्धिउं मली ठे ठतां, शरीरपर अपेक्षा राख्या विना, पोताना रोगो पण ते मटाडता नथी. इंद्रना ते वाक्यपर श्रद्धा नहीं राखता, ते विजय तथा वैजयंत देवो वैद्यनुरूपलइने तेनी पासे आव्या. तथा कहेवा लाग्या के हे महाजाग, तुं रोगथी शामाटे पीडाय ठे अमो बन्ने वैद्यो ठियें, तथा सघलाउंने, अमारां औषधोथी साजा करियें ठियें; माटे रोगथी ग्रस्त थयेल ठे, शरीर जेनुं एवो तुं जो अमोने रजा आपे, तो, तारा आ उपचित थयेला रोगोने अमो मटाडियें त्वारे सनत्कुमार मुनि ते वैद्योने कहेवा लाग्या के, प्राणिउंने रोगो वे प्रकारना होय, एक ड्रव्यथी अने बीजा जावथी. प्राणीउंने क्रोध, मान, माया, अने लोभ, ए जावरोगो ठे, तथा तेउं दुःखना हेतुरूप थइने, हजारो जन्मांतर-सुधि साथे आवे ठे. ते रोगोने जो तमो मटाडी शको तेम हो, तो, मटाडो ? अने जो ड्रव्यरोगोने मटाडता हो, तो जुउं ? एम कही तेणें ऊरती रसीवाली, तथा सडेली आंगलीने, जाणे रसायनथीज होय नहीं तेम तेणें पोताना कफथी तथा थुंकथी सोना जेवी करी दीधी. पढी सोनानी शली सरखी चलकती ते आंगलीने जोइनें, तेउं बन्ने पगे पडीनें कहेवा लाग्या के, जे अमो पेहेलां तमारूं रूप जोवामाटे आव्या हता ते अमो देवो हमणांपण आव्या ठियें. इंद्रें (सजामां) वर्णन कर्युं के, सनत्कुमार मुनिने लब्धियो मली ठे, ठतां व्याधिउं सहन करीने पण तप तपे ठे. माटे अमोए अहीं प्रत्यक्ष आवी, ते वातनी परीक्षा करी, एम कही, नमस्कार करीने तेउं अंतर्धान थइ गया. एवी रीतें कफलब्धिनुंज मात्र फल वताव्युं; तथा ग्रंथ वधी जवानी वीकथी अहीं वीजी कथाउं कही नथी. वली योगना माहात्म्यथी, कमलसरखी सुगंधि, एवी योगि-

ડંતી વિદ્યા પણ રોગિયોના રોગોનો નાશ કરે છે. પ્રાણીડનો મેલ વે પ્રકારનો છે, એક કાન તથા આંખઆદિકથી થતો વીજો શરીરથી ઉત્પન્ન થતો છે. યોગસંપત્તિના માહાત્મ્યથી, યોગિયોનો તે વસ્ત્રે પ્રકારનો મેલ પણ, કસ્તૂરીસરખો સુગંધિ થઈને, સઘલા રોગિયોના રોગો હરે છે. વહી યોગિયોના શરીરનો સ્પર્શ પણ જાણે અમૃત રસને સિંચતો હોય નહીં જેમ, તેમ રોગિયોના રોગોનો નાશ કરે છે. વહી યોગિયોના નઝ, કેશ, દાંત, તથા વીજી શરીરની વસ્તુડ પણ ઔષધરૂપ થાય છે, તથા એવી રીતે સઘલું ઔષધરૂપ થાય છે: અને તેથીજ, તીર્થકરોનાં, તથા યોગને ધારણ કરનારા ચક્રવર્તિયોનાં શરીરના હાડકાંનો સમૂહ પણ સઘલા દેવલોકોમાં પૂજાય છે. વહી તે યોગના માહાત્મ્યથી, યોગિના અંગથી સ્પર્શયુક્ત થયેલું વર્ષાદત્તું તથા નદી અને વાવ આદિકમાં રહેલું પાણી પણ સર્વ રોગોને દુર્ગત કરી દે, તથા જેરથી મૂર્ઠિત થયેલા પ્રાણિયો પણ તેડના અંગના સ્પર્શપાલા વાગુથી જેર રહિત થાય છે, વહી જેરવાલું અન્ન તેડના મુગમાં જવાથી તેગધિનાનું થાય છે. વહી મોટા જેરથી પીડાતા પ્રાણિયો પણ, તેનાં પચ્છાને સાંતલવા માત્રથી, તથા તેનાં દર્શનમાત્રથી વિકાર રહિત થાય છે. એવી રીતે આ કફાદિક ઔષધિરૂપ થઈને મહા ક્ષતિ-લાભાં પાવ છે. વહી તે વેક્રિય આદિક અનેક પ્રકારની જુદી જુદી લક્ષિયો પણ જાણવી. તે નીચે પ્રમાણે છે. આયુષ્ય, મહત્ત્વ, લઘુત્ત્વ, મુક્ત્વ, પ્રાપ્તિ, પ્રાપ્ત્યપ્ત, ઉદાત્ત, વચિત્ત, અપ્રતિવાનિત્ત, અંતર્ધાન, તથા કામ-રુપિત્ત, આદિય છે. “આયુષ્ય” મટલે જીવિત્તે નાનું કરવું, કે જેથી એક દિવસનાં પણ તે પ્રવેશ કરી શકે, અને ત્યાં ચક્રવર્તિના તોગો પણ તોગવે. “મહત્ત્વ” મટલે મેરઘી પણ જીવિત્તે મોટું કરવાનું સામાર્થ્ય, “લઘુત્ત્વ” મટલે લઘુઈ, પણ જીવિત્તે હલકારવું. “મુક્ત્વ” મટલે વજ્રથી પણ જી-વિત્તે તારવેલું. “પ્રાપ્તિ” મટલે ઉદાત્ત મહાવજ્રવાનોથી પણ હુઃમત્તપણું. “પ્રા-પ્ત્ય” મટલે પૂર્વે તર રહેલો માણસ. આંગત્રીના અપ્રતાગથી મેરપર્વ-મહા અપ્રતાગને તમાર મરવે પણ મરવે કરી શકે. “પ્રાપ્ત્યપ્ત” મટલે દાનનાં મરવે તે તેલે મરવે. તમાર મરવે. કલિ, અને પાળીની પેઠે પ-ર્વે તર મરવે. “અપ્રતિવાનિત્ત” મટલે તમાર મરવે. “અંતર્ધાન” મટલે તમાર મરવે. “કામ-રુપિત્ત” મટલે તમાર મરવે. “વચિત્ત” મટલે તમાર મરવે.

ને વશ કરવાની શક્તિ. “અપ્રતિઘાતિત્વ” એટલે પૃથ્વીમાં સંગરહિત
 મન. “અંતર્ધાન” એટલે અદૃશ્યરૂપપણું. “કામરૂપિત્વ” એટલે એકી
 વસ્તુને જુદા જુદા આકારોની વનાવટ. ઇત્યાદિ મહર્ષિજી જાણવી. અથવા
 ઘણા એવા શ્રુતાવરણ, તથા વીર્યાતરાયના દ્વયોપશમથી પ્રગટ થયેલ છે,
 અસાધારણ મહર્ષિયોનો લાજ જેઁને. તથા વાર અંગ અને ચૌદ પૂર્વોને
 જાણાવિના પણ, જે અર્થને ચૌદપૂર્વિયો કહી શકે, એવા ઝંડા વિચાર-
 વાલા અર્થમાં પણ અતિનિપુણ, તે “પ્રાજ્ઞશ્રમણ” કહેવાય. વલી વી-
 જી, દશ પૂર્વ, તથા રોહિણી પ્રજ્ઞા શ્રી આદિક મહાવિદ્યાને જાણનારા,
 તથા “અંગુષ્ઠ પ્રસેનિકાદિક” અલ્પ વિદ્યાને જાણનારાની અત્યંત રુ-
 ઝિને પણ ગોચર ન થાય, એવી વિદ્યાને ધારણ કરવાથી, તેજ “વિદ્યા-
 શ્રમણ” કહેવાય છે. વલી કેટલાક વીજ, કોષ્ઠ, તથા પદાનુસારિ બુ-
 ઝિની રુઝિવાલા હોય છે. “વીજબુઝિ” એટલે, જેમ બુઝિવાને કરે-
 લી સારી રેતી, જમીન, પાણી આદિક અનેક કારણોવાળું એક વીજ,
 વગડ્યા વિના જેમ કોડો વીજોને દેનારું થાય છે, તેમ જ્ઞાનાવરણાદિ-
 કના દ્વયોપશમથી, એક અર્થને સાંજલી અનેક અર્થોને જાણવું તે “કોષ્ઠ
 બુઝિ” એટલે કોષ્ઠાગારિયેં રાખેલાં, ઘણાં ધાન્યવીજો, જેમ કોઠારમાં
 નાશ થયા વિના પડી રહે છે, તેમ, પરના ઉપદેશથી ધારેલા તથા સાં-
 જલેલા, ઘણા ગ્રંથોના અર્થોને સ્મરણવિના જે યાદ રાખવું તે “પદાનુસા-
 રિ” ગ્રંથ પ્રકારના “શ્રોત:પદાનુસારિ,” “પ્રતિશ્રોત:પદાનુસારિ,”
 તથા “ઉચ્ચપદાનુસારિ” તેમાં પેહેલા, પદનો અર્થ, તથા ગ્રંથ, પ-
 રથી સાંજલીને ઠેક ઠેલા પદસુધિ આજ્ઞા ગ્રંથના અર્થોના વિચારમાં હુ-
 શિયાર થવું તે, “શ્રોત:પદાનુસારિ” બુઝિવાલા કહેવાય. વલી અંત
 પદના અર્થને, અને ગ્રંથને વીજાની, પાસેથી સાંજલી, તેના પ્રાતિકૂલ્ય
 પાળાથી, પેહેલા પદથી, આજ્ઞા અર્થવાલા ગ્રંથના વિચારમાં જે પ્રવીણ
 થાય, તે “પ્રતિશ્રોત: પદાનુસારિ બુઝિવાલા” કહેવાય. મધ્યપદના
 અર્થને ગ્રંથને, વીજાના ઉપદેશથી જાણીને, પેહેલેથી ઘેલેસુધિ ગ્રંથરૂપી
 સમુદ્ધના પારને પહોંચવાને સમર્થ, એવા અસાધારણ અતિશયથી ચતુર
 થયેલા માણસો “ઉચ્ચ પદાનુસારિ બુઝિવાલા” કહેવાય. એક પદા

ચારણાશીવિપાવધિ, મનઃપર્યાયસંપદઃ ॥

યોગકલ્પદ્રુમસ્ત્રેતા, વિકાસિકુસુમશ્રિયઃ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ—ચારણ લઘ્વિ, આશીવિપલઘ્વિ, અવધિજ્ઞાન, તથા મનઃપર્યાય જ્ઞાનની સંપત્તિયો. સઘલી. યોગરૂપી કલ્પવૃક્ષની, વિકસ્વર થયેલી પુષ્પોની શોભારૂપ જાણવી.

ટીકાઃ—ફલરૂપ કેવલ્ય વા (મોક્ષ તો) જરત મરુદેવ્યાદિના ઉદાહરણોવડે કહેવાશે. અતિશય ગમન કરવાથી “ ચારણો ” કહેવાય, તથા કોઈને નાશ કરવાની. અથવા કોઈપર કૃપા કરવાની જે શક્તિ, તે “ આશીવિપલઘ્વિ ” કહેવાય. મૂર્ત્તદ્રવ્યસંવંધિ જે જ્ઞાન, તે “ અવધિજ્ઞાન ” કહેવાય. મનસંવંધિ દ્રવ્યને પ્રત્યક્ષ કરવાની જે શક્તિ, તે, “ મનઃપર્યાય જ્ઞાનલઘ્વિ ” કહેવાય. ૯ સઘલી લઘ્વિયો યોગરૂપી કલ્પવૃક્ષનાં પુષ્પરૂપ છે. અને તેનું ફલ તો કેવલજ્ઞાન, અથવા મોક્ષ છે, અને તે વિષયમાં જરત, તથા મરુદેવાનું ઉદાહરણ કહેવાશે. હવે ચારણો બે પ્રકારના છે. એક જંઘાચારણો, તથા વીજા વિદ્યાચારણો, તેડમાં પેહેલા એક ઉત્પાતની લીલાથી રુચકદ્વીપે જાય છે, પઠી રુચકદ્વીપથી કુદીને, એક પગલે તેડ નંદીશ્વર દ્વીપે આવે છે, તથા વીજાથી, જ્યાંથી ગયા હતા. ત્યાં આવે છે, પઠી ઝર્ધ્વગતિપૂર્વક ઝડીને, તેડ મેરુ પર્વતનાં શિખરપર રહેલા પાંડુક વનમાં જાય છે, ત્યાંથી ઝપડી એક પગલે તેડ નંદન વનમાં જાય છે. તથા વીજે પગલે મૂલ જગોપર જાય છે. અને વિદ્યાચારણો તો, એક ઢગલે માનુષોત્તરપર જાય છે, તથા વીજે પગલે નંદીશ્વર દ્વીપે જાય છે. અને ત્યાંથી એક પગલે જ્યાંથી ઝમેલા, ત્યાં જાય છે, તથા તિર્થ ગતિના ક્રમથી. તેડ ઝર્ધ્વ માર્ગમાં પળ જાવ આવ કરી શકે છે. વલી તેમ વીજા પળ ઘણી જાતના ચારણો થાય છે. તેડ નીચે પ્રમાણે. પેહેલા આકાશગામિડ, કે જેડ, પલાંઠી વાલીને, અથવા કાયોત્સર્ગમાં શરીર સ્થાપીને અથવા પગોને ઝંચા નીચા આદિક કસ્યા વિના આકાશમાં ચાલે છે. વલી કેટલાકો તો, જલ, જંઘા, ફલ, પુષ્પ, પત્ર શ્રેણિ, અગ્નિની શિલા, ધુંવાડો, હિમ, વર્ષાદ, પાણીની ધારા, મર્કટકતંતુ, જ્યોતિષ્કિરણ અને પવનાદિકના અવલંબનથી ગતિ કરવામાં કુશલ તેમાં જલ

ચેના જાણવાથી, અનેક પદાર્થોને જાણનાર, તે “ વીજબુદ્ધિ ” કહેવાય. અને એક પદાર્થના જાણવાથી વીજા પદાર્થોનું જે જ્ઞાન ધરાવે, તે “ પદાનુસારિ ” કહેવાય. તેમ મન, વચન, અને કાયાના બલવાનો પણ હોય છે. તેમાં પ્રકૃષ્ટ જ્ઞાનાવરણ, તથા વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી તત્ત્વને ઝંધરીને, અંતર્મુહૂર્તમાં સઘલા શાસ્ત્રરૂપી સમુદ્રમાં અવગાહન કરવાની શક્તિયુક્ત મનવાલા “ મનોવલિ ” કહેવાય. વલી અંતર્મુહૂર્તમાં સઘલું શાસ્ત્ર વોલી જવાની શક્તિવાલા “ વાગ્વલિ ” કહેવાય. અથવા, પદ, વાક્ય, અને અલંકારવાલી વાણીને ઝંચે પ્રકારેં બોલતા થકા, વક્ર પણ રહિત, જેઝનો કંઠ વેસી જાય નહીં, તેઝ, પણ “ વાગ્વલિ ” કહેવાય. વલી વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી પ્રગટ થતા, અસાધારણ કાયવલથી, પ્રતિમાવહે કરીને રહેતા, તથા થાક અને ક્લેશ રહિત, વર્ષ વર્ષ દહાડાસુધિ, પ્રતિમાથી રહેતા વાહુવલિ આદિક “ કાયવલિઝ ” કહેવાય. તેમ વલી, દૂધ, મધ, ઘી તથા અમૃતને ઝરાવવાવાલાઝ પણ હોય છે, જેઝના પાત્રમાં પહેલું અનિષ્ટ ઝોજન પણ દૂધ, મધ, ઘી તથા અમૃત રસ સરસું થાય છે, અથવા, જેઝનું વચન, શરીર તથા મનસંબંધિ હુઃખ વાલા પ્રાણિઝને, દૂધ આદિકની પેઠે સંતોષ કરનારું થાય છે, તેઝ પણ “ હીરાશ્રવિ, મધ્વાશ્રવિ, સર્પિરાશ્રવિ, તથા અમૃતાશ્રવિ ” કહેવાય. વલી કેટલાકો તો “ અહીંણદ્ધિવાલાઝ ” કહેવાય છે. તેઝના વે જ્ઞેદો છે. એક “ અહીંણ મહાનસોવાલા ” અને વીજા “ અહીંણમહાલયો વાલા ” હોય છે. જેઝને અસાધારણ અંતરાયના ક્ષયોપશમથી, પાત્રમાં પહેલું અલ્પમાત્ર પણ અન્ન, ગૌનમાદિકની પેઠે, ઘણાઝને દેવાય, તો પણ ક્ષય પામે નહિ, તેઝ “ અહીંણમહાનસોવાલા ” કહેવાય. વલી જેની જગ્યામાં ગણનરીનાં માણ્ણો સમાઈ શકે, તે જગ્યામાં અસંખ્યાતા, દેવો. તિર્યંચો. તથા મનુષ્યો પરિવાગમદ્ધિત, એકવિજાને વાધા કર્યા વિના. તીર્થંકર્ણી પર્યદાને વિષે જેમ, તેમ વેંની શકે, તેઝ “ અહીંણમહાશયો ” કહી શકાય. પ્રહાશ્રવણાદિકને વિષે, મહાપ્રહાદિક મહર્કિયો દેખાડેથી છે. જેના પ્રગવથી. એકઝ ઇંદ્રિય, મવલી ઇંદ્રિયોના વિષયોને શકે, તે “ સંતિદ્ધિઓનોવલિ ” કહેવાય.

ચારણાશીવિષાવધિ, મનઃપર્યાયસંપદઃ ॥

યોગકલ્પદ્રુમસ્યૈતા, વિકાસિકુસુમશ્રિયઃ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ—ચારણ લલ્લિધિ, આશીવિષલલ્લિધિ, અવધિજ્ઞાન, તથા મનઃપર્યાય જ્ઞાનની સંપત્તિયો, સઘલી, યોગરૂપી કલ્પવૃક્ષની, વિકસ્તર થયેલી પુષ્પોની શોભારૂપ જાણવી.

ટીકાઃ—ફલરૂપ કૈવલ્ય વા (મોક્ષ તો) જરતમરુદેવ્યાદિના ઉદાહરણોવડે કહેવાશે. અતિશય ગમન કરવાથી “ ચારણો ” કહેવાય, તથા કોઈને નાશ કરવાની, અથવા કોઈપર કૃપા કરવાની જે શક્તિ, તે “ આશીવિષલલ્લિધિ ” કહેવાય. મૂર્તદ્રવ્યસંવંધિ જે જ્ઞાન, તે “ અવધિજ્ઞાન ” કહેવાય. મનસંવંધિ દ્રવ્યને પ્રત્યક્ષ કરવાની જે શક્તિ, તે, “ મનઃપર્યાય જ્ઞાનલલ્લિધિ ” કહેવાય. ૯ સઘલી લલ્લિધિયો યોગરૂપી કલ્પવૃક્ષનાં પુષ્પરૂપ છે. અને તેનું ફલ તો કેવલજ્ઞાન, અથવા મોક્ષ છે, અને તે વિષયમાં જરત, તથા મરુદેવાનું ઉદાહરણ કહેવાશે. હવે ચારણો વે પ્રકારના છે, એક જંઘાચારણો, તથા વીજા વિદ્યાચારણો, તેડમાં પેહેલા એક ઉત્પાતની લીલાથી રુચકદ્વીપેં જાય છે, પઠી રુચકદ્વીપથી કુદીને, એક પગલે તેડ નંદીશ્વર દ્વીપેં આવે છે, તથા વીજાથી, જ્યાંથી ગયા હતા, ત્યાં આવે છે, પઠી ઝર્ધ્વગતિપૂર્વક ઉડીને, તેડ મેરુ પર્વતનાં શિખરપર રહેલા પાંડુક વનમાં જાય છે, ત્યાંથી ઉપડી એક પગલે તેડ નંદન વનમાં જાય છે, તથા વીજે પગલે મૂલ જગોપર જાય છે. અને વિદ્યાચારણો તો, એક હગલે માનુષોત્તરપર જાય છે, તથા વીજે પગલે નંદીશ્વર દ્વીપેં જાય છે. અને ત્યાંથી એક પગલે જ્યાંથી ઉમેલા, ત્યાં જાય છે. તથા તિર્થ ગતિના ક્રમથી. તેડ ઝર્ધ્વ માર્ગમાં પળ જાવ આવ કરી શકે છે. વલી તેમ વીજા પળ ઘણી જાતના ચારણો થાય છે. તેડ નીચે પ્રમાણે. પેહેલા આકાશગામિડ, કે જેડ, પલાંઠી વાલીને. અથવા કાયોત્તરગમાં શરીર સ્થાપીને અથવા પગોને ઝંચા નીચા આદિક કર્યા વિના આકાશમાં ચાલે છે. વલી કેટલાકો તો, જલ, જંઘા, ફલ, પુષ્પ, પત્ર શ્રેણિ, અગ્નિની શિખા, ધુંવાડો. હિમ. વર્ષાદિ, પાણીની ધારા, મર્કટકતંતુ. જ્યોતિષ્કિરણ અને પવનાદિકના અવલંબનથી ગતિ કરવામાં કુશલ તેમાં જલ

एटले, वाव, नदी, समुद्र आदिकमां जलचर जीवोने विराधना कर्थाविना, पाणीमां पृथ्वीनी पेठे, पगोने उंचा नीचा करी गति करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जलचारणो” कहेवाय, वली पृथ्वीपर चार आंगल उंचे, जंघानें उंचीनीची करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जंघाचारण” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्धोनां फलोने लश्नें, फलमां रहेला जीवोने, विराधना कर्थाविना, फलो प्रत्ये पगो राखवामां जेउं कुशल होय, तेउं “फलचारणो” कहेवाय. वली जुदा जुदा प्रकारनां वृद्ध, तथा लताउंनां पुष्पो लश्नें, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराधना कर्थाविना, ते पुष्पोनां तलने अवलंबीने रहेता, “पुष्पचारणो” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्ध, ठोड, तथा बेलडी आदिकनां प्रवाल, तथा पल्लव, आदिकना आलंबनथी, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराध्याविना, तेउंमां चरणो-नो उत्क्षेपनिक्षेप करवामां जेउं समर्थ होय, तेउं “पत्र चारणो” कहेवाय. वली चारसैं योजन निषधनी के नीलनी श्रेणि लश्नें, उंचे अथवा नीचे पादपूर्वक, उतरवा तथा चडवामां जेउं निपुण होय, तेउं “श्रेणि चारणो” कहेवाय. वली अग्निशिखाने, लश्ने, तेउंना जीवोने विराध्या विना, पोते नहीं बलता थका, तेमां जेउं पगें चाढ्या जाय, तेउं “अग्निशिखाचारणो” कहेवाय. वली जेउं तीरठी, तथा उंची गएली, धुंवाडानी शिखाने बलगीने गमन करे तेउं “धूमचारणो” कहेवाय. वली हिमनुं आलंबन लश्ने, अप्कायना जीवोने विराध्याविना गमन करता “निहारचारणो” कहेवाय. वली अवश्यायने आश्रिने, तेउंना जीवोने विराध्या विना गमन करनाराउं, “अवश्यायचारणो” कहेवाय. वली आकाशमां विस्तार पामता वादलांउंना समूहमां, तेउंना जीवोने विराध्याविना गमन करनाराउं “मेघचारणो” कहेवाय. वर्षाकालना मेघ दिकथी निकलती जलधाराना अवलंबनथी, जीवोने विराध्याविना त करनाराउं “वारिधाराचारणो” कहेवाय. वली कुब्जा नामें वृद्धनी अंदर रहेला पोलाणमां, कुब्जवृद्धादिकना बंधाएला मर्कटकतंतु आदिकना आलंबनथी, पगोने उपाडवा मुकवानी शक्तिवाला, ते तंतुउंने तो-ख्याविना गमन करनाराउं “मर्कटकतंतुचारणो” कहेवाय. वली चंद्र, सूर्य, ग्रह तथा नक्षत्र आदिक गमे तेना किरणोना संबंध्यी, पृथ्वीमां

જેમ, તેમ પગે ચાલીને જવાને જેઠ કુશલ છે, તેઠ “જ્યોતીરશ્મિચારણો” કહેવાય. વલી અનેક દિશાઝમાં ઝલટી તથા સુલટી રીતે વાતા પવનો-માં તેઠના પ્રદેશની શ્રેણિનું આલંબન લઈને, અટકાવ રહિત ગતિ કરનારાઠ, “વાયુચારણો” કહેવાય.

વલી તપના માહાત્મ્યથી, અથવા વીજા ગુણોથી, “આશીવિષલબ્ધિ, ઝંવાલા” નિગ્રહ તથા અનુગ્રહમાં પણ સમર્થ થાય છે. જે જ્ઞાનનો વિષય, મૂર્તિમંત ડ્રવ્યો હોય છે, તે “અવધિજ્ઞાન” કહેવાય છે. વલી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં રહેનારા મનવાલા પ્રાણિઝના, મનડ્રવ્યને પ્રકાશનારું જ્ઞાન, “મનઃપર્યાય” જ્ઞાન કહેવાય. મનઃપર્યાયજ્ઞાનના વે જ્ઞેદો છે, ક્ષુદ્ર, અને વિપુલ. વલી વિપુલ પણ, વિશુદ્ધિ અને અપ્રતિપાતિ જ્ઞેદોવાલું છે. હવે કેવલ જ્ઞાનરૂપી ફલના દેખાડવાવડે કરીને, યોગનીજ સ્તુતિ કરે છે.

અહો યોગસ્ય માહાત્મ્યં, પ્રાજ્યં સાઘાજ્યમુદ્ધન ॥

અવાપ કેવલજ્ઞાનં ઝરતોઝરતાધિપઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ—અહો! યોગનું માહાત્મ્ય કેવું છે? (કે જેથી) ઝત્કૃષ્ટ ચક્રવર્તિપણનાં રાજ્યને ધારણ કરનાર, ઝરતના રાજા ઝરતમહારાજ કેવલ જ્ઞાન પામ્યા.

ટીકાઃ— આ અવસર્પિણિમાં, ઇકાંત સુષમા આરાના ચાર કોડાકોડી, સાગરોપમ ગયાવાદ, તથા ત્રણ કોડાકોડી સાગરોપમનો સુષમા નામે વીજો આરો ગયે ઠતે, તથા પઠી વે કોડાકોડી સાગરોપમના પરિમાણવાલા સુષમડુષમ નામના આરાનો પલ્લનો આઠમો, અંશ વાકી રહ્યો ત્યારે, દક્ષિણાર્ધ ઝરતમાં નીચે પ્રમાણે સાત કુલકરો થયા તેઝનાં નામ. વિમલવાહન, ચક્રુષ્માન, યશસ્વી, અજિચંદ્ર, પ્રસેનજિત, મરુદેવ, તથા નાજિ નામે થયા. તેમાંથી નાજિ કુલકરને ઝત્તમ શીલથી ત્રણ જગતને પવિત્ર કરનારી મરુદેવી નામે સ્ત્રી હતી. હવે ત્રીજા આરાના ચોરાશી લાલ્લ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ અને સાડાઆઠ મહિના જ્યારે વાકી રહ્યા હતા, ત્યારે તેણિને કુલે સર્વાર્થ વિમાનથી, ચૌદ મહાસ્વપ્નથી સૂચવેલા પેહેલા તીર્થકર આવી ઝપન્યા. પઠી સ્વપ્નના અર્થને નહીં જાણતા, ઇવા નાજિ અને મરુદેવાને સઘલાઈંડોઈ હર્ષપૂર્વક આવીને સ્વપ્નના અર્થો કહ્યા. પઠી જ્યારે શુઝ દિવસે સુલેથી પ્રઝુનો જન્મ થયો, ત્યારે ઝપન દિકુમારિયોયે

एटले, वाव, नदी, समुद्र आदिकमां जलचर जीवोने विराधना कर्याविना, पाणीमां पृथ्वीनी पेठे, पगोने उंचा नीचा करी गति करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जलचारणो” कहेवाय, वली पृथ्वीपर चार आंगल उंचे, जंघानें उंचीनीची करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जंघाचारण” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्धोनां फलोने लश्नें, फलमां रहेला जीवोने, विराधना कर्याविना, फलो प्रत्ये पगो राखवामां जेउं कुशल होय, तेउं “फलचारणो” कहेवाय. वली जुदा जुदा प्रकारनां वृद्ध, तथा लताउंनां पुष्पो लश्नें, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराधना कर्याविना, ते पुष्पोनां तलने अवलंबीने रहेता, “पुष्पचारणो” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्ध, ठोड, तथा बेलडी आदिकनां प्रवाल, तथा पल्लव, आदिकना आलंबनश्री, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराध्याविना, तेउंमां चरणो-नो उत्क्षेपनिक्षेप करवामां जेउं समर्थ होय, तेउं “पत्र चारणो” कहेवाय. वली चारसैं योजन निपधनी के नीलनी श्रेणि लश्नें, उंचे अथवा नीचे पादपूर्वक, उतरवा तथा चडवामां जेउं निपुण होय, तेउं “श्रेणि चारणो” कहेवाय. वली अग्निशिखाने, लश्ने, तेउंना जीवोने विराध्या विना, पोते नहीं बलता थका, तेमां जेउं पगें चाढ्या जाय, तेउं “अग्निशिखाचारणो” कहेवाय. वली जेउं तीरठी, तथा उंची गएली, धुंवाडानी शिखाने बलगीने गमन करे तेउं “धूमचारणो” कहेवाय. वली हिमनुं आलंबन लश्ने, अप्कायना जीवोने विराध्याविना गमन करता “निहारचारणो” कहेवाय. वली अवश्यायने आश्रिने, तेउंना जीवोने विराध्या विना गमन करनाराउं, “अवश्यायचारणो” कहेवाय. वली आकाशमां विस्तार पामता वादलांउंना समूहमां, तेउंना जीवोने विराध्याविना गमन करनाराउं “मेघचारणो” कहेवाय. वर्षाकालना मेघ आदिकश्री निकलती जलधाराना अवलंबनश्री, जीवोने विराध्याविना गति करनाराउं “वारिधाराचारणो” कहेवाय. वली कुब्जा नामें वृद्धनी अंडर गट्टेसा पोडाणमां, कुब्जवृद्धादिकना बंधाएला मर्कटकंतु आदिकना आलंबनश्री. पगोने उपाडवा मुकवानी शक्तिवाला, ते तंतुउंने तो-याविना गमन करनाराउं “मर्कटकंतुचारणो” कहेवाय. वली चंद्र, सूर्य, घट तथा नक्षत्र आदिक गमे तेना किरणोना संबंध्यी, पृथ्वीमां

જેમ, તેમ પગે ચાલીને જવાને જેઠ કુશલ છે, તેઠ “જ્યોતીરશ્મિચારણો” કહેવાય. વલી અનેક દિશાઝમાં ઝલટી તથા સુલટી રીતે વાતા પવનો-માં તેઠના પ્રદેશની શ્રેણિનું આલંબન લઈને, અટકાવ રહિત ગતિ કરનારાઝ, “વાયુચારણો” કહેવાય.

વલી તપના માહાત્મ્યથી, અથવા વીજા ગુણોથી, “આશીવિપલબ્ધિ, ઝંવાલા” નિગ્રહ તથા અનુગ્રહમાં પણ સમર્થ થાય છે. જે જ્ઞાનનો વિષય, મૂર્તિમંત ડ્રવ્યો હોય છે, તે “અવધિજ્ઞાન” કહેવાય છે. વલી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં રહેનારા મનવાલા પ્રાણિઝના, મનડ્રવ્યને પ્રકાશનારું જ્ઞાન, “મનઃપર્યાય” જ્ઞાન કહેવાય. મનઃપર્યાયજ્ઞાનના વે ખેદો છે, શુદ્ધ, અને વિપુલ. વલી વિપુલ પણ, વિશુદ્ધિ અને અપ્રતિપાતિ ખેદોવાલું છે. હવે કેવલ જ્ઞાનરૂપી ફલના દેખાડવાવડે કરીને, યોગનીજ સ્તુતિ કરે છે.

અહો યોગસ્ય માહાત્મ્યં, પ્રાજ્યં સામ્રાજ્યમુદ્ધરૂ ॥

અવાપ કેવલજ્ઞાનં ઝરતોઝરતાધિપઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ—અહો! યોગનું માહાત્મ્ય કેવું છે? (કે જેથી) ઝલ્લટ ચક્રવર્તિપણનાં રાજ્યને ધારણ કરનાર, ઝરતના રાજા ઝરતમહારાજ કેવલ જ્ઞાન પામ્યા.

ટીકાઃ— આ અવસર્પિણિમાં, ઇકાંત સુપમા આરાના ચાર કોડાકોડી. સાગરોપમ ગયાવાદ. તથા ત્રણ કોડાકોડી સાગરોપમનો સુપમા નામે વીજો આરો ગયે ઠતે. તથા પઠી વે કોડાકોડી સાગરોપમના પરિનાઇવાલા સુપમહુપમ નામના આરાનો પલ્લવો આવસો. અંશ વાલી રહ્યો ત્યારે, દક્ષિણાર્ધ ઝરતમાં નીચે પ્રમાણે સાત કુલકરો થયા તેઠનાં નામ. વિમલવાહન. ચક્રુષ્માન્, યશસ્વી, અગ્નિચંદ્ર, પ્રસેનજિત. મગ્ધંવ, તથા નાગ્નિ નામે થયા. તેમાંથી નાગ્નિ કુલકરને ઝત્તમ શીલપી ત્રણ ઝગતને પવિત્ર કરનારી મરુદેવી નામે સ્ત્રી હતી. હવે ત્રીજા આરાના ચોરાસી લાલ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ અને સાડાઆઠ મહિના ઝ્યારે વાલી રહ્યા હતા. ત્યારે તેણિને કુર્ચે સર્વાર્થ વિમાનથી, ચૌદ મહાસ્ત્રમથી સૂચવેલા પેદેઝા તીર્થકર આવી ઝપન્યા. પઠી સ્ત્રમના અર્પને નહીં જાણતા. ઇલા નાગ્નિ અને મરુદેવાને સઘલાઈઝોઇ હર્ષપૂર્વક આવીને સ્ત્રમના અર્પે વહ્યા. પઠી ઝ્યારે શુદ્ધ દિવસે સુલેથી પ્રગુનો જન્મ પયો. ત્યારે ઝપન દિહ્મારિપે વેનો

एटले, वाव, नदी, समुद्र आदिकमां जलचर जीवोने विराधना कर्याविना, पाणीमां पृथ्वीनी पेठे, पगोने उंचा नीचा करी गति करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जलचारणो” कहेवाय, वली पृथ्वीपर चार आंगल उंचे, जंघानें उंचीनीची करवामां जेउं कुशल होय, तेउं “जंघाचारण” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्धोनां फलोने लश्नें, फलमां रहेला जीवोने, विराधना कर्याविना, फलो प्रत्ये पगो राखवामां जेउं कुशल होय, तेउं “फलचारणो” कहेवाय. वली जुदा जुदा प्रकारनां वृद्ध, तथा खताउंनां पुष्पो लश्नें, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराधना कर्याविना, ते पुष्पोनां तलने अवलंबीने रहेता, “पुष्पचारणो” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्ध, ठोड, तथा वेलडी आदिकनां प्रवाल, तथा पल्लव, आदिकना आलंबनथी, तेउंना सूक्ष्म जीवोने विराध्याविना, तेउंमां चरणो-नो उत्क्षेपनिक्षेप करवामां जेउं समर्थ होय, तेउं “पत्र चारणो” कहेवाय. वली चारसैं योजन निपधनी के नीलनी श्रेणि लश्नें, उंचे अथवा नीचे पादपूर्वक, उतरवा तथा चडवामां जेउं निपुण होय, तेउं “श्रेणि चारणो” कहेवाय. वली अग्निशिखाने, लश्ने, तेउंना जीवोने विराध्या विना. पोते नहीं बलता थका, तेमां जेउं पगें चाढ्या जाय, तेउं “अग्निशिखाचारणो” कहेवाय. वली जेउं तीरठी, तथा उंची गएली, धुंवा-टानी शिखाने बलगीने गमन करे तेउं “धूमचारणो” कहेवाय. वली हिमनुं आलंबन लश्ने, अष्कायना जीवोने विराध्याविना गमन करता “निहागचारणो” कहेवाय. वली अवश्यायने आश्रिने, तेउंना जीवोने विराध्या विना गमन करनाराउं, “अवश्यायचारणो” कहेवाय. वली आकाशमां विस्तार पामता वादलाउंना समूहमां, तेउंना जीवोने विराध्याविना गमन करनाराउं “मेघचारणो” कहेवाय. वर्षाकालना मेघ आदिकर्या निवृत्तनी जलधाराना अवलंबनथी, जीवोने विराध्याविना गति करनाराउं “वारिध्यागचारणो” कहेवाय. वली कुब्जा नामें वृद्धानी अंडा रहेला पोसाणमां, कुब्जवृद्धादिकना बंधाणला मर्कटकनंतु आदि-कना अवलंबनथी, पगोने उदाटवा मुकवानी अकिवाला, ते नंतुउंने तो-ज्याविना गमन करनाराउं “मर्कटकनंतुचारणो” कहेवाय. वली चंड, सुबं पद तथा नक्षत्र आदिक गमे तेना किणोना संबंध्यी, पृथ्वीमां

जेम, तेम पगे चाव्हीने जवाने जेउं कुशल ठे, तेउं “ज्योतीरश्मिचारणो” कहेवाय. वली अनेक दिशाउमां उलटी तथा सुलटी रीतें वाता पवनो-मां तेउंना प्रदेशनी श्रेणिनुं आलंवन लहनें, अटकाव रहित गति कर-नाराउं, “वायुचारणो” कहेवाय.

वली तपना माहात्म्यशी, अथवा बीजा गुणोशी, “आशीविषलब्धि. उवाला” निग्रह तथा अनुग्रहमां पण समर्थ थाय ठे. जे ज्ञाननो विषय. मूर्तिमंत डव्यो होय ठे, ते “अवधिज्ञान” कहेवाय ठे. वली मनुष्य क्षेत्रमां रहेनारा मनवाला प्राणिउंना, मनडव्यने प्रकाशनानें ज्ञान. “म-नःपर्याय” ज्ञान कहेवाय. मनःपर्यायज्ञानना वे भेदो ठे. शत्रु. अने विपु-ल. वली विपुल पण, विशुद्धि अने अप्रतिपाति भेदोवाळुं ठे. ह्ये केवळ ज्ञानरूपी फलना देखाडवावडे करीने. योगनीज स्तुति पारे ठे.

अहो योगस्य माहात्म्यं, प्राज्यं साम्राज्यमुद्वहन् ॥

अवाप केवलज्ञानं नरतोन्नरताधिपः ॥ १० ॥

अर्थः—अहो! योगनुं माहात्म्य केवुं ठे? (के जेपी) उत्तम पद्मविष्णु-नां राज्यने धारण करनार, नरतना राजा नरतमहागज वेदल ज्ञान पावना.

टीकाः— आ अवसर्पिणिमां. एकांत सुपमा आराना पार कोलाकोडी. सागरोपम गयावाद. तथा ग्रण कोलाकोडी सागरोपमनो सुपमा नामे बीजो आरो गये ठेते. तथा पठी ये कोलाकोडी सागरोपमना रश्मि-वाला सुपमडुपम नामना आरानो पळ्यनो आत्मनो. गंगे काटी नावे त्यारे. दक्षिणार्ध नरतमां नीचे प्रमाणे सात कुडपरो पदा तेउंता नरत. विमलवाहन. चतुष्मान्. पशस्त्री. अजिचंद्र. प्रसेनजित नरदेव. तथा नाजि नामें थया. तेमांशी नाजि कुलवरने उत्तम शीर्ष. ना नर-तने पवित्र करनारी मरुदेवी नामें स्त्री हती. हवे श्रीला सागरना चोमर्ष खाव पूर्ण ग्रण वर्ष अने सालासाठ महिना त्यारे चार्की रत्ना हवा त्यारे तेणिने कुखें सर्वार्थ विमानपी. चौद सहात्म्यार्थ. मूर्तवेला तेउंता तीर्पकर आदी उपन्या. पठी स्वप्नना अर्थने नही जाणना. एका ना नि हने मरुदेवाने सपलाईलोए वर्षपूर्वक आशीने स्वप्नना छाने वाटा. पण जेवने शुभ दिवसें सुखेपी प्रचुनो जन्म घरो. त्यारे उत्तम दिवसांतिने नेने

सूक्तिकामहोत्सव कयों. पढी इंड्रे प्रचुने मेरुपर्वतपर लइ जइने, खोढामां वेसाडी तीर्थोंनां जलोथी, स्नान कराव्युं, अने पोताने हर्षना अश्रुजलथी स्नान कराव्युं, पढी इंड्रे प्रचुने तेमनी माताने सोंपवा वाद देवांगनाउए सघलां धाव्यकर्मों कयों. प्रचुना जमणा साथलमां ऋषजनो आकार जोइने मावापें हर्षथी तेमनुं “ऋषज” नाम पाड्युं. पढी चंद्रनी पेठे अत्यंत आनंद आपता ते प्रचु, देवें दीधेला आहारथी पोषित थया थका अनुक्रमें वृद्धि पामवा लाग्या. एक दहाडे इंड्र प्रचुनी सेवा करवामाटे आव्यो, अने विचारवा लाग्यो के, प्रचुनो वंश कयो स्थापशुं? तेना ते विचारने प्रचुए अवधिज्ञानथी जाणीने, तेना हाथमां रहेली शेरडीपर हाथीनी पेठे तेणे हाथ नाख्यो, पढी ते शेरडी प्रचुने सोंपीने, तथा तेमने नमस्कारकरीने, इंड्रे तेमना वंशनुं “इक्ष्वाकुवंश” नाम पाड्युं. पढी प्रचु वालपणाने तुरत उलंघी जइने, सूर्य जेम मध्याहे तेम ते मध्यम वयने पाम्या. प्रचुना पगो यौवनमां पण, कोमल, लाल कमलना गर्जसरखा, उष्ण, कंपविनाना, पसिना रहित, तथा सरखी तलीयोवाला हता. वली नमता प्राणियोनी पीडा दूर करवामाटेज होय नहीं, तेम प्रचुने चक्र उत्पन्न थयुं. वली प्रचुना पगनी तलीयें, जाणे लक्ष्मीना लीला करवाना घरना शंख कुंजो होय नहीं, तेम स्वस्तिक शोजतो हतो. वली प्रचुनो अंगुठो वत्सनी पेठे श्रीवत्सथी लांठित थयेलो, तथा पुष्ट, गोल, उंचो, अने सर्पनी फणा जेवो हतो. वली तेमना चरणरूपी कमलोंनां पांदली-उंज जाणे होय नहीं, एवी तथा पवनविना निष्कंप, अने चीकणी विवा-उंजी शिखा जेवी आंगलीयो हती. वली प्रचुना पगोनी आंगलीउं नीचे, नंदावनों शोजतां हतां, के जेउंना प्रतिविंबो, पृथ्वीमां धर्मनी प्रतिष्ठाणा पाम्या. वली प्रचुनी आंगलीउंनी नीचे, रहेला यवो तो ज्वाणे जगत्तद्धर्मानाथे अता विवाहने माटेज बाव्या होय नहीं, तेम तेम हता. वली पगुरूपी कमलनुं जाणे मूलज होय नहीं, एवी प्रचुनी पगुरी एडी हती. तथा नखो तो अंगुठा अने आंगलीरूपी सर्पना फणापर रहेला मण्डित नग्या हता. वली प्रचुना पगोना गुप्त गुफफो, (पुष्टि) मोनेरी कमलना टोटानी कर्णिकानी शोजाने धारणकरता हता. वली तेमना पगो आंगस पाठलथी काचवानी पेठे उंचा गुप्त नसोवाला

स्निग्ध ठविवाला, तथा रोमविनाना हता. वली तेमनी जंघा तो, अंदर मग्न
थयेलां हाडकांवाली, तथा अनुक्रमें गोलाकारवाली हरणीनी जंघाजेवी होती.
वली तेमना गोल अने मांसथी जरेला घुंटाणो, तो रूथी जरेला ढांक-
णामां राखेला अरिसानी शोजाने धारण करता हता. वली तेमना साध-
लो तो कोमल, स्निग्ध, तथा अनुक्रमें पुष्ट थया थका, मोटा केलना स्तंजना
विदासने धारण करता हता. वली स्वामिनां मुष्को (वृषणो) हाथीनी पेठे
गुप्त तथा समस्थितिवालां हतां; तथा कुलीन घोडानी पेठे तेमनुं पुरुषचिह्न
पण अतिगुप्त हतुं. वली तेमनी केड तो, विस्तारवाली, पुष्ट, स्थूल, वि-
शाल, तथा कठिन होती; तथा मध्यभाग तो पातला पणाथी कलशना
उदरसरखो हतो. वली तेमनी गंजीर नाजि तो नदीमां रहेली फुदडि-
ना विदासने धारण करती होती; तथा वज्रे पडखां तो, स्निग्ध, मांसयु-
क्त, कोमल, सरल, अने सपाट हतां. वली तेमनुं वद्धःस्थल तो, सोना-
नी शिला सरखुं विस्तारवालुं, तथा श्रीवत्सरूपी रत्नना सिंदासनवालुं
लक्ष्मीने क्रीडा करवानी वेदिका सरखुं शोजतुं हतुं. वली तेमना खजा
तो, वेलनी कांधसरखा, दृढ, पुष्ट तथा उंचा हता, तथा काखो तो
अल्प रोमवाली, उंची, तथा गंध, पसीनो अने मेलविनानी होती. वली
तेमना वज्रे पुष्ट हाथो सर्पनी फेण सरखा हता, तथा जुजो तो जाणे
चंचल लक्ष्मीने वश करवामां नागपाश सरखा, तथा घुंटाणसुधि लांवा
हता. वली तेमना हाथो नवा आंबाना पल्लवसरखी लाळ तळीयोवाला
कार्यविना कर्कश, पसिनाविनाना, ठिडविनाना, तथा उष्ण हता. वली
तेमना ते हाथो, पगोनी पेठे, दंरु, चक्र, धनुष्, मत्स्य. श्रीवत्त. वज्र,
अंकुश, ध्वजा, कमल, चामर, ठत्र, शंख, कुंज. समुद्र. मेरु. मगर. इ-
पज, सिंह. घोडो. रथ, स्वस्तिक, दिग्गज; प्रासाद. तोरण. तथा हाथीथी
अंकित हतां. वली तेमनी, लाळ, सरल, राता नखोवाली अंगुठा तथा
आंगलीठ, जाणे, ठटे माणेकरूपी पुष्पोवाला कल्पवृक्षना अंकुराडंज होय
नहीं, तेम शोजती होती. वली प्रजुना अंगुठानां पर्वोनां रहेला दश.
तो तेमना यशरूपी घोडाने विशेष पुष्ट करवा माटेज होय न्हीं. तेम
शोजता हता. वली तेमनी आंगलीठपर रहेला दक्षिणावर्त्तो दक्षिणवर्त्ते
ख (शंखाकाररेखाठतो) सर्व संपत्तिने जणावनारा दक्षिणावर्त्तरां

पाम्या हता. वली तेमना हस्तकमलना मूलमां रहेली त्रण रेखाउं, तो जाणे पोताने त्रणे जगतने प्रयत्नपूर्वक उच्चारवां ठे, तेनी संख्याना लेखो ज होय नहिं, तेम शोचती होती. वली तेमनो कंठ तो, गोल, उंचो, लांबो; तथा त्रण रेखाउंथी पवित्र थयेलो, तथा गंजीर नादवालो होतो थको शंखनी तुलना करतो हतो. वली तेमनुं विस्तारवाळुं, गोल, तथा कांतिवाळुं मुख तो, जाणे लांठनविनानो बीजो चंद्रज होय नहीं तेम शोचतुं हतुं. वली तेमना कोमल, पुष्ट तथा स्निग्ध, एवा कपोलो तो, जाणे साथे रहेती सरखती अने लक्ष्मीना सोनाना आरिसाउंज होय नहीं तेम शोचता हता. वली अंदर आवतोंथी शोचता तथा खजासुधि लंबा-इने रहेला तेमना कणों तो, जाणे मुखनी कांतिरूपी समुद्रने कांठे रहे, ली ठीपोज होय नहीं, तेम शोचता हता. वली तेमना होठो विंवफल सरखा, तथा वत्रीश दांतो मोगरा सरखा, तथा नाशिका अनुक्रमें विस्तारवाली तथा उंचा वांससरखी होती. वली तेमनी डाहाडी, नहीं लांबी तेम नहीं टुंकी, पुष्ट, गोल, तथा कोमल होती; तथा काला, घणा, स्निग्ध अने कोमल रोमने धारण करनारि होती. वली तेमनी जिह्वा तो कटप-वृक्षाना पल्लवसरखी लाल, कोमल, तेम अति जाकाइ (स्थूलता) विनानि, अने वार अंगना अर्थोने उत्पन्न करनारी होती. तेमनी आंखो, वच्चे काली तथा सफेद, अने ठेडे लाल रंगनी, ते जाणे, नीलम, स्फटिक अने माणिकनीज वनावी होय नहीं तेवी शोचती होती. वली तेज आंखो, ठेक कानसुधि पहोली, तथा काजलसरखी श्याम पांपणोवाली, जाणे विकस्वर थपळां, तथा जेनी अंदर जमरा वेठेला ठे, एवां कमलो होय नहीं, तेवीयो शोचती होती. वली तेमनी श्याम, तथा वांकी चुकुटियो तो, आंखरूपी तळावना कांठापर विखराइने पडेली लताउंनी शोचाने धारण होती. वली तेमनुं विशाल, पुष्ट, गोल, कोमल, कठिन तथा सरखुं, कपाळ तो अष्टमीना चंद्रमखुं सुंदर शोचतुं हतुं. वली तेमनुं थनु-उंचुं थनुं मस्तक तो, नीचे मुखें राखेला ठत्रपणाने धारण करतुं हतुं. वली तेमनुं ते मस्तक जगतना ईशपणाने धारण करता ठत्रपणाने पामने उतें. गोत्र अने उंचुं उष्णीष (मस्तकनो ठेक उपरनो नाग) तो तेंपर रहेला कजगनी शोचाने धारण करतुं हतुं. वली तेमना मस्त-

कपर रहेला जमरासरखा काला, कुंचित थएला (वांकडा अथवा तुटा विखरायेला) कोमल तथा स्निग्ध (चिकणा तथा तैलादि स्नेह अव्य विना चलकता) एवा केशो तो यमुना नदीना मोजा सरखा शोचता हता. वली तेमनी गोरोचनना गर्ज सरखी श्वेत, स्निग्ध, तथा स्वठ चामडी तो, जाणे तेमनां शरीरपर स्वर्णद्रवतुं (कुंदन वा वरकतुं) विलेपन कर्तुं होय नहीं, तेम शोचती हती. वली तेमना शरीरपर. कोमल, जमरासरखा श्याम, बीजा अंकुरा (कोंटा) विनानां, तथा कमलतंतुसरखां पानलां रोमो शोचतां हतां. वली तेमनो श्वासोद्धास, प्रफुल्लित थएला कमलना सुगंध सरखो हतो, तथा तेमनुं रुधिर तो गायना दूध सरखुं श्वेत दंतुं. एवी रीतें असाधारण प्रकारनां जुदां जुदां लक्षणोथी लक्षित थयेला प्रजु, रत्नोथी लक्षित थयेला समुद्रनी पेठे कोने सेवनीय न थया? हवे एक दिवसें कोइ जुगलियुं बालक्रीडा करतुं थकुं तालवृक्षानी नीचे गयुं. ते वखते दुदैंवना योगथी, तेपरथी पुरुषना मस्तकपर. एरंडापर जेम दीजली, तेम ते वृक्षनुं मोटुं फल पड्युं. अने ते फल वाकतालीय न्यायथी तेना मर्मस्थानमां लागवाथी. ते बालक पेहेलांज अकाल मृत्युथी नग्ग पाम्यो. ते मृत्यु पाम्यावाद तेनी खी, यूथथी ब्रष्ट थयेली हरिणीनी पंठे. कर्तव्यमां जड थइ वेठी. एवी रीतना मुजरसरखा पापी अन्धानक अकाल मृत्यु पामेला ते पुरुषने जोइ बीजां पण युगलीथांउं मूर्धित थयां. पठी ते युगलीथांउं ते चर्ताररहित खीने अगाडी करी " शुं वरुं ? " एवी रीतें मूढ थइनें नाजिकुलकरपासे तेणीने लइ गया. (त्वारे नाजि राजाए विचार्युं के) आ खी क्षपजनी धर्मपत्नी थाउं. ? एम विनाजि नेत्ररूपी कैरवने चंद्रसरखी ते खीने तेणे ग्रहण करी. हवे एम दिवसें प्रजुना आगला जोगावती कर्मना उदपथी. तेमनो विनाह वरगामाटे इ. इ. देवो सहित त्यां आव्यो. पठी त्यां देवोए सोनाना स्तंगोए मोरनी ठे. मणिलनी पुतलीउं जेमां. तथा अनेक छारवाडो मंडप बनव्यो. ते मंडप. श्वेत अने मनोहर कपडांना चंडुवाथी. जाणे तेने (मंडपने) जोगामाटे आवेली गंगा नदीथीज आश्रित थयो होय नहीं. तेम मोरनी हतो. वली त्यां चारे दिशांलां कल्पवृक्षनां मोरनी ने लले. वरगामाटे वाणो चलाव्यां होय नहीं. तेयां शोचतां हतां. वली त्यां अन्धानमां व

जता, तथा करेलो ठे अजिषेक जेमनो, एवा ते ऋषज प्रजुने आश्चर्यथी
जोया. ते जोइ तेउंए विचारुं के, प्रजुना मस्तकपर पाणी रेडवुं लायक
नथी, एम विचारि विनयवंत एवा तेउंए प्रजुना चरणकमलपर पाणी
रेड्युं. पढी इंद्र नव योजन विस्तारवाली (लांवी) तथा बार योजन पो-
होली, विनीता नामें नगरी वसाववाने कुवेरने हुकम करी पोताने स्था-
नकें गयो. त्यारे तेणें (कुवेरें) पण पृथ्वीने माणिकना मुकुटसरखी ते
नगरी वसावी, तथा वैरीउं तेना सामे लडी नहीं शके, माटे तेनुं “ अ-
योध्या ” एवुं पण वीजुं नाम पाड्युं. पढी ते यक्षराजें तेने वनावीने, क-
य न थाय एवां रत्न, वस्त्र, धन तथा धान्यथी जरी दीधी. त्यां हीरा,
नीलम, तथा वैदूर्यमणिना वनावेला मेहेलोना किरणोथी जितविना आ-
काशमां चित्रामण थइ रल्लुं. तेना गढपर रहेला तेजवाला माणिकना कां-
गराउं, विद्याधरनी स्त्रियोमाटे मेहेनतविना आरिसापणाने प्राप्त थया.
वली ते नगरीमां घरना आंगणामां पृथ्वीपर रहेला स्वस्तिकोनां मोति-
योथी ठोकरीउं पोतानी मेले कांकराउंनी क्रीडा करती हती, वली ज्यां
वगीचामां रहेला उंचां वृद्धोपर हमेशां अटकी जतां खेचरीउंनां वि-
मानो (पक्षिउंना) माला पणाने पामतां हतां. वली त्यां मेहेलोमां
रलोना उंचा ढगलाउं जोइने, रोहणाचल तो तेना कचरानो ढगलो ग-
णातो हतो. वली त्यां जलक्रीडामां प्रीतियुक्त थयेली स्त्रियोना तु-
टेला हारोनां मोतीयोथी, घरनी वाव्यो तो “ ताम्रपर्णीनी (नदीनेद ठे)
शोजाने धारण करे ठे. त्यां शाहुकारो तो एवा ठे के, तेउंमांना फक्त
एकनीज पासे, वणिकूपुत्र कुवेर वेपार करवा गयो होय एम हुं (कवि)
मानुं हुं, वली त्यां रात्रिए चंद्रकांत मणिउंनी जीतवाला मेहलोमां-
थी ऊरता पाणीथी स्थिर थई ठे धुड जेउंनी एवा चारे वाजुना र-
स्ताउं ठे. वली ते नगरी पोताना अमृतसरखा पाणीवाला लाखो ग-
में वाव्य कुवा, तथा तलावोथी, नवा ठे अमृतना कुंडो ज्यां, एवा ना-
गलोकने पण हरावती हती. ते नगरीने शोजावता श्री वृषजध्वज
नरेंद्र (राजा) पोतानां बालकोनी पेठे प्रजाने पालता हता. वली त्यां
प्रजुए लोकोना हितवास्ते केटलीक शिल्पकलाउं उत्पन्न करी. वली
राज्यस्थिति पालवाने तेणे वेल, घोडा, तथा हाथी विगेरे ग्रहण

तथा साम आदिक उपायोवाली रीति पण तेमणे वतावी. जरतने तेउए व्होतेर कला जणावी. तथा जरतें पण पोताना वीजा जाइयो, तथा पुत्रोने जणावी. वली तेमणें बाहुवलिने हाथी घोडा स्त्री. तथा पुरुषोनां अनेक प्रकारनां लक्षणो शिखव्यां. वली तेमणें डावे हाथे ब्राह्मीने अठार प्रकारनी लिपि शिखवी, तथा जमणे हाथे सुंदरीने गणितशास्त्र शिखव्युं. एवी रीतें जुदी जुदी लोकोनी जातो पाडीने, तथा न्यायमार्गे प्रवर्त्तावतां थकां त्र्याशी लाख पूर्व प्रभुए व्यतीत कर्या. पठी एक दहाडे प्रभु, कामदेवें करेल ठे आवास जेमां, एवो वसंत ऋतु आववाथी परिवारना उपरोधथी वगीचामां गया त्यां ते वसंतश्री, आंवाना मोरपर खुशी थई गुंजारव करता जमराउथी, जाणे प्रभुने आदरमानज देती होय नहीं, तेम शोजती ह्ती. वली त्यां पंचम स्वर गाति कोकिलाउए रंगमंडपमां शरूआत करते ठते मलयाचलना पवनना उपरीपणा नीचे लताउ नाच करवा लागी. वलीत्यां पुष्पो एकठां करवाना मिशथी दरेक शाखाउप्रत्ये लागेली स्त्रियोथी, जाणे वननां जाडो, स्त्रियोरूपी फलोवालां थयां होय नहीं तेम शोजतां ह्तां. वली ते वखते वसंत पण देहधारी राजा थयो होय नहीं, तेम पुष्परूपी वासगृहमां रहेनारो, तथा पुष्पोनांज आजूषणावालो. पुष्परूपी ठे हाथमां गेंडुक जेने एवो शोजतो ह्तो. एवी रीतना ते वनमां जरतादिक रमता हता त्यारे, प्रभु अवधिज्ञानथी पोते जोगवेल. उत्तरोत्तर स्वर्गनां सुखो याद करवा लाग्या, थने जेने मोहबंधन गलित थयुंठे एवा प्रभु विचारवा लाग्या के, धिक्कारठे था जनने. जे विषयोमां लोढुप थउने पोतानुं दित जाणी शकतो नथी. वली, जीवो, था संसाररूपी कुवामां कमें करीने, अगवह घटीनां (रेंट-न्यायथी) (एटडे तेरेंडमां गट्टेला घटानी पठे) चडे ठे ने पडे ठे. एवी विचार कता प्रभु जेटलामां मनं करी नवथी. पराधुग्व (विरक्त) जेनां त्यां नागव्दनादिक लोकान्तिक देवो पण आव्या. तेउए दोन सुखदोन वगता होच नहीं. तेम हाथ जोटी प्रभुने विन-
 हे न्यामिन् ! आप नीक प्रवर्त्तावो ? एम कही तेउ गयावाद,
 लंदनरुन्नाई, पाठा वली नमर्गमां जड गजार्जेन थोयाव्या,
 एवो जरतने मलयालिक वगर्वी. बाहुवलि आदिने बीजा

प्रथमप्रकाश.

मणो वेहेची आप्या. पठी प्रजुए संवत्सरी दान दइने लोकोने एवा
 कर्मा के. जेथी "तुं मने दे" एवं दीन वाक्य कोइना मुखथी
 नही. पठी आसन कंपवाथी सघला इंड्रोए आवीनैं, वादलांउं
 तेम प्रजुनो तेउंए अजिपेक कयों. (ते वखते) इंड्रोए
 वेली मालाउं तथा अंगविलेपनथी प्रजु जाणे पोताना यशना ढगला
 विटाएला होय नहीं तेम शोजता हता. वली विचित्र वखोथी तथा
 पोनां आचूपणोथी चूपित थएला प्रजु, संध्याकालनां वादलां तथा तारा
 थी शोजता आकाशसरखा देखाता हता, वली इंड्रें, पोताना आत्मासां
 हीं माता(अने तेथी उजराई जता)आनंदनेज जाणे जगत्प्रत्ये आपतो हो-
 य नहीं, एवो आकाशमां छंडुजिनाद वगडाव्यो. पठी प्रजु जगतने जाणे
 उर्ध्वलोकनो मार्ग देखाडता होय नहीं, तेम, देव, दानव तथा माण-
 सोए उपाडेली पालखीपर वेठा. एवी रीतें देवोए तथा इंड्रोए पण प्र-
 जुना निकलवानो महोत्सव कयों, तथा तेने जोइने पोतानी आंखोनुं
 अनिमेपपणुं तेउंए कृतार्थ कछुं. पठी प्रजुए सिद्धार्थक उद्यानमां जई,
 कपायोनेज जाणे होय नहीं, तेम कुसुम तथा आजरण आदिक तजी
 दीधां, तथा चार मूठीथी प्रजुए केशोने उखेडी नाख्या, तथा पांचमी
 मूठीथी (वाकीना) केशो ज्यारे उखेडवा लाग्या, त्यारे इंड्रें विनति क-
 री के, हे देव, सोनासरखी कांतिवाला आपना खजापर लटकती आ
 केशनी श्रेणि घणीज शोजे ठे, माटे ते जले रही ? त्यारे प्रजुयें पण ते-
 मज कर्तु. पठी प्रजुना केशोने पोताना छुपटाना ठेडामां लेता सुधमेंद्र-
 नी कांति अत्यंत दीपवा लागी. पठी ते सुमेंद्रें, क्षीरसमुद्रमां ते के-
 शोने पधरावी, आव्या वाद; नाटकाचार्यनी पेठे लोकोना घोंघाटने सु-
 प्रिसंज्ञाथी अटकावी कछुं के, "सर्व सावधनां मारे पञ्चकाण ठे" एवी
 रीतनां उत्कष्ट चारित्र के जे मोक्षमार्गना स्वरूप ठे ते प्रत्ये प्रजु
 आरूढ थया. पठी त्यां प्रजुने सघला प्राणीउंना मन द्रव्यनैं देखाडतुं
 चोथुं मनःपर्यय ज्ञान उत्पन्न थयुं. पठी ते प्रजुनी पठाडी चालता चार
 हजार राजाउंए पण दीक्षा लीधी, कारण के, कुलीनोनो आ नियम
 (धारो) ठे. पठी सघला इंड्रो पोत पोताने स्थानकें गया वाद, प्रजु पण
 हाथीउं सहित जेम यूथपति तेम, तेउं सहित विहार करवा लाग्या.

तथा साम आदिक उपायोवाली रीति पण तेमणे वतावी. जरतने तेजए
 व्होतेर कला जणावी. तथा जरतें पण पोताना बीजा जाइयो, तथा
 पुत्रोने जणावी. वली तेमणें बाहुबलिने हाथी घोडा स्त्री, तथा पुरुषोनां
 अनेक प्रकारनां लक्षणो शिखव्यां. वली तेमणें डावे हाथे ब्राह्मीने अ-
 ढार प्रकारनी लिपि शिखवी, तथा जमणे हाथे सुंदरीने गणितशास्त्र
 शिखव्युं. एवी रीतें जुदी जुदी लोकोनी जातो पाडीने, तथा न्यायमार्गे
 प्रवर्त्तवितां थकां ज्याशी लाख पूर्व प्रजुए व्यतीत कर्या. पठी एक दहाडे
 प्रजु, कामदेवें करेल ठे आवास जेमां, एवो वसंत ऋतु आववाथी परि-
 वारना उपरोधथी वगीचामां गया त्यां ते वसंतश्री, आंवाना मोरपर खुशी
 थई गुंजारव करता जमराजथी, जाणे प्रजुने आदरमानज देती होय नहीं,
 तेम शोचती ह्ती. वली त्यां पंचम स्वर गाति कोकिलाजए रंगमंडपमां
 शरुआत करते ठते मलयाचलना पवनना उपरीपणा नीचे लताज नाच
 करया लागी. वलीत्यां पुष्पो एकठां करवाना मिशथी दरेक शाखाजप्रत्ये
 लागेली म्रियोयी, जाणे वननां जाडो, स्त्रियोरूपी फलोवालां थयां होय
 नहीं तेम शोचतां ह्तां. वली ते वखते वसंत पण देहधारी राजा थयो
 होय नहीं, तेम पुष्परूपी वासगृहमां रहेनारो, तथा पुष्पोनांज आचूष-
 णावाजो. पुष्परूपी ठे हाथमां गेंडुक जेने एवो शोचतो ह्तो. एवी री-
 तना ते वनमां जगतादिक रमता ह्ता त्यारे, प्रजु थवधिज्ञानथी पोते
 नोगदेव, उत्तरोत्तर स्वर्गनां सुखो याद करवा लाग्या, थने जेने मोहव-
 धन गजित थवठे एवा प्रजु विचारवा लाग्या के, धिक्कारठे आ जनने
 के. जे विषयोनां लाकुप थडने पोतानुं हिन जाणी शकतो नथी. वली,
 'हे ! जीरो, आ नंनारूपी कुवामां कमं करीने, अगवट घटीनां (पेंट-
 ल) न्यावडी / एटडे तेगेंडमां रहेला वडानी पेंते' चडे ठे ने पडे ठे. ग्वी
 रीतें विचार जगता प्रजु जेडलासां मनं करी नवथी. पराजुग्व (विरक्त)
 नेटडलासां त्यां गगजनादिक लोकांतिक देवो पण आदया. तेजए
 'बीजा सुट्टोज करता होय नहीं. तेम दाथ जाडी प्रजुने धिन-
 के. हे नानिद ! आन दीथे प्रदर्शवो ? एअ कर्दी तेज गयावाय,
 'नेटडलनां' कडा कर्दी नगरीमां जड गजाजने पोसाव्या,
 'एअ उगवने शकथिनेय जगदी. बाहुबलि आग्निने दीजा

देशो तेमणे वेहेची आप्या. पठी प्रजुए संवत्सरी दान दइने लोकोने एवा तो तृप्त कर्या के, जेथी “तुं मने दे” एवुं दीन वाक्य कोइना मुखथी निकळ्युंज नहीं. पठी आसन कंपवाथी सघला इंद्रोए आवीनें, वादलांउं जेम पर्वतनो, तेम प्रजुनो तेउंए अजिपेक कर्यो. (ते वखते) इंद्रोए पहेरावेली मालाउं तथा अंगविलेपनथी प्रजु जाणे पोताना यशना ढगला उंथी विटाएला होय नहीं तेम शोजता हता. वली विचित्र वखोथी तथा रत्नोनां आचूषणोथी चूषित थएला प्रजु, संध्याकालनां वादलां तथा तारा उंथी शोजता आकाशसरखा देखाता हता, वली इंद्रें, पोताना आत्मासां नहीं माता (अने तेथी उजराई जता) आनंदनेज जाणे जगत्प्रत्ये आपतो होय नहीं, एवो आकाशमां हुंडुजिनाद वगडाव्यो. पठी प्रजु जगत्ने जाणे उर्ध्वलोकनो मार्ग देखाडता होय नहीं, तेम, देव, दानव तथा माणसोए उपाडेली पालखीपर वेठा. एवी रीतें देवोए तथा इंद्रोए पण प्रजुना निकलवानो महोत्सव कर्यो, तथा तेने जोइने पोतानी आंखोतुं अनिमेषपणुं तेउंए कृतार्थ कळुं. पठी प्रजुए सिद्धार्थक उद्यानमां जई, कपायोनेज जाणे होय नहीं, तेम कुसुम तथा आचरण आदिक तजी दीधां. तथा चार मूठीथी प्रजुए केशोने उखेडी नाख्या, तथा पांचमी मूठीथी (वाकीना) केशो ज्यारे उखेडवा लाग्या, त्यारे इंद्रें विनति करी के, हे देव, सोनासरखी कांतिवाला आपना खजापर लटकती आ केशनी श्रेणि घणीज शोजे ठे, माटे ते जले रही ? त्यारे प्रजुयें पण तेमज कर्युं. पठी प्रजुना केशोने पोताना डुपटाना ठेडामां लेता सुधमेंडनी कांति अत्यंत दीपवा लागी. पठी ते सुमेंडें, क्षीरसमुद्रमां ते केशोने पधरावी, आव्या वाद; नाटकाचार्यनी पेठे लोकोना घोंघाटने सुष्टिसंज्ञाथी अटकावी कळुं के, “सर्व सावयनां मारे पञ्चरूपा ठे” एवी रीतनां उत्कृष्ट चारित्र के जे मोक्षमार्गना स्वरूप ठे ते प्रत्ये प्रहृ आरूढ थया. पठी त्यां प्रजुने सघला प्राणीउंता मन डव्यनें देखावतुं चोथुं मनःपर्यय ज्ञान उत्पन्न थयुं. पठी ते प्रजुनी पठाडी चालना चार हजार राजाउंए पण दीदा लीधी. कारण के, कुलीनोनो आ निदम (धारो) ठे. पठी सघला इंद्रो पोत पोताने स्थानकें गया वाद. प्रहृ पण हाथीउं सहित जेम घूषपति तेम. तेउं सहित विहार करवा लाग्या. ए-

वी रीतें जिह्वावास्ते जमता प्रजुने, जिह्वाना तत्वनियमोने नहि जाण-
नार युगलीआउं, कन्या, हाथी, तथा घोडा आदिकनी जेट धरवा ला-
ग्या, माटे धक्कार ठे एवा सरलपणाने ! ! ! एवी रीतें जिह्वा न पामता
थका प्रजु परिसहोने सहन करता, तथा क्लेशरहित मनवाला थईने
मोनव्रत ग्रहण करता हवा.

पठी ते खुल्या रहेता चार हजार साधुंए प्रजुने ठोडी दीधा, का-
रण के प्रजु सरखा सत्व (धैर्य) वालो कोण होय ? पठी तेउं तो वनमां
जइ कंदमूल तथा फलोना आहार करनारा तापसो थया; एवी रीतें
मोक्षमार्गीथी खसीने जवाटवीना मार्गमां दाखल थयेला तेउंने धिक्कार
ठे. पठी प्रजुनी आझाथी क्यांक गएला कळ महाकळना नमि विनमिना-
में वे पुत्रो, ज्यां प्रजु प्रतिमा धारीने रह्या हता त्यां आव्या. तथा प्रजुने
नमस्कार करी विनति करवा लाग्या के, हे स्वामि; अमारो कोई धणी
नथी. माटे आप अमोने राज्य आपो ? एवा ते सेवकोने पण प्रजुयें
तो कंइ जवाय आप्यो नहीं, कारण के. समतारहित माणसो, कोइनी
द्रष्टित मागणीथी क्षित यता नथी. तेउं प्रजुनी पासे रही हाथमां तलवार
खेंची. तमेंगां. सूर्य तथा चंद्र जेम मेरुने, तेम प्रजुने सेववा लाग्या. प-
ठी एकर दहाडो प्रजुने वांदवाने थावेला धरणेंडें पूव्युं के, तमो कोण
हो ? तथा तमारे शुं काम ठे ? त्यारे तेउंए कळुं के, अमो चाकरो वि-
प. अने था प्रजु अमारा स्वामी ठे, अमोने तेउंए क्यांक जवानो हुक-
म कयें हतो, अने पाठवथी पोताना सवला पुत्रोने तेमणें राज्य वेदे-
नी गमयुं. जो के. तेमणें सवळुं नजी दीथुं ठे, तो पण ते अमोने रा-
ज्य आप्यो. अने तेवी नेवकें, “ तेमनी पासे कंइ ठे कं, नहीं ” तेनो
विचार करवो नहीं. एण तेउंए तो तेमनी सेवाज करवी. त्यारे धरणेंडें-
कळुं के, तमो ज्ञात पाने जइ मागणी करो ? कारण के, प्रजु तो सम-
. अने एगिहरहित ठे. माटे ते तमोने आज्ञे शुं आपी शके ? त्यारे
काम्योण कळुं के. था जमवता स्वामिने सेवकीने अमो बीजो स्वा-
कळुं नहीं. कारण के. कळवळुंने सेवकीने कंयार (केरडा) ने को-
लेव. वई अने था प्रजुने ठोडीने बीजा पामे याचना कळुं नहीं
कारण के. बीजो कळवळुंने नहींने शुं बीजापामे याचना करे ठे ? वई

चरतादिकनुं पण कल्याण थाउं. ? अने तारे पण अमारी फिकर शामाटे करवी जोइयें ? अमारा आ स्वामिणी अमोने जे थवानुं होय ते थाउं ? बीजानी अमारे शी जरूर ठे ? एवी रीतनां तेउनां वचनथी खुशी घएलो धरणेंद्र कहेवा लाग्यो के, हुं पण आज स्वामिनो सेवक पाता-लेंद्र हुं. “ आज स्वामिने अमारे सेववा ठे ” एवी रीतनी तमारी प्रतिज्ञा घणीज उत्तम ठे, अने तेथी प्रभुनी सेवाना फलरूप हुं तमोने विद्याधरोनुं ऐश्वर्य आपीश. आ स्वामिनी सेवाथीज तमोने मलेहुं ठे, एम तमो बोलजो, पण तेथी उलटुं बोलशो नहीं ? एम समजावी तेउने तेणें प्रज्ञातिप्रमुख विद्याउं आपी. पठी तेउं तेनी अनुज्ञाथी, पचास योजनना विस्तारवाला, तथा पचीस योजन उंचा वैताढ्य पर्वतपर आव्या. पठी त्यां नमियें, दश योजनना विस्तारवाली दक्षिणश्रेणिनी मांहें, विद्याना वलथी पचास नगरियो वसावी. तथा विद्यावाला विनमियें पण दश योजनना विस्तारवाली उत्तरश्रेणिमां साठ नगरियो वसावी. पठी त्यां लांवा कालसुधि तेउंए विद्याधरोनुं चक्रवर्त्तिपणुं जोगव्युं. कारण के तेवा स्वामिनी सेवाथी शुं दुर्लभ ठे ?

पठी प्रभुपण एक वर्षसुधि आहार पाणीविना मौन रही विहार करता थका पारणानी इष्टाथी गजपुर नगरमां पधार्या. ते वखते सोमयशाना पुत्र श्रेयांसें स्वप्नमां जोयुं के, (में) श्याम मेरुने अमृतना कुंजोथी धोइने उज्ज्वल वनाव्यो. वली त्यां सुबुद्धि नामें शेठें, पण एक स्वप्न जोयुं के, सूर्यथी निकलेलां हजारो किरणो श्रेयांसें धारण कर्था, अने तेथी ते अति उज्ज्वल थयो. वली सोमयशें पण स्वप्नमां जोयुं के, पोते बीजा घणा राजाउंथी घेराएलो हतो, पण श्रेयांसना सहायथी पोते जय पास्यो. पठी तेउं त्रणेए सज्जामां आवी एकबीजाने स्वप्नां कहां, पण तेनो जावार्थ नहीं जणावार्थी, तेउं पोत पोताने स्थानकें पाठा फर्या. हवे तेज वखते ते स्वप्नना निर्णयने जाणे प्रगट करवा माटेज होय नहीं, तेम जगवान् पण जिह्वा माटे श्रेयांसने घेर गया. जगवानने आवता जोइने, चंद्रने जोइने जेम समुद्र, तेम श्रेयांसने पण कल्याणना पात्र समान अत्यंत आनंदथयो. पठी प्रभुना दर्शनथी विचरि करता श्रेयांसने, पेहेलां खोवायेला निधाननी पेठे तुरत जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं.

वी रीतें जिह्वावास्ते जमता प्रजुने, जिह्वाना तत्त्वनियमोने नहि जाण-
नार युगलीआर्ज, कन्या, हाथी, तथा घोडा आदिकनी जेट धरवा ला-
ग्या, माटे धिक्कार ठे एवा सरलपणाने ! ! ! एवी रीतें जिह्वा न पामता
थका प्रजु परिसहोने सहन करता, तथा क्लेशरहित मनवाला थईने
मौनव्रत ग्रहण करता हवा.

पठी ते जुख्या रहेता चार हजार साधुजंए प्रजुने ठोडी दीधा, का-
रण के प्रजु सरखा सत्व (धैर्य) वालो कोण होय ? पठी तेज तो वनमां
जइ कंदमूल तथा फलोना आहार करनारा तापसो थया; एवी रीतें
मोक्षमार्गशी खसीने जवाटवीना मार्गमां दाखल थयेला तेजने धिक्कार
ठे. पठी प्रजुनी आझाशी क्यांक गएला कळ महाकळना नमि विनमिना-
में वे पुत्रो, ज्यां प्रजु प्रतिमा धारीने रह्या हता त्यां आव्या. तथा प्रजुने
नमस्कार करी विनति करवा लाग्या के, हे स्वामि; अमारो कोई धणी
नथी, माटे आप अमोने राज्य आपो ? एवा ते सेवकोने पण प्रजुयें
तो कंइ जवाव आप्यो नहीं, कारण के. ममतारहित माणसो, कोइनी
इठित मागणीशी क्षित थता नथी. तेज प्रजुनी पासे रही हाथमां तलवार
खेंची, हमेशां, सूर्य तथा चंद्र जेम मेरुने, तेम प्रजुने सेववा लाग्या. प-
ठी एक दहाडो प्रजुने वांदवाने आवेला धरणेंडें पूव्युं के, तमो कोण
ठो ? तथा तमारे शुं काम ठे ? त्यारे तेजंए कळुं के, अमो चाकरो ठि-
यें, अने आ प्रजु अमारा स्वामी ठे, अमोने तेजंए क्यांक जवानो हुक-
म कयों हतो, अने पाठलशी पोताना सघला पुत्रोने तेमणें राज्य वेहे-
ची आप्युं. जो के, तेमणें सघलुं तजी दीधुं ठे, तो पण ते अमोने रा-
ज्य आपशे, अने तेथी सेवकें, “ तेमनी पासे कंइ ठे के, नहीं ” तेनो
नहीं, पण तेजंए तो तेमनी सेवाज करवी. त्यारे धरणेंडें-
तमो जरत पासे जइ मागणी करो ? कारण के, प्रजु तो मम-
परिग्रहरहित ठे, माटे ते तमोने आजे शुं आपी शके ? त्यारे
कळुं के, आ जगतना स्वामिने मेलवीने अमो वीजो स्वा-
नहीं, कारण के, कटपवृक्षने मेलवीने कंथेर (केरडा) ने को-
? वली अमो आ प्रजुने ठोडीने वीजा पासे याचना करशुं नहीं
के, वषेयो वर्षादने तजीने शुं वीजापासे याचना करे ठे ? वली

ज्ञानरूपीसूर्य” तेमने प्रगट थयो. तेज वखते अति गरदीनेलीये परस्पर विमानोने घसता चोसठ इंद्रो पण देवोना समूहसहित त्यां आची पद्मा-
च्या. वली ते वखतें वायु कुमारोए, त्रण लोकना स्वामिना समवसरणना
स्थानकने साफ कर्युं. वली मेघकुमारोए गंधोदकथी (चंदनादियुक्त
सुवासित जल) पृथ्वीने सिची, तथा ऋतुर्ण पण पृथ्वीपर घुंटासुधि
पुष्पो पाथर्या. वली त्यां अग्निकुमारोए स्निग्ध ठे धूपनी शिखाउं जेमां.
तथा आकाशमंडलने पण सुगंधि करनारी धूपघटिकाउं वनावी. पढी
इंद्रादिक देवोए, नाना प्रकारना मणि आदिकनी कांतिथी. सेंकडो इंद्र-
धनुर्वाहुं जाणे होय नहीं, एवुं समवसरण वनाव्युं. वली त्यां जुयनपति
ज्योतिषी, तथा वैमानिक देवोए वनावेला, रूपा, सोना तथा नाणिकना
गढो शोचवा लाग्या. “ आ मार्ग स्वर्गमां जाय ठे, आ मार्गे मोक्षमां
जाय ठे, ” एवुं जाणे प्राणिउंने कहेती होय नहीं, पढी रीतें उठवती
धजाउं त्यां शोचती हती. गढपर रहेली रत्नमय विद्याधरीउं (पुनर्जीव-
रूप) जाणे देवोए (सत्तासदोना) नहीं सायानी शंकायी आदग न
दीधीयो हाय नहीं तेवीयो शोचती हती. वली ते प्रत्येक गढमां. जाण
चार प्रकारना धर्मने क्रीडा करवाना जरूखाउं ज होय नहीं, एका प्रकार
दरवाजाउं शोचता हता. वली ते समवसरणमां देवोए, जाण प्रभु स्वामी
(ज्ञान, दर्शन, चारित्र) उदयने करतुं होय नहीं. एवुं त्रण दोन उं
अशोकवृद्ध वनाव्युं. तेनी नीचे पूर्व दिशामां देवोए, स्वर्गलोकना ना-
रसरखुं पादपीठसहित रत्नसिंहासन वनाव्युं. पढी प्रभु पूर्णमासा
प्रवेश करीनें, तथा तीर्थने नमस्कार करीने. सूर्य जेस पूर्वोत्तर, तेस
(अज्ञानरूपी) अंधकारनो नाश करवासाटे सिंहासनपर वेडा. तेस वखतें
देवोए, प्रभुनां वीजां त्रण रूपो. वीजी त्रणे दिशामां रत्नना सिंहासन
वेठेलां वनाव्यां. नीचुं करेल ठे पूर्णिमाना पूर्ण चंडहुं पण मंडल रोले.
तथा त्रण लोकोना स्वामिपणाना चिह्न सरखा प्रभुना मन्त्रपर वल टांगे
शोचवा लाग्यां “ एकज आ प्रभु स्वामी ठे ” एका हेतुर्जाउं जाणे इंद्र
उजो कर्यो होय नहीं. एवो प्रभु आगळ रत्नजळ शोचवा लाग्यो. वली
केवलज्ञानियोमां चक्रवर्त्तिपणाने सूचवनाउं. तथा अति सत्तुन प्रकाश-
वाहुं धर्मचक्र प्रभुपासे शोचवा लाग्युं. वली जाणे प्रभुना सुखार्थ व-

(अने तेथी तेणें जाणुं के) आ प्रभु पेहेलां वज्रनाज नामें चक्र वर्त्तीं हता, तथा हुं तेनो सारथि हतो, तथा तेमनी पाठल में पण दीक्षा लीधी हती. इत्यादि तेणें जाणुं. पढी जाणेल ठे निर्दोष जिज्ञाना दाननो विधि जेणें, एवा ते श्रेयांसें हर्षसहित ताजो आवेलो शेलडीनो रस वोराव्यो. ते वखतें घणो एवो ते रस प्रभुना हस्तपात्रमां माझ गयो, पण श्रेयांसना हृदयमां हर्ष तो मायोज नहीं !!! पढी ते रस प्रभुना हस्तमां थीजी जइ उंची शिखावालो थइ स्थिर रह्यो, कारण के, प्रभुनो प्रज्ञाव न चिंतवी शकाय तेवो होय ठे. एवी रीतें प्रभुए ते रसथी पारणुं कर्तुं, अने देव, दानव तथा माणसोनां नेत्रो-ए, प्रभुना दर्शनरूपी अमृतथी पारणुं कर्तुं !!! पढी देवोए आकाश-मां, मेघोनी पेठे डुंडुजिनाद कर्तों, तथा जलवृष्टिनी पेठे रत्न अने पुष्पो-नो वर्षाद वरसाव्यो. पढी प्रभु बाहुवलीनी तक्षशिला नामें नगरीप्रत्ये गया, तथा त्यां बाहारना उद्यानमां एक रात्रिनी प्रतिमाथी रह्या. सवारमां हुं प्रभुना दर्शनथी मारा लोकोने पवित्र करावीश, एम विचारता बाहुवलिने ते रात्रि एक माससरखी जाती हवी. पढी जेवो प्रज्ञातमां बाहुवलि त्यां गयो, तेठलामां प्रभु तो बीजी जगोए चाळ्या गया, तथा तेथी चंद्रविनाना आकाशसरखुं स्वामिविनानुं तेणें ते उद्यान जोयुं. उपर (खारवाली) जूमिमां वावेला बीजनी पेठे मारो मनोरथ नाश पा-म्यो, माटे अरे ! हुं महा प्रमादी हुं एवी रीतें ते पोतानी निंदा करवा लाग्यो. पढी ज्यां प्रभुनां पगलां पडेलं हतां, त्यां तेणें रलोथी हजार दांतानुं बीजा सूर्य सरखुं धर्मचक्र वनाव्युं. विविध अजिग्रहवाला, तथा धर्मने जाणनारा ते प्रभु आर्यदेशनी पेठेज म्लेच्छदेशमां पण विहार करवा लाग्या, कारण के योगियो तो समज्ञाववाला होय ठे. त्यारथी मांडीने पापरूपजठे, कार्यो जेनां, एवा ते अनायोंने धर्मनी आस्तिक बुद्धिथी दृढ क्रियाउनुं चेष्टित थयुं. एवी रीतें एक हजार वर्षसुधी विहार करता करता प्रभु, पुरिमता-खनामें नगरमां पधर्या. त्यां ईशान खुणमां रहेला शकटानन नामें वनमां , वडनी नीचे, अठम करीने प्रतिमाथी रह्या. तथा अपूर्वकरणना । कपकथ्रेणिपर चडीनें, शुद्ध शुक्लध्यान ध्याववा लाग्या. अने प्रभुनां धातिकमां वादळांउनी पेठे दूर थयां, अने तेथी “केवल

ज्ञानरूपीसूर्य" तेमने प्रगट थयो. तेज वखते अति गरदीनेलीधे परस्पर विमानोने घसता चोसठ इंजो पण देवोना समूहसहित त्यां आवी पहों-
च्या. वली ते वखतें वायु कुमारोए, त्रण लोकना स्वामिना समवसरणना स्थानकने साफ कर्यु. वली मेघकुमारोए गंधोदकथी (चंदनादियुक्त सुवासित जल) पृथ्वीने सिची, तथा ऋतुंण पण पृथ्वीपर घुंणसुधि पुष्पो पाथर्या. वली त्यां अन्निकुमारोए स्निग्ध ठे धूपनी शिखाळ जेमां, तथा आकाशमंडलने पण सुगंधि करनारी धूपघटिकाळ वनावी. पठी इंद्रादिक देवोए, नाना प्रकारना मणि आदिकनी कांतिथी, सेंकडो इंद्र-
धनुष्वाहुं जाणे होय नहीं, एवं समवसरण वनाव्युं. वली त्यां जुवनपति ज्योतिषी, तथा वैमानिक देवोए वनावेला, रूपा, सोना तथा माणिकना गढो शोचवा लाग्या. " आ मार्ग स्वर्गमां जाय ठे, आ मार्ग मोक्षमां जाय ठे, " एवं जाणे प्राणिंउने कहेती होय नहीं, एवी रीतें उठलती धजाळ त्यां शोचती हती. गढपर रहेली रत्नमय विद्याधरीं (पुतलीं-
रूप) जाणे देवोए (सन्नासदोना) नहीं भावानी शंकाथी आववा न दीधीयो हाय नहीं तेवीयो शोचती हती. वली ते प्रत्येक गढमां, जाणे चार प्रकारना धर्मने क्रीडा करवाना ऊरूखाळ ज होय नहीं, एवा चचार दरवाजाळ शोचता हता. वली ते समवसरणमां देवोए, जाणे त्रण रत्नोना (ज्ञान, दर्शन, चारित्र) उदयने करतुं होय नहीं, एवं त्रण कोश उंचुं अशोकवृक्ष वनाव्युं. तेनी नीचे पूर्व दिशामां देवोए, स्वर्गलक्ष्मीना सा-
रसरखुं पादपीठसहित रत्नसिंहासन वनाव्युं. पठी प्रभु पूर्वद्वारथी प्रवेश करीनें, तथा तीर्थने नमस्कार करीने, सूर्य जेम पूर्वाचलपर, तेम (अज्ञानरूपी) अंधकारनो नाश करवामाटे सिंहासनपर वेठा. तेज वखतें देवोए, प्रभुनां वीजां त्रण रूपो, वीजी त्रणे दिशामां रत्नना सिंहासनपर वेठेलां वनाव्यां. नीचुं करेल ठे पूर्णिमाना पूर्ण चंद्रतुं पण मंडल जेणें.
तथा त्रण लोकोना स्वामिपणाना चिह्न सरखा प्रभुना मस्तकपर त्रण ठन्नो शोचवा लाग्यां " एकज आ प्रभु स्वामी ठे " एवा हेतुथीज जाणे इंद्रें उन्नो कयों होय नहीं, एवो प्रभु आगल रत्नध्वज शोचवा लाग्यो. वली केवलज्ञानियोमां चक्रवर्त्तिपणाने सूचवनाहं. तथा अति अद्भुत प्रताव-
वाहुं धर्मचक्र प्रभुपासे शोचवा लाग्युं. वली जाणे प्रभुना नुखरूपी द-

मलप्रत्ये दोडता हंसोज होय नहीं, तथा गंगाना मोजासरखां वे चाम-
रो प्रजुपासे शोजवा लाग्यां. वली जेनी पासे सूर्यमंडल पण एक पतंगि-
या सरखुं लागे ठे, एवं चामंडल प्रजुना शरीरपाठल प्रगट थयुं. वली
(पोताना) पडघाथी चारे दिशाउने अत्यंत वाचाल करतो, तथा मेघसं-
रखो गंजीर, डुंडुजिनाद आकाशमां थवा लाग्यो नीचे ठे डींटीआंउ
जेनां, एवां पुष्पो देवोए चारे बाजु वरसाव्यां, ते जाणे के, शांत थएला
माणसप्रत्ये कामदेवें पोतानां हथियारो ठोडी दीधां होय नहीं, तेवां
शोजतां हतां. पठी प्रजु पांत्रीश अतिशयोवाली, वाणीथी त्रण लोकना
अनुग्रहवास्ते धर्मदेशना देवा लाग्या.

हवे प्रजुना आ केवलज्ञानना उत्सवने खवरपत्रियोयें, जरतने जणा-
व्यो, तथा तेज वखतें, तेने चक्र पण उत्पन्न थयुं. त्यारे जरत क्षणवार
सुधि विचारमां पड्यो के, आ बाजु पिताजीने केवलज्ञान थयुं ठे, मने
आ बाजु चक्ररत्न उत्पन्न थयुं ठे, माटे पेहेली कोनी पूजा करूं? (एम
विचारतां मनमां एम आव्युं के,) अजयदानने देनारा पिताजी क्यां?
अने प्राणियोनी घात करनारूं आ चक्र क्यां? एम विचारि तेणे पोताना
संबंधिउने प्रजुनी पूजामाटे हुकुम कयों. पुत्रना परिषहना समाचारथी
दुःखनां अश्रुउए करी जेनी आंखो रोगसहित थएली ठे, एवां मरूदेवा
मातानी पासे जइ जरतें विनति करी के, हे माताजी, तमो एम कहेतां
हतां के, पद्मखंड सरखो कोमल, मारो पुत्र, वर्षा रूतुमां पाणिनो उपद्रव
सहन करे ठे, वली शियालामां मालतीना गुठानी पेठे हमेशां ठंडीना
संतापथी क्लेश पामे ठे, तथा उनालामां हाथीनी पेठे, अति जयंकर
सूर्यनां किरणोथी संतापने जोगवे ठे; अने एवी रीतें सर्व वखतें, वनमां

आश्रयरहित थइ, एकलवाया माणसनी पेठे एकाकी रहेतो थको
पुत्र दुःखीहोशे. ते तमारा पुत्रनी हमणां त्रण लोकना स्वामिपणाने
करती संपदा तमो जुउं? एम कही तेणीने जरतें हाथीपर वेसा-
पठी ते जरतराजा मूर्तिमान् लक्ष्मीसरखा, सोना, हिरा, तथा मा-

अनूपणावाला, घोडा, हाथी तथा पायदल सहित त्यांथी चाल-
लाग्यो. अनूपणोनी कांतिना समूहथी करेलां ठे जंगम तीर्थों जेउए, एवां
सहित, तो ते राजा दूरथीज रत्नध्वजने जोतो हवो. पठी ते जरत-

રાજા મરુદેવા માતાને કહેવા લાગ્યા કે, હે દેવિ, દેવોએ વનાવેલું પ્રજનું સમવસરણ, આ તમારી આગલ રહ્યું છે. વલી પ્રજની સેવામાટે આવેલા દેવોનો આ જયજય શબ્દ સંજલાય છે. વલી માલવ, કૈશિકિ રાગથી પવિત્ર થઈ તથા કાનોને અમૃત સરખી પ્રજની આ દેશનાની વાણી સંજલાય છે. વલી તે વાણીને મયૂર, સારસ, કૌંચ, તથા હંસો કાન દર્શને પોતપોતાના સ્વરથી અધિક માનીને આશ્ચર્યપૂર્વક સાંજલે છે. વલી હે દેવિ, વર્ષાદ સરખા તાતની એક યોજનસુધિ જાતી વાણીને સાંજલીને મનરૂપી વગલી તે તરફ દોડ્યા કરે છે. પઠી પ્રજની, તે ગંજીર તથા સંસારથી તારનારી, તથા પવનવિનાના દિવાસરખી નિષ્કંપ વાણીને મરુદેવા માતાએ સાંજલી. પ્રજની તે વાણીને સાંજલતાં, આનંદાશ્રુનાં પાણીથી, મરુદેવા માતાનાં આંખનાં પડલો, કાદવની પેટે નાશ થયાં. પઠી તેણીએ અત્યંત અતિશયવાલી તીર્થકરની લક્ષ્મીને જોઈ, તથા તે જોવામાં વાપરેલી સ્થિરતાથી તેણીનાં કર્મો નાશ પામ્યાં. પ્રજનાં દર્શન રૂપી આનંદના યોગમાં સ્થિરતાને પામેલાં મરુદેવા માતાને તેજ વચ્ચે નિર્મલ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. પઠી તેજ વચ્ચે આયુઃકર્મનો ક્ષય થવાથી, અંત કૃત કેવલીપણથી, મરુદેવા માતા, હાથીપર વેઠાં વેઠાંજ નિર્વાણ પામ્યાં. આ અવસર્પિણિમાં પેહેલાં સિદ્ધ આજ થયાં છે, તેથી દેવોએ તેનાં શરીરને, ક્ષીરસમુદ્રમાં નાખી મોક્ષોત્સવ કર્યો. પઠી જાણેલ છે તેમનો મોક્ષ જેણે, એવો ઋતરાજા વાદલાંની ઠાયા તથા સૂર્યના તાપવાલા શરત્ કાલની પેટે, હર્ષ અને શોકયુક્ત થયો. પઠી રાજાએ. રાજ્યચિહ્નોને તજીને, પગે પાલા, તથા પરિવાર સહિત, સમવસરણમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યાં તેણે, ચાર નિકાયના દેવોથી વિંટાળેલા, તથા દૃષ્ટિરૂપી ચકોરને ચંદ્રસરખા, પ્રજને જોયા. પઠી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દર્શને તથા પ્રજને નમીને મસ્તકપર હાથ જોડી ચક્રી પ્રજની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, હે સઘલા જગતનાં નાથ, જગતને અન્નયદાન દેનાર, પેહેલા તીર્થકર, સંસારથી તારનારા, તમો જય પામો ? વલી હે અવસર્પિણીના લોકરૂપી પદ્મના સમૂહપ્રત્યે સૂર્યસમાન, તમારા દર્શનથી મારો અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર નાશ પામ્યો. વલી હે નાથ, જીવ્યજીવોનાં મનરૂપી પાણીને નિર્મલ કરનારી, કતકના ચૂર્ણ સરખી તમારી વાણી જય પામે છે. કરુણાસિંધો ! હે પ્રજો

જે માણસો તમારા શાસનરૂપી મહારથપર ચઢે છે, તેડને લોકાગ્ર (મોક્ષ) દૂર નથી. વલી હે પ્રજુ, જ્યાં તમારું દર્શન થાય છે, એવા આ સંસારને પણ હું લોકાગ્રથી સારો માનું તું (આ જ્ઞાતિવચન છે.) વલી હે સ્વામિ, આ સંસારમાં પણ તમારા દર્શનના આનંદમાં મગ્ન થઈલાં આ ચક્રુડ મોક્ષસુખનો સ્વાદ અનુભવે છે. રાગ, દ્વેષ આદિક કષાયોરૂપી શત્રુડથી સંધાઈ રહેલું આ જગત્, અજ્ઞયદાન દેનારા આપથીજ ઉદ્ધરશે. વલી આપ પોતેજ તત્ત્વ જણાવો ઠો, માર્ગ દેખાડો ઠો, તથા જગતનું રક્ષણ કરો ઠો, માટે આપબિના વીજાની કોની સ્તુતિ કરું ? એવી રીતે પૃથ્વીડે પ્રજુની સ્તુતિ કરીને કાનરૂપી અંજલિથી (પ્રજુની) દેશનાની વાણીરૂપ અમૃત પીધું. પઠી તે વચ્ચે પ્રજુએ રૂષજસેનાદિક ચોરાશી ગણધરોને પોતે દીક્ષા દીધી. તથા પઠી તેણે બ્રાહ્મીને, તથા જરતના પાંચસો દિકરા, અને સાતસો પૌત્રો (પોત્રા)ને પણ દીક્ષા દીધી. એવી રીતે પ્રજુના પુંડરીકાદિક સાધુડ, બ્રાહ્મી આદિક સાધ્વિયો, શ્રેયાંસાદિક શ્રાવકો, તથા સુંદરી આદિક શ્રાવિકાડ થઈ. એવી રીતે તે વચ્ચે પ્રજુએ ચતુર્વિધ સંઘ સ્થાપ્યો, તથા ત્યારથી માંડી આજ દિન સુધિ તેજ વ્યવસ્થા ચાલી આવે છે. પઠી પ્રજુએ પણ જીવ્યોને વૌધ દેવા માટે પરિવાર નિહિત વીજી જગોણ વિહાર કર્યો, અને જરત પણ અયોધ્યાપ્રત્યે ગયો, તથા રૂપજપ્રજુના વંશરૂપી સમુદ્રપ્રત્યે ચંદ્રસરસ્વા, તથા દેહધારી ન્યાય મરચા તે જરતરાજાએ વિધિપૂર્વક પૃથ્વીનું રક્ષણ કહ્યું. તેને ચોસઠ હજાર ગ્રિયો હતી. કે, જેડની રૂપસંપદાપ્રત્યે લક્ષ્મિયો તો દાસીરૂપ રહેતી હતી. વલી જ્યારે તે ઇંદ્રની નાથે અર્ધાસનપર બેસતો, ત્યારે તેડનો જોડ તરીકે જણાવાતી. દેવો પણ નમસ્કારના મંદાયમાં પડતા હતા. પ્રારંજ કહે. દિગ્વિજય જેણે, એવો તે ગજા, પૂર્વદિશામાં જેમ સૂર્ય, તેમ અન્ય દેશો. જીવતાના તેજોથી જગતને દીપાવતો થકો, પૂર્વદિશામાં ચાલે. મોજા કરી વાથથી ડઠાવતાં પગલાંડથી જાણે ધન ઉઠાડતો હો-નરો. પૂરો. તથા મેળાના મંદાયોથી મનોહર થઈલા પૂર્વમમુદ્રપ્રતિ તે ગિયો. ત્યારે મરચાવતી. તેના દેવકુળાગ્ને મનમાં ચિંતવિને, તેણે અર્થ સિના પેટેલા ઇન્દ્રમુખે અનુમતિ કર્યું. પઠી રથપર ચઢી, જલ્પચરોને હોવાનો. તે મદ્રાવડવાન ગજા. મંદાયોવડની બેને મમુદ્રમાં ગયો. તથા

रथने नाजिसुधि पाणीमां लइ जई. त्यांथी दूतनी पेठे चार योजन जोता पोताना नामथी अंकिन अणल वाणने मागधप्रत्ये तेणें फेंक्युं. ते वाण पडवाथी मागधपति देव, विकट आटोपवाली चुकुटीना जंगथी जयंकर घइ. कोप पाम्यो. पण ते वाणपर रहेला मंत्राक्षर सरखा, नामना अक्ष-रोने. जोइने ते नागकुमार अत्यंत शांत मनवालो थई गयो. प्रथम च-थ्री उत्पन्न प्रया ठे. एम विचारि, देहधारि विजयज होय नहीं तेम ज-रतराजा पासे हाजर थयो. तथा तेनी पासे पोतानी फणापर रहेला म-णिसरखुं ते वाण तेने आप्युं. (अने कलुं के) पूर्व दिक्पाल एवो हुं त-मारो चाकर हुं. माटे आपनो शो हुकम ठे? (ते सांजली) जरतें पण तेने आदरमान आप्युं. जयस्तंजनी पेठे त्यां तेने स्थापिने, त्यांथी राजा पाठो बढ्यो. पठी लश्करना चारथी पृथ्वीने पण द्योज करतो, त-था पर्वतोने पण चलायमान करतो ते राजा, दक्षिण सागर पासे आव्यो: तथा एलची, लवींग चारोली, तथा कंकोलथी जरेला तेना कांठाना प्रदेशमां तेणे पडाव नाख्यो. तथा तेजथी बीजा सूर्यसरखो तथा इंद्र जेवो पराक्रमी एवो ते राजा रथपर चढ्यो. ते पठी उठवता मोजासरखा घोडाठथी रथनी नाजिसुधि ते पाणीमां गयो. त्यां वरदाम नामना देवप्रत्ये वाण चडावीनैं, तेणें धनुर्वेदना उंकार सरखो दोरीनो टंकार कर्यो. तथा कानसुधि खेंचेला धनुषपर, सोनाना कुंडलरूपी कम-लनां नालसरखुं सोनानुं वाण तेणें चडाव्युं. पठी इंद्रसरखा तेणें ते नामवाला वाणने वरदामप्रति फेंक्युं. वरदामें ते वाणने लइ, जरतपासे आवी जेटणुं धर्युं, तथा कलुं के, आजें आप अहीं पधार्या तेथी हुं धन्य हुं, तथा आजथी आप मारा स्वामी होवाथी हुं सनाथ थयो हुं. पठी जरतें तेने पोतानो करीने सैन्यथी पृथ्वीने कंपावता थका, पश्चिम दिशातरफ प्रयाण कर्युं. त्यां समुद्रमां आवी, प्रजासदेव तरफ, बीजली दंड सरखुं वाण तेणें फेंक्युं. जो तने जीववानी इठा होय तो दंड आप? तथा आझा मान?" एवा अक्षरो तेणें (प्रजासदेवें) ते वाणपर जोया. पठी ते पण मनोहर तथा अद्भुत जेटो एकठी करीने, तथा ते वाण ल-इनें जरतने खुशी करवामाटे त्यां आव्यो. अने वरफसरखा सफेद (मो-तीना) हारो, ते जाणे पोताना घणा कालथी एकठा करेला ५.

જે માણસો તમારા શાસનરૂપી મહારથપર ચઢે તે
 કા) દૂર નથી. વલી હે પ્રજા, જ્યાં તમારું દર્શન
 સારને પળે હું લોકાગ્રથી સારો માનું હું (આ જ
 સ્વામિ, આ સંસારમાં પણ તમારા દર્શનના અ
 ચક્ષુર મોક્ષસુખનો સ્વાદ અનુભવે છે. રાગ, કે
 શત્રુત્તથી રુંધાઈ રહેલું આ જગત્, અજ્ઞયદાન
 વલી આપ પોતેજ તત્ત્વ જણાવો ઠો, માર્ગ દે
 ક્ષણ કરો ઠો, માટે આપવિના વીજાની કોઈ
 પૃથ્વીએ પ્રજાની સ્તુતિ કરીને કાનરૂપી અં
 વાણીરૂપ અમૃત પીધું. પઠી તે વચ્ચે પ્રજા
 ણધરોને પોતે દીક્ષા દીધી. તથા પઠી તે
 ચસો દિકરા, અને સાતસો પૌત્રો (પોત્રા
 રીતે પ્રજાના પુંડરીકાદિક સાધુર, બ્રાહ્મી
 ક શ્રાવકો, તથા સુંદરી આદિક શ્રાવિક
 જુદા ચતુર્વિધ સંઘ સ્થાપ્યો, તથા ત્યારથી
 વસ્થા ચાલી આવે છે. પઠી પ્રજા પણ
 ર સહિત વીજી જગોળ વિહાર કર્યો, અને
 તથા રૂપજપ્રજાના વંશરૂપી સમુદ્રપ્રત્યે હં
 સરખા તે જરતરાજાળ વિધિપૂર્વક પૃથ્વીનું
 જાર સ્ત્રિયો હતી, કે, જેની રૂપસંપદાપ્રત્યે
 હતી. વલી જ્યારે તે ઇંદ્રની સાથે અર્ધાસન
 નહીં જણાવથી, દેવો પણ નમસ્કારના સંશ
 રેલ છે, દિગ્જય જેણે, એવો તે રાજા, પૂર્વદિ
 તેજોને જીતનારા તેજોથી જગતને દીપાવતો
 થ્યો, મોજા રૂપી હાથથી ઝગાલતાં પરવાલાંઝથી

નહીં, એવા, તથા ગંગાના સંયોગથી મનોહર થ
 . ત્યાં માગધતીર્થના દેવકુમારને મનમાં ચિં
 પહેલા દ્વારસરખું અઠમ તપ કર્યું. પઠી રથપ
 , તે મહાબલવાન રાજા, મંદરાચલની પેટે

રી આહુતિ સરખી, ધૂપની મૂઠીઝં તેણે નાખી, પઠી ત્યાંથી તે ઝંડારના દ્વાર સરખા, તે ગુફાના દ્વારને એકદમ ડગાડવા ગયો. તેજ વખતે તેના દેખતાંજ તે કમાડો ડગાડી ગયાં; પઠી તેણે તે ગુફાના દ્વારપાસે આઠ મંગલ ચિતરીને પોતાની મોટાઈને ઊચિત અઠાઈ મહોઢવ કર્યો. પઠી તે સેનાપતિયેં ઇંદ્રની પેઠે, વજ્રસરખા, તથા સઘલા શત્રુઝંનો નાશકરનારા દંડરત્નને ગ્રહણ કર્યું. તથા વજ્ર ગ્રહની પેઠે કેટલાંક પગલાં પાઠાં હઠીને તેણે તે દંડરત્નથી તે દ્વારપર ત્રણ ફટકા માર્યા, અને તેથી, વજ્રથી જેમ પર્વતોની પાંખો, તેમ તડતડ અવાજ કરતાં થકાં કમાડો ટુટાં પડ્યાં. પઠી તે ગુફાના દ્વારસરખા વિકસ્વર મુખવાલો સુષેણ. ઝરતપાસે જઈ કહેવા લગ્યો કે, હે સ્વામિ, અતિ તપથી થતિને જેમ મોક્ષનું દ્વાર તેમ તમારા પ્રજાવથી તે ગુફાનું દ્વાર खुल्लું થયું છે. (તે સાંજલી) ઝરત રાજા, ઇંદ્ર જેમ ઐરાવતપર, તેમ ગંધર્વસ્તીપર વેસીને તે ગુફાને વારણે આવ્યો. તે વખતે તેણે પૂર્વાચલપર જેમ સૂર્યને, તેમ હાથીના જમણા કુંજસ્થલપર અંધકાર મટાડવાને મણિરત્ન રાખ્યું. પઠી પાઠલ ગયેલું છે સૈન્ય જેનું. એવો તે રાજા, ચક્રની પાઠલ ચાલતો થકો, મેષ રાશિમાં જેમ સૂર્ય તેમ ગુફામાં તે દાખલ થયો. ત્યાં વજ્રે વાજુણ કાકિણી રત્નથી તેણે, એક યોજન સુધિ ગોમુત્રિકાને આકારેં માંડલાં પાડ્યાં. એવી રીતેં તે કાકિણી રત્નોપી કરેલાં ઝગણપચાસ માંડલાંથી તેની સેનાયેં સૂર્યના તેજનું સુખ જોગવ્યું. પઠી રાજાએ ત્યાં (ગુફામાં) ઝનિમ્નગા અને નિમ્નગા નામેં બે નદીઝં જાંઈ. કે જેમાંથી એકમાં પથ્થર પણ તરે છે, અને બીજીમાં તરણું પણ વુડી જાય છે. અતિ હુસ્તર એવી પણ તે નદીમાં, નેહેરની પેઠે. વાર્ધકિય પાવડિયો વનાવી તે પાવડિયોયેં કરીને, રાજા, મેઘમંડલથી જેમ સૂર્ય. તેમ તે ગુફામાંથી વહાર નિકલ્યો, તથા ત્યાં તેણે ઉત્તર ઝરતખંડમાં પ્રવેશ કર્યો. અને દાનવો સાથે જેમ ઇંદ્ર, તેમ ત્યાં તેણે મ્લેહો સાથે લડાઈ કરી. તે મ્લેહોને રાજાએ જીતવાથી, તેડે પાઠી જીત મેલવવામાટે મેઘકુમાર આદિક દેવોની આરાધના કરી. તે દેવો કલ્પાંત કાલની પેઠે મુશલધારાથી જયંજ્ઞ વર્ષાદ વરપાવવા લાગ્યા. તે વખતે ચક્રવર્તિયેં વાર યોજનના વિસ્તારવાટું ઝર્મરત્ન નીચેધારણ કર્યું. તથા ઉપર તેટલાજ વિસ્તારનું ઠગ રત્ન ધારણ કરી ઇંદ્ર પોતાની સેનાને રાખી. વલી તેણે અંધકારનો નાશ કરવા માટે ડગડેડગ.

ढगलाउनेज होय नहीं, तेम तेणें जरतने आप्या. जेनी आगल कौस्तु-
 जमणि पण पत्थर सरखो ठे, एवा मणीउं तेणे राजाने आप्या. वली
 पोताना मूर्तिमंत तेजसरखा, कडां, कंदोरो, चूडामणि तथा मुकुट, अने
 सिक्काउं पण तेणें राजाने आप्या. एवी रीतें ते जक्तिवंत तथा निष्कपटी
 देवथी खुशी थएल जरतराजा उत्तरद्वारनी डेलीसरखी सिंधुनदीप्रत्ये
 गयो. त्यां सिंधुदेवीनां देवलपासे, तेणें पडाव नाखी, तेणीने उद्देशीनें,
 अठम तप कर्युं. पठी ते सिंधुदेवीए चक्रीने आवेला जाणी, तेनी पासे
 आवी मनोहर जेटोथी तेनी पूजा करी. पठी सेवा करती एवी तेणीने
 रजा आपीने, पारणुं करी, तेणीने उद्देशी राजाए अठाइ महोत्सव
 कयां. पठी चक्री पठाडी जतो ते राजा, ईशान खुणमां रहेला, तथा
 वने जरताने ठुटा पाडता वैताढ्यप्रत्ये पहोच्यो. त्यां तलेटीमां तंबुड
 ठोथीनें, वैताढ्य कुमारने उद्देशीने तेणें अठम तप कर्युं. ते अवधिज्ञान-
 थी जाणीने, दिव्य जेटो सहित राजापासे आव्यो, तथा सेवा करवा
 लाग्यो. पठी तेने रजा आपीने, राजाए अठमनुं पारणुं कर्युं, तथा तेने
 नामें विधिपूर्वक अठाइ महोत्सव कयां. पठी सूर्यसरखा तेजवालो ते राजा,
 तमिन्ना नामनी गुफाप्रत्ये गयो. तथा त्यां नजदीकमां तेणे पडाव नाख्यो.
 तथा त्यां पतमाळ नामना देवने उद्देशीनें तेणें अठम तप कर्युं, तथा
 ते पण आत्मन कंसवार्थी राजापासे आवी, तेमनी सेवा करवा लाग्यो
 तेने पण रजा आपी राजाए अठमनुं पारणुं करी, तेना नामथी अठाइ
 महोत्सवकयां. पठी तरत राजाना हुकमथी सुपेण सेनापतियें, चर्मरत्न-
 थी सिंधु उतरांने सिंधुनो दक्षिण निष्कट माथ्यां, तथा त्यांथी म्हेळो
 रत्नेथी वर लड. पठी चर्मरत्नथी सिंधुने उतरां तरतपाने ते आव्यो.
 पठी तरत सुपेणने वैताढ्यमां गेहली वज्र मग्ग्या कमाडोवाली तमिन्ना
 गुफाप्रत्ये उपासवा हुकमकयां. पठी सुपेण पण स्वामिनी ते आझाने जेपा-
 ने तेने मन्त्रवाक्य चलावयो कयां. तमिन्ना गुफानी नजदिक आव्यो.
 तेना अविद्यक पतमाळ नामना देवने स्मरण करीने शुकृपूजिथी ते
 अठम तप करी. अठमनुं पारणुं करी. पठी अठमने पारणुं खान करी, चढार,
 अने अठम, अविद्यक तेने अविद्यक तथा विविध आठपाने पेंद-
 वां कयां होमहुं मग्ग्या. वतन अविद्यक अठमनामां मार्थ माथना-

लश्करने ते जरतें जोयुं. पठी ते विद्याधरो जरतने कडेवा लाग्या के. तारे अमारी पासेथी शुं दंड लेवो ठे? एम कही तेउंए विद्याना मन्थी रणसंग्राममाटे बोलाव्यो. पठी जरत पण सैन्यसहित तेउंनी साथे. जुदी जुदी रीतें, तथा एकी वखते पण वार वपांसुधी लढ्यो, अने ज्यारे तेउंने जीत्या, त्यारे तेउं हाथ जोडीकडेवा लाग्या के. सूर्यथी वधारे तेज क्युं ठे? पवनथी वधारे वेगवालो कोण ठे? मोक्षथी वधारे मुख शुं ठे? तैवी रीतें तमाराथी वधारे बलवान् पण कोण ठे? बली हे जरत. तमोने जोग्याथी, अमोए साक्षात् रूपजदेव प्रजुने जोया ठे. अज्ञानताथी तमागी-साथे अमोयें शुरू करेलुं ठे, माटे ते तमो दामा करो? बली तमागे दु-कम पण मुकुटनी पेठे अमारा मस्तकपर ठे, तम जंठार, शरीर, नग ठोकरांउं सर्वे तमारांज ठे. एवी रीतें जजिनां पचनो कडीने जरतने विनमिए खीरल, तथा नमिए रजोनो समृद्ध आप्यो. पठी राजाए तेउंने राजा आपवाबाद विरक्त थइ तेउंए, पोताना पुत्रोने राज्य आपी. इन्द्र-जदेवें प्रजुपासे जइ दीक्षा लीधी. पठी त्यांथी जगनी पातक आप्यो ते राजा गंगाना कांठापासे आव्यो. तथा तथा त्यां सुपेणें गंगाने पण प्रदेश जीत्यो, कारण के. महात्माउंने शुं अस्ताप ठे? बली त्यां राजाए पण अठम करीने गंगा देवीनी साधना परी. तेवी तेषण त्यां आपरीने, देवने लायक एवी भेटोथी राजाने खुशी करया लागी. पठी राजाए ज. मलोना सुगंधथी मनोहर थएला गंगाना कांठापर पोताना पण राजाए, त्यां रूप अने लावण्यथी जेणें कामदेवने वास्वरूप करेल ठे पण राजाए जोइ गंगानुं मन दोज पाम्युं. जाणे. तेणिना मुखरूपी पण राजाए, ताराउंज आवेला होय नही, एवा मोतीउंनां आभूषणोरी. नगरे पणें पणें जती बली केलना गर्जनी त्वचा सरखां निर्मल अने बोम्ब इत्ये पणें पणें करती. तथा रोमांचित थपेला अने एउ लपटेला बल्लोई जेणे पणें कसकसतो पंचुउं जाणे पाटीजतो होय नहि एवी गंगा बल्लोई. नगरे थकी त्यां जरतपासे आवी पणेंची नपाते. एजरतने. नगरे विद्याना लश्कर इष्टाथी. प्रेम सहित पचनो पोली: तेने पोताना स्थाननं तेवी पणें पणें. एनी साथे, जोग जोगपदां थकां राजाए एउ विद्याना तेने लश्कर पणें गाव्यां. पठी त्यांथी शरखंड पराक्रमी राजा. त्यांथी जेने लश्कर पणें पणें

पूर्वाचलपर जेम सूर्यने, तेम तेणें (ठत्रदंडपर) मणिरत्न राख्युं. ते वन्ने रत्नोनुं संपुट (विजलीनी वेल) सरखुं देखावा लाग्युं, अने त्यारथी लोकमां पण ब्रह्मांडनी कल्पना थई. वली ग्रहपति, आगळे पहोरें वावेला, अने पाठले पहोरें पाकेला चोखाने दरेक आवास प्रत्ये पूरवा लाग्यो. पठी ते मेघकुमारोए एक वर्षसुधी वरसीने, थाकी जई म्हेळोने कळुं के, आ तो चक्रवर्ती ठे, अमाराथी जिताय तेम नथी. एवी रीतें निराश थयेला ते म्हेळो जरतने शरणे गया, कारण के, अग्निथी वळेलाउने अग्निज औपथ ठे. पठी ते सेनापतियें जरत राजाना हुकमथी योगी जेम, संसारने, तेम सिंधुनो उत्तर निष्कुट (देश) जित्यो. पठी हाथीनी पेठे लीलाथी चालतो ते राजा केटलेक प्रयाणे (मजले) हिमाद्रिनी दक्षिणा तळाटी पासे पद्मोच्यो. त्यां तेणें कृष्णहिमवंत कुमारने उद्देशीने, कार्यसिद्धिना प्रथम मंगल सरखुं अठम तप कळुं. ते अठमने अंते हिमवंत पर जई तेणें त्रण वार ताडना करी, तथा पोताना नामवाळुं वाण, ते पर्यंतनां मस्तकपर वद्दोतेर योजनसुधि तेणे फेंक्युं. ते वाण जोई ते हिमवंत कुमारें पण तुरत जरत पासे आवी, मुकुटनी पेठे तेनी आझाने मस्तकें चढावी, पठी जरत राजाए त्यांथी रूपजकूट पर्वतपर जश्ने, ऐरावण जेम दांनथी पर्यंतने, तेम तेने त्रणवार ताडना करी. तथा त्यां मध्यजागमां तेणें काकिणी रत्नथी एवा अक्षरो लख्या के, “ आ अवसर्पिणीमां त्रीजा आगने ठेडे हुं जरत नामें चक्री थएलो हुं. ” पठी त्यांथी पाठा वली. ठावणीमां आवी तेणें अठमनुं पारणं कर्तुं. पठी राजाए ते कृष्णहिमवंत कुमारने उद्देशीने. पोतानी संपदाप्रमाणे अठई महोत्सव कर्चो. पठी ते पोताना अत्यंत लडकरथी, गंगा अने सिंधुनी वच्चेना प्रवेशने एकठां करतो थको. चक्री पठाडी चालतो थको, पाठो वऱ्या. तथा वेताटय पर्यंतना नितंबने पामीने, तेणें त्यां पडाव नाख्यो, तथा त्यां तेणें नमि विनमि नामना विद्याधरो प्रत्ये, दंड लेवा माटे वाळ फेंक्युं. ते दंडना याचवार्थी कोद. रामेला ते विद्याधरो लडवावास्ते विद्याधरोना लडकर्महित त्यां आख्या. ते वगने, मणितनां विमानांथी वना मयेंवाडा. तथा चक्रवर्ती विद्याधरोथी दीजर्जामय, तथा वणा कुंडुजिवा लडावांथी मयेंवा मर्जनामय. आकाशने करना. एवा विद्याधरना

पिताजीण् अमोने अने जरतने पण राज्य वेंहेंची आप्णुं ठे, माटे हवे अमो जो जरतनी सेवा करीयें, तो ते अमोने वधारे शुं करी आपशे ? वली शुं ? !! ते अवसरें आवता कालने रोकी राखशे ? अथवा शरीरने नाश करनारी जरा रूपी राक्षसीने शुं ते मारी हठावशे ? अथवा दुःख देनारा रोगो रूपी पाराधिनो शुं ते नाश करशे ? अथवा अनुक्रमें वृद्धि पामती तृष्णानो ते शुं नाश करशे ? एवी रीतनुं सेवानुं फल जो, ते जरत अमोने देवा समर्थ न होय, तो सर्व सामान्य माणसोमां कोण कोनी सेवा करे ? वली ते मोटा राज्यवालो ठे, ठतां पण असंतोष राखी अमारां राज्य लेवाने इछे ठे, तो जेम ते जे तातनो ठे, तेज तातना अमो पण पुत्रो ठियें. वली हे दूत पिताजीनी अवज्ञा करीने, आ मोटा जाइनी साथे लडवाने पण अमो राजी नथी. एम दूतने कही तेउंए ऋष-चत्त्वामिपासे आवी तेमने जरतें कहेवरावेला संदेशानुं वृत्तांत कही संजलावुं. त्यारे निर्मल केवलज्ञानरूपी आरिसामां संक्रमण करेल ठे जगत् जेणें, एवा दयाळु प्रभु पण तेमने कहेवा लाग्या के, अनेक योनियोमां पाडनारी तथा अनंत बाधाना कारणरूप एवी आ राज्यलक्ष्मी अजिमानरूपी फलवाली ठे, अने अंतें ते पण नाश थवावाली ठे. वली देवलोकनां सुखोथी पण तमारी तृष्णा पूर्व जवोमां मटी नथी, माटे ते तृष्णा अंगारकारकनी पेठे मनुष्य संबंधि जोगोथी ते केम त्रुटी शके ? कोइएक अंगारा (कोलसा) करनारो माणस, पाणी विनाना जंगलमां कोलसा करवामाटे पाणीनी मशक लइने गयो. ते त्यां अंगाराना अग्निना तापथी, तथा सूर्यना तापथी, अत्यंत तृपातुर. थवाथी मशक माहेलुं सघलुं पाणी पी गयो. तेथी पण तेनी तृप्ता नही मटवाथी, ते त्यां उंधी गयो, अने खन्नामां घेर जइ, त्यां रहेला वासणोमांथी पाणी पी गयो. ते पाणीथी पण ज्यारे तेनी तृप्ता गइ नही, त्यारें तेणें पाणी पी पीनें वाव, कुवा. तथा तलावो सूकावी नाख्यां. तेथी पण नही धराइने तेणें नदीउं तथा समुद्रो पण पाणी पी पीने खाती कर्या, पण नारकीनी वेदनानी पेठे तेनी तृप्ता मटी नही. पढी त्यांथी ते मारवाडना कुवापासे गयो, तथा त्यां दोरीथी घासनो पूलो बांधी, पाणीमाटे तेमां नाख्यो, कारण के, पीडित माणस शुं करतो नथी ? ते कुवामां पाणी उंकु होवाथी, खेंचतां

वनमां जाय, तेम, ते खंडप्रतापनामें गुफाप्रत्ये पहुँच्यो. त्यां तेणें अठस करीने फतमालनी पेठे नाख्यमालने माध्यो, तथा तेने निमित्तें तेणें त्यां अठाइ महोत्सव कयों. पठी सुपेणें उघाड्यां ठे, द्वार जेनां एवी ते गुफामां ते पेठो, तथा तेनुं दक्षिण द्वार तो पोतानी मेव्हेज उघडी गयुं. पठी तेमांथी जेम गुफामांथी सिंह, तेम राजा वार निकळ्यो, तथा त्यां गंगाना पश्चिम किनारापर तेणें पडाव नाख्यो. तथा त्यां नागकुमारोथी अधिष्ठित थयेला नवे निधियो तेनी पासे हजार अइ. तेने कहेवा लाग्या के असो गंगाना मुखपर रहेला मागधमां रहेनारा ठियें; तथा तमारा चाग्योथी वश थइने, तमारी पासे आवेला ठियें, तथा तमारि इडा प्रमाणे असारो तसो उपयोग करो? अने दान दीउं? वली कदाच समुद्रक्षय पामे, पण असो तो क्षय पासियेंज नहीं, हे देव: तमारा चाकर सरखा नव हजार यक्षोथी हमेशां संपूर्ण थतां, आठ चक्रोथी प्रतिष्ठित थयेला, तथा वार योजन लांवा अने नव योजन विस्तारवाला, एवा असो, तमारी हजुर रहीने जमीननी अंदर चादया करशुं. पठी ते सुषेण सेनापति पण, प्रचंड पवन जेम मोटा वनने तेम गंगाना दक्षिण प्रदेश-ने नाश करीने त्यां आवी पहुँच्यो. एवी रीतें साठ हजार वर्षांमां ठ खंड पृथ्वीने जीतीने ते जरत चक्रवर्त्ती अयोध्यामां आठ्या. पठी त्यां राजा-उए वार वर्षसूधि तेनो चक्रवर्त्तिपणानो अजिपेक कयों. पठी पोताना कुटुंबनी सालसंचाल करतां तेणे सुंदरीने पुवली जोइ, अने तेथी ते गुस्से थयो अने रमोइयाउने कहेवा लाग्यो के, अरे! शुं मारा घरमां खावा मलतुं नथी? के, जेथी आ सुंदरी फक्त हाडपिंजर सरखीज केम रही ठे? त्यारे तेउए कळुं के, हे, स्वामि, ज्यारथी आप दिग्यात्रा करवा गया ठो, त्यारथी तेणीण आवेल तप आदळुं ठे.

एटलामां रूपतदेव प्रनु पण पृथ्वीपर विहार करता थका अष्टापद पर्वतपर समोमर्या हुता: तेमने वांदावास्ते जरत त्यां आठ्या, अने ते-ज वखते देवना सांतली सुंदरीए दीक्षा लीथी. हवे ते महोत्सवमां (अ-तिपेकनासोत्सवमां) नहीं आवेला नाइउं प्रत्ये जरत राजाए एकेको हुत मोकळ्यो हुतो. ते हुतांए तेमने कळुं के, जो आपने राज्यनी इडा होय तो, जरतने आवी नेवां ते सांतली तेउए विचार करी कळुं के,

અને ઠાઠા ઝરતનો ધણી છે, એવો તું વચાણવા લાયક છે. વલી તમારા જાણના ચક્રવર્તિપણના અન્નિષેક વચ્ચે, હાથમાં માંગલિક જેટલાં લા-
ઈને કયા કયા રાજાઈ આવ્યા નહીં? અર્થાત્ સર્વે આવ્યા હતા. વલી સૂર્યનો ઉદય જેમ કમલવનપ્રત્યે, તેમ ઝરતનો ઉદય પણ તમારી શોજા માટે છે, તો પણ તમો તે વચ્ચે આવ્યા નહીં; અને તેથી આપના ન આવવાનું કારણ જાણવામાટે મને અહીં ઝરતે મોકલેલો છે. વલી તમો તો ત્યારે સરલપણથી આવેલા નહીં હો, પણ કોઈ માણસ વલી ઝરત રાજાને આપના વિષે કંઈ ઓટું સમજાવશે, કારણ કે, ઓટ માણસો તો ઓટ જોના રાજ હોય છે. માટે તેવી ઓટલોરોની યુક્તિનાશ કરવામાટે આપને ત્યાં આવવું લાયક છે. કારણ કે, સ્વામિની સેવા કરવામાં લજ્જા કેવી? વલી હું તો તેનો જાણું, એમ વિચારી તમો ન આવ્યા હો. તે પણ ઠીક નહીં, કારણ કે, ઓટ મનાવનારા રાજાઈ કંઈ સંબંધિની પરવા રાખતા નથી.

વલી લોહચુંચકથી જેમ ઓટલું, તેમ ઝરતના તેજથી સંચાળા, દેવ, દાનવ, અને મનુષ્યો પણ તેનીજ સેવા કરે છે. વલી જેને ઓટ પણ પોતાનું અરધું આસન અપી મિત્ર તરિકે વચ્ચે છે, માટે તેવા ઝરતની તમો સેવા કરી મેહેરવાની કેમ મેલવતા નથી? વલી કદાચ વીરપણના માનથી, તું તેની અવગણના કરતો હોઈશ, તો તેના સૈન્ય આગલ તું પોતે સૈન્યમ-
હિત સમુદ્રમાં સાથવાની (યુદ્ધાની) મૂઠી વચાવ છે. વલી તેની પાને ઓરાવણસરલા ચોરાશી લાખ હાથીઓટ, તેઓને જંગમ પર્વતોની પેઠે કોણ અટકાવી શકે તેમ છે? વલી તેના તેટલીજ સંખ્યાના ઓટાઈ અને રથો છે, તો તે સઘલાઈને કલ્પાંત કાલના સમુદ્રના મોજાઈની પેઠે અટકાવવાને કોણ સમર્થ છે? વલી તે ઓટ ગામોના સ્થાનિના ઓટ ઓટ પાલાઈ સિંહોની પેઠે કોને ત્રાસ આપી શકે તેમ નથી? વલી હાથમાં દંડ ધરનારા તેના એકજ સુપેણ નામના સેનાપતિને યમની પેઠે દેવ દા-
નવોમાંથી પણ કોણ અટકાવી શકે તેમ છે? વલી અમોઘ ચક્રને ધાન્ય કરતા તેવા ચક્રિની આગલ, આ ત્રણ જગત્ પણ, સૂર્યની આગલ અંધવા-
રની પેઠે, કંઈ હિસાબમાં નથી. વલી હે વાહુવલી. તે ઉત્તમ રાજા. તેજ અને ઓમર. વચ્ચેથી મોટો છે, માટે જો તારે જીવિતની ઓટ હોય. તો તેને સેવવો જોઈએ એ વાહુના વચ્ચે દૂર કરેલ છે જગતનું વલ્લ જેણે. એણે

पयो. पठी महाबलवान् बाहुबलि. लश्करीउने रुना पुंजडांनी पेठे दूर करी. अगाली आधीने जरतने कहेवा लग्यो के. फोकट पापो देनारा, हाथी पोहा अने पायदलना नाशपी शुं घावानुं ठे? माटे जो तुं समर्थ होय, तो एकलो सारी पोतानी साथे तुं लड? एवी रीतें वनेये छंछ युऊनी प्रतिज्ञा करी. लश्करीउने लडता अटकाववाथी, तेउं (लश्करीउं) सा, क्षिनी पेठे जोता उजा. पठी तेउंए दृष्टि युऊनो प्रारंज करवाथी, निमेष रहित लोचनवाला पावाथी देवोए पण तेमने पोतातुल्य जाण्या. पठी देवोनी साक्षीए बाहुबलिए जरतने जीतवाथी, तेउंए वाग्युऊ (संवादरूप संग्राम) नो प्रारंज कयों. तेमां पण जरतनी हार थवाथी, तेउंए जुजा युऊनो प्रारंज कयों. ते युऊमां बाहुबलिना स्थिर हाथपर ज्यारे जरत लटकता बांदरासरखो देखावा लाग्यो. पठी महाबलवान् जरतना बाहुने बाहुबलिए तो पोताना एक हाथथीज नमावी नाखी पठी मुष्टियुऊ करता जरतनी मुष्टिउं, कांठापर रहेला पर्वतपर जेम समुद्रना मोजा तेम बाहुबलिपर पडवा लागी. पठी पोतानी वज्रसरखी मुष्टि जरतने मारवाथी, ते, तेनां लश्करीउनां आंसुनी साथेज पृथ्वीपर पड्यो. पठी मूर्ख उतर्याबाद जरतें अहंकार लावी दंरुघातथी बाहुबलीने, हाथी जेम दांतोथी पर्वतने, तेम मायों. पठी बाहुबलीए जरतने दंडघात करवाथी, जरत खोडेला खी-लानी पेठे. घुंटाणसुधि जमीनमां पेसी गयो. त्यारे जरतें विचार्युं के, शुं आ चक्रवर्ती ठे? एम विचार कही, जेवुं चक्रनुं स्मरण कर्तुं के, तुरत चक्र तेना हाथमां आव्युं. पठी जरतें जमीनमांथी निकली, क्रोधथी लश्कर-नो हाहाकार थते ठते, ते चलकता चक्रने फेंक्युं. ते चक्र बाहुबलीने प्रदक्षिणा दर्ई पावुं फर्तुं, कारण के, देवताधिष्ठित शस्त्रो खगोत्रीपर चाली शकतां नथी. एवी रीतें जरतने शरतथी विपरीत चालतो जोइ क्रोधथी लाल आंखोवाला थइ, बाहुबलिए, “जरतने चक्रसहित चूर्ण करी नाखुं” एवुं विचारि पोतानी मूठी उंची करी पण पावुं मनमां विचार्युं, के, जे कपायें करी आ जाइनो पण वध करवाने हुं तत्पर थयो तुं, तेज कपायोने हुं, इंद्रियोना समूहने जीती नाश करूं एवी रीतें वैराग्य थवा-थी, तेज मुष्टिथी पोताना केशनो लोच करी तेणें सामायिक अंगीकार कर्तुं. (ते जोइ) “साधु,” साधु,” एम शब्द करता देवोए बाहुबलिपर

[illegible]

अग्नि रहेलो ठे, ते वृद्ध शी रीतें नवपल्लव थइ शके? माटे तमो पोतेज विचार करी, लोखंमना नाव सरखा आ हस्तिस्कंधथी उतररी जवसमुद्रने तरवाने इहो? (ते सांचली) बाहुबलि मुनीश्वरें विचार्युं के, वृद्धपर चढेली वल्लीनी पेठे मारा शरीरने वली हस्तिनो संगम शी रीतें ठे? वली कदाच समुद्र पोतानी मर्यादा ठोडे, पर्वतो चलायमान थाय, तोपण, आ प्रजुनी शिष्य एवी ब्राह्मी तथा सुंदरी कोइ वखते पण जूठुं बोले नहीं.!!! अरे!!! हवे याद आव्युं! मारीपासे मानरूपी मदोन्मत्त तो खडोज रह्यो ठे, अने तेणेज ज्ञानरूपी फलवाला विनयरूपी मारा वृद्धने जांगी नाख्युंठे. धिक्कार ठे, मारा आ विचारने!!! के हुं नानाजाइने केम वंदन करूं? तपथी मोटा एवा तेउप्रत्ये हु मिथ्यापुःकृत दउं हुं. माटे हवे सुर असुरोथी, नमाएला प्रजुपासे जइ, ते नाना जाइने तेउना शिष्यना पण परमाणु सरखो थइ, तेमने वंदन करूं!!! पठी जेटलामां ते महामुनि पगलुं उपाडी चालवा जाय ठे, के तुरत तेमने मोक्षरूपी मेहेलना छारसरखुं “केवलज्ञान” उत्पन्नथ्युं. एवी रीतें केवलज्ञाननी लक्ष्मीथी हाथमां रहेला आमलांनी पेठे जगतने जोता, ते बाहुबली महामुनि, प्रजुनिपासे केवलीउनी सजामां जइ वेठा.

हवे जगत राजा पण, चौद महारत्नोथी आश्रित थया थका, तथा चोसठ हजार स्त्रियोवाला, अने नव निधानना स्वामी थयाथका, संपत्तिरूपी वेलेना फल सरखा धर्म, अर्थ, काम अने राज्यने परस्पर विरोधविना जोगवता थका कालनिर्गमन करवा लाग्या. हवे एक ऋषदेव प्रजुपण विहार करता थका अष्टापदपर्वतपर गया, तथा त्यां प्रजुने वांदवाने जतराजा पण गया त्यां सुरअसुरोथी पूजनीय. तथा समवसरणमां वेठेला प्रजुने त्रण प्रदक्षिणा दइने, नमस्कार करीने स्तुति करवा लाग्या के. हे प्रजो, मूर्तिमान् विश्वास सरखा, पिंडरूप थएला सद्गुण (सदाचरण) सरखा, सधलां जगतना प्रसाद सरखा. मूर्तिमान् ज्ञानना राशि सरखा. पुण्णना ढगला सरखा. सधला लोकना सर्वस्व सरखा. देहधारी संयम सरखा. रूपवाला उपकार सरखा, पगें चालता शील सरखा. देहधारि दामा सरखा. योगनां रहस्य सरखा, एकठा थएला जगतना वीर्य सरखा, निष्फल सिद्धिना उपाय सरखा. मूर्तिमान् मैत्री सरखा. देहधारी करुणा स-

रखा, पिंडरूप थयला हर्षसरखा, रूपवाला उदासीनपणा सरखा, तप, शांतता, सद्ज्ञान विगेरेना एकठा थवा सरखा, साक्षात् विनय सरखा, साधारण सिद्धि सरखा, सघलि शास्त्रसंपत्ति प्रत्ये व्यापी रहेला हृदय-सरखा, तथा नमः, स्वस्ति, स्वधा, स्वाहा अने वषट्कार आदि मंत्रोना अर्थरूप, तेमज केवल विशुद्ध धर्मनिर्माणना अतिशय सरखा तथा समस्त तपना एकठा थयेला समग्र फलरूप, सघला गुणसमूहना अविनाशी परमज्ञागरूप, परमनिः श्रेयस (कैवल्य) नी लक्ष्मीना निर्विघ्न आश्रय (अधिष्ठान) रूप, महिमाना एक धामरूप, मोक्षनी मूर्तिरूप एवा सर्व विद्यार्थनां कुलमंदिर होय नहि शुं एवा, तथा सर्व मनोरथोना फलरूप आर्यवर्यनां चरित्रोना निर्मल आदर्श (दर्पण) रूप तथा जेमणे जगत्ने दर्शन आपेलां ते एवा मूर्तिमान् प्रशमरूप तथा दुःखोनी शांतिनुं द्वार होय नहि शुं एवा तेमज उज्ज्वल ब्रह्मचर्यरूप, पुण्यवडे प्राप्त थयेला जीवलोकना एक जीवितरूप मृत्युरूप वाधना मुखमांथी आ सघला जगत्ने खेची लेवा माटे अर्थात् वचाववा माटे जाणे कृपालु निर्माणे हाथ पसारेलो होय नहि एवा, तथा प्राणीजना मृत्युना नाशमाटे (अथवा जन्म मरणना नाशरूप मोक्ष माटे) वली ज्ञान रूपी मंदराचलथी कुब्ध थयेला संतोषरूपी समुद्रमांथी निकलेला अमृत सरखा, वली जगतने अन्नयदान देवाथी, शांत करनारा, एवा तमोने, हे प्रजो ? हुं शरणे आवेलो तुं, माटे आप मारापर कृपा करो ? पठी त्यां रूपज देव प्रजुनी एकाग्रचित्तथी तेणें घणा कालसुधि सेवा करी. पठी प्रजु पण ते पर्वतपर, दीक्षा लीधा पठी एक लाख पूर्व गया वाद दश हजार साधुजं साथे मोक्षे पधार्या. ते वखते इंद्र आदिक देवोए प्रजुनो निर्वाणमहोत्सव कस्यो, तथा (प्रजुना निर्वाणथी) दिल्लीगर थना जरतने इंद्र शांत कस्यो. पठी जरतें त्यां अष्टापद पर बीजा अष्टापद सरखो एक रत्नमय प्रासाद बंधाव्यो, तथा तेमां प्रजुना जेटलाज प्रमाणवाली तेमनी रत्नमय मूर्ति स्थापन करी. वली तेणें प्रजु शिवायना द्वाद घनारा त्रैबीज तीर्थकरोनी पण, तेमनां परिमाण जेवडी प्रतिमाउ बनार्वीः तथा नवानु महात्मा नाइजनां पण रत्नमय अनुपम रूपो तेणे बनाव्यां, वसी पाठो ने गजा पोतानी नगरीमां आर्वी प्रजाना रक्षण

પૂર્વક રાજ્ય પાલવા લાગ્યો; તથા ત્યાં જોગાવલી કર્મોના ઉદયથી પ્રેરા-
તો થકો સાક્ષાત્ ઇંદ્રની પેટે વિવિધ પ્રકારના જોગો જોગવવા લાગ્યો.
હવે એક દહાડો કપડાં પેહેરવાને, તારા પ્રત્યે, જેમ ચંદ્ર, તેમ અંતઃપુર-
માં તે આવ્યો. ત્યાં પોતાનાં રત્નોનાં આચૂષણોમાં પ્રતિવિંવિત થયેલી
સ્ત્રીઈથી, જાણે એકી વચ્ચે પ્રેમપૂર્વક સઘલી સ્ત્રીઈથી આલિંગન કરાચે-
લો હોય નહિ, તેમ તે શોજવા લાગ્યો. પઠી આરિસામાં જોવાથી પો-
તાની આંગલીને વિંટી વિનાની, દિવસે રહેલી ચંદ્રકલા સરસી તેજ વિ-
નાની તેણે જોઈ. પઠી વૈરાગ્યથી સઘલા અંગોપરથી આચૂષણો કહાડી
નાખવાથી, પાદડાં વિનાના વૃક્ષ સરસા પોતાના શરીરને તેણે શોજાવિ-
નાનું જોયું; અને તેથી વિચારવા લાગ્યો કે, ધિક્કાર છે !!! આ શરીર-
ની શોજા તો ફક્ત ચૂપણ આદિકથીજ છે. અંદર વિષ્ટા આદિકથી મ-
લીન થયેલાં, તથા દ્યારો વાટે નિકલતા મેલ આદિકથી આ શરીરનો
તો કોઈ પણ જાગ શોજાવાલો નથી. વલી આ શરીર તો, ઉપર ચૂમિ
(સ્વારીપૃથ્વી) જેમ વરસાદના પાણીને તેમ કપૂર કસ્તૂરી આદિકને પણ
દૂપણ યુક્ત કરે છે. માટે જેઠ વિષયોથી વિરક્ત થઈ, મોદાફલવાલા ત-
પને તપે છે, એવા તત્ત્વવેત્તાઈજ આ શરીરનું ફલ ગ્રહણ કર્યું છે. એમ
વિચારતાં શુદ્ધધ્યાનપર ચઢવાથી તેને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. માટે અ-
હો !!! યોગનું વિલસિત કેવું છે ? તેજ વચ્ચે ઇંદ્રે રજોહરણ આદિક
મુનિનાં ચિહ્નો તેની પાસે લાવી, નમસ્કાર કર્યો; તથા તેના પુત્ર સૂર્ય
યશાને તેના રાજ્યપર વેસાડ્યો, અને ત્યારથી રાજાઈનો આજ દિનમુધિ
“ સૂર્યવંશ ” ચાલ્યા કરે છે.

હવે પૂર્વજન્મમાં મેલવેલી યોગસમૃદ્ધિના વલથી ચપાવેલ છે. અ-
શુદ્ધ કર્મો જેણે, એવા ઝરતરાજાવાસ્તે કર્મોનો ક્લેશ નાશ કરવાનાં
યોગના પ્રજાવનું વર્ણન કરવું. તો યુક્ત છે. પણ જેને જન્માંતરમાં રહમય
(સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર) નથી મળ્યાં, અને તેથી કર્મ નહીં ચર-
વાથી મનુષ્યપણું પણ જેને મળતું નથી. તે માણસ અનંતકાલનાં પુનઃજન્મ
કરેલાં શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મોનો નાશ શીરીતે અનુભવી શકે તેને નાદે કહે છે.

जाय, तेम ते एक चोरोनी पट्टी (वास)मां गयो. त्यां चोरोना उपरीयें तेने तेनां चरित्रोथी पोतासरखो जाणी, पुत्र करीने राख्यो. पठी ज्यारे ते चोरोनो स्वामी गुजरी गयो, त्यारे आ महाबलवान्, तेनो पुत्रतरीके होवार्थी तेने स्थानकें आव्यो. ते दया लाव्याविना सघला प्राणिउने प्रहार करतो हतो, तेथी लोकोयें तेतुं “दढप्रहारी” नाम पाळ्युं हतुं. एक दहाडे ते आखा जगतुने लुंटी शके, एवा सुनटोना टोळांसहित कुशस्थल नामे गाम लुंटवाने चाव्यो. ते गाममां महादरिद्री एवो एक देवशर्मा नामें ब्राह्मण हतो, तेनां ठोकरांउण, एक दहाडो तेनी पासे, फलविनानां वृद्धपासे जेम फल, तेम दूधपाक माग्यो. त्यारे ते ब्राह्मणे आखा शेहेरमां रखडी रखडी क्यांकथी चोखा तथा क्यांकथी दूध मागी लावी, दूधपाक पकाव्यो. पठी जेटलामां ते नदीये नावा गयो, तेटलामां ते क्रूर चोरो तेना घरमां तूटी पड्या, कारण के दैव दुर्वलनेज मारे ठे. ते मांहेला एक चोरें ते दूधपाकने त्यां जोयो, अने तेथी जुख्या प्रेतनी पेठे ते लश् त्यांथी नाशी गयो. जीवित सरखो ते दूधपाक ते चोर लश् जवार्थी ते ब्राह्मणनां ठोकरांउ रडतां थकां पितापासे जश् कहेवा लाग्यां के, आंख खुट्टी करी वेठेलार्जनां आंजणने जेम पवन, तेम मोहोडुं फाडीने वेठेला एवा जे अमो, तेउनो दूधपाक चोर लश् गया. ते सांजली अत्यंत गुस्से थयेलो ते ब्राह्मण यमदूतनी पेठे परिघ लश्ने त्यांथी दोड्यो. तथा रोषवाला राक्षस सरखा आवेशथी, घणा जोरथी, पशुनी पेठे ते चोरोने परिघथी ते मारवा लाग्यो. एवी रीतें ते ब्राह्मणथी कचरानी पेठे चोरोने फेंकाता जोश्, वीकणोनो तिरस्कार करतो थको ते चोरपति तेनी सामे आव्यो. ते ज्यारे जोरथी दोडतो आव्यो, त्यारे दैवयोगें, जाणे तेने दुर्गतिमांथी अटकावनारीज होय नहीं, एवी एक गाय विघ्नरूप थश् मार्गमां आडी आवी. ते गाश्नें तेणे दयाविनाना कसाश्नी पेठे विकराल तलवारना एकज फटकाथी कापी नाखी. पठी एकदम दोडी जश्, तेणे खड्गथी, ते गरीब ब्राह्मणनुं मस्तक, फनस वृद्धना फलनी पेठे पृथ्वीपर तोडी पाळ्युं. (एटलामां) “अरे दयाविनाना पापी, आ तें शुं कळुं!!” एम चोळती ते ब्राह्मणनी गर्जिणी स्त्री त्यां आवी, त्यारे नार जेम वकरीने, तेम तेणीना कोळा

सरखा पेटने, ते डुष्टें फाडी नांख्युं. ते वखते जरायुमां (पडदामां)
 रहेला तेणीना गर्जने, वे कटका थयेलुं, तथा वेवडीना पल्लवनी पेठे
 लटकतुं तेणें जोयुं. एवी रीतना गर्जने जोइने, दयाविनाना
 एवा तेने पण, दया आवी. एटलामां हा तात !! हा मात !!
 एम विलाप करतां, ते ब्राह्मणां वाळको त्यां आव्यां. ते ठोकरांउने,
 नागां तथा जुखथी डुवलां थड गएलां, तथा मेलथी कालां थयेलां जो-
 इने, दृढप्रहारी पश्चात्ताप सहित विचारवा लाग्यो के, अरेरे !!! मं
 पापियें दरिद्र एवां ब्राह्मण स्त्रीजरतारोने मारी नाख्यां, अने हवे आ वा-
 लको पण मुआंज समजवां, कारणके, थोडा पाणीमां मत्स्यो केमजीवी
 शके ? माटे दुर्गतिमां लइ जनारा आ क्रूर कर्मोथी, वीनो एवो जे हुं
 पापी तेनुं आजे शरणुं कोण थशे ? एवी रीते वैराग्यथी ते जेटलामां वि-
 चार कर्तां हतो, तेटलामां पापरूपी रोगोने ओपध समान, एवा केट-
 लाफ मुनिउने आकाशमांगें जता तेणे जोया, त्यारे तेउने नमस्कार
 वरी ते कहेया लाग्यो के. हुं पापी वीजाना पण पापोने अर्थे थजंहुं,
 तथा एं पांते कादवयुक्त थड, वीजाने पण कादवयुक्त करुं हुं. जे पा-
 पोसांणी एकज पाप पण नरकमां लइ जाय ठे, एवा ब्रह्महत्या, स्त्री-
 हत्या, वाटहत्या, तथा गोदत्यानां पापो में कर्या ठे. एवो हुं हुं, तोपण
 थार साधुउं मानं ग्दण करवा समर्थ ठो, कारण के, वरसतो मेघ कंइ
 सुगंधान वृक्षान जोतां नथी. त्यारे साधुउं तेने यतिधर्मनो उपदेश
 वर्यो, अने जेस तादर्थी तपोलो माणस ठवने, तेम तेणे पण पापोथी जय
 पार्थीने ते अंगीकार कर्यो, जे दिवमे आ पाप मने याद थशे, ते दिवगे
 ते जेतल करीत नथी. तथा सर्वथा प्रकारे हुं क्षमा थंगीकार करीश,
 एवो तेणे कडिबड लोको, पडी ते महात्मा आगल नाज करेला तेज
 कर्मांवा कर्मांवा, कर्मांवा कर्मांवा माटे विहाय कर्तां कर्तां आव्यां.
 तेउ का पडे महात्मा ते. एम जाणी लोको ते महात्माने गत दहाउं
 गजरावा, कर्मांवा पडी जेने विहायाने ते लोकोना घरमां जतां त्यां,
 ते. बाज न तेन ब्रह्महत्या कर्तांवा आ माणस ठे. " एम कर्ती
 तेउ कर्मांवा तेने उज्ज्वल कर्मांवा पडी रीते दमंशां तेने ते पाप गाद
 कर्मांवा दमंशां नाज करीत तेने दमंशां ग्दवा लाग्यो, थदया गमने

शुं छुष्कर ठे ? ! कोइ दहाडे सवारमां, के वपोरें तो कोइ दहाडे सांजरे, एवी रीतें ते पाप तेने याद करावतुं होवाथी, कोइ पण दिवसें ते नोजन करी शक्यो नहीं. लोको तेने डेफांथी, लाकडीथी, धूलनी वृष्टिथी, तथा मूठीथी मारता, तो पण ते सघलुं ते सहन करी, एम विचारतो के हे आत्मा, तैं जेवुं कर्म करेलुं ठे, तेवुं फल नोगव्य ? कारण के, जेवुं बीज वावीयें, तेवुं फल मले ठे. वली आ लोको आक्रोशथी जे माराप्रत्ये क्लेश विस्तारे ठे, तेथी वगर सेहेनतें मारा कर्मोनी निर्जरा थाय ठे. मारा प्रत्येनो आक्रोश, जेम तेउने हर्ष आपे ठे, तेवी रीतें प्रीतिथी सहन करता, मने पण, ते कर्मद्वय करनारो होवाथी, प्रीति उपजावे ठे. वली मारी जत्सर्नाथी तेउने जे सुख थाय ठे. ते पण जले थाउं ? कारण के, जवमां सुखनो संगम दुर्लभ ठे. वली मारा दुष्कर्मरूपी मेलने, खार सरखा कडवा वचनोथी धोनारा, आ लोको मारा परम मित्रो ठे. वली आ लोको जले मने मारो ? कारण के, अग्निनो ताप सोनानी मलीनतानो नाश करे ठे. वली जेउ मने दुर्गतिमांथी खेंची लइ, पोतेज तेमां पडे ठे, एवा मार मारता तेउपर पण हुं शा माटे गुस्से थउं ? वली पोताना पुण्योनो नाश करी, जेउ मारां पापोनो द्वय करे ठे, एवा आ माणसो करता बीजा परम बंधुउं कोण ठे ? आ बंधबंधनथी, संसारथी मारुं मुक्त थवुं, ते तो मने हर्ष आपे ठे, पण तेज आ लोकोने अनंत संसारना हेतुरूप थाय ठे, तेथी मारुं चित्त दुजाय ठे. वली केटलाको परने खुशी करवा माटे धन तथा शरीरने पण तजे ठे, तेम आ लोकोने पण मारा प्रत्येना आक्रोश तथा मार आदिक प्रीति करनार ठे. मारी तेउए तर्जना करी ठे, पण मने हण्यो नथी, अथवा हण्यो ठे, तो पण मने मार्यो नथी, कदाच मार्यो ठे, तो पण बांधवनी पेठे, तेउए मारो धर्म हरी लीधो नथी. वली कट्याणना अर्थि माणसें आक्रोश वचनोनो मार, बंधन, ताडन, तथा मृत्यु पण सहन करवुं जोइयें, कारण के, श्रेयवस्तुउं बहु विश्वादादी होय ठे. एवी रीतें जावना जावता, तथा पोताना दुष्कृतनी निंदा करता एवा ते मुनिए, अग्निथी काष्टनी पेठे, कर्मोना समूहनो नाश कर्यो. पढी तेणे दुर्लभ, अने निर्मल केवलज्ञान मेलव्युं, तथा अयोगी केवली नामें गुणस्थानपर रह्यां थकां तेणे मोक्ष

મેલવ્યો. એવી રીતે યોગના પ્રજાવર્થી દૃઢપ્રહારી, નરકના અતિથિપણને ઠોડીને, મોક્ષપદને પામ્યા, માટે એવી રીતે વીજાણે પણ શંકા રાખ્યા- વિના યોગમાં પ્રયત્ન કરવો. વલી પણ વીજા ઉદાહરણથી યોગની શ્રદ્ધાનેજ વધારે છે.

તત્કાલકૃતદુષ્કર્મ કર્મઠસ્ય દુરાત્મનઃ ॥

ગોપ્ત્રેચિલાતિપુત્રસ્ય યોગાય સ્પૃહ્યેન્ન કઃ ॥૧૩॥

અર્થ:-તત્કાલ કરેલ છે, દુષ્કર્મ જેણે, એવા દુરાત્મા ચિલાતિપુત્રને (દુર્ગતિથી) રક્ષણ કરનાર યોગપ્રત્યે કોણ સ્પૃહા ન કરે ?

ટીકા:-અહીં “દુરાત્મા” એવું જે વિશેષણ આપ્યું છે, તે પાપ કરતી વ્યવહારના કાલની અપેક્ષાથી છે. તે ઉદાહરણ કહે છે.

ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠા નામે નગરમાં યજ્ઞદેવ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તે હમેશાં પોતાને પંડિત માની જૈનશાસનની નિંદા કરતો હતો. તે નિંદાને નહીં સહન કરીને, કોઈએક ચેલે ગુરુએ વાર્યા ઢતાં પણ, તેને જીતવા માટે વાદ કરવાને તેને કહ્યું. તેના વાદમાં એવી પ્રતિજ્ઞા થઈ કે, જેને જે જીતે, તેનો તે શિષ્ય થઈને રહે. પછી તે બુદ્ધિમાન ચેલાએ વાદવિવાદમાં યજ્ઞદેવને હરાવ્યો; પછી તે ચેલે પૂર્વની પ્રતિજ્ઞાપ્રમાણે, જીતવાથી યજ્ઞદેવને દીક્ષા અપાવી.

પછી શાસનદેવીએ યજ્ઞદેવને કહ્યું કે, તમે હવે ચારિત્ર લીધેલું છે, માટે જ્ઞાનથી શ્રદ્ધાવાન થા ? પછી ત્યારથી તે વ્રતને સારી રીતે પાલતો હતો, પણ વસ્ત્ર અને અંગના મેલની નિંદા કરતો હતો, કારણ કે, આગલનો સંસ્કાર ન તજાય એવો હોય છે. હવે તેની પરણેલી સ્ત્રીએ, ગલીથી રંગેલા સાદ્ધાની પેઠે, તેનાપરના રાગનો ત્યાગ કર્યો નહીં; “આ મારે વશ થાય તો સારું” એમ વિચારી, તેણીએ પારણામાં કામણ કહ્યું કારણ કે સ્વરોચિષ્ સ્ત્રી રક્ત તથા વિરક્ત થઈ ચકી મારે છે. કૃષ્ણ પદ્મ સરસ્વા તે કામણથી ક્ષય પામતો, તે મુનિરૂપી ચંદ્ર, સૂર્યમંડલ સરસ્વા સ્વર્ગમાં ગયો. તેના મૃત્યુથી થયેલ છે, શ્રેય જીને, એવી તે સ્ત્રીએ મનુષ્ય જન્મરૂપી વૃદ્ધના ફલ સરસ્વી દીક્ષા લીધી. પછી પતિને દુઃખ દીધાથી, પાપને આલોવ્યા વિના, તે મરીને દેવલોકે ગઈ. કારણ કે, ત-

पत्नी शुं दुष्प्राप्य (दुर्लभ) ठे ? हवे ते यज्ञदेवनो जीव पण, देवलोकथी चवीने राजगृही नगरीमां धनसार्थवाहनी चिलाती नामें स्त्रीनी कुंखें पुत्र पणे उत्पन्न थयो. चिलातीनो पुत्र होवाथी लोको तेने “ चिलातीपुत्र ” कहेवा लाग्या, अने तेथी तेनुं वीजुं नाम पळ्युं नहीं. हवे ते यज्ञदेवनी स्त्रीनो जीव त्यांथी चवीने, धन शेठनी जडा नामें स्त्रीनी कुंखें पांच पुत्रोपर सुसमा नामें पुत्रीपणे उपन्यो. पठी ते धनसार्थवाहें चिलातीपुत्रसाथे सुसमाने चालक्रीडामां जोडी दीधी. आ कुमार लोकोमां अपराधो करवा लाग्यो, अने तेथी शेठ राजाथी वीवा लाग्यो. कारण के चाकरना अपराधथी शेठनो दंड थाय ठे. पठी विचारवान्. एवा ते धन श्रेष्ठिए, हमेशां उपद्रव करनारा, एवा तेने, सर्पनी पेटे घरमांथी कहाडी मेळ्यो. पठी प्रिय ठे अपराध जेने, एवो ते मोटा अपराधोनी वेळी समान, एवी एक सिंहगुहा नामनी चोगेनी पत्नीमां गयो; कारण के, सरखा सोवतीउने परस्पर प्रीति पाय ठे. पठी ते पारी. चारोनी साथे मली गयो, तथा तेथी, वायुथी जेम अग्नि. तेम ते अत्यंत जयंकर थयो. पठी ते सिंहगुहानो खामि चोर मरी गया घाद. जाणे तेने माटेज करी राखी होय नहीं, तेम तेनी गाढीपर ते आल्यो. हवे ते सुसमा पण यौवनवाली थइ, रूप आदिक गुणोथी ओजनी प्रकी, जालांना समूहने जाणती थकी पृथ्वीपर चालनारी खंचरी नगरी देखावा लागी. हवे एक दहाडो ते चिलातीपुत्र पोताना सोपतीउने सहेवा लाग्यो के, राजगृह नगरमां अति धनवालो धन नामें शेठ ठे. तथा तेने सुसमा नामें दीकरी ठे. माटे आपणे त्यां जइयें. अने त्यांथी जे धन मले, ते तमारुं. अने ते सुपुमा मारी. एम व्यवस्था करीने. ते, रात्रियें धनशेठने घेर गयो. त्यां रहेजा लोकोने अदस्तापिनी निघावें. निझामां नाखीनैं, तेणे चोरोपाते धन हुंटाव्युं. तथा पोते लुनमाने ग्रहण करी. पठी ते चिलातीपुत्र सुपुमाने जीवनी पेटे लइने. ते हुंटराठे साथे त्यांथी निकली गयो. पठी धनशेठे रडक नजहुनपने दोखावी करुं के. चोरोए चोरेहुं धन तमो लेलो. पण ते लुनमाने सदां खावी आपो ? पठी ते शेठ पण आरकाज मागलो. तथा इतिया वंध थयेला पुत्रोसाथे मननी स्पर्धाजीज होय नहि जेन. तेन

મેલવ્યો. એવી રીતે યોગના પ્રજાવથી દૃઢપ્રહારી, નરકના અતિથિપણને ઢોડીને, મોક્ષપદને પાસ્યા, માટે એવી રીતે વીજાણે પણ શંકા રાખ્યા-વિના યોગમાં પ્રયત્ન કરવો. વલી પણ વીજા ઉદાહરણથી યોગની શ્રદ્ધાનેજ વધારે છે.

તત્કાલકૃતકુષ્કર્મ કર્મઠસ્ય દુરાત્મનઃ ॥

ગોપ્ત્રેચિલાતિપુત્રસ્ય યોગાય સ્પૃહ્યેન્ન કઃ ॥૧૩॥

અર્થઃ—તત્કાલ કરેલ છે, કુષ્કર્મ જેણે, એવા દુરાત્મા ચિલાતિપુત્રને (દુર્ગતિથી) રક્ષણ કરનાર યોગપ્રત્યે કોણ સ્પૃહા ન કરે ?

ટીકાઃ—અહીં “ દુરાત્મા ” એવું જે વિશેષણ આપ્યું છે, તે પાપ કરતી વ્યવહારના કાલની અપેક્ષાથી છે. તે ઉદાહરણ કહે છે.

ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠ નામે નગરમાં યજ્ઞદેવ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તે હમેશાં પોતાને પંડિત માની જૈનશાસનની નિંદા કરતો હતો. તે નિંદાને નહીં સહન કરીને, કોઈએક ચેલે ગુરુએ વાર્યા ઠતાં પણ, તેને જીતવા માટે વાદ કરવાને તેને કહ્યું. તેણેના વાદમાં એવી પ્રતિજ્ઞા થઈ કે, જેને જે જીતે, તેનો તે શિષ્ય થઈને રહે. પછી તે બુદ્ધિમાન ચેલાએ વાદવિવાદમાં યજ્ઞદેવને હરાવ્યો; પછી તે ચેલે પૂર્વની પ્રતિજ્ઞાપ્રમાણે, જીતવાથી યજ્ઞદેવને દીક્ષા અપાવી.

પછી શાસનદેવીએ યજ્ઞદેવને કહ્યું કે, તું હવે ચારિત્ર લીધેલું છે, માટે જ્ઞાનથી શ્રદ્ધાવાન થા ? પછી ત્યારથી તે વ્રતને સારી રીતે પાલતો હતો, પણ વસ્ત્ર અને અંગના મેલની નિંદા કરતો હતો, કારણ કે, આગલનો સંસ્કાર ન તજાય એવો હોય છે. હવે તેની પરણેલી સ્ત્રીએ, ગલીથી રંગેલા સાદ્ધાની પેઠે, તેનાપરના રાગનો ત્યાગ કશો નહીં; “ આ મારે વશ થાય તો સારું ” એમ વિચારી, તેણીએ પારણામાં કામણ કહ્યું કારણ કે સ્વરોગ્વર સ્ત્રીનું રક્ત તથા વિરક્ત થઈ ચકી મારે છે. કુદ્ધ પદ સરગ્ગા તે કામણથી કાય પામતો, તે મુનિરૂપી ચંદ્ર, સૂર્યમંડલ સરખા સ્વર્ગમાં ગયો. તેના મૃત્યુથી થયેલ છે, સ્વેદ જેને, એવી તે સ્ત્રીએ મનુષ્ય જીવરૂપી વૃદ્ધના ફલ સરગ્ગી દીક્ષા લીધી. પછી પતિને દુઃખ દીધાથી યજ્ઞદેવ પાપને આલોચ્યા વિના, તે મરીને દેવલોકે ગઈ. કારણ કે, ત-

પથી જું હુપ્રાપ્ય (હુર્લજ) છે ? હવે તે યજ્ઞદેવનો જીવ પળ, દેવલો-
 કથી ચવીને રાજગૃહી નગરીમાં ધનસાર્થવાહની ચિલાતી નામે સ્ત્રીની
 કુંચે પુત્ર પળે ઉત્પન્ન થયો. ચિલાતીનો પુત્ર હોવાથી લોકો તેને “ ચિ-
 લાતીપુત્ર ” કહેવા લાગ્યા, અને તેથી તેનું વીજું નામ પડ્યું નહીં. હવે
 તે યજ્ઞદેવની સ્ત્રીનો જીવ ત્યાંથી ચવીને, ધન શેઠની જડા નામે સ્ત્રીની
 કુંચે પાંચ પુત્રોપર સુસમા નામે પુત્રીપળે ઉપન્યો. પઠી તે ધનસાર્થવાહે
 ચિલાતીપુત્રસાથે સુસમાને વાલકીડામાં જોડી દીધી. આ કુમાર લો-
 કોમાં અપરાધો કરવા લાગ્યો, અને તેથી શેઠ રાજાથી વીવા લાગ્યો,
 કારણ કે ચાકરના અપરાધથી શેઠનો દંડ થાય છે. પઠી વિચારવાનુ, એ-
 વા તે ધન શ્રેષ્ઠિય, હમેશાં ઉપદ્રવ કરનારા, એવા તેને, સર્પની પેઠે ઘર-
 માંથી કઢાડી મેલ્યો. પઠી પ્રિય છે અપરાધ જેને, એવો તે મોટા અપરા-
 ધોની વેલી સમાન, એવી એક સિંહગુહા નામની ચોરોની પક્ષીમાં ગયો;
 કારણ કે, સરખા સોવતીઝને પરસ્પર પ્રીતિ થાય છે. પઠી તે પાપી, ચો-
 રોની સાથે મલી ગયો, તથા તેથી, વાયુથી જેમ અગ્નિ, તેમ તે અત્યંત
 જયંકર થયો. પઠી તે સિંહગુહાનો સ્વામિ ચોર મરી ગયા વાદ, જાણે
 તેને માટેજ કરી રાખી હોય નહીં, તેમ તેની ગાદીપર તે આવ્યો. હવે
 તે સુસમા પળ યૌવનવાલી થઈ, રૂપ આદિક ગુણોથી શોજતી થકી, ક-
 લાર્ઝના સમૂહને જાણતી થકી પૃથ્વીપર ચાલનારી સ્વેચરી સરખી દેખા-
 વા લાગી. હવે એક દહાડો તે ચિલાતીપુત્ર પોતાના સોવતીઝને કહેવા
 લાગ્યો કે, રાજગૃહ નગરમાં અતિ ધનવાલો ધન નામે શેઠ છે, તથા
 તેને સુસમા નામે દીકરી છે, માટે આપણે ત્યાં જઈએ, અને ત્યાંથી જે
 ધન મળે, તે તમારું, અને તે સુપુમા મારી, એમ વ્યવસ્થા કરીને, તે,
 રાત્રિયે ધનશેઠને ઘેર ગયો. ત્યાં રહેલા લોકોને અવસ્થાપિની વિદ્યાથી
 નિદ્રામાં નાખીને, તેણે ચોરોપાસે ધન હુંટાવ્યું, તથા પોતે સુસમાને ગ્ર-
 હણ કરી. પઠી તે ચિલાતીપુત્ર સુપુમાને જીવની પેઠે લઈને, તે હુંટા-
 રાઝ સાથે ત્યાંથી નિકલી ગયો. પઠી ધનશેઠે રક્ષક રાજપુરુષને વો-
 લાવી કહ્યું કે, ચોરોએ ચોરેલું ધન તમો લેજો, પણ તે સુસમાને પાઠી,
 લાવી આપો ? પઠી તે શેઠ પળ આરક્ષક માણસો, તથા હથિયાર
 બંધ થયેલા પુત્રોસાથે મનની સ્પર્ધાથીજ હોય નહિ જેમ, તેમ

उतावलथी अगाडी अगाडी चालवा लाग्यो. पठी चालतां चालतां रस्तामां, जल, स्थल, वेढ्यो, वृद्धो तथा जे कंश् जुए, ते सर्वने ते कमलावालो जेम सघलुं सोनामय तेम सुषुमामय जोवा लाग्यो.

पठी अहीं तेउए पाणी पीधुं, अहीं खाधुं, अहीं रह्या तथा अहीं गया, एम वोलता पगीउं साथे ते चोरोनी समीप जश् पहोच्यो. पकडो ! पकडो ! एम वोलता आरक्षपुरुषो ते चोरो पासे आवी पहोंच्या (ते जोश्) ते चोरो तो धनने ठोडीने दिशा दिशाउंमां नाशी गया, पण चिलाति पुत्रें, वाघ जेम हरणीने, तेम सुषुमाने ठोडी नहीं. पठी ते आरक्षना माणसो तो घणुं धन मलवाथी त्यांथी पाठा वढ्यां, कारण के, स्वार्थ सर्वा पठी सघला लोको फरी जाय ठे. पठी ते चिलातिपुत्र तो हाथी जेम वेलडीने, तेम सुषुमाने खजे चडावीने महाटवीमां नाशी गयो. पठी धन पण राहुपासेथी चंडनी कलाने जेम ते चोर पासेथी पोतानी पुत्री लेवामाटे सिंह सरखा पोताना पांच पुत्रो सहित तेनी पठाडी दोड्यो. पठी चिलातीपुत्रें जाणुं के, धन मारी पाठल आवी, आने सश् जशे, माटे तेना हाथमां न जाय तो सारुं, एम विचारि तेणे तेणीनुं माधुं कापी नाख्युं; ते वखते एक हाथमां खेंचेदी ठे तलवार जेणे, तथा बीजा हाथमां राखेल ठे (सुषुमानुं) मस्तक जेणे, एवो ते यमपुरीना द्वारमां रहेला क्षेत्रपाल सरखो शोजवा लाग्यो.

पठी धन सुषुमाना धडआगल रहीने, रडतो थको, नयनरूपी अंजलीथी जाणे तेणीने पाणीज आपतो होय नहीं, तेम अश्रुउं पाडवा लाग्यो. पठी तेणीना धडने त्यांज मुकीने, ते धन पाठो वढ्यो, तथा शोकरूपी शब्दथी दुःखित थश्, कोश् महावनमां निकली पड्यो. लक्षाटपर तपता सूर्यना तापना जयथीज होय नहीं जेम, तेम चारे बाजुथी संकोचेल ठे ठाया जेणे, एवो मध्याह्नकाल ते वखते थयो. ते वखते जाणे पंचाग्नि माधना होय नहीं, तेम धनना पांचे पुत्रो, शोक, याक, उख, तृषा तथा मध्याह्नकाखना तापथी तपवा लाग्या. त्यां पाणी फडकथवा जीवनने आप्यसमान कंश् पण तेउए जोयुं नहीं, पण उखटां मांन देनागं दिंयक जंगली प्राणीउंने तेउए जोयां. एवी रीतनी पोतावा पुत्रांकी ते माठी दगाने जोइने, धन शंठ मार्गमां विचार करवा ला-

ગ્યો કે, મારું સઘલું નાશ પામ્યું, મારી પ્રાણપ્રિય પુત્રી મૃત્યુ પામી તથા અમો પણ મોતની અણિપર આવી પહોંચ્યા ઠિયેં, માટે દૈવના વિલસિતને ધિક્કાર છે. જે દેવને બલવાન્ બલથી અને સંપદાવાલો સંપદાથી પણ સાધી શકતો નથી, એવું દૈવ તો બલવાનમાં પણ બલવાન્ છે.

વલી જે દાનથી પણ સાધી શકાતું નથી, વલી વિનયથી પણ ગ્રહણ કરાતું નથી, તેમ સેવાથી પણ જેને ઠોડી શકાતું નથી, એવા કર્મની અહો !! કેવી દુઃસાધ્યતા છે. વલી જેને દેવો પણ જાણી શકતા નથી, બલવાન્ રોકી શકતા નથી, તપસ્વીઈ પણ સાધી શકતા નથી, એવા દૈવની વરોવરીઈ કોણ છે ?

વલી અરે ! તેજ દૈવ કોઈ વખતે મિત્રની પેઠે મેહેરબાની કરે છે. તો કોઈ વખતે શત્રુની પેઠે શંકા રાખ્યાવિના મારી નાખે છે. વલી તેજ દૈવ પિતાની પેઠે કોઈ વખતે રક્ષણ કરે છે, તો કોઈ વખતે દુષ્ટ પિતરાઈની પેઠે દુઃખ આપે છે. વલી તે ઓટે માર્ગે જનારને કોઈ વખતે યરે માર્ગે ચડાવે છે, તથા યરે માર્ગે જનારને કોઈ વખતે ઓટે માર્ગે પણ ચડાવે છે. વલી તે દૂર રહેલી વસ્તુઈ લાવી આપે છે, તથા હાથમાં રહેલી વસ્તુઈનો નાશ કરે છે, માટે એવી રીતે કર્મની ગતિ ઇંદ્રજાલ સરખી વિચિત્ર છે. વલી જ્યારે કર્મો અનુકૂલ હોય ત્યારે માણસોને જેર પણ અમૃતરૂપ થાય છે, તથા જ્યારે પ્રતિકૂલ હોય ત્યારે અમૃત પણ જેર થાય છે. એમ વિચારતો તે રાજગૃહી નગરીએ ગયો, તથા શોક સહિત સુષુમાની તેણે ઉત્તરક્રિયા કરી. પઠી વૈરાગ્યથી શ્રી વીરપ્રજ્ઞ પ્રત્યે આવી દીક્ષા લઈ, આકરું તપ તપી, આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી તે દેવલોકમાં ગયો. હવે ચિલાતીપુત્ર પણ અનુરાગથી વારંવાર સુષુમાનું મુખ જોતો, થકો, થાક-ને નહીં ગણકારી દક્ષિણ દિશાતરફ ચાલવા લાગ્યો. પઠી માર્ગમાં તેણે ઠાયાવૃદ્ધ સરખા સંતાપને હરનારા, તથા કાયોત્સર્ગમાં રહેલા એક સાધુને તેણે જોયા. પઠી પોતાના આ અર્કાર્યથી કંઈક ઉદ્વિગ્ન મનવાલા થઈ, તેણે સાધુને કહ્યું કે, મને સંકેપથી ધર્મ સંજલાવો ? નહિતર આજ તલવારથી ક્ષણવારમાં સુસમાની પેઠે, તમારા મસ્તકને, કેલને જેમ તેમ કાપી નાખીશ. પઠી મુનિએ જ્ઞાનથી જાણ્યું કે, આનામાં રોપેલું બોધિવીજ ક્યારામાં રોપેલી ડાંગરની પેઠે યરેયર ફલરૂપ થશે. પઠી

मुनिः कथं के, "सारी रीतें उपशम, विवेक अने संवर अंगीकार करुं" एत कही ते चारण मुनि पद्मीनी पेठे आकाशमां उडी गया.

पद्मी ते पद्मिने मंत्रनी पेठे विचारवाची चित्तातीपुत्रने तेनो जावार्थ एम समजावा लाग्यो के, डाह्या माणसें क्रोधादिक कषायोनो उपशम करवो जोख्यें. अने हुं तो. सपोंथी जेम चंदनवृक्ष, तेम तेउनाथी घेरा-गळो हुं. माटे आज्ञेज तेउने मारा महारोगीनी पेठे क्षमा, कोमलता, मृदुलता अने संतोषरूपी श्रोपधिउंथी दूर करीश. बली धन, धान्य, तथा ज्ञानम आदिकता त्यागता लक्षणरूप, तथा ज्ञानरूपी वृक्षना बीज नष्टना एक शिंजनेज हुं अंगीकार करीश. माटे पाप संपदानी धजा-गमना या हाथमां रवेला सुपुमाना मस्तकने तथा तलवारने हुं ठोडी कडे, एमे संवर एतले इंद्रिय अने मनना विषयोथी पाठा हठहुं ते, अ-ने संकल्पनी पद्मीनीना सुष्ट मरणा ते विचारने पण मारे ग्रहण करवो ते, एही रीति पद्मीनी जय्योने विचारनो, तथा रोकेल ठे राखली इंद्रियो तें, एते ते विचारिवृत्त समाधिमां रवो. पढी रुधिरनी श्रेणिथी क्षिप्त पडेला तेना रसीमने, पुतां जेम काष्टने, तेम कीटीउण संकडो विष्टो-ना जेम, एतना पद्मी रीतना कीटीउना उपसर्गथी पण स्तंभनी पेठे विष्टो रसी, एत विष्टमां तेंगे देवलोक मेळव्यो.

पद्मी एत योगनीज मृति करे ते.

यत्तु जन्मिन्मृत्यु नृपशोर्माधजन्मनः॥

मृतिर्यत्तु यो यो इत्यक्षराश्रया ॥ १४ ॥

पद्मी ते स मरणा वाच्यो केम" एता अक्षरगोर्मा श्रयाकाथी (कान मरणा न मरणा विष्टमां नर्थी. एता फोकट जन्मवाला पद्मी मरणा नृपशोर्मा मरणा नृपशोर्मा तेज श्रेष्ठ ते. अर्थान एता माणमना वि-ष्टमां मरणा नृपशोर्मा मरणा नृपशोर्मा जन्म कंड कामना नर्थी. एता मरणा नृपशोर्मा मरणा नृपशोर्मा, योगनी मृति करीने, ए-ता मरणा नृपशोर्मा मरणा नृपशोर्मा तेज मरणा नृपशोर्मा ते.

यत्तु जन्मिन्मृत्यु नृपशोर्माधजन्मनः॥

मृतिर्यत्तु यो यो इत्यक्षराश्रया ॥ १५ ॥

ચારે વર્ગોમાં મોક્ષ અગ્રેસર છે, અને તે મોક્ષનું કારણ યોગ છે, અને તે યોગ જ્ઞાન, શ્રદ્ધાન અને ચારિત્ર એ ત્રણ રત્નોવાહું છે.

ટીકા:—ચાર વર્ગો, એટલે અર્થ, કામ, ધર્મ અને મોક્ષ. તેમાં મુખ્ય મોક્ષ છે; કારણ કે અર્થ તો, કમાવું, રક્ષણ કરવું, નાશ, खरच इत्यादि दुःखનો हेतु होવાથી તેને ચાર વર્ગોમાં અગ્રેસર કહી શકાય નહીં. કામમાં કંઈક સુખનો ત્રાગ હોવાથી, જો કે અર્થથી તેનો દરજ્જો ઊંચો છે, તોપણ એવડે નીરસ તથા ડુર્ગતિ દેનાર હોવાથી તે પણ અગ્રેસર થઈ શકે નહીં. અને ધર્મ તો જો કે, આ લોક અને પરલોકમાં સુખનો હેતુ હોવાથી અર્થ અને કામથી, તેનો દરજ્જો ચડે છે, તો પણ સોનાની વેડીસરખા પુણ્યબંધનનો હેતુ હોવાથી, જવોમાં જમાવે છે, તેથી તેને પણ અગ્રેસર કહી શકાય નહીં. અને મોક્ષ તો પુણ્ય પાપના ક્ષયના લક્ષણવાલો છે, અને તેથી, તે વહુ ક્લેશવાલો પણ નથી, તેમ જેરવાલા અઘની પેટે પરિણામે દુઃખદાયી નથી; તેમ તે આ લોક તથા પરલોક સંબંધિ સુખની આશાના દોષથી દૂષિત નથી; તેથી પરમ આનંદમય મોક્ષ. ચારે વર્ગોમાં અગ્રેસર છે. તથા તેનું સાધક કારણ યોગ છે. હવે તે યોગનું સ્વરૂપ શું છે? તે કહે છે. તે યોગ જ્ઞાન, શ્રદ્ધાન અને ચારિત્રરૂપ છે. તે ત્રણે રત્નોમાં પેહેલાં જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

यथावस्थिततत्त्वानां संक्षेपाद्विस्तरेण वा ॥

योऽवबोधस्तमत्राहुः सम्यग्ज्ञानं मनीषिणः ॥१७॥

અર્થ:— સ્થિતિના તત્ત્વોનો સંક્ષેપ અથવા વિસ્તારથી જે બોધ. તેને પંડિતો “ સમ્યગ્જ્ઞાન ” કહે છે.

ટીકા:—યથાવસ્થિત એટલે નય અને પ્રમાણ સહિત સ્વરૂપવાદા, જે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર નિર્જરા, બંધ તથા મોક્ષ નામનાં તત્ત્વોનું જે જ્ઞાન. તે “ સમ્યગ્જ્ઞાન ” કહેવાય. અને તે જ્ઞાન કોઈને કાવોપદાન પ્રમાણે સંક્ષેપથી અને કોઈને વિસ્તારથી હોય છે. એવે તેમાં જીજ્ઞાસા કે જેદ છે. મુક્તિના અને સંસારી તેડ સઘલા અનાદિનિધન જ્ઞાન. દર્શનના લક્ષણવાલા છે. મોક્ષના જીવો, એક સ્વચાવવાલા. જન્માદિવિના ક્લેશરહિત. તથા અનંતજ્ઞાન. દર્શન તથા વીર્યાનંદનય છે. સંસારી

મુનિએ કહ્યું કે, “સારી રીતે ઉપશમ, વિવેક અને સંવર અંગીકાર કરવું” એમ કહી તે ચારણ મુનિ પક્ષીની પેઠે આકાશમાં ઊડી ગયા.

પઠી તે પદોને મંત્રની પેઠે વિચારવાથી ચિલાતીપુત્રને તેનો જાવાર્થ એમ સમજાવા લાગ્યો કે, ઢાહ્યા માણસે ક્રોધાદિક કષાયોનો ઉપશમ કરવો જોઈયે, અને હું તો, સર્પોથી જેમ ચંદનવૃક્ષ, તેમ તેડનાથી ઘેરાયેલો હું. માટે આજેજ તેડને મારા મહારોગોની પેઠે ક્ષમા, કોમલતા, સરલતા અને સંતોષરૂપી ઔષધિડંથી દૂર કરીશ. વલી ધન, ધાન્ય, તથા કાંચન આદિકના ત્યાગના લક્ષણરૂપ, તથા જ્ઞાનરૂપી વૃદ્ધના વીજ સરખા એક વિવેકનેજ હું અંગીકાર કરીશ. માટે પાપ સંપદાની ધજા સરખા આ હાથમાં રહેલા સુષુમાના મસ્તકને તથા તલવારને હું ઊડી દઉં. અને સંવર એટલે ઇન્દ્રિય અને મનના વિષયોથી પાઠા હઠવું તે, અને સંયમરૂપી લક્ષ્મીના મુકુટ સરખા તે વિચારને પણ મારે ગ્રહણ કરવો છે. એવી રીતે પદોના અર્થોને વિચારતો, તથા રોકેલ છે સઘલી ઇન્દ્રિયો જેણે, એવો તે ચિલાતીપુત્ર સમાધિમાં રહ્યો. પઠી રુધિરની શ્રેણિથી લિપ્ત થયેલા તેના શરીરને, ઘુણો જેમ કાષ્ટને, તેમ કીડીડંડ સેંકડો ટિપ્પોવાળું કરી નાખ્યું. એવી રીતના કીડીડંડના ઉપસર્ગથી પણ સ્તંભની પેઠે નિશ્ચલ રહી, અઢી દિવસમાં તેણે દેવલોક મેલવ્યો.

વલી પણ યોગનીજ સ્તુતિ કરે છે.

તસ્યા જનનિરેવાસ્તુ નૃપશોર્મોઘજન્મનઃ॥

અવિષ્કર્ણો યો યોગ ઇત્યક્ષરશલાકયા ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ—જે માણસના કાન “યોગ” એવા અક્ષરોરૂપી શલાકાથી (કાન વિંધવાના હથિયારથી) વિંધાયેલો નથી, એવા ફોકટ જન્મવાલા પણ સરખા મનુષ્યનો જન્મ ન થવો, તેજ શ્રેષ્ઠ છે. અર્થાત્ એવા માણસનો વિંડવનારૂપ (ડુઃખ પીડા ક્લેશને સંતાપમય) જન્મ કંઈ કામનો નથી.

વલી પણ પૂર્વાર્ધથી (પેદેલાં વે પદોથી) યોગની સ્તુતિ કરીને, ઉત્તરાર્ધથી (ઠેલાં વે પદોથી) તેનું સ્વરૂપ કહે છે.

ચતુર્વર્ગેઽગ્રણીર્મોદ્ધે યોગસ્તસ્ય ચ કારણં ॥

જ્ઞાનશ્રદ્ધાનચારિત્ર રૂપં રત્નત્રયં ચ સઃ ॥ ૧૫ ॥

ચારે વર્ગોમાં મોક્ષ અગ્રેસર છે, અને તે મોક્ષનું કારણ યોગ છે, અને તે યોગ જ્ઞાન, શ્રદ્ધાન અને ચારિત્ર એ ત્રણ રત્નોવાલું છે.

ટીકા:—ચાર વર્ગો, એટલે અર્થ, કામ, ધર્મ અને મોક્ષ. તેમાં મુખ્ય મોક્ષ છે; કારણ કે અર્થ તો, કમાવું, રક્ષણ કરવું, નાશ, खरच इत्यादि દુઃખનો હેતુ હોવાથી તેને ચાર વર્ગોમાં અગ્રેસર કહી શકાય નહીં. કામમાં કંઈક સુખનો જાગ હોવાથી, જો કે અર્થથી તેનો દરજ્જો ઊંચો છે, તોપણ ઠેવડે નીરસ તથા ધુર્ગતિ દેનાર હોવાથી તે પણ અગ્રેસર અશ્શકે નહીં. અને ધર્મ તો જો કે, આ લોક અને પરલોકમાં સુખનો હેતુ હોવાથી અર્થ અને કામથી, તેનો દરજ્જો ચડે છે, તો પણ સોનાની વેડીસરખા પુણ્યવંધનનો હેતુ હોવાથી, જવોમાં જમાવે છે, તેથી તેને પણ અગ્રેસર કહી શકાય નહીં. અને મોક્ષ તો પુણ્ય પાપના ક્ષયના લક્ષણવાળો છે, અને તેથી, તે વધુ ક્લેશવાળો પણ નથી, તેમ જેરવાલા અન્નની પેટે પરિણામે દુઃખદાયી નથી; તેમ તે આ લોક તથા પરલોક સંબંધિ સુખની આશાના દોષથી દૂષિત નથી; તેથી પરમ આનંદમય મોક્ષ. ચારે વર્ગોમાં અગ્રેસર છે. તથા તેનું સાધક કારણ યોગ છે. હવે તે યોગનું સ્વરૂપ શું છે? તે કહે છે. તે યોગ જ્ઞાન, શ્રદ્ધાન અને ચારિત્રરૂપ છે. તે ત્રણે રત્નોમાં પેહેલાં જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

यथावस्थिततत्त्वानां संक्षेपाद्विस्तरेण वा ॥

योऽवबोधस्तमत्राहुः सम्यग्ज्ञानं मनीषिणः ॥१७॥

અર્થ:— સ્થિતિનાં તત્ત્વોનો સંક્ષેપ અથવા વિસ્તારથી જે વોધ, તેને પંડિતો “ સમ્યગ્જ્ઞાન ” કહે છે.

ટીકા:—યથાવસ્થિત એટલે નય અને પ્રમાણ સહિત સ્વરૂપવાળા, જે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર નિર્જરા, વંધ તથા મોક્ષ નામનાં તત્ત્વોનું જે જ્ઞાન, તે “ સમ્યગ્જ્ઞાન ” કહેવાય. અને તે જ્ઞાન કોઈને કયોપશમ પ્રમાણે સંક્ષેપથી અને કોઈને વિસ્તારથી હોય છે. હવે તેમાં જીવોના વેગેદ છે, મુક્તિના અને સંસારી તેજ સઘલા અનાદિનિધન જ્ઞાન, દર્શનના લક્ષણવાળા છે. મોક્ષના જીવો, એક સ્વજ્ઞાવવાળા, જન્માદિકના ક્લેશરહિત. તથા અનંતજ્ઞાન, દર્શન તથા વીર્યાનંદમય છે. સંસારી

જીવો બે પ્રકારના છે, ત્રસ અને ચાવર. તેડ વન્નેના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા નામેં બે જોદો છે. આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય, પ્રાણ, જાપા, તથા મન, ઠ પર્યાપ્તિયો છે. તેમાંથી એકેન્દ્રિ, વિકલેન્દ્રી, તથા સન્નીપંચેન્દ્રીને અનુક્રમેં, ચાર, પાંચ, અને ઠ, પર્યાપ્તિ હોય છે. હવે સ્થાવર એકેન્દ્રિયોના પૃથ્વી, અપ્, તેજ, વાહ, અને વનસ્પતિકાય નામના પાંચ જોદો છે. તેમાંથી પેદેલા ચારના બે જોદો છે, સૂક્ષ્મ અને વાદર વનસ્પતિકાયના બે જોદો છે, પ્રત્યેક અને સાધારણ વનસ્પતિના, સૂક્ષ્મ અને વાદર બે જોદો હોય. ત્રસ જીવોના બેન્દ્રિ, ત્રેન્દ્રિ, ચતુરિન્દ્રિય તથા પંચેન્દ્રી નામેં ચાર જોદો છે; તેમાં પાંચ પંચેન્દ્રીના સન્ની પંચેન્દ્રી અને અસન્ની પંચેન્દ્રી નામેં બે જોદો છે. તેમાંથી શિશ્વામણ, ઉપદેશ તથા વચનોને જે જાણે તે સન્ની પંચેન્દ્રિ કહેવાય, અને મનઃપ્રાણ વિનાના તે અસન્નિ પંચેન્દ્રિય કહેવાય.

ત્વચા, જિહ્વા, નાસિકા, આંખ તથા કાન, એ પાંચે ઇન્દ્રિયો છે, તથા તેડના અનુક્રમેં સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ તથા શબ્દ એ વિષયો છે. શંખ, કોડાં, ઢીપ આદિક વિવિધ આકૃતિવાલા બે ઇન્દ્રિય જીવો છે. જુ, માંકડ, મંકોડા તથા લીંચ આદિક ત્રેન્દ્રિય જીવો છે, તથા પતંગીઆ માંચી, તથા જમરા, માંસ આદિક ચોરિન્દ્રિય જીવો છે. તિર્યંચ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલા, જલચર, થલચર, અને ચેચર, તથા નારક, મનુષ્ય અને દેવ, એ પંચેન્દ્રિય જીવો છે. મનબલ, વચનબલ, કાયબલ, તથા પાંચે ઇન્દ્રિયો, તથા આયુષ્ય, અને શ્વાસોહ્વાસ એ દશે પ્રાણો છે. તેમાંથી કાયબલ, આયુષ્ય, શ્વાસોહ્વાસ, તથા ઇન્દ્રિય સઘલા જીવોને હોય, અને વિકલેન્દ્રિય તથા અસન્ની પંચેન્દ્રિયને વચનબલ વધારે અને સન્ની પંચેન્દ્રિયને મનબલ સહિત સંપૂર્ણ દશે પ્રાણો હોય. દેવો તથા નારકીના જીવો પોતાની મેલે ઉત્પન્ન થનારા છે અને ગર્જજો, જરાયુજ તથા અંડજ (ઝર તથા ઇન્દ્રીય થનારા) છે, અને વાકીના સંમૂર્ઠિમો છે. તેડમાં સંમૂર્ઠિમ અને નારકીના જીવો પાપી, અને નપુંસક વેદવાલા છે; અને દેવતાડ, સ્ત્રી તથા પુરુષવેદી હોય છે, અને વાકીના ત્રણે વેદવાલાડ હોય છે. હવે તે સઘસા જીવોના વ્યવહારી અને અવ્યવહારી નામે બે જોદો છે, તેમાંથી સૂક્ષ્મનિબોદમાં ઉત્પન્ન થનારા અવ્યવહારી કહેવાય, તેથી વાકીના તે અ-

૨ . . સચિત્ત, અચિત્ત, અને મિશ્ર, સંવૃત્ત, વિવૃત્ત અને મિશ્ર,

તથા શીત, ઊષ્ણ અને મિશ્ર, એ નવ પ્રકારની પ્રાણીર્તની યોનિયો છે. હવે પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજકાય, તથા વાઙકાય એ ચારે અનુક્રમે સાત સાત લાખ યોનિવાલા છે, અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની દશલાખ યોનિ, તથા સાધારણ વનસ્પતિકાયની ચૌદ લાખ યોનિયો છે, વેદંદ્રિયો, તેજંદ્રિયો, તથા ચરિંદ્રિયોની અનુક્રમે વઢે લાખ યોનિયો છે. મનુષ્યોની ચૌદ લાખ યોનિયો છે, તથા નારકી, તિર્યચ અને દેવોની દરેકની ચ-ચાર લાખ યોનિયો છે. એવી રીતે સઘલા પ્રાણીર્તની સર્વદ્વા પ્રજુએ ચોગ-શી લાખ યોનિયો કહેલી છે. જીવોનાં ચૌદ જ્ઞેદો નીચે પ્રમાણે છે. સૂક્ષ્મ એકંદ્રિ, તથા વાદર એકંદ્રિ, વેદંદ્રિ, ત્રેદંદ્રિ, ચૌરંદ્રિ. અસન્ની પંચેદ્રિ. તથા સન્ની પંચેદ્રી, એ સાતેના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા, એમ બે પ્રકારથી. ચૌદ જ્ઞેદો થાય છે. તથા ચૌદ માર્ગેણા પણ નીચે પ્રમાણે છે. ગતિ, ઇન્દ્રિય, કાય, જોગ, વેદ, જ્ઞાન, કપાય, સંયમ, આહાર. દષ્ટિ. લેખ્યા. જ-વ, સમ્યક્ત્વ, તથા સંજ્ઞી એ ચૌદ માર્ગેણા છે. ગુણઠાણાં ચૌદ છે. તેટલે નામ નીચે પ્રમાણે છે. મિથ્યાત્વ. સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિમાં દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, નિવૃત્તિવાદર. અનિવૃત્તિવાદર. સૂક્ષ્મસંપ્રસાદ, પ્રશાંતમોહ, ક્ષીણમોહ, સયોગી, તથા અયોગી. એ ચૌદ ગુણઠાણાં છે. હવે મિથ્યાત્વનો ઉદય દોવાથી પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું હોય છે. તેને જડકપણની અપેક્ષાથી ગુણઠાણાની સંજ્ઞા આપેલી છે. મિથ્યાત્વનો ઉદય ન હોય, અને અનંતાનુબંધિની ચોકડીનો ઉદય હોતે હતે, સમ્યક્ દષ્ટિવાલું સાસ્વાદન નામનું બીજું ગુણઠાણું હોય છે. તથા તેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઠ આવલીર્તની છે. સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વના યોગથી ક્રીડું મિ-શ્રગુણઠાણું થાય છે, તથા તેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અંતરમુદ્ધર્તની છે. તથા પચ્ચાણનો ઉદય ન થવાથી ચોથું અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિ નામે ગુણઠાણું થાય છે. બીજી પચ્ચાણનો ઉદય હોતે હતે પાંચમું વેદંદ્રિયતિ નામે ગુણઠાણું થાય છે. તથા સંયમ લક્ષ જ્યારે પ્રમાદમાં રહે. ત્યારે તેને પ્રમત્ત નામે ઠલું ગુણઠાણું હોય. જ્યારે સંયમ લક્ષ પ્રમાદ ન કરે. ત્યારે તેને અપ્રમત્ત નામે સાતમું ગુણઠાણું હોય; તે બન્ને ગુણઠાણાં સ્વાદન હોય તેમજ સંયમ કરે છે. પેહેલાં યમોની સ્થિતિ પાતને નહીં કરતે હોય. તે બ-રાણી તેથી. તે "અપૂર્વકરણ" નામે આઠમું ગુણઠાણું છે. તેને વેદંદ્રિય નામે

અઘાતી કર્મોનો ક્ષય થવાથી મોક્ષ થાય છે. ત્રણે જીવનોમાં દેવ, દાનવ, તથા રાજાઈને જે સુખ મળે છે, તે સુખ, મોક્ષસુખ આગલ અનંતમે જાગે પણ નથી, તે મોક્ષમાં આત્મસ્વજાવથી ઉત્પન્ન થયેલું અતીંદ્રિય, તથા શાશ્વતું સુખ છે, તેથી તેને (મોક્ષને) ચાર વર્ગોમાં અગ્રેસર કહેલો છે.

એવી રીતે મોક્ષતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે જ્ઞાન પાંચ પ્રકારનાં. મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, અને કેવલજ્ઞાન અવગ્રહ તથા બહાદિ જ્ઞેદોવાલું તથા ઇન્દ્રિય અને મનથી ઉત્પન્ન થતું મતિજ્ઞાન કહેલું છે. પૂર્વ, અંગોપાંગ, તથા પ્રકરણથી વિસ્તાર પામેલું તથા સ્યાદાદવાલું ઘણા પ્રકારનું શ્રુતજ્ઞાન કહેલું છે. દેવ અને નારકીઈને જવ પ્રત્યેનું અવધિજ્ઞાન હોય છે, અને વાકીની ગતિઈમાં ક્ષયોપશમના લક્ષણવાલું ષ પ્રકારનું અવધિજ્ઞાન હોય છે. રૂઝુમતિ વિપુલમતિ એ બે પ્રકારનું મનઃપર્યવજ્ઞાન છે, તેમાં રૂઝુમતિ અવિશુદ્ધ અને પડી જાય તેવું છે, અને વિપુલમતિ તે વિશુદ્ધ અને ન પડે તેવું છે. તથા સઘલા દ્રવ્ય પર્યાયને જાણનારું, વિશ્વમાં લોચનસમાન, અનંત, એક તથા અતીંદ્રિય, એવું કેવલજ્ઞાન છે. એવી રીતે પાંચ જ્ઞાનથી જાણેલો છે તત્ત્વોનો સમૂહ જેણે તે, મોક્ષના હેતુરૂપ જે રત્નત્રય, તેના પેહેલા જ્ઞેદને જાણનારો કહેવાય. જવરૂપી વૃક્ષને, ઝખેડી નાખવામાં મદોન્મત્ત હાથી સમાન, તથા મૂર્ખતારૂપી અંધકારને હણવામાં સૂર્યસમાન, તથા જગત્નાં તત્ત્વને પ્રકાશવામાં વીજાં નેત્ર સમાન, તથા ઇન્દ્રિયરૂપી હરિણને વાંધવામાં જાલ સરખું જ્ઞાન છે.

રુચિર્જિનોક્તતત્ત્વેષુ, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥

જાયતે તન્નિસર્ગેણ ગુરોરધિગમેન વા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ: હવે વીજા રત્નનું સ્વરૂપ કહે છે, જિનેશ્વરે કહેલા તત્ત્વોમાં જે રુચિ થવી, તે સમ્યગ્દર્શન કહેવાય, તે સ્વાજ્ઞાવિક રીતે અથવા, ગુરુની સાથે થાય છે,

ટીકા- ઉપર કહેલાં જિનેશ્વરે જાપેલાં જીવાદિક તત્ત્વોમાં જે રુચિ થવી તે શ્રદ્ધાન કહેવાય તે રુચિવિના જ્ઞાન, ફલની સિદ્ધિવાલું થતું નથી; કારણ કે શાક અન્ન આદિકના સ્વરૂપને જાણનારને પણ રુચિવિના તેના

સ્વાદના ફલની પ્રાપ્તિ થતી નથી શ્રુતજ્ઞાનવાલા અંગારમર્દકાચાર્ય આદિ-
ક અજ્ઞવી તથા હુજ્ઞવીને પણ જિનેશ્વરે કહેલા તત્વોમાં રુચિ નહીં હો-
વાથી, કહેલું ફલ મલી શક્યું નથી, તે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થવાના વે જોદો છે,
એક સ્વાજ્ઞાવિકરીતે, અને વીજો, ગુરુ આદિકથી. સ્વાજ્ઞાવિક એટલે ગુરુ
આદિકના ઉપદેશવિના સમ્યક્ શ્રદ્ધાનું જે કારણ થાય તે. તે જે રીતે ઉ-
ત્પન્ન થાય છે, તે વતાવે છે. અનાદિ અનંત સંસારમાં ત્રમણ કરતા પ્રા-
ણીને જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય તથા અંતરાય, એ ચાર
કર્મોની ઉત્કૃષ્ટી ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે, તથા નામકર્મ
અને ગોત્રકર્મની ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે. અ-
ને મોહનીયની સીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે. તેમાંથી પર્વતપ-
રથી પડતી નદીમાં રહેલા પથરના ઘોલાવાના ન્યાયે, જેમ પ્રવાહમાં અથ-
ડાય ગોલાકાર થાય તેપ્રમાણે પોતાની મેલે એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં
પલ્લોપમને અસંખ્યાતમે જાગે ઊણી સ્થિતિ રાખી, વાકીની સ્થિતિ નાશ
પામતે ઠતે, યથા પ્રવૃત્તિકરણ થવાથી ગ્રંથિ દેશની સમીપે પ્રાણી આવે
છે. હુર્જેદાવો જે રાગ દ્વેષનો પરિણામ તે ગ્રંથિ કહેવાય છે. તથા તે કા-
ષ્ટાદિકની પેઠે અત્યંત દુઃખ છે. ગ્રંથીદેશસુધિ આવેલા પ્રાણીને પણ રાગ-
દ્વેષથી પ્રેરાયા થકા, કર્મોની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિને વાંધતા થકા ચારે ગતિમાં
ત્રમણ કરનારા થાય છે. તેમાંથી પણ જેને જવ્ય, તથા જાવિજ્ઞો છે,
તેને પોતાનું વીર્ય ફોરવીને, અપૂર્વકરણ કરતે ઠતે, જેમ પંથીને કેટલોક
માર્ગ વટાવીને ઝંચી જૂમિને ઝલંધે છે, તેમ તેને તે આકરી ગ્રંથીને ઝલંધી
જાય છે. (તેનું નામ અપૂર્વ કરણ કહેવાય છે.) ત્રીજા અનિવૃત્તિ કરણ-
થી અંતરકરણ કરતે ઠતે, વેદવા લાયક મિથ્યાત્વનાં દલીઆંને દૂર ક-
રીને, જે અંતરમુહૂર્તવાલું ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે છે, તે નિર્સર્ગહેતુવાલું
(સ્વાજ્ઞાવિક) સમ્યક્શ્રદ્ધાન કહેવાય છે. ગુરુના ઉપદેશના આલંબનથી
સઘલા પ્રાણીને જે સમ્યક્શ્રદ્ધાન થાય છે, તેનું નામ અધિગમશ્રદ્ધાન ક-
હેવાય છે. તે સમ્યગ્ દર્શન, યમ, અને શાંતતાના ઔપધ સમાન, જ્ઞાન
અને ચારિત્રના વીજરૂપ, તથા તપ અને શ્રુતનો હેતુ છે. ચારિત્ર અને જ્ઞાન
વિનાનું પણ દર્શન વખાણવા લાયક છે, પણ મિથ્યાત્વરૂપિ કેરથી દૂષિત
થયેલાં જ્ઞાન અને ચારિત્ર વખાણવાલાયક નથી. જ્ઞાન અને ચારિત્રવિ-

नाना, ऐतिक राजा सम्यग् दर्शननता माहात्म्यधी तीर्यकरपणाने पा-
मने, जे दर्शनता प्रजावर्गी, चारित्र अने ज्ञानविज्ञाना माणसो पण, अ-
न्येन नुपुष्पाया सोकने मेळवे हे. तथा जे जवरूपी समुद्रमां वहाण समा-
न हे. नाना वर्गी जे दुःख त्थी वनने वातवाने दावानज समान हे. एषा
सम्यग्दर्शन नाम्ना स्वतो तमो अग्रभय करो? ह्वे त्रीजाराखतुं स्वरूपकहेवे.

सर्वेण्यवयवयोगात्तां, चारित्र्यारित्रमिष्यते ॥

के सिद्धे नदतिगद्दि, वनजेदेन पंचधा ॥ १८ ॥

प्राग् : सम्यग् मातय योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने
जे सर्वेण्यवयव योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने

प्राग् : सम्यग् मातय योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, कारण के, ज्ञान
अने चारित्र्य अने ज्ञानविज्ञाना माणसो पण, अन्येन नुपुष्पाया सोकने मेळवे हे.
तथा जे जवरूपी समुद्रमां वहाण समान हे. नाना वर्गी जे दुःख त्थी वनने वातवाने दावानज समान हे. एषा
सम्यग्दर्शन नाम्ना स्वतो तमो अग्रभय करो? ह्वे त्रीजाराखतुं स्वरूपकहेवे.

सर्वेण्यवयवयोगात्तां, चारित्र्यारित्रमिष्यते ॥

के सिद्धे नदतिगद्दि, वनजेदेन पंचधा ॥ १९ ॥

प्राग् : सम्यग् मातय योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने
जे सर्वेण्यवयव योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने

सर्वेण्यवयवयोगात्तां, चारित्र्यारित्रमिष्यते ॥

के सिद्धे नदतिगद्दि, वनजेदेन पंचधा ॥ २० ॥

प्राग् : सम्यग् मातय योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने
जे सर्वेण्यवयव योगोनो जे त्याग, ते चारित्र कहेयाय, अने

सर्वेण्यवयवयोगात्तां, चारित्र्यारित्रमिष्यते ॥

के सिद्धे नदतिगद्दि, वनजेदेन पंचधा ॥ २१ ॥

प्रियं पथ्यं वचस्तथ्यं सूततव्रतमुच्यते ॥

तत्तथ्यमपि नो तथ्यमप्रियं चाहितं च यत् ॥ ११ ॥

अर्थ:- प्रिय, हितकारि, तथा जे सत्य वचन बोलवुं, ते व्रतनुं नाम सूततव्रत कहेवाय, पण जे अप्रिय अने अहितकारि एवुं सत्य पण सत्य न कहेवाय.

टीका:- प्रिय वचन एटले सांजलतां थकांज जे प्रिय लागे ते, अने पथ्य एटले आगामी कालमां हितकारी. हवे अहीं प्रिय अने पथ्य कहेवानु शुं प्रयोजन ठे. ? ते कहे ठे. व्यवहारनी अपेक्षाथी जे सत्य होय, ते पण जो अप्रिय होय तो बोलवुं नहीं, जेम चोरने कहेवुं के, तुं “ चोर ” ठे; कुष्टीने कहेवुं के तुं “ कुष्टी ” ठे; इत्यादि अप्रिय होवाथी सत्य पण सत्य न कहेवाय. वली जे सत्य ठतां, अहित होय, ते पण सत्य न कहेवाय, जेम शिकारी पुठे के, वनमां हरिणो ठे ? तेने कहेवुं के, में हरणो त्यां जोयां ठे, एम कहेवाथी ते प्राणीजनी घात थवाथी ते पण सत्य न कहेवाय. हवे त्रीजो मूलगुण कहे ठे.

अनादान मदत्तस्या स्तेयव्रतमुदीरितं ॥

बाह्याः प्राणा नृणामर्थो हरता तं हताहि ते ॥ १२ ॥

अर्थ:- अदत्त वस्तुनुं जे नहीं लेवुं, तेने अस्तेयव्रत कहेवुं ठे, वली धन ठे ते, माणसोनां बहारनां प्राणो ठे, माटे ते धनने हरनारा माणसें, ते प्राणोनो नाशज कयों समजवो.

टीका:- धनना स्वामिए नहीं दीधेला धननुं जे नहीं ग्रहण करवुं, ते अस्तेयव्रत कहेवाय तेना चार जेदो ठे, स्वामि अदत्त, जीव अदत्त, तीर्थकर अदत्त, तथा गुरु अदत्त नामेठे. तेम पत्तर, तृण, काष्ठ आदिकना स्वामिए नहीं दीधेवुं ते “ स्वामिअदत्त ” कहेवाय, वली जे स्वामिए दीधेवुं, पण जीवें पोते नहीं दीधेवुं ते, “ जीवादत्त ” कहेवाय; जेम दीक्षाना परिणाम विनाना पुत्र आदिकने. मातपिता गुरुने आपे ठे, तेमां गुरुए “ जीवादत्त ” लीधुं कहेवाय. वली जेनी तीर्थकरोए मना करेली ठे, एवा आधाकर्मिक दिकनुं जे ग्रहण करवुं ते “ तीर्थकरादत्त ” कहेवाय वली स्वामिए दीधेवुं तथा आधाकर्मिकादिक दोपरहित, जे

जाव होय ठे. अने तेथी करीनेज, धर्मोपकरणोने धारनारा, तथा शरीर अने ते उपकरणोमां पण ममतारहित एवा साधुत्तने अपरिग्रहपणं कहेलुं ठे. जेम घोडाने घणां आचूषणो पेहेरावेलां होय. तो पण तेमां जेम तेनुं निःस्पृहीपणं ठे, तेम मुनिने पण धर्मोपकरण आदिकमां पण निःस्पृहीपणं ठे. वली पण जेम धर्मोपकरणवाला, तथा मूर्तारहित मुनिउने परिग्रहपणानो दोष नथी, तेमज, गुरुए कहेला धर्मोपकरण धारनारी तथा त्रण रत्नोसहित, एवी साधवीउने पण धर्मोपकरणना परिग्रहमात्रथीज मोक्षनो अपवाद (जे दिगंवरीउं) कहे ठे, ते केवल तेमनो वकवादज ठे. हवे आगल कलुं ठे के, पांच पांच जावनाउंथी युक्त, आ व्रतो जोश्यें, तेने माटे कहे ठे.

जावनाजिर्जावितानि पंचजिः पंचजिः क्रमात् ॥

महाव्रतानि नो कस्य साधयंत्यव्ययं पदं ॥ १५ ॥

अर्थः—अनुक्रमें पांच पांच जावनाउंथी जावित चणलां महाव्रतो कोने मोक्षपद साधी आपतां नथी.

टीकाः—जेउं वडे करी महाव्रतोमां गुणोनी आरोप करी शक्या. ते जावनाउं कहेवाय.

हवे पेहेला व्रतनी जावना कहे ठे.

मनोगुणैषणादाने याजिः समितिजिः सदा ॥

दृष्टान्नपानग्रहणे नाहिंसां जावयेत्सुधीः ॥ १६ ॥

अर्थः—बुद्धिमान् माणसें मनोगुति, एषणासमिति, आदान चंदनिक्षेपणा समिति, श्र्यासमिति. तथा अन्नपाणीने जोइने खेदाररे करीने. ह-मेशां अहिंसा (दया) जाववी जोश्यें.

टीकाः—पेहेली मनोगुतिनी जावना, एषणा एटडे शुद्ध आहार ग्रहण करवारूप समिति. आदान चंदनिक्षेपण समिति एटडे पाट पाटजा चांड आदिक लेवा मुकावा संबंधि नमिति. श्र्यासमिति एटडे जेव आवामां रखाती समिति. तथा जोइने अन्नपाणी जेइ, जेने जेन्त, ते पांचे जावनाउं करीने अहिंसा जाववी. अही हति तथा समिति महाव्रतोनी जावनाए करी गतार्थ ठे. तो एए “चंदसमिति” इत्यादि चंदे ज-

રીને જે ફરીને કહેવાણું છે, તે ગુપ્તિ અને સમિતિને ઉત્તર ગુણ કહેવા માટે છે. અહીં મનોગુપ્તિને જે જાવનાપણું કહેલું છે, તે હિંસામાં મનોવ્યાપારનું પ્રાધાન્યપણું હોવાથી કહેલું છે, કારણ કે શાસ્ત્રમાં પણ સંજ્ઞાલાય છે કે, મનોગુપ્તિથી નથી જાવેલ અહિંસાવ્રત જેણે એવા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ હિંસા ન કરતા થકા પણ, સાતમી નરકને યોગ્ય કર્મ ઉપાર્જન કર્યું અને એણે સમિતિ તો અતીશે અહિંસા માટે ઉપકારી છે, તેથી તેને જાવનાપણું કહેલું છે, દૃષ્ટિપૂર્વક અન્નપાણીનું જે ગ્રહણ કરવું અને દૂષિતનો ત્યાગ કરવો, તે પણ અહિંસાવ્રતના ઉપકાર માટે છે. તેને પણ પાંચમી જાવનામાં ગણ્યું છે, હવે બીજા વ્રતની જાવના કહે છે,

હાસ્યલોજ્જનયક્રોધ પ્રત્યાસ્થાનૈર્નિરંતરં ॥

આલોચ્ય જાષણેનાદિ જાવયેત્સૂનૃતં વ્રતં ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- હાસ્ય, લોજ્જ, જય, અને ક્રોધનાં પચ્ચાણપૂર્વક, અને વિચાર પૂર્વક, બોલવાવહે કરીને સત્યવ્રતને જાવવું.

ટીકા:- હાંસી કરતાં થકાં લોજ્જને વશ થઈ, ધનની ઇચ્છાથી, જયને વશ થઈ, પ્રાણાદિકના રક્ષણની ઇચ્છાથી, તથા ક્રોધસહિત મનપણાથી જૂઠું બોલાય છે. એ હાસ્યાદિક ચાર જાવનાઈ જાણવી, તથા સમ્યગ્જ્ઞાનપૂર્વક વિચારિને બોલવું, એટલે “ મારાથી જુઠું મા બોલાઈ ” એવી રીતે મોહને દૂર કરવાથી, જે સત્ય) બોલવું, તે પાંચમી જાવના જાણવી. કારણ કે મોહ છે તે મૃપાવાદનો પ્રસિદ્ધ હેતુ છે. કારણ કે, કહ્યું છે કે રાગ, દ્વેષ અથવા મોહથી જે વાક્ય બોલાય છે, તે જૂઠુંજ છે. હવે ત્રીજા વ્રતની જાવના કહે છે.

આલોચ્યાવગ્રહં યાચ્છાઽન્નીક્ષણાવગ્રહયાચનં ॥

એતાવન્માત્રમેવેતદિત્યવગ્રહધારણં ॥ ૭૭ ॥

સમાનધાર્મિકેન્ન્યથ તથાવગ્રહયાચનં ॥

અનુજ્ઞાપિતપાનાન્નાસનમસ્તેયજાવના ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:-વિચારપૂર્વક અવગ્રહ વારંવાર અવગ્રહ “ આટલીજ જગો મારે જોઈયું ” એવો અવગ્રહ માધર્મી પામેથી, તથા ગુરુની અનુજ્ઞાથી અન્નપાણી આદિકનું ગ્રહણ કરવું, તે પાંચે અસ્તેયવ્રતની જાવનાઈ જાણવી.

સ્ત્રીરમ્યાંગેક્ષ્ણસ્વાંગસંસ્કારપરિવર્જનાત્ ॥

પ્રણીતાત્યશનત્યાગાગાત્ બ્રહ્મચર્યં તુ જાવયેત્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- સ્ત્રી, નપુંસક, તથા પશુવાલાં ઘર તેડનાં આસન તથા, જીતાં-
તરના ત્યાગ કરવાથી તથા રાગસહિત સ્ત્રીકથાના ત્યાગથી તથા પેહેલાં
જોગવેલા વિલાસને ન યાદ લાવવાથી તથા સ્ત્રીના મનોહર અંગોનું જોવું
અને પોતાના શરીરને શણગારવું તે વસ્ત્રેના વર્જવાથી તથા વહાલાં અને
વધારે જોજનના ત્યાગથી બ્રહ્મચર્યવ્રતને જાવવું.

ટીકા:-દેવ અને મનુષ્યના જ્ઞેદથી સ્ત્રીડના વે જ્ઞેદો છે. તેડ સચિત્ત,
તથા ચિત્ર આદિકથી બનાવેલી અચિત્ત હોય છે. અને નપુંસકો ત્રીજા
વેદના ઉદયવાલાં હોતાં થકાં, મહામોહ કર્મવાલાં, સ્ત્રી તથા પુરુષ વ-
સ્ત્રેનેં સેવવામાં રક્ત હોય છે. તિર્યંચ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલાં, ગાય, જૈંસ,
ઘોડી બકરી, ગાડર આદિક જાણવાં. તેડનાં જોડલાંડ, કે જેડ વચ્ચે મૈથુન
નો સંજવ છે, તેડથી જરેલાં ઘર આસન વિગેરે, તથા જિત્યંતરમાં પણ ર-
હેલાં જોડલાંડનો વિકાર ઉપજાવનારો શબ્દ સાંજલવાથી પણ બ્રહ્મચર્ય
વ્રતનો જંગ થાય, માટે તેડનો સઘલાનો ત્યાગ કરવો. એવી રીતે પેહેલી
જાવના જાણવી. મોહના ઉદયવાલા માણસની સ્ત્રીની સાથે કથા, અથવા
વા રાગવાલી સ્ત્રીડની અથવા સ્ત્રીડ સાથે કથા, તેનો ત્યાગ અથવા રાગ
વાલી સ્ત્રીની કથા, એટલે, દેશ જાતિ, કુલ, શણગાર, વચન, ગતિ, વિ-
લાસ, વેષ્ટા, હાસ્ય, લીલા, કટાક્ષ, પ્રેમ, વલેશ, વિગેરે સ્ત્રીડના વળ નિવા-
લી કથા, ચરેચર ચિત્તરૂપી સમુદ્રને ઢોજાવે છે. એવી રીતે બીજી જાવ-
ના જાણવી. દીક્ષા લીધા પેહેલાં ગૃહસ્થપણમાં સ્ત્રીડ સાથે જે જોગવિ-
લાસો જોગવ્યા હોય તેનું જે સ્મરણ કરવું, તેરૂપી કાષ્ઠોથી કામરૂપી અગ્નિ
જાગ્વલ્યમાન થાય છે. (માટે તેનો ત્યાગ કરવો.) એ ત્રીજી જાવના જા-
ણવી. અધિવેકી માણસની અપેક્ષાથી સ્ત્રીડનાં મુખ, નયન, સ્તન, જઘન,

દિક મનોહર અંગોનું, જે આશ્ચર્ય રસથી, અત્યંત આંખો ફાડીને જોવું;
ત્યાગ કરવો કારણ કે ફક્ત રાગરહિતને તે જોવું તે તો નિર્દોષજ છે.
હું છે કે, ચક્રુગોચર થયેલાને ન જોવું, તે તો અશક્ય છે, પણ તેમાં જે
રાગ દ્વેષ રાક્ષવા તે ડાહ્યા માણસે ઠોડવું. વલી પોતાના શરીરનાં સ્નાન,

વિલેપન, ધૂપ, તથા નચ, દાંત કેશ આદિકનો શણગાર તેનો પણ ત્યાગ કરવો. સ્ત્રીનાં મનોહર અંગોપાંગ જોવામાં જેની આંખો તરલિત ચપલ વાતાકી રહેલી થયેલી છે, તે માણસદીવાની શિખામાં પતંગીઆંની પેઠે નાશ પામે છે. તેમ અશુચિથી ઝરેલા શરીરને શણગારવામાં મૂઢ થયેલો માણસ, તેથી ઉત્પન્ન થતા વિકલ્પોએ કરીને ફોકટ પોતાને ક્લેશમાં નાચે છે. એવી રીતેં ચોથી જાવના જાણવી. હવે પુષ્ટ તથા મધુરઆધિક અતિ આહાર કરવાથી પ્રધાન ધાતુઝંતું પરિપોષણ થવાવડે કરીને અબ્રહ્મ સેવવાની ઇચ્છા થાય, તેથી પણ તેને કેવલ વર્જવું એટલુંજ નહીં, પણ તેમ કરવાથી શરીરને પણ પીડા થાય છે, માટે પણ તે વર્જવું એવી રીતેં પાંચમી જાવના જાણવી. એવી રીતેં નવ પ્રકારેં બ્રહ્મચર્યની ગુત્તિ ગ્રહણ કરવાથી બ્રહ્મચર્યવ્રતની પાંચ જાવનાઝં થાય છે.

હવે પાંચમા વ્રતની જાવના કહે છે.

સ્પર્શે રસે ચ ગંધે ચ રૂપે શબ્દે ચ હારિણિ ॥

પંચસ્વર્તીંજિયાર્થેષુ ગાઢં ગાઢ્યસ્ય વર્જનં ॥ ૩૭ ॥

એતેષ્વેવામનોદ્વેષુ સર્વથા દ્વેષવર્જનં ॥

આકિંચન્યવ્રતસ્યૈવં જાવનાઃ પંચ કીર્તિતાઃ ॥ ૩૩ ॥ ગુગ્મં ॥

અર્થઃ—મનોહર એવા, સ્પર્શ રસ, ગંધ, રૂપ તથા શબ્દ એ પાંચે દંડિ-યાર્થોમાં અતિ આસક્તિપણાનો જે ત્યાગ, તથા ન ગમે એવા તેડમાં સર્વથા દ્વેષનો જે ત્યાગ તે પાંચે આકિંચન્યવ્રતની જાવનાઝં જાણવી.

એવી રીતેં મૂલગુણરૂપ ચારિત્રને કહીને ઉત્તર ગુણરૂપ ચારિત્રનું વર્ણન કરે છે.

અથવા પંચસમિતિ ગુત્તિત્રયપવિત્રિતં ॥

ચરિત્રં સમ્યક્ ચારિત્રમિત્યાદુર્મુનિપુંગવાઃ ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ—પાંચ સમિતિ, તથા ત્રણ ગુત્તિઝં પવિત્ર થયેલા ચરિત્રને સુનિરાજોએ “ ચારિત્ર ” કહેલું છે.

ટીકા- અરિદંત પ્રજાના સિદ્ધાંતોને અનુસારેં જે શુદ્ધ, તે ન્મનિતિ કહેવાય. અને મુમુક્ષુએ આત્માના રક્ષણમાટે જે યોગનો નિષ્પદ વચ્ચે તે “ ગુત્તિ ” કહેવાય.

હવે તે સમિતિ અને ગુપ્તિનાં નામો કહે છે.

ઈર્યાનાષેષણાદાન નિદ્દેષોત્સર્ગસંજ્ઞિકાઃ ॥

પંચાદુઃ સમિતીસ્તિસ્ત્રોગુપ્તીસ્ત્રિયોગનિગ્રહાત્ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ—ઈર્યાસમિતિ, નાષાસમિતિ, ષેષણાસમિતિ, આદાનઞંડનિષે-
ષણા સમિતિ, અને ઉત્સર્ગસમિતિ, એટલે પારિઘાવણિકા સમિતિ, એ
પાંચેને (તીર્થકરોણ) સમિતિઁ કહેલી છે. તથા મન, વચન, અને કા-
યાનો જોગ તેડનો નિરોધ એટલે સિદ્ધાંતને અનુસારેં માર્ગનું સ્થાપવું,
અને ઉન્માર્ગનું નિવારવું તે, ત્રણે ગુપ્તિઁ કહેલી છે. હવે ઈર્યા સમિતિનું
લક્ષણ કહે છે.

લોકાતિવાહિતે માર્ગે ચુંબિતે નાસ્વદંશુન્નિઃ ॥

જંતુરક્ષાર્થમાલોક્ય ગતિરીર્યા મતા સતાં ॥ ૩૬ ॥

અર્થઃ—લોકોના પગરવાવાલા તથા સૂર્યના કિરણોથી ચુંબિત થયેલા
માર્ગમાં પ્રાણીડની રક્ષા માટે જે જોડને ચાલવું તેને સંત પુરુષોએ “ ઈ-
ર્યા સમિતિ ” કહેલી છે.

ટીકાઃ—ત્રસ તથા થાવર જીવોના અન્નય દાનમાં તત્પર એવા મુનિને,
જરૂરીઆત કામ માટે ડ્યારે રસ્તે ચાલવું પડે ત્યારે પ્રાણીની તથા પો-
તાની રક્ષા માટે, પગથી માંડીને ગાડાંનાં ધોંસરાસુધી લાંબે નજર કરી
જે ચાલવું તે “ ઈર્યા સમિતિ ” કહેવાય. કેવા માર્ગે ચાલવું ? તે કહેવે.
જ્યાં લોકોનો પગરવો ઘણો હોય, તેવા માર્ગમાં તથા જ્યાં સૂર્યના કિ-
રણો પડતા હોય, તેવા માર્ગમાં પણ ચાલવું પગરવાવાલા માર્ગમાં ચા-
લવાથી મુનિને ઠ કાય જીવની વિરાધના થતી નથી. અને રાત્રિએ ચા-
લવાથી પણ માર્ગમાં રહેલા પ્રાણીડની વિરાધના થાય; અને એવી રીતે
વિધિપૂર્વક ચાલવાથી, કદાચ જીવહિંસા થાય, તો પણ તેનું તે મુનિને
લાગતું નથી.

હવે નાપામમિતિનું ન્વરૂપ કહે છે.

અવયત્યાગનઃ મર્વજનીનં મિતનાપણં ॥

પ્રિયા વાચંચમાનાં મા નાપાસમિતિરુચ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-અવધ (દોષ) ના ત્યાગથી, સર્વને પ્રિયકર તથા પરિમાણવાલું જે વચન, તે મુનિઝને પ્રિય એવી “ જાપાસમિતિ ” કહેવાય છે.

“ અવધ ” એટલે જાપાદોષવિનાની વચનશુદ્ધિવાદી, તથા સારી રીતે અન્યાસ કરેલી, તેમ ધૂત્ત, કામી, માંસાહારી, ચોર, તથા ચાર્વાક (નાસ્તિક) આદિકની જાપાનો કપટરહિત ત્યાગ કરવો; અને વલી સ-ઘલાઝને હિતકારી, તથા થોડું અને ઘણું કાર્ય કરનારું મિતવચન વો-લવું; તે “ જાપા સમિતિ ” કહેવાય અને તે જાપાસમિતિ મુનિઝને પ્રિય છે.

હવે એપણા સમિતિનું સ્વરૂપ કહે છે.

દ્વિચત્વારિંશતા ત્રિદ્વા, દૌષૈર્નિત્યમદૂષિતં ॥

મુનિર્યદન્નમાદત્તે, સૈષણાસમિતિર્મતા ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-હમેશાં ત્રિદ્વાના વેંતાલીશ દોષોથી દૂષિત ન થયેલા એવા જે અન્નને મુનિ ગ્રહણ કરે છે, તેને “ એપણા સમિતિ ” માનેલી છે.

ટીકા:-વેંતાલીશ દોષોના ત્રણ જોડો છે; ઉત્તમ, ઉત્પાદન. તથા એ-પણા તેમાં ઉત્તમના શોભ જોડો નીચે પ્રમાણે છે.

યતિને મનમાં લાવી સચિત્તવું અચિત્ત કરવું, અથવા અચિત્તને પકા-વવું, એ પેદ્દેલો “ આધાકર્મી ” નામે દોષ જાણવો. પૂર્વે તૈયાર કરેલા જ્ઞાત લાડુ આદિકને યતિને ઉદ્દેશીને વહીં ગોલ આદિકથી સ્વાદિષ્ટ ક-રવા તે વીજો “ ઉદ્દેશ ” નામનો દોષ જાણવો. જે શુદ્ધ હોય, તેને આ-ધાકર્મીથી મિશ્રિત કરવું. તે ત્રીજો “ પૂતિકર્મ ” નામે દોષ જાણવો. જે પોતાને માટે તથા સાધુ માટે પ્રથમથીજ કલ્પીને વનાવવું તે ચોથા “ મિશ્ર ” નામે દોષ જાણવો. સાધુએ માગેલાં જે દ્વીર આદિક તેને હુવાં કરી પોતાના જાજનમાં સ્થાપી રાખવાં તે “ સ્થાપિત ” નામે પાંદમો દોષ જાણવો. વિવાહાદિક કરવાને હજી વચ્ચે હોય, તો પણ સાધુને ત્યાં રહેલા જાણી, તેઝના લાજને અર્પે તેજ વચ્ચે જે વિવાહાદિક ક-રવા તે ઠઠો “ પાહુડી ” દોષ જાણવો. અંધકારમાં રહેલી વસ્તુને વીંચા આદિકથી શોધી લાવી સાધુને આપવી તે સાતમો “ પ્રાહુઃકરણ ” નામે દોષ જાણવો. સાધુને માટે કિંમત આપી જે ખરીદ કરવું તે આઠમો “ ક્રીત ” દોષ જાણવો.

સાધુને માટે ઉધાર અન્નાદિક લઇને જે આપવું તે નવમો પ્રામિત્યક દોષ જાણવો. પોતાની વસ્તુને પરસાથે અદલા બદલી કરીને જે મુનિને આપવું તે દશમો “ પરિવર્તિત ” દોષ કહેવાય. માર્ગી લાવીને જે સાધુને આપવું તે અગ્યારમો “અગ્યાહત” નામે દોષ કહેવાય. કુડલા આદિકમાં જરેલું થી આદિક દેવામાટે તે કુડલાના મુખપરથી જે માટી આદિકને દૂર કરવી તે બારમો “ ઉઙ્ગિત ” દોષ કહેવાય. ઉપલી જૂમિથી, શિકેથી, અથવા જોયરામાંથી કહાડીને જે સાધુને આપવું, તે “ માલાપહત ” નામે તેરમો દોષ જાણવો. રાજા અથવા ચોર જોરાવરીથી કોઈની પાસેથી ઉચકાવી, જે સાધુને આપે તે ચૌદમો “ આઘેય ” દોષ જાણવો. આંખી મંડલીએ નહીં દીધેલું અથવા નહીં રજા આપેલું, એવું જે સાધુને તે માંહેલો એક જણ આપે, તેને “ અનિસ્ટુષ્ટ ” નામે પંદરમો દોષ જાણવો. સ્વાર્થ હોતે ઠતે સાધુનું આવવું સાંજલીને, તેને માટે જે ધાન્ય આદિકનું વાવવું, તે “અધ્યવપૂરક” નામનો સોલમો દોષ જાણવો.

ઉત્પાદનાના પણ સાધુથી થતા સોલ દોષો નીચે પ્રમાણે છે. ગૃહસ્થનાં બાલકને, દૂધ પાવું, નવરાવવું, શણગારવું, રમાડવું, તથા યજ્ઞોપવેસાસાડવું, શ્લોકાદિક કર્મ કરવાથી મુનિને “ધાત્રી પિંડ” નામે પેહેલો દોષ લાગે છે. દૂતની પેઠે સંદેશો લઈ જવાથી સાધુને વીજો “દૂતીપિંડ નામે” દોષ લાગે છે. ત્રણે કાલ સંવંધિ, લાજાલાજને કહેવાથી ત્રીજો “ નિમિત્તપિંડ ” નામે દોષ સાધુને લાગે છે. જિહ્વા માટે પોતાના કુલ, જાતિ, કર્મ, શિષ્ય આદિકનાં વચ્ચાણ કરવાં, તેને ચોથો “આર્જીવપિંડ” નામે દોષ જાણવો. બ્રાહ્મણ શ્રમણ આદિકના જત્તોપાસે, પોતાને પણ તેડનો જત્ત જણાવી, તેમની પાસેથી જે જિહ્વા લેવી, તેને પાંચમો “અવનીપિંડ” નામે દોષ જાણવો. આપધ આદિકને. જિહ્વામાટે દેગ્વાડવાથી સાધુને “ ચિકિત્સાપિંડ ” નામે ઠઠો દોષ જાણવો. વલી જિહ્વામાટે, પોતાના વિદ્યા તપ આદિકના પ્રગવને દેગ્વાડવા તથા પોતાનું રાજ્યમાનિતાપણું જાણાવવું, શોધના પાલોનું દેગ્વાડવું. તેથી “ક્રોધપિંડ” નામે માનમાં દોષ માલગે. સુવિધની પ્રસંસાથી ઉત્તાન આણ્યા તથા પરં અવગણના કરેલા, જિમ્મનને ઉત્પન્ન કરના મુનિને આવમો “ માનપિંડ ” નામે દોષ છે. જિહ્વામાટે જુદા જુદા વેષ, તથા તાપાનું વટવવું; તેને “ માયા-

દેવું, તેને અપરિણત નામેં આઠમો દોષ જાણવો. શ્લેષ્મ આદિકથી લેપાણલા હાથ અથવા વાસણથી અન્નાદિક દેવાથી “લિપ્ત” નામે નવમો દોષ જાણવો. ઘી આદિકના જમીનપર ઢાંટા પાડીનેં વોરાવવાથી “ઠર્દિત” દોષ જાણવો; કારણ કે, ઘી આદિક ત્યાં ઢોલાવાથી ત્યાં રહેલા પ્રાણીએને મધુવિંડુના દૃષ્ટાંતથી વિરાધનાનો સંજવ છે. એવી રીતેં ઉઝમ, ઉત્પાદન, તથા ઇષણાના સઘલા દોષો મલવાથી વેંતાલીશ દોષો થાય છે. તેડ સઘલા જિહ્વાના દોષો છે. તે દોષોયેં કરીનેં રહિત જે અશન, શ્વાદિમ, અને શ્વાદિમ, અને ઉપલક્ષણથી પાણી, રજોહરણ, મુહપત્તિ, ચોલપટ્ટો, પાત્રાં આદિક સ્થવિરકલ્પીને લાયકનાં ચૌદ ઉપકરણો, તથા જિકલ્પીની વાર ઉપધીડ, તથા સાધવીની પચીસ ઉપધીડ તથા ઉપલક્ષણથી શય્યા, પાટ, પાટલા, દંડા આદિક પળ ગ્રહણ કરવું, કારણ કે વર્ષા, હેમંત, ગ્રીષ્મ રૂતુમાં રજોહરણ, પાટ, પાટલા આદિકવિના પાણીના કળીઆથી ઝરેલી જમીનપર મહાવ્રતનું રક્ષણ થઈ શકે નહીં ઉપર કહેલી સઘલી વસ્તુએને ઉપર કહેલા દોષરહિત જે મુનિ ગ્રહણ કરે તેને “ઇષણા સમિતિ” જાણવી.

ઉપર કહેલી ઇષણા સમિતિ ગવેષણામાત્ર કહેલી છે, અને ઉપલક્ષણથી ગ્રાસૈષણા પણ જાણવી. તેમાં પાંચ દોષો લાગે છે તેડનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે. સંયોજના, પ્રમાણાતિરિક્તતા, શ્રંગાર, ધૂમ, તથા કરણાજાવ નામેં છે. રસના લોજથી પુડલા આદિકને અંદર તથા ઉપરથી ઘી ટાંડ આદિકમાં જે ઝવોલવાં, તેને “સંયોજના” દોષ જાણવો. જેટલો આહાર કરવાથી ધીરજ, વલ, સંયમ, તથા મન, વચન, કાયાના યોગને વાધા ન આવે, તેટલો આહાર કરવો, કારણ કે, અધિક આહાર કરવાથી વમન, મૃત્યુ તથા વ્યાધિ થાય છે, તેને તજવો. તે દોષને “પ્રમાણાતિરિક્તતા” નામેં દોષ જાણવો. શ્વાદિષ્ટ અન્નનેં અથવા તેના દેનારને વલાણતો થકો જે ઝોજન કરે, તે રાગરૂપી અગ્નિથી ચારિત્રરૂપી કાષ્ટોને વાલીને કોલસારૂપ કરવાથી “શ્રંગાર” દોષને ઉત્પન્ન કરે; અને તેડની નિંદા કરતો થકો, ચારિત્રરૂપી લાકડાંને વાલતો થકો “ધૂમ” દોષને ઉત્પન્ન કરે. મુનિને ઝોજન કરવાનાં ઠ કારણો છે, તે નીચે પ્રમાણે છે.

૧. વેદના મદન ન થવાથી ક્ષીણ માધુની વૈયાવઘ માટે, દૈર્યામમિ-
 ૨. શુદ્ધિમાટે, સંયમ પાલવામાટે, જીવિતવ્યમાટે, તથા ધ્યાનને સ્થિર કરવા

रवामाटे जोजन करवानी जरूरीआत ठे. तेउना अजावे जोजन करे तो “कारणाजाव” नामें दोष लागे.

हवे आदानजंडनिक्षेपणा समितिनुं स्वरूप कहे ठे.

आसनादीनि संवीक्ष्य प्रतिद्विष्य च यत्नतः ॥

ग्रहणीयान्निक्षेपेष्वा यत् सादानसमितिः स्मृता ॥ ३९ ॥

अर्थः— आसनादिकने, जोशने, तथा जतना पूर्वक पडिखेहीनैं, ग्रहण करवां तथा मूकवां, तेनुं नाम “आदानजंडनिक्षेपणा” समिति कहेलुं ठे.

टीकाः— आसन अने आदि शब्दथी, वस्त्र, पात्र, पाटीयां, दंडादिकनुं पण ग्रहण करवुं तेउने आंखेथी सारी रीतें जोवां, तथा उपयोग पूर्वक रजोहरणादिकथी पडिखेहवां, कारण के, उपयोगपूर्वक पडिखेहणा न करावाथी ठकायनो विराधक थाय ठे.

हवे उत्सर्गसमिति एटले पारिष्ठापणिका समितिनुं स्वरूप कहे ठे.

कफमूत्रमलप्रायं निर्जंतुजगतीतले ॥

यत्नाद्यङ्गत्सृजेत्साधुः सोत्सर्गसमितिर्नवेत् ॥ ४० ॥

अर्थः—साधु, जे कफ, मूत्र, मल आदिकने जंतुविनानी पृथ्वीपर नाखे, तेनुं नाम “उत्सर्ग समिति,” एटले “पारिष्ठापणिका” नामनी समिति जाणवी.

टीकाः— अहीं आदि शब्दथी परछववा लायक, वस्त्र, पात्र, अन्न, पाणी आदिकनुं पण ग्रहण करवुं.

हवे गुप्तियोमांहेनी मनोगुप्तिनुं स्वरूप कहे ठे.

विमुक्तकल्पनाजालं समत्वे सुप्रतिष्ठितं ॥

आत्मारामं मनस्तज्ज्ञैर्मनोगुप्तिरुदाहता ॥ ४१ ॥

अर्थः— आर्त्त, रौद्र ध्यानवाली कल्पनाथी रहित, ए पेहेली तथा शास्त्रानुसारें परलोक साधवामाटे धर्मध्यानवाली माध्यस्थ परिणति नामें बीजी, तथा सारुं, मातुं जे चिंतवन, तेथी रहित, अने योगनिरोधावस्थावाली आत्मारामता नामनी त्रीजी, एम त्रण प्रकारनी मनोगुप्ति जाणवी. अथवा ते त्रणे जेदो मनोगुप्तिनां विशेषण तरिके समजवां.

હવે વચનગુપ્તિનું સ્વરૂપ કહે છે.

સંજ્ઞાદિપરિહારેણ યન્મૌનસ્યાવલંબનં ॥

વાગ્વૃત્તેઃ સંવૃત્તિર્વા યા સા વાગ્યુત્તિરિહોચ્યતે ॥ ૪૨ ॥

અર્થઃ— સંજ્ઞા આદિકને પણ તજીને જે મૌન ધારણ કરવું, અથવા વાચાવૃત્તિનો નિરોધ કરવો, તે “વાગ્યુત્તિ” કહેવાય છે.

ટીકાઃ સંજ્ઞા ઇટલે, મોહોડું, આંખ, ઝુકુટી આદિકના વિકારથી, તથા આંગલીના આઘોટન આદિકથી, કાર્ય સાધવાવાલી ચેષ્ટા, તથા આદિ શબ્દથી, ઢેફું ફેકવું, ધાંસી કરવી, ટુંકારો જાણવો, ઇત્યાદિકનું પણ ગ્રહણ કરવું; ઇત્યાદિ સંજ્ઞાજીને ઢોડીને જે મૌન રહેવું તે વચનગુપ્તિ કહેવાય, કારણ કે, સંજ્ઞાદિકથી જો પ્રયોજનને સૂચવે, તો તેનું મૌન નિષ્ફળ છે; તે પેહેલી “વચનગુપ્તિ” જાણવી. તથા વાંચવા પૂઠવામાં વ્યાકરણના નિયમોના વિરોધરહિત, મુખ આગલ વસ્ત્ર રાખીને જે બોલવું, તેને બીજી “વચનગુપ્તિ” જાણવી. ઉપલા વસ્ત્રે પ્રકારોથી વચનગુપ્તિનું સર્વથા નિરોધપણું, તથા શુદ્ધ બોલવા રૂપ સ્વરૂપ અંગીકાર કર્યું અને તેથી જાણાસમિતિ, અને વાગ્યુત્તિનો તફાવત જણાઈ આવે છે, કારણ કે જાણાસમિતિ તો ફક્ત શુદ્ધ બોલવા રૂપેજ છે.

હવે કાયગુપ્તિનું સ્વરૂપ કહે છે. તે કાયગુપ્તિના બે જોડો છે.

એક ચેષ્ટા વિનાની, તથા બીજી નિયમિત ચેષ્ટાવાલી. તેમાંથી પેહેલીનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઉપસર્ગપ્રસંગેપિ કાયોત્સર્ગજુષો મુનેઃ ॥

સ્થિરીજાવઃ શરીરસ્ય કાયગુપ્તિર્નિર્ગદ્યતે ॥ ૪૩ ॥

ઉપસર્ગ ઇટલે, દેવ, માણસ અથવા તિર્યચથી થતા ઉપદ્રવો, તથા ઉપલક્ષણથી ક્રુધા તૃપ્તિઆદિક પરિસહો વચ્ચે પણ, કાયોત્સર્ગમાં રહેલા મુનિને જે શરીરનું નિશ્ચલ રહેવું, તે પેહેલી કાયગુપ્તિ જાણવી. હવે બીજીનું સ્વરૂપ કહે છે.

શયનાસનનિક્ષેપા દાનચંક્રમણેષુ ચ ॥

સ્થાનેષુ ચેષ્ટાનિયમઃ કાયગુપ્તિસ્તુ સા પરા ॥ ૪૪ ॥

अर्थः— शयन, आसन, मेढवुं ते, तथा उपाडवुं ते, तथा गमन करवुं ते, वधामां खठंदीपणानो जे परिहार, तेनुं नाम बीजी कायगुप्ति जाणवी.

टीकाः— शयन, एटले शास्त्रमां कहेलो निद्रानो वखत, अने ते पण रात्रिए, पण दिवसे नहीं, वली रोगी, मार्गमां चालवाथी थाकेलो, तथा वृद्ध, एटलाने, गुरुनी रजा लइ रात्रिने पेहेले पोहरे, उचित स्थानकमां जोइनें, प्रमार्जना करीने, जूमि शोधनीने वे कपडां बीठावीने तथा मुहप-
ती अने रजोहरणथी, शरीरने प्रमार्जन करीनें, तथा संथारा वास्ते गुरु-
नी रजा लइनें, तथा नवकारमंत्र जणीने, डावा हाथनुं उंसिकुं करीने,
तथा घुंटाण वालीने, अथवा कुकडीनी पेठे आकाश प्रदेशमां जंघा प्रसा-
रीने, अथवा प्रमार्जन करेदी जमीनपरपग राखीने, संकोचती वखते पण
पावुं प्रमार्जन करीनें तथा पडवुं फेरवती वखते मुहपत्तिथी कायाने प्र-
मार्जिने, अत्यंत निद्रा न करतां थकां सुवुं. वली ज्यां मंडलना सघला
साधुर्जनो समास थाय, तेवा स्थानकमां त्रण हाथवाली जगोपर वेसयानुं
होय, ते जगोने दृष्टिगोचर करीने, तथा रजोहरणथी प्रमार्जिने आसन
पाथरी वेसवुं, अने वेठां थकां पण, अंगनुं विशेष हलाववुं चलाववुं प्र-
मार्जनपूर्वक करवुं अने चोमासा आदिमां पाट पाटलापर रहिने उपला
विधि प्रमाणे वर्तवुं. अने निक्षेपादान एटले दंडा आदिकने जोइ पोंजीने
लेवा तथा मूकवा चंक्रमण एटले, अवश्य कार्य माटे आगल गाटीनां धों-
सरा प्रमाण जूमिपर दृष्टि राखी, प्रमादरहित. तस यावर जीवनी रक्षा
करतां थकां, उतावले पगे नहीं चालतां, तथा उंची जूमि आदिकपर च-
डतां प्रमार्जन करतां थकां, जे चालवुं ते चंक्रमण कहेवाय. एटला वधा-
मां जे खठंदी चेष्टाने ठोडवुं, तेनुं नाम बीजी “कायगुप्ति” जाणवी.

हवे आ सघली आठेनें सिद्धांतोमां प्रसिद्ध, एवं मातापणुं देग्वाटेने.

एताश्चारित्रगात्रस्य जननात्परिपालनात् ॥

संशोधनाच्च साधूनां मातरोऽष्टौ प्रकीर्तिताः॥ ४७ ॥

अर्थः— आ आठेने मुनियोनां चारित्ररूपी अंगनें जन्म आगवादी.
उपज्जवो निवारिने पालन करवापी, तथा अतिचाररूपी दोषनें निवारि
निर्मल करवापी, माताउं कहेली ठे.

હવે ચારિત્રનું વર્ણન કરીને ઉપસંહાર કરે છે.
 સર્વાત્મના યતીંદ્રાણામેતચ્ચારિત્રમીરિતં ॥

યતિધર્માનુરક્તાનાં દેશતઃ સ્યાદગારિણાં ॥ ૪૬ ॥

અર્થઃ— ઉપરનું ચારિત્ર સર્વ વિરતિનું માટેનું છે, અને યતિધર્મમાં અનુરક્ત, એવા જે ગૃહસ્થો, તેને તે ચારિત્ર દેશવિરતિરૂપ હોય છે.

ટીકાઃ— ચારિત્ર એ પ્રકારનું છે. સર્વથી અને દેશથી સર્વવિરતિવાણું ઘટલે સર્વ સાવધયોગરહિત, તથા મૂલોત્તર ગુણોવાણું, એવું ચારિત્ર મુનિનું માટે છે, તથા તેનું વર્ણન ઉપર કહેવાઈ ગયું છે. અને દેશવિરતિરૂપ ચારિત્ર, યતિધર્મમાં અનુરક્ત એવા ગૃહસ્થોને હોય છે; કારણ કે તે ગૃહસ્થો સંઘયણ આદિકના દોષથી દીકા લીધા વિના પણ યતિધર્મમાં રાગી હોય છે. અને સર્વવિરતિના લાજનો દેશવિરતિ હેતુ છે. અને યતિધર્મમાં રાગવિનાના ગૃહસ્થોને દેશવિરતિ પણ સારી રીતે હોય નહીં. હવે તે દેશવિરતિનો અધિકારી કયો ગૃહસ્થ થાય તેનું સ્વરૂપ કહે છે.

ન્યાયસંપન્નવિજ્ઞવઃ શિષ્ટાચારપ્રશંસકઃ ॥

કુલશીલસમેઃ સાર્ધં કૃતોદ્વાહોઽન્યગોત્રજૈઃ ॥ ૪૭ ॥

પાપત્તીઃ પ્રમિદં ચ દેશાચારં સમાચરન્ ॥

અવર્ણ્યવાદી ન ક્વાપિ રાજાદિપુ વિશેષતઃ ॥ ૪૮ ॥

અનતિવ્યક્તગુણે ચ મૃત્યુને મુપ્રાતિવેશ્મકે ॥

અનેકનિર્ગમશ્વરવિવાર્જિતનિકેતનઃ ॥ ૪૯ ॥

કૃતમંગઃ મદાચારે માતાપિત્રોશ્ચપૂજકઃ ॥

ત્યજ્યપણ્ડિતં ન્યાન મપ્રવૃત્તશ્ચ ગર્હિતં ॥ ૫૦ ॥

વ્યયમાયેચિતં કુર્યન્ વેપં વિતાનુસાગ્નઃ ॥

અષ્ટાનિ ધર્મોર્થયુક્તઃ શૃણ્વાનોધર્મમન્વદં ॥ ૫૧ ॥

અર્ચનં નેત્રતત્ત્વર્ણી કાલે નેત્રા ચ માત્સ્યનઃ ॥

અન્નેન્દ્રિયપ્રવિવેચનં શિર્ષમપિ માત્સ્યન ॥ ૫૨ ॥

यथावदतिथौ साधौ दीने च प्रतिपत्तिकृत् ॥
 सदानन्निनिविष्टश्च पद्मपाती गुणेषु च ॥ ५३ ॥
 अदेशाकालयोश्चर्या त्यजन्जानन् बलाबलं ॥
 दृत्तस्थज्ञानवृद्धानां पूजकः पोष्यपोषकः ॥ ५४ ॥
 दीर्घदर्शी विशेषज्ञः कृतज्ञोलोकवद्वज्रः ॥
 सलज्जः सदयः सौम्यः परोपकृतिकर्मठः ॥ ५५ ॥
 अंतरंगारिपटुर्गपरिहारपरायणः ॥
 वशीकृतेन्द्रियग्रामो गृही धर्माय कटपते ॥ ५६ ॥

अर्थः— न्यायशी मेलबेल ठे धन जेणे, तथा उत्तम आचारोनी प्रशंसा करनार, सरखा कुलशीलवाला अन्यगोत्रिष्ठ साथे विवाह करनार, पापशी वीतो, प्रसिद्ध देशचालने अंगीकार करतो, कोझनो पण अवर्णवादी नहीं, तेम राजाळनो तो विशेषे करीनें नहीं, एवो, अतिगुप्त नद्दी तथा अति प्रगट नद्दी, एवा सारा पडोशीवाला, तथा घणां द्वारविनाना घरमां रहेनारो, सदाचारिसाथे संग करनारो, मातपिताने पूजनारो, उपद्रववाला स्थानकने तजनारो, निंदनीय काममां न प्रवर्त्तनारो, आवक प्रमाणे खरच करनारो, पैसा प्रमाणे वस्त्रादि पेहेरनारो, बुद्धिना आव गुणोवालो, हमेशां धर्मदेशना सांचलनारो, अजीर्ण वखते नोजननो त्यागी, कवसरे शांतताशी नोजन करनार, एक बीजाने वाधाविना त्रण वगोंने साधतो, शक्ति प्रमाणे, अतिथि, साधु अने दीननी सेवा करनार, हमेशां सदाग्रही, गुणोमां पद्मपाती, अदेश, अने अकालना आचारने तजतो, बलाबलने जाणतो, व्रतधारी तथा ज्ञानीने पूजनारो, तथा पोषण करवालायकनुं पोषण करनारो, दीर्घदृष्टिवालो, विशेष जाणनार, कृतज्ञ, (करेलागुणउपकारनेजाणनार) लोकोने वद्वज्र, लज्जावालो, दयावालो, सौम्य, परोपकार करनार, अंतरंग रूप काम क्रोधादिकपायरूप ठ वैरीळने नाश करवामां तत्पर, तथा इन्द्रियोने वश करनार, एवो माणस, गृहस्थ धर्मने लायक ठे. स्वामिडोह, मित्रडोह, विश्वासघात, तथा चोरी आदिकशी उपार्जन कराता निव्य धनना त्यागशी, पोतपोतानी जा-

ચુર” વિવાહ કહેવાય. વલાત્કારે કન્યાનું જે હરણ કરવું તે “રાક્ષસ” વિવાહ કહેવાય. સૂતેલી અથવા પ્રમત્ત થયેલી કન્યાનું જે હરણ કરવું તે “પેશાચ” વિવાહ કહેવાય. એ ચારે વિવાહો “અધર્મ” વિવાહ કહેવાય. વલી વરવહુની જો પરસ્પર રુચિ હોય, તો અધર્મવિવાહો પણ ધર્મવિવાહો કહેવાય. શુરૂ સ્ત્રીના લાજરૂપી ફલવાલો વિવાહ કહેવાય. અને અશુરૂ સ્ત્રીના યોગથી નરકજ મલે છે. શુરૂ સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરવાથી, ઉત્તમ સંતતિની ઉત્પત્તિ, ચિત્તની શાંતતા, ઘરનાં કાર્યોનું નિયમિતપણું, નાત જાતના આચારની શુરૂતા, તથા દેવ, અતિથિ, બાંધવ આદિકનો સત્કાર થઈ શકે છે. સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવાના ઉપાયો નીચે પ્રમાણે છે. ઘરના કામમાં જોડવી; પરિમાણ સહિત ધન આપવું, સ્વતંત્રતામાં ન રહેવા દેવી; તથા પરસ્ત્રીને માતૃતુલ્ય જાણવી; એ ચારે ઉપાયો સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવાના છે. હવે પાપજીરુ એટલે દેખાતા અને અણદેખાતા નુકશાનને કરનારાં જે પાપો તેથી વીનાર તે “પાપજીરુ” કહેવાય. દેખાતાં નુકશાન એટલે, આ લોકમાં ચોરી, પરસ્ત્રીસેવન, તથા જુગાર ઇત્યાદિકથી ઉત્પન્ન થતાં નુકશાનો; તથા અણદેખાતાં નુકશાનો એટલે, મધ્ય, માંસાદિકના સેવવાથી શાસ્ત્રોમાં કહેલાં નરક આદિકનાં દુઃખો જાણવાં. પ્રસિદ્ધ એટલે ઘણા કાલથી રુઢિથી ચાલ્યા આવતા, જોજન વસ્ત્ર આદિક દેશાચારને જે પાલે તે પ્રસિદ્ધ દેશાચાર પાલનારો કહેવાય. અને તે દેશાચારને ઝલંધીને જો વર્તે, તો ત્યાંના લોકો સાથે વિરોધ થવાથી, તેનું શ્રેય થાય નહીં. હવે અવર્ણવાદ ન બોલનારો એટલે કોઈની અપ્રશંસા ન કરનારો કારણ કે, જઘન્ય, ઉત્તમ તથા મધ્યમ પ્રાણીઝમાં કોઈનો જે અવર્ણવાદ બોલવો, તે મહાદોષવાળું છે. વલી તે પરના અવર્ણવાદથી તથા આત્મપ્રશંસાથી, ક્રોડો જનમાં પણ ન ટુટે એવું નીચગોત્રનું કર્મ બંધાય છે. એવી રીતેં જ્યારે સાધારણ માણસનો પણ અવર્ણવાદ નિષેધ છે ત્યારે રાજા, અમાત્ય, પુરોહિત આદિક, જે વહુ લોકોને માન્ય છે તેની તો વાત જ શી ? કારણકે, તેઝના અવર્ણવાદથી તો ધન તથા પ્રાણ આદિકનો પણ નાશ થાય છે. હવે ઘણા દ્વારવાલા ઘરમાં ન વસવું, કારણકે, તેવા ઘરોમાં રહેવાથી અણજાણતાં દુષ્ટ લોકોનું આવાગમન થવાથી સ્ત્રી ધન આદિકનો નાશ થાય, અને અનેક દ્વાર નહીં રાખવાથી વિરોધિને અટકાવી શકાય છે; માટે

हस्यं अमुक नियमित वा चोकस दरवाजावाहुं घर राखवुं. एवं घर, श-
 द्यादिक दोष रहित, तथा घणी धोखड, प्रवाल, डाज, वर्ण, गंध, माटी,
 स्वादिष्ट पाणी निधान आदिक गुण दोषनी परीक्षापूर्वक, स्वप्न, शकुन
 आदिक जोड़ने जे स्थानक होय, तेवा स्थानकें करवुं. तेम अति गुप्त त-
 या अति प्रकट घर न करवुं कारणके, अति प्रगट स्थानके घर करवाथी
 आसपास आधार न होवाथी तेमां चोरादिकना प्रवेशनो जय रहे, तेम
 अतिगुप्त स्थानकें घर करवाथी, अग्नि आदिकना उपद्रव बखते तेमांथी
 जवुं आववुं पण मुश्केल पड़े. बली पडोशीउं पण शीलादिक गुणोवाला
 शोधवा, कारणके, डुराचारि पाडोशीउंथी तेउंनां वचन आदिक सांजल-
 वाथी, तथा तेउंनी चेष्टाउं जोवाथी, पोताना गुणोनो नाश थाय ठे. बली
 आ लोकमां तथा परलोकमां हितकारी ठे प्रवृत्ति जेनी, एवा सदाचारि-
 उं नाये नंग करनार. पण खल, उगारा, विट जार वा व्यभिचारी जांड,
 नटआदिक नाये नंग नहीं करनार, ते सत्संगी कहेवाय. मातपिताने
 पूजनार. एटले तेमने त्रय काल प्रणाम करनार, तथा तेउने परलोकमां
 तिनपारी. एवी क्रियाउंमां जोटनार, बली सधला कार्योमां तेमनी आ-
 हाप्रमाणे आलनार. माणन मान पिताने पूजनार कहेवाय. कारण के, म-
 नुषे पण कायुं ठेके, एक आचार्य दश उपाध्यायनी वरोवर ठे, पिता सो
 आचार्यनी वरोवर ठे. तथा माना, पिताथी हजार गणी पूजनीय ठे. बली
 उपद्रववालां स्थानकनं तजनार; एटले ज्यां स्वचक्र, परचक्र वेरी, डुका-
 ट, तथा सबकीनो जय होय. तेवां म्यानो गाम नगरादिकने तजनार,
 कारण के जो तेवां स्थानने न तजे, तो पुर्वे उपाजन करेला धर्म, अर्थ
 तथा वाग्मने शिवाय आद ठे, अने नवा न मेखवी शकवाथी वझे नवो
 बाते ठे तेन निंद्य कार्योमां न प्रवर्तनागे, एटले देश, जानि, तथा कृ-
 श्म, शोरेहान निंद्य काम नहि करनागे. जेमके देशनी अपेक्षाये गो-
 र्थ देशमां तेने अने एउट देशमां मयमंथान, जानिनी अपेक्षाये आ-
 हा अने मयमंथान करवे. तथा नव. दुषआदिक वेंचवुं तथा फलनी आ-
 वेरमां वेचवुं वि मोउं. विने वंशमां उपद्रव अथ मयमंथान कायुं, उ-
 र्थ निंद्य काम ठे तेमां नहीं प्रवर्तनागे. कारण के निंद्य काम का-
 रण नव नव प्रवर्तनागे होवे ते एउठ आद ठे एवं आलोचन व्यय

करनार एटले स्वजोगमां तथा देवतातिथिना पूजनमां खेती, वेपार, चा-
करी आदिकथी पेदा करेला डव्यने अनुसारें खरच करनार, कहलुं ठे, के
कमाणीथी चोथो जाग, जंडारमां, चोथो जाग वेपारमां, चोथो जाग धर्म
तथा उपजोगमां, तथा चोथो जाग परना पोषणमां वापरवो अने आवक
उपरांत खरच तो, रोग जेम शरीरने तेम माणसने वेपारथी अशक्त करे
ठे. हवे धनने अनुसारें वेप करनार, एटले धन अने उपलक्षणथी, उमर,
अवस्था, देश, काल, जाति, आदिकने अनुसारें वेष करवाथी, लोको त-
रफती हांसी, हलकापणुं अन्यायपणा आदिक दोपोनो संजव थतो नथी.
अने जे माणस आवक ठतां कृपणपणाथी खरच करतो नथी ते लोकमां
निंय यइने धर्मनो पण अधिकारी थतो नथी. हवे बुद्धिना आठगुणो वा-
लो, एटले, शुश्रुषा, श्रवण, ग्रहण, धारण, उह, अपोह, अर्थविज्ञान,
तथा तत्वज्ञान. शुश्रुषा एटले सांजलवानी इच्छा, श्रवण एटले सांजलवुं,
ग्रहण एटले शास्त्रोना अर्थोनुं ग्रहण करवुं ते, धारण एटले जुलवुं नही
ते. उह एटले जाणेला अर्थनुं अवलंबन लइ तेवाज बीजा अर्थोमां तर्क
करवा ते; अपोह एटले उक्ति युक्तिथी, विरुद्ध एवा जे हिंसादिक, तेउथी
नुकशाननी बुद्धियें पाठा हठवुं ते, अथवा उह एटले सामान्य ज्ञान, अने
अपोह एटले विशेषज्ञान, अर्थविज्ञान एटले उहापोहना योगथी, मोह
अने संदेहनो नाश थइ, जे ज्ञान थाय ते, अने तत्वज्ञान एटले, उहा-
पोहना ज्ञानथी शुरू थएलुं आ आमज ठे, एवो जे निश्चय थवो ते. एवी
रीतना शुश्रुषादिक गुणोवाला डाह्या माणसोने कोइ दिवसें पण अक-
व्याण थइ शकतुं नथी. हवे हमेशां धर्म सांजलनार एटले हमेशां धर्म
सांजलवामां तत्पर, कारण के हमेशां धर्म सांजलवाथी मननो खेद नाश
पामे ठे, अने उत्तरोत्तर गुणोनी प्राप्ति थाय ठे. हवे अजीर्ण होते ठते
जोजन तजनार एटले, पेहेलां जमेलुं अनाज पच्युं न होय, तो नवुं जोजन
न करनार कारण के अजीर्ण होते ठते पण जोजन करवाथी तो रोगोनी
वृद्धि थाय ठे. अजीर्णनां ठ चिहो ठे, मल तथा पवननो दुष्ट गंध, वि-
ष्टानो अज्जेद, गात्रनुं गौरवपणुं, अरुचि तथा अशुद्ध उडकार, ए ठ अ-
जीर्णनां चिहो जाणवां, तथा अवसरें जोजन करनार, एटले ज्यारे जठ-
राग्नि प्रदीप्त थाय त्यारे जोजन करवुं, अने तेथी विपरीत रीतें जोजन

કરવાથી, વમન જુલાવ તથા મરણ આદિક કષ્ટ આવે છે. ક્રુધાવિના અમૃત સરસું ઝોજન પણ વિષરૂપ થાય છે. અને ક્રુધાકાલને ડંભંગી ઝોજન કરવાથી, અન્નપર દ્વેષ તથા દેહને પીડા થાય છે, કારણ કે અગ્નિ ઠર્યા પછી કાષ્ઠો શું ઉપયોગનાં છે? વહી જેનાં આહારપાણી વિરુદ્ધ છે, તેડની પ્રકૃતિ પણ સારી રહેતી નથી.

હવે ધર્મ, અર્થ અને કામ, એ ત્રણ પુરુષાર્થો છે; તેડમાં અન્યુદય અને કલ્યાણની સિદ્ધિરૂપ તે ધર્મ; સર્વપ્રયોજનની સિદ્ધિરૂપ અર્થ; તથા રસપૂર્વક સર્વ ઇન્દ્રિયોની જે પ્રીતિ તે કામ. તે ત્રણેમાં એકેકને વાધાવિના, ત્રણે સાધવા. પણ એકજ સાધવો તેમ નહીં કારણ કે કહ્યું છે કે; જેના દિવસો તે ત્રણે વર્ગોથી શૂન્ય જાય છે, તે માણસ બુહારની ધમણની પેઠે શ્વાસ લેતો થકો પણ મૃતકતુલ્ય છે. વહી ધર્મ અને અર્થના ઉપઘાતથી વિષયસુખમાં લુબ્ધ થઈને વનના હાથીની પેઠે કયો માણસ આપદાનું સ્થાનકરૂપ ન થાય. વહી જેને કામમાં અત્યંત આસક્તિ છે, તેનું ધન ધર્મ અથવા શરીર પણ કંઈ કામનાં નથી. વહી ધર્મ અને કામને વિરાધિને ઉપાર્જન કરેલા ધનને વીજાડ ઝોગવે છે, અને પોતે તો હાથીના વધથી જેમ સિંહ, તેમ પાપોનો ઝોગવનાર છે. અને અર્થ તથા કામને ડંભંગીને ધર્મ સેવવો, તે તો મુનિર્જનેજ લાયક છે, પણ ગૃહસ્થને લાયક નથી. તેમ ધર્મ ને વાધા કરીને પણ ગૃહસ્થે અર્થ, કામ સેવવા નહીં, કારણ કે, તેમ કરવાથી તો વીજનું જઘણ કરનાર કુટુંબીની પેઠે તેને આગામી કાલમાં કલ્યાણ થતું નથી. વહી ચરેચરો સુખી પણ તેનેજ જાણવો, કે, જે, પરલોકના સુખને વાધા કર્યા વિના આ લોકના સુખને અનુજવે છે. એવી રીતે અર્થને વાધા કરી ધર્મ અને કામ સેવનારને કરજ થાય, તથા કામને વાધા કરી ધર્માર્થને સેવનારને ગૃહસ્થાણનો અજાવ છે; એવી રીતે તાદાત્વિક, મૂલહર, તથા કદર્ય (લોઝી) એ ત્રણેમાં ધર્મ, અર્થ કામની અન્યોન્ય વાધા આવે છે.

હવે “તાદાત્વિક” એટલે કંઈ પણ વિચાર વિના ઉપાર્જન કરેલા ધનને સ્વરચ્ચું તે વહી જે પિતા તથા દાદાએ ઉપાર્જન કરેલા ધનને અન્યાયવડે સ્વાદ્ જાય, તે “મૂલહર” કહેવાય. અને જે ચાકરોને તથા પોતાને પીડા ઉપજાવીને ધનને એકતું કરે, તથા વ્યાંય પણ ચરે નહીં, તે (લોઝી) કહેવાય. હવે તેડમાં તાદાત્વિક તથા મૂલહરને તો પેસા-

ना नाशघ्नी. धर्म अने कामनो नाश थवावडे करीनें कढ्याण थतुं नथी. अने लोकीनुं धन, राजा, पित्राइ, अथवा चोरोने उपजोगमां आवे ठे; धर्म के काम निमित्तें खरचातुं नथी माटे तेथी गृहस्थने त्रणे वर्गोंने बाधा करवी अनुचित ठे. वली कदाच दैवयोगें बाधानो संजव थाय, तोपण उत्तरोत्तरनी बाधाथी पूर्वनी बाधानुं रक्षण करवुं जेम के कामने बाधा आवे त्यारे धर्म अने अर्थने थती बाधानुं रक्षण करवुं; कारण के, तेउ वन्ने होवाथी कामनी प्राप्ति सुलज ठे. अने काम तथा अर्थने वन्नेने ज्यारे बाधा आवे त्यारे धर्मनुं रक्षण करवुं; कारणके धर्म तेउ वन्नेनुं मूल ठे.

हवे जेने पर्वादिक तिथिनो प्रतिबंध नथी ते अतिथि; उत्तम आचारमां रक्त, तथा सघला लोकोमां प्रसिद्ध; ते साधु कहेवाय; तथा धर्म, अर्थ अने काम आराधवानी जेनी शक्ति क्षीण थएली होय ठे, ते दीन कहेवाय. ते त्रणेनी पोतानी शक्ति प्रमाणे अन्नपानादिकथी उचित नक्ति करनार. कारण के, एक वाजुये क्रोडो गुणो, तथा बीजी वाजुये उचितता; तेउ वन्ने सरखां ठे; केमके उचितता विनानो गुणोनो समूह केर तुल्य ठे. हवे अजिनिवेशरहित; एटले; नीति विनानां दुःखदायि कार्योंनो करनार. कछुं ठे के, अहंकार ठे ते, अन्याय दुर्गुण आदिकना आरंजथी नीच लोकोने उपडव करे ठे; जेम सामे पूरे तरनार माठलाउने पण नदीनो प्रवाह उपडव करे ठे. वली नीच माणसने पण कोइ वखते (खलताथी) कदाग्रहरहितपणुं होय ठे. हवे गुणपक्षपाति एटले, सज्जनता, उदारता, डाहापण, स्थिरता, प्रिय वचनपणुं, इत्यादि पर तथा पोताने उपकार करनारा गुणोमां पक्षपात राखनार पक्षपात एटले तेवाउनुं बहुमान, प्रसंग, सहायता विगेरे अनुकूल प्रवृत्ति करवी ते. अने तेवागुणोनो पक्षपाती जीवो अवंध्य एवां पुण्यबीजवडे करीने, आ लोक अने परलोकमां गुणनी संपदाने पामे ठे. वली जे प्रतिषिद्ध (निषिद्ध) देश ते अदेश अने निषेध करेखो काल होय ते अकाल कहेवाय ते संबंधी प्रवृत्ति ने करनारो ते “अदेशकालचारी” कहेवाय. कारण के अदेशकालचारीने चोरी आदिकनो उपडव थाय ठे. हवे परनी तथा पोतानी वल शक्ति जाणीने कार्य करनार, ते बलावलने जाणनारो कहेवाय; कारण के, तेम करवाथी सघलुं कार्य सिद्ध थाय ठे. कछुं ठे के, शक्ति प्रमाणे क. १

करवाथी शरीरनी वृद्धि थाय ठे, अने शक्ति उपरांत करवाथी क्षय थायठे. हवे व्रतधारी एटले अनाचारने तजीने सदाचारमां प्रवर्त्तनार. अने ज्ञानवृद्ध एटले ठोडवालायक तथा ग्रहण करवालायक वस्तुर्तने जाणनार; तेर्तनी सेवा करवी, बोलाववुं, आसन आपवुं, तथा तेर्त आवे त्यारे सामा आवी उच्चा थवुं, इत्यादि करनार, ते व्रतधारी तथा ज्ञानीने पूजनार कहेवाय. कारण के तेर्तनी सेवा करवाथी, तेर्त कल्पवृक्षनी पेठे उपदेश द्वारा फलदायक थाय ठे. तथा पोष्यपोषक एटले, मा वाप, स्त्री, ठोक-रां आदिक अवश्य पोषवा लायकनुं पोषण करनार. तथा लांबा कालसु-धिना अर्थ अनर्थनो विचार करनार, ते दीर्घदर्शी कहेवाय. हवे विशेषज्ञ एटले स्वपरनां कार्य अने अकार्यना अंतरने जाणनार; अथवा पोताना गुणदोषने जाणनार. कळुं ठे के, माणसैं हमेशां, मारामां पशुतुल्य शुं ठे? तथा सत्पुरुषनी तुल्य शुं ठे? एम पोताना गुणदोषनो विचार करवो. तथा परना करेला उपकारने जाणनार ते कृतज्ञ कहेवाय. तथा “लोकवद्वज” एटले लोकोने विनयादिक उत्तम गुणोथी प्रिय थइ पडेलो. कारण के, गुणवान् प्रत्ये कोण प्रीतिवालो थतो नथी? कारण के, जे लोकवद्वज न होय, ते केवल पोतानेज नुकसानकारक थाय ठे, तेम नहीं, पण तेना धर्मानुष्ठानने पण बीजात्त दूषण लगाडे ठे, अने तेथी परप्रत्ये पण बोधि लाजना नाशनो हेतु ते थाय ठे. तथा “सलज्जा” एटले लज्जा सहित. कारण के, लज्जावान् माणस प्राणोनो नाश थाय, तो पण पोतानी प्रति-ज्ञाने तजता नथी. कळुं ठे के, गुणोना समूहने उत्पन्न करनारी लज्जा प्रत्ये अत्यंत शुद्ध हृदयथी, अनुवर्त्तन करनारा लोको, कदाच प्राण जाय, तोपण पोतानी प्रतिज्ञाने तजता नथी. तथा “सदय” एटले दुःखी प्राणिर्तने दुःखमांथी ठोडाववानी इच्छाथी वर्त्तनारा ते “सदय” कहेवाय. कारण के धर्मनुं मूल दया कहेली ठे. माटे अवश्य दया करवी जोश्यें. कळुं ठे के, जेवा पोताना प्राण वहाला ठे, तेवा सघला प्राणिर्तने पण ठे, माटे माणसैं पोतानी पेठेज परनी दया चिंतववी जोश्यें तथा “सौम्य” एटले निर्भय आकृतिवालो; कारण के क्रूर माणस लोकोने उद्वेगनुं का-थइ पटें ठे. वली परंपकारी पण थवुं; कारण के, परोपकारी माणस, सर्वनां नेत्रो प्रत्ये अमृतांजनतुल्य थाय ठे. तथा अंतरंग ठ वेरीर्तने जी-

તનાર ઇટલે, કામ, ક્રોધ, લોજ, માન, મદ અને હર્ષને જીતનાર. કામ ઇટલે પરને પરણેલી અથવા કુમારિકાઈ પ્રત્યે વિષય સેવવાની ઇચ્છા તે કામ કહેવાય. પરનાં અથવા પોતાનાં નુકશાનને નહીં વિચારતાં જે કોપ કરવો તે ક્રોધ કહેવાય. દાનને યોગ્ય એવા માણસો પ્રત્યે ન દેવું, તથા કારણવિના પરના ધનને ગ્રહણ કરવું, તે લોજ કહેવાય. કદાગ્રહી થવું, અથવા યુક્તિયુક્ત વચનનું ન ગ્રહણ કરવું તે માન કહેવાય. કુલ, વલ, ऐश्वर्य, રૂપ તથા વિદ્યાનો જે અહંકાર, અથવા વીજાને તુલ્યકારવું તે મદ કહેવાય; અથવા કારણ વિના પરને હુઃખ દેવું, તથા પોતે, જુગાર મૃગયા ઇત્યાદિ અનર્થનો આશ્રય કરવો, તે પણ મદ કહેવાય. તથા પ્રમોદ ઇટલે હર્ષ. એ ઠણ અંતરંગ શત્રુઈનો નાશ કરનાર. કારણ કે ઠણ નુકશાની નાં હેતુઈ છે. તથા તેઈથી રાવણ આદિક હુઃખો પામ્યા છે. તથા ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર ઇટલે અત્યંત આસક્તિ પાના ત્યાગથી સ્પર્શાદિક ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર. કારણ કે ઇંદ્રિયોનો જય પુરુષોને સંપદામાટે થાય છે. કહ્યું છે કે, ઇંદ્રિયોને જે વશમાં ન રાખવી, તે હુઃખનો માર્ગ છે. ગ્રને નેઈને જે જીતવી, તે સુખનો માર્ગ છે, માટે જે ઇષ્ટ લાગે તે માગે જવું. પત્ની જે ઇંદ્રિયોને વશ રાખવી તે સ્વર્ગરૂપ છે, અને જે તુટી મુકવી. તે નરકરૂપ છે, હવે સર્વથા પ્રકારે જે ઇંદ્રિયોનો નિરોધ કરવો. તે તો મુનિયોનો જ ધર્મ છે. અને અહીં તો શ્રાવક ધર્મને ઉચિત એવા ગૃહસ્થનું જ વ્યાખ્યાન છે. માટે અહીં અત્યંત સક્તિનો પરિહાર કહેલો છે. એવી રીતે ઉપર પહેલા ગુણોના સમૂહવાલો માણસ ગૃહસ્થ ધર્મને માટે યોગ્ય થાય છે અર્પણ અધિકારી ગણાય છે.

એવી રીતે પરમાર્હતશ્રીકુમારપાલ રાજાએ લેવાયેલા આચાર્ય ઈંદેવનંદે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ નામના સંજાતપટ્ટવંધરૂપ શ્રી પાંચરામના વાર પ્રકાશમાંહેના પ્રથમપ્રકાશનું પોતે રચેલું ચિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

દ્વિતીયપ્રકાશઃ પ્રારમ્ભ્યતે.

ગોડી પાર્શ્વપ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં. ગૃહિધર્મ એટલે શ્રાવકધર્મ, અને તે સમ્યક્ત્વ છે, મૂલ જેનું એવાં બાર વ્રતો સહિત છે.

સમ્યક્ત્વમૂલોપદાનિ પંચાણુવ્રતાનિ ગુણાસ્ત્રયઃ ॥

શિક્ષાપદાનિ ચત્વારિ વ્રતાનિ ગૃહમેધિનાં ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— સમ્યક્ત્વ છે મૂલ જેનું, એવાં પાંચ અણુવ્રતો, ત્રણ ગુણો, તથા ચાર શિક્ષાવ્રતો મહી શ્રાવકનાં બાર વ્રતો છે.

ટીકાઃ— અહિંસાદિક પાંચ અણુવ્રતો જાણવાં, તથા દિગ્વ્રતાદિક ત્રણ ગુણવ્રતો જાણવાં, તથા સામાયિક આદિક ચાર શિક્ષાવ્રતો જાણવાં, તે ચાર શિક્ષાવ્રતો અમુક દિવસેં કરવાનાં છે, અને ગુણવ્રતો પ્રાયઃ કરીને જાવજીવસુધિ પાલવાનાં છે. એવી રીતે સમ્યક્ત્વ છે મૂલ જેનું એવાં શ્રાવકોનાં તે બાર વ્રતો છે.

હવે તેજમાંથી સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે છે.

યા દેવે દેવતાબુદ્ધિર્ગુરૌ ચ ગુરુતામતિઃ ॥

ધર્મે ચ ધર્મધીઃશુદ્ધા સમ્યક્ત્વમિદમુચ્યતે ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— દેવમાં દેવબુદ્ધિ, ગુરુમાં ગુરુપણની બુદ્ધિ, તથા ધર્મમાં શુદ્ધ એવી ધર્મની બુદ્ધિ તેનું નામ સમ્યક્ત્વ કહેવાય.

ટીકાઃ— જેનું લક્ષણ આગલ કહેવામાં આવશે એવા, દેવ, ગુરુ તથા ધર્મમાં અજ્ઞાન અને સંશય રહિત, જે નિર્મલ શ્રદ્ધા, એટલે આ અમુકજ દેવ, ગુરુ તથા ધર્મ મારે માનવા લાયક છે, એવી રુચિ તે “સમ્યક્ત્વ” કહેવાય. વહી જિનેશ્વરેં કહેલા તત્વોમાં જે રુચિ તે પણ સમ્યક્ત્વ કહેવાય. હવે તે સમ્યક્ત્વ યતિ, અને શ્રાવકો વચ્ચેને સાધારણ તરિકે કહેલું છે, તોપણ શ્રાવકોને, દેવ, ગુરુ ધર્મમાં, અનુક્રમે પૂજ્યપણું, ઉપાસકપણું, અનુષ્ઠાનપણું, કહેલું છે, અને તેથી તેને તે લક્ષણવાળું સમ્યક્ત્વ છે. અહીં શંકા કરે છે કે, જ્યારે જિનેશ્વરનાં કહેલાં તત્વોમાં યતી અને સમ્યક્ત્વ કહ્યું, ત્યારે તેમાં દેવ, ગુરુ તથા ધર્મનો અંતર્જાવ શી

તે થાય છે? તો તેને વાસ્તે કહે છે. દેવ અને ગુરુ જીવતત્વમાં આવી

जाय ठे. तथा धर्म. शुजाश्रव अने संवरमां आवी जाय ठे. हवे ते सम्यक्त्व त्रण प्रकारनुं ठे: ओपशमिक, द्वायोपशमिक तथा द्वायक. तेमां उपशम सम्यक्त्व एटले. अनंतानुबंधिनी चोकडी, तथा मिथ्यात्व मोहनी ने, राखमां हांकेला अग्निनी पेठे उपशमावी राखबुं ते. अने ते उपशम सम्यक्त्व. अनादि मिथ्यादृष्टि जीवने; यथाप्रवृत्ति आदि त्रण करण करवा पूर्वक. अंतर्मुहूर्त सुधि, चारे गतिमां होय ठे. अथवा उपशमश्रेणियें चढेलाउने पण होय ठे, हवे द्वायोपशमिक एटले उदय आवता एवा मिथ्यात्व मोहनी. तथा अनंताबंधिनी चोकडीने द्वाय करवारूप उदय न आवता एवा मिथ्यात्व तथा अनंतानुबंधिनी चोकडीने उपशमाववारूप, ते द्वायोपशमिक सम्यक्त्व कहेवाय. अने ते सत्कर्मोनु वेदवारूप ठे, तथा उपशमसम्यक्त्व सत्कर्मने वेदनारं नथी, तेथी तेउं वन्नेमां तफावत ठे. अने ते द्वायोपशमिक सम्यक्त्वनी उत्कृष्टि स्थिति ठासठ सागरोपमथी कंडंक अधिक ठे. तथा त्रीजुं द्वायक सम्यक्त्व एटले मिथ्यात्व मोहनीय तथा अनंतानुबंधिनी चोकडीनो मूलमांथी जे नाश, ते द्वायक सम्यक्त्व कहेवाय. अने ते सादि अनंत जांगे ठे, ने सम्यक्त्व बोधिरूपी वृक्षनुं मूल ठे. पुण्यरूपी नगरनो दरवाजो ठे, मोक्षरूपी मेहेलनो पायो ठे, तथा सर्वसंपत्तिनो जंडार ठे. वली ते रत्नोनो जेम समुद्र, तेम गुणोनो ते आधार ठे, वली चारित्र रूपी धननुं ते जाजन ठे, माटे ते सम्यक्त्वनी कोण प्रशंसा न करे? सम्यक्त्वथी वासित थएला प्राणीमां ज्ञान रही शके ठे, केमके सूर्यथी तेजयुक्त थयेला जुवनमां अंधकारनो प्रचार शी रीतें थइ शके? वली ते सम्यक्त्व नरक तथा तिर्यच गतिमां जवाने आडी जोगल समान ठे, तथा देव, मनुष्य अने मोक्ष गतिना छारनी चावी ठे. वली ते सम्यक्त्वथी वासित थएलो प्राणी ज्यांसुधि समकितने न वसी नाखे, अने पूर्वे आयुर्वध पडेलो न होय तो, खरेखर वैमानिक देव थाय. माटे जे माणस एक अंतर्मुहूर्त सुधि पण सम्यक्त्व रूपी रत्नने फरसीने तजी दीए ठे, ते माणस लांबा वखतसुधि जवमां जटकतो नथी, (अर्थात् तेने अर्ध पुजल परावर्तन उपरांत जटकबुं पडे नहिं) सारांश के जो तेटला खटप समयसुधी सम्यक्त्व धारिने महोदं फल मढेठे. तो पढी घणा वखत सूधी धरनारने फल थाय तेमां शुं कहेबुं.

હવે વિપક્ષને (મિથ્યાત્વને) જાણવાથી વિવક્ષિત પદાર્થ સારી રીતે સમજાય, તેટલા માટે સમ્યક્ત્વના વિપક્ષી મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ કહે છે.

અદેવે દેવબુદ્ધિયાં ગુરુધીરગુરૌ ચ યા ॥

અધર્મે ધર્મબુદ્ધિશ્ચ મિથ્યાત્વં તદ્વિપર્યયાત્ ॥ ૩ ॥

અર્થ:— કુદેવમાં દેવબુદ્ધિ, કુગુરુમાં ગુરુબુદ્ધિ, તથા કુધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિ તેને સમ્યક્ત્વથી ઊલટું એવું મિથ્યાત્વ જાણવું.

ટીકા:— મિથ્યાત્વ પાંચ પ્રકારનું છે, આજિગ્રહિક, આજિનિવેશિક, સાંશયિક, અને અનાજ્ઞોગિક તેડમાંથી આજિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, પોત પોતાના શાસ્ત્રના જ્ઞાનને જાણનારા, તથા પરપક્ષને તોડવામાં સમર્થ, એવા પાઘંડીડને હોય. અનાજિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, “સઘલા દેવ, ગુરુ, ધર્મને વાંદવા, પણ કોઈની નિંદા કરવી નહિ એવું બોલનાર સાધારણ માણસોને હોય.” અને આજિનિવેશિક મિથ્યાત્વ સત્ય વસ્તુને જાણતાં થકાં પણ, કદાચહયુક્ત બુદ્ધિવાલા જમાલિ આદિકને હોય. સાંશયિક મિથ્યાત્વ દેવ, ગુરુ તથા ધર્મમાં સંશયવાલાને હોય; અને અનાજ્ઞોગિક મિથ્યાત્વ, વિચારવિનાના એકેન્દ્રિય જીવોને, તથા વિશેષજ્ઞાનવિનાના વીજા પ્રાણિડને પણ હોય. હવે તે મિથ્યાત્વ, મોહોટા રોગરૂપ છે, મોટા અંધકાર રૂપ છે, પરમશત્રુરૂપ છે, તથા મહાવિષરૂપ છે. રોગ, અંધકાર, શત્રુ અને જેર તો એકજ જવમાં ડુઃખદાયી છે પણ અણશોધેલું મિથ્યાત્વ તો હજારો જન્મોમાં પણ ડુઃખને માટે થાય છે. મિથ્યાત્વયુક્ત ચિત્તવાલા પ્રાણીડ તત્ત્વ અતત્ત્વને જાણતાજ નથી, કારણ કે, જે પ્રાણિડ જન્મથીજ આંધલા છે, તેડ વસ્તુડનું સારા નરસાપણું શી રીતે જાણી શકે. ?

હવે દેવ, કુદેવ, ગુરુ, કુગુરુ, તથા ધર્મ અધર્મમાંથી દેવનું લક્ષણ કહે છે,

સર્વજ્ઞો જિતરાગાદિ દોષસ્ત્રિલોક્યપૂજિતઃ ॥

યથાસ્થિતાર્થવાદી ચ દેવોર્હન્ પરમેશ્વરઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ:— સર્વજ્ઞ, જિતેલા છે રાગાદિક દોષો જેણે એવા, ત્રણે લોકથી તથા યથાસ્થિત અર્થને કહેનારા એવા પરમ ईશ્વર અર્હન્ દેવ છે.

ટીકા:— દેવના દેવપણામાં, વિચક્ષણો ચાર અતિશયોને કહે છે. તેડનાં નામ, જ્ઞાનાતિશય, પૂજાતિશય, અપાયાપગમાતિશય, તથા વાગતિ-

શય, તેમાં “સર્વજ્ઞ” કહેવાવડે કરીને સઘલા જીવ અજીવ આદિ તત્વો-
ના જાણપણાથી (પ્રજ્ઞનો) જ્ઞાનાતિશય કહેલો છે. પણ જેમ અન્યદ-
ર્શનિયો માને છે, તેમ નહિં; કારણ કે, તેડં એમ માને છે કે, વધું જુડ,
અથવા ન જુડ, પણ તત્વને જુડ ? કારણ કે, કીડાર્ડની સંખ્યાના જ્ઞાનની
શી જરૂર છે? વઢી ઠેટેનું દેખો અથવા ન દેખો પણ ઇષ્ટ તત્વને જુડ ?
કારણ કે જો દૂર દેખનારનેજ પ્રમાણરૂપ માનીયેં તો ગીધ પહિંડ પણ
પૂજનીય થાય, હવે અન્યદર્શનિયોના તેમ માનવાને છોટું ઠરાવે છે.
કેમકે સઘલી વસ્તુડના જ્ઞાન વિના, વિવક્ષિત એવા એક ઇષ્ટ અર્થનું
જ્ઞાન થતું નથી. વઢી સઘલા પદાર્થો, વીજા પદાર્થોની સાથે, સાધારણ
અને અસાધારણ રૂપવાલા છે. માટે સઘલા જ્ઞાનવિના વસ્તુનાં લક્ષણ
વિલક્ષણત્વનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. કહ્યું છે કે, એક જાવ જેણે સર્વથા
જોયો, તેણે તત્વથી, સઘલા જાવો જોયા જાણ્યા, અને સઘલા જાવો સ-
ર્વથા જેણે જાણ્યા, તેણે એક જાવ પણ તત્વથી, જાણ્યો સમજવો. હવે
“ જિતરાગાદિદોષ.” કહીને પ્રજ્ઞનો “અપાયાપગમ” નામનો અતિશય
કહે છે. કારણ કે, રાગદ્વેષરૂપી અપાયનો નાશ કરવાથી તે વિશેષણ
સાર્થક છે કારણ કે, જેણે રાગદ્વેષ જિતેલા નથી. તેને આપણની પોતાની
પેટે દેવપણું નથી. હવે “ત્રૈલોક્યપૂજિત” કહીને પ્રજ્ઞનો પૂજાતિશય
કહે છે. જેની કેટલાક ઠગારા, અને જોલા લોકો પૂજા કરે છે. તેમાં દે-
વપણું નથી. પણ ચલિત આસનવાલા સુર અસુરોથી નાના પ્રકારની દે-
શની જાપાના વ્યવહારને જાણનારા મનુષ્યોથી પરસ્પર વૈરવિનાની અને
મિત્રતાને પ્રાપ્ત થયેલા તિર્યંચોથી, સમવસરણમાં અવાઈને, એક વીજાને
સ્પર્ધાથી જે પ્રજ્ઞની પૂજા આદિક થાય છે, તે પ્રજ્ઞને દેવપણું જાણે.
અને “યથાસ્થિતાર્થવાદી” એમ કહીને પ્રજ્ઞનો વચનાતિશય કહે છે.
યથાસ્થિત ઇષ્ટને યથેચ્છા અર્થને કહેનારા. હવે “દેવ” ઇષ્ટને જેની
સ્તુતિ કરાય તે દેવ. અને એવા દેવ “અર્હન્” છે. વીજા નથી. હવે તે
ચાર અતિશયવાલા દેવનું ધ્યાન. ઉપાસના શરણનો અંગીકાર. તથા
શાસનના અંગીકારને અધિદેવ સહિત કહે છે.

ध्यातव्योऽयमुपास्योयमयं शरणमिष्यतां ॥

अस्यैव प्रतिपत्तव्यं शासनं चेतनास्ति चेत् ॥ ५ ॥

अर्थः— जो चेतना होय, तो, तेज अर्हन् देवनुं ध्यान धरवुं, तेनीज उपासना करवी, तेनुंज शरणुं लेवुं, तेनाज शासनने अंगीकार करवुं.

टीकाः— आज देवने, पिंडस्थ, पदस्थ, रूपातीत अने रूपस्थ ध्यान-थी श्रेणिक राजानी पेठे ध्याववो. कारण के, श्रेणिक राजायें, वर्ण, प्रमाण, संस्थान, संघयण, तथा चोत्रीश अतिशयवाला महावीर प्रभुनुं ध्यान धरेलुं ठे, तेथी ते पण तेवीज रीतना लक्षणोवाला पद्मनाभ नामें आ-वती चोवीशीमां तीर्थकर थशे. हवे तेमनी उपासना करवी, एटले तेमनी सेवा करवी, तेमनी सामा हाथ जोडवा, इत्यादि हवे तेमनुं शरण लेवुं, एटले दुःकृतनी निंदा, तथा सुकृतनी अनुमोदनापूर्वक, आज देव ज-वर्गपी जयनां दुःखने हरनार ठे, एम मानी तेमनुं शरणुं लेवुं. वली तेज देवनी आशाने पण स्वीकारथी. कारण के अतिशय विनाना पुरुषोयें क-रेली आशाउं अंगीकार कवा लायक नथी. जो चेतना होय तो उपर प्रमाणे करवुं. कारण के. चेतनावालानेज उपदेश देवो सफल ठे, अने अचेतन प्रति जे उपदेश देवो ते फोकटनो प्रयास ठे. कथुं ठे के, वन-मां जइ रोहं अने जवना जरीगने मर्दन करवुं कुतरानी पुंठडीने नमाव-वी. देहराने कानमां जइ कहेवुं, जमीनपर कमल बाववुं; उपर भूमिपर पांवा बाहुल्यि वग्नादनुं पडवुं. अंध पास मुग्धमंडन करवुं, अने मूर्ख ने कहेवुं, ते सबहुं निरर्थक ठे. हवे कुदेवनुं लक्षण कहे ठे.

ये स्त्रीशालाक्ष्मणादि गणाद्यंककलंकिताः ॥

निग्रहात्तुष्टपराग्ने देवाः न्युर्न मुक्तये ॥ ६ ॥

अर्थ—ये देवो, स्त्री, दम्पियार, तथा माताआदिकथी, गण, ठेप अने मोहकरी कलंकवाला ठे तथा वली जेहुं. निग्रह (नाश) अने अनुग्रह (कृपा) नां बतार ठे. ते देवो मोह मादे बना नथी.

टीका—ये देवो—स्त्री, दम्पियार, तथा माताआदिक. तथा उप-ग्रह अने मोहकरी कलंकवाला अष्टाग्रह (गुरुशुक्र बुधशनि राहुकेतु) वि-शेषे अष्टाग्रह अने ते विदेवो कलंकरी दम्पित आशुता देवो; कारण के,

हनुं विलसित (चेष्टित) ठे, माटे एवा देवो देवपणाने केम पामे ? मो-
हृथी शून्य कहेनारा बुझने पण देवपणुं घटे नहिं. एवी रीतें प्रमाण सि-
द्धिनुं शून्यपणुं होते ठेते शून्यवादिनी कथा पण वृथा ठे. वली प्रमाणनुं
ठतापणुं होते ठेते, प्रमाणविना परनी पण शून्यसिद्धि अइ शके नहिं,
त्यारे पोताना पढ़नी तो सिद्धिज शी रीयें थाय.? वली सर्व जावमां तेठें
(बुझलोको) कृष्णिकपणुं माने ठे, त्यारे साधक प्राणीने फलनी साथे
समागम शी रीते थाय ? वली एम कृष्णवादथी हिंसा करनारने हिं-
सकपणुं पण केम घटी शके ? तेम स्मृति पण प्रत्यभिज्ञातना व्यवहारनी
करनारी केम थाय ? वली कृमिथी जरेलां पोतानां शरीरने बाधणप्रत्ये
थापी देता, एवा देयादेयना विवेकविनाना बुझनी दया पण केवी विचित्र
जातनी ठे !!! वली पोताना जन्म वखते, पोतानीज मातानां उदरने फा-
डनारा, तथा मांस खावानो उपदेश देनारा बुझने दया शानी कहेवाय ?
जे कपिलदेव प्रकृतिना धर्मने निरर्थक रीतें ज्ञान कहे ठे, एवी रीतना
निर्गुणी, क्रियाविनाना, तथा मूढने देव शी रीतें कही शकाय ? वली ग-
णपति, स्कंद, कार्तिकस्वामी, पवन, आदिक दोषोयुक्त ठे, तो तेमने पण
शी रीतें देव कही शकाय ? वली जे गाय, पशु ठे, विष्टा खाय ठे, पोता-
नाज पुत्रने जरतार तरिके ग्रहण करे ठे तथा प्राणिउने शिंगडां आदि-
कथी मारे ठे, ते गाय पण केम वंदनीय, कहेवाय ? वली तेणीने दूध आ-
पनारी मानीने जो वंदनीय ठरावीयें, तो जेंसने शा माटे वंदनीय न मा-
नियें ? कारण के, गायमां कंइ जेंस करनां विशेष देखातुं नथी. वली ते
गायने जो सखला तीर्थ देव, अने कृपिउनां स्थानक रूप मानो, तो ते
गायतुं वेंचाण. नाश आदिक केम थाय ठे ? वली जेउये, मुशल, उलूखल,
चुसो, देहली, पीपलो, पासी, लीवडो, आकडो इत्यादिने देवरूप कहे-
छा ठे. ते माणसोमांथी कोणें तेउने नज्या ठे.? हवे गुरुनुं लक्षण कहे ठे.

महाव्रतधरा धीरा जैहमात्रांपजीविनः ॥

मामाधिकग्या धर्मांपदेशका गुरवोमनाः ॥ ८ ॥

अर्थ:-महाव्रतने धर्माग. धीर, जैहमात्रधर आजीविका बसावना-
विष्णुमां गेष्टा, तथा धर्मनो उद्देश करनारउने गुरु मानेछा ठे.

टीका:— अहिंसादिक महाव्रतने धरनारा; अने धीर, एटले आप-
त्तिर्जमां विकलता विनाना, कारण के धैर्यपणाथी अखंडित महाव्रतने
धारण करी शके ठे. एवी रीतें मूलगुणोनुं धारवापणुं कहीने हवे उत्तर
गुणोनुं धारवापणुं कहे ठे. लोकोपासेथी अन्न, पाणी, तथा धर्मोनां उप-
करण लइने ते पर आजीविका चलावनार; पण धन, धान्य, सोनुं, गाम,
के नगरने ग्रहण करे नहीं; हवे मूलगुण अने उत्तर गुणनां धारण कर-
वानां कारणभूत गुणने कहे ठे. सामायिकमां रहेनारा, “सम,” एटले
रागद्वेष रहित आत्मा, अने तेने ज्ञानादिक गुणोनी जे प्राप्ति ते सामा-
यिक कहेवाय, तेमां रहेनारा; अने एवी सामायिकमां रहेनार मुनि मू-
लोत्तरगुणवाला चारित्रने पाळवाने समर्थ ठे. हवे उपरनां लक्षणो तो स-
घला साधुउने सरखां होय ठे, अने गुरुनुं असाधारण लक्षण तो तेउनुं
धर्मोपदेशकपणुं ठे. संवर अने निर्जरारूप, यति अने श्रावक संबंधि धर्म
नो जे उपदेश करे, ते धर्मोपदेशक कहेवाय. वली सझूत (सत्य तत्वो-
वाळां) शास्त्रोना जे अज्यास करे, ते “गुरु” कहेवाय.

हवे कुगुरुनुं लक्षण कहे ठे.

सर्वाज्ञिदाषिणः सर्वज्ञोजिनः सपरिग्रहाः ॥

अब्रह्मचारिणो मिथ्योपदेशा गुरवो न तु ॥ ९ ॥

अर्थ:— सर्वे इच्छाउं राखनारा, सघलुं खानारा, परिग्रहधारी. ब्रह्मचर्य
नहि पाळनार, तथा मिथ्या उपदेश करनाराउने गुरु नहिं जाणवा.

टीका:— स्त्री, धन, धान्य, सुवर्ण, खेतर, घर, ढोर इत्यादि राखनाराउं
सर्वाज्ञिदाषिण कहेवाय; तथा मद्य, मांस, अनंतकाय आदिकनुं नक्षण
करनारा “सर्वज्ञोजी” कहेवाय. तथा पुत्र, स्त्री आदिकनी साथे रहेना-
रा सपरिग्रह कहेवाय. अने तेथीज तेउने अब्रह्मचारीपणुं आवी जायठे.
तो पण अब्रह्मनुं महादोषपणुं देखाडवा माटे जुडुं “अब्रह्मचारिनुं” वि-
शेषण आपेलुं ठे. हवे कुगुरुपणानुं असाधारण कारण कहे ठे: ते ए के ते-
उ “मिथ्योपदेशी” ठे; एटले प्रमाणपुरुषना उपदेश रहित. तेउनुं धर्म
कथन ठे. माटे एवाउने गुरु कहेवाय नहीं; अही शंका करे ठे के, जो

કદાચ તેજમાં ધર્મોપદેશનું દેવાપણું હોય, તો પઠી પરિગ્રહના રહિતપણાના દોષોને જોવાની શી જરૂર છે? તેને માટે કહે છે.

પરિગ્રહારંજમગ્ના સ્તારયેયુઃ કથં પરાન્ ॥

સ્વયં દરિજોન પરમીશ્વરીકર્તુમીશ્વરઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:— પરિગ્રહના આરંજમાં મગ્ન થઈલાઈ પરને શી રીતે તારી શકે? કારણ કે, જે માણસ, પોતેજ દરિદ્રી હોય, તે વીજાને શી રીતે શ્રીમંત કરી શકે?

હવે ધર્મનું લક્ષણ કહે છે.

દુર્ગતિપ્રપતત્પ્રાણિ ધારણાધર્મ ઉચ્યતે ॥

સંયમાદિર્દશવિધઃ સર્વજ્ઞોક્તોવિમુક્તયે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:— દુર્ગતિમાં પડતા પ્રાણિને ધારણ કરે, તે ધર્મ કહેવાય; અને તે સંયમાદિક દશ પ્રકારનો, સર્વજ્ઞ પ્રજ્ઞ કહેલો ધર્મ, મોક્ષ માટે થાય.

ટીકા:— દુર્ગતિ ગટલે નરક અને તિર્યચ રૂપ, ગતિમાં પડનારા પ્રાણિને જે ધારી રાણે, ગટલે ત્યાં જતાં અટકાવે તે “ધર્મ” કહેવાય. વસ્તી જે નર. દેવ. તથા મોક્ષગતિમાં જંતુને ધારણ કરે, તે પણ “ધર્મ” કહેવાય. અને તે ધર્મ હવે જેનું વર્ણન કરવામાં આવશે, એવા સંયમ આદિક દશ પ્રકારનો છે; અને તે પણ સર્વજ્ઞ પ્રજ્ઞ કહેવાથી મોક્ષ માટે થાય છે. અને વીજા દેવોયે તો સર્વજ્ઞપણા વિના ચલાવેલો ધર્મ પ્રમાણ રૂપ નથી; હવે અહીં વાદી શંકા કરે છે કે, સર્વજ્ઞનાં વચનોનો અનાવ હોવાથી પણ, પુત્રપતિના કહેલા ધર્મનું (વેદવાક્યાનું) તો પ્રામાણિકપણું પડી શકે છે. કારણ કે પ્રેરણા (ગટલે વેદોનું પ્રેરકવાક્ય) છે તે, જૂત, અશિષ્ય, વર્નનાત, મ્બુદ્ધ, મૂઢ, વ્યવહિત, વિપ્રકૃષ્ટ વિગેરે અર્થોને જણાવવાને સમર્થ છે; પણ હંડિયો કંઈ જણાવવાને સમર્થ નથી. વસ્તી તે વેદિક ધર્મ, અરેભેદ હોવાથી પુત્ર સંબંધિ દોષોનો તેમાં પ્રવેશ નહિ અર્થથી પ્રમાણરૂપ છે, વસ્તુ છે કે, સત્. ત્યાં મુખિ વોચનાગ્ને આર્થીન છે, ૧૩ ને રૂચિત્ર પ્રદ શકે છે અને તે દોષનો અનાવ મળવાના મુ- ૧૪ સ્વચિત્ર પ્રદ શકે છે અને તેનાં વચનોમાં દોષની સંક્રાંતિ (અ- ૧૫ અગ્રાવ છે, અગ્રાવ હરેનાનો અગ્રાવ માનતે હમે, આધ્ય-

रहित दोषो रही शकता नथी. वली पुरुषसंबंधि वनावटमां दोष, अदो-
षनो विचार थाय, पण वेदमां तो कर्त्तानोज अज्ञाव होवाथी अमोने दो-
षनी शंकाज नथी. आ सघलुं वादिनुं कहेवुं ठे. हवे तेनो उत्तर आपे ठे.

अपौरुषेयं वचन, मसंज्ञवं जवेद्यदि ॥

न प्रमाणं जवेद्याचां, ह्याप्ताधीना प्रमाणता ॥ १७ ॥

अर्थः— पुरुषविनानुं वचनज असंज्ञवित ठे, अने कदाच होय, तो
पण ते प्रमाण नथी; कारण के, वचनोनी प्रमाणता आसने (यथार्थ
वक्ताने) आधीन ठे,

टीकाः— पुरुषें स्थान, करण (इन्द्रिय) आदिकना अजिघातथी वो-
लेलुं वचन पौरुषेय कहेवाय. अने स्थान करण विनानुं जे वचन ते अ-
पौरुषेय, ते परस्परविरुद्ध ठे. अने तेथी ते आकाशना परमाणुनी पेठे
असंज्ञवित ठे. तेम ठतां अमूर्त्तनुं अदर्शन कहेवुं ते पण प्रमाण न हो-
वाने लीधे युक्त नथी. ताळी आदिकथी थता शब्दना श्रवणने जो प्र-
माण गणियें, तो ते पण युक्त नथी; कारण के, तेम मानवामां पण तेनी
कोइथी पण उत्पत्ति सिद्ध थाय ठे; माटे एस ताळी आदिकथी शब्दनी
उत्पत्ति मानवामां तो जलटो अपौरुषेयपणाने दोष आवे ठे. कारण के,
जेम एक शब्द माटे ज्यारे स्थान करणनी जरूर पडी. त्यारे तेना जेज
वीजा शब्दो माटे पण तेनी जरूरीयात ठे. वली एदस्थें वलींनी मटकी
जोवा माटे करेलो दीवो, त्यां रहेला पुडलाने पण देखाडी आपे ठे.
माटे एवी रीतें वचनने अपौरुषेयपणुं घटतुं नथी. वली जो अप्रामाणिक
पणानी टेवना बलथी आकाशादिकनी पेठे शब्दने अपौरुषेय पणुं मानियें.
तो पण ते प्रमाण न थाय. कारणके यथार्थ वक्तानांज वचनो प्रमाण ठे.
कारण के शब्दो ज्यां सुधि कहेनारने आधीन होय. त्यां सुधि गुणनाज
होय; पण दोषयुक्त बोलनारने तो गुणोतो अज्ञाव ठे; माटे एवा अ-
पौरुषेय वचनमां तो गुणोने दाखल पवानो पण अज्ञाव ठे. अज्ञाव ज-
हेनारविना गुणो आश्रयविना रही शक्ता नथी. वली आ वचनोमां गुणो
ठे के. नहि ? ते पण पौरुषेय वचनमां जोवानुं ठे. पण वेदमां तो वचन-
नोज अज्ञाव ठे, तो तेमां गुणो होय. एवी अमोने शंका पर जती नथी.

एवी रीतें असंज्ञव पणार्थी अपौरुषेय वचननो अज्ञाव कह्नीने, अस-
र्वज्ञें रचेला धर्मनुं अप्रामाणिकपणुं कहे ठे.

मिथ्यादृष्टिजिराम्नातो, हिंसाद्यैः कलुषीकृतः ॥

स धर्म इति वित्तोपि, जवभ्रमणकारणं ॥ १३ ॥

अर्थः— मिथ्यादृष्टि एटले हरि, हर, ब्रह्मा, कपिल, बुद्ध, आदिकें प्र-
रूपेलो धर्म, जो के मुग्धबुद्धिउं प्रति प्रसिद्ध ठे, तो पण, ते हिंसादि-
कथी कलुषित होवार्थी जवमां जमाववानो हेतुभूत ठे, कारण के, तेउना
बनावेला आगमो हिंसादिकथी दूषित थयेला ठे. हवे, कुदेव, कुगुरु तथा
कुधर्मनो आक्षेप सहित प्रतिकेप करे ठे.

सरागोऽपिहि देवश्चेत्, गुरुरब्रह्मचार्यपि ॥

कृपाहीनोपि धर्मः स्यात्, कष्टं नष्टं दृष्ट्वा जगत् ॥ १४ ॥

अर्थः—जो देव, राग, द्वेष अने मोहसहित होय, गुरु, अब्रह्म सेवनार,
तथा उपलक्षणार्थी मूलोत्तरगुणरहित होय, तो अरेरे !!! तेवा देव, गुरु
अने धर्म जगतने दुर्गति आपवार्थी तेनो नाशज कयों ठे. (एम समजवું)

हवे एवी रीतें, कुदेव, कुगुरु, तथा कुधर्मने ठोडवार्थी सुदेव, सुगुरु,
अने सुधर्मने अंगीकार ते करवारूप जे सम्यक्त्व ते, आत्मपरिणामरूप
ठे, ते आपणा ठगस्थ आदिकने प्रत्यક્क नथी. पण केवल लिंगार्थीज ज-
णाय ठे, हवे ते लिंगो देखाडे ठे.

शमसंवेगनिर्वेदा, नुकंपास्तिक्यलक्षणैः ॥

लक्षણैः पंचभिः सम्यक्, सम्यक्त्वमुपलक्ष्यते ॥ १५ ॥

अर्थः— समता, संवेग, निर्वेद, अनुकंपा, अने आस्ता, ए पांच लक्ष-
ણોવાલું समकित सारी रीतें ઝલવી શકાય.

टीकाः— शम, एटले समता अनंतानुबंधि कपायना अनुदयार्थी स्वा-
जाविक रीतें थाय ठे, अथवा कपायનાં પરિણામરૂપ કડવાં ફલોને જો-
વાર્થી થાય ઠે, વહી કેટલાકો ક્રોધની સ્વરજનો, તથા વિષયની તૃણાનો
ઢપશમ તેને પણ સમતા કહે ઠે. કારણ કે, સમકિતી અને સાધુની

કરનાર માણસો, ક્રોધની સ્વરજર્થી તથા વિષયની તૃણર્થી શી
બપસ થઈ શકે. હવે અહીં શંકા કરે ઠે કે, જો ક્રોધની સ્વરજ

तथा विषयनी तृष्णाना उपशमने समता मानियें तो अपराधी अने नि-
रपराधि उपर क्रोध करता एवा, तथा विषयतृष्णामां आसक्त रहेला,
एवा कृष्ण अने श्रेणिक आदिकने समता केम संजवे ? अने जो सम-
ता न होय तो सम्यक्त्वनो पण संजव नहिं थाय. हवे ते शंकानुं समा-
धान करे ठे के, लिंगी समकित होते ठते तेमां लिंगोनुं अवश्य होवुं जोइ-
यें, एवो कांइ नियम नथी कारण के लुहारना घरमां धुंवाडा विनानो पण
अग्नि देखाय ठे; तेमज राखथी ठांकेला अग्निमां धुंवाडानो लेशमात्र पण
होतो नथी. पण आटलो तो नियम ठे के, सुपरीक्षित लिंगो होय; माटे
एवी रीतें कृष्णादिकने, संज्वलन कषायना उदयथी क्रोधनी खरज, तथा
विषयनी तृष्णा हती; कारण के केटलाक संज्वलन कषायो पण तीव्र-
पणाथी अनंतानुबंधी सरखा विपाकवाला होय ठे; हवे संवेग एटले मो-
क्षनो अजिलाष. कारण के समकितवंत प्राणी चक्रवर्त्ति इंद्र आदिकनां
वीषयसुखने दुःखरूप मानतो थको मोक्षसुखनेज सुखरूप मानेठे. हवे
निर्वेद एटले जवथी वैराग्य. कारण के समकित्ती प्राणी दुःखदायी एवा
जवरूपी केदखानामां कर्मरूपी कोटवालथी दुःखित थयो थको, तेमांथी
बुटवाना उपायने करवाने असमर्थ थयो थको, ममतारहित दुःखथी
खेदित थयो थको रहेठे. केटलाको तेउ वनेनो (संवेग निर्वेदनो) उ-
लटासुलटो पण अर्थ करे ठे. हवे अनुकंपा एटले दुःखीने स्वार्थ विना
दुःखमांथी ठोडाववानी इच्छा. कारण के स्वार्थनी करुणा तो बाध आदिक-
ने पण पोतानां वच्चांउनी रक्षामाटे होय ठे. ते अनुकंपाना वे जेदो ठे.
द्रव्यथी अने जावथी. द्रव्यथी एटले शक्ति प्रमाणे दुःखीने दुःखथी ठो-
डाववुं ते; अने जावथी हृदयमां कोमलता लाववी ते. (अथवा प्रकारां-
तरें जीवने धर्म पमाडवानी बुद्धि ते जाव अपुकंपा) हवे आस्तिकपणुं
एटले, जिनेश्वरनां कहेलां तत्वमां शंका कंखारहित करवानी बुद्धि. का-
रण के, आस्तिकपणुं ते सम्यक्त्वनुं लिंग ठे.

शम एटले सुपरीक्षित बोलनारनां करेलां आगमोनां तत्वोमां आग्र-
ह राखी, मिथ्यात्विनां तत्वोना आग्रहनो उपशम करवो ते. कारण के
जे अतत्त्वने तजीने तत्वने ग्रहण करे ते समकीती कहेवाय. संवेग एटले
चारे गतिउमां यतां दुःखोथी जय पामीने, तेनी शांतिमाटे जे, धर्मने अ-

નુસરવું તે. અને નિવેંદ એટલે કામઝોગોને આ લોક તથા પરલોકમાં પણ દુઃખના હેતુ જાણી, તેનો ત્યાગ કરવો તે. અને અનુકંપા એટલે સઘલા જીવો સુખના અર્થી, અને દુઃખનો ત્યાગ કરવાની ઇચ્છાવાલા છે, એમ જાણી તેમનાપર દયા કરવી તે અનુકંપા. આસ્તિકતા એટલે જિનેશ્વરે કહેલા, જીવ તથા પરલોક આદિક અતીંદ્રિય પદાર્થો ધરાય છે, એમ માનવું તે. માટે તે પાંચે લક્ષણોથી સમ્યગ્દર્શન ઊભરી શકાય છે.

હવે સમકિતનાં લિંગો કહીને, (પાંચ) જૂષણો કહેવે.

સ્થૈર્ય પ્રજાવના ઋક્તિઃ કૌશલં જિનશાસને ॥

તીર્થસેવા ચ પંચાસ્ય જૂષણાનિ પ્રચક્ષતે ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ— જિનશાસનમાં સ્થિરતા, પ્રજાવના, ઋક્તિ, વિચક્ષણતા, તથા તીર્થની સેવા એ પાંચ સમકીતનાં જૂષણો છે.

ટીકાઃ— સ્થૈર્ય એટલે જિનશાસનથી ચલિત થયેલા પર જીવને સ્થિર કરવો, તથા પોતે અન્ય દર્શનીની ક્ષતિ જોડને ચલાયમાન ન થવું તે. પ્રજાવના આઠ પ્રકારની છે; તેના સ્વામિ નીચે પ્રમાણે. પેહેલો “પ્રાવચનિક” એટલે અંગોપાંગાદિક શાસ્ત્રોનો જાણનાર. બીજો ધર્મકથા કહેનાર એટલે “ધર્મકથી” ત્રીજો “વાદી” એટલે, વાદી પ્રતિવાદી, સત્ય અને સત્યાવાદી ચતુરંગી સત્યામાં, પ્રતિપક્ષિને હરાવીને પોતાના પક્ષને સ્થાપન કરનાર. ચોથો “નૈમિત્તિક” એટલે ત્રૈકાલિક જ્ઞાનવાલાં શાસ્ત્રોને જાણનાર અથવા જાણનાર. પાંચમો “તપસ્વી” એટલે અષ્ઠમ આદિક તપ કરનાર. ષષ્ઠો “વિદ્યાવાન” એટલે પ્રજ્ઞાસિ આદિક વિદ્યાદેવિયો જેને સહાય છે તે. સાતમો “સિદ્ધ” એટલે અંજન, પાદલેપ, તિલક, ગોલી, તથા વૈક્રિય આદિક લબ્ધિવાલો તે સિદ્ધ કહેવાય. આઠમો “કવિ” એટલે ગદ્યપદ્યાત્મક ગ્રંથ રચનાર. તે આઠે દેશ કાલને યોગ્ય જિનશાસનની પ્રજાવના કરનારા છે. તેઓનું કાર્ય તે પ્રજાવના નામનું બીજું જૂષણ જાણવું. હવે ઋક્તિ એટલે અધિક ગુણીનો વિનય કરવો તે. એટલે તે આવતે ઠતે યજ્ઞ થવું, હાથ જોડવા; આસન આપવું, વંદના કરવી, પઠવાડે મુકવા જવું इत्यादि પ્રકારનો વિનય કરવો; તથા વૈયાવઠ કરવી, એટલે આચાર્યોપાધ્યા-આદિક દશેની અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર, પાત્ર, ઔપધ આદિકથી જે વૈયાવ-

उ करवी ते: ते ऋक्ति नामें व्रीजुं नूपण जाणवुं. हवे कौशल एटले जेम अनार्यदेशमां रहेला आर्द्धकुमारने श्रेणिक राजाना पुत्र अजयकुमारें विचक्षणताथी प्रतिबोध्यो: तेवी कौशलता ते चोथुं कौशल नामें नूपण जाणवुं. हवे तीर्थ वे प्रकारनुं. एक अव्य तीर्थ अने व्रीजुं जाव तीर्थ, ज्यां तीर्थकरनां जन्मादिक कल्याणक प्रयां होय, ते क्षेत्रने अव्यतीर्थ जाणवुं; तथा चतुर्विध संघ, अने प्रथम गणधर ते जावतीर्थ जाणवां. तेनी सेवा ते तीर्थसेवा नामें पांचमुं नूपण जाणवुं.

हवे समकीतनां पांच दूषणो कहे ठे.

शंकाकांक्षा विचिकित्सा, मिथ्यादृष्टिप्रशंसनम् ॥

तत्संस्तवश्च पंचापि, सम्यक्त्वं दूषयंत्यलं ॥ १७ ॥

अर्थ:- शंका, कंखा, दुगंठा, अथवा फलसंदेह, मिथ्यादृष्टिनी प्रशंसा, तथा मिथ्यादृष्टिनो परिचय ए पांचे दोषो समकीतने दूषित करे ठे.

टीका:- शंका वे प्रकारनी; देशथी अने सर्वथी, सर्वथी, एटले धर्म ठे, के नहीं ? एवी जे शंका, ते सर्वथी शंका जाणवी. अने धर्म मान्येठते पण, जीवादिक पदार्थो सर्वव्यापक ठे के देशव्यापक ठे, इत्यादि जे शंका ते देशथी शंका जाणवी. आ वने प्रकारनी शंका सम्यक्त्वने दूषण लगाडे ठे. कारण के, सधला पदार्थो केवलीगम्य ठे; आपणे ठन्नस्थ होवाथी तेमने जाणी शकता नथी, अने ते आसनां वचनो होवाथी संदेह करवा लायक नथी. तो पण मोहना वशथी थयेली शंकाने अटकाववी ते मुश्केल ठे. सूत्रना एक अक्षरनी अरुचि करनारने पण मिथ्यादृष्टि कहेलो ठे. माटे शंका न करवी. हवे कंखा एटले कुदर्शननी वांठा. ते पण देशथी अने सर्वथी, एम वे प्रकारनी ठे; सधला पाखंडि धर्मनी वांठारूप, सर्वथी कंखा जाणवी. अने एकेक अन्य दर्शननी वांठारूप, देशकंखा जाणवी. जेम बुद्धे स्नान, पान, आद्यादन, शयनीय इत्यादिनां सुखवालो धर्म कहेलो ठे, एम कहेवुं ते देशकंखा जाणवी. माटे एवी रीतनी देशथी अने सर्वथी जे कंखा करवी ते सम्यक्त्वने दूषण करनारी ठे. हवे विचिकित्सा एटले चित्तनो विप्लव, जेमके तप आदिक करवां ते वेळुना कोलीआ जेवां, अने तेनुं फल तो मले के, न मले, इत्यादि जे विचारवुं, ते विचि-

કિત્સા કહેવાય, અને તે પણ સમ્યક્ત્વને દૂષિત કરે છે. શંકા અને વિચિકિત્સામાં જોકે તફાવત જેવું નથી જણાતું, તોપણ શંકા છે તે, દ્રવ્ય-ગુણના વિષયવાલી છે, અને વિચિકિત્સા તે ક્રિયા વિષયવાલી જાણવી. અથવા વિચિકિત્સા એટલે મુનિનાં મલમલિન ગાત્રો देखी डुगंठा करवी ते. हवे चोथो दोष मिथ्यात्वीनी प्रशंसा, एटले जिनागमथी विपरीत दर्शनीउंनी प्रशंसा करवी ते. तेना वे जेदो. सर्वथी तथा देशथी. सर्वथी, एटले सघलां दर्शनोने युक्तिवालां कहेवां ते. અને देशथी, एटले अन्य-एवा एकनां दर्शनने तत्ववालुं मानवुं ते. वन्ने जातनी मिथ्यात्विनी प्रशंसा सम्यक्त्वने दूषण लगाडनारी છે. हवे पांचमो दोष मिथ्यात्विउनुं संस्तव एटले तेउनो परिचय करवो ते, कारण के मिथ्यात्विउंना परिचयथी, ते-उंनी क्रिया देखवाथी, तथा प्रक्रिया सांचलवाथी, समकीतीउने પણ દૃષ્ટિ વિપર્યાસ થાય છે; ત્યારે મંદબુદ્ધિની તો વાતજ શી કરવી ? માટે તે મિથ્યા-ત્વિઉનો પરિચય પણ સમ્યક્ત્વને દોષિત કરનારો છે. એવી રીતે ઉપર કહેલા ગુણોવાલા, તથા દૂષણરહિત સમ્યક્ત્વને, દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાલ તથા જ્ઞાવની સામગ્રીપૂર્વક, ગુરુની પાસે વિધિપૂર્વક અંગીકાર કરીને શ્રાવકો પાલે છે.

હવે મિથ્યાત્વ મોહનીમાં રહેલો પ્રાણી, એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં પદ્યોમનો અસંખ્યાતમો જાગ જાણી, એવી આયુર્વર્જિત સાતે કર્મની સ્થિતિ જ્યારે રાખે, ત્યારે તેને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય, અને તેમાંથી પૃથક્ત્વ, પલ્યોપમ, (એટલે વેથી નવ પલ્યોપમ સુધિની) સ્થિતિ જ્યારે ઊઠી થાય ત્યારે જીવને દેશવિરતિ પ્રાપ્ત થાય, એવી રીતે અણુવ્રતના મૂલરૂપ સમ્યક્ત્વનું વર્ણન કર્યું.

હવે પાંચ અણુવ્રતોનું સ્વરૂપ કહેઠે.

વિરતિં સ્થૂલહિંસાદે, ધિવિધત્રિવિધાદિના ॥

અહિંસાદીનિ પંચાણુ, વ્રતાનિ જગદુર્જિનાઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:— મન, વચન, અને કાયાથી, કરવું નહીં, કરાવવું નહીં; એવી ઠ જોદે, સ્થૂલ હિંસાદિકથી જે વિરમવું, તેને જિનેશ્વરોયે, પાંચ અણુ-વ્રતો કહેલાં છે.

ટીકા:—સ્થૂલ હિંસા, એટલે મિથ્યાત્વિઉં માનેલી અથવા, ત્રસ જી-

वोनी हिंसा अने उपलक्षणशी निरपराधि जीवोने संकटपूर्वक मारवा ते. अने आदि शब्दना ग्रहणशी स्थूल एवं अनृत (जृतुं वोखुं ते) चोरी, अब्रह्मचर्य, तथा परिग्रहोनुं पण ग्रहण करवुं. ते पांचेची जे विरमवुं; तेने जिनेश्वरोए पांच अणुव्रतो कहेलां ठे. ते विरति मन, वचन, अने कायाशी कराववा, तथा करवारूप ग्रहण करवी. अहीं अनुमोदनानो जांगो दाखल कयों नथी; तेनुं कारण ए के, गृहस्थोने पुत्रादिक संबंधि परिग्रहनी अनुमोदना होय, तेथी तेनो अत्र निषेध कयों ठे. अन्यथा गृहस्थो तथा साधुर्ल एक सरखा थड जाय, हवे अहीं शंका करेठे के, जगवानें आगममां गृहस्थने त्रिविधें त्रिविधें पण पचखाण कहेलुं ठे, ते ठतां अहीं अनुमोदनानो जांगो केम ग्रहण नथी करता? तेने माटे कहे-ठे के, जे गृहस्थ दीक्षा लेवाने तत्पर थयेलो, पडिमाधारी होय, ते त्रिविधें त्रिविधें पचखाण करी शके ठे, अथवा स्वयंचूरमण समुद्रमां रहेला मत्स्यआदिकना मांसनुं पण त्रिविधें त्रिविधें पचखाण करी शकाय ठे. (कारण के ते मांस मलवानो असंजव ठे.) माटे ते त्रिविध त्रिविधनो पाठ अटपविषयवालो ठे, पण छिविध त्रिविधनो पाठ तो वाहुल्यविषयवालो जाणवो.

हवें त्रिविध त्रिविध, एटले मन, वचन. कायाशी करवा. कराववा तथा अनुमोदवारूपें लेखतां तेना उगणपचास जांगा घाय ठे. अने तेना त्रणे काळने लेखे एकसोने सडतालीश जांगा प्राप्त ठे. तेमां अतीत काळना निंदारूपने, वर्तमान काळना संवररूपें, अने अनागत काळना पचखाण रूपें ठे. एवी रीतें सामान्यपणाशी हिंसादिकने गोचर एवी विरतिने देखाडीने, हवे तेनुं विशेष स्वरूप देखाडता थका कहे ठे.

पंगुकुष्टिकुणित्वादि, दृष्ट्वा हिंसाफलं सुधीः ॥

निरागखसजंतूनां, हिंसां संकटपतस्त्यजेत् ॥ १९ ॥

अर्थः— बुद्धिमान् माणसें, पांगलापणुं, कुष्टिपणुं, तथा हाय आदि-कनुं दुठापणुं. ते सघलाने हिंसानां फलरूपें जोडने. निरपराधी पदा प्राप्त जीवोनी संकटपूर्वक हिंसाने तजवी जोडयें.

टीकाः— पांगलो एटले. पण होय ठतां जे चालवाने कलमन होय ते

અને ઉપલક્ષણથી નીચલી કાયના તમામ દોષોવાલો. કુટ્ટી એટલે ચાં-મડીનાં રોગવાલો, અને ઉપલક્ષણથી અનેક પ્રકારના રોગોવાલો, અને કુણિ એટલે ઁંડિત હાથવાલો, અને ઉપલક્ષણથી શરીરના ઉપલા જાગોમાં દૂષણોવાલો, તે સઘલાંને શાસ્ત્રથી હિંસાનાં ફલરૂપ જાણીને, બુદ્ધિમાન્ માણસેં તે હિંસાને તજવી. હિંસા કોની તજવી ? તે હવે દે-લાહે છે. બેંડ્રિયાદિક નિરપરાધી ત્રસ જીવોની સંકલ્પપૂર્વક હિંસા તજવી. પણ અપરાધીયોની હિંસા તજવાનો નિયમ નથી. ત્રસ શબ્દથી એ-કેંડ્રિય જીવની હિંસા તજવાનો પણ નિયમ થઈ શકતો નથી. સંકલ્પ એટલે, “ આ પ્રાણીને હું માંસ આદિક મેલવવા માટે મારી નાંખું ” એવી બુદ્ધિથી હિંસા ન કરવી. પણ આરંજમાં થતી હિંસાનું પચ્ચલાણ પાલી શકાતું નથી. માટે ત્યાં જતના રાખવી.

હવે જેઠ જીવ તથા શરીરને ઁકાંત જિન્ન માને છે, તેના મતે શરીરનો નાશ થવાથી પણ જીવનો નાશ થતો નથી. વલી જીવ તથા શરીરને ઁકાંત અજિન્ન માનવાથી, શરીરના નાશની સાથેજ જીવનો પણ નાશ થાય છે, ત્યારે પરલોકજ ઠેરતો નથી. માટે દેહથી જીવને જિન્ન અજિન્ન, એમ સ્યાદ્વાદથી માનતે ઠતે, દેહનો નાશ થતાં જે પીડા થાય છે, તેને હિંસા કહે છે. માટે જે હિંસામાં મરનારને દુઃખ ઉપજે, મનને ક્લેશ થાય, અને તેના શરીરના જાગોનો જેમાં નાશ થાય, એવી હિંસાને વિદ્વાન્ માણસેં તજવી. પ્રાણી, પ્રમાદથી જે કોઈના પ્રાણનો નાશ કરે છે, તે હિંસા સંસારરૂપી વૃદ્ધનાં વીજ સમાન છે. મરનાર મરે અથવા ન મરે, તો પણ પ્રમાદીને હિંસા લાગેજ છે, અને અપ્રમાદીને હિંસા થતાં

હિંસા લાગતી નથી. વલી જીવને નિત્ય તથા અપરિણામી માન-

૧ હિંસા થતીજ નથી, અને ક્ષણિકવાદીના મત પ્રમાણે તો જીવ,

ક્ષણેજ નાશ પામી રહ્યો છે, ત્યારે હિંસા શાની થાય ? માટે જીવ-

નિત્યાનિત્ય તથા પરિણામી માન્યે ઠતે કાયના વિયોગેં કરીને હિંસા ઘટી શકે છે, કારણ કે, પીડા છે, તે, પાપનું કારણ છે. વલી કેટલાકો એમ કહે છે કે, ઘાતકી પ્રાણીંને મારી નાંખવાં, કારણ કે, તેવા ઘાતકી એક જીવને મારવાથી ઘણા જીવોનું રક્ષણ થાય છે, તે કહેણું પણ અયુક્ત છે, કારણ કે, સઘલા પ્રાણીં વીજાંના નાશથી પોતાનું પોષણ કર-

નારા છે, અને તેથી સઘલાઈને મારી નાખવા જોઈયે, અને એમ કરવાથી તો, વટાવની ઇજ્જા કરતાં થકાં, મૂલપુંજી ચોવાજેવું થયું. અને ધર્મ તો અહિંસામય છે, તે હિંસાથી કેમ થાય ? કારણ કે, પાણીમાં ઉત્પન્ન થતાં કમલો, અગ્નિમાં-થી ઉત્પન્ન થતાં નથી. વલી પાપોના હેતુરૂપ જે હિંસા, તે પાપોનો શી રીતે નાશ કરે ? કારણ કે, મૃત્યુના હેતુરૂપ જે જેર, તે જીવિતમાટે શી રીતે ધાય ? વલી કેટલાકો એમ કહે છે કે, દુઃખી જીવોને દુઃખમાંથી ઠોડાવવામાટે મારી નાખવા, તે કહેવું પણ અયુક્ત છે, કારણ કે, તેવા જીવો મરાયાવાદ જો નરકગામી થાય, તો તેમને સ્વલ્પ દુઃખમાંથી ઠોડાવી અધિક દુઃખમાં ઘાલવા જેવું થાય; માટે એવી રીતનાં કુતીર્થિર્જનાં વચનોને તજવાં. વલી નાસ્તિક વાદીઁ કહે છે કે, આત્માજ નથી, અને તેનાવિના હિંસા-જ કોની થાય ? અને હિંસાનું ફલ પણ કોને મલે ? જેમ પીઠાં (પિટ) આદિકથી મદિરાની ઉત્પત્તિ થાય છે, તેમ પંચજૂતથી ચૈતન્યશક્તિ ધાય છે, અને જ્યારે તે જૂતોનો નાશ થાય છે, ત્યારે જીવનું મૃત્યુ થયું, એમ કહેવાય છે; આત્માનો અજ્ઞાવ હોતે ઠતે, તેના મૂલરૂપ જે પરલોક. તે પણ ઘટે નહીં; અને એવી રીતે પરલોકનો પણ અજ્ઞાવ થવાથી પુણ્ય પાપની વાત કરવી, તેજ વૃથા છે. વલી તપ, સંયમ આદિક તો જોગોની પંચના-રૂપ છે. હવે તેનો ઉત્તર કહે છે. દેહમાં રહેલો જીવ. સ્વસંવેદનતાપીજ સિદ્ધ થાય છે; વલી હું સુખી હું, દુઃખી હું, ઇત્યાદિ તેની પ્રતીતિ છે: “ હું ઘડાને જાણું હું ” એમ કહેવામાંજ કર્મ, કર્તા. અને ક્રિયા એ ત્રણે જાણાય છે; તે ઠતાં કર્તાને જા માટે નિષેધવો પડે છે ? વલી જો શરીરને કર્તા માને, તો તે અચેતન હોવાથી, કર્તા ઠરી શકે નહીં. અને જૂત અને ચૈતન્યના સંયોગથી જો માને, તો ચેતનને અસંગતપણું આવે છે; વલી તેમને એક કર્તાપણાનો અજ્ઞાવ હોવાથી. મેં આ સાંજલ્યું. મેં ટીકું, મેં સ્પર્શ કર્યું, મેં સુંઘ્યું, મેં ચાખ્યું, ઇત્યાદિ બોલવું તેમને ઘટી શકે નહીં. માટે એવી રીતે જેમ સ્વસંવેદનથી પોતાનાં દેહમાં આત્માને અસ્તિત્વે માન્યો. તેમ પરના દેહમાં પણ અનુમાનથી જાણવો. વલી પોતાના દેહમાં બુદ્ધિપૂર્વક યતી ક્રિયાને જોડેને. વીજાઈમાં પણ તેવીજ રીતે જાણવી. એમ પ્રમાણથી સિદ્ધ થયેલી વાતને કોણ નિવારી શકે છે ? માટે એવી રીતે જીવની સિદ્ધિ હોતે ઠતે. પરલોકને માનવો તે હુલેટ નથી; અને

પઠી પુણ્ય પાપ તો પોતાની મેલેજ ઘટી જાય છે. વહી તપ, સંયમ આદિ-
ક જોગોથી ઠગાવારૂપ છે; એમ કહેવું, તે પણ ઝનમાદરૂપ છે; એવી વાત
કયા સચેતન માણસને હસવારૂપ થતી નથી ? માટે, જીવ, વાધારહિત
પણે સ્થિતિ, ઉત્પત્તિ, અને વ્યયરૂપ છે; વહી તે, જ્ઞાતા, જોનાર, ગુણી,
જોક્તા, કર્તા તથા શરીર જેટલા પ્રમાણવાલો છે. માટે એવી રીતે આત્મા-
ની સિદ્ધિ થવાથી, હિંસા શા માટે અંગીકાર ન કરાય ? અને તે હિંસા-
નો પરિહાર કરવાથી અહિંસાવ્રત થાય છે.

હવે હિંસાના નિયમમાં સ્પષ્ટ દૃષ્ટાંત કહે છે.

આત્મવત્સર્વનૂતેષુ, સુખદુઃખે પ્રિયાપ્રિયે ॥

ચિંતયન્નાત્મનોનિષ્ઠાં, હિંસામન્યસ્ય નાચરેત્ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:- અન્ન, પાણી, ચંદન વિલેપન इत्याદિક સાધનોથી ઉત્પન્ન થ-
તાં સુખમાં, અને વધ, વંધન આદિકથી ઉત્પન્ન થતાં દુઃખમાં, પોતાને
જેમ સુખનાં સાધનો પ્રિય છે, અને દુઃખનાં સાધનો અપ્રિય છે, તેમજ
પર જીવોને માટે પણ વિચાર કરીને હિંસા કરવી નહીં.

હવે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, નિષિદ્ધ આચરણો સેવવામાં દોષ છે,
તેથી ત્રસ જીવની હિંસાનો પ્રતિપેદ્ય કર્યો, પણ નહીં નિપેદ્ય કરેલી એ-
વી જે સ્થાવરોની હિંસા, તેમાં તો ગૃહસ્થો ગમે તેમ વર્તે !!! તેને મા-
ટે ઉત્તર કહે છે.

નિરર્થકાં ન કુર્વીત, જીવેષુ સ્થાવરેષ્વપિ ॥

હિંસામહિંસાધર્મજ્ઞઃ, કાંદનૃ મોક્ષમુપાસકઃ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:- અહિંસા ધર્મને જાણનારા તથા મોક્ષને ઇચ્છતા શ્રાવકે, સ્થા-
વર જીવોને વિપેક્ષણ કારણવિના હિંસા કરવી નહીં.

ટીકા:- સ્થાવર ઇંદ્રિય પૃથ્વીકાય, અપૂકાય, તેજકાય, વાયુકાય, ત-
થા વનસ્પતિકાય, ઇંદ્રિયલની કારણવિના હિંસા કરવી નહીં. કારણ કે,
ગૃહસ્થથી, પોતાના શરીરમાં તે તથા કુટુંબના નિર્વાહમાં સ્થાવરોની હિં-
સા પાસી શકાતી નથી; પણ ઉપર જણાવેલા કારણોવિના સ્થાવરોની હિં-
સા શ્રાવકે કરવી નહીં. હવે ને શ્રાવક કવો ? તો કે અહિંસા નામના ધ-
ર્મને જાણનારો ઇંદ્રિય પ્રતિપેદ્ય કરેલી અહિંસાના ધર્મને જ જાણનારો એમ

नहीं, पण नहीं प्रतिषेध करेली एवी हिंसामां पण यतनाने जाण-
नार. हवे अहीं कोइ शंका करे के, प्रतिषेध करेली हिंसा तो श्रावक
पाले, पण नहीं प्रतिषेध करेली एवी हिंसा पालवानी तेने शी जरूर ठे?
तेने माटे कहेठे के, ते श्रावक पण यतिनी पेठे मोक्षने इठनारो ठे, मा-
टे ते पण शा माटे निरर्थक हिंसा करे. वली पण कोइ एवी शंका करे
के, हमेशां हिंसा तो जले करे, पण पठी धन आदिकनुं दान दइने ते
पापोनो नाश करशे, माटे ते अहिंसाव्रत पालवाना क्लेशनी शी जरूर
ठे ? तेने माटे हवे कहे ठे.

प्राणी प्राणितलोत्तेन योराज्यमपि मुंचति ॥

तद्वधोत्थमघं सर्वोर्वीदानेऽपि न शाम्यति ॥ ५५ ॥

अर्थः— जो प्राणी, जीववाना लोत्तरी राज्यने पण तजी दीये ठे, ते-
वा प्राणीना वधथी उत्पन्न थतुं पाप पृथ्वीनुं दान देवाथी पण शांत थतुं
नथी (कारण के श्रुतिमां पृथ्वीदानने सर्वदानमां अधिक दान कहेलुं ठे.)

हवे चार अलोकोथी हिंसा करनारनी निंदा कहे ठे.

वने निरपराधानां वायुतोयतृणाशिनां ॥

निघ्नन् मृगाणां मांसार्थी विशिष्येत कथं शुनः ॥ ५६ ॥

अर्थः— निरपराधी, तथा वायु, पाणी, अने घांस खानारा, एवा वन-
मां रहेला मृगोने, मांसने माटे, मारनार माणस कुतराथी केस वधी जा-
य ? अर्थात् तेने कुतरा सरखोज जाणवो.

टीकाः— हवे अहीं कोइ शंका करे के, परनी भूमिमां रहेनार एवा
मृगादिकोने निरपराधी केस कहेवाय ? तेने माटे कहे ठे: अहीं निरप-
राधी, एटले परनां धनने नहीं हरनारा. परनां घरने नही जांगनारा, त-
था परनो वध नहीं करनारा; अने वली वायु, पाणी, तथा घांस खानारा.
ठे, तेउं निरपराधीज ठे. अहीं मृगोना ग्रहणथी उपलक्षणें करी दीजां ए-
ण वनवासी प्राणीउं जाणवां. माटे एवा प्राणीउंने मारनार जे शिकारीउं
तेउंने कुतरा समानज जाणवा.

दीर्यमाणः कुशोनापि यः स्वांगे दंत दूयते ॥

निर्मैतून् सकथं जंतूनंतयेन्निशितायुवः ॥ ५७ ॥

અર્થ:— જે માણસ, એક હાજીથી પણ પોતાના અંગે હણાયો ઠતો હુ-
જાય છે, તે માણસ તીવ્ર હથીયારોથી વીચારા નિરપરાધી પ્રાણીને
શા માટે મારે છે?

નિર્માતું ક્રૂરકર્માણઃ ક્ષણિકામાત્મનોઘૃતિં ॥

સમાપયંતિ સકલં જન્માન્યસ્ય શરીરિણઃ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:— ક્રૂર કર્મો કરનારા (શિકારિડ) પોતાની ક્ષણમાત્રની તૃપ્તિ
કરવા માટે, વીજાપ્રાણીનો સમસ્ત જન્મનાશ કરે છે.

મિયસ્વેત્યુચ્યમાનોઽપિ દેહી જવતિ હઃસ્વિતઃ ॥

માર્યમાણઃ પ્રહરણૈર્દારુણૈઃ સકથં જવેત્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:—તું મરી જા ? એમ કોઈને કહેવાથી પણ તે વિચારો હઃસ્વિત થાય
છે; ત્યારે તેને જયંકર હથીયારોથી મારવાથી તો કેટલું વધું હઃસ્વ થાય.

શ્રૂયતે પ્રાણિઘાતેન રૌદ્રધ્યાનપરાયણૌ ॥

સુન્મોબ્રહ્મદત્તશ્ચ સત્તમં નરકં ગતૌ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:— આગમોમાં સંજલાય છે કે, રૌદ્રધ્યાનમાં તત્પર એવા, સુન્મ
અને બ્રહ્મદત્ત નામેં ચક્રવર્તિયો પ્રાણીયોના ઘાતથી સાતમે નરકે ગયેલા છે,
(અહીં તેમને નરકેં જવામાં રૌદ્રધ્યાન હેતુરૂપ છે, નહીંતર સિંહનો વધ
કરનાર તપસ્વિને પણ નરક મલત,) તેડની કથા કહે છે.

વસંતપુર નામેં નગરમાં એક અગ્નિક નામેં બોકરો હતો. એક દહાડો તે
નગરથી દેશાંતર જવા નિકલ્યો, પણ સાર્થ (સંઘ)થી હુટો પડી જવાથી
તે જમતો થકો તાપસોને આશ્રમે જઈ પહોંચ્યો, ત્યાંના જમ નામના કુ-
લપતિયેં, તેને પુત્ર કરી રાખ્યો, અને ત્યારથી તે જમદગ્નિ નામથી ધૃત્વી-
પ્રસિદ્ધ થયો. ત્યાં તે પ્રત્યક્ષ તે અગ્નિ સરખો થઈને અત્યંત તપ તપતો
હતો, અને તેથી તેનું તેજ પણ ઘણું વધ્યું. ઇટલામાં વૈશ્વાનર નામેં જૈની
દેવ, તથા ધન્વંતરી નામેં તાપસોનો જન્મ દેવ, માંહોં માહેં વિવાદ કરવા
લાગ્યા. એક કહે કે જૈન ધર્મ પ્રમાણરૂપ છે, અને વીજો કહે કે, તાપસ
ધર્મ પ્રમાણરૂપ છે, એમ વાદ કરતાં તેડે એવા નિર્ણયપર આવ્યા કે, આ-
પણે જૈનીડમાં જે જઘન્ય હોય, તેની, અને તાપસોમાં જે ઉત્કૃષ્ટ હોય તેની
પરીક્ષા કરવી, કે ગુણોમાં કોણ ચડીયાતું છે ? ઇટલામાં મિથિલા નામ-

नी नगरीमां, धारण करेल ठे नवो धर्म जेणें एवो पद्मरथ नामें राजा हतो; ते जावयति थइने वासुपूज्य जगवान् पासे दीक्षा लेवा माटे चंपा नगरीयें जतो हतो, ते वखते आ बन्ने देवोए तेने रस्तामां जोयो. पढी तेउथे तेनी परीक्षानी इष्टाथी, तेने अन्नपाणी आपवा मांड्यां; ते वखते ते राजा जू-ख्यो तथा तरस्यो हतो, तोपण तेणें ते दीधां नही; कारण के, धीर पुरुषो पोताना सत्व (धैर्यवासत्यथी) चलायमान थता नथी. वढी ते देवोए रस्तामां करवत सरखा कांटा अने कांकरा विखेरीने तेनां कोमल चरणक-मलोने पण दुःख आप्युं. एवी रीतना मार्गमां पण, पगमांथी रुधिर व-हेतां ठतां पण. ते रुवाला मार्गमां जेम तेम चालवा लाग्यो. वढी तेउथें तेने दोजाववामाटे गायन, नाच आदिक कर्तुं तेपण गोत्रीउपर दिव्य अस्त्रनी पेठे निरर्थक गयुं. तेउं सिद्धपुत्रनुं रूप लेइ, तेने कहेवा लाग्या के, हे महाजागी ! हजु तारुं आयुष्य मोटुं ठे; माटे तारी इष्टा प्रमाणे तुं जोग जोगव्य ? आ यौवनावस्थामां तप करवुं लायक नहीं, वढी कयो उद्योगी माणस मध्यरात्रिना कार्यने प्रजातमां करे ? वढी तारी युवावस्था ज्यारे चाली जाय, त्यारे वृद्धावस्थामां तुं तप करजे ? त्यारे राजायें कहुं के, क-दाच मारुं बहु आयुष्य हशे, तो बहु पुण्य थशे, कारण के कमखिनीनुं नाख पण जलना प्रमाण प्रमाणे वृद्धि पामे ठे. वढी इंद्रियोना विकारवाळां यौ-वनमांज जे तप करवुं, ते तप ठे, कारणके, जयंकर हथियारवाळा रणमां जे शूरा थवुं तेज शूरापणुं ठे. एवी रीतें तेने अचखित जाणीने ते देवो तेनी प्रशंसा करीने जमदग्नि नामें उत्कृष्टा तापसपासे परीक्षामाटे गया. त्यां तेउथे तेने वडनी पेठे विस्तारवाली जटावालो, तथा राफडाउथी ज-राइ गएलापगवालो जोयो. हवे ते देवो तेनी दाढीमां माखो करीने, कपटथी चकलानां जोडांनुं रूप करी तेमां रह्या. पढी एक दिवसे चकलो चकलीने कहेवा लाग्यो के, मारे हिमवंत पर्वतपर जवुं ठे, त्यारे चकली-यें कहुं के, तुं पाठो अहीं आव नहीं, तेथी तने नहीं जवा देउं, त्यारे चकलें कहुं के, जो हुं पाठो न आवुं, तो मने गोहत्यानुं पाप, त्यारे च-कलीए कहुं के, हे प्रिय ! जो तुं आ रुपिना पापना सोगंद खा, तो हुं तने रजा आपुं, ते वचन सांजलीने जमदग्नि तापसें क्रोधातुर थइ, बन्ने पक्षीउने बन्ने हाथमां पकड्यां; अने कहेवा लाग्यो के, सूर्यमां जेम

कार, तेम छुष्कर तपवालो, एवो जे हुं, तेमां पाप शी रीतें जाणुं? त्यारे चकली रुषिने कहेवा लागी के तुं कोप कर मा ? तारुं तप नकामुं ठे, “अपुत्रीआनी गति नथी,” एवी श्रुति तें शुं नथी सांजली ? ते रुषि विचारवा लाग्यो के, हुं स्त्रीपुत्ररहित होवाथी मारुं तप पाणीमां गयुं एवी रीते तेने क्षोत्र पामेलो जोइने, धन्वंतरी जैन धर्मनी प्रतीति थवाथी जैनी थयो. पठी ते वन्ने देवो अदृश्य थया, अने जमदग्नि नेमिककोष्ठ नामें नगरमां गयो. त्यांदक्षप्रत्ये जेम महादेव तेम घणी कन्यावाला जितशत्रु राजापासे ते गयो. त्यारे राजा पण उजो थइ हाथ जोडी तेने कहेवा लाग्यो के, आप अहीं शुं प्रयोजने आव्या ठो ? ते कहो ? त्यारे रुपियें कछुं के, हुं कन्यामाटे आव्यो तुं, त्यारे राजाए कछुं के मारी सो कन्यामांथी तमारी इठा आवे तेने लेइ जाउं ? पठी तेणे राजकन्याना अंतःपुरमां जइ कन्याउने कछुं के, तमारामांथी कोइ पण मारी धर्मपत्नी थाउं ? त्यारे तेउं पोकार करीने कहेवा लागीयो के, जटावालो, घरडो, छुवखो, तथा जिकुक थइने आम बोलतां तुं शरमातो नथी ? त्यारे पवननी पेठे क्रोधित थइने ते रुपियें चडावेला धनुष् सरखी, सघली कन्याउने कुवडी करी दीधी. पठी तेणे आंगणामां धुलथी रमती एक राजानी कन्याने जोइ; त्यारे तेणें कछुं के, तुं मने इछे ठे ? एम कहीं तेने एक बीजोरुं देखाव्युं : त्यारे ते कन्यायें पण लगने सूचवनार एवो पोतानो हाथ खांवो कयाँ. पठी दरिद्रि जेम धनने, तेम तेणें ते कन्याने ग्रहण करी अने राजाए पण विधिपूर्वक गोदान आदिक सहित तेने सोंपी दीधी. पठी तेणें शास्त्रीना स्नेह संबंधथी ते सघली कन्याउने तपशक्तिथी पाठी मारी करी; माटे धिकार ठे एवा मूढोने के, जे पोताना तपने फोगट गुं ठे; पठी जमदग्नि तेणीने पोताना आश्रमपदमां लइ जइने हर्षिणीनी पेठे उठेवा मांडी पठी ते आंगलीउथी दिवसोने गणते ठते कन्या पण कामदेवना कीडावन मग्वा यौवनने प्राप्त थइ. पठी जियें जेम पावनीमाये, तेम जमदग्नि अग्निनी साक्षिण विधिपूर्वक नेणीसाथे लग्न कर्युं. पठी अनुकाशें ते रुषि नेणीने कछुं के नारे माटे चम गावुं तुं के, जेथी, मने उत्तम ब्राह्मण जानियो पुत्र आय-न्याने नेणीयें कछुं के, दक्षिणा पुरमां मार्ग एक बंटेन अनंतर्वास राजानी मार्ग ठे; माटे नेणीने अयें

ना राज्यपर महाबलवान् एवा तेना ठोकरा कृतवीर्यने वेसाज्यो, पण ते उमरें नानो हतो. पढी अनुक्रमें तेणे माताने मोहोडेथी पोताना पिता-ना मृत्युनो वृत्तांत सांजल्यो; त्यारे तेणें सर्पनी पेठे जड्ने जमदग्निने मारी नाख्यो; त्यारे परशुरामें पण पिताना वधथी गुस्से थड, हस्तिना-पुर जड् कृतवीर्यने मारी नाख्यो, कारण के, यमने शुं दूर ठे ? तथा तेना राज्यपर पोते बेठो; कारण के, राज्य तो पराक्रमने आधीन ठे. एवी रीतें परशुरामें नगरने दबाववाथी कृतवीर्यनी गर्जिणी स्त्री, वाघवाला वनमां-थी जेम हरिणी, तेम नासीने तापसोना आश्रममां गड्. त्यां तपस्वींण निधाननी पेठे तेणीने, क्रूर परशुरामथी वचाववामाटे जोंयरामां राखी. तेणीने चौद महास्त्रांथी सूचित पुत्र थयो, तथा जोंयरामां जन्मवा-थी तेनुं सुजूम नाम पाळ्युं. पढी ज्यां ज्यां क्षत्रियपुत्र हतो, त्यां त्यां दे-हधारी कोपाग्निसरखो परशुरामनो कुठार पोहोची वळ्यो; अर्थात् सघ-ला क्षत्रियोने तेणे मारी नाख्या. पढी एक दहाडो ते परशुराम ते आ-श्रममां गयो, तथा त्यां तेनो परशु (कुहाडो) जाज्वल्यमान थयो थको, धुंवाडो जेम अग्निने तेम क्षत्रियने सूचववा लाग्यो. त्यारे तेणे तपस्वि-योने पुढ्युं के, शुं अहीं कोड् क्षत्रिय ठे ? त्यारे तेउं कहेवा लाग्या के, तापस थएला अमो क्षत्रिय ठियें. पढी दावानल जेम पर्वतना तटने तृ-णरहित करे, तेम ते परशुरामें सातवार पृथ्वीने क्षत्रियरहित करी. एवी रीतें मारी नाखेला क्षत्रियोनी दाढोथी परशुरामें एक आखो थाल ज-यों. पढी ते परशुरामें एक दहाडो नित्तिआउने बोलावी पूढ्युं के, मारुं मृत्यु कोनाथी थशे ? कारण के घणासाथे वैर करनाराउने परथी पोता-मृत्यु थवानी शंका होय; त्यारे तेउंण कळुं के, जे माणस सिंहासनपर बेसीने, दुधपाकरूप थएली आ दाढोने पी जशे, ते माणसथी तारुं मृत्यु थशे. ते सांजली परशुरामें एक दानशाला मंडावी, तथा त्यां अगाडीमां सिंहासन राखी, तेपर ते दाढोनो थाल रखाव्यो. हवे ते सुजूम पण आं-गणामां रडेला वृद्धनी पेठे, हमेशां रुपियोथी लालन करातो थको वृ-द्धि पामवा लाग्यो. हवे एक दहाडो मेघनाद नामना विद्याधरें निमि-त्तिआउने पुढ्युं के, मारी पद्मथी नामनी कन्या हुं कोने परणावुं ? त्यारे तेउंण पण ते कन्या सुजूमने देवा कळुं त्यारे ते विद्याधरें सुजूमने ते क-

न्या आपी; अने तेनो ते सेवक प्रयो. कुंवाना देडकानी पेठे बीजी ज-
गोए नहीं जनार, पद्मा ते सुजूमें एक दहाडो पोतानी माताने पुखुं के,
शुं आ आवडीज पृथ्वी ठे ? के कंइ अधिक ठे ? त्यारे तेनी माताए क-
खुं के, हे वत्स ! पृथ्वी तो अनंती ठे; आआश्रम तो तेमां एक मांखीना
पण जेटलो ठे. वली आ पृथ्वीमां हस्तिनापुर नामें एक प्रख्यात नगर
ठे; तथा त्यां कृतवीर्य नामें महा बलवान् तारो पिता राजा हतो. ते ता-
रा पिताने परशुराम मारीने, पोते राज्यपर वेगो ठे, वली तेणें तमाम
पृथ्वी क्षत्रियविनानी करी ठे, अने तेना जयधी आपणे अहीं रहीयें
वीयें. ते सांजली तत्काल क्रोधातुर अइने, सुजूम हस्तिनापुर गयो, का-
रण के, क्षत्रियतेज दुर्धर होय ठे; त्यां एकदम ते दानशालामां गयो, त-
था त्यां रहेला सिंहासनपर चडीने, दुधपाकरूप थएली ते दाढोने ते
खाइ गयो. त्यारे ब्राह्मण आरक्षको युद्ध करवामाटे उठ्या, त्यारे सुजूमें
मेघसरखा नादवालो बाघ जेम हरिणने, तेम तेउने मार्या; ते सांजली
परशुराम पण गुस्से अइने, जाणे कालना पासथीज खेंचायो होय नहीं,
तेम त्यां आवी लाग्यो; तथा तेणें सुजूमउपर पोतानी परशु मुकी, पण
अग्निनो तणखो जेम पाणीमां तेम ते परशु नष्ट थयो ते वखते सुजूमें पण
पोतापासे हथीयार न होवाथी, ते दाढोवालो थाल उपाड्यो, तथा ते
थाल पण तुरत चक्ररूपें थयो. कारण के, पुण्य संपदाथी शुं नथी थतुं ?
एवी रीतें ते आठमा चक्रीए ते चक्रथी परशुरामतुं मस्तक कमलनी पेठे
ठेदी नाखुं. जेम परशुरामें सातवार पृथ्वीने क्षत्रियरहित करी हती,
तेम आपणे एकवीश वार पृथ्वीने ब्राह्मणविनानी करी. तथा पाठलथी ते-
णे ठखंड पृथ्वी साधी. वली वैताड्यनी गुफाउं खोलीने जरतना उत्तर-
खंडमां दाखल अइ म्देछोने तेणे जीत्या. एवीरीतें चारे. दिशामां जमी-
ने, घंटी जेम चणाने, तेम तेणें सुजटोने मारीने पृथ्वीने जीती. एवी री-
तें हमेशां रौद्रध्यानथी अंतर आत्माने ज्वलित करतो थको, मृत्यु पा-
मीने ते सातमे नरकें गयो. एवी रीतें सुजूमचक्रवर्त्तिनी कथा कही.

हवे ब्रह्मदत्त चक्रीनी कथा कहे ठे.

पेहेलां साकेत नामना नगरमां चंडसरखी मनोहर आकृतिवालो
चंड्रावतंसनो पुत्र मुनिचंड नामें माणस हतो; वोजाथी जेम मजुर, तेम

कामजोगथी खेदित थइने तेणें सागरचंद्र नामना मुनिनी पासे दीक्षा लीधी. पठी ते जगत्पूज्य दीक्षाने पालतो थको गुरुनी साथे विहारमाटे देशांतर चाळ्यो. रस्तामां जिहामाटे ते एक गाममां पेठो, अने तेथी सार्थथी त्रष्ट थइने, टोलाथी जुटा पडेला हरिणनी पेठे अटवीमां जट-कवा लाग्यो. त्यां ते जूख अने तरसथी पीडित थइ जमतो हतो, एट-लामां तेने चार वल्लवो (गोवाल) साथे प्रीति थइ, त्यां तेणे तेउने ध-र्मदेशना संजलावी, तेथी तेउंए समतापूर्वक तेनीपासे दीक्षा लीधी, तेथी तेउं चार प्रकारना धर्मनी चार मूर्तिउनी पेठे शोजवा लाग्या. ते चारे जणो व्रत पालता हता, पण तेउंमांथी वे जणो जुगुप्सा (चीड) करता हता, कारण के, जीवोनी चित्तनी वृत्ति विचित्र होय ठे; तेउं जुगुप्सा करता हता, तोपण तपना प्रज्ञावथी तेउं वने देवलोकें गया, कारण के, एक दिवस पालेलुं व्रत पण स्वर्गमाटे थाय ठे; त्यांथी चवीने तेउं दशपुर नामें नगरमां, जयवती दासीने पेठे जोडलांपणे वने पुत्रो थया. पठी ज्यारे तेउं वने यौवनने प्राप्त थया, त्यारे पितायें हुकम करवाथी तेउं दैत्रनी रक्षा करवामाटे गया. पठी रात्रियें ज्यारें तेउं त्यां निद्रामां हता त्यारें यमना जाइतुद्य, एवा एक काला सपें विलमांथी निकली तेउं-मानां एकने डंख मायां. पठी ते सर्पने मारवामाटे बीजो पण जमवा लाग्यो, त्यारे ते छुष्ट नागें जाणें वैरथीज होय नहीं, तेम तेने पण डंख मायां. पठी तेनो झलाज नहीं मलवाथी तेउं वने मृत्यु पाम्या, माटे एवी रीतें जेवा तेउं आव्या, तेवा चाड्या गया. पठी कालिंजर नामना पर्वतना मैदानमां तेउं एक हरणीने पेठे वे मृगपणे उपन्या, तथा त्यां वृद्धि पाम्या. त्यां वनमां तेउं प्रीतिपूर्वक चरता हता, एटलामां एक शिकारीयें तेउं वनेने एकी वधते एक बाणथी हण्या. त्यांथी मृत्युपामी नेठ वने आगळनी पेठेज गंगानदीमां युग्मरूपें दंस थया. त्यां पण एक दहाडो ज्यारे तेउं क्रीडा करता हता, त्यारे एक मठीमारें तंमने प्राणमां पकटीने. ठोकी मगटी मारी नाम्या, माटे धर्महीननी एवीज-मति थाय ठे. त्यांथी तेउं वाणाग्नी नगरीमां धनवाला नृनदज नामें आप्तेनाधिपतिना वे पुत्रो थया, तेउंना चित्र अने मंजून नाम पाड्यां तथा प्रमे ह्याने नम अने मांमर्न पेठे तेउं कांठ दहाडो पण त्रियोग

पामता न होता. ते वखते त्यां शंख नामें राजा हतो, तेने नमुची नामें प्रधान हतो. एक दहाडो तेनो कंइ मोटो अपराध थवाथी राजाये तेने गुसरीते मारवामाटे झूतदत्तने सोंप्यो. त्यारे ते झूतदत्ते नमुचिने कहुं के, जो जोंयरामां रहीं ते तुं मारा ठोकराउने जणाव, तो हुं तने जीवतो राखुं. ते वचन नमुचियें पण ग्रहण कर्तुं; कारण के, जीवितनो अर्थी माणस शुं करतो नथी ? ते त्यां रहीं तेउने विचित्र कला जणाववा तथा पोते ते मातंगनी स्त्री साथे जोगविलास जोगववा लाग्यो; ते वातनी खबर पडवाथी झूतदत्ते तेने मारी नाखवा मांड्यो; पण ते वन्ने पुत्रोने तेनी खबर पडवाथी, तेउए तेने ठोडाव्यो. त्यांथी ते नमुचि निकलीने हस्तीनापुर गयो, त्यां सनत्कुमार चक्रिए तेने पोतानो प्रधान कर्थो. हवे ते चित्र अने संजुत यौवन पामवाथी जाणे कंइ काममाटे पृथ्वीपर आवेला एवा अश्विनीकुमारोनी पेठे शोजवा, लाग्या. तेउ देव गांधर्वोने हांसी करावे एवुं गायन करवा लाग्या, तथा तुंवरु अने जरतथी पण सरस वीणा वगाडवा लाग्या. तेउना सत्य स्वरथी थतां गायन आगल किन्नरो तो किंकररूप थता; तेउ गंजीर मुरज वगाडता थका मुरकंकालवाला कृष्णनी तुलना करता हता. वली उर्वशी रंजा आदिक पण, जे नाटकने नहोती जाणती, ते नाटक तेउ करी जाणता. एवी रीते पोतानां विश्वने कामणरूप अपूर्व गांधर्वपणाथी तेउये कोनां मन नहोतां हर्या ? पण सर्वनां मन हर्या हतां. एक वखते नगरमां मदनोत्सव आववाथी चारे वाजु गीतगान थइ रह्यां, ते वखते आ चित्र तथा संजुत पण गावा लाग्या; तेउनां गीतोथी खेंचाइने लोको पण हरिणोनी पेठे तेमनीज पासे गया; त्यारे राजाने कोइये जइ जराव्युं के, आ वन्ने मातंगो आखा शेहेरने गायनथी वश करीने लोकोने अजडावे ठे; त्यारे राजाए कोटवालने वोलावी हुकम कर्थो के ते वन्नेने नगरमां पेसवा देवा नहीं. त्यारथी तेउ वन्ने नगरथी दूर रहेता; एटलामां कौमुदी महोत्सव आव्यो. ते वखते तेउ राजाना हुकमनुं अपमान करीने नगरमां आव्या; त्यां उत्सव जोवामाटे अंगने हांकीने तेउ चोरनी पेठे जमवा लाग्या. त्यारे एक शीयालनो शब्द सांजलीने, तथा नगरनां लोकोनां गायनो सांजली तेउ गावा लाग्या; कारण के, जिवितव्यता मटती नथी. तेउनां मधुर गायनने सांजलीने म-

धनी आसपास जेम मांखो, तेम तेउनी आसपास लोको एकठा थया.
 “कोण ठे?” एम जोवा माटे लोकोए तेउनां ढांकेला अंगपरथी लुगडुं
 खेसव्युं, अने तेउने उलखी कहेवा लाग्या के अहो! आ तो तेज मातं-
 गो ठे. पठी नगरनां लोको तेने लाकडीउं अने ढेफांथी मारवा लाग्या, ते
 थी तेउ कुतरानी पेठे मोहोडुं नीचुं राखीने नगरमांथी निकली गया. एवी
 रीतिं मराता थका तेउ एक गंजीर वनमां आव्या. पठी तेउये विचार्युं के,
 आपणा आ दूषितकुलने धिक्कार ठे, आपणां कलाकौशल्य पण सर्वे वोटे-
 लां दूध सरखां ठे. आपणा गुणोना उपकारने बढले आपणने तो अपका-
 र थाय ठे, माटे आ तो शांति करतां उलटो वैताल गुस्से थवा सरखुं ठे.
 माटे आ देहसाथे रहेलां कला आदिक नकामां ठे, अने तेथी आ दे-
 हनो आपणे तृणनी पेठे त्याग करवो. एम विचारि प्राणत्यागनी इछावा-
 ला तेउ दक्षिणदिशा तरफ चाल्या. त्यांथी चालतां तेउये एक उंचां पर्व-
 तने जोयो, के जे पर चडवाथी नीचे रहेलो हाथी पण एक जुंडना वच्चां
 सरखो जणाय. तेपरथी जंपापात करवामाटे जेवा तेउ उपर चंडे ठे, के तु-
 रत तेउये एक मुनिने जोया. पर्वतनां शिखरपर वरसादनां वादलां सरखा
 ते मुनिने जोइ. तेउनो संताप दूर गयो. तेउ हर्पनां मिशथी दुःखने त-
 जीने. मुनिना चरणकमल प्रत्ये जमरानी पेठे रह्या. पठी मुनिये पण ध्यान
 पूर्ण थयावाद. तेमने पुठवाथी, तेउये पोतानुं वृत्तांत कछुं; त्वारे मुनिये
 कछुं के, जंपापातथी शरीरनो नाश थाय ठे, पण पूर्वनां कर्मानो नाश थतो
 नथी. माटे जो तमारे शरीर तजवुं होय, तो स्वर्गादिक फल देनार तमो
 तप कगे. एहुं मुनिनुं वचन सांजली तेउये तेमनी पासेथी दीक्षा लीधी.
 पठी अनुक्रमे जणतां थकां तेउ गीतार्थ थया. बली ठठ थठम आदिक
 तपथी तेउदे पूर्वनां कर्मां नाथे शरीरने पण कृश कर्युं. पठी त्यांथी वि-
 द्यार कण्ठा थका तेउ अनुक्रमे दम्तिनापुर आव्या. त्यां तेउ मनोहर व-
 गाचामां तप तपवा लाग्या; काण के. मद्राग्याउने तो मनोहर नृमिमां
 पण विचार कनो नथी. एक द्वादशे मंदनमुनि एक सामनां उपवासने
 पण जेवना माटे नगरमां गया. त्यां ध्यामितिपूर्वक वरांवर जमनां रा-
 जमां. आश्चर्य नमुचि थयाने तेमने जोया; त्यां संत्रिये विनार्युं के,
 मानंमनां पुत्रां मरुं वृत्तं ज्ञातेर कम देते, काण के पापीउने जंका प-

ड्याज करे ठे. माटे ज्यांसुधिमां मारुं मर्म तेकोझे प्रकाशे नहीं, त्यांसु-
धिमां हुं तेउने अहींथी कहाडी मेळुं. एम विचारि ते छुष्ट पोताना उपका-
रीने पण पाळार्ड पासे मराववा लाग्यो, कारणके, नीचने उपकार करवो,
ते सर्पने दूध पावा बरोबर ठे. एवी रीतें लाकडीउं उंथी मराता ते मुनि
त्यांथी तुरत तुरत चाववा लाग्या. एवी रीतना मारथी अग्निथी जेमपाणी
तेम ते शांत मुनिने पण क्रोध चड्यो. तेना मुखमांथी अकाळे वादलां सरखी
वरावो निकलवा लागी, तथा पठी जाज्वल्यमान एवी तेजोलेझ्या निकली,
अने विजलीनी पेठे आकाशमां फेलावा लागी. पठी विष्णुकुमारथी पण
अधिक तेजोलेझ्याने धरनारा एवा ते मुनिने शांत पाडवामाटे, जय अने
कौतुकथी नगरना लोको आव्या. ते वातनी खबर पडवाथी सनत्कुमार
राजा पण त्यां आव्यो, तथा कहेवा लाग्यो के, हे जगवन्, आपने आम
करवुं कंइ लायक ठे!! सूर्यथी तपतां ठतां पण चंद्रकांत मणिमांथी कंइ
वलतुं निकलतुं नथी. वली आवा लोकोना अपराधथी आपे कोप करवो,
ते क्षीरसमुद्रने मथतां तेमांथी जेर निकलवा सरखुं शुं न कहेवाय ?
माटे हे नाथ, आप कोपने तजो ? कारण के, आपजेवा तो उपकारी अने
अपकारी वन्नेपर तुल्य दृष्टिवाला होय ठे; हवे एटलामां चित्रमुनि पण
तेमानी पासे मिष्ट वचनोथी तेमने शांत करवाने आव्या, तथा तेमनां
शास्त्रानुसार वाक्योथी, वरसादथी जेम पर्वतपरनो दवानल तेम संजूत-
मुनिनो गुस्सो शांत थयो. एवी रीतें तीव्र कोपथी मुकाएला ते मुनि पू-
र्णिमाना चंद्रनी पेठे क्षणवारमां शांत थया. पठी लोको पण खमावीने
तथा वांदीने पाठा गया, अने चित्रमुनि संजूत मुनिने ते उद्यानमां लेइ
गया; त्यां जइ तेउं पश्चाताप करवा लाग्या के, आहारने माटे घरोघर
जटकवाथी बहु कष्ट पडे ठे. वली आ शरीर तो विनश्वर ठे, माटे तेने
आहारथी पोषवानी शी जरूर ठे ? अथवा योगियोने आहार अने श-
रीरनी पण शी जरूर ठे ? एम विचारि तेउंए संदेखनापूर्वक चतुर्विध
आहारनुं पंचखाण कर्युं.

हवे राजाए तपास करी के, साधुने कोणे पराजव कयों, त्यारे कोइए
मंत्रिनी वात जणावी दीधी. त्यारे राजाए विचार्युं के, ते पापीए पूजनी-
यने पण शामाटे ताडना करावी ? एम विचारि तेणे मंत्रीने चोरनी पेंठ

वनमां जेम कटपट्टको, तेम सायेज एकेकना नगरमां रहेता. एक द-
हाडो तेउं ब्रह्मदत्तना नगरमां आव्या, तथा त्यां कटकाक कालमुधी क्री-
डा करवा लाग्या. ह्वे ज्यारे ब्रह्मदत्त चार वर्षनां थयो, त्यारे ब्रह्मराजा म-
स्तकनी व्याधिथी मृत्यु पाम्यो. त्यारे ते कटकादिक चार राजाउण तेनुं
मृत्युकार्य करीने मांहीमांहे विचार कयां के. ज्यांमुधि ब्रह्मदेव बालक
ठे, त्यांमुधि आपणामांथी अकेक जणे अकेक वर्ष अहो रहीं तेनी न्या
करवी, एम ठराव करी तेउंमांथी अणेण तो पोताना बागप्रमाण मित्रनां
राज्यनी रहता करी. पण कोशलाना राजा दीर्घ, बलद जेम गेवरने. तेम
मित्रनां राज्यने खावा मांछुं. वही ते मुग्ध निरंकुज अहने. दुर्जन जेम
परनां समोने, तेम गुप्त खजानाउने ग्योखवा मांछ्या. वही ते प्रवेस पणित.
यथी अंतःपुरमां पण अटकावरहित जवा लाग्यो. कारण के. अटिका-
माणसने प्राये. आंधलो पनावे ठे. पही त्यां ते चुखनी राणीयां पद-
तमां रहीं कामविलास करवा लाग्यो; कारण के. दीर्घो सुखं तोय ते.
एवी रीते सुखें विलास करतां तेउंनां दियनो मृतसनी पेटे पदा पाम्या
तेउंनी आ खराव चेष्टाने ब्रह्मराजाना धीजा नवयसरस पाम्या
णी. त्यारे तेणे विचार्यु के. चुखनी राणीए पोताना सींगलरही एम
कार्य करवा मांछुं ठे, कारण के. सती ग्योउ तो पोताना तोय ते.
विश्वास राखी. तेने (दीर्घने) जंठारमलित अंतःपुर गेवना, एम
कार्य थाप ठे. माटे कोइ दहाडो ते हुट. कुमारु पण माटे पयो. ए-
रण के. दुर्जन माणस विलाहानीपेटे पोताना पोताना एम एम एम
नार पतो नथी. एम विचारि तेणे पोताना दरसन तले पेटे अण-
आ पात जणादवाने तथा तेने सेवदाउं परमानुं. एवी ते एम एम
पात ब्रह्मदत्तने जणापवार्थी. धीरे रहीं नया तापनी पेटे सेवते एम
शतो थयो. मातानां खराव आचरणने रहीं सलज बरही जणाउं एम
पोखल लेट ते अंतःपुरमां गयो. तथा रां जंठारमलित एम एम
डे पदितुं वर्णसंकर होवार्थी पदने लायल ते. एम एम एम एम
पण हूं भारीश. ते जंजली दीर्घ राजा हुजर्तने सलुं ते एम एम
एम पोखल हूं. एम तेणे जणाउं, माटे ते सेवते एम एम
मो. त्यारे राणीए वलुं के. रहीं राजनां ब्रह्मराजा सेवते एम

नहीं. वली एक दहाडो तेणें हंसीनी साथे वगलांने बांधीने कलुं के, आनी साथे आ क्रीडा करे ठे, हुं एवी रीतें कोझुं पण सहन करुं तेम नथी. ते सांचली दीर्घ राजाए कलुं के, हे राणी, आ बालक ठे, तो पण तेनी आ वाणी, अंदर उत्पन्न थयेला क्रोधरूपी अग्निना धुंवाडा-सरखी ठे. माटे आ कुमार मोटो होते ठते, हाथीउं प्रत्ये जेम सिंह तेम आपण वझेने मारनार थशे. माटे ज्यांसुधिमां ते समर्थ न था-य त्यां सुधिमां, विषमवृद्धनी पेठे तेने मारी नाखवो जोझ्यें. त्यारे रा-णीए कलुं के, पाटवी कुमारने केम मराय ? कारण के, तिर्यचो पण पोताना पुत्रोनुं प्राणनी पेठे रक्षण करे ठे. त्यारे दीर्घ कलुं के, पुत्ररूपें आ नो तारां काल ठे, माटे तुं मुंजा मा ? हुं होते ठते पुत्रो कंडं डुर्लज नथी. त्यारे कामने वश थयेली ते चुलनीये पण शाकिनीनी पेठे पुत्रस्ने-हने तजीने तेनुं वचन थंगीकार कर्युं. पठी तेउं वझेये विचार्युं के, आ-पणें द्राघदत्तनां लग्न कर्यां. तथा तेना वासगृहनां मिशथी लाखनुं एक पर दनायनुं. पठी विवाह वाद ज्यारे ते तेमां सुवे, त्यारे बहुसहित तेने रात्रियें आ पर नलगार्दीने मारी नाखवो. एमा विचारि, तेउंये पुष्प-पुसनी पन्था नारें तेनुं वेशवाज कर्युं; तथा विवाहमाटे सघली सामग्री बरी गरबी. पठी धनुमंत्रियें तेउंना ते कूर वृत्तांतने जाणीने, दीर्घराजा-ने हाथ जोडीने कर्युं के, मागे कलावान, नीतिवान, कुशल, अने जुवान एकां वगळुं एउं दवेगी तमारी आज्ञामां गद्दी मंत्रिपणुं करजे; करण के, हं नो हवे घरा वेवली पेठे कार्य करी जकुं तेम नथी, माटे तमारी अ-नुद्वारी नवे हं जोड जरावे जड धर्मध्यान करीज. त्यारे दीर्घ राजाणें विचार्युं के, हं वाद. वलांन नीजे जड कंडक आनय करजे, तेथी तेणें जडकानें तेने वाचुं के. जंडविता जेम रात्रि. तेम तमागविना गज्य जेउजे नवे. माटे दारकाविजयी अर्हीज तमो धर्मध्यान करे ? केम-के एउज वृकोर जेम वज. तेम तमाग जेवगी गज्य ओजे ठे. त्यारे प-दुर्लज के एउ गजालें कानें धर्मने उठ गजालें. दारकाजा मां नी; अने प-विजुने ते गजालें प्रवाहने तेने अजुलानें हं दान देवा लाग्या.

त्या जेणे दार अ. विजया दारकाजें दार कोनार धर्मविषया भाष-सा एमे. ते पु. मरा दारु. ते कोनार पुनर ती. दार. पठी तेने मि-

त्राडरूपी वृद्धने पाणीसरखा, एवा, एक गुप्त कागलथी ते वृत्तांत पुष्पचू-
लने जणाव्यो. तेथी पुष्पचूळें पण पोतानी दीकरीनी जगोचे, हंत्तीनी ज-
गाये, जेम वगलीने तेम एक दासीने सोकलावी. पठी सोनानी जगोचे
पीतलनी पेठे ते दासीचे आचपणयुक्त थड दिशाळप्रकाशिन करनां थकां
नगरीमां प्रवेश कयों. पठी त्यां वाजीत्रो वागते ठते चुलनी राणीचे ब्रह्मद-
त्तने तेणीनी साथे परणाव्यो. पठी तेणीचे सघला लोकोने विखेरीने बहु
सहित ब्रह्मदत्तने ते लाखना घरमां सुवावास्ते मोकळ्यो. त्यारे कुमार पण
पोताना परिवारने रजा आपी बहु सहित, पोतानी ठाया नग्या वग्ध-
नुंनी साथे ते मेहेलमां गयो. त्यां ते मंत्रिपुत्रे मधगतनुधी वानांविनोद-
थी राजकुमारने जागतो राख्यो. पठी त्यां चूलनीचे ते मेहेलने नलगा-
व्यो; ते वखते चूलनी तथा दीर्घना छुण्कतनी अपकीर्तिना नमूद नग्यो
धुवाडो तेमांथी निकलवा लाग्यो. ते वखत अत्रि पण नमजीदी ठांवां
धातुरनी पेठे थोडो शिवाळरूपी जीत्रोथी जाणे नपतुं ग्याद तम मांडे-
ज होयनही, तेम बलवा लाग्यो. “आ शुं थतुं?” एम कुमारे लुकापी
मंत्रिपुत्रे ठुंकासां चुलनीनी छुष्ट चेष्टा जणावी दीधी. तये मारीनी तमो-
ने वचाववामाटे पिताजीचे दानशालासुधी एरु सुरंग मोदपी ते. मांडे
अहीं पाटुं मारीने. योगीनी पेठे तेनुं छार खोली तेमां तमे प्रवेश पणो.
पठी कुमार पण तेने फोडीने मित्रसहित तेमां दायज पणो. पठी तेत द
त्रे सुरंगने ठेडेथी धनुष्य धारण करीने वे घोडाळ पर तार पया. त्यांथी
ते घोडाळ पण पंचम धाराथी आसजेर दोडीने पांनको दोजत लड मु-
त्यु पाम्या. पठी तेत त्यांथी जीव वचाववामाटे पणो पाटीने तजरी करी
क्रोष्टक नामें गामसां गया. त्यां राजकुमारे “मंत्रीकुमारने” बटुं वे. हे मित्र
हवे तो छुधा अने तृपा वदो पीडा करे ठे. हीस्त राखी एम वली मंत्री
कुमारे लजामत कराववामाटे गामसांथी नापिकने दोलव्यो. त्यां तेत
अनुमतिथी राजपुत्रें पक्त एक नोटी रखाडीने नलाम लजामत करावी.
तथा जगवां वरते पेहेर्या. तथा कंठसां पथतुये पतेरवेडी. जणेद पेहे-
रीने खरेखर प्राह्मणरूपें राजकुमार पयो. वली ते मंत्रीहजे तेत वरत पर
रहेलुं श्रीपत्ततुं लांठन पण लांजी लीलुं. पठी तेने राजकुली पेठे मंत्री
पुत्रे पण पोतानो वेप पाळटी नाग्यो. पठी तेत गाननां दायज पणो.

त्यारे कोइक ब्राह्मणें तेमने जमवाने नोतरुं आप्णुं. ते ब्राह्मणे तेउने सारी रीते जमाड्या. पठी त्यां ते ब्राह्मणनी स्त्री कुमारनां मस्तकपर चोखा बंधावीने, श्वेत वस्त्रोवादी एक कन्याने लावी. त्यारे वरधनुये कळुं के, आ कलाविनाना वालकने कंठे तुं तोप क्यां वलगाडे ठे ? त्यारे ब्राह्मणे कळुं के, मारी बंधुमती कन्यानो आशिवाय कोइ वर थशे नहीं. कारणके निमित्तिये कळुं ठे के, आ कन्यानो जरतार ठ खंड पृथ्वीनो राजा थशे, अने खरेखर ते आज ठे; कारण के, ते निमित्तिये कळुं ठे के, जे माणस पोता नुं श्रीवत्स लांठन कपडांथी ढांकीने तारे घेर जमशे, तेने तारे आ कन्या आपवी. पठी त्यां ब्रह्मदत्ते तेणीनी साथे लग्न कर्युं. पठी रात्रिये तेणीने शांत करीने, कुमार वीजी तरफ चालतो थयो. चालतां थकां प्रजाते एक गाम पासे पहुँच्या, त्यां तेउये सांजव्युं के, सघला मार्गो दीर्घराजाये रोक्या ठे. तेथी तेउ मार्ग ठोडी चालवा लाग्या, अने तेथी वनपशुंथी जरेली एक महा अटवीमां जइ पड्या. त्यां कुमारने तृषा लागवाथी, तेने वडना वृद्धनीचे मुकीने मंत्रीपुत्र एकदम पाणी लेवा दोड्यो. त्यां दीर्घनां माणसोये तेने उलखी कहाडी पकडी लीधो. तथा तेउये तेने माठा शब्दो कही वांध्यो. पठी तेणें ब्रह्मदत्त तरफ संज्ञा करवाथी ते पण नाशी गयो; तथा त्यां वनमां एक आश्रमथी वीजे आश्रम एम जटकवा लाग्यो. तेणे त्यां खाटां खारां फलो खातां थकां त्रीजे दिवसे एक तपस्वीने जोयो. त्यारे ते तपस्वी दया लावी तेने पोताने आश्रमें व्हेइ गयो. त्यां तेणे कुलपतिने नमस्कार कयों. त्यारे कुलपतिये तेने पुढ्युं के, मारवाडमां कटपवृद्धनी पेठे उत्तम आकृतिवालो एवो जे तुं, तेनुं अत्रे आववुं केम थयुं ? त्यारे राजकुमारे पण विश्वास राखीने पोतानुं वृत्तांत ते महात्माने कही संजलाव्युं. त्यारे कुलपतिये हर्षित थइ कळुं के, तारो पिता मारो महोटो जाइ ठे, माटे अहीं तुं सुखेथी रहे ? एवी रीते ते त्यां आश्रममां रह्यो; एटलामां वर्षा ऋतु आवी; ते वखते ते कुलपतिये तेने शस्त्रशास्त्रनी विद्या शिखवी. पठी वर्षाऋतु वीत्यावाद ता-
 वनमां फलो लेवा माटे जवा लाग्या. त्यारे ब्रह्मदत्त पण कुलपतिये
 ठतां तेउनी साथे जवा लाग्यो. त्यां तेणे हाथीनी विष्टा तथा मूत्र
 विचार्युं के, आटलामां कोइ हाथी लागे ठे. पठी तापसोये वार्या

ठतां पण तेना शोधमां पांचसो योजन गया वाद, तेणे पर्वतसरखा एक हाथीने जोयो. ते हाथीने जोइ, तेणें गर्जारव करी तेने वोलाव्यो. त्यारे ते हाथी पण सुढ उंची करीने, तथा लाळ आंखो करी ते कुमारप्रत्ये दोड्यो; तथा जेटलामां ते नजदीक आवे ठे, तेटलामां कुमारें तेने उग-
वामाटे वच्चे पोतानो डुपट्टो नाख्यो. त्यारे हाथी पण ते कपडांप्रत्ये पो-
ताना दंतघातो करवा लाग्यो. एवी रीतें कुमार तेने गारुडी जेम सर्पने,
तेम खेलववा लाग्यो. एटलामां वरसादें ते हाथीने उपद्रव करवा मांड्यो.
त्यारें ते हाथी त्यांथी नाशी गयो, तथा कुमार पण एक नदीपासे पट्टो-
च्यो. पठी ते नदी उत्तरीने तेणें एक पुराणुं शेहेर जोयुं; त्यारें तेमां प्र-
वेश करतां तेणें एक वांसनी जाळी जोइ; तथा त्यां एक तलवार अने
वसुनंद पण तेणें जोयो. पठी तेणें ते तलवारथी वंश जाळीने ठेदी नाखी.
त्यारे तेनी अंदर तेणें स्फुरायमान होठोवाळुं एक मस्तक पडेलुं जोयुं. ते
जोइ तेणें विचार्युं के, अरे !! में कोइ निरपराधी विद्या साधवावाळाने
मारी नाख्यो; पठी एवी रीतें निंदा करतो थको जेवो ते अगाडी गयो
के तुरत तेणें नंदनवन सरखुं एक उद्यान त्यां जोयुं. तेमां प्रवेश करनां
तेणें अगाडी एक सात झूमिनो मेहेल जोयो. तेपर चडतां तेणें हाथ-
पर मुख राखीने वेठेली एक स्त्रीने जोइ. तेनी पासे जइ कुमारें पुढ्युं के,
तुं कोण ठे ? तथा एकली अने शोकमां शामाटे ठे ? त्यारे तेणीए पण
जयथी कल्युं के, मारो वृत्तांत लांवो ठे; माटे तुं कोण ठे ? अने अहीं केम
आव्यो ठे ? त्यारें तेणें कल्युं के, हुं पांचालना राजा ब्रह्मनो ब्रह्मन् नामें
पुत्र तुं; ते सांजलतांज ते हर्षपूर्वक उज्जी थइ. अने आंखोमांथी हर्षां
लावीने तेने पगे पडी; अने वोळी के, हे कुमार. अशरण एवी जे हूं.
तेने शरणरूप तुं आव्यो ठे, एम कही ते रडवा लागी. पठी कुमारें पुढ-
वाथी तेणीए कल्युं के, हुं तारा मामा अंग देशना राजा पुष्पवती पु-
ष्पवती नामें पुत्री तुं, अने ताराप्रत्ये देवाएली तुं; पठी एक दहाशें हूं
विवाहनी वाट जोती थकी, हंसीनीपेठे वगीचामां रटेली शक्तीमां म-
मती हती. ते वखते नायोन्मत्त नामना विद्याधरें रावणें जेम नीनानें तेम
मने हरीने अहीं आणी ठे. ते मारी दडिने नही सदन सगळी विद्या
साधवामाटे वंशजाळीमां पेठो ठे. अने आज तेनी विद्या मिळवळी

ते मने परणवानो ठे. त्यारे कुमारें तेना वधनी वात तेणीने कहेवाथी, ते अत्यंत हर्षित थइ. त्यां तेउंना परस्पर अनुरक्तपणार्थी तेउंनो गांधर्वविवाह थयो. त्यां तेणीनी साथे रमतां एक पोहोरनी पेठे आखी रात तेणें निर्गमन करी. पठी प्रज्ञातमां ब्रह्मदत्तें आकाशमां खेचरीउंनो शब्द सांजलवाथी, तेणीने पुढवाथी ते पण संज्रांत थइ कहेवा लागी के, आ वझे तमारा वैरी विद्याधरनी खंडा अने विशाला नामनी वेहेनो ठे. माटे हमणां क्षणवारसुधि तमो जरा ठुपाइ रहो, के जेथी, तेउंनो तमारा प्रत्येनो राग विराग हुं जोइ शकुं; वली जो तेउं राग बतावशे तो हुं. लाल धजा हलावीश, नहींतर श्वेत धजा हलावीश, तेथी तमो बीजी जगोए जजो ? ते सांजली ब्रह्मदत्तें कलुं के, हुं कंइ तेनार्थी डरुं तेम नथी; त्यारे पुष्पवतीयें कलुं के, हुं ते माटे नथी कहेती, पण, तेम कर्णार्थी तेना संवंधी एवा विद्याधरो तमारी साथे वैरवाला थशे. पठी तेणीनी मरजी माटे ते ठुपाइ रह्यो, एटलामां तेणीए पण श्वेत धजा हलाववाथी, स्त्रीना उपरोधथी धीरे रहीने बीजीतरफ चाळ्यो, पण तेवा माणसने कंइ बीक होती नथी. पठी ते जंगल वटावीने संध्याकाळें एक तलावपासे पहोंच्यो. ते तलावमां जइ स्नान करी तेणें पाणी पीधुं, पठी त्यांथी ते उत्तरपश्चिमना कांठातरफ जवा लाग्यो, त्यां तेणें लताउंना कुंजमां वनदेवी सरखी एक स्त्रीने पुष्पो वीणती जोइ. तेणीने जोइ ब्रह्मदत्तें विचार्युं के, जन्मथी मांडी रूपनो थज्यास करतां करतां ठेवटे ब्रह्माए आने वनावी लागे ठे. ते स्त्री दासिसाथे वोलती थकी, तथा डोळर सरखा कटाको ब्रह्मदत्तने मारती थकी, ते जाणे वरमालाज नाखती होय नहीं, तेम करीने चाळी गइ. पठी कुमार पण तेणीने जोतो थको, जेवो बीजी जगांतरफ चाळ्यो, तेटलामां ते दासी, वस्त्र, नृपण अने तांबूल सहित त्यां आर्वी लागी. तथा ते वस्त्रादिक कुमारने आपी कहेवा लागी के, जे स्त्रीने तें हमणां जोड, तेणीए चार्चमिळिमाटे आ तने वानुं थाप्युं ठे; तथा मने करुं ठे के. आ पुढ्यने तारे पिताजीना मंत्रिने घेर लाववां. त्यां ने ब्रह्मदत्त पण तेणीनी साथे नागदेव मंत्रिने घेर गयो; ते वयने ते मंत्रा पण तेना पुणोर्थी जाणें मंत्रायां होय नहीं. तेम मामो उजो थयो. मंत्रांने कथुं के गजपुत्रा श्रीकांताए आमने तमारे घेर मां-

त्यां एक परिव्राजक मने मळ्यो, अने में तेने नमस्कार कयों. त्यारें तेणें मने कह्युं के, हुं धनुमंत्रीनो मित्र हुं, माटे मने कहे के, ब्रह्मदत्त क्यां ठे ? त्यारे में पण तेने सघलुं वृत्तांत यथास्थित कही संजलाव्युं. पठी तेणें मने कह्युं, के ते लाखनुं घर बाढ्यावाद प्रजातें दीर्घ राजाए तेनी तपास करी, तो अंदरथी एकज मुडडुं निकड्युं पण त्रण निकड्यां नही; तथा त्यां सुरंग अने घोडानां पगलां जोइ तेणें विचार्युं के, धनुनी बुद्धिथी तमो वझे नाशी गया ठो, तेथी ते धनुपर कोपायमान थयो. पठी तेणें तमारी शोध माटे चारे वाजु माणसो मोकड्यां, धनुमंत्री पण त्यांथी नाशी गयो, अने तमारी माताने दीर्घ राजायें मातंगना पाडामां राखी ठे. एवी रीतें दुःखपर दुःखनी वात सांजली हुं कांपिड्य नगरमां गयो. पठी त्यां कपटथी कापडीनो वेष लेइ मातंगोना पाडामां जटकवा लाग्यो. पठी एवी रीतें जटकतां त्यां मने कोटवाल साथे मित्राइ थइ. पठी मारी माताने तेनी मारफतें त्यां शोधीने, में तेणीने एक गोली आपवाथी मडदानी पेठे ते वेजान थइ गइ. ते वात कोटवालें राजाने जणाववाथी तेना संस्कार माटे राजायें पोताना माणसोने हुकम कयों. ते माणसोने में कह्युं के आ डोशीनो जो अत्यारें संस्कार करशो, तो राजाने मोटो अनर्थ थशे; ते सांजली तेउं पोताने स्थानकें गया. पठी में कोटवालने कह्युं के, जो तुं मने सहाय करे, तो आना शवथी हुं एक मंत्र साधुं. कोटवालें ते कबुल करवाथी संध्याकालें हुं तेणीना शवने दूरना स्मशानमां लेइ गयो. पठी त्यां में कपटथी मांडलां करीने कोटवालने पुरवेथीने वलि देवा मोकड्यो. तेना गयावाद में मारी माने वीजी गोली आपी, तेथी ते थालस मरडी वेठी थइ. पठी हुं तेणीने कठ गाममां देवशर्मा नामें मित्रने घेर लेइ गयो; तथा तने शोधतो थको अहीं आढ्यो हुं; माटे हे नाथ! हवे तमो पण तमामं वृत्तांत कहो ? त्यारे कुमारें पण पानानुं वृत्तांत नेने कट्टी संजलाव्युं; पट्टलामां कोइ माणसें त्यां आथी तेउंने कयुं के. दीर्घराजाना मुतटां तमारा मग्वा आकारवाली ठवि छेइने गाममां जमना थका कहे ठे के. आवा आकारनां माणसो अहीं आढ्यां ठे ? तेथी में तमोने एवा जाया ठे, माटे हवे तमोने जे सवे ते कगे ? पठी त्यांथी तेउं नाशीने कोशंथी नगरीए आढ्या. त्यां तेउंए

उद्यानमां सागरदत्त शेठ तथा बुझिल शेठना एक लाखनी शरतवाला कुकडाउने लडता जोया. ते कुकडाउ कुदी कुदीने एक बीजाने चांचोथी मारता हता. त्यां सागरदत्तना कुकडाने बुझिलना कुकडाए हराव्यो. त्यारे वरधनुए सागरदत्तने कळुं के, तारो कुकडो उत्तम ठतां केम हायों? माटे जो तारी आझा होय तो तेनी तपास करूं. पठी सागरें हा पाडवाथी तेणे तपास्युं तो बुझिलना कुकडाने पगे लोखंडनी सोयो जोइ. पठी बुझिलने पण मालम पड्युं के, कुकडाना पगें रद्देली सोइ आणें जोइ ठे, तेथी गुप्तरीतें तेने अरधो लाख दाम आपवानुं कळुं; पठी आ वृत्तांत वरधनुए कुंवरने जणाववाथी कुंवरें सोइ खेंची लेइने, फरीथी सागरदत्तना कुकडासाथे लडावतां ते बुझिलनो कुकडो हारीगयो. तेथी सागरदत्त खुशी थइ तेउने पोताना रथमां बेसाडी पोताने घेर तेडी गयो. तेउ वत्रे त्यां सुखे रद्देता हता, एटलामां बुझिलनो एक चाकर आवी, गुप्तरीतें वरधनुने अरधो लाख दाम देइ गयो. पठी तेणें निर्मल मोतीउनो हार देखाड्यो, ते हारमां पोताना नामनो एक कागल ब्रह्मदत्तें जोयो. एटलामां वत्सा नामनी एक तापसी आवी; तथा तेउपर अक्षत नाखी आशीर्वाद देइ, वरधनुने तेणीए कंडंक कळुं, अने पठी चाली गइ; पठी मंत्रिपुत्रें ब्रह्मदत्तने कळुं के, हारपर बांधेला कागलनो आ उत्तर मागे ठे. वली तेणीए कळुं के, कागल ब्रह्मदत्तनो ठे; त्यारे में पुढ्युं के, ब्रह्मदत्त कोण ? त्यारे तेणीए कळुं के, आ नगरमां रती सरखी रत्नवती नामें एक शेठनी पुत्री ठे; तेणीए ते कुकडाना युद्धमां ब्रह्मदत्तने जोयो हतो. त्यारथी कामातुर थइने ते हमेशां ब्रह्मदत्तनेज संज्ञाव्या करे ठे, एक दहाडो तेणीए पोते कागल लखीने आ हारसाथे मारी मारफत अहीं मोकलाव्यो; एम कही ते चाली गइ, अने में तेणीने आ उत्तरनो कागल आप्यो. पठी त्यारथी कुमार पण कामथी पीडावा लाग्यो. हवे एक दहाडो दीर्घ राजाए शोधवाम्गटे मोकलेलां माणसो त्यां आव्यां. तेउ राजाना हुकुमथी ज्यारे शोध करवा लाग्या, त्यारे सागरदत्तें तेमने जोंयरामां राख्या. पठी रात्रिए तेमने रथमां बेसाडी केटलेक दूर मुकी आवीने सागरदत्त पाठो वड्यो. तेउयें आगल जतां एक स्त्रीने रथपर शस्त्रसहित वेठेली जोइ. पठी तेणीए पुढ्युं के, तमोने आटलो वधो व-

खत केम लाग्यो ? त्यारे तेउए कहुं के, अमोने तुं उलखे ठे ? त्यारे ते कहेवा लागी के, आज नगरमां महाधनवान् धनप्रवर नामें शेठ हतो. ते शेठने आठ पुत्रोपर हुं एक दीकरी हुं. में आ उद्यानमां आवी, उत्तम वरमाटे यक्षतुं आराधन कर्युं; त्यारें यक्षें तुष्टमान थइ मने कहुं, के ब्रह्मदत्त चक्री तारो स्वामी थशे. अने ते ब्रह्मदत्त, सागरदत्त अने बुद्धिलना कुकडाना रणसंग्राममां आवशे; वली मारा देवलआगल तेनो मेलाप थशे, एम ते यक्षें कहुं ठे, माटे तमो तुरत आवीने आ रथपर चडी वेसो ? त्यारें ब्रह्मदत्तें पण ते अंगीकार कर्युं, अने तेउ वने तेमां चडी वेठा, अने पुढ्युं के, क्यां जवुं ठे ? त्यारे तेणीयें कहुं के, मगधपुरमां धनावह नामें मारो काको ठे, ते आपणने आदरमान देशे. पठी ब्रह्मदत्तें पण मंत्रिपुत्रने सारथीनी जगोए राखीने ते तरफ रथने हंकराव्यो. पठी एवी रीतें कोशांवी देशने उलंधीने तेउ एक जयंकर अटवीमां आव्या. त्यां सुकंटक अने कंटक नामना चोरें ते-उने घेर्या. तेउये वाणोयें करीने आकाशने ठाइ मुक्युं. त्यारे कुमारें पण धनुष लेइने वाणोथी चोरनी सेनाने ढांकी दीधी. तेथी ते चोरो त्यांथी नाशी गया. पठी मंत्रिपुत्रें कुमारने कहुं के, तुं रणसंग्राम करीने हवे थाकी गयो होइश, माटे आ रथमांज उंधी जा. पठी ब्रह्मदत्त पण रत्नवतीनी साथे ते रथमां सुइ गयो. पठी प्रजातें एक नदी आगल घोडाउ पण थाकीने उजा रह्या, तथा ब्रह्मदत्त पण जाग्यो. पण तेणें मंत्रीपुत्रने रथपर जोयो नहीं, त्यारे तेणें विचार्युं के, ते पाणी पीवा माटे गयो हइशे, एम विचारि तेने ते बोलाववा लाग्यो. पण तेनो जवाब नहीं मलवाथी तथा रथना अग्रभागने रुधिरवालो जोइ, खेदथी मूर्ता खाइने कुमार रथपर पड्यो. पठी चेतना आव्यावाइ उठीने ते रडवा लाग्यो; त्यारे रत्नवती तेने कहेवा लागी के, ते मृत्यु पाभ्यो माटे पाठो आववानो नहीं. माटे वचनथी पण तेनुं अमंगल नमारे कगवुं न जोड्यें. वली कदाच ते ननाग कार्यमाटे पण क्यांक गयो होय; माटे ग्यानकें पहोल्या वाइ तेनी नपाम करजुं; आ जयंकर वनमां थोनवुं नीक नहीं. पठी कुमारें पण घोडाउने ढांकावली. तेउ मगधदेशना गीम नामें गाववां छाव्या. त्यांजा गजायें तेउने आदरगम्कार आय्यो. पठी ते गजा-

यें कुमारने शोकातुर जोड़ पुठवाथी तेणें कछुं के, मारा मित्रने कोइ चो-
 रें मार्यो ठे, तेथी ते पाठो आव्यो नथी. त्यारें ते राजाए कछुं के, हुं
 तेनी शोध कहाडी लावीश, एम कही ते वनमां गयो; त्यांथी आवी ते-
 णें कुमारने कछुं के, वनमां कोइ माणस तो मढ्यो नथी, पण आ एक
 वाण मढ्युं ठे. पठी कुमारें वरधनुने मराएलो जाणी शोक कयों. पठी
 रात्रिना चोथा पहोरे त्यां चोरो आव्या, पण कुमारने जोड़ नाशी गया.
 पठी ते अनुक्रमें राजगृही नगरीए गयो, अने त्यां रत्नवतीने बहार ता-
 पसोना आश्रममां मेळी. पठी नगरमां प्रवेश करतां एक मेहेलनी
 वारीमां वे नवयौवन स्त्रियोने तेणे जोड़. त्यारें स्त्रियो तेने कहेवा लागी
 के, अमो प्रेमादने तुं तजीने ते बखते चाढ्यो गयो, ते तुंने लायक ठे?
 त्यारें कुमारें कछुं के, आ वात हुं कंइ पण जाणतो नथी. त्यारें ते स्त्रि-
 योए तेने बोलाववाथी, ते तेउना घरमां गयो. पठी तेने खानजोजन क-
 राव्यावाद, ते स्त्रियो पातानी कथा कहेवा लागीयो के. विद्याभगेना आ-
 वासवालो, तथा सुवर्णनी शिलावालो बैताढ्य नामें पर्यंत ठे. तेनी दक्षिण
 श्रेणिमां शिवमंदिर नामना नगरमां ज्वलनशिख नामें राजाठे तेने वि-
 द्युत्शिखा नामनी स्त्री ठे. तेनी अमो खंडा अने विशाखा नामनी दक्षे
 पुत्रियो ठियें. एक दहाडो अमारा पिताए पोताना मित्र अग्निशिखनी ना-
 थे मेहेलमां वेठां थकां अष्टापद पर्वत तरफ देवताउने जना जाया. पठी
 ते तीर्थयात्रा माटे अमोने अने ते मित्रने लइने ते चाल्या. त्यां अष्टापद
 पर अमोयें तुल्यमान तथा वर्णोवाली तीर्थकरनी प्रतिमाउं जोड़. तेउनी
 पूजा करीने, तथा त्रण प्रदक्षिणा दइने अमोयें वंदन कर्तुं. पठी ते मं-
 दिरमांथी निकल्यावाद अमोयें लाल अशोकनी नीचे वे चारणसुनिटने
 जोया. तेने नमस्कार करीने, अमो धर्मदेशना सांजलवासाटे त्यां देठीयां.
 पठी तेने अमारा पितायें पुठ्युं के. आनो पति कोण पशे. ? त्यारे तेउना
 कछुं के, जे माणस तेउना जाइने मारशे. ते तेउनो पति पशे. ते न्यां-
 छी अमारा पिताजीने दिलगिरि पशे. त्यारें अमोयें तेने बळुं के. ते ह-
 मणांज संसारना असारपणानी देशना सांजली ठे. अने शानाडे हुं वेद
 करे ठे. ? अमोने विषयसुखवांठा नथी. एम कही अमो अनाग गाछुं
 रक्षण करवा लागीउं. एक दहाडो जमतां पयां अमारा जाइ दनारा नामा

पुष्पचूलनी दीकरी पुष्पवतीने हरी गयो. तथा तेनी दृष्टिने सहन न करवाथी ते विद्या साधवा गयो, ते पढीनुं वृत्तांत तमो जाणो ठो; हवे पुष्पवतीयें अमारा जाइना मृत्युनुं वृत्तांत अमोने जणाव्याथी, अमोयें तमोने परणवाने इवुं पण तेणीयें संचरममां श्वेत पताका हलाववाथी तमो चाट्या गया पढी अमो तमोने शोधतीयो थकी अहीं आवीयो. माटे हवे तमो अमोने परणो? पढी कुमार पण तेउने परण्यो; एवी रीतें ब्रह्मदत्तें तेउनी साथे क्रीडामां ते रात्रि निर्गमन करी; तथा प्रजातें तेमने कहुं के, मने राज्य मळे त्यांसुधि, तमारे पुष्पवती साथे रहेवुं. पढी ते, आश्रममां रत्नवतीने शोधवा गयो, त्यां तेणीने नहीं जोवाथी एक पुरुषने तेणें पुठ्युं के, मनोहर वस्त्रवादी कोइ स्त्रीने तें आज्ञे अथवा गइ काले अहीं जोइ ठे.? त्यारें तेणें कहुं के, गइ कालें, नाथ नाथ करीने, एक स्त्री अहीं रडती हती, तेणीने उलखवाथी में तेना काकाने सोंपी ठे. पढी ब्रह्मदत्तने तेणीनो वर जाणीने, ते तेणीना काकाने घेर तेने तेडी गयो, त्यां ते काकायें रत्नवतीने ब्रह्मदत्तनी साथे परणावी. त्यां तेनी साथे सुख जोगवीने बीजे दहाडे तेणें वरधनुनुं मृत-कार्य कर्युं, त्यां साक्षात् प्रेतनी पेठे ब्राह्मणो जमवा वेठा होता, तेनी अंदर ब्राह्मण वेषधारी वरधनु आवीने कहेवा लाग्यो के मने जोजन आपो. तेना साद उपरथी ब्रह्मदत्तें तेने उलखी कहाड्यो; अने तेने आलिंगन देइ, इ-र्पाश्रुथी नवरावीने, पोताना घरमां लेइ गयो. पढी कुमारें वृत्तांत पूढवा-थी तेणें कहुं के तमो ज्यारे रथमां उंधी गया, त्यारे चोरोयें आवी मने घेरी दीधो, त्यां एक चोरें मने बाण मारवाथी हुं पृथ्वीपर पड्यो, अने तेथी लताउमां हुं ढंकाइ गयो. पढी ते चोरो गयावाद हुं एक गाममां गयो; त्यांना राजा पासेथी तमारी खबर सांजलीने हुं अहीं आव्यो हुं. पढी ब्रह्मदत्तें तेने कहुं के, आवीने आवी रीतें हवे आपणे केटलोक व-खत रहीशुं? एटलामां त्यां वसंतरुतुनो महोत्सव आव्यो. ते वखतें रा-जानो मदोन्मत्त हाथी सांकल तोडावीने नासवा लाग्यो; अने रस्तामांथी एक युवान कन्याने तेणें कमलिनीनी पेठे सुंदमां उपाडी. तेथी ते आ-क्रंद करवा लागी, अने लोको पण ते जोइ हाहाकार करवा लाग्या. ते जोइ कुमारें हाथीने तरंगडवाथी, तेणीने गोडी ते हाथी कुमारतरफ दो-क्यो. तेज वखतें कुमार पण तेना दांतापर पग मुकी तेनी उपर चटी वेगो.

पढी योगी योगथी जेम आत्माने, तेम ते कुमारें तेने अंकुशथी वश कयों. पढी लोकोथी शाबाशी अपाता ते कुमारें ते हाथीने स्तंभपासे लइ जइ बांध्यो. पढी राजा त्यां आवी तेने जोइ आश्चर्य पाम्यो, तथा कहे- वा लाग्यो के, शुं आ ते सूर्य ठे. ? अथवा इंद्र ठे ? त्यारे रत्नवतीना का- कायें तेने सघळुं वृत्तांत कळुं. पढी राजायें पण खुशी यइने तेने पोतानी कन्याउं परणावी. हवे कुमार ते कन्याउं साथे सुख जोगवे ठे, एटलामां एक घरडी डोशी त्यां आवीने कहेवा लागी के, आ नगरमां वैश्रमण ना- में शेठ ठे, तेने श्रीमती नामें पुत्री ठे. तेणीने तें हाथीथकी मुकावी ठे, त्यारथी ते तारामां अनुरक्त थइ थकी खेद पाम्या करे ठे. हवे जेम तें तेणीने हाथीथकी वचावी ठे, तेम लग्न करीने कामथी पण वचाव ? पढी कुमार ते कन्याने परण्यो, अने वरधनु पण सुबुद्धि मंत्रीनी कन्याने परण्यो. पढी त्यांथी तेउं वन्ने वाराणसी नगरीमां गया. त्यांनो राजा गौरवथी तेउं सामो आवी, तेउंने घेर लेइ गयो. त्यां ते कटक राजायें पोतानी कटक- वती नामनी कन्या तेने आपी तथा चतुरंगी सेना आपी वढी त्यां तेम- ने आवेला जाणी, चंपानो राजा करेणुदत्त, धनुमंत्री तथा जगदत्त आदि- क राजाउं पण आठ्या. पढी वरधनुने सेनापति करीने ब्रह्मदत्त दीर्घने जीतवा चाढ्यो, एटलामां दीर्घनो दूत आवी कटक राजाने कहेवा ला- ग्यो के, तमारे अमारा साथेनी बालमित्राइ तजवी न जोइयें. त्यारे कट- क राजायें कळुं के, ब्रह्म राजानां जीवतां थकां अमो पांचे मित्रो हता; पण तेना मृत्युवाद दीर्घें जे अकार्य कर्तुं ठे, तेउं कसाइ पण करे नहीं, माटे दीर्घने जइ कहे के, ब्रह्मदत्त तारी साथे लडवा आवे ठे, माटे कां- तो तेनी साथे लड ? नहींतर नाशी जा ? एम कही कटकें दूतने विस- र्जन कयों. पढी ब्रह्मदत्तें पण अनुक्रमें कांपिद्वयपुर जइने दीर्घसहित तेने घेरी लीधुं. पढी दीर्घ ते नगरमांथी सैन्यसहित बहार निकल्यो तथा चुलनीए पूर्णा नामनी साध्वीपासे वैराग्यथी दीक्षा लीधी अने मोक्षें पण गइ. हवे ब्रह्मदत्तना सैन्यें दीर्घना सैन्यने पाहुं हवाव्युं; पढी दीर्घें पोते नदीना पूरनी पेठे आवीने ब्रह्मदत्तना सैन्यने दूर हवावी दीधुं, त्यारें ब्रह्म- दत्त पण क्रोधायमान थइ, हाथीनी पेठे तेनी साथे लडवा लाग्यो तेउं वन्ने, काखना समुद्रो जेम, मोजाउंथी तेम हथीयारोथी लडवा लाग्या, तेज

वखते ब्रह्मदत्त पासे चक्र आवीने हाजर थयुं, ते चक्रथी तेणें दीर्घना प्राणोनो नाश कर्यो. ते वखतें देवोए जय जय शब्द करीने ब्रह्मदत्तपर पुष्पनी वृष्टि करी, नगरना लोकोयें पण तेने मात, पिता, तथा देवतानी पेठे पूज्यो, पठी ते नगरमां दाखल थयो. पठी तेणे ठखंड पृथ्वीने जीती. पठी राजाउये आवीने बार वर्षो सुधि तेनो अजिषेक कर्यो, एवी रीतें चोसठ हजार स्त्रीं साथे ते, पूर्वनां तपरूपि वृद्धनां बीज सरखुं राज्यसुख जोगववा लाग्यो.

हवे एक दहाडो नाटक तथा संगीत चाळी रखुं हतुं एटलामां एक दासीयें आवीने तेने एक पुष्पनो गुंथेलो दडो आप्यो. ते दडाने जोड, ते मनमां ऊहापोह करवा लाग्यो के, आवो दडो में क्यांक पण जोयोठे; एम करतां तेने मूर्ठा आवी, तथा पठी जातिस्मरण ज्ञान थवाथी, तेने मालम पड्युं के, आवो दडो, में सुधर्मा देवलोकमां जोयो हतो, माटे हवे ते मारो पूर्वजन्मनो जाइ मने शीरीते मलशे? पठी तेणें पोताना जाइने शोधवा माटे एक अरधा श्लोकनी समस्या लखी, ते समस्या नीचे प्रमाणे.

“आख दासौ मृगौ हंसौ, मातंगवमरौ तथा ”

अर्थः— आपणे वन्ने दास, मृगो, हंसो, मातंगो, तथा देवो हता. पठी तेणें नगरमां पडो वजडाव्यो के, आ अर्धा श्लोकनी जे समस्या पुरशे तेने अरधुं राज्य आपीश. ते अरधो श्लोक नगरमां सर्वे लोकोयें कंठें कर्यो, पण कोइ तेने संपूर्ण करी शक्युं नहीं. एटलामां पुरीमताल नगरना चित्रजीव नामें कोइ शेठना पुत्रें जातिस्मरण ज्ञान थवाथी दीक्षा लीधी होती ते त्यां आव्यो. तेणें एक अरघट्ट (रेंट) वालाने ते अरधो श्लोक वो-
सांजड्यो. ते सांजड्यो तेणें (साधुयें) ते समस्या पुरी के,

“ एपा नो पट्टिका जाति, रन्योऽन्याज्यां विमुक्तयोः ”

अर्थः— एक वीजाथी ठुटा पडेल्ला एवा आपणनो आ ठठो जव ठे. पठी ते अरघट्टवाळे ते समस्या राजाने संजळावी, तेथी राजाए पुठ्युं के, कोणे पुरी? त्यारे तेणे पण ते मुनिनुं नाम कळुं पठी राजा तेने इनाम आपी. ते मुनिने जोवा माटे उद्यानमां गयो. तथा मुनिने हर्षाश्रुपूर्वक बांदीने तेनी पासे स्नेहार्थी ते वेठो. त्यारे मुनिणें पण आशीर्वाद दइने तेने प्रतिबंधवामाटे धर्मदेशना देवा मांडी के, हे राजा! आ असार संसारमां धर्मशिवाय कंइ पण सार नथी. वल्ली, शरीर, यौवन, धन, बांधव

विगेरे सघलुं, पवनथी चलायमान यती पताका (ध्वजा) सरखुं चंचल ठे. जेम पृथ्वीने मेलववाने तें वहारना वेरीउने जीत्या, तेम मोक्ष मेलववामाटे अंतरंग वेरीउने पण तुं जीत्य ? अने तेमाटे तुं यतिधर्मने अंगीकार कस्य ? कारण के, हंस पण पाणीमांथी दूधने खेंचे ठे. त्यारे ब्रह्मदेनं कलुं के, हे जाइ, सारं अयुं के तागे मेलाप थयो, हवे तुं यथेचरीतं गज्यने जोगव्य ? वली तपोतुं फल जोगो ठे, तो शामाटे हवे तुं तप करे ठे ? त्यारे मुनियें कलुं के, मारी पासे पण घणी दोखत हनी, पण में कवत्रमणथी डरीने तेने तृणनी पेठे तजी ठे. माटे हे गजन्. पुण्यना कयथी सोधर्मा देवलोकथी तुं अहीं आवेल तुं. माटे पाठो क्षीणपुण्यना लो अइने तुं नीची गतिमां जयानुं नहिं कर ? वली अग्निदेनमां. अष्ट कुलमां मोक्ष देनारा आ मनुष्यजन्मने पामीने तुं तेने योगद गमव्य नहीं ? वली स्वर्गथी न्यवीने क्षीणपुण्यवाला अष्ट आपणे नीची योगिजोमां जटंक्या ठियें, ते याद ठतां बालकनी पेठे तुं केम मुंजाइ गया ठे ? मारी रीतें कहेतां पण राजाने बोध लाग्यो नहीं. कारण के. निषाणं मग्न. रने बोधिबीज क्यांथी मले ? पठी मुनि पण त्यांथी विचार मारी मगा, तथा अनुक्रमें पाति कर्मना दायथी केवलशान पासी. ननेसाति नमोनो दाय करी मोर्छे गया. पठी ब्रह्मदेनं पण संन्याससुखमां निमग्न अइने सातसो वर्षो व्यतीत कर्या. एक दहालो बोंड हंडक्या माठो तेनी पासेथी तेनुं जोजन मागुं. त्यारे ब्रह्मदेनं तेने पण ठे, नयं जोगत तने पचे नहीं. अने कदाच घणे काखे पचे तोपण तें तेनांथी. माटे सनी जशे. पण ते ब्राह्मणें नहीं मान्याथी. राजाण तेने तेना पुत्रमित्र उमाट्यो; पठी रात्रियें ते ब्राह्मण अनहद कामातुर मज्जाली. पुत्रमित्र, माता, वेहेन दीकरीविगेरेनी साथे तेणे हुरादरा तेनुं. पठी ब्रह्मदेनं तो ते पोताना घरनां माणसोने मोर्छेहं पण देणवई. जयने नवी. त्याने ते ब्राह्मणें विचारुं के. आ ह्म राजाण मान मुहुंइने जल इहल्लो एम विचारि ते नगरमांथी निवली गयो. त्याने तेने एम जयने नयन. नारने दूरथी देखुण करी पीपलातां पाताले ठेरणे जेणे जेणे जेणे ब्राह्मणें विचारुं के. सारं पैर आ माणस करी. जयने. त्याने तेने तेने परु आदरसत्कार सयो; अने पठी मर्त्तुं के. त्या राजाणें - ह्म.

ગ્રીપર ચઢીને, શ્વેત ચામરઘંત્રો સહિત જે જાય છે, તેની આંખમાં તારે ગોલીઝં મારવી. પઠી તેણે પળ તે વાત કબુલ કરી, કારણ કે, તેવા છો-કો પશુની પેઠે બુદ્ધિવિનાના હોય છે; પઠી તેણે જીંત પાઘલ તુપાડને રા-જાની આંખોમાં ગોલી મારવાથી, આંખો ફુટી ગઈ, તથા ચોકીદારોણ પળ તે મારનારને પકડી લીધો, તથા તેને જ્યારે મારવા માંડ્યો, ત્યારે તેણે બ્રાહ્મણનો વૃત્તાંત કહ્યો. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, ધિક્કાર છે, બ્રાહ્મણ-ની જાતિને, કે જેઝં ધાય છે, તેનુંજ ધોદે છે. વલી કુતરાંને દેવું સારું, પણ કૃતઘ્ન બ્રાહ્મણને દેવું સારું નહીં; માટે તે ધલ, પાપી, માંસજઢીનેજ પેહેલાં મારવો ? એમ કહેતાં યકાં રાજાએ તે બ્રાહ્મણને કુટુંબ સહિત મ-રાવી નાંખ્યો; તથા ક્રોધને વશ યડને તેણે પુરોહિત આદિક સર્વે બ્રાહ્મ-ણોને મરાવી નાંખ્યા; તથા મંત્રિને કહ્યું કે, તે સઘલા બ્રાહ્મણોની આંખો કહાડી તેનો યાલ જરી તમો મારી પાસે લાવો ? પઠી મંત્રિએ પણ રા-જાને રૌડ્રધ્યાનને વંશ યચેલો જોડને, “શ્લેષ્માતક નામનાં ફલો-થી” (ચક્રુજેવા આકારવાલાં ફલોથી) યાલ જરીને રાજાની પાસે મે-લ્યો. તે સ્થાલને સ્પર્શ કરવાથી રાજાને જે સુખ મલતું હતું તે સુખ સ્ત્રી-રત્ન પુષ્પવતીને સ્પર્શ કરવાંથી પણ તેને મલતું નહોતું. પઠી જેમ ડુર્બુ-દ્ધિ માણસ મદિરાના પાત્રને, તેમ તેણે કોઈ દહાડો પણ, તે યાલ પો-તાની પાસેથી યેસવ્યો નહીં. એવી રીતે તેનું રૌડ્રધ્યાન વૃદ્ધિ પામવા લા-ગ્યું. યને તેમ કરતાં યકાં સોલ વર્ષો વીતી ગયાં, એવી રીતનાં રૌડ્રધ્યા-નમાંજ, આયુષ્ય પૂર્ણ યવાથી, મરણ પામીને તે બ્રહ્મદત્ત ચક્રી હિંસાના અનુવંધનાં ફલરૂપ એવા સાંતમા નરકને પામ્યો. એવી રીતે બ્રહ્મદત્ત ચ-ક્રીની કથા જાણવી.

વલી પણ હિંસકોને નિંદતા યકા કહે છે.

કુણિર્વરં વરં પંગુ, રશરીરી વરં પુમાન્ ॥

અપિ સંપૂર્ણસર્વાંગો, ન તુ હિંસાપરાયણઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:- હાથ વિનાનો, પાંગલો, તથા કુત્સિત શરીરવાલો માણસ પ-ણ (હિંસા નહીં કરી શકવાથી) સારો, પણ હિંસામાં તત્પર એવો, સં-પૂર્ણ અંગવાલો માણસ પણ સારો નહીં.

हवे अहीं कोइ शंका करे के, रौद्रध्यानपूर्वक हिंसा करवी, ते तो नरकना हेतुरूप ठे, पण शांतिमाटे, अथवा कुलक्रमथी चालती आवती, एवी मन्नीमार आदिक धंधाना निमित्तनी हिंसा रौद्रध्यान विनानी होवानी दोषमाटे न थाय; ते वातने पण निषेध करता थका कहे ठे.

हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशांत्यै कृताऽपि हि ॥

कुलाचारधियाप्येपा, कृता कुलविनाशिनी ॥ १९ ॥

अर्थ:- विघ्ननी शांतिने माटे करेली हिंसा पण, यशोधरना जीव, सुरेंद्रदत्तनी पेठे, उलटी विघ्नने माटे थाय ठे, तेम कुलाचारनी बुद्धिथी करेली हिंसा पण कुलनो नाश करनारी थाय ठे.

हवे कुलक्रमथी आवती हिंसाने पण, ठोडनारो माणस वखाणवालायक ठे, एम कहेता थका कहे ठे.

अपि वंशक्रमायातां, यस्तु हिंसां परित्यजेत् ॥

स श्रेष्ठः सुलस इव, कालसौकरिकात्मजः ॥ ३० ॥

अर्थ:- कुलक्रमथी आवती हिंसाने पण, जे कोइ तजे. ते माणस कालसौकरिकना पुत्र सुलसनी पेठे उत्तम कहेवाय. ते सुलसनी कथा कहे ठे.

मगध देशमां महा रुद्रिवालुं राजगृह नामें नगर ठे. त्यां वीरप्रभुनां चरणकमलो प्रत्ये जमरा समान श्रेणिक नामें राजा हतो. वसुदेवने जेम देवकी अने रोहिणी, तेम तेने नंदा अने चेलणा नामे वे सियो हनी. ते-मांथी नंदाने. जगतने आनंद करनारो अन्नयकुमार नामें पुत्र हतो: राजाए तेने महाबुद्धिमान् जाणीने सधलो राज्याधिकार सोंप्यो हतो. एण् दहाडो ते नगरमां श्री वीरप्रभु आवीने समोसर्पा. तेमने समोसर्पा जाणीने श्रेणिक राजा अत्यंत हर्षथी त्यां आव्यो. पठी त्यां देवता आदिक स्थानकें वेठावाद प्रभु धर्मदेशना देवा लाग्या. ते वखते कोइ गलत को-ठीउं माणस आवी प्रभुनी पासे वेठो: तथा पोताना शरीरमांथी निवळ-ती रसीथी ते प्रभुना चरणने लेपन करवा लाग्यो. ते जोइ श्रेणिकें कोद-थी विचार्यु के. आ माणस प्रभुनी आम आशातना करे ठे. नाटे ज्यारे ते अहींथी उठे. त्यारे मारे एने मारी नाखवो. एटलानां प्रभुने ठीक आववाथी. तेणें तेमने कणुं के तमो मरो? अने श्रेणिकने ठीक आववा-

थी तेणें कळुं के, जीव ? अजयकुंमारे ठीक खावाथी तेने कळुं के, तुं जीव अथवा मर ? अने कालसौकरिकें ठीक खावाथी कळुं के, तुं जीव नहीं ? तेम मर पण नहीं ? हवे प्रभुने मरवानुं कहेवाथी राजायें गुस्से थइ, पोताना सुजटोने हुकम कयोंके अहींथी उठे त्यारे एने पकडवो. पठी देशनाने अंते ते कुष्टी प्रभुने नमस्कार करी उठ्यो, के, तुरत श्रेणिकना सुजटोए तेने घेरी लीधो. एटलामां ते दिव्यरूपने धारण करीने आकाशमां उडी गयो. त्यारे राजायें प्रभुने तेविषे पुठवाथी, तेमणें कळुं के, ए देव हतो. त्यारे राजाएफरीने प्रभुने पुठ्युं के, हे जगवन् ! ए देव केम थयो ? तथा कुष्टी पण केम थयो ? त्यारे प्रभुए कळुं के, वत्सदेशमां कोशांवी नामें नगरी ठे, त्यां शतानीक नामें राजा हतो. ते नगरमां महादरिद्र अने मूर्ख, एवो सेडुक नामें ब्राह्मण हतो. एक दहाडो तेनी गर्जिणी स्त्री-ए घी आदिक लाववानुं कळुं. त्यारें तेणें कळुं के, मारामां कंइ पण कुशलता नथी, के हुं ते लावी शकुं. त्यारे तेनी स्त्रीए कळुं के, तुं राजानी सेवा कर ? त्यांथी तने प्राप्ति थशे ते वात अंगीकार करीने पुष्प आदिकथी ते राजाने सेववा लाग्यो. एटलामां एक दहाडो चंपाना राजाए, कोशांवी नगरीने घेरो घाड्यो. ते वखते कोशांवीनो राजा लश्करसहित अंदर रह्यो हतो, तथा लडवावास्ते अवसर जोतो हतो पठी वर्षाऋतु आवी त्यारे चंपानो राजा पण त्यांथी पाठो पोतानी नगरी तंरफ जवाने उपड्यो. ते वखते सेडुक ब्राह्मण पुष्पो माटे वगीचामां गयो हतो, त्यारे तेणे चंपाना राजाने लश्कररहित जोयो. तेज वखतें तेणें शतानीकने आवी कळुं के, तारो शत्रु क्षीण लश्करवालो थइ उपडी जवानी तैयारी करे ठे. माटे अत्यारे जो तुं तेनापर हल्लो करीश तो जीतीश. त्यारे राजाए पण लश्करसहित वहार नीकलीने तेनापर हल्लो कयों; ते वखते चंपानो राजा पण लश्कर दूर निकली जवाथी लड्याविना नाशवा लाग्यो, त्यारे तेना हाथी, घोडा, जंडार आदिक जे वाकी रह्युं हतुं, ते कोशांवीना राजाए ग्रहण कर्युं. पठी तेणें सेडुकप्रत्ये तुष्टमान थइ कळुं के तारे जे जोइए ते माग्य त्यारे तेणें कळुं के, हुं मारी श्रीने पुठीने मागीश. पठी तेणें ते सवली बीना स्त्रीने जणावी, त्यारें ते वृद्धिमती स्त्रीए विचार्युं के, त्या राजापासेथी गाम आदिक मेखवशे, तो धनवान् थइ बीजी श्रीउं परणशे; एम विचारि

कडबुं थएलुं ते पाणी तेणें क्वाथनी पेठे पीधुं. ते तृषातुर होवाथी वारंवार पाणी पीतो गयो, तेम तेम तेना रोगना जंतुळ खरवा एम घणा दहाडा ते पाणी पिधाथी ते तमाम नीरोगी थयो. पठी ते ठो घेर जवा निकड्यो. तथा त्यां लोकोयें पण तेने आश्चर्य सहित अने तेठयें तेने पुढ्युं के, तारो रोग केम गयो? त्यारे तेणें कहुं के, आराधनथी गयो. पठी घेर जइ पुत्रोने कुष्टी जोइने तेणें कहुं के, अवज्ञानुं तमोने ठीक फल मढ्युं ठे. पठी त्यां लोको तेने तरठोडता होवाथी हे राजा, तारा नगरमां आवी, ते द्वारपालनी चाकरी करवा ग्यो. पठी एटलामां अमो अहीं आव्या त्यारे ते द्वारपाल तेने (सेडु कने) पोतानुं कार्य सोंपी धर्मदेशना सांजलवा आव्यो. हवे ते सेडुकने त्यां छुधा लागवाथी दरवाजापरनी देवीने धरेलुं वलिदान ते खाइ गये पठी तेने तृषा लागवाथी ते व्याकुंल थवा लाग्यो. पठी ते जलचर जीव ने धन्य मानतो थको, द्वारपालनी वीकथी पाणी पीवा गयो नहीं पठी पाणी पाणी करतो थको मृत्यु पामीने ते आज नगरना द्वारपासे रहेली वायमां देडको थयो. पठी एटलामां अमो पाठा अहीं आव्या, ते वसवे लोको थमाने वांदवामांटे आववा लाग्या. हवे पाणी जरनारीउनां मुखथी अमारा आववानो वृत्तांत सांजलीने, तेणें विचार्युं के में आगल क थारुं सांजल्युं ठे. एम जहापोइ करनां तेने जातिस्मरण ज्ञान थारुं तेथी विचार्युं के. मने द्वारपाल मुकीने जे जगवानने वांदवा गयो हतो, जगवान् अहीं आव्या ठे. मांटे जेम सवला लोको जाय ठे, तेम हुं पण तेमने जोवा जडे काण के गंगा सर्वने सम्वी ठे, कंइ कोडना वापनी नथी. पठी ते वडीने अमारी पाने आववा लाग्यो, पण रम्तामां बांडाळी मरी. नीचे आनी जवारी मृत्यु पाम्यो. पठी ते शुनव्यानथी आ दंडुरा व देवरा थयो ठे. हवे डेंडे मतामां कथुं के सवला जैनधर्मीउं थणिकथी बीचेडे. वेपन अस्त नही. कथ्यां तारी परीक्षामांटे ते अहीं आवयो हतो. कथ्यां चरणेन मोडीये चंदनथी पूजाकरी ठे; पण तमाने तेणें वेकी व एतथी विमर्श देखाव्युं ठे. त्याने थणिके फरीने मृत्यु के, ते नगवान् कथे न्हंइ मारव्युं. ते अनेमलिक दोळयो लया बीजाउनी दीकथी पण वसविले हवे अमर्शिले वीच्यो नेतुं काण शु ? त्यां प्रजयं कथुं के.

धनश्री ललचावीने कसाइखानुं तजवानुं कहेवाथी, तेणें पण ना पाडी. त्यारे राजाए तेने एक अंधारा कुवामां नखाव्यो; एवुं धारीने के, त्यां ते शी रीतें कसाइपणुं करी शकशे ? पठी राजाए जगवानने जइ कहुं के, में कालसौकरिकने तो कसाइखानुं तजाव्युं ठे. त्यारे जगवानें कहुं के ते अंध कुवामां पण हमेशां माटीना पांचसे पाडाउं करीने मारे ठे. त्यारे श्रेणि-कें त्यां जइ ते प्रमाणे जोवाथी, विचार्युं के, मारुं ते कर्म हुटवानुं नहीं, कारण के, प्रजुनी वाणी अन्यथा थाय नहीं. हवे एवी रीतें हिंसा कर-तां कालसौकरिकनो पापनो राशि बधतो गयो. पठी तेने बहु रोगो उत्प-न्न थया; तेनी पीडाथी, अरे !! बापलीया ! अरे !! मा !! एम कही पोकार करवा लाग्यो. तथा तेने स्त्री, शय्या आदिक जेर तुल्य लागवा मांड्यां. पठी ते सघलुं स्वरूप तेना पुत्र सुलसैं, अजयकुमारने कहुं त्यारे अजयकुमारें कहुं के, तारा पिताने तेना दुष्ट कार्यनुं फल अहींज म-ल्युं ठे. तो पण हवे तुं तेनी प्रीतिमाटे इंद्रियोथी उलटां जोजन आदिक तेने आप ? पठी सुलस पण, तेने कडवां अने तीखां जोजनो आपवा लाग्यो; तथा खूब गरम पाणी पावा लाग्यो. तथा केटलीक विष्टानुं तेने अंगे विलेपन करवा लाग्यो, अने अणीदार कांटावाली शय्यापर तेने सु-वाड्यो. वली तेने राक्षस, वेताल आदिकनां जयंकर रूपो देखाडवा ला-ग्यो. तेथी ते खुशी थयो. पठी त्यांथी ते मृत्यु पामी सातमे नरकें गयो. पठी तेनुं मृतकार्य कर्वावाड, सुलसनां सगांउए, तेने तेना पितानुं स्था-नक संजालवा कहुं, त्यारे सुलसैं कहुं के, हुं ते कार्य कदी करवानो न-थी, कारण के, जेवा मने मारा प्राण बहाला ठे, तेवाज बीजाउने पण होय; माटे जीवबधथी हुं आजीविका चलावी शकीश नहीं. त्यारे तेउं कहेवा लाग्या के, तेथी थता पापोने आपणे सघला वेहेंची लइशुं वली तुं एकज पाडो मारजे. थमो बीजा पाडा मारशुं, तेथी तने अद्वय पाप यशे. पठी सुलसैं पोताना पिताना कुहाडाने उपाडीने पोतानी जंधामां मायां, तथा तेथी मूर्ता ग्याड नीचे पड्यो; पठी संज्ञा आव्यावाद, ते रु-दन करवा लाग्यो के, थरे हुं आ प्रहारथी बहु पीडित थयो तुं पठी ते-णें मगांउने कशुं के. तमो मानं दुःख हवे वेहेची सीउं ? त्यारे तेउं खे-रमहिन कहेवा लाग्या के. कोउनी पीडा शुं कोउ खेड शके ठे ? त्यारे सु-

લસે વળતું કે, ડ્યારે તમો સારી આટલી પીડા પણ નથી લેઈ શકતા ત્યારે નરકની પીડા શીરીતે લેઈ શકશો ? માટે કુટુંબ વાસ્તે પાપ કરીને હું તો પક્લોજ નરકની વેદના સહન કરીશ, અને વાંધવો તો અહીંજ રહેશે. માટે એવી રીતનો. નીચ એવો પિતાનો ધંધો પણ હું કરીશ નહીં, કારણ કે. જો પિતા અંધ હોય તો શું પુત્રે પણ અંધ થવું ? ઇટલામાં ત્યાં અન્નયકુમાર આવ્યો, તથા તેને કહેવા લાગ્યો કે, આ પાપથી તું દૂર થાય છે. તેથી અમો વહુ ખુશી થઈયે ઠીયે. એવી રીતે તેની પ્રશંસા કરીને તે પોતાને સ્થાનકે ગયો. પછી સુલસ પણ સગાઈને અવગણીને, વારવત-ધારી શ્રાવક પયો.

એવી રીતે કુલપરંપરાની હિંસાને પણ તજીને જે માણસ સુલસની પેઠે ગુણવાન્ થાય છે, તેને સ્વર્ગસંપદા દૂર થતી નથી. એવી રીતે સુલસની કથા જાણવી.

હવે જો હિંસાને ન તજે, તો તેનું દાન આદિક પણ નિષ્ફલ છે. એમ દેખાડતા થકા કહે છે.

દમોદેવગુરુપાસ્તિ, દાનમધ્યયનં તપઃ ॥

સર્વમપ્યેતદફલં હિંસાં ચેન્ન પરિત્યજેત્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- ઇંદ્રિયોનું જીતવું, દેવગુરુની સેવા, સુપાત્ર પ્રત્યે દાન, શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ, તથા ચાંદ્રાયણાદિક તપ, પણ, જો હિંસાને તજે નહીં, તો તે સર્વ નિષ્ફલ જાણવું.

હવે હિંસાવાલાં શાસ્ત્રોના ઉપદેશકોને આક્ષેપ કરે છે.

વિશ્વસ્તોમુગ્ધધીર્લોકે, પાત્યતે નરકાવનો ॥

અહો નૃશંસૈર્લોચાંધૈ, હિંસાશાસ્ત્રોપદેશકૈઃ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:- અરે !!! પાપી અને લોચાંધ, એવા હિંસામય શાસ્ત્રના ઉપદેશ દેનારા જે મનુ આદિક, તેડયે વિશ્વાસી, અને મુગ્ધબુદ્ધિવાલા લોકો નરકમાં લેઈ જવાય છે.

તેડના શાસ્ત્રોમાંજ હિંસા કહેલી છે તે દેખાડે છે.

યજ્ઞાર્થં પશવઃ સૃષ્ટાઃ, સ્વયમેવ સ્વયંન્નુવા ॥

યજ્ઞોઽસ્ય નૂત્યૈ સર્વસ્ય, તસ્માદ્યજ્ઞે વધોઽવધઃ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:-બ્રહ્માણ પોતેજ યજ્ઞમાટે પશુનું મરજેલા છે. અને તે યજ્ઞ જગ-
તનાં કલ્યાણમાટે છે. તેથી યજ્ઞમાં વધ કરવો. અને તે હિંમાથી પાપ થ-
તું નથી, એમ તેણે કહે છે.

હવે તેણે માને છે કે. “ યજ્ઞમાં હળાતા પશુનનો તો અમો ઉપકાર
કરીએ ઠીએ, કારણ કે, તેથી તેણે નરક આદિક મલનાં નથી ” એમ
દેખાડતા થકા કહે છે.

ઓપધ્યઃ પશવો વૃક્ષા સ્તિર્યચઃ પક્ષિણમ્નથા ॥

યજ્ઞાર્થં નિધનં પ્રાપ્તાઃ પ્રાપ્તુવંત્યુઠ્ઠિતં પુનઃ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:- યજ્ઞને માટે દર્જાદિક ઓપધિન; વકરા આદિક પશુનું, ઘૂપ
આદિક વૃક્ષો; ગાય, ઘોડા આદિક તિર્યચો, તથા કપિંજલ આદિક પ-
ક્ષિનું, વિગેરે જે નાશ પામે છે, તેણે દેવ, ગાંધર્વ આદિક ંચ ગતિમાં
જાય છે, અને લાંબું આયુષ્ય જોગવે છે.

હવે તેણેના શાસ્ત્રોમાં જે કંઈ હિંસાનું કહેલી છે, તે દેખાડે છે.

મધુપર્કે ચ યજ્ઞે ચ પિતૃદૈવતકર્મણિ ॥

અત્રૈવ પશવો હિંસ્યા નાન્યત્રેત્યવ્રવીન્મનુઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- મનુએ કહ્યું છે કે, મધુપર્કમાં ગાયને મારવી. યજ્ઞમાં પશુને
મારવા, તથા માતા અને પિતૃ શ્રાદ્ધ આદિકમાં પણ પશુને મારવાં,
પણ વીજી જગોએ નહીં.

एष्वर्थेषु पशून् हिंसन् वेदतत्त्वार्थविद्विजः ॥

આત્માનં ચ પશૂંશ્ચૈવ ગમયત્યુત્તમાં ગતિમ્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- વેદોનાં તત્ત્વને જાણનારો બ્રાહ્મણ, ઉપર કહેલાં કાર્યોમાં પ-
શુની હિંસા કરતો થકો, પોતાને અને પશુને ઉત્તમ ગતિએ પહોંચાડે છે.
હવે તે હિંસક શાસ્ત્રોના ઉપદેશકોને પાઠા આક્ષેપ કરે છે.

ये चक्रुः क्रूरकर्माणः शास्त्रं हिंसोपदेशकं ॥

કવ તે યાસ્યંતિ નરકે નાસ્તિકેન્યોપિ નાસ્તિકાઃ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:- જે ક્રૂર કર્મો કરનારા મનુ આદિકે, હિંસાના ઉપદેશવાલાં
સ્મૃતિઆદિકશાસ્ત્રો રચ્યાં છે તે અત્યંત નાસ્તિકો કયા નરકમાં જશે? !!

હવે તે સંબંધિ સંવાદનો શ્લોક કહે છે.

વરં વરાકશ્ચાર્વાકો યોસૌ પ્રકટનાસ્તિકઃ ॥

વેદોક્તિતાપસઽઘ્નઃ ઘ્નં રક્તોન જૈમિનિઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- વીચારો ચાર્વાક, જે પ્રગટરીતે નાસ્તિક છે, તે હજુ સારો છે, પણ વેદોનાં વચનનો મુખપાઠ કરી સઘલા પ્રાણીર્જને ઠગનાર કપટી રા-
દાસ હુલ્લ, જૈમિનિ કૃપિ તો નિંદાને પાત્ર છે. કારણ કે, જ્યારે તે ય-
જ્ઞોને માટે મારેલા પશુર્જને, સ્વર્ગમાં પહોંચાડે છે, ત્યારે પોતાનાં મા વાપ
આદિકનું પણ હિત ઇષ્ટિને, તેજ તેમને યજ્ઞમાં શામાટે હોમતા નથી.

હવે હિંસા પ્રકરણને ઉપસંહરતા થકા કહે છે.

દેવોપહારવ્યાજેન યજ્ઞવ્યાજેન યેઽથવા ॥

ઘ્નન્તિ જન્તૂન ગતઘૃણા ઘોરાં તે યાંતિ હુર્ગતિં ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-દેવો ઇટલે, જૈરવ, ચંડિકા આદિક; તેજપ્રત્યે માઘાષ્ટમી ચૈત્રા-
ષ્ટમી, આદિક દિવસોએ અપાતા વલિદાનના મિશથી, તથા યજ્ઞના મિશ-
થી, જેજ નિર્દય યજ્ઞને, પ્રાણીર્જને હણે છે, તેજ જયંકર હુર્ગતિમાં જાય છે.

શમશીલદયામૂલં હિત્વા ધર્મે જગદ્ધિતં ॥

અહો હિંસાપિ ધર્માય જગદે મંદબુદ્ધિઃ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-કપાય, ઇંદ્રિયોનો જય, શમ, શીલ, આદિક સમતા, તથા અ-
નુકંપા(દયા) છે મૂલ જેનું, એવા જગતને હિતકારી ધર્મને તજીને, અરેરે !
મંદબુદ્ધિર્જણ હિંસાને ધર્મવાસ્તે કહેલી છે.

એવી રીતે કુલક્રમની તથા યજ્ઞની હિંસાનો પ્રતિપેદ કરીને હવે, પિતૃનિમિત્તની
હિંસાનો નિપેદ કરવામાટે, અન્યદર્શનીર્જના શાસ્ત્રોના ઢ શ્લોકો કહે છે.

હવિર્યચ્ચિરરાત્રાય યજ્ઞાનંત્યાય કલ્પતે ॥

પિતૃઞ્યોવિધિવદતં તત્પ્રવદ્યામ્યશેષતઃ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:- પિતૃર્જ પ્રત્યે જે શ્રાદ્ધ આદિકમાં દેવાય છે, તેમાંનું એક તો
લાંવા કાલની તૃપ્તિ માટે, અને વીજું અનંતકાલની તૃપ્તિમાટે દેવાય છે,
તે વન્નેનું સ્વરૂપ કહે છે.

तिलैर्ब्रीहियवैर्माषै रज्जि मूलफलेन वा ॥

दत्तेन मांसं प्रीयंते विधिवत्पितरोनृणां ॥ ४७ ॥

अर्थः— विधिपूर्वक दीधेलां तल, डांगर, जव, अडद पाणी, कंदमूल, तथा फलोथी पितृं एक मास सुधि तृप्त थाय ठे.

द्वौ मासौ मत्स्यमांसेन त्रीन्मासान् हरिणेन तु ॥

औरभ्रेणथ चतुरः शाकुनेनेह पंच तु ॥ ४३ ॥

अर्थः— मत्स्यना मांसथी वे माससुधि, हरिणना मांसथी त्रण मासो सुधी, घेटाना मांसथी चारमाससुधि, तथा पक्षिना मांसथी पांच मास-सुधी पितृं तृप्त थाय ठे.

षण्मासांश्चागमांसेन पार्षतेनेह सप्त वै ॥

अष्टावेणस्य मांसेन रौरवेण नवैव तु ॥ ४४ ॥

अर्थः— बकराना मांसथी ठ माससुधि पृषत जातिना हरिणना मांसथी सात माससुधि, एण जातिना मांसथी नव माससुधि पितृं तृप्ति थाय ठे.

दशमासांस्तु तृप्यंति वाराहमहिषामिषैः ॥

शशकूर्मयोर्मांसेन मासानेकादशैव तु ॥ ४५ ॥

डुकर अने पाडाना मांसथी दश माससुधि, तथा ससला अने काच-वाना मांसथी, अग्यार माससुधि पितृं तृप्ति पामे ठे.

संवत्सरं तु गव्येन पयसा पायसेन तु ॥

वाध्रीणस्य मांसेन तृप्तिर्द्वादशवार्षिकी ॥ ४६ ॥

अर्थः— गायनुं मांस, दूध, तथा दही आदिकथी, एक वर्षसुधि, तथा घरडा चकराना मांसथी वार वर्षसुधि पितृं तृप्त थाय ठे.

हवे एवी रीतनी हिंसाने दूषण लगाडता थका कहे ठे.

इति स्मृत्यनुसारेण पितृणां तर्पणाय या ॥

मूढैर्विधीयते हिंसा सापि दुर्गतिहेतवे ॥ ४७ ॥

अर्थः— एवी रीतें मनुस्मृति आदिकने अनुसारें, पितृं तृप्त करवा माटे, मूढ लोको जे हिंसा करे ठे, ते हिंसा तेजने दुर्गतिमाटे थाय ठे. कारणके, जो मृत्यु पामेला जीवने मांस आदिकथी तृप्ति थाय, तो बुजा-

હ ગણના દીવાના વાસણમાં તેલ નાખ્યાથી સ્વયમેવ દીવો થવો જોઈયે !
વલી તે હિંસા કેવલ હુર્ગતિના હેતુરૂપ નથી, અહીં પણ તેથી પ્રાણીં
સાથે થતા વૈરનો જય રહે છે.

હવે અહિંસક જીવને બીલકુલ જય નથી તે કહે છે.

યોન્મૂતેષ્વજનયં દદ્યાદ્, નૂતેચ્ચસ્તસ્ય નો જયં ॥

યાદ્યગ્વિતીર્યતે દાનં, તાદ્યગાસાધ્યતે ફલં ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:— જે માણસ પ્રાણીંને અન્નદાન આપે છે, તેને તેડું તરફથી
જય રહેતો નથી, કારણ કે, જેડું દાન દઈયે, તેડું ફલ મળે છે.

હવે હિંસક દેવોની પૂજાને પણ નિંદતા થકા કહે છે.

કોદંડદંડચક્રાસિ, શૂલશક્તિધરાઃ સુરાઃ ॥

હિંસકા અપિ હા કષ્ટં, પૂજ્યંતે દેવતાધિયા ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:— ધનુષ, દંડ, ચક્ર, તલવાર, ત્રિશૂલ, જાલાં આદિકને ધર-
નારા હરિહરાદિક હિંસક દેવો પણ, અરેરે!! (મૂઠ માણસોથી) દે-
વબુદ્ધિ કરીને પૂજાય છે.!!!

હવે વે શ્લોકોથી અહિંસા વ્રતની સ્તુતિ કરે છે.

માતેવ સર્વજૂતાના, મહિંસા હિતકારિણી ॥

અહિંસૈવ હિ સંસાર, મરાવમૃતસારણિઃ ॥ ૫૧ ॥

અહિંસા દુઃખદાવાન્નિ, પ્રાવૃષેણ્યઘનાવલી ॥

જવઅમિરુગાર્તાના, મહિંસા પરમૌષધીઃ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:— અહિંસા વ્રત. માતાની પેઠે સર્વ પ્રાણીંને હિતકારી છે, સં-
સારરૂપી મારવાડ દેશમાં અમૃતની નદી સરખું છે, દુઃખરૂપી દાવાનલ-
પ્રત્યે વર્ષાકાલના વરસાદસરખું છે, તથા જવન્નમણરૂપી રોગથી પીડાતા
માણસોને પરમ ઔષધિસરખું છે.

હવે અહિંસાવ્રતનું ફલ કહે છે.

દીર્ઘમાયુઃ પરં રૂપ, મારોગ્યંશ્લાઘનીયતા ॥

અહિંસાયાઃ ફલં સર્વં, કિમન્યત્કામદેવસા ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:— લાંબું આયુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટ રૂપ, આરોગ્યપણું, તથા કીર્તિ, એ સ-

ઘણું અહિંસાનું (દયાનું) ફલ છે; વધારે શું કહેવું, દયા તો ઇચ્છિત વસ્તુ દેનારી છે.

એવી રીતે અહિંસાવ્રતનું સ્વરૂપ કહીને, હવે સત્યવ્રતનો અધિકાર કહે છે, તે વ્રત જુગાપણથી દૂર રહ્યાવિના થઈ શકતું; વહી તે જૂનું વોલવાનું ફલ દેલાડ્યા વિના, તેમાંથી વિરતિ કરાવવી મુશ્કેલ છે, માટે પેહેલાં તેનું ફલ દેલાડીને, તેની વિરતિને દેલાડે છે.

મન્મનત્વં કાહલત્વં, મૂકત્વં મુખરોગિતા ॥

વીક્ત્યાઽસત્યફલં કન્યા, લીકાદ્યસત્યમુત્સૃજેત્ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:— યુંગાપણને કાહલપણને (પ્રગટરીતે શબ્દો ન વોલાય તે.) યુંગાપણને તથા મુખના રોગને પણ, અસત્યનાં ફલતરિકે જાણીને, કન્યાલીકાદિક અસત્યનો ત્યાગ કરવો.

ત્યં તે કન્યાલીકાદિ અસત્યનું વર્ણન કરે છે.

કન્યાગોત્રન્યલીકાનિ, ન્યાસાપહરણં તથા ॥

ઘટનાત્તયં ચ પંચેતિ, સ્થૂલાસત્યાન્યકીર્તયન્ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:— કન્યાસંબંધિ જનું વોલવું તે, ઉપલક્ષણથી તમામ મનુષ્યજાતિ સંબંધિ જનું વોલવું તે; વહી ગાયસંબંધિ જનું વોલવું તે, અને ઉપલક્ષણથી સપ્તર્ષી ચોરસાં પ્રાર્થીસંબંધિ જનું વોલવું તે; વહી ઋષિસંબંધિ, અને હરહરાર્ચકાદિ સંબંધિ જનું વોલવું તે; તથા કોઠની શાપણને હેતરવહી તે; અને જૂની માલી કરવી. ૫ પાંચે સ્થૂલ અમત્યો જિનેશ્વર પ્રમુખ કહેલાં છે.

હવે તે પાંચે પ્રકારના જુઠાં. વિદ્યોપાળ દ્વારથી જેનું મુકીને, તેનો પ્રતિષેધ કહે છે.

મર્ષદોષવિમર્ષ ચ, તદ્વિશ્વમિતયાનકં ॥

ચતિરક્ષા કુપત્ત્ય; ન વેદેતદમૃતં ॥ ૫૬ ॥

અર્થ — મર્ષ દોષમં વિમર્ષ એટલે કન્યા તાપ તથા ઋષિસંબંધિ જનું વોલવું તથા ચતિરક્ષા કુપત્ત્ય વિશ્વમિતયાનક તથા કુપત્ત્ય વિવેકમય હશે ત્યારે જ મર્ષ મંબંધિ જનું વોલવું કરે.

हवे असत्यना फलने देखाडता थका, तेनो परिहार देखाडे ठे,
असत्यतोलघीयस्त्व, मसत्यावचनीयता ॥

अधोगतिरसत्याच्च, तदसत्यं परित्यजेत् ॥ ५७ ॥

अर्थः— आ लोकमां असत्यथी लघुता, अने वचनीयपणुं थाय ठे, त-
था परलोकमां नीच गति मळे ठे; माटे असत्यनो त्याग करवो.

हवे जे प्रमादथी पण असत्य बोले, तेने माटे कहे ठे.

असत्यवचनं प्राहुः प्रमादेनापि नो वदेत् ॥

श्रेयांसि येन नृज्यंते, वात्ययेव महाधुमाः ॥ ५८ ॥

अर्थः— डाह्या माणसें प्रमादथी पण असत्य बोलवुं नहिं; कारण के,
तेथी तो, प्रचंड वायुथी जेम वृद्धो, तेम श्रेयो (कढ्याणो) नाश पामे ठे.

वली पण असत्यथी थता आ लोकसंबंधि दोषो देखाय ठे.

असत्यवचनाद्वैर, विषादाप्रत्ययादयः ॥

प्राहुः पंति न के दोषाः कुपथ्याद्याधयो यथा ॥ ५९ ॥

अर्थः— कुपथ्यथी जेम रोगो, तेम असत्य वचनथी, वैर, पश्चात्ताप, अ-
प्रतीति, तथा आदि शब्दथी राजा आदिकनुं अवमान, इत्यादि दोषो,
उत्पन्न थाय ठे.

हवे मृषावादनुं परलोकसंबंधि फल कहे ठे.

निगोदेष्वथतिर्यक्तु, तथा नरकवासिषु ॥

उत्पद्यंते मृषावाद, प्रसादेन शरीरिणः ॥ ६० ॥

अर्थः— मृषावाद बोलवाथी प्राणीउं, अनंतकायमां, तिर्यचमां, तथा
नरकमां उत्पन्न थाय ठे.

हवे ते मृषावादाना त्यागमां, उलटुं सुलटुं, कालिकाचार्य, तथा वसु-
राजनुं, दृष्टांत कहे ठे.

ब्रूयाद् जियोपरोधाद्वा, नासत्यं कालिकार्यवत् ॥

यस्तु ब्रूते सनरकं, प्रयाति वसुराजवत् ॥ ६१ ॥

अर्थः— मरण आदिकनी वीकथी अथवा उपरोधथी कोझनी दा-
क्षिणताथी पण कालिकाचार्यनी येठे जूनुं बोलवुं नहिं, अने जे बोले,

ते वसुराजानी पेठे नरकमां जाय ठे. कालिकाचार्यनी कथा कहे ठे.

आ पृथ्वीमां एक रमणीपुरी नामें शेहेर ठे, त्यां यथार्थ नामवालो जि-
तशत्रु नामें राजा हतो. त्यां सुझा नामें एक ब्राह्मणी होती, तथा तेणीने
दत्त नामें पुत्र हतो. ते जुगारी तथा दारुडीउ हतो; अने पोतानी आजी-
विकासाटे ते राजाने सेववा लाग्यो. पठी राजायें तेने पोतानो प्रधान क-
यां. तेणें बीजा सामंतो आदिकने फोडीने राजाने कहाडी मेल्यो; अने
पोते राज्यपर वेठो, तथा धर्मबुद्धिची हिंसावाला यज्ञो करवा लाग्यो.
एक दहाडो, तेनो कालिकाचार्य नामें मामो साधु यथावाद विहार कर-
तो त्यां आव्यो. ते मिथ्यात्वी दत्तने जवानी इष्टा नहीं ठतां माताना उ-
पगोधय्यी ते तेमनी पासे गयो, तथा उल्लट अशने पुठवा लाग्यो के, हे आ-
चार्य, जो नमो जाणता हो, तो यज्ञनुं फल कहो? त्यारे आचार्यें कणुं
के. तुं धर्मनी पुठा करे ठे, माटे सांजल? जे पोताने अप्रिय लागे ते पर-
ने पण करणुं नही. त्यारे दत्तें कणुं के, हुं तो यज्ञनुं फल पुठुं तुं, त्यारे
आचार्यें कणुं के. हिंसायादिक कड्याणकारी यतां नथी, पण उलटां पा-
पोनाटे जाय ठे. वरी ने पुर्वुक्तियें आक्षेप सहित पुठवाय्यी आचार्यें कणुं
के. यज्ञोनुं फल तो नग्य ठे. त्यारे दत्तें कणुं के, तेनी प्रतीति शुं? त्यारे
आचार्यें कणुं के. तुं आज्यी सातमे दहाडो “श्वकुंजीमां” पकावाइश.
त्यारे प्रोधायमान अशने दत्तें कणुं के, तेनी पण ग्यातरी शुं? त्यारे आ-
चार्यें कणुं के. ते वृत्तिपाकमां पट्या पेहेलां तारा मुखमां विष्टा पड्यो.
त्यारे दत्तें कणुं के. तमानें मृत्यु कोनाय्यी अने क्यारें अशे? त्यारे आ-
चार्यें कणुं के. आवनी कावे स्वयमेव मृत्यु पामी हुं देवलोक जइश.
एतें दत्तें आचार्येने केद कराव्या. वचे दत्तय्यी खेद पामेला गामंतोयें
रेहेलांन नजाने वांछाव्यो. नेही दत्त पण नय पामीने पोताना घरमां
बुलव गयो. देव कर्मयोगें नेकर विवन गणवामां जुही जवाय्यी सातमे
दिवसे वनार निकडो. अने ते राजमायेने चांकीदारो पागे रक्षण क-
राव्यो. पहिलामें गजानन एक सार्यें विष्टा करीने नेकर फल दांभ्यां.
कावे देव पुडा मुनिने सारीय पण विचारि वांछेवागोयी विष्टायो थ-
कावे वांछाव गजानन. पहिलामें एक दोसरें गरीय्यी ते विष्टा करीने
हकन मुलक री बरान के मुनिने दार. अन्यथा जाय नही. देव

दत्त पण खेद पामीने पोतानां घर तरफ पाठो फर्यो. एटलामां ते सामंतोयें तेने पकडीने वांध्यो तथा पेहेलाना राजाने गादीपर बेसाड्यो. ते राजाये वैर बालबानी बुद्धिथी तेने कुंजिपाकमां नाख्यो. तथा त्यां ते मृत्यु पाम्यो.

एवी रीतें कालिकाचार्यनी पेठे सत्यव्रतने बुद्धिमानें तजवुं नहीं. एवी रीतें कालिकाचार्यनी कथा कही.

हवे वसुराजानी कथा कहे ठे.

चेदी नामना देशमां शुक्तिमती नामें नगरी ठे; ते नगरीमां अजि-
चंद्र नामें राजा हतो. तेने सत्य बोलनारो तथा महाबुद्धिमान् युधिष्ठिर
जेवो वसु नामें पुत्र हतो. क्षीरकदंब नामना गुरुनी पासे, पर्वतक, नारद,
तथा आ वसु नामें राजकुमार ए त्रणे शिष्यो जणता हता. तेज एक
दहाडो रात्रियें मेहेलनी उपर सुता हता, एटलामां आकाशमां जता
वे चारण मुनिज परस्पर कहेवा लाग्या के, आ शिष्योमांथी एक स्वर्गें
जशे, अने बीजा वे नरकें जशे; आ वचन क्षीरकदंबें सांजव्युं. तेथी
ते खेद पामवा लाग्यो के, अरे !! हुं तेमनो अध्यापक ठतां तेज नरकें
जशे ? पठी तेजनी नरक स्वर्गनी परीक्षामाटे, तेणें ते त्रणेने एक वखतें
पोतानी पासे बोलाव्या; तथा तेजने पीठाना त्रण कुकडा आपीने कळुं
के, ज्यां कोइ न देखे, त्यां आ कुकडाने तमारे मारवा. हवे तेजमांथी
नारदें नगरनी बहार ते कुकडाने लइ जइ विचार्युं के, आनें गुरुयें कोइ
न देखे तेम मारवानुं कळुं ठे; माटे अहीं हुं अने ते मने, वढी खेचरो,
लोकपालो तथा ज्ञानीज पण देखी रह्या ठे; माटे गुरुनो अजिप्राय आने
न मारवानो ठे. वढी गुरु हमेशां दयालु ठे, माटे अमारी बुद्धिनी परी-
क्षामाटे तेमणें आम कर्तुं ठे, एम विचारि तेने मार्याविनाज गुरुपासे ते
आव्यो, अने न मारवानुं कारण पण तेमने तेणें जणाव्युं. त्यारे गुरुयें
जाण्युं के, आ स्वर्गगामी ठे, एम विचारि गुरुयें तेने स्नेह्यी आलिंगन
कर्तुं. पठी वसु अने पर्वतें पण आवीने कळुं के, कोइ न देखे तेम अ-
मोयें आमने मार्या ठे. त्यारे गुरुयें गुस्से थइ कळुं के, अरे पापियो ! पे-
हेलां तो तमोयें तेने जोया, वढी खेचरादिकें पण जोया माटे तमोये तेने
केवी रीतें हण्या ? पठी तेणें विचार्युं के, आ वन्नेने जणावुं फोकट ठे.
वढी मारो प्रिय पुत्र, तथा पुत्रथी अधिक एवो आ वसुकुमार पण ज्यारे

नरकमां जशे, त्यारे मारे हवे गृहस्थावासथी सयुं. एम विचारि तेणें दी-
क्षा लीधी, अने तेने स्थानकें पर्वत आव्यो. हवे नारद पण जणी गणीने
हुशीयार थइ पोताने स्थानकें गयो. हवे अजिचंद्र राजायें पण समय
आवते ठते दीक्षा लीधी, अने तेथी वसुकुमार राजा थयो. तथा ते सत्य
वादी होवाथी जगतमां प्रसिद्ध थयो. एक दहाडो एक शिकारीयें, हर-
णने मारवामाटे फेंकेलुं पोतानुं बाण अटकेलुं जोयुं तेनुं कारण तपासवा
माटे त्यां जतां तेणें एक स्फटिकनी शिला जोइ; ते जोइ तेणें विचार्युं
के, में त्रमथी आमां प्रतिबिंब पडेला हरिणने जोयुं वली आ शिला व-
सुराजाने लायक ठे, पठी तेणें राजाने गुप्तरीतें ते वात करवाथी राजायें
ते शिला ग्रहण करीने घणुं धन आप्युं. पठी राजायें गुप्तरीतें कारिगरो-
पासे तेनुं आसन घडावीने, ते कारिगरोने तेणें मारी नखाव्या. हवे ते
आसनपर वेसवाथी, लोको तेने सत्यना प्रज्ञावथी आकाशमां अधर वे-
ठेलो जाणवा लाग्या. तथा लोकोमां एवी प्रसिद्धि थइ के, सत्यना प्रज्ञा-
वथी, तेने देवताउं सहाय थया ठे. ते प्रसिद्धिथी सघला राजाउं पण ज-
यथी तेने वश थया. हवे एक दहाडो नारद त्यां आव्यो, त्यारे तेणें प-
र्वतने शिष्योप्रत्ये ऋग्वेद जणावतो जोयो. तेमां पर्वतें “अजाथी यज्ञ क-
रवो” एवो पाठ आवतां अजनो अर्थ घेटो कयों. त्यारे नारदें कहुं के,
हे जाइ, त्रमथी तुं आम केम बोले ठे. गुरुयें तो “अजा” नो अर्थ त्र-
ण वर्षेनुं जुनुं धान्य. के जेने वाव्याथी उगे नहीं एवो कयों हतो. त्यारे
पर्वतें कहुं के, पितायें पण तेनो अर्थ घेटो कह्यो ठे, अने वली नाममा-
लामां (कोशमां) पण तेज अर्थ जे. त्यारे नारदें कहुं के शब्दोनी अर्थ
कटपना मुख्य अने गौण एम वे प्रकारनी ठे, तेमांथी गुरुयें गौण कटप-
ना कहेली ठे. वली गुरु धर्मनो उपदेश देनारा ठे अने श्रुति पण धर्मात्म-
क ठे. माटे ते वदने जूठा पाडी तुं पापनो बंध पाड नहीं ? त्यारे पर्वतें
गुस्मे थइ कहुं के, तेनो अर्थ घेटोज थाय ठे, अने आपणे तेनी परीक्षा
करावीयें. तेमां जे जूठा पडे तेनी जीत ठेदवी. पठी तेउये सम्मतिपूर्वक
वसुराजाने परीक्षक नीम्हो. पटलामां पर्वतनी मा आवीने गुप्त रीतें प-
र्वतने कहेवा लागी के. नाग पितायें “अजनो” अर्थ नारदना कहेवा
प्रमाणे कयों ठे. एम में पण दगनुं कार्य कर्तां कर्तां मां नख्यो दनो; मा-

ते आ जिह्वाढेदननी शरत तें ठीक करी नही. त्यारे पर्वतें कळुं के जे च-
वानुं हतुं ते थयुं. पठी तेनी मातायें राजापासे जइ पुत्रनी जिह्वा मागी.
त्यारे राजायें पण गुरुनी स्त्रीने आदरमान देइने ते वात कबुल करी, त-
था कळुं के, मारा वेठां ते मारा पर्वत जाइने कोण नुकशान करे तेम ठे?
पठी तेणीयें सघलुं वृत्तांत राजाने कळुं. त्यारें राजायें कळुं के, प्राण जा-
य, तोपण हुं जृतुं केम वोढी शकुं? पण तेणीयें घणोज आग्रह करवाची
तेणें ते वात कबुल करी. तेथी ते पण खुशी थइने घेर गइ. एटलामां ते
उं वन्ने त्यां आव्या. त्यां सत्तामां केटलाक मध्यस्थ माणसो पण आवी
वेठा. राजा पण ते स्फटिकशिलापर वेठो. पठी वन्नेये पोतपोतानो पद्द
कही. संजलावीने, तेमांथी सत्यासत्य कहेवामाटे राजाने विनति करी.
त्यारे राजायें पोतानी सत्यप्रसिद्धिने नहीं गणकारतां “अज” नो अर्थ
घेठो कयों. ते वखते देवोयें गुस्से थइ तेने ते शिलापरथी नीचे फेंकी दी-
धो. त्यारें नारदें पण तेने कळुं के, जूठी साक्षी पुरनार एवो जे तुं. तेतुं
हवे चंडालनी पेठे मुख पण कोण जोशे? एम कही ते पोताने स्यानकें
गयो. पठी तेनी आठ पेहेडीसुधिना राजाउने देवोयें मारी नाख्या.

एवी रीतनी वसुराजानी कथा सांजलीने जिनवचनोने माननारो, एवो
कयो माणस जृतुं वोढे?

एवी रीतें नारदपर्वतनी तथा वसुराजानी कथा जाणवी. परने पीडा
करनारां सत्यवचनने पण असत्य तरिके लेखीने न धोखलुं. तेने माटे कहेटे.

न सत्यमपि ज्ञापेत, परपीडाकरं वचः ॥

लोकेपि श्रूयते यस्मात्, कौशिकोनरकं गतः ॥ ६७ ॥

अर्थः—परने पीडा करनारुं सत्य वचन पण धोखलुं नहीं. कारणके, तेम
करवाची कौशिक तापस नरकमां गयो ठे. एम अन्यदर्शनीडना शास्त्र-
मां पण संजलाय ठे.

हवे कौशिक तापसनी कथा कहे ठे.

कौशिक नामें कोइएक शांत तापस. नामने तजीने गंगाने कांठे वन-
तो हतो; ते त्यां ममता. तथा परिग्रहरहित थइने चंदनून्तो जगहार
करीने रहेतो हतो. तथा सत्यवादी होवाची ते दूनियामां प्रसिद्धि पाव्यो

હતો. એક દહાડો કેટલાક ચોરો ગામ હુંટીને આશ્રમપાસે આવ્યા. ત્યારે ગામના લોકો આવીને, તેને પુઠવા લાગ્યા કે, તમો સત્યવાદી હો, માટે કહો કે, ચોરો કેમના ગયા? ત્યારે ધર્મતત્ત્વને નહીં જાણનારા તે તાપસે કહ્યું કે, ચોરો આ પડચેની જાડીમાં પેઠા છે. તેથી લોકોએ ત્યાં જઈ તેમને મારી નાખ્યા. એવી રીતનાં પરને પીડાકારી એવાં સત્ય વચનથી પણ, તે તાપસ નરકમાં ગયો. એવી રીતે કૌશિક તાપસની કથા જાણવી.

હવે અલ્પ અસત્યને પ્રતિપેદ્યમાટે, મોટા અસત્ય બોલનારને નિંદતા થકા કહે છે.

અલ્પાદપિ મૃષાવાદાઙ્ગૌરવાદિષુ સંજવઃ ॥

અન્યથા વદતાં જૈર્નાં વાચં ત્વહહ કા ગતિઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:- અલ્પ મૃષાવાદથી પણ જ્યારે રૌરવાદિક નરકોમાં ઉત્પત્તિ થાય છે ત્યારે જૈન વચનોને વિપરીત બોલનારની તો, અરેરે!!! શી ગતિ થશે?

હવે અસત્યવાદીની નિંદા કરીને સત્યવાદીની સ્તુતિ કરે છે.

જ્ઞાનચારિત્રયો મૂલં સત્યમેવ વદંતિ યે ॥

ધાત્રી પવિત્રી ક્રિયતે તેષાં ચરણરેણુજિઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- જ્ઞાન અને ચારિત્રના મૂલરૂપ એવું જે સત્ય, તેનેજ જેઠું બોલે છે. તેઠના ચરણોની રજથી આ પૃથ્વી પણ પવિત્ર કરાયેલી છે.

ટીકા:- અહીં જ્ઞાન ચારિત્રનું ગ્રહણ “તાણકિરિયાહિંમુલો” એવી રીતનાં, જગત્તનાં જ્ઞાપ્યકારનાં વચનને અનુસારે છે; અને તેના ગ્રહણથી હર્ષન આવી જાય છે. કારણકે, મમ્યગ્ દર્શનવિનાનું જ્ઞાન તે અજ્ઞાનજ છે; હસ્પ. હવે ઘણી મત્યવાદિના આ લોકમંબંધિ પ્રતાવને પણ દેખાડે છે.

ના હૃદયેષાં વૈત્ત્રીકં યે ન જાપંતે, મત્યવ્રતમદ્ધાધનાઃ ॥

ક જે. માટે તે નિશ્ચયનું નેન્દા, નૃતપ્રતેરગાદયઃ ॥ ૬૫ ॥

પુસ્તકે પણ કહ્યું મત્યવ્રતકરી મદ્ધાધનવાહનાં જનું નથી બોલના, તેઠને નૃત,

પ્રાર્થા. નેમાં જે - પણ રીડા કરી ચકતા નથી.

મત્યવાદીને ઉપકાર કરનાર મત્યવાદીનું, અ-

જ્ઞાનનાં વચન કાંઈયે પુરનાં પણ બોલવું

હવે અસત્યવાદીનાં વિપરીત અર્થ

कोइ कहेतो होय, तेमाटे कोइयें पूठयाविना पण सत्य बोलवुं. बली चार्वाक,
कौलिक, ब्राह्मण, बौद्ध विगेरेण, असत्य वचनो बोलिने जगतनो घाण क-
हाड्यो ठे; तेउनां मुखो नगरनी गटरो जेवां ठे, के जेमांथी पंकजुक्त वा-
णीउं निकले ठे. बली बलता दावानलथी दाजेवुं वृद्ध तो नवपल्लव थइ श-
के ठे, पण दुर्वचनरूपी अग्निथी बलेला लोकोने शांति थती नथी. बली
माणसोने सत्य वाणी, जेटलो आनंद आपे ठे, तेटलो आनंद, चंदन. चां-
दनी, चंद्रकांतमणि तथा मोतीउंनी माला पण आपती नथी. बली अस-
त्य बोलनारो साधु पण निंदाने पात्र ठे. बली ब्राजवामां जो असत्यनां पा-
पने अने बीजां सघलां पापने तोलियें तोपण असत्यनुं पाप बंधे ठे. बली
परस्त्रीलंपट तथा चोरने पण लुटवानो उपाय ठे, पण जनुं बोलनाग्ने लु-
टवानो उपाय नथी. बली जे देवो पण सहाय थाय ठे. गजाउं दुष्कर्म ठ-
ठावे ठे, तथा अग्नि आदिक पण शीतल थाय ठे. ते नघलां मल्य पन्न
नां फलोठे. एवी रीतें बीजा व्रतनुं खरूप करुं.

हवे त्रीजा अस्तेयव्रतनुं स्वरूप करे ठे.

पेहेलां तेनां फलने देखाडवापूर्वक, तेनो निषेध करे ठे.

दौर्जाग्यं प्रेष्यतां दास्य, मंगरछेदं दंडितां ॥

अदत्तात्तफलं ज्ञात्वा, स्थूलस्तेयं विवर्जयेत् ॥ ६६ ॥

अर्थ:-दुर्जाग्यपणुं, नोकरपणुं, परस्वाधीनपणुं. ग्रंगनुं ठेदन. दास दंडि-
डिपणाने, अदत्तादाननां फलरूप जाणीने, स्थूलप्रकी स्तेपने (चोरीने) नजनुं.

पतितं विस्मृतं नष्टं, स्थितं स्थापितमाहितं ॥

अदत्तं नाददीत स्वं, परकीयं क्वचित्सुधीः ॥ ६७ ॥

अर्थ:-पडेवुं. जुलेवुं. नाश पामेवुं. स्थिर पडेवुं. घाएण पडेवुं. दाजेवुं
पणुं, परनुं नही दिधेवुं धन बुद्धिमाने व्रत्तण करवुं नही.

हवे चोरी परनारनी निंदा करे ठे.

अयं लोकः परलोको. धर्मो धैर्यं धृतिर्नितिः ॥

मुष्णता परकीयं स्वं. सुषितं सर्वमप्यदः ॥ ६८ ॥

अर्थ:- परनुं धन हरनार माणने. अयं लोक, परलोक धर्म. धैर्य.

ता, शांतता तथा कृत्याकृत्यनो विवेक, ए सघलुं नष्ट करेलुं जाणवुं. हवे
हिंसकथी पण चोरी करनारनुं बहु दोषपणुं कहे ठे,

एकस्यैकं कृणुं दुःखं, मार्यमाणस्य जायते ॥

सपुत्रपौत्रस्य पुन, यार्वज्जीवं हते धने ॥ ६९ ॥

अर्थः— प्राणीने मारवाथी तो, तेने एकने, अने ते पण कृणवार सुधी-
ज दुःख थाय ठे, पण धन लेइ लेवाथी तो, तेना पुत्र पौत्रोने पण जीवि-
तपर्यंत दुःख थाय ठे. हवे तेनुं फल कहे ठे.

चौर्यपापपुमस्येह, वधवंधादिकं फलं ॥

जायते परलोके तु, फलं नरकवेदना ॥ ७० ॥

अर्थः— चोरीनां पाप रूपी वृक्षानां, वध, वंधन आदिक आ लोकनां
फलो ठे, अने नरकनी वेदनारूप परलोकसंवंधि फल ठे.

दिवसे वा रजन्यां वा, स्वप्ने वा जागरेऽपि वा ॥

सशल्यश्च चौर्येण, नैति स्वास्थ्यं नरः क्वचित् ॥ ७१ ॥

अर्थः— वल्ली चोरी करवाथी, माणस जाणे शल्यवालो थयो होय न-
हीं, तेम, दिवसें, अथवा रात्रियें स्वप्नामां अथवा जागते ठते पण शांत-
ता पामतो नथी.

मित्रपुत्रकलत्राणि, भ्रातरः पितरोऽपि हि ॥

संसर्जन्ति कृणामपि, न म्लेच्छैरिव तस्करैः ॥ ७२ ॥

अर्थः— वल्ली मित्र, पुत्र, स्त्री ज्ञाइ, तथा पिता पण, म्लेच्छोनी पेठे चो-
रनो कृणवार पण संसर्ग करना नथी.

हवे चोरी करनार तथा नहिं करनार, वस्त्रेना दोष तथा गुणोने दृष्टां-
तो छारायें कहे ठे.

संवध्यपि निगृह्येन, चौर्यान्मंडकवन्नृपैः ॥

चौर्येऽपि त्यक्तचौर्यः न्या, त्वर्गजान् गेहिणेयवत् ॥ ७३ ॥

अर्थः— चोरीयां मंडकनी पेठे संवधी पण गजाउथी मराय ठे, अने
चोरीने तजवाथी चोर पण गेहिणेयनी पेठे स्वर्गने तजनागे थाय ठे. ते
कजे दृष्टानो कहे ठे.

गौड देशमां पाटलीपुत्र नामें एक सुंदर नगर ठे; त्यां महाकलावान् मूलदेव नामें एक राजपुत्र हतो. ते धूर्तविद्याने जाणनार, तथा रूप अने लावण्यथी कामदेव सरखो हतो. ते चोर प्रत्ये चोर जेवो, उत्तम प्रत्ये उत्तम जेवो, जुगारीप्रत्ये जुगारी जेवो, विगेरे ते अनेकरूप पोतानां करी शकतो हतो. ते विद्याधरनी पेठे विचित्र प्रकारनां कौतुकोथी लोकोने विस्मय करतो हतो. तेने जुगारुं व्यसन पडवाथी पिताना ठपकायें करीने नाशीने उज्जयनी नगरीमां गयो. ते त्यां कोय गोळीना प्रजावथी कुवडो थड, लोकोने कलाथी आश्चर्य करीने प्रख्याति पाम्यो. हवे त्यां रूप अने लावण्यथी रतिने पण जीतनारी, एवी देवदत्ता नामें एक उत्तम गणिका होती. तेणीने वश करवाने कोड पण समर्थ थयो नही. एक दहाडो मूलदेव तेणीना घर आगल, तेने झोजाववामाटे प्रजातमां गावा लाग्यां. देवदत्तायें पण ते मधुरस्वर सांजलीने दासीने तेनी तपास करवा मोकली. ते दासीयें तपास करीने आव्यावाद वेश्याने कलुं के, कोड महागुणयान् एवो कुवडो माणस गाय ठे. पठी तेणीयें पोतानी एक माधवी नाननी कुवडी दासीने तेने बोलाववा मोकली. ते पण त्यां जड तेने कहेवा लागी के, हे महाजाग, मारी देवदत्ता नामनी शेठाणी तमोने घोलावे ठे. त्यारें मूलदेवें कलुं के, अरे! कुवडी !! चाली जा ? तुं तो आवतो नयी कुटणीउने वश, एवी वेश्याने घेरकोण जाय ? पठी ज्यारे ते पाठी वटी. त्यारे विनोदमाटे तेणीने कलाकौशल्यथी कमलना नाखनी पेठे निलि करी. ते दासी पण पोताना शरीरने सुधरेलुं जोती पकी आनंद पामीने. वेश्या पासे जड, ते सधलुं वृत्तांत कहेती हवी. देवदत्ता पण तेणीने उज पणां रहित जोडने आश्चर्य पामी; अने फरीने कलुं के. आवा उपकारीने तो पोतानी आंगली ठेदीने पण तुं लाव ? पठी ते दासी पण मृदुदं-पासे आवी. तेने मीठां वचनोथी समजावीने त्यां लड गड. तथा त्यां नेणें पण प्रवेश कयों. ते वामनने पण कांति अने लावण्यपुक्त जारिने, तेरें दे आसनपर वेसाळ्यो. तथा मांढोंमांढें तेड आनंदनी वातो कडा पाव्यो. षटलामां कोडएक वीणावालो त्यां आव्यो. तेनी पाते देवदत्तायें कौतुकी, वीणा वगडावी. तेनी उत्तम नादवाली वीणाने सांजलीने देवदत्तायें नमन धुणावी. तेनां वखाण कर्वा. पठी मूलदेव पण जग हसीने ननेदा लाग्यो.

કે, ઉજ્જયનીનાં લોકો ગુણ અવગુણની પરીક્ષામાં તો વહુ નિપુણ લાગે છે. ત્યારે તેણીયે પણ શંકાસહિત કહ્યું કે, આમાં કંઈક જૂલ પડી છે, કે જેથી તમો ઉપહાસ કરો ઠો. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, શું આપ જેવાની ક્યાંય પણ જૂલ પડે? પણ આ તંત્રી ગર્જસહિત છે, તેમ તેનો વંશ પણ શલ્યવાલો છે. “કેમ જાણ્યો?” એમ તેણીયે જ્યારે પુછ્યું, ત્યારે તેણે તે વીણા લેઈને, વંશમાંદિંચી પથ્થર કઢાડીને, તથા તાંતમાંથી વાલ કઢાડીને દેખાડ્યો. એવી રીતે વીણાને ગુરૂ કરીને પોતે વગાડવા લાગ્યો, કે જેથી સાંજલનારને તે અમૃતસરહું લાગવા માંડ્યું. તે સાંજલી દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તું કંઈ સામાન્ય કલાવાન નથી, સ્વરેસ્વર મનુષ્યરૂપધારી સરસ્વતી તું, પછી વીણાવાલે પણ તેના ચરણે પડી કહ્યું કે, મારે તમારી પાસેથી વીણા શીખવી છે. ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, હું હજુ વરોવર વગાડી જાણતો નથી, પણ જે માણસ તારી રીતે વગાડી જાણે છે, તેને હું જાણું તું. ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તે જોણ અને ક્યાં છે? ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, પૂર્વદિશામાં પાટલીપુત્ર નામે નગર છે. ત્યાં વિક્રમમેન નામે મહાગુણવાન કલાચાર્ય છે, તેનો હું મૂલદેવ નામે સંમનનો નેવક તું. હવે ઇટલામાં ત્યાં વિશ્વજૂતિ નામે એક નાટ્યાચાર્ય આવ્યો. ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, આ સાક્ષાત્ ચરતતુલ્ય છે. ત્યારે મૂલદેવે પણ તે વાત કવચ કરી. પછી તે વિશ્વજૂતિ તો ચરતનાં શાસ્ત્રોમાં જ્યાં વદાવદા લાગ્યો. ત્યારે મૂલદેવે જાણ્યું કે, આ ઉપર ઉપરનો જાતકાર છે. માટે તેની જૂલ હું દેખાડી આપું. તેના વ્યાખ્યાનમાં પૂર્વસંસ્કૃતિના નામની જૂલ કઢાડી. ત્યારે વિશ્વજૂતિ ગુરુને અડને સંવંધવિગત વચ્ચે માંડ્યો. કાળ કે. તેના લોકો પોતાનાં અજ્ઞાનને ક્રોધથી ઢાંકે છે. પછી તે નાટ્યાચાર્ય પણ ચિલ્લ્યો અડને જુપ રહ્યો. પછી તે દેવદત્તા પાળેલાં વિશ્વજૂતિને દૂર કરવાને ઘોડી કે, આપ અત્યારે જન્મુક જણાવે તો, માટે આ દિવેન ચરત વહી કોઈ દીને પ્રસંગે કઢાડજો? પછી વિશ્વજૂતિને કહ્યું કે, હવે દેવદત્તા. હવે આપનો નાટકનો અવગાર થયો તે. માટે આજે જરૂર. અડને હું પણ મેલવા પડ રહે? એમ કહી વિશ્વજૂતિ તરફ જાયો ત્યાં જઈ દેવદત્તાયે મૂલદેવને કહ્યું કે, આજના રાત્રી કલાયે કોઈ કાર સંસ્કૃતિ વચ્ચેને વાંચવું છે. ત્યારે તે પૂર્વગતે કહ્યું કે, ત્યારે તે મૂલદેવ કાળને કોઈકાલે જન્મ નથી. તે તારી મારી દેવે આ

हुं ते करी आपीश. त्वारे वेश्यायें कछुं के, शुं ते काम पण तुं जाणें ठे ? त्वारे तेणें कछुं के, हुं ते जाणतो नथी, पण तेवुं जाणनारनी पासे हुं रहेलो हुं. पठी वेश्याये तेल मगाव्यावाद ते तेणीने मर्दन करवा लाग्यो, पठी शरीरनां स्थानो प्रमाणे उचित हाथथी, मर्दन करवाथी, मूलदेव तेणीनां अंगने अपूर्व सुख आपवा लाग्यो, पठी तेणीयें विचार्युं के, आ कंइ सामान्य माणस नथी, तेथी तेने पगे पडीने कछुं के, तारा गुणोथीज तुं कोइ उत्तम माणस लागे ठे, माटे तुं तारा आत्माने शा माटे कपटथी गोपचे- ठे ? माटे कृपा करीने हवे मने मुंजाव मा ? कारणके जक्तोना उपरोधथी देवो पण प्रगट थाय ठे. पठी तेणें मुखमांथी गोली कहाडी नाग्वीने पो- तानुं स्वाभाविक रूप कर्तुं. तेने कामदेव सरखो रूपवंत जोइ वेश्यायें क- छुं के, आपे हवे मारा पर कृपा करी. पठी देवदत्तायें अत्यंत अनुरागवा- ली थइने, तेनुं मर्दन कर्तुं. पठी तेउं वझेए गरम पाणीथी स्नान कर्तुं. पठी देवदत्तायें दीधेलां सुंदर वस्त्रो तेणें पहेंयां. तथा तेउंए साथे घेनीने उ- त्तम जोजन कर्तुं. पठी तेउं मांहोमांहें ठुपी कलानां रत्नयनी दानां करवा लाग्यां. पठी तेणीए कछुं के, तें मारुं हृदय हरी लीपुं ठे. माटे हवे हमेशां तारे मारे घेर आववुं. त्वारे मूलदेवें कर्तुं के. निर्धन नया परदेशी एवा जे अमो, तेउंमां तमारो अनुबंध योग्य न पाय. जाणजे. वेश्या जो गुणोना पक्षपातथी निर्धनमां रागी पाय. तो तेनुं कार्य नाउं नहीं. त्वारे देवदत्ताए कछुं के, तमारा जेवाने बली परदेश बेचो ? बली मुखोना धनथी पण अमो उपर उपरथीज तेउं प्रत्ये स्नेहवाली पक्षें ली- यें, पण तमारा जेवा गुणी तो अमारां अंतःकरणमां पण प्रवेस करे. माटे तमारे मारुं वचन मानवुंज पडशे, त्वारे मूलदेवें पण हा पाडी प- ठी तेउं विविध विनोदथी क्रीडा करवा लाग्या. एटखानां राजानो पोटी- उं आबी कहेवा लाग्यो के. नाटकनो बखत प्रयो ठे. माटे तमारांज ना- लो ? पठी ते वेश्या गुप्त वेशथी मूलदेवने राजदरबारमां उर उरने. रा- जानी पासे रंजानी पेठे नाचवा लागी. त्यां महाचतुर एवा मूलदेव प- ण पटह बगाडवा लाग्यो. पठी राजाए ते वेश्यानां नाचथी दया. पडने. तेणीने कंइक मागवानुं कहेतां. तेणीए कछुं के. पाठजथी मार्या. पड तेणीए मूलदेव सदित गावुं, तथा नाच कर्तुं. त्वारे मूलदेव एवा प-

इने तेने पोतानां अंगपरनां घरेणां आपी दीधां ते वखते पाटलीपुत्रना राजानो विमलसिंह नामनो द्वारपाल खुशी यइने राजाने कहेवा लाग्यो के, आ माणसैं पाटलीपुत्रना मूलदेवनी कलाउ चोरी लीधी ठे. माटे आप एने कलावानोमां मूलदेवथी बीजा दरज्जानुं प्रीतिदानपत्र (प्रशंशा पत्र) आपो, अने आ वेश्याने नाचनारीजमां आधिकपणानुं सर्ति-फिकेट आपो ? त्यारे राजाए तेम देवा मांडतां वेश्याए कहुं के, हे स्वामि, हुं आमनी मरजी प्रमाणे आपपासेथी इनाम लेइश. त्यारे राजाए कहुं के, तेनी अनुमति लेइ जो ? त्यारे मूलदेवें पण कहुं के, जेम राजाजी कहे तेम कर ? पढी तेणें अति उत्तम नादथी वीणा वगाडी. त्यारे विमलसिंहें कहुं के, हे देव, गुप्तवेषधारी खरेखर आ मूलदेवज ठे. त्यारे राजाए तेने कहुं के, एम होय, तो हे मूलदेव, तुं तारुं रूप प्रकट कर ? मने तने जोवानी घणी होंश ठे. त्यारे मूलदेवें पण मुखमांथी गोली कहाडी नाखीने, पोतानुं स्वरूप प्रकट कर्युं. पढी राजाए तेने हर्षपूर्वक आलिंगन कर्युं. पढी मूलदेव पण राजाने चरणे पड्यो, त्यारे राजाए पण तेनो घणो आदरसत्कार कयों, हवे एवी रीतें देवदत्ता पण अनुरागवाली यइ थकी, तेनी साथे हमेशां विषयसुख जोगववा लागी. हवे मूलदेवें पोते जुगारनुं व्यसन तज्युं नहीं, कारण के गुणवानोमां पण कंडक दोष तो होयठेज. देवदत्ताए ते तजवाने घणुं कहेतां पण तेणें ते तज्युं नहीं;

हवे ते नगरीमां महाधनवान्, तथा रूपवान् अचल नामनो सार्थ-वाह हतो. ते सार्थवाह मूलदेवनां पहेलांज ते वेश्यामां आसक्त यइने तेणीने जोगवतो हतो. तेने मूलदेवपर ईर्ष्या थवाथी तेनां ठिडो ते जोवा लाग्यो. हवे देवदत्ताने तेणीनी माए कहुं के, आ निर्धन, धूर्त, तथा जुगारी मूलदेवने तुं तजी दे ? अने हमेशां धन आपनार अचलनेज तुं मेव ? त्यारे देवदत्तायें कहुं के, हुं एकांत धनमांज अनुरागी नथी, पण तेनामां गुणोए करीने पण अनुरागी थयेली तुं. त्यारे तेनी माताए गुम्मे यइ कहुं के, ने लुच्चा जुगारीमां वली गुणो केवा ? त्यारे देवदत्ताए कहुं के. ने धीर, विद्वान्, तथा गुणोनो रागी ठे, माटे हुं तेने विषकुल गोडीश नहिं. त्यारे कुटर्णी क्रोधित यइने, तेणीने तेनापर अग्रीति थवाना

उपायो शोधवा लागी, पठी ते कुटणी देवदत्ताने पुष्पने बदले करमाएलां पुष्पो. शरवतने बदले पणी, सेलडीने बदले वांसनो टुकडो, एम आपवा लागी. त्यारे देवदत्ता गुस्से थवाथी, कुटणी तेणीने कहेवा लागी के, तुं कोप कर नहीं ? एतो जेवो जझ तेबुं वलिदान होय. माटे कुपात्र आ निर्धन मूलदेवने तुं तजी दे ? त्यारे देवदत्ताए कहुं के, हे माता, पुरुषने परीक्षा कर्याविना पात्र कुपात्र केम कहेवाय ? त्यारे तेणीए कहुं के, तेनी तुं परीक्षा कर ? त्यारे देवदत्ताए पण खुशी यश्ने पोतानी दासीने कहुं के, अचलसार्थवाहने जश्ने कहे के, आजे देवदत्ताने सेलडी खावानी श्वा यश् ठे, माटे ते मोकलावजो ? दासीए जश् तेने तेम कहेवाथी तेणे खुशी यश्ने तुरतज सेलडीनां गाडांउं जरीने मोकलाव्यां, ते जोश् कुटणीए कहुं के, जो, अचलनुं केबुं उदारपणुं ठे ? त्यारे देवदत्ताए खेद पासिने कहुं के. हे माता, शुं हुं कंश् उंटणी हुं ? के जेथी तेणें मूलीआं अने पांदडां शिखे आटलीवधी सेलडी मोकली !! पठी तेणीए माताने कहीने, तेवीज रीतें मूलदेवने पण दासी मारफतें कहेवराव्युं. त्यारे मूलदेवें सेलडीनां पांच ठ सांठा लश्ने, तेनां पीठां तथा मूलीआं कहाडी नाखी, तथा न चवाय तेवा गांठा पण कहाडीने ववे आंगलनी गंडेरीउं करीने तथा तेने चप्पुथी ठोलीने, अने कपुरथी सुगंधियुक्त करीने मोकलावी. ते जोश्ने देवदत्ताए कुटणीने कहुं के, मूलदेव तथा अचलमां रहेलो सोनां अने कथीर सरखो तफावत तुं जो ? त्यारे कुटणीए विचार्युं के, निर्वुद्धि हरिणी जेम जांजवानां पाणीप्रत्ये तेम आ पण आ धूर्तप्रत्येज अजिलापा राखे ठे. माटे हवे कोश् एवो श्लाज शोधवो, के जेथी मूलदेवने नगरमांथी कहाडी मुकाय. पठी तेणे अचलने कहुं के, तारे देवदत्ताने महोडे कोश् गाम जवानुं खोटुं वानुं कहाडबुं पठी ज्यारे तुं तेम करीश; त्यारे तने परगाम गएलो जाणी, मूलदेव शंकारहित तेणीनी पासे आवशे. पठी ज्यारे ते देवदत्तासाथे जुगार रमतो होशे, त्यारें हुं तने संकेत करीश, एटले तुं सघली सामग्रीसहित त्यां आवजे ? अने ते वखते तुं तेनुं कंश्क एबुं अपमान करजे, के जेथी ते देवदत्ताने श्छे नहीं. पठी तेणें पण देवदत्ताने घणुं धन आपीने तेम कर्युं. पठी ज्यारे जयरहित मूलदेव त्यां आव्यो, त्यारे ते कुटणीए तुपीरीतें

अचलने बोलाव्यो. त्वारे देवदत्ताए पण तेने आवतो जोडने मूलदेवने खाटला नीचे संताड्यो. हवे ते कुटणीए ठुपी रीतें अचलने खाटला नीचे रद्देलो मूलदेव देखाडी दीधो. हवे अचल पण आवीने देवदत्ताने कहेवा लाग्यो के हुं आकेलो तुं, माटे मारे स्नान करवुं ठे, तेनी तुं तैयारी कर ? त्वारे देवदत्तायें कहुं के, आप त्वारे बाजोठपर वेंतो ? एवी रीतें देवदत्ताए तेने आदरपूर्वक उठाडवा मांड्यो, पण ते उव्यो नहीं; पण कहुं के हे देवदत्ता ! में आज्ञे स्वप्नजोयुं ठे के, आ पलंगमां में मर्दन करावीने कपडा सहित स्नान कर्युं. माटे ते स्वप्न नृत्य करवा माटे हुं अहीं आव्यो तुं कारण के, सत्य करेहुं स्वप्न कल्याणमाटे पाय ठे. त्वारे कुटणी बोली के, हे पुत्रि, तारे स्वामिनो हुकुम माये उठावयो जोड्यें. माटे तेम कर ? त्वारे देवदत्ताए कहुं के, तेम कार्यारी आ उनम जय्या बगडे माटे तेम करवुं शुं उचित ठे ? त्वारे अचलें कहुं के, तुं खोज सामाटे करे ठे ? जेनो पति आ अचल ठे. तेने शुं आद्री दीजी जय्या नहीं मली शके ? पठी जालाने वश अचेली देवदत्ताए, तेने पलंग परज मर्दन कर्युं. पठी तेपर पाणीथी स्नान बगरागणी मूलदेवने दगीर ते पाणीथी नगाइ गयुं. पठी ते कुटणीए अचलता तुनटोने बोलावीने मूलदेवने गेंची कहाडवानुं कहुं. पठी अचलें पण आंधापमान जडने मूलदेवने चोटलो जाली गेंचवा मांड्यो, अने तेने कहुं के, तुं विठान अने बुद्धिमान तो माटे कहे के, आवा बार्धनो हुं दंड दोर ? ते मांडली मूलदेव पण दिंग अड गयां. पठी ते अचल न्यायवाहे पण विचार्युं के, कर्मयोगें आवी दजाने आ प्राण अयो के माटे तेने मारयो नहीं. एम विचारि तेणें कहुं के आज्ञा तो तेने आ अरागदर्श हुं ठोरे हुं पण तुनडा अडने तारे पण अचलें मागपर जय-हार करवो ? पठी त्वारे मूलदेव पण तुनन नियाली गयां, तथा नगर इहार उडनेने मूलदेवने स्नान करुं तथा कपडें पण मोडनाग्यां. पठी ते अचल अचलें के बाजोठपर मलेमलेने मरग मर्दने दिनापद अचलें बाजोठ, तथा वर मोडनेने दिनापदार्थ एव त्वारे अचलें जड पड्यां. ते अचलें, तुनडा अचलें ते बाजोठ मरगने इहार जग्यां. एव-काल अचलें तेने कहे, एह अचलें अचलें एव कपडी बाजोठ आ-

तीयप्रकाश.

-रानो राजा पुत्ररहित मृत्यु पाम्यो. त्थारें
 -जा वास्ते नगरमां फरतां कर्या, पण त्यां
 , तेउए जोयो नहीं. पढी बहार जमतां ते-
 -देवने राज्योचित जोयो. त्थारें घोडे हे-
 -ा करी, कलशें अजिषेक कर्यो, चामर त्रिं-
 बुल्लुं थयुं. पढी हाथीए तेने पोताना स्कंध-
 पण पोतानो स्वामि मलवाथी जयजय शब्द
 जां वागते ठते नगरमां प्रवेश कर्यो. पढी ते
 लमां सिंहासनपर बेगो, त्थारे सामंतोए तेनो
 ते आकाशमां रही देवोयें कल्लुं के, देवनी कृ-
 मराज नामें राजा थयो ठे. अने जेउ आनी
 ने अमो मारी नाखशुं. ते वचनथी सघलुं प्रधा-
 युं. पढी एवी रीतें विषयसुखने जोगवतां थकां,
 थ्ये व्यवहार करीने तेनी प्रीति मेलवी.
 -ा पण मूलदेवनी तेवी विडंबनाने जोइने अचल-
 ागी के, डुष्ट, आजथी तारे मारे घेर आवुं नहीं,
 वरमांथी कहाडी मेल्यो, अने पोते राजापासे गइ.
 तुं वरदान हुं आजे तमारीपासे मागुं हुं; त्थारें रा-
 -री श्वाप्रमाणें तुं मागी ले ? त्थारे तेणीयें कल्लुं के,
 -वाय जरतार नहीं, तथा अचलने मारे घेर आव-
 ायें कल्लुं के, तेमज करीश. पण आनो हेतु शुं ? त्थारे
 ाथी माधवी दासीयें सघलुं वृत्तांत राजाने कही
 क्रोधान्पान थइने, ते अचलने बोलावी आदे-
 -रा धनना मदथी मारी नगरीनां आ
 ?
 -ा अपराधमाटे हुं तने
 -डाव्यो. पढी राजायें क-
 -ने मुक्त करीश. पढी ते
 हवे मूलदेव पण पोतानी
 गयो.

हवे एटलामां तो नगरनो राजा पुत्ररहित मृत्यु पाभ्यो, त्यारें ए पांच दिव्योने राजा वास्ते नगरमां फरतां कर्या, पण त्यां राज्ये लायक माणस तेउणें जोयो नहीं. पठी वहार जमतां ते-
 वंपानीचे सुतेला मूलदेवने राज्योचित जोयो. त्यारें घोडे हे-
 कर्यो, हाथीए गर्जना करी, कलशें अजिषेक कर्यो, चामर त्रिं-
 लाग्यां, तथा ठत्र खुब्बुं थयुं. पठी हाथीए तेने पोताना स्कंध-
 डाव्यो, अने लोको पण पोतानो स्वामि मलवाथी जयजय शब्द
 लाग्या. पठी तेणे वाजां वागते ठते नगरमां प्रवेश कर्यो. पठी ते
 परथी उतरीने मेहेलमां सिंहासनपर वेगो, त्यारे सामंतोए तेनो
 अजिषेक कर्यो. ते वखते आकाशमां रही देवोयें कळुं के, देवनी कृ-
 आ कलावान् विक्रमराज नामें राजा थयो ठे. अने जेउं आनी
 ना मानशे नहीं, तेउने अमो मारी नाखजुं. ते वचनथी सघळुं प्रधा-
 डल डरीने तेने वश थयुं. पठी एवी रीतें विषयसुखने जोगवतां थकां,
 उज्जयनीना राजासाथे व्यवहार करीने तेनी प्रीति मेलवी.
 हवे ते वखते देवदत्ता पण मूलदेवनी तेवी विडंबनाने जोइने अचल-
 प्राक्षेपथी कहेवा लागी के, दुष्ट, आजथी तारे मारे घेर आवबुं नहीं,
 कही तेने तेणीए घरमांथी कहाडी मेळ्यो, अने पोते राजापासे गइ.
 कळुं के, ते दिवसतुं वरदान हुं आजे तमारीपासे मायुं हुं; त्यारें रा-
 ए पण कळुं के, तारी इन्हाप्रमाणें तुं मागी ले ? त्यारे तेणीयें कळुं के,
 रे कोइ मूलदेव शिवाय जरतार नहीं, तथा अचलने मारे घेर आव-
 अटकाववो ? राजायें कळुं के, तेमज करीश. पण आनो हेतु शुं ? त्यारे
 दत्तायें इशारत करवाथी माधवी दासीयें सघळुं वृत्तांत राजाने कही
 नलाव्युं. तेथी राजायें क्रोधायमान थइने, ते अचलने बोलावी आक्षे-
 पी कळुं के, अरे दुष्ट !!! तें तारा धनना मदथी मारी नगरीनां आ
 ते रत्नोने पत्थरनी पेठे रगदोल्यां ? माटे तारा आ अपराधमाटे हुं तने
 तनी सजा करीश; पण पठी देवदत्तायें तेने ठोडाव्यो. पठी राजायें क-
 के, जो तुं मूलदेवने शोधी लावीश, तोज तने मुक्त करीश. पठी ते
 अचल राजाने नमीने मूलदेवने शोधवा चाल्यो. हवे मूलदेव पण पोतानी
 लकाश्ची डरीने लवाचा उपाडी पारसकुलमां गयो.

કુલા સાધુનાં પારણામાં ઉપયોગી થાય છે. એવી રીતની તેની દેવતા ખુશી થઈ કહેવા લાગ્યા કે, હે ઝડ ! તું તારી ઇલાખમાળે શ્લોકમાં માગી લે ? ત્યારે મૂલદેવે પણ માગ્યું કે—

“ ગણિકાદેવદત્તેજ, સહસ્રં રાજ્યમસ્તુ મે ॥ ”

અર્થ:—દેવદત્તા ગણિકા, તથા એક હજાર હાથીઝવાલું રાજ્ય ત્યારે દેવતાએ કહ્યું કે, “ એમજ તને થશે,” પઠી મૂલદેવ પણ નિને વાંદીને, ગામમા ગયો, તથા ત્યાં ઝિદ્દા માગીને તેણે જોજન પઠી અનુક્રમે તેણે વેણાતટ નામના ગામ પ્રત્યે જઈ, એક ધી ઉતારો લીધો, તથા ત્યાં નિડાસુખ પામ્યો. ત્યાં રાત્રિને ઘેઘે પહોરે સ્વપ્નમાં સંપૂર્ણ ચંદ્રને પોતાના મુખમાં પેસતો જોયો. તેજ સ્વપ્ન ત્યાં કાપડી વાવાને પણ આવ્યું, અને તેણે જાગીને વીજા કાપડીઝને તે તાનું સ્વપ્ન કહી વતાવ્યું, ત્યારે એક કાપડીયે તેને કહ્યું કે, આવે ધી તથા ઝાંડવાલા પુડલા મલશે. તે સાંજલી તે કાપડી તો ખુશી થઈ ગયો, કારણ કે, શિયાલને તો એક વોર મલ્યાધી પણ થાય છે. પણ તે મૂર્ખોને મૂલદેવે પોતાનું સ્વપ્ન કહ્યું નહીં. હવે તે ઢીને તો કોઈનાં વાસ્તુનાં પર્વમાં ધીઝાંડવાલા પુડલા મલ્યા, કારણ સ્વપ્નનું ફલ વિચારને અનુસારે થાય છે. હવે તે મૂલદેવ તો વગીચામાં ગયો, તથા ત્યાં માલીઝને ખુશી કરીને તેણે પુષ્પો તથા લીધાં, તથા પઠી પવિત્ર થઈ તે સ્વપ્નશાસ્ત્રના જાણકાર પાસે ગયો. ત્યાં તેણે પુષ્પ ફલો મુકીને પોતાનું સ્વપ્ન તેને કહી સંજલાવ્યું. ત્યાં ઝિદ્દાને દર્પથી કહ્યું કે, હે વત્ત, તને સ્વપ્નનું ફલ હું શુઝ મુદૂતે સંજલાવીજા. માટે આજ તો તું થમારો પોણો થઈને રહે ? પઠી તે પાગ્યાયે તેને નવગદી. તથા જોજન કરાવીને, પોતાની કન્યા પાગ્યા માંડી. ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, મને અજાણ્યાને કન્યા દેવામાં તમોજા વિચાર કર્યો કે કેમ ? ત્યારે ઉપાધ્યાયે કહ્યું કે, તારી આકૃતિનીજા કુલ અને દુરો જણાઈ જાય છે, માટે તું આ કન્યાને પાગ્યા ? પઠી તે વચનથી મૂલદેવે પણ તે કન્યાને પાગ્યા. પઠી ઉપાધ્યાયે સ્વપ્નનું ફલ કે માત્ર ઝિદ્દાનાં તું અહીં રાજા થઈશ. પઠી તે મૂલદેવ ત્યાં વેળાએ ઝિદ્દાને પાંચમે દિવસે નગમ્મી બહાર એક સંપાના મુદ્દાને

स्वाप्रमाणेज निकट्युं. त्यारे राजायें गुस्से थइ तेने बंधाव्यो. पठी तेने मेहेलमां लइ जइ, तेनां बंधनो ठोडावीने राजायें तेने पुठ्युं के, तुं मने उलखे ठे? त्यारें शेरें कल्युं के, आपने राजाने कोण नहीं पिठाने? त्यारे मूलदेवें कल्युं के, एम मितुं बोलवानी कशी जरूर नथी, खरोखर पिठा-
णतो होय तो बोल? त्यारे अचलें कल्युं के, हुं आपने बरोबर पिठानी शकतो नथी. त्यारें राजाये देवदत्ताने बोलावी, तेने देखाडी. त्यारे तो ते लज्जातुर थइ खेद पामवा लाग्यो, पठी देवदत्तायें कल्युं के, आ मूल-
देव ठे, के जेने तैं प्रत्युपकार करवानुं कल्युं हतुं. माटे आजे तने तेणें जीवतो मेढ्यो ठे, कारण के, तेवा माणसो ताराजेवा छुडनी घात करना-
रा होता नथी. पठी अचल बिलखो थइने तेउने पगे पड्यो; अने कल्युं के, मारापर क्षमा करो? त्यारे राजायें कल्युं के, देवदत्तायें ज्यारें तने क्षमा करी, त्यारथीज में पण तने क्षमा करी ठे. पठी अचलें कल्युं के, मारा ते दिवसना अपराधथी तो जितशत्रु राजायें मने उज्जयनीथी क-
हाडी मेढ्यो ठे; पठी राजायें तेने इनाम आपी एक दूतसाथे उज्जयनी प्रत्ये मोकलाव्यो. त्यां जितशत्रु राजायें पण मूलदेवनां वचनथी तेने शे-
हेरमां आववा दीधो.

हवे एक दहाडो सघला बेपारीयो एकठा थइने मूलदेवने कहेवा ला-
ग्या के, हे राजा, आ तमारा नगरने चोरो पराजव करे ठे. तेउं अंजन-
थी अदृश्य थइने अमारा घरमां फर्या करेठे. त्यारे मूलदेवें कल्युं के. हुं ते चोरोनो थोडाज कालमां नाश करीश, एम कही तेणें बेपारीउने रजा आपी. पठी तेणें कोटवालने हुकम कयों के, सघला चोरोने एकडी-
ने मारी नाखो? त्यारे कोटवालें कल्युं के. एक चोर पिशाचनी पेटे पक-
डी शकातो नथी. पठी राजा पोते एक दहाडो नील बखो पेहेरीने गडि-
यें फरवा निकट्यो; तथा शंकायुक्त एवां सघलां स्थानकोमां ते चम्यो. पण त्यां तेणें चोरने जोयो नहीं. एवी रीतिं समस्त नगरमां जमीने ने क्यांक देवलमां सुइ रख्यो: त्यां अकस्मात् राक्षसनी पेटे मंडिक नामें चो-
रनो अधिपति आव्यो. “अहीं कोण ठे?” एम उंचे खरे दोली तेणें सु-
तेला राजाने पाटु मारी. त्यारे राजायें तेनी चेष्टा आदिक जोबानाटे क-
ल्युं के, हुं तो एक कापडी हुं. त्यारे चोरें कल्युं के. अरे ! कापडी ! तुं मारी

हवे अहीं मूलदेवें विचार्युं के, देवदत्ताविना मारी आ राज्यलक्ष्मी न कामी ठे. तेथीं तेणें एक चतुर दूतने जेटणुं दइने देवदत्ता तथा राजा-पासे मोकदयो. पठी ते दूतें पण उज्जयनीयें जइ; राजाने कहुं के, देव दीधेली ठे, राज्यलक्ष्मी जेने एवो मूलदेव तमोने कहेवरावेठे के, आपने पण ध्यान ठे के मारे अने देवदत्ताने घणो स्नेह ठे, माटे जो आपनी अने तेणीनी मरजी होय तो तेने अत्रे मोकलावशे. त्यारे राजायें कहुं के, ते तेणें शुं माग्युं ? अमारे अने तेने शुं कंई जुदाइ ठे, पठी राजायें देवदत्ताने बोलावी कहुं के, हे जइ, सारुं थयुं के घणे काळे तारा मनोरथो संपूर्ण थया ठे. मूलदेव देवना प्रसादथी राजा थयो ठे, अने तेने बोलाववामाटे तेणें पोताना माणसने मोकदयो ठे. पठी देवदत्ता पण राजानी आझाथी वेणातट नगरे गइ. राजायें पण महोत्सव पूर्वक तेणीने पोताना मेहेलमां प्रवेश कराव्यो. पठी जिनेश्वर प्रभुनी पूजा करतां तथा प्रजाने पालतां थकां तथा देवदत्तासाथे क्रीडा करतां थकां तेणें त्रणे वगांने वाधारहित साध्या.

हवे णटलामां अचल पण केटलीक वेंचवानी चीजो लइने पारसकुल-थी त्यां आव्यो. तथा केटलीक मणी, मोती विगेरे जेटोथी थाल जरी ते राजापाने गयो. मूलदेवें तेने तुरत पीठानी लीधो; पण अचलें तेने उलख्यो नही. पठी राजायें कहुं के, तमो क्यांथी आवो ठो ? त्यारें तेणें कहुं के, अमो पारसकुलथी आवीये ठीयें; एम कही तेणें माल नपास-वामाटे (जगान्मास) पंचनी मागणी करी. त्यारें राजायें कौतुकथी कहुं के, हुंज आवीज. पठी राजापोने पंचने खेडने गयो. त्यारे तेणें मजी-ठ. कापड. सुतर विगेरें माल देखाड्यो. त्यारें राजायें पुत्र्यु के, शु आट-लोज ठे. त्यारें राजायें फरीने पुत्र्यु के, वरावर नपाम करीने कइंज ? कारण के, अमारा राज्यमां दाणचारीनी देहांत शिक्का ठे. त्यारें अचलें कहुं के, अमो कोइनी पामे जुनु बोलना नथी. त्यारें वली आपनी पागे तो शुं बोलीयें वरा ? त्यारे राजायें कहुं के, आ मरत्यवादी शंभु अर-धु दाण मात कहुं. पण तेनां माल वरावर नपामवा. पठी त्यां पंचने द-ल्ली वस्तुईना दानीनामां नीचे बहु मूल्यवाली चीजोना बेहम पड्या-थी ते नपला दानीना फोडाव्या. पठी ते फोड्या तो नेमांथी नेमना था-

खाप्रमाणेज निकल्युं. त्पारे राजायें गुस्से थइ तेने बंधाव्यो. पठी तेने मेहेलमां लइ जइ, तेनां बंधनो ठोडावीने राजायें तेने पुब्युं के, तुं मने उलखे ठे? त्पारें शेठें कल्युं के, आपने राजाने कोण नहीं पिठाने? त्पारे मूलदेवें कल्युं के, एम मिठुं बोलवानी कशी जरूर नहीं, खरोखर पिठाने तो होय तो बोल? त्पारे अचलें कल्युं के, हुं आपने बरोबर पिठानी शकतो नहीं. त्पारें राजायें देवदत्ताने बोलावी, तेने देखाडी. त्पारे तो ते लज्जातुर थइ खेद पामवा लाग्यो, पठी देवदत्तायें कल्युं के, आ मूलदेव ठे, के जेने तें प्रत्युपकार करवानुं कल्युं हतुं. माटे आजे तने तेणें जीवतो मेढ्यो ठे, कारण के, तेवा माणसो ताराजेवा छुटनी घात करना-रा होता नहीं. पठी अचल विलखो थइने तेउने पगे पढ्यो; अने कल्युं के, मारापर क्षमा करो? त्पारे राजायें कल्युं के, देवदत्तायें ज्यारें तने क्षमा करी, त्पारथीज में पण तने क्षमा करी ठे. पठी अचलें कल्युं के. मारा ते दिवसना अपराधथी तो जितशत्रु राजायें मने उज्जयनीथी कहाडी मेढ्यो ठे; पठी राजायें तेने इनाम आपी एक दूतसाथे उज्जयनी प्रत्ये मोकलाव्यो. त्यां जितशत्रु राजायें पण मूलदेवनां वचनथी तेने शे-हेरमां आववा दीधो.

हवे एक दहाडो सघला बेपारीयो एकठा थइने मूलदेवने कहेवा लाग्या के, हे राजा, आ तमारा नगरने चोरो पराजव करे ठे. तेउं अंजन-थी अट्टश्य थइने अमारा घरोंमां फर्या करेठे. त्पारे मूलदेवें कल्युं के, हुं ते चोरोंनो थोडाज कालमां नाश करीश, एम कही तेणें बेपारीउने रजा आपी. पठी तेणें कोटवालने हुकम कयों के, सघला चोरोंने पकडी-ने मारी नाखो? त्पारे कोटवालें कल्युं के. एक चोर पिशाचनी पेठे पकडी शकतो नहीं. पठी राजा पोते एक दहाडो नील बखो पेहेरीने रात्रि-यें फरवा निकल्यो; तथा शंकायुक्त एवां सघलां स्थानकोमां ते जन्मो. पण त्यां तेणें चोरने जोयो नहीं. एवी रीतें समस्त नगरमां जमीने ने क्यांक देवलमां सुइ रखो; त्यां अकस्मात् राक्षसनी पेठे मंडिक नामें चोरनो अधिपति आव्यो. “अहीं कोण ठे?” एम उंचे खरे बोली तेणें हु-तेला राजाने पाटु मारी. त्पारे राजायें तेनी बेष्टा आदिक जोवानाटे कल्युं के, हुं तो एक कापडी हुं. त्पारे चोरें कल्युं के. अरे! कापडी! हुं मानी

પાસે આવ ? હું તને ધનવાન કરી દેઉં. પઠી રાજા પણ સ્વાર્થને માટે ન કરની પેઠે તેની પઠાડી ચાલવા લાગ્યો; કારણ કે, કારણ પડવાથી શ્રીકૃષ્ણે ગધેડાના પગ પણ ચાંપ્યા છે. પઠી રાજાને ઓલખ્યાવિના તેની સાથે જ તે કોઈ શેઠને ઘેર ગયો. ત્યાં તેણે જાતર દર્શને કેટલોક મૂલ્યવાન માલ લીધો. પઠી તેણે તે માલને રાજાપાસે ઉપડાવ્યો. પઠી તે એક જીર્ણ ઉદ્યાનમાં જઈને ત્યાં ત્યાં ગુફા ઉઘાડીને રાજાસહિત અંદર ગયો. ત્યાં નાગકુમારી સરસ્વી તેની એક નવયૌવન વેહેન હતી તેણીને તે ચોરો કહ્યું કે, આપણા અતિથિના તું પગ ધોઈ નાખ ? એવી રીતના જાણના કહેવાથી, તે રાજાને કુવાના કાંઠાપાસે રહેલા એક આસનપર તેડી ગઈ. ત્યાં તેના પગ ધોતાં તેણીયે તેનો કોમલ સ્પર્શ અનુભવ્યો; તેથી વિચારવા લાગી કે, આ કોઈક કામદેવ સરખોજ માણસ લાગે છે, એમ વિચારી અનુરાગથી તથા દયાર્થી તેણીયે રાજાને કહ્યું કે, પગ ધોવાના મિશરથી આ ચોર, લોકોને આ કુવામાં ફેંકી દેવરાવે છે, કારણ કે, તેવા ચોરો દયા ક્યાંથી હોય ? પણ તારા પ્રજાવથી વશ થઈ હું, તને કુવામાં પેં ફેંકીશ નહીં. માટે હવે તું દૂર ચાલ્યો જા ? કારણ કે નહીંતર આપણ વચ્ચેનો નાશ થશે. પઠી રાજા પણ ત્યાંથી તુરત નાસી ગયો, કારણ કે, હિંદુ માન લોકો પોતામાં પરાક્રમ ઠતાં પણ, વેરીડને બુદ્ધિથી મારે છે. પઠી જ્યારે રાજા ગયો, ત્યારે તેણીયે ચોરને કહ્યું કે, આ તો ચાલ્યો જાય છે કારણ કે પોતાના નાશનાં રક્ષણમાટે પણ બુદ્ધિમાનો તેવોજ પ્રપંચ કરે છે તે સાંજલી મંડિક પણ હાથમાં તલવાર લઈને વેતાલની પેઠે તેની પાઠલ દોડ્યો. પઠી રાજા પણ તેને નજદીક આવતો જોઈને, ચોવટામાં ઉત્તર કરેલા એક પત્થરના સ્તંભની પાઠલ જરાઈ ગયો. પઠી તે ક્રોધાંધ મંડિકે તે સ્તંભનેજ માણસ જાણીને તે પર તલવાર મારી તેને પાડીને પોતાના સ્થાનકપ્રત્યે ચાલતો ગયો. પઠી રાજા પણ ચોરના મલવાથી સુશી થઈને પોતાને સ્થાનકે ગયો. પઠી રાજા પણ પ્રજાતે રચવાડીના મિશરથી, તે ચોરને સારી રીતે ડંભવવામાટે ત્યાં ગયો ત્યાં કાપડની ડુકાનપર, વચ્ચે ને નુણના, તથા ચોટુંજ ચુલ્લું રાખેલ છે, મોઢોટું જોણે, એવા તે ચોરને મારી રીતે ડંભવી કઢાડ્યો. પઠી રાજા પણ મંદેલપ્રત્યે આવી, પંથાળીને કેટલાક માણસોને તે ચોરને ઘોસાવવા મોકલ્યા. તે માણસોને

जोड़ चोरें विचार्यु के, खरेखर ते माणस मरायो नथी; अने तेणें आ सघलुं जोपाळुं फोड्युं ठे. पठी ज्यारे ते राजापासे गयो, त्यारे राजाए ते-ने आदरमानपूर्वक आसनपर बेसाड्यो. तथा पठी तेने मिष्ट वचनोथी कळुं के, तमो तमारी वेहेन मने परणावो ? त्यारे चोरें निश्चय कयों के, मारी वेहेनने जोड़ने कोइ पाठो गयो नथी, माटे खरेखर ते राजा ह-तो. पठी तेणें कळुं के, आप खुशीथी ते कन्या ग्रहण करो ? तेम बीजी पण मारी वस्तु ग्रहण करो ? पठी राजा ते महारूपवंत कन्याने पर-णो; तथा ते चोरने पोताना मोटा मंत्रीनी जगो पण तेणें आपी. पठी तेनी वेहेन मारफते राजाए तेनां वस्त्रभूषणो विगेरे मगावी लीधां. पठी ज्यारे घणुं खरं धन आदिक आवी गयुं, त्यारे राजाए पोतानी स्त्रीने पुठ्युं के, हजु तारा चाड्युं केटलुंक डव्य ठे ? त्यारे तेणीए पण कळुं के, एटलुंज धन तेनी पासे हतुं. पठी राजाए ते मंडिकने घणी विडंबनापूर्वक मारी नखाव्यो. एवी रीतें विक्रमराज नामना राजाए (मूलदेवें) चो-रीना अपराधथी पोताना ससराने पण मारी नखाव्यो, माटे बुद्धिमान् माणसें, आ जन्ममां पण विरुद्ध फल देनारी चोरी करवी नहीं. एवी रीतें मूलदेव अने मंडिकनी कथा जाणवी.

हवे रौहिणेयनी कथा कहे ठे.

अत्यंत रुद्धिवाला एवा राजगृह नामें नगरमां महाबलवान् श्रेणि-क नामें राजा हतो. ते राजाने महासत्ववालो तथा न्यायी अजयकु-मार नामें पुत्र हतो. हवे तेज नगरनी पासे रहेला वैचार नामे पर्वतनी गुफामां लोहखुर नामें अत्यंत क्रूर चोर रहेतो हतो. ते चोर राजगृह-मां विवाह आदिक महोत्सवमां, लोकोने बहु हेरान करतो हतो. ते लोकोनुं डव्य चोरी जतो, तथा परस्त्रियोने लश् जश् जोगवतो. तेने चो-रीज खुशकारक लागवा मांडी, कारण के मांस खानाराड मांसशिवाय वीजां जोजनोथी तृप्त यता नथी. हवे तेनी रोहिणीनामें स्त्रीने पेटे ते-ना जेवीज चेष्टावालो “ रौहिणेय ” नामें तेने पुत्र थयो. हवे एक दहा-डो लोहखुरें पोते मृत्युनी अणीपर आववाथी पोताना पुत्रने बोलावी कळुं के, जो तुं माने तो तने एक शिखामण आपुं त्यारे रौहिणेयें कळुं के, आप जे कहेशो ते करवाने हुं खुशी हुं. ते सांजली लोहखुरें खुश

थइ पोताना पुत्रपर हाथ फेरव्यो, अने कलुं के, जे आ देवोए करेला समोसरणमां वीरप्रभु देशना दीए ठे, ते तारे कोइ दिवसें पण सांज लवी नहीं. बाकी तारी मरजीमां आवे तेम करजे ? एम कही ते मृत्यु पाम्यो. पठी पितानुं मृत्युकार्य करीने, ते पण लोहखुरनी पेठेज रात्रि चोरी करवाने निकली पड्यो. अने एवी रीतें पितानी आझा पालतो थको ते समस्त राजगृहने छुंटवा लाग्यो. एटलामां श्री वीरप्रभु विहार करता थका, चौदहजार साधुजना परिवार सहित, देवोए मुकेलां स्वर्ग कमलपर पगलां मुकता थका त्यां आव्या. त्यारे वैमानिक, ज्योतिषी, व्यंतर, तथा असुरोए त्यां समवसरण बनाव्युं. पठी वीरप्रभु पण तेमां बेसीने, योजनसुधि फेलाती, तथा सघला प्राणीउं समजी शके, एवी जाषाथी देशना देवा लाग्या. एटलामां रौहिणेय पण राजगृही नगरी प्रत्ये जतो थको, ते समवसरणनी नजदीकमां आव्यो. त्यारें तेणें विचारुं के, आ रस्ते जतां जो हुं वीरप्रभुनुं वचन सांजलीश, तो मारा पितानी आझानुं उल्लंघन थरो. पण बीजो रस्तो नहीं मलवाथी, कानआडा हाथो दइने ते त्यांथी तुरत तुरत चाली गयो. एवी रीतें हमेशां त्यांथी जावआव करतां एक दहाडो समोसरणनी नजदीकमां तेना पगमां कांटो वाग्यो. तेथी तेने कहाडवा जतां, कानपासेथी हाथ खसी जग्याथी तेणें प्रभुनी नीचे प्रमाणेनी वाणी सांजली, “देवो, हमेशां, पृथ्वीतल पर पग नहीं मुकनारा निमेषरहित लोचनोवाला, वगर करमाएलां वाला, पसिनारहित, तथा नीरोगी अंगवाला होय ठे.” ते सांजली तेणें विचार्युं के अरेरे !!! बहु संजलाइ गयुं !!! एम विचारि रत कांटो कहाडी कानो ढांकी मेल्या, अने तुरत त्यांथी दोडी वे एवी रीतें ते हमेशां नगरने उपद्रव करते ठते, शेठ साहुकाना पासे आवी कहेवा लाग्या के, हे राजा, तमो राज्य करते ठते बीजो तो कोइ जय नथी, पण चोर लोको अमारुं ड्रव्य चोरी कोनुं धन, तारी उपेक्षाथी चोरो केम चोरी जाय ठे ? त्यारे कोइ कोनुं के, कोइ रौहिणेय नामनो डुष्ट चोर लोकोने लुटे ठे, पण तेने जोइ के, पकडी शकता नथी. माटे आपनी मरजी होय तो, आ अने

पनी कोटवाली संचाली ल्यो ? पठी राजाए इशारत करवाथी अन्नयकु-
मारें कोटवालने कळुं के, चतुरंग सेनाने तैयार करीने नगरनी वहार
राखो ? अने चोर जेवो गाममां दाखल थाय के, तुरत तेथी नगरने घे-
री लेवुं अने तेथी अंदरथी त्रास पामीने जेवो ते वहार कुदशे, के, तुरत
जालमां जेम हरिण, तेम सैन्यमां आवीने पडशे. ते सांचली कोटवाल
त्यांथी निकलीने गुप्त रीतें सैन्य तैयार करवा लाग्यो. पठी ते दिवसें ते
शेहेरमां दाखल थयो, अने अजाणतां ते एवी रीतथी पकडाइ गयो. ते-
थी कोटवाल तेने बांधीने राजापासे लाव्यो. त्यारें राजाए तेने मारी ना-
खवानो हुकम कयों. त्यारें अन्नयकुमारें कळुं के, आ मुदामाल नदित
पकडायो नथी, माटे मोतनी सजाने लायक नथी, पठी जेम आपनी म-
रजी. पठी राजाए तेने पुढ्युं के, तुं क्यांनो रहेवाशी हुं तथा तारां भंयो
शुं ठे ? शामाटे अहीं आव्यो हतो ? तथा ते रोहिण्येय तुं ठे ? के जेम ?
ते सघळुं कहे ? त्यारें तेणें कळुं के, हुं तो शाल नामे गाममां गेनारां
डुर्गचंड नामें कुटुंबी हुं, अने कामप्रसंगे अहीं आवी. एक देवलमां रात
रखो हतो पठी ज्यारे हुं मारे स्थानके जतो हतो. त्यारें पोलीन मने प-
कडवा आवतां वीकथी हुं कीछो ठेकीने जवा लाग्यो. त्यारें शेहेर प्र-
हारनी पोलीसें मने पकडयो माटे हुं निरपराधी ठतां. तेउ मने बांधीने
अहीं लाव्या ठे, माटे हवे जेम आपनी इछा होय तेम करो ? पठी गाममां
तेनी तपास माटे, तेने केदखाने मोकलाव्यो. अने तेणें वनादेसा गाममां
तपासमाटे माणस मोकळ्युं. हवे ते गामना लोकोने तेणें (रोहिण्येय)
संकेत करी राखवाथी. तेउ कहेवा लाग्या के. डुर्गचंड अहींनो गेनारां
ठे, तथा ते कामप्रसंगे गाम गयो ठे. ते माणसे आपीने राजाने नेम क-
थाथी, अन्नयकुमारें विचार्युं के. आ चोर एह तुरीदार ठे. पठी अन्नय-
कुमारें मणिमाणिकोथी एक देवविमान तरखो नात मज्जाने गेहे
वनाव्यो तेमां अप्सराउ तरखी सुंदर ग्रियोने राखी: तथा अन्नय कु-
यन करनारा गंधर्वोने तेमां राख्या: पठी ते चोरने मज्जाने देवराज
करीने. उत्तम कपलां पेटेराधीने. तेणें ते नेहेछनां सज्जाने मज्जाने.
पठी नीसो उत्तरायाद ज्यारे ते जारत पयो. त्यारें ते नेहे छनां
संपदा त्यां जोइ. पटखामां अन्नयकुमारना संकेतथी त्यां गेहेना मं हुं.

षो जय, जय, शब्द करवा लाग्या; तथा कहेवा लाग्या के, आ महाविमानमां तुं ह्मणांज देवतरिके उत्पन्न थयो तुं; तुं अमारो स्वामि ठे, तथा अमो तारा चाकरो ठीयें. वढी आ अप्सराउं साथे तुं क्रीडा कर? एवी रीतनां मिष्टवचनो तेउ तेने कहेवा लाग्या. त्यारे रौहिणेयें विचार्युं के, शुं हुं देव थयो तुं? एटलामां तेउ गायन करवानी तैयारी करवा लाग्या. एटले स्वर्णदंडधारी कोइ पुरुषें त्यां आवी कहुं के, अरे! तमोये आ अचानक शुं करवा मांड्युं ठे? त्यारे तेउ सधला कहेवा लाग्या के, हे प्रतिहार, अमो अमारा स्वामिने अमारुं कलाकौशल्य देखाडीयें ठीयें. त्यारे तेणें कहुं के, तमो देवलोकनो आचार शुं विसरी गया? पेहेलां, अहीं उपजेलो स्वामि पोतातुं पूर्वतुं सुकृत, दुःकृत कही देखाडे अने पठी अहीं संवंधि जोगो जोगवे. त्यारे तेउ कहेवा लाग्या के, अमो तो नवा स्वामिना लाजथी ते विसरी गया, माटे देवलोकना क्रमप्रमाणे जले पेहेलां तेम करो? पठी तेणें रौहिणेयने कहुं के, पेहेलां तमारां पूर्वनां पुण्यपापो कही संजलावो? तथा पठी सुखेथी जोगो जोगवो? त्यारे तेणें विचार्युं के खरेखर अजयकुमारें मने पकडवामाटे आ प्रपंच रच्यो ठे माटे हवे आनी शी रीतें परीक्षा करवी एम विचारतां तेने कांटो कहाडती वखतनो समय याद आव्यो. अने विचार्युं के, वीर प्रभुयें जे देवतुं स्वरूप कहुं ठे, ते प्रमाणे मेलवी जोउं. पठी तेणें तीक्ष्ण नजरथी तपास्युं तो ते लोकोने जमीनपर चालता, पसीनावाला, तथा निमेषवादी आंखोवाला जोया. एवी रीतनुं कपट जोइने तेणें उत्तर आप्यो के, में पूर्वजन्ममां सुपात्रें दान दीधुं ठे, देवलो चणाव्यां ठे, विंवीनी प्रतिष्ठा करावी ठे. तथा तेमनी अष्टप्रकारी पूजाउं करी ठे, तीर्थयात्राउं करी ठे, तथा गुरुनी नेवा पण करी ठे. एवी रीतें में उत्तम कार्यों कर्मा ठे. त्यांरें इंधणें कर्युं के. हवे पापोनां कार्यों पण कहो. त्यांरें रौहिणेयें कहुं के, १ मोचन करना, एवा में कंड पण अकार्य कर्युं नथी. त्यांरें ते कर्युं के. माणमने जन्मवर्धीज जन्मनी साथे चोरी, परम्रीगेवन दिव पण होय ठे. माटे नेमांहेनुं जे कर्युं होय. ते कहो? त्यांरें रौहिणेयें कहुं के. अरे! एवा आचरणवाला माणम देवलोकें जड जारुं? । ते धांडायें ते मयथी वान अजयकुमारने जडने कही, अने अज-

यकुमारें श्रेणिक राजाने कही संजलावी. पढी राजायें तेनापर साबिति नहीं थतां, नीतिने अनुसारें अजयकुमारनी सलाह लइ तेने ठोडी मेढ्यो. पढी ते चोर विचारवा लाग्यो के, मारा पितानी आझाने धिक्कार ठे; में आटला दिवससुधि उगाश्ने प्रभुनुं वचन सांजळ्युं नहीं. आटळुं पण प्रभुनुं वचन जो में सांजळ्युं न होत तो हुं क्यारनोयें यम-ने घेर पडोच्यो होत; माटे नहीं इठतां पण, जो में, ते वचन सांजळ्युं तो मारुं जीवित रखुं. माटे जेनो जरा पण उपदेश आवो फलदायक ज्यारे थाय ठे, त्यारें तेनो समस्त उपदेश तो कोण जाणे केटळुंये फल मेलवी आपे तेवो हशे. एम विचारि प्रभुपासे जइ तेमनां चरणकमलने वांदी, ते विनति करवा लाग्यो के, आपनी वाणी प्राणीजने आ जयंकर जवरूपी समुद्रमां नाव समान ठे. आटला दिवसो तो हुं पिताना वचनोथी उगायो. माटे ते लोकोने धन्य ठे, जेज आपनी वाणीरूपी अमृतने कर्णरूपी अंजलीयें करीने पीयेठे. में पापियें तो कानो ढांकीने पण जो तमारी वाणी सांजळी, तो आ कष्टथी उगयों. माटे जेम आपें मने मरणथी बचाव्यो, तेम हवे आ संसाररूपी समुद्रथी पण बचावो ? त्यारें प्रभुए पण दया लावीने, तेने मोक्ष देनारी साधुधर्मनी देशना आपी. त्यारें प्रबोध पामीने तेणें कळुं के, हे जगवन् ! हुं यतिधर्मने योग्य हुं के नहीं ? त्यारें प्रभुए तेने योग्य कहेवाथी, तेणें कळुं के, हे विज्ञो, हुं दीक्षा लइश, पण मारे कंइक श्रेणिक राजासाथे वात करवी ठे. त्यारें श्रेणिकें कळुं के, शंकारहित तारे जे बोलुं होय, ते बोल ? त्यारें तेणें कळुं के, हे राजन्, तारा नगरने छुटनार हुंज रौहिणेय चोर हुं; वली आ प्रभुना वचनथी हुं अजयकुमारनी बुझिने पण जीती गयो हुं. माटे हवे तमारे कोइ बीजा चोरमाटे तपास करवी नहीं माटे हवे कोइ माणसने मोकलो, के जेथी हुं तेने सघलो चोरीनो माल देखाहुं, अने पढी दीक्षा लइ ने हुं मारो जन्म सफल करुं. पढी श्रेणिकना हुकमथी अजयकुमार तथा नगरना लोको पण कौतुकथी तेनीसाथे गया. पढी तेणे अजयकुमारने पोतानुं स्थानक बताव्युं; अजयकुमारें पण, सर्वेनो माल धणीधणीने सोंपी दीधो. पढी तेणें पोतानां माणसोने पण समजावीने, पोते प्रभुपासे आव्यो. पढी श्रेणिक राजायें करेला महोत्सवपूर्वक तेणें प्रभुपासे दीक्षा

લીધી. ત્યાં તેણે કર્મોના નાશમાટે ચોથથી માંડી ૪ માસસુધીના ઉપવાસનું તપ કર્યું. એવી રીતે તપથી જાવસંલેખના કરીને, તેણે વીરપ્રજ્ઞની આજ્ઞાથી પર્વતપર જઈ પાદપોષગમ નામનું અનશન કર્યું; તથા ત્યાં શુદ્ધ ધ્યાનમાં રહીને, પંચ પરમેષ્ટિને નમસ્કાર કરતાં થકાં, કાલ કરી તે સ્વર્ગે ગયો. માટે એવી રીતે ચોરીથી નિવૃત્ત થઈને માણસ રૌહિણેયની પેઠે તુરત સ્વર્ગે જાય છે, માટે બુદ્ધિમાને ઉદ્ધવ લોકમાં વિરુદ્ધ એવી ચોરી કરવી નહીં. એવી રીતે રૌહિણેયની કથા જાણવી.

હવે ચોરીના અતિ પરિહારને કહે છે.

દૂરે પરસ્ય સર્વસ્વ, મપહર્તુમુપક્રમઃ ॥

ઉપાદદીત નાદત્તં, તૃણમાત્રપિ ક્વચિત્ ॥ ૭૪ ॥

અર્થઃ— વીજાનાં ધનને હરવાનો યત્ન કરવો, તે તો દૂર રહ્યું, પણ તૃણમાત્ર પણ કોઈનું વગર દિધેલું ન લેવું.

હવે વે શ્લોકથી ચોરી નહીં કરનારને ફલ વતાવે છે.

પરાર્થગ્રહણે યેષાં, નિયમઃ શુદ્ધચેતસાં ॥

અન્યાયાંતિશ્રિયસ્તેષાં, સ્વયમેવ સ્વયંવરાઃ ॥ ૭૫ ॥

અનર્યા દૂરતો યાંતિ, સાધુવાદઃ પ્રવર્તેતે ॥

સ્વર્ગસૌખ્યાનિ લોકંતે, સ્ફુટમસ્તેયચારિણાં ॥ ૭૬ ॥

અર્થઃ— જે શુદ્ધ ચિત્તવાલાઈને પરધન લેવામાં નિયમ છે, તેડને સંપદાઈ પોતાની મેલે પ્રાપ્ત થાય છે. વલ્લી આપદાઈ તો તેનાથી દૂર જાય છે, તથા તેની કીર્તિ ફેલાય છે. તેમ પરલોકમાં તેડને સ્વર્ગનું સુખ મળે છે.

માટે અગ્નિનું પાન કરવું સારું, સર્પના મુગ્ધનું ચુંવન કરવું સારું, જેર પીવું સારું. પણ પગનું ધન દગવું નહીં. ધનનો લોતી માણસ, જાણ, પિતા, સ્ત્રી. દીકરો. તથા ગુરુને પણ મારી નાખે છે.

હવે આ લોકનંદંધિ તથા પરલોકનંદંધિ અવદ્યના ફલને દેસાડના યજ્ઞ, રુદ્રમ્યને ઉદિત વ્રતચર્ય વ્રતનું સ્વરૂપ કહે છે.

પંદન્યનિઝિયહેદં, વીઝ્યાવ્રત્તપ્રજ્ઞં નૃધીઃ ॥

વેદન્યદાગ્મંતૃષ્ટાં, ઝ્યવદાગ્ન વા વિવર્જયેન્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:— વુક્તિમાન્ સાણસે નપુંસકપણાને, તથા ઇન્દ્રિયના ઠેદને (રાજા-
દિકેં કરેલા) અબ્રહ્મનું ફલ જાણીને, પોતાની સ્ત્રીથી સંતુષ્ઠ થઈને, પર-
સ્ત્રીઝનો ત્યાગ કરવો.

હવે સામાન્યપણાથી અબ્રહ્મનાં દૂષણો કહે છે.

રમ્યમાપાતમાત્રે ચત્, પરિણામેઽતિ દારુણં ॥

કિંપાકફલસંકાશં, તત્કઃસેવેત મૈથુનં ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:— પ્રારંભમાં મનોહર, અને પરિણામે જયંકર, એવા કિંપાક ના-
મના વૃક્ષનાં ફલસરસા મૈથુનને કોણ સેવે ?

હવે મૈથુનનું પરિણામે જયંકરપણું દેખાડે છે.

કંપઃસ્વેદઃ શ્રમોમૂર્ઘા, અમિર્ગ્લાનિર્બલદ્વયઃ ॥

રાજયદ્વમાદિરોગાશ્ચ, જવેયુર્મૈથુનોત્થિતાઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:— કંપ, પસીનો, થાક, મૂર્ઘા, ઝ્રમ, શરીરની પીડા, તથા શક્તિનો
નાશ, અને દ્વય, શ્વાસ આદિક રોગો પણ મૈથુનથી થાય છે. હવે મૈથુન-
માં અહિંસાનો (દયાનો) પણ અજ્ઞાવ છે, એમ દેખાડે છે.

યોનિયંત્રસમુત્પન્નાઃ, સુસૂક્ષ્મા જંતુરાશયઃ ॥

પીડ્યમાના વિપદ્યંતે, યત્ર તન્મૈથુનં ત્યજેત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:—યોનિરૂપી યંત્રમાં ઉત્પન્ન થતા સૂક્ષ્મ જંતુઝના સમૂહો પીડાતા
થકા નાશ પામે છે. માટે એવા મૈથુનનો ત્યાગ કરવો.

ટીકા:—સ્ત્રીની યોનિમાં દૃષ્ટિને ગોચર ન થાય, એવા સૂક્ષ્મ જંતુઝ ઉત્પન્ન
થાય છે, મૈથુન વચ્ચે, રુની બનાવેલી નલીમાં, તપાવેલા લોખંડના સલી-
યાને નાખવાથી જેમ રુનો નાશ થાય છે, તેમ તે જંતુઝ પણ નાશ થવા-
થી હિંસા લાગે છે.

હવે યોનિમાં જંતુઝનો સજ્ઞાવ, સંવાદથી દૃઢ કરે છે. અને તેવો સજ્ઞાવ
વાત્સ્યાયન ઋષિ, કે જેણે કામશાસ્ત્ર બનાવેલું છે, તે પણ કહે છે; હવે
અહીં કંઈ તે શાસ્ત્રનું પ્રમાણ નથી ગ્રહણ કરતા, કારણ કે, જૈનસિદ્ધાંતો
કંઈ અન્યના પ્રમાણને આધીન નથી. પણ જેઝ કામને પણ પ્રધાન ગણે છે,
એવા વાત્સ્યાયન આદિક ઋષિઝયે પણ યોનિમાં જંતુઝની પ્રાપ્તિ કહેલી છે.
તે વાત્સ્યાયનનો કહેલો શ્લોક પણ નીચે પ્રમાણે છે.

રક્તજાઃ કૃમયઃ સૂક્ષ્મા મૃદુમધ્યાધિશક્તયઃ ॥

જન્મવર્ત્મસુ કંઠૂર્તિ, જનયંતિ તથાવિધાં ॥ ૮૧ ॥

અર્થઃ—સ્ત્રીઝંની યોનિઝંમાં રુધિરથી ઉત્પન્ન થતા, થોડી, મધ્યમ તથા અધિક શક્તિવાલા સૂક્ષ્મ જંતુઝં, તેઝંની શક્તિ પ્રમાણે અંદર સ્વરજ ઉત્પન્ન કરેઢે. હવે જે માણસ, કામજ્વરનાં ઔષધરૂપ મૈથુનને કહે ઢે, તેને માટે કહે ઢે.

સ્ત્રીસંજોગેન યઃ કામ, જ્વરં પ્રતિચિકીર્ષતિ ॥

સ હુતાશં ઘૃતાહુત્યા, વિધ્યાપયિતુમિચ્છતિ ॥ ૮૨ ॥

અર્થઃ— જે માણસ સ્ત્રીના સંજોગથી કામજ્વરનો શ્લાજ કરવાની શ્છા કરે ઢે, તે માણસ અગ્નિમાં ઘી હોમીને તેને ઠારવાની શ્છા કરે ઢે. કારણ કે, કામજ્વરની શાંતિમાટે તો વૈરાગ્યજાવના, અને ધર્મશાસ્ત્રોનું શ્રવણ ઉપયોગી ઢે. અને મૈથુન તો જવ ઝ્રમણનું કારણ ઢે.

હવે તેજ દેઢાઢે ઢે.

વરં જ્વલદયઃસ્તંજ, પરિરંજો વિધીયતે ॥

ન પુનર્નરકધારં, રામાજઘનસેવનં ॥ ૮૩ ॥

અર્થઃ— વલતા (તપાવેલા) લોઢંડના સ્તંજને આલિંગન કરવું, તે ઉત્તમ ઢે, પણ નરકનાં દ્વારરૂપ સ્ત્રીનું જઘન સેવવું એ ઉત્તમ નથી.

હવે સ્ત્રીઝં સઢલા ગુણોને નાશ કરનારી ઢે, તે કહે ઢે.

સતામપિ હિ વામઞ્ચ, દંદાના હૃદયે પદં ॥

અગ્નિરામં ગુણગ્રામં, નિર્વાસયતિ નિશ્ચિતં ॥ ૮૪ ॥

અર્થઃ— હૃદયમાં ધારણ કરેલી સ્ત્રી, ઉત્તમ માણસોના મનોહર ગુણોના સમૂહને સરેસ્વર નાશ કરે ઢે. (વલી યા શ્લોકમાં શ્લેપિત દૃષ્ટાંત એઢે, કે. કોઢ હુદ અધિકારી ગામમાં યાવ્યાવાદ લોજાદિકથી તે ગામનો નાશ કરે ઢે.) એમ ટીકામાં કહેલું ઢે.

હવે તે સ્ત્રીઝંના ન્વાનાવિક દોષો દેઢાટી, મૈથુનનું દૂષણ દેઢાઢે ઢે.

ચંચલત્વં નૃગાંસત્વં, ચંચલત્વં કુગીજના ॥

હિ નૈમર્ગિકા દોષા, યામાં નામુ રમેન કઃ ॥ ૮૫ ॥

— સ્ત્રીઝંનાં નૃગાંસત્વં, નિર્વચના, ચરણતા, તથા હુઃશીલતા, અટ-

मांसविश्रं सुरामिश्र, मनेकविटचुंबितं ॥

को वेश्यावदनं चुंबे, उच्छिष्टमिव चोजनं ॥ ९० ॥

अर्थः— जलचर स्थलचर आदिक जीवोनां मांस खाधाथी दुर्गंध मारतुं, तेम मदिराथी व्याप्त थयेलुं, घणा विट एटले नीच पुरुषोए पण चुंबन करेलुं, एवुं जे वेश्यानुं सुख, तेने उच्छिष्ट (एठां) चोजननी पेठे कोण चुंबन करे ? !! (वही मांसयुक्त तथा मदिरायुक्त, ए वस्त्रे विशेष. पणो उच्छिष्ट चोजनने पण जोडी शकाय.)

अपि प्रदत्तसर्वस्वात्, कामुकात्क्षीणसंपदः ॥

वासोऽप्यावेत्तुमिच्छन्ति, गततः पण्ययोषितः ॥ ९१ ॥

अर्थः— धनाढ्य अवस्थामां सर्वस्व आपी देनार, तथा पठी पण्यना (जाडाना) क्यथी धनरहित थनार, एवा पोताने घेर जता कामुक पासेथी, तेनां कपडां खुंचवी देवाने वेश्याउं छे ठे.

न देवान्नगुरुन्नापि, सुहृदोन च बांधवान् ॥

असत्संगरतिर्नित्यं, वेश्यावश्यो हि मन्यते ॥ ९२ ॥

अर्थः— बुद्धा, जुगारी, रंटीवाज विगेरेनी सोवतमां रहेलो, वेश्याने वदा घण्डो नाएन, ग्वरेखर देव, गुरु, मित्र के बांधव कोशने पण गणकारतो नवी.

कुष्ठिनोपि न्मरममान, पश्यन्तीं धनकांक्षया ॥

तन्वर्ता कृत्रिमस्नेदां निःस्नेदां गणिकां त्यजेत् ॥ ९३ ॥

अर्थः— कुष्ठिने (कोष्ठिआउंने) पण (केवल) धननी इछाथी, कामदेवमग्ना गएनी. अने कृत्रिम (उपर उपरथी) स्नेहने धारण करती एटले समर्थकी प्रतिबिंबानी. एथी गणिकाने तजवी.

एवं रीते न्वर्त्तमानोऽपि वृद्धस्यने वेश्यापामे जवाना दोषो देयाद्या; हवे परस्परमनन दोषो देयावे ठे.

नामक्य मेवर्त्तना हि, स्वदाग आन्धुनामकः ॥

अथर्व सर्वशान्तः, किं पुनः पर्योषितः ॥ ९४ ॥

अर्थः— सर्व विगतिना आश्रमावाध. अने देशविगतिना परिणाम

વાલા) શ્રાવકોણ, આસક્તપણાથી સ્વસ્ત્રીને (પોતાની સ્ત્રીને) પણ નહીં સેવવી જોઈયેં, ત્યારે (કપટ, મૃપાવાદ આદિક) સર્વ પાપોની ધાણસ-માન પરસ્ત્રીની તો વાતજ શી કરવી ? અર્થાત્ પરસ્ત્રીનો તો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈયેં.

હવે પરસ્ત્રીઝનું પાપકારીપણુંજ દેખાડે છે.

સ્વપતિં યા પરિત્યજ્ય, નિસ્ત્રપોપપતિં નજેત્ ॥

તસ્યાં ક્ષણિકચિત્તાયાં, વિશ્રંનઃ કોઽન્યયોષિતિ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ.— જે લક્ષ્મીરહિત થઈને, પોતાના પતિને તજી દઈને, બીજા પુરુષને સેવે, એવી ચલચિત્તવાલી પરસ્ત્રીમાં વિશ્વાસ શાનો રાખવો ? (અર્થાત્ નહીંજ રાખવો.)

હવે પરસ્ત્રીમાં આસક્ત થઈલાને શિખામણ આપે છે.

નીરોરાકુલચિત્તસ્ય, દુઃસ્થિતસ્ય પરસ્ત્રિયાં ॥

રતિર્નયુજ્યતે કર્તુ, મુપશૂનં પશોરિવ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ.— પરસ્ત્રીમાં રતિ કરવી લાયક નથી, કારણ કે, તેથી તેણીના પતિ અને રાજાની વીક લાગે છે, વલી “ આ, મને જોઈ ગયો, આણે મને જાણ્યો ” इत्यादિક વીકથી ચિત્ત પણ આકુલ થાય છે; વલી તે કામમાટે દેવકુલાદિકમાં શય્યા આસન વિગેરે વિના સુબું વેસબું પડે છે. અને તેથી તે કુતરાની નજદીકમાં વધ કરવાલાયક પશુ સરખો થાય છે.

પ્રાણસંદેહજનનં, પરમં વૈરકારણં ॥

લોકદ્વયવિરુદ્ધં ચ, પરસ્ત્રીગમનં ત્યજેત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ.— માટે, પ્રાણના સંશયને ઉત્પન્ન કરનારું, તથા વૈરના ઉત્ક્રુષ્ટ કારણસરખું, અને તેથી આ લોક અને પરલોક, વન્નેમાં વિરુદ્ધ, એવું જે પરસ્ત્રીગમન, તેને તજવું.

હવે પરસ્ત્રીગમનનાં આ લોક અને પરલોકનાં પણ હુઃખદાયિપણાને પ્રગટ રીતે દેખાડે છે.

સર્વસ્વહરણં બંધં, શરીરાવયવઙ્ગિદાં ॥

મૃતશ્ચ નરકં ઘોરં, લજ્જતે પારદારિકઃ ॥ ૧૮ ॥

વિદ્યાધર રાજા થયો. તેને મહાપરાક્રમી, એવા કુંજકર્ણ અને વિજીપણ નામેં વે જાણ્યો હતા. એક દહાડો પૂર્વપુરુષોએ મેલવેલી નવરત્નોની માલા તેણે ઘરમાં જોઈ. તે તેણે કંઠમાં પેહેરી તેથી તેમાં તેના પ્રતિબિંબો પડવાથી, તે જગતમાં દશમુખવાલો પ્રસિદ્ધ થયો. તેની પાસે પ્રજ્ઞાસિ પ્રમુખ વિદ્યાર્ણ, તેની સેનાની પેઠે વસતી હતી. પછી તેણે એક લીલામાત્રમાં ચરતાર્ધને જીત્યું, તો પણ તેના હાથની ચરજ હજુ મટી નહીં. હવે વેતાલ્ય નામેં પર્વતપર, જેણે પૂર્વજન્મમાં ઇંદ્રની પદવી ઝોગવેલી છે. એવો ઇંદ્ર નામેં વિદ્યાધર હતો, તે પોતાના પરાક્રમના વશથી પોતાનેજ ઇંદ્ર માનતો હતો. તેણે પોતાની રાણીનું નામ ઇંદ્રાણી, હૃથીયારનું નામ વજ્ર, હાથીનું નામ એરાવણ, ઘોડાનું નામ ઉદ્ધૈઃશ્રવા, સારથિનું નામ માતલિ, તથા સોમ, યમ. વરુણ, અને કુવેર એવી રીતેં ચાર સુજાતોનાં પણ નામો પાડ્યાં. તેણે સચલા રાજાઈને તૃણ સમાન ગણી રાવણને પણ ગણકાર્યો નહીં. તેથી ગયાગ કોપાયમાન થઈને લશ્કરસહિત તેની સામે લડવા ચાલ્યો. તે ડિયાના વલથી સૈન્યસહિત સમુદ્રને પણ ડલંગી ગયો; તથા તુરત પેતાય પાને પહોંચ્યો, રાવણને આવતો જોઈ, ઇંદ્ર પણ તુરત તેની, સામે લડવા આવ્યો. રાવણેં દૂરથીજ મોકલેલો એક દૂત ઇંદ્રપાસે આવીને તેને કહેવા લાગ્યો કે, જે કેટલાક રાજાઈ વિદ્યા વિગેરેના વલથી શોજના હતા તેંડળ પણ રાવણની સેવા કરી છે. હવે આટલો કાલ તો તેની વિસ્મૃતિમાં. અને તમારા આર્જવપણાથી ગયો. પણ હવે તમારે તેની જાતિ કાપવાનો ઇચ્છાર છે. માટે કાં જાતિ દેખાડો, અને કાંતો શક્તિ દેખાડો ? અને તે જાતિ જોઈને કંઈ નહીં દેખાડો તો, તુરત તમારો નાશ થશે. ત્યારેં કંઈ કરવું કે, તેને સેવનારા તો વિચારા ગરિવડા રાજાઈ જાણવા. અને હવે હું તેને મારી પાસેથી પણ સેવા લેવી છે ? અને આ જોડલો કાલ ગયો. તેટલો નો રાવણેં જાણવો કે, પોતાનાં સુખમાં ગયો. પણ આ દેવનો રક્ત તો તેને કાલરૂપ આવેલો છે. માટે જઈને તારા સ્વામીને કહે કે. તે ભગવાને જાતિ અથવા શક્તિ દેખાડે, નહીંતર તુરત તેનો નાશ થશે. તે જાતિ જોઈને જઈ રાવણને કણાથી તે પણ ક્રોધાંધ થઈને લશ્કરસહિત વેગથી આવવા લાગ્યો. પછી વજ્રેનાં લશ્કરો મલગાથી પુષ્કરાવર્ત મેળવી પેઠે વાતો આદિક દુષ્પ્રચારોનો વર્ષાદ વરસવા લાગ્યો. પછી રાવણનાહુએ પિતાને

અર્થ:- પરસ્ત્રી સેવનારને (આ લોકમાં) તેના ઘનનું હરણ થાય છે. દોરડાં આદિકથી બંધન થાય છે, તથા શરીરના અવયવોનો (હાથ, નાક, કાન વિગેરેનો) હેદ થાય છે. અને મૃત્યુવાદ પરલોકમાં જાય-કર નરક મલે છે.

હવે ઉપપત્તિપૂર્વક પરસ્ત્રીગમનનો પ્રતિષેધ કરે છે.

સ્વદારરક્ષણે યત્નં, વિદધાનો નિરંતરં ॥

જાનન્નપિ જનો દુઃખં, પરદારાન્ કથં વ્રજેત્ ॥ ૯૯ ॥

અર્થ:- પોતાની સ્ત્રીસાથે કોઈ ચાલતો હોય, તે જોઈને પોતાને થતાં દુઃખને જાણતાં ઠતાં પણ, પોતાની સ્ત્રીના રક્ષણમાટે જીંત, બંડી, કીલ્લો, ચોકીદાર વિગેરે રાખવામાં યત્ન કરતો થકો, તે પરસ્ત્રીગમન કેમ કરી શકે ?

હવે પરસ્ત્રીગમન તો એક વાજુ રહ્યું, પણ તેમ કરવાની ઇચ્છા પણ ફાયદાકારક નથી, તેને માટે કહે છે.

વિક્રમાક્રાંતવિશ્વોઽપિ, પરસ્ત્રીષુ શિંસયા ॥

કૃત્વા કુલહાયં પ્રાપ, નરકં દશકંધરઃ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ:- પરાક્રમથી દવાવેલું છે જગત્ જેણે એવો પણ રાવણ, પરસ્ત્રીગમનની ઇચ્છાથી પોતાના કુલનો હાય કરીને નરકે ગયો છે.

ટીકા:- રાવણે ફક્ત હજુ તો પરસ્ત્રી જે સીતા, તેની સાથે વિલાસ કરવાની ઇચ્છા કરી, તેમાં પણ તેને નરકરૂપી પરલોકસંવંધિ ફલ મળ્યું; અને આ લોકમાં તેણે કુલનો હાય કર્યો. હવે તે હાય જો કે રામઆદિકેં કર્યો છે, તો પણ તેમાં કારણરૂપ તે રાવણ હોવાથી, તેણે જ કર્યો મનાય. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, પરસ્ત્રીસેવવાથી પરલોકસંવંધિ ફલના વિચાર કરવાની કંઈ જરૂર નથી, પણ ચલવાનોને આલોકમાં તો તેનું કંઈ ફલ મળતું નથી.

માટે કહે છે. જે આ રાવણે પોતાના પરાક્રમથી આજ્ઞા જગતને પણ દવાવ્યું હતું, તેને પણ અનર્થ યોગવવો પડ્યો છે, ત્યારે વીજા ચલવાનની વાત જ શી કરવી? તે રાવણનું દૃષ્ટાંત કહે છે.

આ પૃથ્વીમાં રહેલા રાક્ષસદ્વીપમાં સુવર્ણમય લંકા નામની એક પ્રસિદ્ધ નગરી છે. ત્યાં પુણ્યસુખમાં મણિસમાન, મદ્યાવસવાન્, રાવણ નામે

विद्याधर राजा थयो. तेने महापराक्रमी, एवा कुंजकर्ण अने विज्जीषण नामें वे जाश्यो हुता. एक दहाडो पूर्वपुरुषोए मेलवेढी नवरत्नोनी माला तेणें घरमां जोइ. ते तेणें कंठमां पेहेरी तेथी तेमां तेना प्रतिविंबो पड-वाथी, ते जगतमां दशमुखवालो प्रसिद्ध थयो. तेनी पासे प्रज्ञप्ति प्रमुख विद्याउं, तेनी सेनानी पेठे वसती हती. पढी तेणें एक दीलामात्रमां जरता-र्थने जीत्युं, तो पण तेना हाथनी खरज हजु मटी नही. हवे बैताढ्य ना-में पर्वतपर, जेणें पूर्वजवमां इंद्रनी पदवी जोगवेढी ठे. एवो इंद्र नामें विद्याधर हतो, ते पोताना पराक्रमना वशथी पोतानेज इंद्र मानतो हतो. तेणें पोतानी राणीनुं नाम इंद्राणी, हथीयारनुं नाम वज्र, हाथीनुं नाम ऐरावण, घोडानुं नाम उच्चैःश्रवा, सारथिनुं नाम मातलि, तथा सोम, यम, वरुण, अने कुवेर एवी रीतें चार सुजटोनां पण नामो पाड्यां. तेणें सघ-ला राजाउंने तृण समान गणी रावणने पण गणकार्यो नही. तेथी रावण कोपायमान थइने लश्करसहित तेनी सामे लडवा चाढ्यो. ते विद्याना बलथी सैन्यसहित समुद्रने पण उलंगी गयो; तथा तुरत बैताढ्य पासे पहुँच्यो, रावणने आवतो जोइ, इंद्र पण तुरत तेनी, सामे लडवा आढ्यो. रावणें दूरथीज मोकलेलो एक दूत इंद्रपासे आवीने तेने कहेवा लाग्यो के, जे कैटलाक राजाउं विद्या विगेरेना बलथी शोचता हुता तेउंए पण रावणनी सेवा करी ठे. हवे आटलो काल तो तेनी विस्मृतिमां. अने तमारा आर्जवपणाथी गयो, पण हवे तमारे तेनी जक्ति करवानो अव-सर ठे. माटे कां जक्ति देखाडो, अने कांतो शक्ति देखाडो ? अने ते व-न्नेमांथी कंइ नही देखाडो तो, तुरत तमारो नाश थशे. त्वारें इंद्रें कहुं के, तेने सेवनारा तो विचारा गरिबडा राजाउं जाणवा. अने हवे शुं तेने मारी पासेथी पण सेवा लेवी ठे ? अने आ जेटलो काल गयो. तेउंओ तो रावणें जाणवो के, पोतानां सुखमां गयो, पण आ हवेनो वखत तो तेने काखरूप आवेलो ठे. माटे जइने तारा स्वामीने कहे के. ते माराप्रत्ये ज-क्ति अथवा शक्ति देखाडे, नहींतर तुरत तेनो नाश थशे. ते वान दूतें जइ रावणने कयाथी ते पण क्रोधांध थइने लश्करसहित वेगथी चाल-वा लाग्यो. पढी वन्नेनां लश्करो मलवाथी पुष्करावर्त मेघनी पेठे वाणो आदिक हथियारोनो वर्षाद वरसवा लाग्यो. पढी रावणनाष्ट्रें पिनाने

विद्याधर राजा थयो. तेने महापराक्रमी, एवा कुंजकर्ण अने विजिषण नामें वे जाइयो हता. एक दहाडो पूर्वपुरुषोए मेलवेढी नवरत्नोनी माला तेणें घरमां जोइ. ते तेणें कंठमां पेहेरी तेथी तेमां तेना प्रतिबिंबो पड-
वाथी, ते जगतमां दशमुखवालो प्रसिद्ध थयो. तेनी पासे प्रज्ञप्ति प्रमुख विद्याउं, तेनी सेनानी पेठे वसती हती. पढी तेणें एक लीलामात्रमां जरता-
र्थने जीत्युं. तो पण तेना हाथनी खरज हजु मटी नही. हवे वैताढ्य ना-
में पर्वतपर, जेणें पूर्वजवमां इंद्रनी पदवी जोगवेढी ठे. एवो इंद्र नामें विद्याधर हतो, ते पोताना पराक्रमना वशथी पोतानेज इंद्र मानतो हतो.
तेणें पोतानी राणीनुं नाम इंद्राणी, हथीयारनुं नाम वज्र, हाथीनुं नाम ऐरावण, घोडानुं नाम उच्चैःश्रवा, सारथिनुं नाम मातलि, तथा सोम, यम, वरुण, अने कुवेर एवी रीतें चार सुजटोनां पण नामो पाड्यां. तेणें सघ-
ला राजाउने तृण समान गणी रावणने पण गणकार्यो नहीं. तेथी रावण कोपायमान थइने लइकरसहित तेनी सामे लडवा चाढ्यो. ते विद्याना वलथी सैन्यसहित समुद्रने पण उलंगी गयो; तथा तुरत वैताढ्य पासे पहुँच्यो, रावणने आवतो जोइ, इंद्र पण तुरत तेनी, सामे लडवा आव्यो.
रावणें दूरथीज मोकलेलो एक दूत इंद्रपासे आवीने तेने कहेवा लाग्यो के, जे केटलाक राजाउं विद्या विगेरेना वलथी शोचता हता तेउए पण रावणनी सेवा करी ठे. हवे आटलो काल तो तेनी विस्मृतिमां, अने तमारा आर्जवपणाथी गयो, पण हवे तमारे तेनी जक्ति करवानो अव-
सर ठे. माटे कां जक्ति देखाडो, अने कांतो शक्ति देखाडो ? अने ते व-
न्नेमांथी कंइ नहीं देखाडो तो, तुरत तमारो नाश थशे. त्यारें इंद्र कहुं के, तेने सेवनारा तो विचारा गरिबडा राजाउं जाणवा, अने हवे शुं तेने मारी पासेथी पण सेवा लेवी ठे ? अने आ जेटलो काल गयो, तेटलो तो रावणें जाणवो के, पोतानां सुखमां गयो, पण आ हवेनो वखत तो तेने कालरूप आवेलो ठे. माटे जइने तारा स्वामीने कहे के, ते माराप्रत्ये ज-
क्ति अथवा शक्ति देखाडे, नहींतर तुरत तेनो नाश थशे. ते वात दूतें जइ रावणने कहाथी ते पण क्रोधांध थइने लइकरसहित वेगथी चाल-
वा लाग्यो. पढी वन्नेनां लइकरो मखवाथी पुष्करावर्त मेघनी पेठे वाणो आदिक हथियारोनो वर्षाद वरसवा लाग्यो. पढी रावणनापुत्रें पिताने

नी वेहेन सीताने परण्या हता. एक दहाडो राजाए चारे राणीउने जिनेश्वर प्रभुना स्त्रात्रनुं पाणी मंगलमाटे मोकव्युं. ते पाणी सुमित्राने पाठवथी पहुँच्युं, तेथी ते रीसाइ गइ, त्यारें राजा पोते तेणीने मनाववा गयो. त्यां तेणें एक भुजता, दांतविनाना, श्वेत केशोवाला, पगळे पगळे स्वलना पामता, तथा मृत्युनी मागणी करता, एक घरडा कंचुकिने तेणें जोयो. तेने जोइ राजाए विचार्युं के, मारी पण जेटलामां आवी अवस्था न आय, तेटलामां मारे चोथा पुरुषार्थमाटे (मोक्षमाटे) यत्न करवो जोइयें. एम विचारि तेणें तुरत राम अने लक्ष्मणने बोलाव्या. त्यारें कैकेयी राणीए राजा पासेथी पेहेलां मेलवेलां वे वरदानमांथी एकें करीने जरतमाटे राज्य, तथा वीजाए करीने, राम, लक्ष्मण अने सीतानो चौद वर्षसुधि वनवास माग्यो. त्यारें राजाए पण पोतानुं वचन पालवामाटे, तेम कर्याथी, सीता अने लक्ष्मण सहित राम, दंडका वनमां गया, अने दशरथ पंचवटीमां रह्या. एटलामां त्यां वे चारण ऋषि आववाथी राम, लक्ष्मण तथा सीताए तेमनी सत्कारपूर्वक सेवा करी तेथी त्यां देवोए गंधोदकनी वृष्टि करी; अने ते वृष्टिना लोचथी जटायु नामें गीधोनो राजा त्यां आव्यो. त्यां ते मुनिउए दीधेळी देशना सांजलवाथी ते जटायुने जातिस्मरण ज्ञान थयुं, अने तेथी ते सीता पासे आवीने वेगो. हवे लक्ष्मण फल आदिक लेवा माटे बहार गया, त्यारें तेमणे त्यां एक तलवार जोवाथी, कौतुकथी जोवा माटे उपाडी. तेनी तीक्ष्णतानी परीक्षामाटे तेणें पासेनी वांसनी जालीमां मारी जोइ. तेथी तेनी अंदर रहेला कोइ मांणसनुं माथुं कपाइ जइ नीचे पड्युं. ते जोइ लक्ष्मणें विचार्युं के, धिक्कार ठे मने के, में कोइ निरपराधी माणसने मारी नाख्यो. पठी तेणें रामपासे जइने, ते सघलुं वृत्तांत कळुं, तथा ते तलवार पण देखाडी. त्यारें रामें कळुं के, आ सूर्यहास खड्ग ठे, माटे आने साधनार माणसने तें हण्यो ठे, अने तेथी त्यां खरेखर तेनो कोइ उत्तरसाधक पण होवो जोइयें.

हवे एटलामां रावणनी वेहेन अने खरदूषणनी स्त्री चंद्रनखाए त्यां आवी, पुत्रने मृत्यु पामेलो जोयो. ते जोइ हे शंबुकपुत्र ! तुं क्यां गयो ? एम रडवा लागी; एटलामां तेणें लक्ष्मणां पगलां जोयां तेथी तेणीए

अनुमान कर्तुं के, जेनां आ पगलां ठे ते माणसैं मारा पुत्रने मायों ठे; एम विचारि ते पगलांने मागैं जवा लागी. एटलामां तेणें सीता अने लक्ष्मण सहित रामने एक वृद्धतले वेठेला जोया. मनोहर रामने जोइ तेणीने काम व्याप्यो. तेथी तेणीए मनोहर रूप करी, रामने विलास-माटे मागणी करी; त्यारें रामें हसीने कछुं के, हुं तो स्त्रीसहित हुं, माटे स्त्रीविनाना लक्ष्मणने तुं जज ? त्यारें तेणीए लक्ष्मणनी प्रार्थना करवाथी लक्ष्मणें कछुं के, तें पेहेलां मोटा चाइनी मागणी करी ठे, तेथी हवे तुं माता समान ठे, माटे ते वात बनशे नहीं. तेथी तेणीए अत्यंत गुस्से थइने, खर आदिकने पुत्रना मृत्युनो वृत्तांत कह्यो. तेथी ते चौद हजार विद्याधरोनी साथे रामने उपद्रव करवाने आव्यो. त्यारे तेउनी साथे लक्ष्मणें लडवाने रामनी रजा मागी; त्यारे रामें पण कछुं के, हे वत्स तुं, जा ? अने फतेह कर ? वली तने जो कंइ संकट पडे, तो मने बोलाववामाटे सिंहाद करजे ? पठी लक्ष्मण पण त्यां जइ तेमने वाणोथी मारवा लाग्यो. एवी रीतें लडाइ चाखती वखतें चंडनखायें रावणपासे जइ सवखुं वृत्तांत कही पोताना जरतारने मदद करवा कछुं. अने वली कछुं के, रामनी स्त्री सीता जेदी में आ डुनीयामां कोइ मनोहर स्त्री जोइ नथी; माटे तेणीने तुं ग्रहण कर ? ते तांजली रावण पण पुष्पक विमानमां वेसी त्यां आव्यो. पण अत्यंत तेजस्वी रामने जोइ, तेनाथी डरीने ते दूर उजो; तथा रामना वेतां सीताना हरएने अशक्य जाणी, तेणें अवलोकनी विद्यानुं स्मरण कर्तुं. त्यारें ते विद्या पण द्वाथ जोडी तेनी सामे आवी उनी. त्यारें रावणें तेणीने कछुं के, मने सीताना दृग्गणमां तुं मदद कर ? त्यारे तेणीए कछुं के. दानुकीना मन्त्रकपरधी रत्न लेवुं सारं, पण रामपासेथी सीता लेवी देवोंने एए मुदकेल ठे. एए एक उपाय ठे के, जो संकेत करेला लक्ष्मणना सिंहादधी राम त्यां जाय. तो तुं सीताने लेइ शकें; त्यारे रावणें तेम करवानुं कहेवादी नेणीयें दूर जइ लक्ष्मणने मलनाज सिंहाद कर्गों. तें मांखुनांज राम सीताने लाटी त्यां गयो. एटले रावणें सीताने उपाठी विमानमां वेसाठी कछुं के. तने हरजाइ हे रावण तुं. एम कट्टी ते आ-कशमां चाखवा लाग्यो. त्यारें सीता तो हे राम, हे लक्ष्मण, हे नाज, मने आ हरी जाय ठे एम बड़ी शोका करवा लागी. ते जोइ जयापुण

कलुं के, हे पुत्री, तूं डर नहीं, एम कही ते दोड्यो, अने पोताना नखो रावणनी ठातीमां मारवा लाग्यो. त्यारे रावणें गुस्से थइ तेने तलवारथी मारी नाख्यो, अने, तेथी ते नीचे पड्यो. पठी रावणें लंकामां जइ, सीताने व-गीचामां राखी; तथा तेणीने लोचाववामाटे तेणें त्रिजटाने हुकम कयों.

हवे रामने तो रस्तामांज लक्ष्मण सामा मल्या, त्यारें लक्ष्मणें कलुं के-सीताजीने एकलां मुकी, तमो अहीं केम आव्या? त्यारे रामें कलुं के, त-मारा सिंहनादथीज हुं अहीं आव्यो हुं. त्यारे लक्ष्मणें कलुं के. में सिं-हनाद कयों नथी, माटे खरेखर आपणने कोइयें ठग्या ठे. तमोने दूर करवानेज कोइयें ठलथी सिंहनाद कयों ठे. पठी तेउं स्थानकें आव्यावा-द सीताने नही जोवाथी राम मूर्त खाइ पड्या. पठी ज्यारे तेने संज्ञा आवी, त्यारें लक्ष्मणें कलुं के, हवे आपणे ते वाचत प्रयत्न करवो. पट-लामां कोइ एक माणसें आवी तेमने नमस्कार कयों, त्यारें तेउंये तेने पुठ्याथी ते पोतानुं वृत्तांत कहेवा लाग्यो, के, पाताललंकाना राजा मारा पिता चंडोदरने मारीने रावणें खरने गादीयें बेसाव्यो ठे. ते वखते मारी माता गर्जिणी होवाथी त्यांथी नासी गइ. अने तेणीयें मने जन्म थापी, मारुं विराध नाम पाड्युं ठे. हवे एक दहाडो कोइ मुनियें मारी माने कलुं के, ज्यारे दशरथना पुत्र खरादिकने मारशे. त्यारे ते तने पाताललंकाना राजा करशे. माटे सेवकनोआजे हवे ते अवसर आव्यो ठे. ते तांजली रामें तेने पाताललंकानुं राज्य आप्युं. त्यां तेने बेसाववाने ज्यारें लक्ष्मण-सहित राम जता हता, त्यारे रस्तामां वियाविनाना नामंढलना एक चाकरने तेणें जोयो. तेणें रामने नमस्कार करी सीता रावण अने जट्ट-युनुं वृत्तांत कलुं. पठी रामें पाताललंकामां जइ. विराधने गादीयें बेसाव्यो.

हवे साहसगति नामें कोइ वियाधरोनो राजा. आकाशमां जन्मते थको किष्किंधा नगरीपासे आव्यो. ते वखते त्यांनो सुग्रीव राजा दह्यार क्रीडा करवाने गयो हतो. ते वखते साहसगतियें त्यां सुग्रीवनी नग नामनी मनोहर स्त्रीने अंतःपुरमां जोइ. तेणीने जोइ बालाहुर थइ साहसगति सुग्रीवनुं रूप करी ते अंतःपुरमां दाखल पयो. तेदलानां ते अंतःपुरना द्वारपासे पहुँच्यो. तेदलामां सुग्रीव पण नेहेजना बरवाजा-पासे आव्यो, त्यारें द्वारपासोए तेने अटवावी कलुं के. राजानो अटवानो

अंदर गयो ठे, तुं तो कोइ बीजो माणस ठे एवी रीतें त्यां कोलाहल
 थवाथी, वालिना पुत्र चंद्रराशिए, अंतःपुरमां जता खोटा सुग्रीवने
 पण अटकाव्यो. पठी त्यां लश्कर विगेरेए एकठा थइ, तपास करतां
 बन्ने एक सरखा लाग्या. पठी त्यां तेउनां बन्नेना लश्करो वच्चे जयंकर
 रणसंग्राम थयो. त्यां खरा सुग्रीवें जूठा सुग्रीवने पोतासाथे लडवा माटे
 बोलाव्यो. पठी तेउ बन्ने बहुज जोरथी लडवा लाग्या. ज्यारे तेउनां
 हथियारो खुट्यां त्यारें, तेउ मुकुटथी लडवा लाग्या. एम लडता खरो
 सुग्रीव थाकी, जवाथी नगरनी बहार निकलीने रह्यो. जूठो सुग्रीव पण
 त्यां अस्वस्थ चित्तथी रह्यो. पण वालीना पुत्रें तेने पण अंतःपुरमां जवा
 दीधो नहीं. हवे खरो सुग्रीव त्यां विचारवा लाग्यो के, आ कोइ स्त्री-
 लंपट मारो बेरी ठे. में तो पराक्रमहीन थइने वालीना नामने कलंक
 लगाड्युं. धन्य ठे वालीने के, जेणें तृणनी पेठे राज्य तजीने परमपद
 मेलव्युं. वली मारो चंद्रराशि कुमार पण महा बलवान् ठे, पण बन्नेना
 जेदने जाण्याविना ते कोने हणें? अने कोने न हणें? तोपण तेणें
 आटलुं सारुं कर्युं ठे के, ते जूठा सुग्रीवने अंतःपुरमां. पेसवा दीधो
 नथी. माटे हवे कोइ बलवाननो आश्रय लइने हुं तेने मारुं. माटे महाब-
 लवान् एवा रावणनुं हुं शरणुं लेउं, पण ते तो स्त्रीलोलुपी होवाथी मारी-
 ज तारा स्त्रीनुं हरण करे माटे हवे तो खरने मारनार रामलक्ष्मणनुं शरण
 लेउं, कारण के, हमणांज तेणें विराधने पण राज्य आप्युं ठे. वली ते ह-
 जु पण पाताललंकामांज रह्या ठे. एम विचारि तेणें एक विश्वासी दूतने
 शिखामण आपीने मोकल्यो: ते दूतें जइ विराधने नमस्कार करीने स-
 घलो पोताना स्वामिनो वृत्तांत कही संजलाव्यो अने कळुं के, अमारो
 स्वामी तारी मारफते रामलक्ष्मणनुं शरण लेवाने इछे ठे. त्यारें तेणें कळुं
 के, सुग्रीवने तुं अहीं तुरत लाव ? ते सांजली दूतें आबीने ते बात सु-
 ग्रीवने कही. त्यारें ते पण तुरत पाताललंका प्रत्ये आव्यो. पठी विराधें
 तेने नमस्कारपूर्वक रामपासे तेडी जइ, तेनो सघलो वृत्तांत निवेदन क-
 र्यो. पठी सुग्रीवें रामने कळुं के, आपें मने आ दुःखमांथी मुक्त करवो.
 पठी रामें पण तेने मदद करवानुं कळुं. पठी विराधें पण सुग्रीवने सी-
 ताना हरणनी बात जणाववाथी, तेणें पण रामने विनयथी कळुं के, ज-

गतनुं रक्षण करता एवा तमोने जो के कोइनी मददनी अपेक्षा नथी, तो पण हुं कहुं हुं के, आपना प्रसादथी ज्यारे मारा शत्रुजनों नाश थ-
शे, त्यारें हुं गमे तेम करीने पण सीतानी खबर लावीश. पठी तेउं सु-
ग्रीवनी साथे किष्किंधा नगरीतरफ चाढ्या. अने त्यां पहाँच्या वाद सु-
ग्रीवें खोटा सुग्रीवने लडवामाटे बोलाव्यो. तेज बखते ते जूठो सुग्रीव
पण तुरत लडवामाटे आव्यो, कारण के, ब्राह्मणो जेम जोजनमाटे, तेम
शूरा लोको लडवामाटे आलसु थता नथी. पठी ज्यारे तेउं बन्ने लडवा
लाग्या, त्यारें रामचंद्रजी तो द्वाणवार सुधि चुप रखा. पठी तेमणे धनु-
पूनो टंकार कयों, के तुरत जूठो सुग्रीवनी विद्या नाशी गइ. पठी रामें
ते साहसगतिने तरठोड्यो के, बुद्ध्या, परखी साथे विलास करवानी तुं
इच्छा करे ठे ? एम कही रामें तेने एकज बाणथी मारी नाख्यो. पठी रा-
में तेने पण तेनी गादीपर बेसाड्यो.

हवे विराध पण लइकर लइने सीताने शोधवा माटे त्यां आव्यो;
जामंडल पण विद्याधरोना लइकर सहित ते काममाटे त्यां आव्यो. अहीं
सुग्रीवें पण जांबुवत् हनूमान्, तथा नील आदिक पोताना जामंनोने
बोलाव्या. पठी विद्याधरोनी ते सेना पण त्यां आवते ठते सुग्रीवें गमने
कलुं के, आपनी आज्ञा होय तो आ हनूमान् सीतानी खबर माटे लं-
कामां जाय. पठी रामें अनुज्ञापूर्वक एंधाण दाखल पोतानी बीटी तेंने
आपवाथी, ते पण पवननी पेठे आकाशमागें लंकातरफ दोउरा. त्यां उ-
द्यानमां जइ जुवे ठे, तो रामनुं नाम जपती सीताने तेणें दृष्ट नइ देउं-
ली जोइ. पठी तेणें वृक्षानी डालिजमां ठपाइने सीताना बोलावां ते बी-
टी नाखी, ते जोइ सीता पण अत्यंत आनंद पामी. तेथी ब्रिजराज रा-
वणने जइ कलुं के, आटलो बखत तो सीता दिखगिरिमां हत्ती, एत
आज तो आनंदमां ठे. त्यारें रावणें मंदोदरीने जइने कलुं के. सीता हवे
मारामां अनुरक्त थइ होय तेम लागे ठे. माटे तेणीने जइ तुं समजाइ ?
त्यारें ते पण सीतापासे जइ मिष्टवचनो दोजवा लागी के. रावण पण
महापराक्रमी ठे. अने तुं पण रुप अने लावण्यनो जंडार ठे. माटे हवे तुं
तेने परण ? तेम हुं अने बीजी तेनी सपत्नीनिषो तारी बलीगद जइने
रहीशुं. त्यारें सीताए कलुं के. अरे छुड ! छुडणी ! तारा दित्तो मेठे न-

रुं पण मुख कोण जुए ठे ? हमणां रामसहित लक्ष्मण अहीं आवशे अ-
ने खरादिकनी पेठे तारा जर्तारनो पण जाइउं सहित नाश अशे. माटे
छुष्ट अहींथी चाखी जा ? एवी रीतें तर्जना पामेली ते मंदोदरी पण गु-
स्से अइने त्यांथी चाखी गइ. पठी हनुमानें वृक्षपरथी उतरी हाथ जो-
डीने, सीताने कह्युं के, लक्ष्मणसहित रामचंद्रजी कुशलक्ष्मेमें वत्तें ठे. त-
मारी तपासमाटे मने अहीं मोकखेल ठे, अने हुं त्यां पाठो जइश, तयारें
ते पण शत्रुनो नाश करवामाटे अहीं आवशे. एवी रीतें जर्तारना स-
माचारने लावनार हनुमानने सीताए आशिष आपी. पठी हनुमानना
उपरोधथी तथा रामचंद्रजीना समाचारनी खुशालीथी तेणीए उगणीश
उपवासनुं पारणुं कयुं. पठी हनुमानें रावणनां ते उद्यानने जांगवा मांझुं,
त्यारें मालीउए ते वात रावणने जइने कही. पठी रावणें हुकम करेखा
माण्गो तेने मारवामाटे आव्या, पण हनुमानें एकले तेउने मार्या. त्या-
रें रावणें गुस्से अइने इंद्रजितने तेने पकडवानो हुकम कयों. तयारें इंद्र-
जित आर्याने तेने पाशथी बांधीने रावणपासे लाइ गयो. तयारें हनुमानें
त्यां पासने तोडी नाग्यो, तथा पगेशी रावणना मुकुटने टणीने तो उडी
गयो. पठी ते त्यां खंकांमां केटलोके उपद्रव करी, तुरत गमपाशे आ-
व्यो. तथा नखलो वृक्षांत कही मंतलाव्यो. गममें पण तेने पुत्रनी पेंठे
ठारी गम्यो दावीने आखिंगन दीवुं; तथा पठी मुग्धीव आदिकनी माथे
खंकातरफ प्रकाश कयुं. त्यां समुद्रपर पुल बांधीने तेउं मगध्ना खंका-
पाने पडोव्या. तथा त्यां खंकाने वेग आव्यो.

हवे पट्टवनां वितीपणें रावणने नमस्कार करी कयुं के, आ गम-
चंड आवेला ठे. माटे तेने तुं सीता पाठी आपी दे ? तयारें रावणें कयुं
के, तुं नो काय ठे. माटे हरे ठे. तयारें वितीपणें कयुं के, गम अने ल-
हमण नो एक जाइ रात. पण तेरा एक दोखा हनुमाननुं पण ते जं प-
रायम जोवुं नही ? तयारें रावणें तेने कयुं के, तुं तो अमारा शत्रु ते. अ-
ने वेरने जई गयो तुं माटे निम्न अहीनी ? पठी रीते रावणें त-
होअर्थ ते रामनाम अमरो. तयारें गम पण तेने कयुं के, इंद्र तेने खंकात
गम्ये कयुं ग. हवे रावणने मला पण दोखे वहात न. मगध्याथी वत्तें ते-
वात पड्या. बइ, रत गमने आह्वय हनुमान आदिक योदाने ख-

हवा लाग्या. अने तेथी केटलाक राक्षसो मराया, केटलाक पकडाया, तथा केटलाक नासी गया. तेथी कुंजकर्ण अने मेघनाद क्रोधायमान थइ अगाडी आव्या. त्यारें सुग्रीवें क्रोधायमान थइ, एक पर्वतने उपाडी कुंजकर्णपर फेंक्यो, त्यारें कुंजकर्णें तेने गदाथी चूर्ण कर्यो; तथा बीजा प्रहारथी कपीश्वरने, पाडीने तथा तेने काखमां घाळी ते लंकाप्रत्ये चालतो थयो. मेघनादें पण वाणनी वृष्टिथी वांदरोने नसाडी मेढ्या. त्यारें रामचंद्र क्रोधायमान थइ कुंजकर्णप्रत्ये दोड्या, तथा लक्ष्मण मेघनादप्रत्ये दोड्यो. ते वखते सुग्रीव पण बल करीने कुंजकर्ण पासेथी बुटी गयो; हवे कुंजकर्ण रामनी साथे, तथा मेघनाद लक्ष्मणनी साथे लडवा लाग्या. पठी रामें कुंजकर्णने तथा लक्ष्मणें मेघनादने पकड्यो. त्यारें रावण पोते क्रोधायमान थइ रणसंग्रामपर आव्यो. ते वखते रामने निवारीने लक्ष्मण तेनी सामे गयो. लडतां हथीयारो खलास थयाथी रावणें लक्ष्मणपर अमोघ शक्ति मुकी. अने तेथी लक्ष्मण जमीनपर पड्या, ते जोइ राम अत्यंत शोकातुर थया. ते वखते सुग्रीव आदिक योधांण कोटनी पेठे राम अने लक्ष्मणने घेरी लीधा. पठी रावणें विचार्युं के, आजे लक्ष्मण मृत्यु पामशे, अने त्यार बाद तेना शोकथी राम पण मृत्यु पामशे, माटे हवे शामाटे लडवुं? एम विचारि रावण लंकाप्रत्ये पाठो गयो. हवे एटलामां कोइ मित्र विद्याधरें आवी जामंडलने कळुं के, अयोध्याथी वार योजन कौतुकमंगल नामें नगर ठे, त्यां द्रोणघन नामें राजा ठे; अने ते कैकयीनो जाइ ठे. तेने विशल्या नामें कन्या ठे, तेनां स्नाननां पाणीना स्पर्शथी लक्ष्मणनी व्याधि नाश पामे तेम ठे. अने तेपण प्रजात थया पेहेलां जो आवे, तो लक्ष्मण जीवतारहे, नहींतर जीवे नहीं. पठी ते वात जामंडलें रामने जणाववाथी रामें पण ते कार्यमाटे हनुमान सहित तेनेज आज्ञा आपी. पठी तेज तुरत अयोध्यामां आव्या, अने त्यां मेहेलमां जरतराजाने तेजण जोया. तेजण जरतने जगाडवामाटे गायन करवा मांड्युं. त्यारें जरत जागवाथी जामंडलें पासे आवी नमस्कारपूर्वक सघलो वृत्तांत कही संजलाव्यो. त्यारें जरतें कळुं के, ते कार्य हुं त्यां आववाथी थशे, तेथी ते पण विमानपर चडी तेजनी साथे कौतुकमंगलें आव्यो. तथा द्रोणघननी पासे विशल्यानी मागणी करी, त्यारें तेणें एक

जार स्त्रीर्ष सहित विशल्याने तेनी साथे परणावीने मोकली. पठी चामंडल पण चरतने अयोध्यामां मुकीने विशल्यासहित रामचंद्रजीपासे आवी पहुँच्यो. तथा त्यां विशल्याए लक्ष्मणजीने हाथ अडकाडतांज ते विश्या चाली गइ. वली तेणीना स्नानना पाणीथी रामना घायल थएला सेनिको पण तत्क्षण साजा थया. पठी रामें कळुं के, कुंजकर्णादिकने पण आ पाणीथी साजा करवामाटे अहीं लावो? त्थारें आरक्षोए आवीने कळुं के, तेउयें तो तेज वखते दीक्षा लीधी ठे. त्थारें रामें कळुं के, मुक्तिमार्गमां रहेला तेउ हवे वंदनीय ठे, माटे तेमने ठोडी मुको? त्थारें आरक्षकोए पण तेमने ठोडी मेढ्या. पठी लक्ष्मण विशल्या तथा ते बीजी कन्याउने परण्या. हवे प्रजातें रावण पण पाठो रणसंग्राममाटे आव्यो. त्थारें लक्ष्मण पण रामने नमस्कार करी तेनी सामे लडवाने चाढ्या. हवे रावण जे जे हथियारोने मुक्तो हतो, तेते हथियारोने लक्ष्मण ठेदी नाखता हता; तेथी रावणें क्रोधायमान थइने पोतानुं चक्र फेक्युं, पण ते लक्ष्मणनी ठातीमां बलोखांनी पेठे जरा वाग्युं. पठी तेज चक्रथी लक्ष्मणजीयें रावणनुं मस्तक ठेदी नाख्युं. पठी सोनानी सलीनी पेठे शियलथी निर्मल रहेली सीताने रामें ग्रहण करी, अने विज्जीषणने लंकानां राज्यपर स्थापन कर्यो, एवी रीतें राम, शत्रुनो नाश करी जाइ, स्त्री तथा मित्रो सहित अयोध्यामां गया, अने परस्त्रीने जोगववानी इच्छाथी रावण मृत्यु पामी तथा कुलनो क्षय करी नरकें गयो. एवी रीतें सीता अने रावणनी कथा कही

लावण्यपुण्यावयवां, पदं सौंदर्यसंपदः ॥

कलाकलापकुशला, मपि जह्यात् परस्त्रियं ॥ १०१ ॥

अर्थः—लावण्यपणाथी मनोहर अंगोपांगवाली, तथा सुंदरतानी संपदाना स्थानकसरखी, अने कलार्जना समूहमां प्रवीण, एवी परस्त्रीने ठोडवी. हवे परस्त्रीथी विरक्त रहेनारनी स्तुति कहे ठे.

अकलंकमनोवृत्तेः, परस्त्रीसंनिधावपि ॥

सुदर्शनस्य किं ब्रूमः सुदर्शनसमुन्नतेः ॥ १०२ ॥

अर्थः—परस्त्रीनी नजदीकमां पण कलंकरहित मनोवृत्तिवाला, तथा शासनना प्रजावक एवा सुदर्शन शेठनी अमो केटलीक स्तुति करियें.

द्वितीयप्रकाश.

ते सुदर्शन शैवनी कथा कहे थे.
 ग नामना देशमां चंपा नामें मनोहर नगरी थे, त्यां दधिवाहन ना-
 जा हतो. तेने महाकलावान, तथा देवांगना सरखी रूपवाली अ-
 नामें राणी हती. तेज नगरमां एक वृषजदास नामें मोटो शाहुका-
 हतो. तेने यथार्थ नामवाली जैनधर्मने सेवनारी अर्हदासी नामें स्त्री
 थी. ते शैवने त्यां सुजग नामें एक ज्ञंसोनो चरावनार हतो; ते हमेशां
 सोने वनमां चारवामाटे खेड जतो. एक दहाडो महा महिनामां सांज-
 वखते वनमांथी पाठा फरतां तेणें एक मुनिने वखरहित कायोत्सर्ग
 ध्यानमां उजेला जोया. तेने जोड तेणें विचार्यु के, आधी उंडीनी रात्रि-
 मां आ आधी रीतें स्थिर उजा रहेशे, माटे तेने धन्य थे. एही रीतनाज
 ध्यानमां ते रात्रिए तो उंधी गयो; पठी प्रजातमां ते ज्ञंसोने लड तेज ज.
 गोए आव्यो, त्यां तेणें तेज मुनिने ध्यानमां रहेला जोया. पठी तें तें ते-
 मने नमस्कार करी, तेमनी जक्ति करी. एटलामां सूर्य पण उग्यो. तेजा-
 णे श्रद्धापूर्वक मुनिने जोवामाटेज उग्यो होय नही. तेम जोजया लाग्यो.
 पठी ते मुनि पण "नमो अरिहंताणं" एम कही आकाशमां उडी न-
 या. आ खरेखर आकाशगामिनी विद्या हती. एम विचारि. तें तें ते नम-
 स्कारतुं पद हृदयमां धारी राख्यु. पठी ते हमेशां, उठतां, वेगतां, जानतां,
 उंधतां, तेज पद बोल्या करतो. त्यारें शेतें पुवतुं के. उटलया प्रजातमां
 आ पंच परमेष्ठिना नमस्काररूप पद तने क्यांथी मल्यु? त्यां तें तें त-
 लो वृत्तांत शैवने कही संजलाव्यो; त्यारें शेतें पण तेनी प्रजात करीतें.
 तेने करुं के. आ कंइ फक्त आकाशगामिनी विद्याज नथी. एम ते तो त-
 र्ग अने मोक्षमां पण लड जड शके तेम थे. वली आ जगतमां जे जे सु-
 दर वस्तुं मखे थे, ते सघली आना प्रजावधी थे. माटे आना प्रजावधी
 वर्णन माराथी अड शके तेवुं नथी. पठी शेतें तेने करुं के. हंइ हंइ हंइ
 खो नवकार मंत्र शीख? ताहं आ लोक अने परलोक कोमां वज्रा
 पाय. पठी सुजग तो समस्त नवकारने शिखिने आलो दिवस तेने पण
 रवा लाग्यो. अने तेथी ते पाठ तेनी छुधा अने हृषाने पण नवकार
 रो थयो. एही रीतें तेनो पाठ करतां पकां फेटलोड काय तेने ते
 काल आव्यो मूशालपाराए वस्ताद पड्या लाग्यो. ते वखते सुजग ते

જેસોને લઈ વહાર આવ્યો; તથા પઠી જ્યારે પાઠો વાંચ્યો. ત્યારે તેણે અગાડી નદીમાં પૂર આવેલું જોયું. તે જોઈ તે વીકચી જરા વિચારમાં પડ્યો, ઇટલામાં જેસો તો તરીને સામે પહોંચી પઠી તેણે આકાશગામિની વિદ્યાની બુદ્ધિથી, નમસ્કાર જાણીને નદીમાં ઠેક મારી. પણ નદીના કાદવમાં ઘુંચેલો એક ધીલો તેના હૃદયમાં વાગ્યો. અને તે મર્મસ્થાનના ઘાથી, પંચપરમેષ્ઠિનું જ સ્મરણ કરતો તે મૃત્યુ પામ્યો. ત્યાંથી તે આ શેઠની સ્ત્રી અર્હદાસીની કુદ્ધિયે ઉત્પન્ન થયો. તે ગર્ભમાં આવ્યા પઠી ત્રીજો મહિનો ગયાબાદ શેઠાણીને ડોહલો થયો કે, હું જિનેશ્વર પ્રજ્ઞની પ્રતિમાને સુગંધિ પાણીથી સ્નાન કરાવું ચંદનનું વિલેપન કરું, તથા પુષ્પોથી પૂજું; વલી સાધુઝને પ્રતિલાઝું, સંઘની જાતિ કરું તથા ગરિબોને હું દાન આપું. પઠી શેઠે પણ ચિંતામણિ રત્નની પેઠે તેના તે સઘલા ડોહલા સંપૂર્ણ કર્યા. પઠી એવી રીતે નવમાસ અને સાડાઆઠ દિવસો જાતે ઠટે, તેણીયે ઉત્તમ લક્ષણોવાળા એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. ત્યારે શેઠે પણ હર્ષથી મહોત્સવપૂર્વક સારે દિવસે તેનું “સુદર્શન” નામ પાડ્યું. પઠી અનુક્રમે તેણે સઘલી કલાઝ ગ્રહણ કરી પઠી શેઠે પણ તેને ઉત્તમ કુલની, એક સુંદર મનોરમા નામની કન્યા પરણાવી. હવે તે સુદર્શન કેવલ તેના માત પિતાને જ નહીં, પણ રાજા અને સઘલી પ્રજાને પણ આનંદદાયક થયો.

હવે તેજ નગરમાં, રાજાને વહાલો, અને વિદ્વાન, કપિલ નામે પુરોહિત હતો. તેની સાથે સુદર્શનને મિત્રાઈ થઈ. તે પુરોહિત પ્રાયઃ કરીને સુદર્શનનીજ પાસે વસતો હતો. એક દહાડો તેની કપિલા નામની સ્ત્રીએ પુછ્યું કે, તું આટલો બધો વચ્ચત નિત્ય કર્મોને ઢોડી ક્યાં રોકાય છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું સુદર્શનની પાસે રહું છું; ત્યારે સ્ત્રીએ વલી પુછ્યું કે, તે સુદર્શન કોણ છે ? ત્યારે કપિલે કહ્યું કે, ઉત્તમ અને ધૈર્યવાન, એવા મારા મિત્ર સુદર્શનને જ્યારે તું નથી જાણતી, ત્યારે તું કંઈ પણ નથી જાણતી એમ સમજવું. ત્યારે કપિલાએ કહ્યું કે. તું મને હમણાંજ તેને ડેલવા-વ ? ત્યારે કપિલે કહ્યું કે, તે વૃષજદાસ શેઠનો પુત્ર છે. તે રૂપે તો કામ-દેવ સરખો, ગંજીરતાથી સમુદ્ર સરખો અને ક્રમાથી મુનિ સરખો છે. વલી તે દાનેશ્વરી, ગુણી અને પ્રિય વોલનારો છે. તે સાંજલી કપિલા અત્યંત કામાતુર થઈ. પઠી તો તે હમેશાં સુદર્શનના મેલાપને ઇચ્છવા લાગી.

एक दहाडे कपिल गाम गयो, त्यारें कपिला सुदर्शनने घेर गइ. अने कहुं के, आजे तमारा मित्रनी तवीयत सारी नथी, तेथी अहीं आवेल नथी. वली तमारा विरहथी तेने वेवहुं दुःख थाय ठे, माटे तमोने बोलाववा तेणें मने मोकली ठे, पठी तेणीनुं वचन मानीने ते कपिलने घेर आव्यो. त्यां प्रवेश करतांज तेणें पुब्बुं के, मारो मित्र क्यां ठे ? त्यारें तेणें कहुं के, ते अंदरना जागमां सुतेलो ठे. त्यारें सुदर्शनें जरा अगाडी जइने कहुं के, अहीं पण नथी तेथी शुं ते बहार गयो ठे ? त्यारें तेणीए कहुं के हजु ते अंदर ठे, तेथी ते अंदर गयो, पण त्यांए तेने नहीं जोवाथी, कहुं के, अरे ! कपिला ! कपिल क्यां ठे ? त्यारें तेणीए वारणां बंध कर्या अने पोतानां थोडां अंगोपांग देखाडीने, तथा तेने आठां वखोथी ढांकीने, तथा एवी रीतना विविध विलासपूर्वक, ते सुदर्शनने कहेवा लागी के, कपिल तो अहीं नथी, माटे आ कपिलाने तुं ग्रहण कर ? तारा मित्रें ज्यारथी तारा रूप विगेरेनी मने वात करी ठे, त्यारथी मने कामदेव पीड्या करे ठे. अने आजे आ तमारो मेलाप थयो ठे. माटे मने विरहातुरने आलिंगन दइने तमो वचावो ? त्यारें सुदर्शनें समयसूचकता वापरीने कहुं के, तें जे वात करी, ते जुवानोने लायकज ठे, पण हुं तो नपुंसक हुं, माटे तुं तो मारा पुरुषवेषथी ठगाइ हुं. त्यारें तेणीए विरक्त थइ कहुं के, चाट्यो जा ? त्यारें, एम कही तेणीए द्वार उघाड्युं, अने तेथी सुदर्शन पण त्यांथी निकली गयो; तथा उतावले पगे पोताने घेर गयो. तथा जइने विचार्युं के, हवेथी एकला परघरे जनुं नहीं. पठी ते हमेशां धर्मेनांज कार्योंमां रक्त थयो. हवे एक दहाडो ते नगरनी अंदर इंद्रमहोत्सव चालु थयो. ते वखते राजा ते पुरोहित अने सुदर्शननी साथे उद्यानमां गयो. ते वखते अजया राणी पण कपिलानी साथे उत्तम वाहनमां बेसीने त्यां गइ. ते वखते ठ पुत्रो सहित सुदर्शननी स्त्री पण वाहनमां बेसीने त्यां आवी. तेने जोइ कपिलाए राणीने पुब्बुं के, हे स्वामिनि, आ अत्यंत लावण्यवादी स्त्री कोण ठे ? त्यारें अजयायें कहुं के, शुं हजु तने खबर नथी ? आ तो सुदर्शननी स्त्री ठे. ते सांजदीने कपिला आश्चर्य पामीने बोली के, जो आ सुदर्शननी स्त्री होय, तो ते उस्ताद होवी जोइयें. त्यारे राणीए पुब्बुं के, उस्ताद केम ? त्यारें कपि-

લા બોલી કે, તેણીને આટલાં વધાં ઢોકરાં છે તેથી. ત્યારેં રાણીએ કહ્યું કે. જતારેલાલી સ્ત્રીને ઢોકરાં થાય તેમાં ઝસ્તાદી શું ? ત્યારેં કપિલાએ કહ્યું કે, હે દેવી, જો જતાર પુરુષપણમાં હોય તો તો તેમ થાય, પણ આ સુદર્શન તો નપુંસક છે. ત્યારેં રાણીએ પુછ્યું કે, તેં તે કેવી રીતેં જાણ્યું ? ત્યારેં કપિલાએ પોતાનો અનુજવેલો વૃત્તાંત કહી સંજલાવ્યો. ત્યારેં અજયાયેં કહ્યું કે, હે મુગ્ધે ! તને તો તેણેં ઠગી છે; તે પરસ્ત્રીપ્રત્યે નપુંસક છે. કંઈ પોતાની સ્ત્રીપ્રત્યે નપુંસક નથી. ત્યારેં કપિલા બોલી કે, જ્યારેં હું ઠગાઈ હતું, ત્યારેં તારામાં વલી કંઈ વધારે ચતુરાઈ છે ? ત્યારેં રાણીએ કહ્યું કે, મારા હાથના સ્પર્શથી તો પથ્થર પણ ગલી જાય તેમ છે. ત્યારેં કપિલાએ અસૂયાસહિત કહ્યું કે, જો એવો તને ગર્વ છે, તો તું સુદર્શન સાથે વિલાસ કરે તો માનું; ત્યારેં રાણીએ અહંકાર લાવી કહ્યું કે, હે સખિ, જો હું खरी તો સુદર્શન સાથે વિલાસ કરું. અને તેમ ન થાય, તો અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું. વલી ચતુર સ્ત્રીજે મોટા વનવાસી રૂષિજને પણ ચલાવ્યા છે, ત્યારેં આ ગૃહસ્થ તે શું હિસાવમાં છે ? પઠી ત્યાં ક્રીડા કરીને તેજ પોતપોતાને સ્થાનકેં ગયાં. પઠી રાણીએ પોતાની મહાચતુર, પંડિતા નામની ધાવને પોતાની પ્રતિજ્ઞાની વાત કહી સંજલાવી. ત્યારેં પંડિતાએ કહ્યું કે, હે પુત્રિ, તેં આ ઠીક ન કર્યું, કારણ કે, તું હજુ મહાત્માજની ધૈર્યશક્તિને જાણતી નથી. વલી આ સુદર્શન તો જૈન ધર્મના મુનિજના સહવાસથી દૃઢ મનવાલો છે, માટે ધિક્કાર છે, તારી આ પ્રતિજ્ઞાને ! વલી વીજા સાધારણ જૈનીજ પણ પરસ્ત્રીપ્રત્યે તો સહોદરતુલ્ય હોય છે, ત્યારે આ શિરોમણિ શ્રાવકની તો વાતજ શી કરવી. વલી બ્રહ્મચર્યજ છે ધન જેજેતું એવા સાધુજ તો તેના ગુરુજ છે. માટે તે કામ તે શી રીતેં કરશે ? વલી તે હમેશાં ઉપાશ્રયમાં ધ્યાનમાં રહે છે, તો તેને અહીં લાવી પણ કેમ શકાશે ? ત્યારે અજયા બોલી કે, ગમે તેમ કરીને પણ તુ તેને એકવાર અહીં લાવ્ય ? ત્યારે પંડિતાએ કહ્યું કે, એક ઉપાય છે; અને તે એ કે પર્વને દિવસે તે કોઈ શૂન્ય ઘરમાં કાયોત્સર્ગ ધ્યાને રહે છે, માટે તે ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં અહીં ઉપાડી લાવું. ત્યારેં રાણીએ કહ્યું કે તેમજ કરજે ? પઠી કેટલાક દિવસો ગયાવાદ ત્યાં નગરમાં કૌમુદી મહોત્સવ આવ્યો, ત્યારે રાજાએ ઢંઢેરો પિટાવ્યો કે, સર્વ લોકોએ શણગાર સ-

जीने कौमुदीनो महोत्सव जोवामाटे उद्यानमां आवुं ? ते सांजली सुदर्शनं विचाखुं के, प्रजातमां तो चोमासी पर्व ठे, माटे मारे शुं कर-
तुं ? एम ते खेद पासवा लाग्यो, पढी राजा पासे जइ जेटणुं मुकी कखुं
के, आपनी आझा होय तो, प्रजातमां चोमासी पर्व होवाथी हुं देवगुरुनी
पूजा नक्ति करुं; त्यारे राजाए पण तेने तेम करवाने हा पाडी तेथी ते-
णें पूजा सेवा चैत्ययात्रा विगेरेमां आखो दिवस कहाडी, रात्रियें पौषध
व्रत लइ, कोइक चोतरापर कायोत्सर्ग ध्यानमां रह्यो. त्यारे पंडिताए अ-
नयाने कखुं के, जो तुं आजे उद्यानमां न जाय, तो तारो मनोरथ सि-
द्ध थाय तेम ठे. त्यारें राणीयें राजाने कखुं के, आज तो मारुं माथुं
डुखे ठे, तेथी हुं तो उद्यानमां आवी शकीश नहीं, एम कही ते घेर र-
ही, कारण के स्त्रीउं प्रपंचशास्त्रमां बहुज निपुण होय ठे. पढी पंडिता
एक वाहनमां कामदेवनी पढरनी मूर्ति वेसाडीने मेहेलमां जवा लागी,
त्यारे चोकीदारोए रोक्याथी तेणीए कखुं के, राणीना शरीरने मजा न
होवाथी ते उद्यानमां गइ नथी, माटे तेने पूजवावास्ते आ कामदेवनी
मूर्ति हुं लइ जउं तुं, तथा बीजी देवोनी मूर्तिउं पण लेइ जवानी ठे;
एम कही तेणें ते मूर्तिपरथी कपडां आदिक खेसवीने चोकीदारोने
देखाडी. तेथी तेउंए पण अंदर लेइ जवानी परवानगी आपी. एवी रीतें
तेउंने विश्वास वेसाडवा माटे ते, दिवसमां पांच सात वार एवी पत्यरनी
मूर्तिउं अंदर लावी. पढी एक वखत सुदर्शनने उपाडीने कपडेथी ढांकी
ने ते वाहनमां वेसाडी लावी अने अनयाने सोंप्यो. पढी अनया राणी
तेने विकार उपजाववाने बोलवा लागी के, आ कामदेव मने पोताना
तीक्ष्ण हथीयारोथी मार्या करे ठे, माटे तेना उपाय अर्थें में तारुं शरणुं
लीधेलुं ठे. माटे तेथी मने वचाव ? कारण के, महान् पुरुषो परने माटे
अकार्य पण करे ठे. वली तमोने कपटथी लाव्या ठीयें, तेथी तमारे गु-
स्से पण थवुं नहीं. त्यारे सुदर्शन तो देवतानी प्रतिमानी पेठे कायोत्सर्ग
ध्यानमां रह्यो. त्यारे अनया फरीने बोली के, पोतानी मेले खोलामां
आवी पडेलां रत्नने तुं केम ग्रहण करतो नथी ? एम कही तेणीए तेना
हाथो पोताना हाथोथी पकड्या. पढी तेणीयें तेने पोताना कोमल
हाथोथी आलिंगन कखुं. तो पण सुदर्शन तो पोताना ध्यानमांज

निश्चल रह्यो. अने विचार्युं के, जो आ मने अहींथी मुक्त करे, तोज मारे कायोत्सर्ग पाववो, नहींतर अनशन करवुं. पठीअज्ञयाये चुकुटी चडावीने कहुं के, अरे मूर्ख, जो तुं मने अंगीकार नहीं कर, तो हमणांज तारुं मृत्यु अशे. एवी रीतें जेम जेम ते बोलवा लागी, तेम तेम सुदर्शन तो धर्मध्यानपर चडवा लाग्यो. एवी रीतें आखी रात कदर्थना कर्या ठतां पण, ते ध्यानथी चलायमान थयो नहि. पठी प्रज्ञात थये ठते, तेणीये पोताना शरीरपर नखोरीआं करीने, पोकार कख्यो के, आ माणसैं मारापर बलात्कार गुजार्यो ठे ते वखते चोकीदारो दोडी आव्या, तो तेउंए सुदर्शनने कायोत्सर्गमां रहेलो जोयो. पठी तेउंए राजाने खबर आपवाथी, राजाये त्यां आवी अज्ञयाने पुठवाथी ते कहेवा लागी के, आ कोइ माणसैं अही आवीने, मने मिष्ट वचनोथी पोतासाथे विलास करवाने कहुं. पण में ना पाडवाथी, तेणें बलात्कार करवानी कोशेश करतां, में बूम पाडी, कारण के अवलामां बल ते केटलुंक होय ? त्यारे राजाए विचार्युं के सुदर्शनमाटे आ वात असंजवित ठे, एम विचारि राजायें तेने घणुं पूव्युं, तो पण ते सुदर्शन कंइ बोड्यो नही. कारण के, चंदनने घस्या ठतां पण, ते परनो ताप शांत करे ठे. त्यारे राजाने पण तेनो दोष संजववा लाग्यो. पठी तेणें चोकीदारोने, हुकम कर्यो के, आने पकडीने चोरनी पेठे गाममां फेरवो ? त्यारे तेउंए तेना मुखपर मशी चोपडी शरीरे लाल चंदन चोपड्युं, मस्तकपर कणेरनी माला, तथा कंठमां शराबलांनी माला तेणें पहिरावि तथा गंधेडापर बेसाडीने, उपर मुपडानुं ठत्र धरीने, तेने समस्त शोहेरमां फेरव्यो. तथा तेउंए कहुं के, आ माणसैं राजाना अंतःपुरमां गरीने अपराध कर्यो ठे, माटे आमां राजानो कंइ दोष नथी. त्यारे लोकोयें कहुं के, आ वात विसकुल असंजवित ठे. एम कर्नां ते पोताना घरना ह्जार पागें पेल्यो. त्यारे तेनी महामनी एवी मनोरमा स्त्रीयें तेने जोयो. त्यारे के पवन दिवस के. मारो पति तो मदाचारी ठे, राजा स्त्री कहे तेम कर्ध्यानमां ने ध्यान. ए दुगचारी ठे. अथवा तेनां कोइ पूर्वनां अशुभ कर्मनो करे ? पठी केटलु माटे आनो हवे कोइ पच इयाज नथी; नोपण आमा व आव्या. त्यारे राजा हत बवा संजव ठे, एम विचारि ते घरमां जडने नि-

नेश्वर प्रभुनी पूजा करवा लागी. तथा पठी कायोत्सर्गमां रहीने ते शासनदेवीने कहैवा लागी के. हे जगवति, ! मारा पतिने जो तमोसहायक-रसो. तोज हुं काउसग पारीश नहींतर आमज रहीने हुंअनशन करीश कारण के. धर्म अने पति वनेनो नाश होते ठते कुलवती छीउं शुं जीवी शके ठे? हवे ते चोकीदारो सुदर्शनने शूलीपर लइ गया, त्यारे ते शूली पण सोनेरी कमलवाला आसन सरखी थइ, कारण के, देवताना प्रजाव-धी यमनी दाढा पण अटकी जाय ठे. पठी तेउए मारवामाटे तेना कंठपर तीक्ष्ण कुहाडो मेट्यो, ते पण पुष्पनी मालारूप थयो. ते जोइ आश्चर्य पामीने तेउयें राजाने ते बात कही, त्यारे राजा पण हाथणीपर वेसीने त्यां आव्यो. तथा तेने आलिंगन दइ तेणें पश्चात्तापपूर्वक पोताना अप-राधनी माफी मागी. पठी ते तेने हाथणीपर वेसाडीने पोताने घेर लाव्यो. तथा स्नान विलेपन करावीने, उत्तम वस्त्रालंकारो पहिरावीने तेणें तेने रा-त्रिनो वृत्तांत पुठ्यो, त्यारे सुदर्शनें पण यथार्थ कही संजलाव्यो. त्यारे राजा क्रोधायमान थइने राणीने मारवा दोड्यो, पण सुदर्शनें वच्चे पडीने तेणीने ठोडावी. पठी राजायें तेने हाथीपर वेसाडी महोत्सवपूर्वक नग-रमां फेरवी तेने घेर मोकल्यो. पठी अजयायें पण गले फांसो खाइ आ-पघात कयों. पंडिता पण त्यांथी नाशीने पाटलीपुत्र नगरे जइने, देवदत्ता गणिकानी पासे रही; त्यां तेणीयें सुदर्शननी घणी प्रशंसा करवाथी देव-दत्ता तेने जोवामाटे उत्सुक थइ. पठी सुदर्शनें तो संसारथी विरक्त थइने दीक्षा लीधी. पठी ते तपथी कृश थयो थको विहार करतां अनुक्रमें पा-टलीपुत्र नगरें आव्यो. त्यां जिह्मामाटे फरतां पंडिताये तेने जोवाथी दे-वदत्ताने कह्युं, त्यारे देवदत्तायें पण तेणीनीज मारफते तेने बोलाव्यो. तेथी ते पण विचार कयाविनाज जिह्मामाटे त्यां गया. त्यां देवदत्तायें तेने सं-ध्याकाल सुधि कदर्थना करी पण ते डग्या नहीं, त्यारें सायंकाले तेने ठोडी मुकवाथी ते उद्यानमां गया, त्यां पण व्यंतर थएली अजयाए तेम-ने जोया. त्यारे ते पण पूर्वनां कर्मने याद करीने तेने कदर्थना करवा ला-गी. पठी तेणी जेम जेम तेने कदर्थना करवा लागी, तेम तेम ते तो क्षप-कश्रेणीपर चडवा लाग्या. तथा अनुक्रमें केवलज्ञान पास्यो, अने तेनो दे-वोए महोत्सव कयों. पठी ते जव्य जीवोनो उद्धार करवामाटे धर्मदेशना

દેવા લાગ્યા. એવી રીતે પરસ્ત્રીની પાસે રહિને પણ જે ક્ષોજને ન પામ્યા, એવા તે સુદર્શન મુનિ અનુક્રમે મોઢેં ગયા; કારણ કે જૈનધર્મ પાલનારાંને મુક્તિ કંઈ ડુર્લભ નથી. એવી રીતે સુદર્શન મુનિની કથા કહી.

હવે ધર્મકાર્યોમાં કેવલ પુરુષોનેજ અધિકાર છે, તેમ નહીં, પણ સ્ત્રીને પણ અધિકાર છે, કારણ કે ચતુર્વિધ સંઘમાં તે (સ્ત્રી) પણ આવી જાય છે; તેથી પુરુષને જેમ પરસ્ત્રીનો નિષેધ છે, તેમ સ્ત્રીને પણ પરપુરુષનો નિષેધ દેવાડે છે.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥

सीतया रावण इव, त्याज्यो नार्या नरः परः ॥ १०३ ॥

અર્થ:— રાવણને જેમ સીતાયે, તેમ સ્ત્રીએ, ऐश्वर्यપણથી ધનદસરસો, તથા રૂપેં કરીને કામદેવ સરસો પણ, પરપુરુષ તજવો. હવે સ્ત્રી અને પુરુષને પરપુરુષ અને પરસ્ત્રીમાં આસક્તપણાનું ફલ કહે છે.

नपुंसकत्वं तिर्यक्तत्वं, दौर्जाग्यं च नवे नवे ॥

नवेन्नराणां स्त्रीणां चा, ऽन्यकांतासक्तचेतसां ॥ १०४ ॥

અર્થ:— અન્ય સ્ત્રીપુરુષોમાં આસક્ત છે, ચિત્ત જેડનાં, એવા પુરુષ અને સ્ત્રીને નવોન્નવમાં નપુંસકપણું, તિર્યંચપણું, તથા ડુર્જાગીપણું થાય છે.

हवे ब्रह्मचर्यनोऽथा लोकसंबन्धि गुण कहे थे.

प्राणभूतं चरित्रस्य, परब्रह्मैककारणं ॥

समाचरन् ब्रह्मचर्यं पूजितैरपि पूज्यते ॥ १०५ ॥

અર્થ:— દેશ ચારિત્ર, અને સર્વ ચારિત્રના પ્રાણભૂત, તથા મોહના અદ્વિતીય કારણ સમગ્રા બ્રહ્મચર્યને આચરનારમાણસ, પૂજાળલાઈથી પણ પૂજાય છે.

चिनायुषः सुमंथ्याना, दृढमंदनना नराः ॥

तेजस्विना महावीर्या, नवेयुर्ब्रह्मचर्यतः ॥ १०६ ॥

અર્થ:— બ્રહ્મચર્ય પાસવાર્યા પ્રાણી, સાંઘાં આયુષ્યવાલા, ઝનમ સંખ્યા નશાલા. દૃઢ સંઘરાવાલા. તેજસ્વી તથા મહાવીર્યવાલા થાય છે.

ટીકા - સાંઘાં આયુષ્યવાલા એટલે અનુભવ વિમાન આદિકમાં દેવ-રૂપે ડરડે, ઝનમ સંખ્યાન એટલે "મમચતુષ્ય" સંકલ્પવાયું દૃઢ સંઘ-

ણવાલા, ઇટલે “વજ્રરૂપજનારાચ” નામે સંઘયણવાલા; અને તે સંઘયણ મનુષ્યની અપેક્ષાએ છે. અને દેવોને સંઘયણનો અજ્ઞાવ હોવાથી, તેમને કાંતિનો પ્રજાવ હોય છે. મહાવીર્યવાલા ઇટલે, તીર્થકર ચક્રવર્તિ આદિકના જન્મવાલા જાણવા. હવે અબ્રહ્મનાં દૂષણો દેખાડે છે.

સિંદૂરથી પુરેલા સ્ત્રીના સેંથાને, સિમંતક નામના નરકના માર્ગ તરિકે જાણો. વહી તેડની જમરને તો મોક્ષમાર્ગમાં આડી પડેલી નાગણી જાણવી. માણસો સ્ત્રીના ઝંગુર કટાક્ષોને જુવે છે, પણ, તેથી પોતાનાં ઝંગુર થતાં જીવિતને તો જોતાજ નથી. વહી તેના સરલ એવા નાશિકાવંશને જુવે છે, પણ તેથી પડતા, એવા પોતાના વંશને તો જોતા નથી. વહી સ્ત્રીના કપોલમાં સંક્રાંત થઈ પોતાને જુવે છે, પણ પોતાને સંસારરૂપી તલાવના કાદવમાં ધુંચેલા તો જોતા નથી. વહી તેડ સ્ત્રીના હોઠનું તો પાન કરે છે, પણ પોતાનાં આયુષ્યને કૃતાંતથી પાન કરાતું જોતા નથી. વહી તેડના હોઠરની કલી સરખા દાંતોને તો જુએ છે, પણ જરાય (ઘડપણે) ઝાંગી નાખેલા પોતાના દાંતોને તો જોતા નથી. વહી તેડના કામદેવને હિંચકવાના હિંડોલા સરખા કર્ણપાશોને તો જુએ છે, પણ ગલામાં પડતા કાલના પાશને તો જોતા નથી. વહી હમેશાં સ્ત્રીનું મહોડું તો જોયા કરે છે, પણ તે જાણતો નથી કે, કાલનું મુખ જોવાને હવે તેને વધારે વચ્ચત નથી. વહી કામદેવને આધીન થઈને માણસ સ્ત્રીના કંઠમાં દાઘ નાખે છે, પણ આજકાલમાં પોતાના પ્રાણો કંઠોકંઠ થશે. તે તો તે જાણતો નથી. વહી તે સ્ત્રીડના હાથોરૂપી લતાડથી વંધાઈ પોતાને આનંદ માને છે, પણ તેથી કર્મરૂપી વંધનોથી વંધાતા એવા પોતાના આત્માને તો તે જોતોજ નથી. વહી સ્ત્રીના હાથોના સ્પર્શથી માણસ રોમાંચિત થાય છે, પણ તેથી તેને નરકમાં લાગનારા કાંટા કેમ સાંજલતા નથી? વહી માણસ સ્ત્રીના કુચુકુંજને (સ્તનોને) આલંબીને સુવે છે. તેથી જણાય છે, કે તે કુંજિપાકની વેદનાને વિસરી ગયો છે. વહી તે સ્ત્રીડના મધ્યજાગને વારંવાર અંગીકાર કરે છે. પણ તે એમ નથી વિચારતો કે, આ તો ચવરપી સમુદ્રનો મધ્યજાગ છે. વહી ધિક્કાર છે માણસને કે, જે સ્ત્રીડના હદરપર રહેલી પ્રાણ વહીડને જોઈ સુશી થાય છે. કારણ કે, તે તો પ્રાણે વેતરણી સરખી છે. વહી કામથી પીડિત થઈને પુરુષનું મન સ્ત્રીની નાજિત્તી

વાવમાં હુવે છે, પણ સમતારૂપી પાણીમાં તો ઝુલે ઝુકે પણ પડતું નથી. વલી સ્ત્રીની સંવાડાની પંક્તિને કામદેવને ચડવાની નિસરણીતુલ્ય માણસ જાણે છે, પણ તે તો સંસારરૂપી કેદખાનાની લોખંડની સાંકલ છે, એમ તો તેડ જાણતા પણ નથી. વલી વિપુલ (વિસ્તીર્ણ) એવાં સ્ત્રીનાં જઘનસ્થલ-ને તો લોકો ઝજે છે, પણ તે સંસારરૂપી સમુદ્રના (પુલિન) કાંઠા સરખું છે, તેમ તો તેડજાણતા નથી. વલી અદ્વબુદ્ધિવાલો માણસ સ્ત્રીના સુંદર સાથલોને તો ઝજે છે, પણ તેથી પોતાને સ્વર્ગ દૂર જાય છે તે તો તે જાણ-તો નથી. વલી સ્ત્રીના પગથી હણાતા, એવા પોતાને જોડને માણસ આનંદ પામે છે, પણ તેથી પોતે નીચી ગતિમાં ફેંકાય છે, એમ તો તેડ જાણતા જ નથી. વલી જે દર્શનથી સ્પર્શથી તથા આલિંગનથી માણસનાં સમતારૂપી જીવિતને હણે છે, એવી સ્ત્રીને ઝેરયુક્ત જાણીને વિવેકીર્ણે તજવી. સ્ત્રી કા-માંધ થઈ થકી, આવરુને, સજ્જનતાને, દાનને, ગૌરવતાને, તેમ પોતાનાં અને પરનાં હિતને પણ જોતી નથી. વલી જે ક્રોધ પામેલા સિંહ આદિક પણ નથી કરતા, તે કામ પણ સ્ત્રી નિરંકુશ થઈ થકી કરે છે. માટે કોઈ એવા મંત્રનું સ્મરણ કરવું, અથવા કોઈ એવા દેવની ઉપાસના કરવી કે, જેથી સ્ત્રીરૂપી પિગાચર્ણી શિયલરૂપી જીવિતને ગલી જાય નહીં. વલી કૂર વ્રહ્માયે જાણે જગતને મારવામાટે, મર્પની દાઢા, અગ્નિ, તથા યમની જીજ્ઞને પીલીને તેના રસથી જ જાણે સ્ત્રીનું વનાવી હોય નહીં, તેમ લાગે છે. વલી જો વીજલી અને વાયુ સ્થિર થાય, તો પણ સ્ત્રિયોનું મન સ્થિર ન થાય, વલી આવું ઇંડુજાલ સ્ત્રીનું ક્યારથી શિર્વી લાવીયો છે? કે જેથી મંત્રતંત્રવિના ચતુર લોકો પણ ઠગાય છે વલી તેડમાં ઝૂનુ ચોલવાની પંડિ-તાઈ તો કોઈક અપૂર્વ છે, કારણ કે તેડ ક્ષણવારમાં જ પ્રત્યક્ષ વાતને પણ જૂઠી પાડી આપે છે. વલી કમલાનાં રંગી, દેફાને પણ જેમ માનું માને છે, તેમ મોહાંધ માણસ સ્ત્રીના સંગથી ઉત્પન્ન થતા છુ યને પણ મુગ્ધ માને છે. વલી સ્ત્રીનું જે અંગ નિંદનીય અને ગોપવવાલાયક છે. તે અંગમા માણસ ઝ્યારે રાગી થાય છે, ત્યારે વેગમ્બવાલો ગાર્થી થઈ શકે? વલી મૃદ બુ-દ્ધિવાલા માણસો રતિને માટે નિતંબ જઘન, અને મ્તનના અત્યંત નારવાલી સ્ત્રીને પોતાના હૃદયપર સ્થાપન કરે છે. પણ તે તવરૂપી સમુદ્રમાં વૃટવા-ને ગલે વલ્લગેલી પથ્થરની શિલામરગ્ય છે; એમ તેડ જાણતા નથી.

एवे मूर्त्तानां फलने देखाडता यका, तेने दवाववारूप पांचमुं अणुवत कहेवे.

असंतोषमविश्वास, मारंजं दुःखकारणं ॥

मत्वा मूर्त्तफलं कुर्यात् परिग्रहनियंत्रणं ॥ १०७ ॥

अर्थः— मूर्त्तानां फलरूप एवा, असंतोष, अविश्वास तथा आरंजने दुःखनां कारणरूप मानीने, (श्रावकें) परिग्रहणं प्रमाण करवुं.

टीकाः— असंतोष दुःखनुं कारण ठे, कारण के, मूर्त्तवालो माणस, घणा धनथी पण संतोष पामतो नथी, पण उत्तरोत्तरनी आशाथी उलटो कदर्थना पामे ठे, वली परनी घणी संपदा, हीन संपदावाला असंतोषीने दुःख उपजावे ठे. कलुं ठे के असंतोषी माणसनुं पगले पगले अपमान थाय ठे, पण संतोषियोथी तो दुर्जन पण दूरज रह्या करे ठे. अविश्वास पण दुःखनुंज कारण ठे, कारण के, अविश्वासी माणस, नहिं शंका राखवा लायक माणसथी पण शंकातो थको, पोताना धनमाटे कोइनो विश्वास करतो नथी; वली मूर्त्तलु माणस प्राणातिपातादिक आरंज पण करे ठे; केम के लोचने वश थइ, पुत्र पिताने, पिता पुत्रने, जाइ जाइने हणे ठे, वली लांचीउ माणस जूठी साक्षी, जूठुं बोलवुं, इत्यादिक पण अंगीकार करे ठे. वली जो बलवान् होय, तो लोचना वशथी रस्ते जाता पंथिउने लुंटे ठे, खातर पाडे ठे, कोइने केदी करे ठे, अने परखी पण सेवे ठे, तेम खेती आदिक आरंज पण लोची माणस करे ठे, वली मम्मण शेठनी पेठे नदी आदिकमां प्रवेश करीने काष्ठ आदिक एकठां करे ठे. अहीं कोइ शंका करे के, मूर्त्तानां फलने दुःखनुं कारण जाणीने, परिग्रहनी नियंत्रणा शामाटे करवी ? तेने माटे कहे ठे. परिग्रह पण मूर्त्तनुंज कारण होवाथी, ते मूर्त्तज ठे. अथवा सूत्रकारोए मूर्त्तनेज परिग्रह कहेलो ठे. केम के तेउ कहे ठे के, ममकारविनानो माणस, ब्रह्म-रूपणोथी रूषित होय, तो पण ते परिग्रहविनानो ठे, अने ममकार वा-लो माणस नग्न होय, तो पण ते परिग्रहधारी ठे. वली पण कलुं ठे के,

न सो परिग्रहो बुद्धो, नाइपुत्तेण ताइणा ॥

मुग्धा परिग्रहो बुद्धो, इइवुत्तं महेसिणा ॥ १०

અર્થ:- મહાર્ષિએ કહે છે કે, જ્ઞાતપુત્રે (વીરપ્રજા) કહ્યું છે કે, મૂર્ઘા છે તે પરિગ્રહ છે મૂર્ઘાવિના પરિગ્રહ નથી.

હવે પ્રકારાંતરથી પરિગ્રહની નિયંત્રણા કહે છે.

પરિગ્રહમમત્વાદિ, મજ્જત્યેવ જવાંબુધૌ ॥

મહાપોત ઇવ પ્રાણી, ત્યજેત્તસ્માત્પરિગ્રહં ॥ ૨૦૯ ॥

અર્થ:- પ્રાણી છે તે, પરિગ્રહની મમતાથી જવરૂપી સમુદ્રમાં મહાપોતનીપેટે (હૃદ ઉપરાંત માલથી જરેલા વહાણની પેટે) બુડી જાય છે. માટે પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો.

હવે સામાન્યપણાથી પરિગ્રહના દોષો કહે છે.

ત્રસરેણુસમોઽપ્યત્ર, ન ગુણઃ કોપિ વિચતે ॥

દોષાસ્તુ પર્વતસ્થૂલાઃ, પ્રાહ્નઃપંતિ પરિગ્રહે ॥ ૨૧૦ ॥

અર્થ:-પરિગ્રહમાં એક ત્રસરેણુસરખો પણ ગુણ નથી, અને તેથી ઝલટા દોષો તો પર્વતજેવડા નિપજે છે.

ટીકા:-ત્રસરેણુ એટલે ધરના જાલીઆમાંથી સૂર્યના કિરણો આવતા, હોય તેમાં જે સૂક્ષ્મ રજ ઝડતી જણાય છે તે તેટલો પણ ગુણ પરિગ્રહમાં નથી. વલી કદાચ તેમાં જોગોપજોગાદિકને ગુણ માનીયે, તો તે પણ ગુણ નથી. કારણકે તેમાં ગૃધ્રીપણાથી ઝલટો દોષનો સંજવ છે. વલી શાસ્ત્રોમાં જે જિનજીવનઆદિક ચણાવવાં, વિગેરેને પરિગ્રહનો ગુણ કહ્યો છે, તે પણ ગુણ નથી વર્ણવ્યો, તે તો પરિગ્રહના સહુપયોગનું વર્ણન છે; પણ જિનજીવનાદિક વનાવવામાટે પરિગ્રહ રાખવો તે કદં કલ્યાણકારી નથી કહ્યું છે કે, ધર્મને માટે ધનની જે ઇચ્છા કરવી, તેના કરતાં વિલકુલ ઇચ્છા ન કરવી તેજ સારી છે. કારણ કે ધોડ નાશવાની વૃદ્ધિથી કાદવને લેવા કરતાં, તે કાદવને ન અડકવું તેજ ઉત્તમ છે. વલી પણ સિદ્ધાંતોમાં કહ્યું છે કે,

કંચનમણિમોચાણં. યંજનમદમ્મોમિયં જીવણતલં ॥

જોકારિહિં જિણદરં, તરૂંવિં તવમંયમો અદિત્તં. ॥ ૨૧૧ ॥

અર્થ:-કાંચન, મણિ વિગેરેના દ્રવ્યોને મ્તંતોથી જોતવું છે તરીંગે જેનું, બંધાવવું, તેના કરતાં પણ તવમંયમ અધિક ફાસદાયક છે.

મ્ની રીતે પરિગ્રહમાં ગુણની તો પ્રાપ્તિ ઠેજ નહીં, ત્યાં ઝલટા દોપો તો પર્વતજેટલા ઠેકે જેનું આગલ વર્ણન કરવામાં આવશે. હવે તે દોપો દેખાડે.

સંગાન્નયંત્યસંતોઽપિ, રાગેઢ્ઢપાદયો દ્વિપઃ ॥

મુનેરપિ ચલચ્ચેતો, યત્તેનાંદોલિતાત્મનઃ ॥ ૧૧૨ ॥

અર્થ:- સંગ પટલે પરિગ્રહથી. ઝડપ અવસ્થાને નહીં પામેલા, એવા પણ રાગેઢ્ઢપાદિક અને ઝપલદાળથી મોહ, જય, વધ, વંધન, નરકપતન, इत्यादि પર્વત જેટલા દોપો ઉત્પન્ન પામ્યે છે; કારણ કે, તે પરિગ્રહથી ચલાયમાન ધમ્મલા આત્માવાલા. મુનિનું પણ ચિત્ત ચલિત થાય છે.

હવે તે દોપોને શ્રાવકધર્મની સાથે જોડી દેખાડે છે.

સંસારમૂલમારંજા, સ્તેષાં હેતુઃ પરિગ્રહઃ ॥

તસ્માદ્દુપાસકઃ કુર્યા, દલ્પમલ્લપં પરિગ્રહં ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:- આરંજો. સંસારનાં મૂલરૂપ છે, અને તે આરંજોનો હેતુ પરિગ્રહ છે. માટે શ્રાવકે અલ્પ અલ્પ પટલે નિયમિત પરિગ્રહ રાખવો. વ્લી પણ પરિગ્રહના દોપો કહે છે.

મુષ્ણંતિ વિપયસ્તેના, દહતિ સ્મરપાવકઃ ॥

રુંધંતિ વનિતાવ્યાધાઃ, સંગૈરંગીકૃતં નરં ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:- પરિગ્રહધારી પુરુષને વિષયરૂપી ચોરો હુંટે છે, કામદેવરૂપી અગ્નિ વાલે છે, તથા સ્ત્રીરૂપી પારાધિર્ડ રુંધે છે.

ટીકા:- જેમ વનમાં જનાર ધનવાન માણસને ચોરો હુંટે છે, તેમ સંસારરૂપી વનમાં જટકનાર માણસને શબ્દ આદિક ઇન્દ્રિયોના ત્રેવીશ વિષયો સંયમરૂપી ધનને હુંટી લે છે; અથવા વનમાં ગયેલો વહુ પરિગ્રહવાલો માણસ, નાસી જવાને અશક્ત થઈ પડવાથી, જેમ તેને ત્યાં લાગેલો દાવાનલ વાલી નાચે છે, તેમ સંસારરૂપી વનમાં રહેલા પ્રાણીને, કામદેવરૂપી અગ્નિ, ચિંતા આદિક દશ અવસ્થા કરીને વાલે છે; અથવા વનમાં ગયેલા ધનાઢ્યને શિકારિયો જેમ, ધન અને તેના શરીરના માંસના લોચ્છ રુંધે છે, અને નાસવા પણ દેતા નથી, તેમ આ સંસારરૂપી વનમાં જતા પ્રાણીને ધન, અને શરીરજોગના સ્વાર્થવાલી સ્ત્રી પરતંત્ર કરી

કી રાખે છે. વલ્લી ઘણા પરિગ્રહણથી તૃપ્તિ થતીજ નથી, પણ ઉલટો અસંતોષ વધ્યા કરે છે. કારણ કે કવિર્ણ પણ કહે છે કે, તૃણારૂપી ઊંડી ખાડને કોણ પૂરી શકે, છે ? કારણ કે, તેમાં જેમ જેમ પુરણી નાંખીયેં, તેમ તેમ તે ઉલટી ખોદાતી જાય છે.

હવે તેનાજ દૃષ્ટાંતો કહે છે.

તૃપ્તોન પુત્રૈઃ સગરઃ, કુચિકર્ણો ન ગોધનૈઃ ॥

ન ધાન્યૈસ્તિલકશ્રેષ્ઠી, ન નંદઃ કનકોત્કરૈઃ ॥ ૨૧૫ ॥

અર્થઃ— સાગર નામેં બીજો ચક્રવર્તી સાઠહજાર પુત્રોથી, કુચિકર્ણ, ગા યોનાં ટોલાંઉંથી, તિલકશેઠ ધાન્યોથી, તથા નંદરાજા સુવર્ણના સમૂહોથી પણ તૃપ્તિ પામ્યો નથી. માટે પરિગ્રહ અસંતોષનોજ હેતુ છે.

તેઓની કથાઉં કહે છે.

અયોધ્યા નામેં નગરીમાં જિતશત્રુ નામેં રાજા હતો, તથા સુમિત્ર નામેં તેનો યુવરાજ હતો, જિતશત્રુ રાજાને શ્રી અજિતસ્વામી નામેં તીર્થંકર પુત્ર હતા; તથા સુમિત્રને સગર નામેં ચક્રવર્તી પુત્ર હતો. પઠી જિતશત્રુ તથા સુમિત્રેં દીક્ષા લેવાથી અજિતસ્વામી રાજા થયા, તથા સાગર યુવરાજ થયા. પઠી કેટલેક કાલેં અજિતસ્વામી પ્રજુષ્ટ પણ દીક્ષા લીધી, ત્યારેં સાગર ચક્રવર્તી રાજા થયા. તેને સાઠ હજાર પુત્રો થયા તેંમાં સર્વથી મોટો જહુકુમાર હતો. તેને એક દહાડો પિતાએ તુષ્ટમાન થઈ વરદાન આપ્યું. તે વરદાનમાં તેણેં માગ્યું કે, હું તમારી કૃપા હોય, તો દંડાદિક રત્નો સહિત જાણેંની સાથે પૃથ્વીપર મુસાફરી કરું, ત્યારેં સગરેં તેમ કરવાની હા પાડવાથી તે રસ્તામાં જગો જગોએ જૈન ચૈત્યોને વાંદતો થકો, અનુક્રમેં અષ્ટાપદ વર્વત પ્રત્યે પહોંચ્યો. ત્યાં આઠ જોજન ઊંચા તથા ચાર જોજન વિસ્તારવાલા તે પર્વતપર જાણેંસહિત થોડા પરિવારથી ચઢ્યો. ત્યાં એક જોજન લાંવા, અર્ધ જોજન પોહોલા તથા ત્રણ ગાઉ ઊંચા, અને ચાર દ્વારવાલા એવા જિનમંદિરમાં તે દાઢલ થયો. ત્યાં તેણેં રૂપજ્ઞ આદિક જિનેશ્વરોનાં વિંવોની પૂજા કરી. વલ્લી ત્યાં તેણેં ઝરત આદિ સો જાણેંનાં રૂપોને પણ નમસ્કાર કર્યો. પઠી તેને વિચાર થયો કે. આ અષ્ટાપદ સરગું સ્થાનક ક્યાંએ પણ નથી; માટે આ મં-

दिर सरखुं आपणे पण एक मंदिर अहीं करावुं. वली जरतचक्री जो-
के मोक्षें गया ठे, तो पण आ चैत्यना मिशथी अत्रे रहीनेज हजु पण
जरतखंडने जोगवे ठे. वली तेणें विचार्यु के, हवे थनारा राजाउथी थता
आ चैत्यना नाशनेज जो हुं अटकावुं, तोपण में चैत्यज बंधावुं कहेवा-
य, एम विचारि तेणें हजार देवोथी प्रतिष्ठित थएला दंडरत्नने हाथमां
लइने अष्टापदनी आसपास फेरवुं. तेथी एक हजार जोजन उंडी जमी-
न खोदाइ गइ; अने तेथी नागकुमारोनां जुवनो जेदाइ गयां. त्यारे तेउथे
पोताना स्वामि ज्वलनप्रज्ञने ते वात जणावी, तेथी ते क्रोधायमान थइने
जहुपासे आवीने कहेवा लाग्यो के, अरे ! अनंता जंतुउने नाश करनारुं
आ पृथ्वीनुं दारण तमोए शामाटे आरंज्युं ठे ? वली अरे ! कुलकलंकीउं
तमोए अजित्तनाथ प्रजुना जत्रिजा, तथा सगर चक्रिना दिकराउं थइने
आ पापकार्य शामाटे करवा मांड्युं ठे ? त्यारे जहुये कछुं के, में तो आ
चैत्यनी रक्षामाटे आम कर्तु अने तेमां अजाणपणे तमारां जुवनोनो नाश
थयो, ते क्षमा करो ? त्यारे ज्वलनप्रज्ञे कछुं के, अणजाणतां तें करेलो
आ तारो अपराध, आजे तो माफ करुं तुं; पण हवे फरीने तेवुं कार्य क-
रीश नहीं. एम कही तेना गयावाद जाइउं सहित जहुयें विचार्यु के, आ
खाइ तो कावे करीने पाठी धूलथी पूराइ जशे. तेथी तेणें दंडरत्नथी गं-
गाने खेंची लावीने ते खाइ जरी दीधी अने तेथी पाठां ते पाणीथी जु-
वनो नाश पाम्यां. तेथी ज्वलनप्रज्ञे गुस्से थइ, त्यां आवीने, तेउने जस्म-
सात् कर्त्ता त्यारें सैन्यनां माणसो विलखां थइने विचारवा लाग्यां के, हवे
आपणे राजाने मुख पण शी रीतें देखाडी शकीशुं ? एम विचारि तेउं
अयोध्यानी नजदीकमां आवी बहारज रखां. एटलामां कोइ ब्राह्मणें आवी
तेउने कछुं के, हुं कंइक एवो उपाय करीश के, जेथी राजाने मोह थशे नहीं.
पठी ते ब्राह्मण एक मडडुं लइ, राजद्वारपासे रडवा लाग्यो. त्यारें राजाए
पूठवाथी तेणें कछुं के, मारो आ एकज पुत्र सपें करडवाथी मृत्यु पाम्यां ठे,
माटे तेने जीवाडो ? त्यारें राजाए मांत्रिकोने बोलावी तेने जीवनां करवा
कछुं. त्यारे मांत्रिकोथे तेने मृत्यु पामेलो जोइ राजाने कछुं के, जे घरमां
कोइ पण मृत्यु पाम्युं न होय, ते घरमांथी जो राख लावुं, तो आ जीव-

तो थाय; त्यारे राजाना हुकमथी चाकरोए घणी शोध करी, पण तेवी राख क्यांथी पण मली नहीं. त्यारे राजायें विचार्युं के, मारा घरमां पण मारा घणा पूर्वजो अगाउ मृत्यु पामी कोइ मोढ़ें तो कोइ स्वर्गें गया ठे. त्यारे तेणें ब्राह्मणने कह्युं के, मृत्यु तो सर्वने साधारण ठे, माटे तुं केम सहन करी शकतो नथी? वली तारे आ मृत्युथी तो जवथी वैराग्य पामवो जोइयें. त्यारे ब्राह्मणें कह्युं के जो तुं एम जाणे ठे, तो तारा साठ हजार पुत्रोनां मरणथी पण तुं शोकमां पडीश नहीं. ते सांजली जेवो ते विचारमां पड्यो, के तुरतज लइकरनां माणसोये आवी सघलो वृत्तांत कही संजलाव्या. ते सांजली ते मूर्खा पामी पृथ्वीपर पड्यो. पठी संज्ञा आव्याबाद थोडीवार रुदन करी ते वैराग्य पाम्यो. अने विचार्युं के, धिक्कार ठे मने के आटला दिवसो सुधि आटला वधा पुत्रोथी पण हुं तृप्ति पाम्यो नहीं. एम विचारि जहुना पुत्र जगीरथने गादीयें बेसाडी, अजितनाथजी प्रभुपासे दीक्षा लेइ ते मोढ़ें गया. एवी रीतें सगर चक्रीनी कथा जाणवी.

हवे कुचिकर्णनी कथा कहे ठे.

मगध देशमां सुघोष नामें गाममां एक कुचिकर्ण नामें पटेल हतो. तेनी पासे अनुक्रमें एक लाख गायो थइ. पठी तेणें ते गायो रक्षणमाटे जुदा जुदा गोवालोने सोंपी. त्यारें तेउं मांहोंमांहे लडी पड्या के, कोइ कहे के, मारी गायो सारी ठे, अने कोइ कहे के, मारी गाइउ सारी ठे. पठी कुचिकर्णें तेउने सघलाउने जुदी जुदी, काढी, राती, धोढी, पीढी एम जाग करी आप्या. अने तेउने जुदा जुदा अरण्योमां राखी, पोते ते-उनुं दूध, दही, थ्री माखण विगेरे खावा लाग्यो. एम करतां तेने अजीर्ण थयुं. पठी तो ते वकवा लाग्यो के, अरे! मारी गायो! नबुं घांस! अरे सघलां गव्यो! हुं क्यारें पाठां मेलवीश? एम दुर्ध्यानमांज ते मृत्यु पाम्यो; अने तिर्यचगतिमां उत्पन्न थयो. एवी रीतें कुचिकर्णनी कथा जाणवी.

हवे तिलकशेठनी कथा कहे ठे.

अचलपुर नामें नगरमां एक तिलक नामें शेठ हतो, हमेशां गामअ-ने नगरोमां धान्य एकतुं करतो ते कोइने धान्य आपीने पण पातुं धान्य लेतो, धनतुं पण धान्यज खरीद करतो अने एवी रीतें तेनां मन-

मां धान्यज रमी रलुं हतुं. वली डुकाल वखते मोटी किंमत लइ ते धान्य वेंचतो, अने सुकाल वखते पालुं ते सघला धननुं धान्य लेइ कोठारो जरतो. वली ते तेमां पडता क्रोडो गमे जीवातोनी पण दरकार करतो नहीं, तेम अत्यंत जार जरिने बेल, गधेडां आदिकपर पण दया करतो नहीं. एटलामां कोइ निमित्तिण आचीने तेने कलुं के, हवे मोटो डुकाल पडशे. तेथी तेणें पोतानां तमाम धननुं, अने वली बीजुं व्याजें धन लइने पण तेणें जुदी जुदी जातनुं धान्य एकतुं कर्युं; पण एटलामां तो वर्षाद घणो सारो थयो; तेथी ते खेद पामवा लाग्यो के, अरे! मारा अडद, मारा चणा, मारा घडं, मारा मग विगेरेनो नाश थशे! एम ठाती कुटी मरण पामीने ते नरकें गयो. एवी रीतें तिलक शेठनी कथा जाणवी.

हवे नंदराजानी कथा कहे ठे.

पूर्व दिशामां अत्यंत सुंदर पाटलीपुत्र नामें नगर ठे; त्यां अत्यंत पराक्रमी त्रणखंडनो राजा नंद नामें हतो. तेणें लोअथी लोको पर अत्यंत कर नाख्यो, वली ते धनवानो प्रत्ये कंइक अपराध मुकी तेडनुं धन लेइ लेतो. एवी रीतें ते उपायोये करीने लोको पासेथी धन कढावतो. अने तेथी लोको निर्धन थया, वली तेणें सोनाना सिक्का कडाडीने चांवडाना सिक्का कर्या. आ वातनी अयोध्याना राजाने जाण थवाथी तेणें तेने (नंदने) शिखामण आपवाने पोतानो एक दूत मोकड्यो ते दूतें जइ नंदने कलुं के, राजा अन्यायथी जो प्रजानुं धन लेइ ले तो तेनो यश नाश पामे ठे. वली पोतानीज प्रजानुं राजायें अहित नहीं इठवुं जोइयें; कारण के, मांस जह्नीठं पण कंइ पोतानुं मांस खाता नथी. वली प्रजा धनवान् होवाथी-ज राजा पण धनवान् थाय ठे, कारण के, गायने जो सारी रीतें खवराव-शुं, तोज ते पण दूध आपशे. माटे मारा स्वामियें तमारुं हित इठिने मारा मुखथी कहेवराव्युं ठे के सर्व दोषना मूलरूप लोअने तमारे तजवो. ते सांजली नंदने गुस्सो चडवाथी ते उठी गयो; अने दूत जाणीने तेणें तेने मराव्यो नहीं. दूतें पण जइ ते वृत्तांत पोताना स्वामिने कह्यो. हवे अहीं नंदने पण अन्यायनां पापोथी अत्यंत व्याधिउं थइ, अने तेनी पीडाथी जेम जेम ते आक्रंद करवा लाग्यो, तेम तेम प्रजाने आनंद थवा

લાગ્યો. પઠી તે એવી રીતનાં ધનનાંજ હુધ્યાનમાં મૃત્યુ પામી હુર્ગતિએ ગયો. એવી રીતે નંદરાજાની કથા જાણવી.

હવે લાજને ઇચ્છતા યોગીઝ પણ જો પરિગ્રહ રાખે તો તેઝને પણ ઝલ-ટો મૂલનો પણ નાશ થાયઠે તે કહે ઠે.

તપઃશ્રુતપરિવારાં, શમસામ્રાજ્યસંપદં ॥

પરિગ્રહગ્રહસ્તા, સ્ત્યજેયુર્યોગિનોપિહિ ॥ ૨૧૫ ॥

અર્થ:- પરિગ્રહરૂપી ગ્રહથી ઠલિત થએલા યોગિયો પણ તપ એટલે ચારિત્ર અને જ્ઞાનના પરિવારવાલી સમતારૂપી સામ્રાજ્યની સંપદાને તજીદેઠે, એટલે તેઝ મૂલ રકમનો નાશ કરી લાજ લેવાની ઇચ્છા કરવા જેવું કરે ઠે.

હવે અસંતોષનું ફલ દેખાડવાપૂર્વક સંતોષનું ફલ કહે ઠે.

અસંતોષવતઃ સૌખ્યં, ન શકસ્ય ન ચક્રિણઃ ॥

જંતોઃ સંતોષનાજોય, દનયસ્યેવ જાયતે ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ:- અસંતોષવાલા ઇંડ્ર અથવા ચક્રિને પણ એવું સુખ હોતું નથી, કે જેવું સંતોષવાલા અનંબરકુમારને થયું ઠે. તેની કથા કહે ઠે.

નરતદેવમાં એક અતિ સુંદર રાજગૃહ નામેં નગર ઠે ત્યાં એક મહાવલવાન પ્રસેનજિત્ નામેં રાજા હતો. તે શ્રીપાર્શ્વપ્રજ્ઞનાં શાસનરૂપી કમલપ્રત્યે નમસ્સમાન હતો, તથા અણુવતને ધરનારો હતો. તેને મહાકાંતિવાલા તથા વલવાલા શ્રેણિક આદિ ઘણા રાજકુમારો હતા. પઠી એક વહાડો રાજ્યને લાયક, એવા કુમારની પરીક્ષામાટે તેઝ સઘલાને એકી વચ-તે આલોમાં દૂધપાક જમવાને બેસાડ્યા. અને તેઝ જમવા લાગ્યા કે, તુરત ગલાયે તેઝર કુતરા ઠોડ્યા. ને કુતરા આવ્યા કે, તુરત સઘલા કુમારો ઝઠી ગયા. પણ એક બુદ્ધિમાન એવો શ્રેણિક બેસી રહ્યો. અને તેણે વીજા આલોમાંની ઓઢો ઓઢો દૂધપાક કુતરાઝેને દેવા માંડ્યો અને જેટલામાં તેઝ ને ચાટી ગયા. તેટલામાં ને શ્રેણિક પોને પણ જમી રહ્યો. ત્યારે ગ-જાણ વિચારું કે, આ કુસાર. મમેં ને વપાયથી વેરીઝને જીતીને પણ પો-નાવું તણ્ય મોગવડે. વહી પણ વહાટો ગજાણ પરીક્ષામાટે કુમારોને વંચ કરેલા હતાવડે, આ તથા પાર્શ્વ ના વહાટું આવ્યા. અને કચં કે, આનાં વિના તમારે લાડુ તમારા. અને પાર્શ્વ પીવું. પણ શ્રેણિકકિ-

वाय कोइ तेम करी शक्युं नहीं. कारण के तेणें करंडीआने हलावी ह-
लावीने, तेमांथी खरतो लाडुनो जुको खाधो, अने घडामांथी गली जतुं
पाणी, एक रूपानां वासणमां बिंदु बिंदुथी एकतुं करीने पीधुं. पढी एक
दहाडो घरमां आग लागवाथी राजाए कछुं के, आमांथी जे वस्तुउं जे-
उं लेशे, ते तेने स्वाधीन जाणवी. त्यारें सघला कुमारोए तुरत रत्नो ग्र-
हण कर्या, पण श्रेणिकें तो जंजा नामनुं वाजित्र दीधुं. त्यारें राजाए
पुव्युं के, तें आ जंजा केम दीधी ? त्यारें श्रेणिकें कछुं के, हे स्वामि !
आ राजाउंना जयनुं चिह्न ठे, माटे तेने तो जीवनी पेठे सांचववी जो-
इयें. पढी राजाए खुशी थइ तेनुं (श्रेणिकनुं) “ जंजासार, ” एवुं बीजुं
नाम पाव्युं. पढी राजाए तो जुदा जुदा कुमारोने सघलुं राज्य वेहेंची
आप्युं, पण श्रेणिकने कंइ आप्युं नहीं; त्यारें श्रेणिक तो त्यांथी निक-
लीने वेणातट नामना नगरप्रत्ये गयो. तथा त्यां एक जड नामना शे-
ठनी डुकानें जइ वेठो. ते वखते नगरमां कोइ मोटो महोत्सव चाली
रह्यो हतो. ते वखते शेठ घराधोमां व्याकुल हतो, त्यारें आ कुमार पण
तेने पडिकां आदिक बांधवामां मदद करवा लाग्यो. अने एवी रीतें कु-
मारना माहात्म्यथी ते घणुं ड्रव्य कमायो. पढी तेणें श्रेणिकने पुव्युं के,
आजे तमो कोना अतिथि ठो, त्यारे तेणें कछुं के, हुं तमारोज अति-
थि हुं. त्यारें शेठें विचार्युं के, मारी दीकरी नंदाने योग्य जे में आजे
स्वप्नमां वर जोयो ठे, ते आज ठे. पढी शेठें कछुं के, तमारा जेवा अ-
तिथिथी हुं आजे धन्य थयो हुं. पढी शेठें, डुकान बंध करी, तेने घेर
लइ जइ, स्नान करावीने नोजन कराव्युं. एवी रीतें रहेतां थकां, एक
दहाडो शेठें तेने कछुं के, तमो मारी आ नंदा नामनी कन्याने परणो ?
त्यारें श्रेणिकें कछुं के मने अजाण्याने तमो कन्या केम आपो ठो ? त्यारें
तेणें कछुं के, तमारा गुणोथी तमे कुलीन देखाउं ठो. पढी तेना घणा
आग्रहथी श्रेणिक ते कन्यासाथे परण्यो. पढी त्यां विविध प्रकारना जो-
गो जोगवतो थको श्रेणिक रह्यो. ते वातनी अनुक्रमें प्रसेनजितने खबर
पडी. हवे प्रसेनजितने एक दिवसें बहु रोग थइ आववाथी तेणें श्रे-
णिकने तुरत बोलाववामाटे उंटवालाउंने मोकळ्या. तेउं पासेथी श्रेणिक,
पितानी मांदगी सांचलीने, नंदाने समजावी तुरत राजग्रहप्रत्ये रवाना

थयो. ते त्यां पद्मोच्यावाद राजाए आनंदपूर्वक तेनो राज्याभिषेक कयों. राजा पण पार्श्वप्रभुना ध्यानमांज, पंचपरमेष्ठिनमस्कारपूर्वक अनशन करी, मृत्यु पामी देवलोके गयो. अहीं श्रेणिक राजा राज्य पालवा लाग्या; हवे त्यां रहेली गर्जवंती नंदाने डोहलो उपज्यो के, हुं हाथीपर चडीने प्राणीजने अन्नयदान आपुं. पठी तेना बापें पण त्यांना राजानी आझाथी तेणीनो ते डोहलो संपूर्ण कयों; अने तेथी संपूर्ण समये तेणीए सूर्यसमान पुत्रने जन्म आप्यो. दोहलाने अनुसारें तेनुं अन्नयकुमार नाम पाळ्युं. ते अनुक्रमें आठ वर्षमा तो बहोतेर कलामां कुशल थयो. एक दहाडो सरखी उमरना ठोकराउं साथे कजीउं थतां कोइए तेने कहुं के, तुं शुं बोल्या करे ठे? तारो बाप तो कोइ देखातो नथी. त्यारे अन्नयकुमारें कहुं के मारो पिता तो जइ ठे, त्यारें ते ठोकरे कहुं के, ते तो तारी मातानो पिता ठे. पठी अन्नयकुमारें नंदाने जइ पुठ्युं के, हे माता, मारो पिता कोण ठे? त्यारें नंदाए कहुं के, तारो पिता जइ ठे; त्यारें अन्नये फरीथी पुठ्युं के, ते जइ तो तमारो पिता ठे, माटे मारो पिता कोण ठे? ते खरेखरुं कहो? त्यारे नंदाए पण खेदसहित कहुं के, कोइ परदेशी माणस मने आवी परण्यो हतो, अने तुं ज्यारें गर्जमां हतो, त्यारें अहीं केटलाक उंटवालाउं आव्या. तेउनी साथे गुत बात करी, ते कंइक चाढ्यो गयो ठे, माटे ते कोण अने क्यांनो रहिश ठे? तेनी मने खबर नथी. पण आटला अहोरो एक पत्रमां लागीं आपी गएल ठे, एम कही, तेणीए ते पत्र तेने आप्यो. ते बांवीने अन्नयकुमारें खुशी अइने कहुं के, खरेखर मारो पिता राजगृही नगरीनो राजा ठे, माटे हुं हमणांज त्यां जइश. पठी नइ शेठनी रजा डेउने अन्नयकुमार नामथी सहित नंदानी साथे राजगृही नगरीए गयो. त्यां माताने बहोर उद्यानमां मुकीने, थोडा परिवार सहित ते शेठमां दाखल थयो.

हवे श्रेणिक राजाए त्यां लाग्यो नवाणु मंत्रिजने एकना कयां हता. जेवें पंचमोर्न संम्या पुरी कवामाटे ते नगरमां कोइ एक पुढपने डोवमां हयो. तेनी परीकामाटे तेणें पोतानी एक बीटी गायी. कवामां कहुं के, आ बीटी कांजापर वेनी ते कोइ बायनी

लेइ शकशे, तेने हुं मारो अग्रेसर मंत्री करीश. त्थारें लोकोए कछुं के, ते कार्य अमारार्थी तो थइ शके तेम नथी. एटलामां त्यां अजयकुमारें आवी कछुं के, अरे ! आ कार्य कंइ कठिन नथी. ते सांजली लोकोए विचार्युं के, आ कोइ महाबुद्धिमान् माणस लागे ठे. पठी लोकोए तेने कछुं के, हे महाजाग, आ वीटी तुं ग्रहण कर ? अने राजानो अग्रेसर मंत्री था ? पठी अजयकुमारें ते वीटीपर लीलुं ठाण नाख्युं. तथा तेनापर घांसना पुलाने सलगावीने तेणें नाख्यो, अने तेथी ते ठाण सुकाइ गयुं. पठी तेणें तुरत एक नेहेर बंधावीने ते मारफतें ते कुवामां पाणी लीधुं. तेथी ते ठाण वीटी सहित उपर उपर तरी आव्युं अने तेथी अजयकुमारें हाथवती ते वीटी उपाडी लीधी. आरक्षकोयें ते बात राजाने जणाववाथी, राजायें पण आश्चर्य पामीने अजयकुमारने तेडाव्यो. तथा तेने आलिंगन दइने तेणें पुब्युं के, तुं क्यांथी आव्यो ठे ? त्थारें अजयें कछुं के, हुं वेणातट नगरथी आव्यो तुं. त्थारे राजायें कछुं के, त्यां जड नामना शेठने अने तेनी पुत्री नंदाने तुं जाणे ठे ? अजयकुमारें कछुं के, हा. त्थारे वली राजायें पुब्युं के, ते गर्जवंती हती, तेथी तेणीने शुं ठोकरुं थयुं ठे ? त्थारे कुमारें कछुं के, तेणीने अजयकुमार नामें पुत्र थयो ठे. त्थारे राजायें पुब्युं के, ते केवा रूपवालो, तथा केवा गुणोवालो, ठे ? त्थारे अजयें कछुं के, हे स्वामि, तेज आ हुं. त्थारे राजायें तुरत तेने खोलामां बेसाडी हर्षाश्रुथी नवराव्यो. पठी राजायें पुब्युं के, तारी माता तो कुशल ठे ने ? त्थारे अजयें कछुं के, हे स्वामि, आपनां चरण कमलप्रत्ये जमरीनी पेटे स्मरण करती थकी, ते वहारनां उद्यानमां रहेली ठे. पठी राजा अजयकुमारने तेडीने नंदाने बोलाववामाटे सामो गयो. ते वखते तेणें, शिथिल थयां ठे, वखयो जेनां. कपोलपर लटकता ठे, वालो जेना, अंजन रहित ठे, आंखो जेणीनी, वगर गुंथेलो ठे चोटलो जेणीनो, मेलां ठे कपडां जेणीनां बीजना चंडनी पेटे डुवलां शरीरवाली, एवी नंदाने तेणें उद्यानमां रहेली जोइ. पठी राजाए तेणीने तेडी जइने पोतानी पटराणी करी. अजयकुमार पण जक्तिपूर्वक पितानां कार्यों साधवा लाग्यो. एक दहाडो उज्जयनीनो चंडप्रयोत राजा. राजगृहीने घेरो घाववा चाव्यो. अने तेनी साथे बीजा चोद राजाठ

पण चाढ्या. ते वातनी श्रेणिक राजाने खबर पडी त्यारे श्रेणिक विचार-
मां पडवाथी अजयकुमारें कळुं के, हुं तेने बुद्धिबलथी जीती शकीश.
पठी तेणें तेनी साथे आवेला राजाउंना तंबुनी नीचे जमीनमां लोखंडना
डावलाउंमां केटलीक सोनामोहोरो मुकी; अने चंडप्रद्योतने एक गुप्त का-
गल लखीने कहेवराव्युं के, शिवादेवी अने चिह्नणाने कंइ अंतर नथी.
माटे शिवादेवीना संबंधथी तमो माननीय ठो, माटे तमारा हितनी वात
हुं कहुं हुं के, तमारा सघला राजाउंने श्रेणिकें फोडेला ठे, अने तेउंने
लांच दाखल सोना मोहोरो आपेली ठे, तेथी तेउं तने वांधीने श्रेणिकने
सोंपी देशे. तेनी तारे खातरी करवी होय, तो तेउंना तंबुमां खोदीश,
तो सोनामोहोरो निकलशे. पठी राजायें तेम करवाथी ते वातनी खातरी
थवाथी, त्यांथी एकदम पोताना शेहेर तरफ ते चाढ्यो. त्यारें श्रेणिकें
तेनी पाठल हुमलो करीने, तेना हाथी, घोडा, जंडार विगेरे लुंटी लीधा;
अने त्यांथी घोडापर वेसीने केटलीक मुद्रकेलीथी चंडप्रद्योत उज्जयनी
पहोंच्यो. एक दहाडो अवंतीना राजाए सज्जामां कळुं के, जे कोइ अ-
जयकुमारने वांधीने मारी पासे लावे तेने हुं घणुं धन आपुं. त्यारें एक
गणिकाए ते वात कबुल करी. पठी तेणीए विचार्युं के अजयकुमार धर्म-
ने चाने ठगाशे; एम विचारि तेणें राजापासे बीजी उमरनी वे स्त्रीउं त-
था थोडुं धन मागवाथी राजाए ते आप्युं. पठी तेणीए ते वन्ने स्त्रीउंने
वहुश्रुत अने हुशियार करी. पठी ते त्रणे एकठीयो थइने राजगृह नगरे
गइयो. त्यां व्हारना उद्यानमां रहींने ते गणिका शेहेरमां जिनमंदिरो-
नां दर्शन करवाने चाळी. त्यां तेउं राजाए करावेला मंदिरमां निसही
करीने दाखल थइयो. त्यां तेउं उत्तम रागरागिणीयोथी चैत्यवंदन करवा
सागीयो. ते वखते अजयकुमार पण त्यां दर्शन करवा आव्यो, तथा तेउं-
ने रंगमंटपमां जोइ. ते द्वारपासे उजो रव्यो. पठी तेउंनी जावना जोइ
तेमनी पासे जइ अजयकुमारें कळुं के, तमो कोण ठो? तथा कयांथी
आवो ठो? त्यारें गणिका बोली के, अमो अवंतीमां रहींयें ठीयें, हुं वि-
धवा नुं. अने आ वन्ने मारा ठोकगनी वहुउं ठे, अने नाग्ययोगें तेउं प-
विधवा थयवीयो ठे. पठी आ वहुउंयें दीक्षा लेवानुं मने कहेवाथी,
कळुं के, प्रथम तीर्थयात्रा करीने पठी दीक्षा लेजो? अने तेथी

द्रव्यपूजामाटे तेउने तीर्थयात्रा कराववा लावी तुं. त्यारे अजयें कळुं के, आजे तो तमो अमारा अतिथि थजो, कारण के, अतिथिनी वरदास्त करवी, ते तीर्थथी पण अधिक ठे. त्यारे तेणीयें कळुं के, आजे तो अमारे उपवास ठे, माटे ते केम वनशे? त्यारे अजयकुमारें तेउनी निष्ठाथी खुशी थइ कळुं के, तमारे आवती काळे सवारमां मारे घेर जरूर पधार-तुं. त्यारे तेणीयें कळुं के, आ जीवनो एक द्वाण पण जरूसो ज्यारे नथी, त्यारे आवती काळे आपने त्यां आववाने हुं शी रीतें वंथांउ? त्यारे अजयकुमारें विचार्यु के, कंइ नहीं, आपणे आवती काळेज तेउने निमंत्रण करशुं, एम विचारि तेउने विसर्जन करी, तथा पोते पण चैत्यवंदन करी घेर गयो. पठी बीजे दहाडे सवारमां तेउने बोलावी, घरदेरासरमां वंदन करावी, सारी रीतें जमाडी, तेणें वस्त्र आदिक पण आप्यां. पठी बीजे दहाडे तेणीयें पण अजयकुमारने निमंत्रण कर्याथी, ते पण तेउने स्थानकें गयो. तेउये तेने विविध प्रकारनां जोजनोजमाड्यां, तथा मदि-रामिश्रित पिवाना पदार्थो पण पाया. जम्यावाद तुरतज अजयकुमार त्यां निद्रावश थयो, कारण के निद्रा मद्यपाननी पेहेली सहचरी ठे. पठी तेउये जगोजगोये राखेला रथमां टपानी पेठे नाखीने तेने अवंती पहोंचाडी दीधो.

हवे अहीं श्रेणिकें अजयकुमारने शोधवामाटे मोकळेलां माणस शोधतां थकां ते वेश्यानां स्थानकें आव्यां, अने पुढ्युं के अहीं. अजयकुमार आवेल ठे? तो तेणीयें कळुं के, आव्या हता, पण पाठा चाट्या गया ठे. तेणीनां वचनपर जरूसो राखी, तेउ त्यांथी निकली बीजी जगोपर शोधवा गया; अने गणिका पण तुरत अवंतीये आवी पहोंची. तथा अजयकुमारने राजाने सोंप्यो; अने सघळो वृत्तांत कही संजलाव्यो. त्यारें राजायें कळुं के, तें आने धर्मना व्हानाथी उग्यो, ते काम सारं कर्युं नहि. पठी अजयें राजाने कळुं के, तुं महामहाबुद्धिमान् ठे के. जेनी आवी रीतनी बुद्धिथी राजधर्म वृद्धि पामे ठे !! ते सांजली चंडप्रयोतें लज्जित तथा क्रोधित थइने, तेने काष्टना पांजरामां पुर्यो. हवे तेनां अग्निजिरु नामें रथ, शिवा नामे देवी, नलगिरि नामे हाथी तथा लोहजंघ नामें खेपीउं, एटलां रत्नो हतां. हवे तेउमांथी लोहजंघने राजा वारंवार नृगु-कष्ठ नगरे मोकळतो हतो, तेना आववा जवाधी खेद पामीने त्यानां

लोकोए विचारुं के, आ एक दहाडामां पचीस जोजन जाय ठे, अने आपणा व्यापार आदिकनी खबर अंतर लइ जाय ठे, माटे तेने मारी नाखवो. एम विचारि तेउए तेने जातांदाखल जेरना लाडु आप्या. पठी ज्यारे ते थोडे दूर जइ खावा माटे तैयारी करवा लाग्यो, त्यारे मा-
 ठां शुक्रन थयां. तेथी नहीं खातां, ते थोडुक अगाडी चाढ्यो, अने खावा लाग्यो, तो पण त्यां तेने माठां शुक्रन थयां, एम वे चारवार खावा वेसतां पण माठां शुक्रन थवाथी, तेणे नहीं खातां ते लाडु अवंती जइ राजाने देखाडी सर्व हकीकत कही, तेथी राजायें अजयकुमारने ते लाडुनी कोथली देखाडीने कछुं के, आ सुंधीने कहो के, आमां शुं ठे ? त्यारे अजयकुमारें कछुं के, तेमां ड्रव्यना संयोगथी दृष्टिविपसर्प थयेलो ठे; माटे तेने पीठ दइने वनमां ठोडी मेलवो, तेथी राजाए तेम कर्याथी पासे रद्देकुं ब्रह्म बली गयुं, तथा ते सर्प पण मृत्यु पाम्यो; त्यारे राजायें खुशी थइ, अजयकुमारने कछुं के, तुं आ बंधनमोक्ष शिवाय मारी पासेथी वरदान मार्गी ले त्यारे अजयें कछुं के, हाल तो ते वरदान हुं आपनी पासे आपण तरिके राखु तुं. एक दहाडो राजानो नलगिरि हाथी आलान स्तंगने उग्येरी नाग्योने. तथा मावतने पण फेंकी दइने, लोकोने क्षोज पमाड-
 वा लाग्यो. त्यारे राजाए अजयकुमारने तेने वश करवानो उपाय पुठतां तेणें कछुं के, जो उदयन राजा वामवदत्ता पुत्रीनी साथे गायन करे, तो ते वश आय. त्यारे राजाए तेम करी तेने वश कयों. अने अजयकु-
 मारने वरदान लेवानुं कहेतां, तेणें ते वर पण आपण तरिके राख्यो. पठी एक दहाडो त्यां जवरी आग लागवाथी राजाए तेनो उपाय पुठतां अ-
 जयकुमारें कछुं के, तेनी नांसे अग्नि मन्त्रगावो. राजाए तेम कर्याथी अ-
 ग्नि मन्त्र जवरी बीजो वर आपवाने कहेतां ते पण तेणें आपण राख्यो. पठी राजाए तेने सुई ब्रह्म कोटी दीधो. पठी अजयकुमारें तेने कछुं के, तुं नांसे वरदाने लाव्यो हुं. एम हुं स्वर्ग तो तने नाग नगरमांथी सेवे दिवोने तेमना वरदाने उग्येरी जइवा. पठी अजयकुमार गजपट न-
 हो मयो, अने तयें जेवनेक वाह मयो. पठी केवलक दिवने मणिका-
 व वे पुत्र उ गइने वणिक्ने वर गइ अवंती आसीने राजमांथी
 वर उग्येरी एक दहाडो ते रद्देकुं जय जेवनेक ते नोकरांने ज-

इ. तथा तेजए पण तेने जोयो. पठी चंडप्रद्योतें तेनापर अनुरागी थइने तेने बोलाववामाटे दूती मोकली, पण तेणीजए तो गुस्से थई ते दूतीने कहाडी मेली. वीजे दिवसे पण राजाए दासीने मोकलवाथी तेजए थोडो गुस्सो कयों. पठी वीजे दहाडे पण ज्यारे दासी आवी, त्यारे तेजए कछुं के, अमारो जाइ आजथी सातमे दिवसे बहार जवानो ठे, तेथी ते दिव सें राजाए अत्रे गुप्त रीतें आववुं. हवे अहीं अन्नयकुमारें राजाना सरखा आकारवाला एक उन्मत्त पुरुषने पोताना वशमां लइ तेनुं नाम प्रद्योत राख्युं. पठी तेने रस्तामां लइ जइ, लोकोने कहेवा लाग्यो के, आ मारो प्रद्योत जाइ, गांडो वनी गयो ठे, अने आम तेम रखड्या करे ठे, हवे मारे तो तेनुं शी रीतें रक्षण करवुं ? वली तेने ते हमेशां वैद्यने घेर मांचीमां वेसाडी लेइ जतो, अने शिखवी मुकवाथी ते माणस पण हमेशां रस्तामां पोकार करतो. अने बोलतो के, मने प्रद्योतने आ लइ जाय ठे. हवे सातमे दहाडे राजा पण एकाकी (एकलो) त्यां आव्यो, अने अन्नयकुमारनां माणसोए तेने बांध्यो. पठी ते खाटला साथे उपाड्यो, अने रस्ते पोकार करवाथी, अन्नयकुमारें लोकोने कछुं के, आ मारा जाइने वैद्यने त्यां लेइ जवो ठे. पठी तेने जगो जगोए राखेला रथपर चडावीने अन्नयकुमार राजगृही नगरीप्रत्ये लेइ गयो. अने श्रेणिकने जइ सांप्यो, त्यारे श्रेणिक राजा तलवार लेइ तेने मारवा दोड्यो. पण अन्नयकुमारें समजाव्याथी, तेने श्रेणिकें सन्मानपूर्वक वस्त्राञ्जरण दइ, जवानी रजा थापी.

हवे एक दहाडो कोइ कठीआरे वैराग्यथी सुधर्मा स्वामि पासे दीक्षा लीधी. पण लोको तेनी आगलना धंधाने अनुसारे हांसी करवा लाग्या, तेथी तेणे सुधर्मास्वामिने विनति करी के, हुं अत्रेथी वीजी जगोए विहार करीश. ते वात सुधर्मा स्वामिए अन्नयकुमारने जणाववाथी, तेणे लोकोमां ढंडेरो पिटाव्यो के, मारे त्रण क्रोड सोनामोहोरो देवि ठे, माटे तमो सघला आवजो ? पठी ज्यारे लोको एकठा थया, त्यारे तेणें कछुं के, जे माणस, पाणी, अग्नि अने स्त्रीने तजे, तेने मारे आ सोना मोहोरो आपवी ठे; त्यारे लोकोए कछुं के. हे स्वामि ! आवुं लोकोत्तर कार्य कोण करी शके ? त्यारे अन्नयकुमारें कछुं के. ज्यारे तमो कोइ लेइ शको तेम नथी. त्यारें ते कठीयारा मुनिने आपवी लायक ठे.

કારણ કે, તેણે તે ત્રણે વસ્તુજ તજી છે. ત્યારે લોકોએ પણ વાત કબુલ રાખી; અને કહ્યું કે, તે દાનને તેજ લાયક છે, આટલા દહાડા અમોએ તેની ફોકટ હાંસી કરી. ત્યારે અન્નયે કહ્યું કે, હવે તમારે તેની કોણ હાંસી કરવી નહિ, ત્યારે લોકો પણ તે વાત અંગીકાર કરીને ચાલ્યા ગયા. એવી રીતે તે મહાબુદ્ધિમાન અન્નયકુમાર રાજ્ય ચલાવવા લાગ્યો. વહી તે બાર વ્રતધારી થઈને બહારના વેરીની પેઠે અંતરંગ વેરીજને પણ જીતવા લાગ્યો; અને એવી રીતે બન્ને લોકનું કાર્ય તે સાધવા લાગ્યો. એક દહાડો શ્રેણિકે અન્નયને કહ્યું કે, હવે તું રાજ્ય ચલાવ્ય અને હું શ્રી વીરપ્રજુપાસે જઈ તેમની સેવા કરીશ. ત્યારે અન્નયકુમારે કહ્યું કે, આપનું કહેવું વાજવી છે, પણ તમો થોડા દિવસ રાહ જુઝ. એટલામાં વીર પ્રજુ પણ ઉદાયિન રાજાને દીક્ષા આપી મારવાડથી ત્યાં આવી સમોસર્યા. ત્યારે અન્નય કુમારે પ્રજુને આવી પૂછ્યું કે, ઠેલ્લા રાજર્ષિ કોણ થયા છે ? ત્યારે પ્રજુએ પણ ઉદાયિનનું નામ આપ્યું. ત્યારે અન્નયે શ્રેણિક રાજાને જઈ કહ્યું કે, જો રાજા ઋષિ ન થતા હોત તો, હું પણ રાજ્ય ગ્રહણ કરત, પણ ઉદાયિન રાજાએ હમણાંજ દીક્ષા લીધી છે, માટે હું પણ વીરપ્રજુ જેવા સ્વામિ, અને આપના જેવા પિતાને પામીને દીક્ષાજ લેશ, માટે મારે રાજ્યની જરૂર નથી. પઠી ઘણી સ્વેચ કરતાં પણ જ્યારે અન્નય કુમારે માન્યું નહિ, ત્યારે રાજાએ તેમને દીક્ષામાટે અનુજ્ઞા આપી. પઠી તેમણે પણ વીરપ્રજુપાસે જઈ દીક્ષા લીધી. એવી રીતે સંતોષ રાખીને અન્નયકુમાર દીક્ષા લઈ, કાલ કરીને સર્વાર્થસિદ્ધિ પ્રત્યે પહોંચ્યા. માટે સંતોષને ધારણ કરતા માણસને ઉત્તરોત્તર સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. એવી રીતે અન્નયકુમારની કથા કહી.

વહી પણ સંતોષનીજ સ્તુતિ કરે છે.

સંનિધૌ નિધયસ્તસ્ય, કામગવ્યનુગામિની ॥

અમરાઃ કિંકરાયંતે, સંતોષોયસ્ય ચૂપણં ॥ ૨૨૭ ॥

અર્થ:— જેને સંતોષરૂપી ચૂપણ છે, તે માણસને મહાપદ્મ આદિક નિધાનો નજદિક આવે છે. કામધેનુ તો તેની અનુચરી થાય છે, તથા દેવો નો ચાકર રૂપ થાય છે.

ધન, ધાન્ય, સોનું, રૂપું, કુવા, દેવ, ઘર, ઘે પગવાલાં પ્રાણી, અને

ચોપગાં પશુ આદિક, એ નવ પ્રકારનો વાહ્ય પરિગ્રહ છે. રાગ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, શોક, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, જુગુપ્સા, વેદ, (સ્ત્રી. પુરુષ. નપુંસક,) તથા મિથ્યાત્વ, એ ચૌદ અંતર પરિગ્રહ છે. વાહ્ય પરિગ્રહોથી અંતરપરિગ્રહો વૃદ્ધિ પામે છે. વૃદ્ધિ પામેલા વૈરાગ્યરૂપી મહાવૃદ્ધોને પણ પરિગ્રહરૂપી પવન ઊંચેડી નાંખે. વલ્લી જે માણસ પરિગ્રહસહિત મોક્ષને ઇચ્છે છે, તે માણસ લોચંડની નાવમાં બેસી સમુદ્ર તરવાની ઇચ્છા રાખવા જેવું કરે છે. વલ્લી તે વાહ્ય પરિગ્રહો ધર્મનો નાશ કરનારા છે. વલ્લી જે વાહ્ય પરિગ્રહોને જીતવાને સમર્થ નથી, તે અંતરપરિગ્રહને શી રીતે જીતી શકશે? વલ્લી તે પરિગ્રહ અજ્ઞાનને તો ક્રીડા કરવાનું વન છે, ડુઃખરૂપી પાણીનો મહાસાગર છે, તથા તૃષ્ણા રૂપી વેલડીનો કંદ છે; વલ્લી ધનની રક્ષામાં તત્પર એવા લોજી માણસો, પરિગ્રહ રહિત મુનિને પણ ધનના અર્થિ જાણી તેડેથી દૂર જાગતા ફરે છે. વલ્લી ધનવાન લોકો, રાજા, ચોર, કુટુંબી, અગ્નિ, પાણી આદિકના જયથી રાત્રિએ ઊંઘતા પણ નથી. તેડના કરતા નિર્ધન લોકો ઊલટા સુખે જીવી શકે છે. વલ્લી ધનવાન મૃત્યુ પર્યંત પણ ધનની આશા તજતો નથી. માટે જો મોક્ષની ઇચ્છા હોય, તો આશાનો ત્યાગ કરવો; કારણ કે તે આશા મોક્ષ અને સ્વર્ગનાં દ્વારપ્રત્યે જોગલ સમાન છે. તે આશા રાક્ષસી સરખી, વિપમંજરી સરખી, તથા જીર્ણમદિરા સરખી છે- માટે એવી રીતની આશાને જે દૂર કરશે, તે માણસ સુખે જીવી શકશે. આશારૂપી અગ્નિ એવો તો આશ્ચર્યજનક છે કે, તે સમતારૂપી મેઘનો પણ નાશ કરે છે, આશારૂપી પિશાચણીને વશ થઈલા માણસો ધનવાનની પાસે દીનતાથી લાચારી કરે છે, ગાય છે, નાંચે છે, અને નમે છે. જ્યાં પવન કે સૂર્યના કિરણો પણ પહોંચી શકતા નથી, ત્યાં પણ માણસોના આશારૂપી મોજાડ પહોંચી વહે છે. વલ્લી જો માણસને પુણ્યનો ઉદય હોશે, તો આશારૂપી પિશાચણી વૃથા છે; અને પુણ્યનો ઉદય નહીં હોય, તો પણ તે વૃથા છે. વલ્લી જેણે આશા તજી છે, તેજ પંડિત અને મુનિ કહેવાય છે. માટે ટુંકામાં મતલબ એજ કે, જેની આશા શાંત થઈ જાય છે, તેણે મોક્ષજ મેલવ્યો છે, માટે આશાને તજીને, પરિગ્રહનું પ્રમાણ કરીને, યતિધર્મમાં અનુરક્ત રહી, જાવસાધુપણું અંગીકાર કરવું. મિથ્યાત્વિત્તેથી સમ્ય-

તિવર્ત ઉત્તમ છે, અને તેવર્તી પણ, પરિગ્રહના પ્રમાણવાલા દેશવિરતિ શ્રેષ્ઠ છે. અતિ અદ્ભુત તપવાલો તામલી તાપસ પણ શ્રાવકોચિત ગતિથી પણ હલકી ગતિએ ગયેલો છે. માટે આશાને તજીને યતિધર્મમાં અનુરક્ત થવાથી આઠ જીવમાં મોક્ષ મલે છે.

૬વી રીતે પરમ જૈની ૬વા શ્રીકુમારપાલ રાજાયે સેવાણા આચાર્ય મહારાજ શ્રી હેમચંદ્રજીએ બનાવેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના સંજાતપદ્ધતિમાં શ્રીયોગશાસ્ત્રના બાર પ્રકાશમાંના બીજા પ્રકાશનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

શ્રી જિનાયનમ:

તૃતીય: પ્રકાશ: પ્રારબ્ધતે.

હવે અણુવ્રતના વર્ણન પછી ગુણવ્રતોનો અવસર છે. તેથી પેહેલાં હવે ગુણવ્રતોનું વર્ણન કરે છે.

દશસ્વપિ કૃતા દિક્ષુ, યત્ર સીમા ન લંઘ્યતે ॥

સ્થાતં દિગ્વિરતિરિતિ, પ્રથમં તજ્જુણવ્રતં ॥ ૧ ॥

અર્થ:- જેમાં દશે દિશાઓમાં કરેલી સીમા ઝલ્લંઘન ન થઈ શકે, તેને પેહેલું દિગ્વિરતિ નામનું ગુણવ્રત કહેલું છે.

ટીકા:- દશ દિશાઓ એટલે, ઈશ્વરી (પૂર્વ) આગ્નેયી, (અગ્નિકોણ) ચામ્યા, (દક્ષિણ) નૈઋતી, વારૂણી, પશ્ચિમ, વાયવ્યા, કૌવેરી (ઉત્તર) ऐशानी, નાગી, તથા બ્રાહ્મી. તેઓને વિષે, અથવા તેઓમાંથી એક દિશાને વિષે પણ કરેલી સીમા, જે વ્રત હોતે ઠતે ઝલ્લંઘાતી નથી, તેને પેહેલું ગુણવ્રત કહે છે. અને તે વ્રત અણુવ્રતના ઉપકારમાટે છે. વલી તેને દિગ્વિરતિવ્રત પણ કહે છે. હવે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, અણુવ્રત તો પાપસ્થાનોની વિરતિરૂપ છે, પણ આ દિગ્વ્રતમાં કયા પાપસ્થાનકની નિવૃત્તિ થાય છે? તેને માટે કહે છે, આ વ્રતમાં પણ પાપસ્થાનકોની નિવૃત્તિ છે. અને તેજ હવે કહે છે

ચરાચરાણાં જીવાનાં, વિમર્દનનિવર્તનાત્ ॥

તત્તાયોગોલકલ્પસ્ય, સદૃત્તં ગૃહ્ણીણોઽપ્યદઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:- તપેલા લોહંડના ગોલા સરલા (કારણ કે,) ગૃહસ્થ યાત્રા-

અર્થ:- મધપાનમાં આસક્ત થણો માણસ, ચોવટામાં પણ નમ્ર થ-
ઈને પડે છે, તથા પોતાના રાજ્યઝોહાદિક મૂઢ અન્નિપ્રાયોને પણ લીલા-
માત્રમાં પ્રગટ કરી દે છે.

વારુણીપાનતો યાંતિ, કાંતિકીર્તિમતિશ્રિયઃ ॥

વિચિત્રાશ્ચિત્રરચના, વિલુત્ત્કઙ્ગલાદિવ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- મદિરાપાનથી કાંતિ, કીર્તિ, મતિ (બુદ્ધિ) તથા લક્ષ્મી પણ
ચાલી જાય છે, કોની પેઠે, તો કે, કાજલ ચોપડ્યાથી જેમ વિચિત્ર પ્ર-
કારની ચિત્રરચના તેમ.

નૂતાર્તવન્નરીનર્તિ, રારટીતિ સશોકવત્ ॥

દાહજ્વરાર્તવદ્ નૂમૌ, સુરાપો લોલુવીતિ ચ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- મદિરાપાન કરનારો માણસ, નૂત વલગેલાની પેઠે નાચે છે,
શોકવાલાની પેઠે અત્યંત રહે છે, તથા દાહજ્વરથી પીડિત થણાની પેઠે
પૃથ્વીપર લોલ્યા કરે છે.

વિદધત્યંગશૈથિલ્યં, ગ્લાપયંતીંઙિયાણિ ચ ॥

મૂર્ઘામતુઘાં યઠંતી, હાલા હાલાહલોપમા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- ફેરતુલ્ય એવી મદિરા, અંગને શિથિલ કરે છે, ઇંઙિયોને નિ-
ર્વલ કરે છે, તથા અત્યંત મૂર્ઘા આપે છે.

વિવેકઃ સંયમો જ્ઞાનં, સત્યં શૌચં દયા ક્ષમા ॥

મદ્યાત્પ્રલીયતે સર્વે, તૃણ્યા વહ્લિકણાદિવ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- મધપાનથી વિવેક, સંયમ, જ્ઞાન, સત્ય, પવિત્રતા, દયા તથા
ક્ષમા પણ, અગ્નિના કણીઆથી જેમ ઘાંસનો સમૂહ તેમ નાશ પામે છે.

દોષાણાં કારણં મદ્યં, મદ્યં કારણમાપદાં ॥

રોગાતુર ઇવાપથ્યં, તસ્માન્મદ્યં વિવર્જયેત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- મધ છે તે ચોરી, પારદારિક આદિક દોષોના કારણરૂપ છે;
તેમ વધવંધનાદિક આપદાર્ઠનું પણ કારણ છે; માટે રોગી જેમ કુપથ્યને
તેમ, મધનો ત્યાગ કરવો.

વલી તે મધમાં કેટલાક જંતુડ પળ પેદા થાય છે, માટે જીવહિંસા થકી વીતા પ્રણીયેં કદી પળ તે પીવું નહીં. વલી મધપાન કરનારો માણસ દીધેલાને નહીં દીધેલું ઇત્યાદિ હમેશાં વિપરીતજ જાણ કહ્યા કરે છે; વલી તે વધવંધન આદિકનો જય નહીં રાખતાં ઘરમાંથી, વહારથી. અથવા માર્ગમાં પળ શંકારહિત ચોરી કરે છે, વલી તેવો માણસ વાલિકા, યુવાન, વૃદ્ધ, ચંડાલણી વિગેરે પરસ્ત્રીને પળ જોગવે છે. વલી શાસ્ત્રોમાં પળ સંજ્ઞલાય છે કે મધ્યાંધ થયેલા સાંવકુમારેં કુલનો નાશ કરાવી પિતાની નગરીને પળ વાલી નચાવી. વલી તેવા માણસને મદિરાથી પળ કદી સંતોષ વલતોજ નથી. વલી અન્ય દર્શનીડળ પળ પુરાણ આદિકમાં મધનો નિષેધ કયોં છે.

દ્વે માંસના દોષો દેખાડે છે.

ચિત્ત્યાદિપતિ યો માંસં, પ્રાણિપ્રાણાપહારતઃ ॥

ઉન્મૂલયત્યનો મૂલં, દયાશ્યં ધર્મશાશ્વિનઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— પ્રાણીડના પ્રાણોનો નાશ કરીને જે માણસ માંસવું નહાણ પચાવે છે તે, તે માણસ, ધર્મરૂપી વૃક્ષના દયા નામનાં મૂલને, મૃત્યુ માંથી ઉમેટી નામે છે.

અશર્તીયત્ત મદા માંસં, દયાં યો દિ ચિર્કીર્પતિ ॥

જ્યહતિ જ્યહતે વહ્નીં, મરોપયિતુમિત્તિ ॥ ૧૭ ॥

૧૬— જે માણસ જ્ઞેમાં માંસ પાવોં થકો, દયા કરવાને ઈં છે. માણસ વહ્નીં અશિર્મં વેદીને મેલવાને ઈં છે.

૧૭— અશર્તી કોઈ મેં કો કો. પ્રાણીડનાં થાત કરનાર કોઈ વીના જ્યહતિ કોઈ ઈં જો જોય. મરોપેમાં દિંમાં કોને યા છે.

શાસ્ત્ર દિવેત્ત મંદામં

આ ॥

મુદેત્ત મુદેત્ત ચ મુદેત્ત

॥ ૧૮ ॥

મુદેત્ત મુદેત્ત મુદેત્ત મુદેત્ત

મુદેત્ત મુદેત્ત

મુદેત્ત મુદેત્ત મુદેત્ત મુદેત્ત

મુદેત્ત મુદેત્ત

દેનાર એ સઘલા હિંસકો છે, કેમ કે મનુ (મનુસ્મૃતિના કરનાર) પણ કહે છે કે.

અનુમંતા વિશસિતા, નિહંતા ક્રયવિક્રયી ॥

સંસ્કર્તા ચોપહર્તા ચ, શ્વાદકશ્ચેતિ ઘાતકાઃ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:- હિંસાની અથવા માંસની અનુમોદના કરનાર. દુળેલા પ્રાણીના શ્રંગના જાગો કરનાર, હણનાર, માંસનો વેપાર કરનાર, માંસને પકાવનાર, માંસને પીરસનાર, તથા શ્વાનાર એ સઘલાઈને હિંસક જાણ્યા.

બલી વીજો પણ મનુએ કહેલો શ્લોક કહે છે.

નાકૃત્વા પ્રાણિનાં હિંસાં, માંસમુત્પદ્યતે કચિન ॥

ન ચ પ્રાણિવધઃ સ્વર્ગ્ય, સ્તસ્માન્માંસં વિવર્જયન્ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:- પ્રાણિની હિંસા કર્યાવિના માંસ. કોઈ પણ રીતે નથી તૈયાર કરતું નથી, અને પ્રાણિની જે હિંસા. તે સ્વર્ગ પ્રાપ્તારી નથી. માંસ માંસનો ત્યાગ કરવો.

હવે અન્યના પરિહાર કરીને માંસજાણકનેજ હિંસક પણ કહેવાય છે.

યે નહ્યંત્યન્યપલં, સ્વકીયપલપુષ્ટયે ॥

ત એવ ઘાતકા યજ્ઞ. વધકો નહાવે દિના ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:- જે માણસો. પોતાનાં માંસની પુષ્ટિ માટે. પક્ષીનાં માંસને રાંધણ કરે છે. તે માણસોજ સ્વેચ્છા તો હિંસકો છે. જાણતાં કે માંસ માંસનારવિના વધ કરનાર તો હોયજ ક્યાંપી? પતી સિદ્ધાંતમાં પણ કહે છે.

દંતૂણં પરપાણે. અપ્પાણં જે પુણંતિ નપ્પાણં ॥

અપ્પાણં દિવસાણં. કણ નામંતિ અપ્પાણં ॥ ૧ ॥

હવે તેજ શરીરની હુણ્ણતા દેખાડે છે.

મિષ્ટાન્નાન્યપિ વિષ્ટાન્ના. વસ્તુતાન્યપિ સ્વસ્તાન્ના ॥

સ્વુર્થસ્મિન્નંગયસ્વાન્વ. સુતે કાઃ પાદનામ્બેન્ ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:- જે શરીરની શંદર. નિષ્ઠ નિષ્ઠ રહ્યાં રહ્યાં નહિ. પણ વિષ્ટા.

રૂપ થાય છે, તથા અમૃત કેતાં પાણી આદિક પણ મૂત્રરૂપ થાય છે. એવા આ શરીરને માટે કોણ પાપ કરી શકે ?

હવે “ માંસ જઘ્ણમાં દોષ નથી ” એવું જેઝ કહે છે, તેઝને નિંદતા થકા કહે છે.

માંસાશને ન દોષોઽસ્તી, ત્યુચ્યતે યૈર્હરાત્મજિઃ ॥

વ્યાધગૃધ્રવૃકવ્યાઘ્ર, શૃગાલાસ્તૈર્ગુરુકૃતાઃ ॥ ૨૫ ॥

અર્થઃ— “ માંસજઘ્ણમાં દોષ નથી ” એમ જે હુરાત્માઝ કહે છે, તેઝે, શિકારિ, ગીધ, શિયાલ, વાઘ વિગેરેને પોતાના ગુરુરૂપ કર્યા છે; કારણ કે, તેઝવિના વિજા કોણ તેઝને તેમ કરવાનો ઉપદેશ કરે ?

હવે નિરુક્તવલ્લેં કરીને માંસનું પરિહારપણું કહે છે.

માંસજઘ્ણયિતાઽમુત્ર, યસ્ય માંસમિહાદ્યહં ॥

એતન્માંસસ્ય માંસત્વે, નિરુક્તિં મનુરબ્રવીત્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ— જેના માંસને હું આ લોકમાં જઘ્ણ કરું તું તે પરલોકા મને જઘ્ણ કરશે એવી રીતનો માંસ શબ્દનો નિરુક્તિપૂર્વક અર્થ મનુ પણ કહેલો છે. અર્થાત્ “ માંસ જઘ્ણયિતા ” મને તે ખાશે.

હવે માંસજઘ્ણના મહાદોષને કહે છે,

માંસાસ્વાદનલુબ્ધસ્ય, દેહિનં દેહિનંપ્રતિ ॥

હંતું પ્રવર્તતે બુદ્ધિઃ, શાકિન્યા ઇવ હૃદિયઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થઃ— માંસના સ્વાદમાં લુબ્ધ થાણા હૃદ્યુદ્ધિની બુદ્ધિ શાકણીની જે છે, દરેક પ્રાણીને મારવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

હવે માંસજઘ્ણનો દોષ દેખાડે છે.

યે જઘ્ણયંતિ પિશિતં, દિવ્યજ્ઞોજ્યેષુ સત્સ્વપિ ॥

સુધારમં પરિવ્યજ્ય, યંજતે તે દલાદલં ॥ ૨૮ ॥

અર્થ જે માણસો, વૃધપાક, શીશુંડ, ઘડી, લાડુ, ઘેવર, પુરણપોલી, વાં. ગોઝ, ગ્વાંડ, માકર, ડાક, આંવાં, કેલાં, દાદિમ, નારંગી, જવજુર, વિગેરે દિવ્ય જ્ઞાનનો દ્વાને ઝને પણ, તેઝને તજીને, મહાહુર્ગધવાલા માંસનું જઘ્ણ કરે છે. તે માણસો અમૃતગ્મને તજીને જેઝનું જોજન કરે છે.

કેમ કે, એક વાલક પળ પથ્થર ઢોડીને સુવર્ણને ઝંગીકાર કરશે; માટે માંસજઠ્ઠકોને તો વાલકોથી પળ મૂર્ખ જાણવા.

હવે વલી વીજા પ્રકારથી પળ, માંસજઠ્ઠણના દોષો કહે છે.

ન ધર્મો નિર્દયસ્યાસ્તિ, પલાદસ્ય કુતો દયા ॥

પલ્લુબ્ધો ન તદ્વેત્તિ, વિદ્યાધોપદિશેન્નહિ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- નિર્દય માણસને ધર્મ હોતો નથી, અને માંસજઠ્ઠકને દયા ક્યાંથી હોય ? (કારણ કે, માંસજઠ્ઠક પળ હિંસકજ છે) વલી માંસનો લુબ્ધ માણસ ધર્મ અથવા દયાને જાણતો પળ નથી; અને કદાચ જાણે, તો પળ તે કોઈને પળ તેનો ઉપદેશ દેઈ શકતો નથી. (કેમ કે, પોતે જ્યારે માંસમાં લુબ્ધ હોય, ત્યારે તે એમજ ધારે કે, સઘલા માણસો મારાજેવાજ થાય તો સારું, એવોજ તે વિચાર કર્યા કરે; અને તેથી જાણતાં ઠતાં પળ, તેના ત્યાગમાટે તે કોઈને પળ ઉપદેશ કરી શકતો નથી.)

હવે માંસજઠ્ઠકોની મૂઢતાને દેખાડે છે.

કેચિન્માંસં મહામોહા, દશ્નંતિ ન પરં સ્વયં ॥

દેવપિત્રતિથિચ્ચોઽપિ, કલ્પયંતિ યદૂચિરે ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:- કુશાશ્વોથી ઠગાણલા કેટલાક માણસો, મહામોહથી, પોતેજ માંસ ખાય છે, ઇટલુંજ નહીં, પળ દેવ, પિતૃ અને અતિથિર્ઞપ્રત્યે પળ માંસને કલ્પે છે. કારણ કે, તે અન્ય ધર્મના પળ શાસ્ત્રકારો કહે છે કે,

ક્રીત્વા સ્વયં વાપ્યુત્પાદ્ય, પરોપહતમેવ વા ॥

દેવાન્ પિતૃન્ સમચ્ચર્ચ્ય, શ્વાદન્ માંસં ન હૃણ્યતિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- વેચાતું લેઈને, અથવા પોતે પેદા કરીને, અથવા કોઈએ આપેલા માંસથી, દેવ, અને પિતૃને પૂજીને, તે માંસ ખાતાં થકાં દોષ નથી. એમ અન્ય દર્શનીર્ઞનો મત છે.

ટીકા:-વેચાતું લેવું, ઇટલે પારાધી અથવા પહિર્ઞ પાલનારા પાસેથી લેવું તે. પળ કસાઈને ત્યાંથી લેવું નહીં. કારણ કે તેવું માંસ દેવપૂજા આદિકમાં સ્વપ લાગતું નથી. હવે પોતે પેદા કરવું, ઇટલે વ્રાહ્મણ જિહ્વા માગીને લાવે, અને કૃત્રિય શિકાર કરીને લાવે; અથવા કોઈએ આપેલા માંસથી દેવ, પિતૃ, અને અતિથિની જ્ઞાતિ કરીને ખાવામાં દોષ નથી; એમ

મનુ કહે છે. પણ તે કેવું મોહનું વિજૃંબિત છે. કારણ કે, જ્યારે માણસે પોતેજ માંસ ખાવું અનુચિત છે, તો દેવાદિકોને તે આપવું, તે તો સર્વથા જ અનુચિત છે. વલી તે દેવો તો ધાતુરહિત શરીરવાલા, અને કવલઆદારવિનાના છે, ત્યારે તેડ માંસજક્ષણ શી રીતે કરી શકશે? વલી પિતૃડ પણ પોતેજ કરેલાં કર્મોને અનુસારેં ફલાદિક જોગવે છે, અને તેથી કરીને તેડ કંદ પુત્રાદિકેં કરેલા શુભ કાર્યોનું પણ ફલ જ્યારે જોગવી શકતા નથી, ત્યારે માંસાદિક આપવારૂપ દુષ્કર્મ તેને તે શી રીતે જોગવી શકશે? વલી સત્કાર કરવાને લાયક એવા અતિથિડ પ્રત્યે જે માંસ આપવું, તે પણ મદ્ય અનર્ચનેમાટે ધાય છે. વલી કોઈ શંકા કરે કે, તેમ કરવું શ્રુતિને આધારે છે. માટે તેમાં કંદ દોષ નથી. તો તેને માટે કહે છે કે, તે શ્રુતિ ના જન્માગડ કંદ પ્રમાણિક ગણાય તેવા નથી. કેમકે, તેડયે તો ગાયનો ગરમ, દુદાનોની પ્રજા, ચક્રા આદિકનો વધ સર્ગને દેનારો છે. એમ કહું છે. અને તે જાન તો ગરમનગિન છે. માટે યથી રીતના શ્રુતિકારકોપર શી રીતે પ્રજા કરી ગણાય?

તેને મંત્રી નોડ સંતા કરે કે, મનુના કહેવા પ્રમાણે મંત્રથી સંસ્કાર કરેલા ગાય, તેમ ઘાણનો નથી. તેમ મંત્રથી સંસ્કાર કરેલું માંસ ચામડાં પણ તેડ દોષ નથી. તેને માટે કહે છે.

મંત્રમંત્રનમન્યયા. વ્યવાસ્પમપિ નો પલં ॥

મંત્રેભિરિતિત્ત્રાય. લાલાદ્દલાલ્યાંડપિ દિ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ - વહવા વાળા જેટલું અલ્પ માંસ. પણ મંત્રથી સંસ્કાર, કરેલું માંસ તેડ : જાણ કે તેડ, સત્કારાદિક શુર્ગનિ મંત્રે ને. વલી ને લાગુ પડે જાણ કે તેડને પણ પણ સ્વમાત્ર ચાવાથી મન્ય થાય ને.

હવે સંસ્કાર કર્યાં દોષને દર્શાવેલા કાળા પ્રજા કહે ને.

મદ્ય મંત્રિત્ત્રાયંતં સંતુગંતાનદ્વિતં ॥

સાચાદિતિ મંત્રેભિરિતિ. સંતુગંતાનદિતિ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ - મંત્રી જેને સંસ્કાર કરેલા માંસ તેડ : જાણ કે તેડ, સત્કારાદિક શુર્ગનિ મંત્રે ને. વલી ને લાગુ પડે જાણ કે તેડને પણ પણ સ્વમાત્ર ચાવાથી મન્ય થાય ને.

ને. કયો વૃક્ષિમાન્ માણસ જઘ્ણ કરે? કારણ કે સિદ્ધાંતમાં પણ કહ્યું છે કે,
આમાસુઅપક્વાસુઅ, વિપદ્વમણાસુ મંસપેસીસુ ॥

મયયં વિચલ્લવાનં, જણિનં, નિગોયજીવાણં ॥ ૩૪ ॥

માટે માંસલુચ્છક. નાસ્તિક. અને કુશાસ્ત્રકારોયેં ફક્ત પોતાની મૂર્ખતા
દનાવવા માટે માંસજઘ્ણ કહેલું છે. માટે પરના માંસથી જે પોતાના માં-
સની પુષ્ટિ કરવાને ઇચ્છે છે. તેના જેવો નિર્દય કોઈ પણ નથી. માંસજઘ્ણકો
કરતાં તો. પોતાના શરીરપર માણસની વિદ્યાનું લેપન કરતો, એવો હુકર
પણ સારો. અરે! અધમ એવા બ્રાહ્મણો, પોતાનો ધર્મ શૌચ ગણે છે, ઠતાં
સાત ધાતુવાલા શરીરમાં उत्पन्न પણે માંસ તો જઘ્ણ કરે છે. વલી જે
જહો. માંસને પ્રાણીનું અંગ કહીને જાત આદિકની પેઠે ખાવાનું કહે છે,
ત્યારેં તેડ તેનાં મૂત્ર આદિકને પણ પ્રાણીનું અંગ માનીને, શા માટે જ-
ઘ્ણ કરતા નથી? માટે પ્રાણીનના અંગરૂપ જે શંખાદિક તેને પવિત્ર મા-
નેલા છે: પણ હાડકાંને કંઈ પવિત્ર માન્યાં નથી; અને તેથી જાત આદિ-
કને નદયમાં ગણ્યાં છે, અને માંસને તો અજઘ્ણ ગણ્યું છે. માટે જે માણ-
સ માંસ અને જાત વસ્ત્રેને પ્રાણીનનાં અંગરૂપ લેખીને તુલ્ય ગણે છે, તે મા-
ણસ સ્ત્રીપણાં તરિકે, માતા અને પોતાની સ્ત્રીને સરસી રીતેં કેમ અંગી-
કાર કરતો નથી?

હવે માખણના જઘ્ણના દોષો કહે છે.

અંતર્મુદૂર્ત્તાપરતઃ સુસૂદ્ધમા જંતુરાશયઃ ॥

યત્ર મૂર્ધ્વંતિ તન્નાયં, નવનીતં વિવેકિન્નિઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ— માખણમાં અંતર્મુદૂર્ત્તના કાલ પઠી અત્યંત સૂદ્ધમા જંતુનની ઉ-
ત્પત્તિ થાય છે, માટે વિવેકી માણસોયે તે માખણ ખાવું હાયક નથી.

વલી તેજ અર્થ દેખાડે છે.

एकस्यापि द्वि जीवस्य, हिंसने किमघं भवेत् ॥

जंतुजातमयं तत्को, नवनीतं निषेवते ॥ ૩૬ ॥

અર્થઃ— એક જીવની હિંસામાં પણ, જેનું વર્ણન ન થઈ શકે, તેટલું પાપ
જ્યારેં થાય છે, ત્યારેં, જેમાં અસંખ્યાતા જંતુન જરેલા છે, એવું માખણ
કોણ જઘ્ણ કરે?

हवे मधनां दूषणो देखाडे ठे.

अनेकजंतुसंघात, निघातनसमुद्भवं ॥

जुगुप्सनीयं लालावत् कः स्वादयति माक्षिकं ॥ ३७ ॥

अर्थः—अनेक जंतुजना समूहना नाशथी उत्पन्न थएलुं, (ए परलो-
कसंवंधि दोष जाणवो.) तथा लालनी पेठे निंदनीय, (ए आ लोकसं-
वंधि दोष जाणवो) एवा मधनुं कोण नक्षण करे ?

हवे मध नक्षण करनारना पापीपणाने देखाडे ठे.

नक्षयन् माक्षिकं क्षुद्रजंतुलक्षयोद्भवं ॥

स्तोकजंतुनिहत्यः, सौनिकेभ्योऽतिरिच्यते ॥ ३८ ॥

अर्थः—लाखो क्षुद्र जंतुजं जेनी अंदर उत्पन्न थाय ठे, एवा मधने खा-
नारो माणस. थोडा जंतुजने मारनार एवा खाटकीथी पण वधारे पापिष्ठे.

हवे उछिष्ट (एठा) जोजनने तजनारा, एवा जे अन्य दर्शनीउं, ते-
उने पण मधनक्षण नहीं करवुं जोश्यें, ते युक्तिथी देखाडे ठे.

एकैककुसुमक्रोडा, जसमापीय मक्षिकाः ॥

यधमंति मधूच्छिष्टं, तदश्नंति न धार्मिकाः ॥ ३९ ॥

अर्थः—एक पुष्पना मध्यभागमांथी मकरंदने पीने, माखीउं, तेने पावुं
वसीने. मध वनावे ठे, ते मधने धार्मिक. एवा जे अन्य दर्शनीउं, तेउंथे पण
खावुं न जोश्यें कारण के तेउंनो धर्म पण एतुं जोजन नहीं खावानो ठे.
हवे रोग आदिकना कारणमाटे पण मध नहीं खावुं तेने माटे कहे ठे.

आप्योपधकृते जग्धं, मधु श्वध्रनिबंधनं ॥

नक्षितः प्राणनाशाय, कालकूटकणोऽपि हि ॥ ४० ॥

अर्थः—ओपधमाटे स्वाधेवुं मध पण, नशकना कारणरूप ठे. केस के
उगनुं एक बिंदु पण स्वाधार्थी प्राणनो नाश थाय ठे.

हवे अही कोठ कहे के. मधु. धाम्य निगेरेनी पेठे मध पण मीवुं
ठे. माटे ते शमाटे न खावुं ? तेने माटे कहे ठे.

मधुनाऽपि माधुर्यं मयोधि रूढां न्यने ॥

आमाद्यं यदान्यादा, निरं नश्ववेदनाः ॥ ४० ॥

અર્થ:-“તે મધમાં પણ મિઠાશ છે.” એમ મૂર્ખ હોય. તે વોલે છે, કારણ કે તે મિઠાશ, ઘાત વ્યવહારથી છે. પરમાર્થથી નથી; કારણ કે, મધના ચ્વાદથી તો લાંબા કાલનુધિ નરકની વેદનાઈ સેવવી પડે છે, માટે પરિણામે તે કલતુંજ છે.

હવે પવિત્રપણાથી અર્પાત્ મધને પવિત્ર લેખીને, જેઈ તેને દેવસ્નાનમાં ઉપયોગી માને છે. તેની દાંતી કરતા ચકા કહે છે.

મહિકામુખનિષ્ઠૂતં, જંતુઘાતોઞ્ચં મધુ ॥

અહો પવિત્રં મન્વાના, દેવસ્નાને પ્રયુંજતે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:- માખિયોના મુખમાંથી થુંકાણું. તથા પ્રાણીર્જના ઘાતથી ઉત્પન્ન પણ્ણા મધને. પવિત્ર માનતા ચકા મહાદેવ આદિક દેવોના સ્નાનમાં. તેનો ઉપયોગ કરે છે. તે કેવું હાસ્યજનક છે. જેમ.

કરન્નાણાં વિવાહે તુ, રાસન્નાસ્તત્ર ગાયકાઃ ॥

પરસ્પરં પ્રશંસંતિ, અહો રૂપમહો ધ્વનિઃ ॥ ૧ ॥

ઁંટોનો વિવાહ હોતે ઠતે, ગધેડાઈ ગાવા માંડે છે; અને તેમાં પઢી પરસ્પર એક ઘીજાનાં વચાણ કરે છે, ત્યારે ગધેડાઈ ઁંટોને કહે છે કે, અહો ! શું તમારું લાવણ્યમય રૂપ છે !!! તથા ઁંટો ગધેડાઈને કહે છે કે ! અહો ! શું તમારો મધુર સ્વર છે ! તેના જેવું આ પણ હાસ્યજનક છે કેમ કે નિંચ એવું જે માખિયોનું થુંક, તેણે કરીને દેવોનું સ્નાન કરવું !!! એ કેવું હાસ્યજનક છે !!!

હવે પાંચે ઁંડુંવરના દોષો કહે છે.

ઁંડુંવરવટપ્લહ્લ, કાકોડુંવરશાખિનાં ॥

પિપ્પલસ્ય ચ નાશ્રીયા, ત્ફલં કૃમિકુલાકુલં ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:- ઁંડુંવર, વડ, પ્લહ્લ, કાકોડુંવરિકા, તથા પિપ્પલ, એ પાંચે ઁંડુંવરનાં ફલો, નહીં ળાવાં, કેમકે તેમાં અસંખ્યાતા જીવો હોય છે. (અન્યદર્શનીર્જયે પણ તેઈમાં જીવો માનેલા છે.)

હવે તે પાંચે ઁંડુંવરનો જેઈયે ત્યાગ કર્યો છે, તેઈની સ્તુતિ કરે છે.

અપ્રાપ્તુવન્નન્યન્નદ્ય, મપિ જ્ઞામોવુન્નુદ્ય ॥

ન નદ્યતિ પુણ્યાત્મા, પંચોડુંવરજં ફલં ॥ ૪૩ ॥

अर्थः— डुकाल आदिकना सबवथी खुख्यो माणस पण जे, उपर कहेलां पांचे उडुंबरोनां फलने खातो नथी तेने पवित्र आत्मावालो जाणवो. हवे अनंतकायना नियमने त्रण श्लोकोथी देखाडे ठे.

आर्चः कंदः समग्रोऽपि, सर्वः किशलयोऽपि च ॥

स्तुही लवणवृद्धत्वक्, कुमारी गिरिकर्णिका ॥ ४४ ॥

शतावरी विरूढानि, गडूची कोमलाम्लिका ॥

पट्टयंकोऽमृतवल्ली च, वल्लःशूकरसंज्ञितः ॥ ४५ ॥

अनंतकायाः सूत्रोक्ता, अपरेपि कृपापरैः ॥

मिथ्यादृशामविज्ञाता, वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ ४६ ॥

अर्थः— लीली एवी कंदनी सघली जातिउं; एटले लीळुं आडु, सूरण, बटेटां विगेरे. तथा सघली वनस्पतिउंना किसलय. स्तुही एटले वळानुं वृद्ध. लवण नामना वृद्धनी ठाल. कुमारी एटले कुंवार. गिरिकर्णिका एटले एक जातनी वेलडी. शतावरी एटले पण एक जातनी वेलडी. विरूढ एटले उगेला शणगा वा अंकुरोवाला मग, अडद, चणा उंला वटाणा वाल विगेरे छिदलना अंकुराउं. गडूची एटले लीलीगलो वा एक जातनी वेलडी. कोमल आंवली एटले ज्यांसुधि अंदर ठलीउं न थयो होय, त्यांसुधीनुं आंवलीनुं फल. पट्टयंक एटले शाकनी जाति ठे. अमृतवल्ली केतां एक जातनी वेलडी. शूकरवल्ली नामनी वनस्पति. ए सघला अनंतकायो, आर्यप्रसिद्ध ठे. तथा म्लेच्छप्रसिद्ध बीजां पण अनंतकायो, जीवाजिगम सूत्रमां कहेलां ठे; ते अनंतकायोने दयाळु श्रावकोए तजवां आ सघला अनंतकायो मिथ्यात्विउं मानता नथी, केम के तेउ वनस्पतिने पण जीवरिके मानता नथी, त्यारें अनंतकायनी तो वातज शुं करवी?

हवे अजाण्यां फलो पण न खावां तेने माटे कहे ठे.

स्वयं परेण वा ज्ञातं, फलमद्याधिशारदः ॥

निषिद्धे विषफले वा, माऽनूदस्य प्रवर्त्तनं ॥ ४७ ॥

अर्थः— पोते अथवा परें जाणेलों, एवां फलनुं पंडितें नदण करवुं; पण तेणें अजाण्युं फल खावुं नहीं; केमके, तेम कर्याथी, निषिद्ध करेलों, अथवा जेरी फलमां तेनी खावारूपें प्रवृत्ति थड शकशे नहीं.

હવે રાત્રિજોજનના નિષેધમાટે કહે છે.

અન્નં પ્રેતપિશાચાદ્યેઃ, સંચરદ્વિર્નિરંકુશૈઃ ॥

ઉચ્છિષ્ટં ક્રિયતે યત્ર, તત્ર નાદ્યા દિનાત્પયે ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:- રાત્રિવચતે, પ્રેત, પિશાચ રાક્ષસો વિગેરે, નિશાચરો સ્વહંદ રી-
તેં જમીને, જોજનને પોતાના સ્પર્શ આદિકથી ઉચ્છિષ્ટ કરેલે એવા રાત્રિના
તમયે. જોજન નહીં કરવું.

ઘોરાંધકારરુદ્ધાદ્યૈઃ પતંતો યત્ર જંતવઃ ॥

નૈવ જોજ્યે નિરીક્ષ્યંતે, તત્ર યુજીત કોનિશિ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:- ઘોર અંધકારથી રંધાણું છે, જોવાપણું જેઝનું, એવા માણસોએ
જોજનમાં પડતા જંતુર્ડ પણ જોઈ શકાતા નથી; માટે એવી રાત્રિને-
વિષે કોણ જોજન કરેં?

હવે રાત્રિજોજનથી ઉત્પન્ન થતા દોષોને ત્રણ શ્લોકોએ કરીને દેખાડે છે.

મેઘાં પિપીલિકા હંતિ, યૂકા કુર્યાંજ્જલોદરં ॥

કુરુતે મદ્ધિકા વાંતિં કુષ્ટં રોગં ચ કોલિકઃ ॥ ૫૦ ॥

કંટકોદારુલ્લંઘં ચ, વિતનોતિ ગલવ્યથાં ॥

વ્યંજનાંતર્નિપતિત, સ્તાલુ વિશ્વયતિ દૃશ્ચિકઃ ॥ ૫૧ ॥

વિલગ્નશ્ચ ગલે વાલઃ, સ્વરજંગાય જાયતે ॥

ઇત્યાદયો દૃષ્ટદોષાઃ, સર્વેષાં નિશિ જોજને ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:- જોજનની અંદર કીડી આવે, તો બુદ્ધિ નાશ પામે, ઝું, જલો-
દર કરે; માછી, વમન કરે, કરોલીઝ, કુષ્ઠરોગ કરે, કાંટો અથવા લાકડા-
નો કટકો, ગલામાં ડુલાવો કરે, શાક આદિકમાં આવેલો વીંઠી તાલ-
વું વીંધે (વીંઠીના આકારની શાકજાડી થાય છે, અને તેની અંદર વીંઠી
આવી જવાથી માલુમ પડતો નથી.) વલી ગલામાં વાલ આવી જવાથી
સ્વરજંગ થાય છે, એવી રીતના રાત્રિજોજનના દોષો મિથ્યાત્વિર્જને પણ
નજરે દેખાય છે. વલી રાત્રિજોજનથી પાણી આદિક ઢોલાવાને સવલે
ઠકાય જીવની પણ હત્યા થાય છે.

इदं श्रद्धां कोऽशंका करे के, जेमां कंश्च जाजन आदिक धोवां न पडे
श्रयत्र रात्रिण रस्तोऽप्य करवी न पडे. एवा तैयार लाडु, तथा खजुर
आदिक मेवा खावासां रात्रिण शुं दोष ठे? तेने माटे कहे ठे.

नात्रैतद्य नूद्धमजंतुनि, निश्चयात्प्राशुकान्यपि ॥

अप्युचत्केवलज्ञानै, नादृतं यन्निशाशनं ॥ ५३ ॥

अर्थ:- रात्रियें, जोवाने अशक्य एवा कंशुआ आदिक ठे सूक्ष्म जं-
तुई जेनीं अंजन एवां, प्राशुक लाडु, फल आदिक पण नहीं रागां, कार-
ण के, नूद्धम अर्थ ठे, केवलज्ञान जेने, एवाउयें पण रात्रिजोजन श्रंगी-
नाम नर नर्या, (जेमके नेत्र तैमां जंतुउना संजाने जोइ रह्या ठे.) नि-
शाशनं नाम रात्रि में पण नेमज करूं ठे.

अर्थ:- रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो पण रात्रिजोजननो निषेध करे ठे.

यमैर्निद्रा नैतीति, कदाचन दिनात्यये ॥

यथा नपि निशानां ग्यं यदनो ग्यं प्रचक्षते ॥ ५४ ॥

अर्थ:- रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कोइ समयते पण रात्रिण जोत्रन
उपरांत रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कदाचन दिनात्यये पण रात्रिजोजननो निषेध करे ठे.
यथा नपि निशानां ग्यं यदनो ग्यं प्रचक्षते ॥ ५४ ॥

नपि नैवेद्यों नपि भित्तियेद्विदो विदुः ॥

नपि नैवेद्यों नपि भित्तियेद्विदो विदुः ॥ ५५ ॥

अर्थ:- रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कोइ समयते पण रात्रिण जोत्रन
उपरांत रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कदाचन दिनात्यये पण रात्रिजोजननो निषेध करे ठे.
नपि नैवेद्यों नपि भित्तियेद्विदो विदुः ॥ ५५ ॥

नपि नैवेद्यों नपि भित्तियेद्विदो विदुः ॥ ५६ ॥

नपि नैवेद्यों नपि भित्तियेद्विदो विदुः ॥ ५६ ॥

अर्थ:- रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कोइ समयते पण रात्रिण जोत्रन
उपरांत रात्रि में नीतिना मत प्रमाणो, कदाचन दिनात्यये पण रात्रिजोजननो निषेध करे ठे.

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, “ નક્ત્ત્વોજન ” તો કલ્યાણકારી છે, અને તેતો રાત્રિશિવાય થઈ શકે નહીં; તેને માટે કહે છે કે, “ નક્ત ” શબ્દનો અર્થ જાણ્યાવિના એમ કહે છે. તેને માટેજ નીચેનો શ્લોક કહે છે.

દિવસસ્યાષ્ટમે જાગે, મંદીનૂતે દિવાકરે ॥

નક્તં તદ્ધિવિજાનીયા, ત્ર નક્તં નિશિ જોજનં ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:— દિવસનો આઠમો જાગ કે, જે વચ્ચે સૂર્યનું તેજ થોડું ઘટી ગયું હોય, તે વચ્ચે જે જોજન કરવું, તે “ નક્ત્ત્વોજન ” કહેવાય; પણ કંઈ “ રાત્રિજોજનને ” નક્ત્ત્વોજન ન કહેવાય. નક્ત શબ્દનો અહીં ગૌણ અર્થ કરવો; કેમ કે તેમ નહીં કરવાથી મુખ્ય અર્થને બાધા આવે છે. કારણ કે, રાત્રિજોજનનો નિષેધ અન્યદર્શનીર્ઝના શાસ્ત્રોમાં પણ કહેલો છે.

અને તે નિષેધ હવે બે શ્લોકોએ કરીને દેખાડે છે.

દેવૈસ્તુ નુક્તં પૂર્વાહ્ને મધ્યાહ્ને રૂષિજિસ્તથા ॥

અપરાહ્ને તુ પિતૃજિઃ, સાયાહ્ને દૈત્યદાનવૈઃ ॥ ૫૮ ॥

સંધ્યાયાં ચક્ષરદ્વોજિઃ, સદા નુક્તં કુલોદ્ઘ ॥

સર્વવેલાં વ્યતિક્રમ્ય, રાત્રૌ નુક્તમજોજનં ॥ યુગ્મં ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:—હે કુલોદ્ઘ, કેતાં હેયુધિષ્ઠિર, દિવસના પૂર્વ જાગમાં, દેવોએ, મધ્યાહ્ને રૂષિર્ઝ, પાઠલે પોહોરે પિતૃર્ઝ, વિકાલે (સાંજરે) દૈત્યોએ, તથા સંધ્યાવચ્ચે ચક્ષર અને રાક્ષસોએ, લાગેલું હોય છે, માટે એવી રીતે સર્વ વેલાઓને ઝલંઘીને રાત્રિયે કરેલું જોજન, “ અજોજનજ ” છે.

એવી રીતે પુરાણપ્રમાણે રાત્રિજોજનનો નિષેધ કરીને, હવે આયુર્વેદ-પ્રમાણે પણ તેનો નિષેધ કહે છે.

હન્નાજિપદ્મસંકોચ, શ્વંડરોચિરપાયતઃ ॥

અતો નક્તં ન જોક્તવ્યં, સૂક્ષ્મજીવાદનાદપિ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:— સૂર્યાસ્તપછી હૃદયપદ્મ, તથા નાજિપદ્મ વચ્ચેનો સંકોચ થાય છે, તથા સૂક્ષ્મ જીવોનું પણ અંદર જહાણ થાય છે, માટે રાત્રિ જોજન કરવું નહીં.

એવી રીતે અન્ય દર્શનીકનો સંવાદ કહ્યાવાદ આચાર્ય મહારાજ પોતાના દર્શનનું સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

સંસસક્કીવસંઘાતં, ઝુંજાના નિશિન્નોજનં ॥

રાત્તસેચ્ચો વિશિષ્યંતે, મૂઢાત્માનઃ કથં નુ તે ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:- એકઠા મલતા છે, જીવોના સમૂહ જેમાં, એવાં રાત્રિન્નોજનને ખાનારા, એવા જે મૂઢ માણસો તેડનાથી રાક્ષસોને શી રીતે જુદા પાડી શકાય ? અર્થાત્ તેડ રાક્ષસોસરખાજ છે. માટે આ મનુષ્યપણું તેમ જિનધર્મને પામીને રાત્રિન્નોજનનાં તો પચ્ચાણજ કરવાં જોઈયેં; અને તેમ જો ન કરે, તો તે, શિંગડાં અને પુંઠડાં વિનાનો પશુજ છે.

તેજ દેખાડે છે.

વાસેરે ચ રજન્યાંચ, યઃ શ્વાદન્નેવ તિષ્ઠતિ ॥

શૃંગપુઠ્ઠપરિનૃષ્ટઃ, સ્પષ્ટં સ પશુરેવ હિ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:- દિવસેં અને રાત્રિ પળ જે શાખા કર્યા કરે છે, તે સ્વેચ્છા શિંગડાં પુંઠડાં વિનાનો પશુજ છે.

હવે રાત્રિન્નોજનના પ્રત્યાખ્યાનવાલાડમાં પણ વધારે પુણ્યશાલિન કયા ? તે દેખાડે છે.

અહ્લોમુખેઽવસાને ચ, યો દે દે ઘટિકે ત્યજન્ ॥

નિશાન્નોજનદોષઙ્ગોઽશ્વાત્યસૌ પુણ્યનાજનં ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:- રાત્રિન્નોજનના દોષોને જાણનારો એવો જે માણસ, દિવસના પ્રારંભમાં, અને દિવસને અંતે પણ વધે ઘડીડને તજે છે, તેને પુણ્યશાલી જાણવો. અને તેટલામાટેજ, જયન્યથી નોકારસીનું પચ્ચાણ પણ દિવસ ઉગ્યાપછીથી એક મુદ્દત્તવારનું આગમમાં કહ્યું છે.

હવે અહીં કોઈ એમ શંકા કરે કે, હમેશાં જે દિવસનુંજ નોજન કરે છે, તેને રાત્રિન્નોજનના પચ્ચાણથી વહી શું વધારે ફલ થાય? તેને માટે કહેવું.

અકૃત્વા નિયમં દોષા, નોજનાદિનનોગ્યપિ ॥

ફલં નજેન્ન નિર્વ્યાજં, ન વૃદ્ધિર્નાપિતં વિના ॥ ૬૪ ॥

अर्थः—रात्रिचोजननो नियम कर्याविना, दिवसे जमनारने पण फल मलतुं नथी, कारण के पेहेलेथी वात कर्याविना (लौकिकमां पण) पो तानी रकमतुं व्याज मलतुं नथी.

ये वासरं परित्यज्य, रजन्यामेव जुंजते ॥

ते परित्यज्य माणिक्यं, काचमाददते जडाः ॥ ६५ ॥

अर्थः—जे माणसो दिवसने तजीने, फक्त रात्रिएज चोजन करे ठे, ते जड माणसो, माणिकने तजीने काचने ग्रहण करे ठे.

वली अहीं कोइ शंका करे के, सघली जातनो नियम तो फलवान् ठे, त्यों कोइ एवुंज नियम करे, के, मारे रात्रिएज जमवुं, अने दिवसे जमवुं नहीं, ते माणसनी शी गति थाय ? तेने माटे कहे ठे.

वासरे सति ये श्रेय, स्काम्यया निशि जुंजते ॥

ते वपंत्यूषरे क्षेत्रे, शालीन् सत्यपि पट्वले ॥ ६६ ॥

अर्थः—दिवस होते ठते पण, कल्याणनी इच्छाथी जे माणसो रात्रियें चोजन करे ठे, तेउं डांगर वाववाना क्यारा होते ठते, पण तेउंने तजी ने, उंखर (खार) जूमिवाला खेतरमां, ते डांगर वावे ठे कारण के जेथी अधर्मनी निवृत्ति थाय, एवो नियम फलवान् ठे; अने आवो नियम तो तेथी विपरीत ठे.

हवे रात्रिचोजननुं फल कहे ठे.

उलूककाकमार्जार, गृध्रशंवरशूकराः ॥

अहिवृश्चिकगोधाश्व, जायंते रात्रिचोजनात् ॥ ६७ ॥

अर्थः—रात्रिचोजन करवाथी, घुवड, कागडा बिलाडा, गीध, शंवर, उंड, सर्प, बिंदु, तथा चंदनघो, विगेरेनो अवतार आवे ठे.

हवे वनमालाना उदाहरणथी रात्रिचोजनना दोपनी महत्ताने देखाडे ठे.

श्रूयते ह्यन्यशपथा, ननादृत्यैव लक्ष्मणः ॥

निशाचोजनशपथं, कारितो वनमालया ॥ ६८ ॥

अर्थः—रामायणमां पण कहुं ठे के, वनमालाए लक्ष्मणने, बीजा सोगनो ठोडीने, रात्रिचोजनना सोगन कराव्या ठे. तेनी कथा आ प्रमाणे ठे.

एक दहाडो दशरथनो पुत्र लक्ष्मण, पिताना हुकमथी राम अने सी-
तानी साथे दक्षिण देशतरफ चाल्यो. वच्चे कर्बुर नामना नगरमां मही-
धर राजानी वनमाला नामनी कन्याने परण्यो. पढी ज्यारे रामनी साथे
पाठो ते देशांतर जवा निकल्यो, त्यारे वनमाला अत्यंत विरहातुर बह
तेथी तेणें तेणीने कहुं के, हुं रामने तेना इच्छित स्थानकें मुकी, जो
अहीं पाठो न आबुं, तो मने, प्राणातिपातादिक पापो करनारना जेही
गति मलो ? त्यारे तेणीए तेना ते सोगंद कबुल नहीं करीने, कहुं के,
जो नमो रात्रिजोजननां पञ्चखाण करो, तो हुं तमोने जवानी रजा आ-
पुं. पढी लक्ष्मण पण ते बात कबुल करीने देशांतर प्रत्ये चाल्या. एवी री-
ते वीजा सोगंदोने पडता मुकीने वनमालाए लक्ष्मणने रात्रिजोजनना
सोगंद गवनाव्या. ते वाचतसुं विशेष चरित्र ग्रंथ वधी जवाना सव-
री महीं समुं नही.

एते मण्डला लोकोंने अनुगाथी सिद्ध थाय एवं रात्रिजोजननी वि-
रतिनु पण करे ते.

एवेति विरतिं धन्यो, यः सदा निश्चिजो जनात् ॥

सोऽर्च्यं पुनरायुपश्च, म्यादवश्यमुपपितः ॥ ६१ ॥

अर्थ:- ते धन्य मण्डल हमेशां रात्रिजोजननी विरति करे ते, ते माणव
पञ्चदश, अर्च्य पुनरायुपश्चो उपवामी थाय ते.

हरे रात्रिजोजन तजवामां ते गुणो गंदेला ते, ते कंदेवानां तो अर्चा-
री इति एते सर्व एव कहे ते.

गुरुर्न देवनाम्यगो, वे गृणाः पश्मिनाऽपि नान् ॥

न सर्वदुष्टहे वृद्धि, दुपगो वक्तुर्माश्रयः ॥ ६२ ॥

अर्थ:- रात्रिजोजनने तजवामां ते गुणो गंदेला ते, तेहीने सर्व दु-
ष्ट शिवाय वेद एव ही जो वंदेनने सर्वार्थ मारी.

हरे कृपा मोक्ष सर्वो देवदेव (विनायक)
नमो नमो तेने कहे कहे ते

उपनिषत्सु नान्, विदुर्न विदुः ॥

हरे वेदविनि नान्, नान् विदुः ॥ ६३ ॥

અર્થ:- કાચા ગોરસની સાથે જેલવેલા ઈદલાદિકમાં સૂક્ષ્મ જંતુ-
ની ઉત્પત્તિ, કેવલીડે જોયેલી છે, માટે તેને વર્જવું. (આ દોષ આગ-
મગ્ન્ય છે.) અહીં આદિ શબ્દથી, પુષ્પિત થયેલા ઉદન (જાત) બી-
ના દિવસ પછીનું દહિં, તથા કુચિત એવા અન્નનું પણ ગ્રહણ કરવું.
(અર્થાત્ તેડને પણ તજવાં.)

હવે જેમાં ઘણા જંતુડાં હોય, એવાં ફલાદિકોને પણ આગમાનુસા-
રે તજવાં, તેને માટે કહે છે.

જંતુમિશ્રં ફલં પુષ્પં, પત્રં ચાન્યદપિ ત્યજેત્ ॥

સંધાનમપિ સંસક્તં, જિનધર્મપરાયણઃ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-મધુક તથા વિલિ આદિક, જંતુડાંથી મિશ્રિત થયેલાં ફલો છે,
અરણિ, શિયુ મધુક (મહુડાં) વિગેરે પુષ્પો પણ જંતુડાંથી મિશ્રિત થયેલાં
છે; વલી વર્ષા ઋતુમાં તંદુલીયક આદિ પત્રો પણ જીવાકુલ હોય છે, તેડને
દયાલુ શ્રાવકે તજવાં. વલી વીજાં પણ મૂલ આદિકનો ત્યાગ કરવો, ત-
થા આંવાં આદિકમાં (આર્દ્રાવાદ) અથવા જ્યારે જંતુડાંની પ્રાપ્તિ થા-
ય ત્યારે તેડને પણ તજવાં.

હવે જોગોપજોગનું કારણરૂપ જે ધનનું કમાવું, તે પણ જોગોપજોગજ
કહેવાય છે, માટે તેનું પણ પરિમાણ કરવું. તેનું વર્ણન અતિચાર પ્રક-
રણમાં કહેવાશે.

હવે ત્રીજા ગુણવ્રત અનર્થદંડનું ચાર શ્લોકોએ કરીને વર્ણન કરે છે.

આર્તરૌઙ્મપધ્યાનં, પાપકર્મોપદેશિતા ॥

હિંસોપકારિ દાનં ચ, પ્રમાદાચરણં તથા ॥ ૬૩ ॥

શરીરાદ્યર્થદંડસ્ય, પ્રતિપદ્વ્યતયા સ્થિતઃ ॥

યોઽનર્થદંડતસ્ત્યાગ, સ્તૃતીયં તુ ગુણવ્રતં ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- આર્ત રૌઙ્મ રૂપ ધુધ્યાન, પાપકર્મોનો ઉપદેશ, હિંસાનાં સાધ-
નરૂપ દાન, તથા પ્રમાદનું આચરણ, તેડનો શરીર આદિકનાં પ્રયોજન
શિવાય, જે ત્યાગ કરવો, તેને ત્રીજું ગુણવ્રત જાણવું.

ટીકા:- ઘોડું એવું જે ધ્યાન, તે અનર્થદંડનો પેહેલો જોડ છે. અને તે-
ના બે પ્રકારો છે. આર્તધ્યાન અને રૌઙ્મધ્યાન. જય અથવા પીડા સંબંધિ

જે ધ્યાન તે આર્તધ્યાન જાણવું. તેના ચાર જોડો છે. તેડમાં મનને ગમેન-
હીં, એવા જે શબ્દાદિક, તેડના સંપ્રયોગમાં, તેડનું જે વિપ્રયોગ ચિંતવું.
અને અસંપ્રયોગની જે પ્રાર્થના કરવી, તે પેહેલું. તથા શૂલ આદિ રોગનો
સંજવ હોતે ઠતે, તેના વિપ્રયોગનું જે પ્રણિધાન કરવું, અને તેના અસંપ્રયો-
ગની જે ચિંતા, તે વીજો જોડ જાણવો. મનને ગમે એવા જે શબ્દાદિક વિ-
પયો, તેડના સંયોગની અજિલાષા તથા તેડના વિયોગથી દુઃખ પામવું, તે
ત્રીજો જોડ જાણવો. ઇંદ્ર, ચક્રવર્તિ આદિકના વૈજવની પ્રાર્થનાના નિયા-
ણારૂપ ચોથો જોડ જાણવો. વીજાડને જે રોવરાવે, અથવા દુઃખ દીધે, તે-
ને રોંદ્ર ધ્યાન જાણવું. તેના ચાર જોડો જાણવા. હિંસાનુબંધિ, મૃપાનુબંધિ,
સ્તેયાનુબંધિ, તથા ધનસંરક્ષણાનુબંધિ, એ ચાર જોડો જાણવા. એવી રીતે
આર્ત અને રોંદ્રધ્યાનરૂપ, અનર્થ દંડનો પેહેલો જોડ જાણવો. પાપકર્મોના
ઉપદેશરૂપ વીજો જોડ જાણવો. હિંસાનાં સાધનરૂપ શસ્ત્રાદિકનું જે દાન
દેવું, એ ત્રીજો જોડ જાણવો. ગીત, નૃત્ય આદિક જે પ્રમાદો, તેડનું જે આ-
ચરણ કરવું તે ચોથો જોડ જાણવો. (પોતાના) શરીરઆદિકમાટે પ્રયોજ-
નવિના જે દંડ તે અનર્થ દંડ કહેવાય. તેનો જે ત્યાગ, તેનું નામ ત્રીજું
ગુણવ્રત જાણવું.

દ્વે તે હુર્ધ્વાનનું સ્વરૂપ, તથા પરિમાણ કહે છે.

વૈરિયાતો નરંડત્વં, પુરઘાતાગ્નિદીપને ॥

સ્વેચરત્વાદ્યપધ્યાનં, મદ્દર્તાત્પરતસ્ત્યજેત્ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:- વૈરિતો ઘાત, રાજાપણું, નગરનો ઘાત, અગ્નિદીપન, તથા સ્વેચ-
રત્વા આદિકમાં (મને આકાશગામિની વિદ્યાદિક મહે તો ઠીક.) ૧
ત્યાદિક નંદંધિ જે હુર્ધ્વાન, તેને મુદ્દર્તવારમાં તજી દેવું.

દ્વે શરોપદેશનું સ્વરૂપ અને તે થકી વિરતિનું સ્વરૂપ કહે છે.

કૃપજ્ઞાનં દમય ક્ષેત્રં, કૃપ પંદય વાજિનઃ ॥

દક્ષિણ્યાધિપયે પાપો, પદેઝોયં ન યુગ્યતે ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- દક્ષિણાદિ નરદિક આવે છે. માટે ક્ષેત્રને તું દમ ? વતી તું મે-
નર નેતુ ? કેમ કે તો વર્ણવે આવી. વરણ, તો વાવવાનો કાષ્ટ વાવણો
જોડે. વરણ માનને દમણ વૈરણો સદાદ આદિકમાટે અપ વરણ, માટે

तेजने पंढ करी राख ? एवा तथा उपलक्षणथी ग्रीष्म ऋतुमां दावानल सलगाववा, आदिकनो जे पापरूप उपदेश देवो, ते श्रावकने योग्य नथी. तेमां आटलो अपवादठे के, पुत्र तथा बंधु आदिकने दाक्षिणताथी जे आदेश उपदेश देवो, ते श्रावकथी पढी शके नहीं. पण एवी दाक्षिणताविना बिलकुल एवी रीतनो आदेश उपदेश श्रावकने कढे नही.

हवे अनर्थ दंडनां साधनोने पण तजवामाटे कहे ठे.

यंत्रलांगलशस्त्राग्नि, मूशालोदूखलादिकं ॥

दाक्षिण्याविपये हिंसां, नार्पयेत् करुणापरः ॥ ७७ ॥

अर्थः— उपर जणावेला पुत्र, बंधु आदिकनी दाक्षिणताविना करुणा-बु श्रावकें, यंत्र, हल, हथियार, अग्नि, सांवेळुं, खांडणी, तथा आदि शब्दथी, धनुषधमण इत्यादि, कोइने आपवां नहीं.

हवे अनर्थदंडनो चोथो जेद जे, प्रमादाचरण, तेना त्यागमाटे त्रण श्लोको कहे ठे.

कुतूहलाद् गीतनृत्त, नाटकादिनिरीक्षणं ॥

कामशास्त्रप्रसक्तिश्च, द्यूतमद्यादिसेवनं ॥ ७८ ॥

जलक्रीडांदोलनादि, विनोदो जंतुयोधनं ॥

रिपोः सुतादिना वैरं, जक्तस्त्रीदेशराटकथाः ॥ ७९ ॥

रोगमार्गश्रमौ मुक्त्वा, स्वापश्च सकलां निशां ॥

एवमादि परिहरेत्, प्रमादाचरणं सुधीः ॥ ८० ॥

अर्थः— कौतुकथी गीत, नाटक आदिकनुं जोवुं; वात्स्यायन ऋषियें रचेलो कामशास्त्रनुं वारंवार परिशीलन करवुं; जुगार, मदिरापान, शिकार विगेरेनुं सेववुं; जलक्रीडा, एटले फुवारा आदिकमां, तथा पीचकारीथी जलक्रीडा करवी; हीचका खावा, तथा आदि शब्दथी, पुष्प आदिक तोडवां; तथा कुकडा आदिक प्राणीजनां युद्ध कराववां; शत्रु तथा पुत्रादिक साथे जे वैर राखवुं ते; अने जोजन संबंधि, स्त्रीसंबंधि, देश संबंधि, तथा राज्यसंबंधि जे कथा करवी ते, तथा रोग अने मार्गेना थाकविना आखी रात निद्रा करवी ते; इत्यादि प्रमादनां आचरणो बुद्धिमानें तजवां.

हवे देशविशेषं करीने प्रमादनो परिहार कहे ठे.

विलासहासनिष्ठूत, निद्राकलहदुःकथा ॥

जिनें जन्मवनस्यांत, राहारं च चतुर्विधं ॥ ८१ ॥

अर्थः— जिनमंदिरनी अंदर, विलास, हास्य, थुंकवुं ते, निद्रा, क्लेश, तथा खराब वात, तथा चार प्रकारनो आहार तजवो.

टीकाः— विलास एटले कामसंबंधि चेष्टा, हास एटले हसवुं ते; निष्ठूत एटले थुंकवुं ते, निद्रा, क्लेश, चोरी ठिन्नालीसंबंधि कथा, तथा अशन, पान, खादिम अने खादिम ए चार प्रकारनो आहार. ए सघलुं जिन जन्मवननी अंदर तजवुं.

हवे चार शिक्षाव्रतो कहे ठे.

तेजमांथी पेहेलां सामायिकव्रतनुं स्वरूप कहे ठे.

त्यक्तार्त्तरौद्रध्यानस्य, त्यक्तसावद्यकर्मणः ॥

मुहूर्त्तं समता या तां, विडुः सामायिकं व्रतं ॥ ८२ ॥

अर्थः— तजेलां ठे, आर्त्त रौद्र ध्यान जेणे तथा तजेलां ठे, सावध कर्म जेणें. ऐवा माणसने, एक मुहूर्त्त पर्यंत जे समता आवे ठे तेने सामायिकव्रत कहेलुं ठे.

टीकाः— “सम” एटले रागद्वेष मुकाते ठते, जे “आय” केतां इनादिकनो जे लाज, तेने “सामायिक” कहेवाय. तजेलुं ठे, सावध कर्म जेणें, एटले, जेणें वचन अने काया संबंधि पापयुक्त व्यापार तज्यो ठे, एवो श्रावक पण मुनिसरखो ठे. कारण के कह्युं ठे के,

सामादयमिजकए, समणो इव सावयो हवइ जह्मा ॥

एएण कारणेणं, बहुसो सामादयं कुज्जा ॥ १ ॥

अने तेवो श्रावक साधुतुल्य होवाथीज तेने, ते वखते देवनी स्नात्र-पूजादिक करवानो अधिकार नथी. तयारें अहीं कोइ शंका करे के, देवपूजा पण स्वाध्याय आदिकनी पठे जुनकार्य ठे, तो ते कार्य सामायिकमां रहेलो माणन शाभाटं न करे? तेने भाटं कहे ठे के ते वखते ते मुनिमान ठे. भाटं श्रावकनोज अधिकार ठे; वली अव्यस्तवनुं उपादान ना-वस्तवनेज भाटं ठे. अने ज्यारें ते सामायिकमां ठे, तयारें तेने अव्यस्तवनी

शी जरूर ठे? हवे सामायिक करना श्रावकना वे जेदो ठे; एक झुझि-
वालो, अने बीजो झुझिविनानो. तेउमांथी झुझिविनानो चार जगोये सा-
मायिक करे; जिनमंदिरमां, साधुनी समीपे, पौषधशालामां अथवा पो-
ताने घेर. अथवा ज्यां थाकीने वेगो होय त्यां, अथवा ज्यां कंइ पण का-
र्यविना नवरो वेगो होय त्यां पण सामायिक करी शके. हवे साधु समी-
पे ज्यारे सामायिक करे, त्यारें नीचे प्रमाणे विधित्री करे; मने कंइ जय
नथी; कोइ साथे मारे क्लेश नथी, मारे कोइनुं करज नथी. एस विचा-
रि घेर सामायिक लइ ईर्यापथिकी शोधतो तथा सावय वचननोनो त्याग
करतो थको, साधु पासे जइ, सापडा आदिकनो खप होय, तो तेना स्वा-
मिनी रजा लेइ, तथा श्लेष्म आदिक नहीं करी, कदाच करवुं होय. तो
पण निरवय जगापर, पोंजीने करे. पठी त्यां पांच समिति अने प्रण गु-
प्तिसहित, साधुने नमस्कार करी नीचे प्रमाणे पाठ उचरे.

“ करेमि जंतु सामाइ जंतु सामाश्यं, सावज्जं जोगं पञ्चगामि. जा-
वसाहूय पञ्जवासामि, डुविहं तिबिहेणं सणेणं पायाए काणणं. न क-
रेमि, न कारवेमि, तस्स जंतु पडिक्कामि. निंदामि निग्गिहामि अपरा-
णं वोसिरामि. ”

अर्थ:- हे जदंत, हुं ज्यांसुधि साधुनी पर्युपासना करूं. त्यांसति. म-
न, वचन अने कायाए करीने, सावय कार्य करूं नहीं. मने पराणं नहीं.
(अनुमोदननुं पञ्चखाण रहस्थथी रह शके नहीं.) एही ते जंतु. हुं
तेनां पञ्चखाण करूं हुं. निंदा करूं हुं, गर्हा करूं हुं (अपराणं नि-
दा. तथा गुरुसादीए गर्हा कहेवाय.) एही “ करेमि जंतु सामाश्यं ”
एस कह्नीने वर्तमान सावय योगनुं पञ्चखाए करूं; “ सावज्जं जोगं प-
ञ्चगामि ” एस कह्नीने जविष्यकाळ संबंधि. तथा “ पडिक्कामि ” एस
कह्नीने जूतकाळ संबंधि सावय योगनुं पञ्चखाए करूं.

एस करीने साधु समीपे रतीने पर्युपासना करूं. मने, हुं निंदा
करे. एबीज रीतें पैराणां पण परं. परे पराण पौषधशालामां, सामा-
यिक लइने. हाजपा चाकशानि स्थिर रहे.

हवे जे झुझिमान् होय. ते. मनेहि राजा मनेहि हर्ष क. तेने
उपर उग्र धराते अने, नामर पिंजते अने. बालो जगने हुं. बलिह

વિરુદ્ધાવલી બોલતે ઠતે, સામંત, તથા નગરના લોકોથી વિંટાયે ઠતે, નમસ્કાર કરતા લોકોને મસ્તક નમાવવાવડે કરીને અનુમોદન કરતે ઠતે, અન્ય દર્શનીકથી પણ “ અહો કેવો ઉત્તમ ધર્મ છે ” એમ પ્રશંસા કરાતે ઠતે, ઘેરથી સામાયિક કર્યા વિનાજ, જિનાલયપ્રત્યે અથવા સાધુને સ્થાનકેં જાય. તથા ત્યાં જઈ ઠત્ર, ચામર વિગેરે તજીને, જિનાર્ચન અથવા સાધુવંદન કરે. વલી જો રાજા ઘેરથીજ સામાયિક કરીને જાય, તો તેને હાથીપર બેસવું યોગ્ય ન લાગે, અને રાજાને પગે ચાલીને જવું તે પણ અયુક્ત છે; માટે તે ઘેરથીજ સામાયિક કરે નહીં.

હવે સામાયિકમાં રહેલો માણસ મહાનિર્જરાવાલો થાય છે. તે હવે દૃષ્ટાંતદ્વારેં કહે છે.

સામાયિકવ્રતસ્થસ્ય, ગૃહિણોઽપિ સ્થિરાત્મનઃ ॥

ચંદ્રાવતંસકસ્યેવ, ક્ષીયતે કર્મ સંચિતં ॥ ૮૩ ॥

અર્થઃ— સામાયિક વ્રતમાં રહેલા સ્થિર આત્માવાલા ગૃહસ્થોને પણ ચંદ્રાવતંસકની પેઠે, સંચયરૂપ થઈલાં કર્મનો ક્ષય થાય છે. ચંદ્રાવતંસકની કથા નીચે પ્રમાણે જાણવી.

અત્યંત લક્ષ્મીવાન, તથા ઇંદ્રપુરીને પણ હસનારું, એવું સાકેત નામેં નગર છે. ત્યાં લોકોને આનંદ આપનારો ચંદ્રાવતંસ નામેં રાજા હતો. તેણે ધર્મશાસ્ત્રો જાણીને, શુદ્ધ શિક્ષાવ્રતો પણ અંગીકાર કર્યા હતાં. એક દહાડો તે માઘ માસમાં એવું નિયમ લેઈ સામાયિકમાં બેઠો, કે જ્યાં સુધિ દીવો બલે ત્યાં સુધિ મારે સામાયિક પારવું નહીં. હવે તેના શય્યાપાલકોએ વિચાર્યું કે, આપણા સ્વામિને અંધારું ન લાગે તો ઠીક, એમ વિચારિ રાત્રિનો પેહેલો પોહોર જાતે થકે, તેણે દીવામાં નવું તેલ પુર્યું. વલી વીજે પહોરે પણ તેણીએ જાગીથી દીવામાં તેલ પુર્યું. એવી રીતે ત્રીજે પહોરે પણ પુર્યું, પઠી રાત્રિ જાતે ઠતે રાજા પણ થાકથી થઈ પીડાઈ કરીને દીપકની સાથેજ મૃત્યુ પામ્યો. એવી રીતે સામાયિક કર્મોને હણીને ચંદ્રાવતંસક રાજા દેવલોકેં ગયો; એવી રીતે ગૃહસ્થો પણ સામાયિક વ્રતથી કર્મોનો નાશ થઈને સુગતિ મલે છે. એ રીતે ચંદ્રાવતંસ રાજર્ષિની કથા જાણવી.

ला विलेपन आदिकने पण ग्रहण कर्याविना, ग्रहण करे; तथा त्यां तेम करीने जणे, पुस्तको वांचे, धर्मध्यान ध्यावे, तथा विचारे के, हुं केवो मंदजागी हुं, के आ साधुजना गुणोने अंगीकार करी शकतो नथी. माटे एवी रीतें सर्वथी तो सामायिक सहित पौषध अंगीकार करवुं. (देशथी पौषधना केटलाक चांगाउ उपर कहेलाउमांथी कहाडी नाख्या ठे.)

हवे पौषध व्रत करनारनी प्रशंसा करे ठे,

गृहिणोऽपि हि धन्यास्ते, पुण्यं ये पौषधव्रतं ॥

दुःपालं पालयंत्येव, यथा सुचुलनीपिता ॥ ८६ ॥

अर्थः— ते गृहस्थोने पण धन्य जाणवा, के जेउं चुलनीपितानी पेटे पवित्र, अने दुःखें करीने पाली शकाय एवा, पवित्र पौषधव्रतने पाले ठे. तेनुं दृष्टांत हवे कहे ठे.

गंगाना किनारापर अत्यंत रमणीय एवी वाणारसी नामें नगरी ठे, त्यां, जितशत्रु नामें राजा हतो. वली त्यां चुलनीपिता नामें कोइ मोटो शाहुकार गृहपति हतो. तेने अत्यंत रूपाढी श्यामा नामनी स्त्री हती. तेनी पासे चोवीश क्रोड सोनामोहोरो हती, तेउंमांथी आठ करोड तेणें जंडारमां, आठ करोड व्याजें, अने आठ करोड व्यापारमां जोडी हती. दश दश हजारनां आठ तो तेने गोकुलो हतां. एक दहाडो ते नगरीना कोष्टक नामें उद्यानमां श्री वीरप्रभु आवीने समोसर्या. त्यां प्रभुने नमस्कार करवामाटे इंद्र सहित देवदानवो, तथा जितशत्रुराजा पण आव्यो. ते वखते चुलनीपिता पण पगे चालीने प्रभुने वांदवामाटे निकळ्यो. तथा त्यां जइ, तेणें हाथ जोडीने प्रभुनी देशना जक्तिपूर्वक सांजली. पठी सत्ता उठ्यावाद चुलनीपितायें प्रभुने हाथ जोडी विनति करी के, हे स्वामि! मारी यतिधर्म अंगीकार करवानी तो शक्ति नथी, मने आवक धर्म अंगीकार करावो? पठी प्रभुयें पण तेने कछुं के जेम तने सुख उपजे, तेम कस्य? एम कहेवाथी तेणें स्थूलथकी हिंसा, मृषावाद, चोरी विगेरेनां पच्चखाण कर्या. वली तेणें पोतानी स्त्री शिवाय, परस्त्रीनो त्याग करी, ते चोवीश क्रोड सोनामोहोरो शिवाय धननो, तथा ते आठ गोकुलो शिवाय गायोनो पण त्याग कर्यो; तेम पांचसो हलोथी खेडाय एटली खेतीनी ज

मीन शिवाय, बीजी जमीन खेडवानां पण तेणें पञ्चखाण कर्यां तेम पांचसो गाडां. तथा पांचसो वेदशिवायनां तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली तेणें गंधकापाय्य शिवाय बीजां शरीर लुंबवानां वखनो, तथा वली मधुकनी डांखली शिवायना दांतणनां पण पञ्चखाण कर्यां. तेणें क्षीरामलक शिवाय फलनां, तथा शतपाक अने सहस्रपाक तेलविना बीजां तेलशी मर्दननां पण पञ्चखाण कर्यां. वली केटलाक सुगंधि पदार्थो शिवाय बीजा सुंघवानां पदार्थोनां, तथा स्नानमाटे आठ उंटो जरीने पाणीना घडाओ शिवायनां पाणीनां तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली रुमांशी वनतां कापडशिवायनां कापडनां, तथा कुंकुम, अगर अने चंदन शिवायनां विक्षेपननो पण तेणें त्याग कर्यो. वली कमलनी जातिनी मालाडशिवाय तेणें पुष्पोनां, तथा कर्णिका अने नामनी वींटी शिवाय आञ्जुषणोनां पण तेणें पञ्चखाण कर्यां. अगर अने तुरुष्क शिवाय धूपनां वली खंडखाद्य अने घेवर शिवायना जोजनना, तथा शालना चोखा शिवाय, बीजा चोखानां पण तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली कलाप, मग अने अडद शिवाय, बीजा कठोलनां, तथा शरद कृतुमां थता गायनां घीशिवाय बीजां सघला प्रकारनां घीनां पण तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली पट्यंक अने मंडुकी शिवायना शाकनां, पण तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली अंतरिक्ष संबंधि पाणी शिवाय बीजां पाणीनां, तथा पंचसौगंधिक शिवाय मुखवासनां पण तेणें पञ्चखाण कर्यां. वली तेणें दुध्यान, हिंस्र वस्तुजनुं दान, प्रमादनुं आचरण, तथा पापकार्योनां उपदेश विगेरे संबंधि अनर्थदंडोनां पण त्याग कर्यो. एवी रीतें तेणें अतिचाररहित प्रभुपासे सम्यक्त्वपूर्वक श्रावकव्रत अंगीकार कर्युं. पठी घेर जशने सघली वात तेणें पोतानी स्त्रीने कही संजलावी. पठी ते स्त्रीए पण तुरत तेनी आज्ञाशी, रथपर चढी, प्रभुपासे जइ श्रावकव्रत अंगीकार कर्युं. पठी गौतम स्वामिए प्रभुने नमस्कार करी पुढ्युं के, आ चुलनीपिता महाव्रतधारी थइ शके, के नहीं ? त्यारें प्रभुए कछुं के, ते यतिधर्म अंगीकार करशे नहीं; पण ते अहींशी काल करीने सौधर्मा नामना देवलोके जशे; त्यां अरुणाज विमानमां चार पट्योपमनी आयुष्यस्थिति संपूर्ण करीने, महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थइने मोदें जशे. हवे चुलनीपिता पण घरनो

कारजार मोटा पुत्रने सोंपीने पोते पौषधव्रत लेइने पौषधशालामां रह्यो. हवे एटलामां कोइ कपटी मिथ्यात्वी देव, तेनुं व्रत जंगववामाटे मध्यरात्रिए तेनी पासे आव्यो. तथा जयंकर रूप करीने, अने हाथमां तलवार लेइने तेने कहेवा लाग्यो के, तुं आ व्रतने तजी दे ? नहींतर तारीपासेज तारा मोटा पुत्रने आ खङ्गथी मारी नाखीश. अने तारा देखतांज तेनुं मांस कडाइमां पकावीने हुं खाइ जइश. तथा तेनुं लोही पण हुं पी जइश, के जे जोइने तुं तुरतज मृत्यु पामीश. तेना ते कहे-वाथी पण चुलनीपिता कंइ क्षोज पाम्यो नहीं. त्यारें तेणें तेना पुत्रनुं एक रूप करीने, तेने मारी नाखी, तेना मांसने कडाइमां पकावी खावा मांझुं. ते सघलुं तत्व जाणनारा एवा चुलनीपिताए सहन कर्युं. त्यारे ते नीच देवें फरीने कहुं के, हजी पण जो तुं व्रतने तजीश नही, तो तारा वचला पुत्रने पण मारी नाखीश. एवी रीतें तेणें अनुक्रमें वचला तथा नाना पुत्रोनां पण रूपो विकुर्वीने तेने मार्या. पढी तेणें कहुं के, हजी पण जो तुं व्रतने तजीश नहीं, तो तारी माताने पण मारीश. एम कही तेणें पोकार करती एवी तेनी जडा मातानुं रूप विकुर्व्यु. तथा तेने पण ज्यारे मारवा लाग्यो, त्यारें तेणें (चुलनीपिताए) विचार्यु के, आ डुष्टें मारा व्रण पुत्रोने मार्या, अने मारी माताने पण हवे मारे नहीं, तेटलामां हुं तेणीने बचावुं; एम विचारि, जेटलामां ते चालवा लागे ठे, तेटलामां घोर नादसहित ते देव आकाशमां उडी गयो. ते कोलाहल सांजलीने जडाए तेनी पासे आवी पुठवाथी, तेणें सघलो वृत्तांत कही संजलाव्यो. त्यारें जडाए कहुं के, तारा पौषधव्रतने जंगववामाटे कोइ मिथ्यात्वी देवें आ चेष्टा करी ठे; माटे हवे तुं आ व्रत-जंगनी आलोचना कर ? कारण के, व्रतजंगनी जो आलोचना न करी-यें तो उलटुं पाप लागे ठे. ते सांजली चुलनीपिताए पोताना व्रतजंगनी आलोचना करी. हवे एक दहाडो तेणें श्रावकनी दश प्रतिमाउं अंगी-कार करी. एवी रीतें तेणें खङ्गधारा सरखुं तीव्र श्रावकव्रत पाट्युं. पढी ते संखेखनापूर्वक अनशन करीने मृत्यु पामी सौधर्मा देवलोकमां अरु-विमानमां उपन्यो. एवी रीतें चुलनीपितानी पेठे जेउं पौषध-

વ્રત પાલે ઠે, તેડ અંતે મુક્તિગામિ થાય ઠે. એવી રીતેં જીલનીપિતાની કથા જાણવી.

હવે ચોથું શિક્ષાવ્રત કહે ઠે.

દાનં ચતુર્વિધાદાર, પાત્રાઠાદનસદ્ધનાં ॥

અતિથિચ્યોઽતિથિસંવિ, જાગવ્રતમુદીરિતં ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:— અતિથિડ પ્રત્યે, ચાર પ્રકારનો આહાર પાત્ર, વજ્ર. તથા સ્યાન વિગેરે જે આપવું, તેને “ અતિથિસંવિજાગ ” નામનું વ્રત કહેલું ઠે.

ટીકા:— જેને તિથિ, પર્વ આદિકઉત્સવ ન હોય, તે અતિથિ કહેવાય. ચાર પ્રકારનો આહાર એટલે અન્ન, પાન, ગ્વાદિમ અને ગ્વાદિમ. પાત્ર એટલે જાજન-આઠાદન એટલે વજ્ર, કામલ વિગેરે. વસતિ એટલે રહેવાનું સ્થાનક અને ઉપલક્ષણથી. પાટલા, શય્યા, સંચારો વિગેરે; (પાણ મુનિઝને કંઈ સુવર્ણ આદિકનું દાન હોય નહીં. કારણ કે, તે સેવનો તેમનો અધિકાર નથી.) અને એવી રીતેં પશ્ચાત્કર્માદિદોષ (મુનિને યોગ્યતા પઠી કાચા પાણીથી હાથ ધોવા વિગેરે.) રહિત જે આપવું, તેનું નામ “ અતિથિસંવિજાગવ્રત ” જાણવું. વલી તે દાન પણ આપવાનું ધનથી ઘનાવેલું તથા પ્રાણુક અને અર્પણીય, અને વલ્લવીય નવા દેશ. કાલ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક, પોતાની અનુગ્રહવૃદ્ધિથી આપવું. અર્પણ યોગ્યતા કરે કે, શાસ્ત્રોમાં આદાર દેનારાડ તો સંજલાય ઠે. પણ આદારને વજ્ર દેનારાડ. તથા તેના ફલનું વિવેચન તો સંજલાયું નથી. તેને આદર કહે ઠે કે, એમ નહીં; પ્રજા સાક્ષાત્ વજ્રદાન પણ પાડેલું ઠે કે:

“ સમણે અન્નિગંગે પાસુણં એસણિજેણં અસણણં આપમ્મ સ્વ-
દ્ધમેણં વઠપહિમ્મદ્ધકંબલપાયપુષ્પેણં પીટપલ્લગસજસંધારેણં સહિત્થાને-
માણે વિરઙ્ઘ ”

એવી રીતેં ધરને પણ શરીરના ઉપકારમાટે કહેલું ઠે. વલી તે અન્ન-
અર્પણ ઠંડી, તાપ, મઠર આદિકના હંસને નિવારણ કરવામાનું હોય-
થી. સાપુઝને ધર્મશુદ્ધિપાન સારી રીતેં પદ રાખે ઠે, કરું ઠે કે.

તણગદણાનલસેવા, નિવારણા ધર્મમુદ્ધાગ્રજા ॥

દિઠં કમ્પગદ્ધાં, ગિલાણમરણઠયાદિદ ॥ ૧ ॥

एवी रीतें पात्रनो पण मुनिउने खप पडे ठे, कारण के, तेथी अशुद्ध
आहार पाणी कदाच आवी जाय, तो ते परठवाने काम आवे; इत्या-
दि तेमां (पात्र ग्रहण करवामां) घणा गुणो समाएला ठे. कछुं ठे के,

ठकांयरस्कण्ठा, पायग्रहणं जिणेहिं पन्नत्तं ॥

जेअगुणासंभोए, हवंति ते पायग्रहणे वि ॥ १ ॥

अहीं कोइ शंका करे के, तीर्थकरो तो, वस्त्र पात्रादिक ग्रहण करता
नथी; अने तेथी तेमना शिष्योयें पण तेज आचारग्रहण करवो जोश्यें;
तेने माटे कहे ठे के, एम नहीं. तीर्थकरो तो बिडरहित हाथोवाला, हो-
य ठे, तथा तेउना आहारपाणीनी शिखा ठेक सूर्यचंद्रसुधि पहोचे ठे,
तथा तेमांथी एक बिंडु पण नीचे पडतुं नथी. तेम चतुर्विध ज्ञानना बल-
थी, आहारपाणीना दोषोने जाणीने दूषणयुक्त आहारपाणी खेताज नथी.
वढी दीक्षा वखते तो तेउ पण वस्त्र ग्रहण करे ठे. अने त्यारवाद तेउ
सर्व परिसहो सहन करवाने समर्थ होवाथी तेउने वस्त्रनुं प्रयोजन रद्दे-
तुं पण नथी. माटे “तीर्थकरो प्रमाणेज तेमना शिष्योये वर्तवुं,” एम
कहेवुं तो ऐरावणनी पेठे सघला सामान्य हाथीउने पण वर्तवानुं केहेवा
जेवुं ठे, अर्थात् ते न बनी शके तेवुं ठे. वढी तीर्थकरोनुं अनुकरण कर-
नाराज्यें तो मठमां रहेवाश आधाकर्मादिकनो, परिजोग, तैलनुं मर्दन, अं-
गारानी सगडीनुं सेवन, वढकलोनुं पहेरवुं, कमंडबुनुं धारण करवुं, बहु
साधुउनी साथे रहेवापणुं, ठगस्थोनुं धर्मदेशनानुं करवुं, शिष्यआदिको-
ने दीक्षादान, इत्यादि सर्व नहीं करवुं जोश्यें; पण ते तो सघलाउं करेठे-
(आ वाक्य कंश्च शंकाशील जेवुं लागे ठे, पण टीकाकारनुं पोतानुं कहे-
वुं तेमज लागे ठे.) कंबल राखवानुं प्रयोजन, वर्षा ऋतुमां वहार निक-
लतां तात्कालिक वर्षाद आववाथी, अण्काय जीवोना रक्षणमाटे ठे. वढी
वालक घृद्ध के रोगीने माटे, वर्षाद वरसते ठते पण, कामढी उढी जि-
ह्वामाटे जतां दोष नथी. तथा उच्चार प्रश्रवण आदिकथी पीडितोने पण
कामल उढी जवामां दोष नथी. पण ठत्र उढवानी तो शास्त्रोमां मना क-
रेली ठे; अने रजोहरण तो साक्षात् जीवरक्षामाटेज ठे. तेम मुहुपत्ति प-
ण उढीने मुखमां पडता जीवो, तथा मुखना उण्णश्वासथी वाहारना

વાયુકાય જીવોની વિરાધના ટાલવામાટે છે, તેમ મુખમાં પડતી ધૂલને પણ અટકાવવામાટે છે. તથા વર્ષા ઋતુમાં જમીનપર થતા કંથુઆ આદિકના વચાવવામાટે પાટપાટલાઈનો મુનિઝને ઉપયોગ કરવો પડે છે, તથા શય્યા અને સંસ્થારાનો શિયાલા તથા ઝનાલામાં સુવા વેસવામાટે સ્થપ હોય છે. તથા સ્થાનક યતિઝને રહેવામાટે અત્યંત ઉપકારી છે. એવી રીતનાં વીજાં પણ ઉપકરણો ધારણ કરતાં થકાં સાધુઝને દોષ લાગતો નથી. અને તે દેનારાઝને તો ગુણોનીજ પ્રાપ્તિ હોય છે. તે ઉપકરણોનું પ્રમાણ ગ્રંથગૌરવના જયથી અહીં લખેલું નથી.

હવે અહીં વૃદ્ધોની કહેલી પૌષ્ઠપારણવિધિની સમાચારી કહે છે. પૌષ્ઠવ્રતને પાલતા એવા શ્રાવકે, નિશ્ચયે કરીને સાધુઝપ્રત્યે દાન આપીનેજ ઝોજન કરવું. તે કેવી રીતે? તો કે, જ્યારે ઝોજનનો વખત થાય, ત્યારે, પોતે સાધુને ઉપાશ્રયે જઈ, ઝિદ્દામાટે તેમને નિમંત્રણ કરવી. તે વખતે સાધુઝયે પણ, અને અંતરાયદોષ, તથા આપણને સ્થાપનાદોષ મા થાઈ, એમ વિચારિ, ઝોલી, પાત્રાં, પદ્મા વિગેરેનું પહિલેહ્ણ કરવું. અને જો તે પેદેલીજ પોરસીયે નિમંત્રણ કરવાને આવેલ હોય, તો, પોતાને (સાધુને) જો નોકારસીનું પચ્ચાણ હોય, તો આહાર પાળી લેવાં, અને જો લાંબા કાલનું પચ્ચાણ હોય, તો ન લેવાં. કારણ કે, લેશને પાતું તે રાહી મેલવું પડે. પણ જો તે પૌષ્ઠવ્રતવાલો વહુજ સ્વેચ્છ કરે, તો તે લેવાં, અને રાહી મેલવાં; દરમ્યાનમાં કોઈ પારણાવાલા સાધુને તેનો સ્થપ હોય, તો તેને તે આપવાં અને પઠી વલી તેવા શ્રાવકની સાથે, વીજા એક સાધુને સાથે લેઈ ચોરવા જવું; પણ એકલાં નહીં; શ્રાવકે સાધુની અગાડી અગાડી ચાલવું તથા તેમને ઘેર લેઈ જઈને, આસનપર વેસવાને કહેવું; જો સાધુઝ વેસે તો ઠીક, અને ન વેસે તો પણ તેઝને વેસવામાટે વિનંતિ કરવાનો વિનય કરવો. અને પઠી કાં તો પોતેજ સાધુને વહોરાવે, અથવા પોતે હાથમાં વસ્તુઝનાં ઝાજન ધારીને ઝજો રહે, અથવા કંઈ પણ કર્યાવિના સ્થિર પણ રહે. (અર્થાત્ ઘરનાં વીજાં માણસો પણ ચોરાવે, અને પોતે ઝજો પણ રહે.) વલી સાધુઝપણ પશ્ચાત્કર્મના દોષ ટાલવામાટે સઘલી વસ્તુ નહીં લેતાં, ઝાજનોમાં વાકી રહેવા દઈને પોતાના સ્થપજોગજ વહોરે. પઠી જ્યારે સાધુઝ પાઠા જવા લાગે, ત્યારે નમસ્કારપૂર્વક કેટલાંક પગલાં તે-

મની પાઠલ જઈ, પાઠો આવી પોતે ઝોજન કરે. વલી જો તે ગ્રામાદિકમાં સાધુ ન હોય, ત્યારે ઝોજન વચ્ચે બારણે આવી આસપાસ જુવે; તથા શુદ્ધ જાવથી ચિંતવે કે, જો અહીં સાધુ હોત, તો હું ખરેખર નિસ્તારિત થાત; એવી રીતે પૌષ્ઠપારણનો વિધિ જાણવો. અને બીજે અવસરે તો, સાધુને વોરાવીને પોતે જમે, અથવા પોતે જમીને પણ સાધુને વોરાવે.

ધર્મોપકારીને અન્નાદિકનું દાન દેવું, પણ તેને સ્વર્ણ આદિકનું કદપે નહીં, કેમ કે તેથી તો ક્રોધ લોભ કામ આદિકની વૃદ્ધિ થાય છે. વલી જમીનનું દાન પણ ઉત્તમ નથી, કેમ કે તેથી અનેક જીવોની સ્વેદવા આદિકથી હિંસા થાય છે, વલી શસ્ત્રદાન પણ નહીં કરવું કારણ કે, તેથી પણ અનેક જીવોની હિંસા થવાનો સંજવ છે. વલી તે તલનું દાન પણ નહીં દેવું, કેમ કે તેમાં અનેક ત્રસ જંતુની ઉત્પત્તિ થાય છે. વલી જડ લોકો, જે મુશ્કેલી અશુચિ ખાધા કરે છે, તેવા ગાયના અપાનમાં (વિષ્ટા-દ્વારમાં) તીર્થોને માનતા થકા, પવિત્ર માનીને તેને ધર્મમાટે દાન તરિકે આપે છે. વલી જેણીને દોતી વચ્ચે વાઢાને પીડા થાય છે, તથા જે સ્ત્રી આદિકથી જીવોને હણે છે, તે ગાયનું દાન કોણ કહ્યાણમાટે કરે? વલી જે કામને વધારનારી વંધુના સ્નેહરૂપી વૃદ્ધપ્રત્યે દાવાનલ સરસી. ક્લેશને વધારનારી, નરકના દ્વારની કુંચી સરસી મોક્ષદ્વારને ઝોગલસરસી ધર્મરૂપી ધનને ચોરનારી, તથા આપદાને કરનારી, એવી જે કન્યા, તેણીનું દાન પણ શીરીતે કહ્યાણકારી થાય? વલી મૂઢ લોકો, વિવામાં જે યૌતકનું (કરિયાવર) દાન આપે છે, તે પણ રાખમાં ઘી ઢોલવાજેવું છે, વલી સંક્રાંતિને દિવસે, વૈશાખ, વ્યતીપાત, અમાસ પુનમ વિગેરે દિવસે પણ લો-ઝીંડે જે દાનનું પ્રવર્તન કરાવ્યું છે, તે પણ મૂર્ખતાજ છે. વલી જે ડુર્બુ-દ્ધિ, મરણ પામેલાને દાન આપે છે, (શ્રાદ્ધ આદિક કરે છે, તે.) તેણે પણ સાંવેલાને પલ્લવ આવવામાટે પાણીથી સીંચે છે. વલી બ્રાહ્મણોને જમા-હ્યાથી જ્યારે પિતૃત્વ તૃપ્ત થાય છે, ત્યારે એકે ઝોજન કરવાથી બીજાને પણ તૃપ્તિ થવી જોઈએ!!! વલી પુત્રે દીધેલું દાન, પિતાના પાપોનું નાશ કરનારું જ્યારે થાય, ત્યારે પુત્રે કરેલા તપથી પિતાને પણ મોક્ષ મલવો જોઈએ. વલી જ્યારે ગંગા અને ગયાદિકમાં દાન દેવાથી પિતૃત્વ તરી શકે, વલેલાં વૃદ્ધોને પણ નવપલ્લવ કરવામાટે આંગણામાં રોપવાં જોઈએ.

माटे जेठ सुपात्रो होय तेठने पण अन्नादिकुं दान आपहुं: पण स्वर्णा-
दिकुं नहीं; हवे ते सुपात्रो कोण? ते कहे ठे. ज्ञान दर्शन, अने चा-
रित्ररूपी त्रण रत्नोवाला, तथा पांच सुमति अने त्रण गुतिना धरनारा
पंच महाव्रतोने पण धरनारा, तथा परिसह अने उपसर्गोरूपी मोटी
शत्रुसेनाने जीतवाने सुजटो सरखा शरीरमांपण समता विनाना धर्मां-
पकरण शिवायना परिग्रह विनाना, फक्त शरीरने धर्मक्रियामाटे निजा-
ववाने वेंतालीश दोपरहित आहार लेनारा, नवगुतिठ सहित ब्रह्मचर्य
पालनारा, तथा परनी तणखलासरखी वस्तुमां पण स्पृहाविनाना.
तथा मान अपमानमां, लाज अलाजमां, सुख दुःखमां. प्रगंसा
अने निंदामां, तथा हर्ष अने शोकमां पण तुल्यवृत्तिवाला. तथा
करवुं, करावुं, अने अनुमोदवुं, जांगाठथी आरंजविनानी. तथा एक
मोक्षनाज तानवाला, एवा मुनिठ उत्तम पात्रतुल्य ठे. यली नम्यगृहदि.
तथा देशविरतिवाला. अने यतिधर्मना इष्टक गृहस्थो मध्यम पात्रतुल्य
ठे. अने सम्यक्त्वमात्रमां संतुष्ट थयेला. व्रतनया जीवमां गृहाविनाना
तथा तीर्थप्रजावनामां उद्यमवंत थयेला. जपन्य पात्रतुल्य ठे. तयें ज-
शाखो सांजलवाथी वैराग्यवाला, परिग्रह विनाना. ब्रह्मचर्य पालनमां
रक्त थयेला, चोरी मृपावाद अने हिंसापी हर रहेनारा जपंकर व्रत क-
रनारा मौन धारण करनारा, कंदमूल अने फल ग्रहणारा. तथा तिथा
मागी जोजन करनारा. रंगेलां (जगवां) कपलां पहिरनारा. आपदा ग्रा-
रहेनारा. शिखा अने जटा राखनारा. मुंडा. एकदंटी. शस्त्रा जंगलमां
रहेनारा. ग्रीष्म ऋतुमां पंचाग्निनी आतापना लेनारा. शरिते नम्र मोड-
नारा. तुंबडी अने हाडकांनां आचूषणो पहिरनारा. पोतानी वृत्तिनी धर्म-
वंत. पण मिथ्यादर्शनपी दूषित थयेला. जिन धर्मनो छेप कानना. एवा
मूढ कुतीर्थिठने कुपात्रो जाणवा. जीवहिंसा करनारा लहें दोहनारा. पर-
धननी चोरी करनारा. अत्यंत वसमी. परिग्रह अने शरणासांज रक्त क-
एला. हमेशां संतोषविनाना. मांसाहारी. मद्यरातमां रक्त. शोधी इष्टक
करनारा. कुशारो जणीने पोताने पंडित माननारा. तथा नदानी नालि
वतुल्य. एवा माणसो अपात्र ठे. पदी रीतें. कुपात्र अने कुपात्रो न.
लीने मोक्षने इष्टनारा माणसो पात्रवान बरे ठे. हे पात्रवान न.

લ, અને ધર્મને અર્થે થાય છે; અને કુપાત્ર અપાત્રપ્રત્યે દીધેલું દાન અધર્મમાટે થાય છે. સર્પને જેમ દૂધનું પાન, તેના ઝેરની વૃદ્ધિને માટે થાય છે, તેમ કુપાત્ર અને અપાત્રપ્રત્યે દીધેલું દાન જીવની વૃદ્ધિને માટે થાય છે. જિનેશ્વરોને દાન દેનારા માણસો મોક્ષગામી થાય છે, તથા જિનેશ્વર પ્રજાનાં પારણાને દિવસે જિહ્વા દેનારના ઘરને આંગણે, દેવતાઝંહર્ષપૂર્વક રત્નવૃષ્ટિ કરે છે. એવી રીતે અતિથિસંવિજ્ઞાગ નામના વ્રતનું સ્વરૂપ કહ્યું. માટે પાત્ર અપાત્રને જાણીને, યથોચિત દાન દેવું. જો કે વિવેકી અને શ્રદ્ધાવાન માણસને સુપાત્ર દાનમાં સાક્ષાત્ અથવા પરંપરાય કરીને મોક્ષરૂપી ફલ મળે છે. તોપણ મુગ્ધ માણસોના અનુગ્રહમાટે સુપાત્ર દાનનું પ્રાસંગિક ફલ હવે કહે છે.

પશ્ય સંગમકોનામ સંપદં વત્સપાલકઃ ॥

ચમત્કારકરીં પ્રાપ મુનિદાનપ્રજાવતઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થઃ—સંગમક નામે વત્સપાલ, મુનિને દાનના પ્રજાવર્થી ચમત્કાર કરનારી સંપદાને પામ્યો; (તેને પરંપરાયે કરીને મોક્ષરૂપ ફલપણ જો કે મળ્યું છે, તો પણ પ્રાસંગિક ફલ કહેવામાટે આમ કહ્યું છે.)

હવે તે સંગમકની કથા કહે છે.

મગધ નામના દેશમાં મહાલક્ષ્મીવાલું રાજગૃહ નામનું નગર છે. તે નગરમાં શ્રેણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે વચ્ચેનાં કોશ્ક કુટુંબવિનાની ધન્યા નામે વાલિકા સંગમક નામના એક વાલકને લેઈને શાલિગ્રામમાં આવી તે સંગમક, લોકોનાં વાઠરડાં ચરાવીને, ત્યાં પોતાની આજીવિકા ચલાવવા લાગ્યો. એક દહાડો નગરમાં મહોત્સવ આવવાથી તેણે ઘેર ઘેર દૂધપાક રંધાતો જોયો. તેથી તેણે ઘેર જઈ માતાપાસે દૂધપાક માગવા લાગ્યો, ત્યારે તેણીયે કહ્યું કે, હું તો ગરીબ છું, મારે ઘેર દૂધપાક ક્યાંથી? પણ તે વાલકે વારંવાર તે માગવાથી, તેણી પૂર્વના વૈજવને સંજાલતી થકી અત્યંત રુદન કરવા લાગી. તે સાંજલી પડોશીઝં તેણીને ડુઃખનું કારણ પુઠવા લાગ્યા; ત્યારે તેણીયે પોતાના ડુઃખનું કારણ નિવેદન કરવાથી તેણે તેને દૂધ આપવાથી, તેણીયે દૂધપાક રંધ્યો. તથા તેનો આલ જરી પુત્રને સોંપી, પોતે કંઈ કામમાટે ઘરના અંદરના જાગમાં ગઈ. ૬૮-

लामां कोइक मासोपवासी मुनि, पारणामाटे त्यां आव्या; ते जाणे तेने जवरूपी समुद्रथी तारवामाटेज नावनी पेठेज आव्या होय नहीं!!! त्यारे संगमकें तेने अत्यंत जाव लावी, शुद्ध हृदयथी, पोताने धन्य मानी-ने, ते दूधपाक बोराव्यो; मुनि पण ते देखेने चालता थया; पठी तेनी मा-तायें जाणुं के, आ सघळोदूधपाक खाईं गयो लागे ठे, एम जाणी तेणीयें वीजीवार पीरस्यो; पठी तेणे ते ठेक कंठसुधी खाधो, अने तेना अजीर्णथी ते संगमक रात्रियें तेज साधुनुं स्मरण करतो थको मृत्यु पास्यो. ते दा-नना प्रजावथी ते राजगृह नगरमां, गोत्रज शैठनी जडा नामनी स्त्रीनी कुक्षियें उत्पन्न थयो; तेथी तेणीयें स्वप्नमां डांगरनुं पाकेलुं खेतर जोयुं. अने ते पोताना स्वामिने कहाथी, तेने पुत्र थवानुं कलुं. वली तेणीने दा-न, तथा धर्मकार्योना जे कंइ डोहलाउं उत्पन्न थया, ते सघला गोत्रज शे-ठें संपूर्ण कर्या. संपूर्ण समये तेणीयें पण एक उत्तम पुत्रने जन्म आप्यो. स्वप्नने अनुसारें मातपितायें तेनुं शाखिजज नाम पाड्युं. ते त्यां पांच धा-वमाताउंथी लालन करातो ठतो, आठवर्षमां कंइक उठुं द्हुं त्यांज ते स-घली कलाउं जण्यो. यौवनने प्राप्त थयावाद ते पोतानी सरखी उमरना वालको साथे रमवा लाग्यो. ते नगरना केटलाक शाहुकारो. तेने पोतानी वत्रीश कन्याउं आपवामाटे, तेना पितापासे मागणी करवा लाग्या. अने तेथी शेठें पण तेने ते कन्याउं परणावी. तेउंनी साथे शाखिजज पण दि-लास करवा लाग्यो. एवी रीतें आनंदमां मग थइने, ते रात्रिविबस्ताने प-ण जाणवा न लाग्यो, अने तेनां मातपिता पण तेना जोगनी सघली ना-मथी तेने पुरवा लाग्यां. ते गोत्रज शैठ वीरप्रभुपासे दीहा देखे. अनरान करी देवलोकें गयो. त्यां अवधिज्ञानथी पोताना पुत्रने जोइने. तेना (पु-त्रना) पुण्यथी, ते तेनापर संतुष्ट थयो. अने तेथी कल्पवृक्षानी पेठे. ते ते-ने (शाखिजजने) तेनी खिउंसहित दिव्य एवां वस्त्राजरणो आपवा ला-ग्यो. पूर्वदानना प्रजावथी ते केवल जोगो जोगववा लाग्यो. अने नडा सघलो व्यवहार चलाववा लागी. एक वटाडो केटलाक वणिक लोको म-लकंवलो लावीने, अणिक राजाने वेंचातां देवा लाग्या. पण तेनी विस्त-रणी होवाथी तेणें ते लीधां नहीं. पठी ते वणिको शाखिजजने पंग-या. त्यां ते जडाये तेमने मोटोडे मागतुं जव्य आपी ते देवाथी लीधां.

પઠી ચેલણા રાણીયે શ્રેણિકને કહ્યું કે, ગમે તેવાં તે મોઘાં હોય તો પણ તમો તેમાંથી એક મારે માટે લ્યો ? ત્યારે શ્રેણિકે, ફરીને વેપારીડપાસે માગ્યાર્થી, તેડયે કહ્યું કે, તે તો સઘલાં ઝડાયે વેંચાતાં લેઈ લીધાં છે. ત્યારે એક ડાહ્યા માણસને શ્રેણિકે ઝડાપાસે મૂલ્ય આપી રત્નકામલ લેવા મોકલ્યો. ત્યારે ઝડાયેં તેને કહ્યું કે, તે રત્નકંબલો શાલિઝડની વહુડના પગો લુઠવામાં વપરાયેલાં છે, માટે એવાં જરા જુનાં થયેલાં રત્નકંબલોનો જો ખપ હોય, તો રાજાને પુઠીને સુખેથી લેઈ જાઉં? તે વાત તે માણસે રાજાને પુઠીને કહેવાથી, ચેલણા બોલી કે, વેપારી અને રાજાવચ્ચે પણ, કથીર અને સોના સરખો અંતર છે!!! પઠી રાજાયેં તો આશ્ચર્ય થઈને, તેજ માણસને શાલિઝડને બોલાવવા મોકલ્યો; ત્યારે ઝડાયેં આવીને રાજાને કહ્યું કે, મારો પુત્ર કદી પણ બહાર નિકલતો નથી, માટે મેહેરવાની કરીને આપ મારે ઘેર પધારો? ત્યારે શ્રેણિકે પણ આશ્ચર્યથી તે અંગીકાર કર્યું; પઠી ઝડાપણ ક્ષણવારસુધિ તેને આજવાનું કહી, પોતે અગાડીથી ઘેર ગઈ; તથા તેણીયેં પોતાના ઘરથી માંડીને, ઠેક રાજાના ઘરસુધિ વિચિત્ર પ્રકારનાં વસ્ત્ર અને હીરા માણેકોથી વજારને શણગારી. પઠી તેણીયેં બોલાવવાથી રાજા પણ, તે સઘલી શોજાને જોતો થકો, શાલિઝડને ઘેર ગયો. ત્યાં તેણેં સોનાના સ્તંત્રોપર ઇંડનીલમણિનાં તોરણોવાલું, તથા મોતીડના સ્વસ્તિકોવાલું આંગણું જોયું. વલી તે ઘર દિવ્યવસ્ત્રોના ચંદુઆડથી શોજાયુક્ત થઈ, તથા સુગંધિ દ્રવ્યોથી ધૂપિત થઈ, વિમાનસરખું શોજતું હતું. તે ઘરમાં પ્રવેશ કરીને રાજા આશ્ચર્યસહિત ચોથી ચૂમિપર ચડીને સિંહાસનપર બેઠો. ત્યારે ઝડાયેં સાતમી જોયેં જઈ, શાલિઝડને કહ્યું કે, શ્રેણિક રાજા અહીં આવ્યા છે, માટે તેને મલવામાટે તું થોડીવાર નીચે ચાલ ? ત્યારે શાલિઝડેં કહ્યું, કે મારું ત્યાં શું કામ છે ? તમારી મરજી આવે તેમ તમો કરો ? ત્યારે ઝડાયેં કહ્યું કે, કંઈ વસ્તુ વેંચાથી લેવી નથી, પણ આ તો, સર્વ લોકોના અને તમારા પણ સ્વામી આવેલા છે. તે સાંજલી ખેદ સહિત શાલિઝડેં વિચાર્યું કે, ધિક્કાર છે, સંસારસંબંધિ એશ્વર્યને ? કે હજુ, મારાપર પણ સ્વામી છે!!! માટે હવે મારે આ જોગોથી સર્જું, હું તો વીરપ્રજુપાસે જઈ દીક્ષા લેઈશ. એવી રીતેં વૈરાગ્યયુક્ત થઈ પણ, તે માતાના ઉપરોધથી રાજાપાસે ત્રિયો સહિત આવીને, વિન-

યથી, તેને નમતો હવો. ત્યારે શ્રેણિકે તેને આલિંગન કરીને, પુત્રની પેઠે પોતાના खोलामાં બેસાડ્યો, તથા સ્નેહથી તેને મસ્તકપર ચુંબન કર્યું, તે વચ્ચે શાલિજીની આંખોમાંથી આંસુ પડવા લાગ્યાં; ત્યારે જડાયેં રાજાને કહ્યું કે, હે દેવ, તમો એને ઠોડી આપો, કારણ કે, આ મનુષ્યસં-
વંધિપુષ્પોની સુગંધથી હુજાય છે. આના પિતા દેવલોકેં ગયા છે, અને તે-
થી હમેશાં તે, આ પુત્રને સ્વિડસહિત દિવ્ય વસ્ત્રાન્નૂષણોવિગેરે મોકલાવે
છે. પઠી રાજાયેં તેને રજા આપવાથી તે સાતમી જોયેં ગયો અને જડાયેં
રાજાને જોજન કરવાનું કહેવાથી રાજાયેં પણ દાક્ષિણતાથી તે અંગીકાર
કર્યું. પઠી રાજાની સ્નાન કરતાં એક વીંટી ક્રીડા વાવની અંદર પડી
ગઈ; તેથી રાજા આમતેમ જોવા લાગ્યો, ત્યારે જડાયેં દાસીને હુકમ ક-
રી, તે વાવનું પાણી ખાલી કરાવ્યું; ત્યારે અત્યંત મનોહર આન્નૂષણોની
વચ્ચે, અંગારાની પેઠે પહેલી પોતાની વીંટી રાજાયેં દીઠી; અને તેથી આ-
શ્ચર્ય પામીને, પુઠવાથી દાસીયેં કહ્યું કે, શાલિજીનાં અને તેડની સ્ત્રી-
નાં નિર્માલ્ય થયેલાં આન્નૂષણો હમેશાં આમાં ફેંકી દેવામાં આવે છે.
તે સાંજલી રાજાયેં વિચાર્યું કે, યરેયર આ ધન્ય છે, અને હું પણ ધન્ય
હું કે, જેના રાજ્યમાં આવા શાહુકારો છે. પઠી રાજા ત્યાં પરિવારસ-
હિત જોજન કરીને, વસ્ત્રાન્નૂષણોથી સત્કાર પામીને ઘેર ગયો. શાલિ-
જી પણ જેટલામાં હવે સંસારને ઠોડવાની ઇચ્છા કરે છે તેટલામાં તેને
ચવર મલી કે, ચાર જ્ઞાનને ધરનારા ધર્મઘોષઆચાર્ય ઉદ્યાનમાં આવેલા
છે. તે સાંજલી શાલિજી પણ હર્ષપૂર્વક રથપર ચડીને, ત્યાં જઈ આચા-
ર્ય તથા સાધુડને વાંદીને ત્યાં તેમનીપાસે બેઠા; તથા હાથ જોડીને પુઠ્યું
કે, હે જગવન્, કયા કર્મથી કોઈ વીજો આપણો સ્વામી થઈ શકે નહીં.
ત્યારે આચાર્ય મહારાજેં કહ્યું કે, જે માણસો દીક્ષા લીધે છે. તેડ સઘ-
લા જગતના સ્વામી થાય છે. ત્યારે શાલિજીએં કહ્યું કે, જો એમ છે, તો
મારીમાતાની આજ્ઞા લેઈને હું દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ. ત્યારે આચાર્યેં કહ્યું
કે, પ્રમાદ કરવો નહીં; પઠી શાલિજી ઘેર જઈ, માતાને કહેવા લાગ્યા
કે, મેં આજે ધર્મઘોષ આચાર્યના મુખથી ધર્મ સાંજલ્યો છે; ત્યારે માતાયેં
પ્રશંસાપૂર્વક કહ્યું કે, તું વહુજ સારું કામ કર્યું. પઠી શાલિજીએં કહ્યું કે,
હવે તો જો, તમારી આજ્ઞા હોય, તો હું દીક્ષા લેઉં. ત્યારે માતાયેં કહ્યું

કે, તે તારો વિચાર તો ઉત્તમ છે, પણ તેથી તો તારે હમેશાં લોચંડના ચણા ચાવવા જેવું છે. વલી તું સ્વચ્છાવથીજ કોમલ છે, માટે તું વ્રતનો જાર કેમ સહન કરી શકીશ? ત્યારે શાલિજડે કહ્યું કે, જે કાયર માણસો હોય, તેજ વ્રતનાં કષ્ટને સહન કરી શકતા નથી. ત્યારે માતાયે કહ્યું કે, તું દિવ્ય જોગોને તજીને હજુ મનુષ્યસંબંધિ જોગોનો અજ્યાસ કરી અનુક્રમે વ્રત લેજે. શાલિજડે પણ તે વાતને અંગીકાર કરીને હમેશાં એકેક સ્ત્રી તથા શય્યા તજવા લાગ્યો.

હવે તેજ નગરમાં તેનો એક ધન નામે વનેવી રહેતો હતો. તેની સ્ત્રી (શાલિજડની બેહેન) એક દહાડો રડવા લાગી, તેનું કારણ ધને પુઠવાથી તેણીયે કહ્યું કે, મારો જાડ, વ્રત લેવામાટે હમેશાં એકેક સ્ત્રી તથા શય્યા તજે છે, તેથી મને રડવું આવે છે. ત્યારે ધને મશ્કરીમાં કહ્યું કે, જ્યારે તારો જાડ એમ કરે છે, ત્યારે હજુ તે વીકળ છે; ત્યારે વીજી સ્ત્રી સહિત તેણીયે પણ હાંસીથી તેને કહ્યું કે, દીકા લેવી જો સેહેલી તમોને લાગે છે, તો તમો કેમ ગ્રહણ કરતા નથી? ત્યારે ધને કહ્યું કે, દીકા લેવામાં તમોજ મને વિગ્રહારિણી હતીયો પણ હવે તમારીજ અનુમતિ થઈ છે, માટે હું તુરત દીકા લેશ. ત્યારે તેણીયે કહ્યું કે, હે સ્વામિ, અમોયે તો હાંસીથી કહ્યું છે, માટે, તમારે અમારાપર કૃપા કરવી જોઈયે, અને તેથી અમોને તજશો નહીં. ત્યારે ધને કહ્યું કે, આ સ્ત્રી, ધન વિગેરે અનિત્ય છે, માટે હું તો અવશ્ય દીકા લેશ, એમ કહી, તે ઊઠી નિકળ્યો. ત્યારે તેણીયે કહ્યું કે, અમો પણ તેમજ કરીશું, ત્યારે તેણે પણ હર્ષપૂર્વક તે અંગીકાર કર્યું. એટલામાં વૈજાર પર્વતપર શ્રી વીરપ્રજ્ઞ આવીને સમોસર્યા. તેથી ધન, શિવિકામાં બેસી દાન દેને સ્ત્રીયો સહિત વીરપ્રજ્ઞને શરણે ગયા; તથા ત્યાં તેણે સ્ત્રી સહિત દીકા લીધી. પઠી શાલિજડે પણ, ઊતાવલથી શ્રી વીરપ્રજ્ઞપાસે જઈ દીકા લીધી પઠી શ્રી વીરપ્રજ્ઞ પણ વીજી જગોયે વિહાર કરવા લાગ્યા. પઠી ધન અને શાલિજડ, વન્ને વદ્યુત થઈ, સ્વદ્ધારા સરસું તીવ્ર તપ તપવા લાગ્યા. તેણે વન્ને શરીર પર નિઃસ્પૃહી થઈને, બે માસે, ચારમાસે, ત્રણમાસે, પાંચવાડીયે, એક માસે, વિગેરે તપથી પારણું કરવા લાગ્યા. અને એવા તપથી તેમનું શરીર ફક્ત હાડપિંજર સરસુંજ રહ્યું. એક દહાડે તે વન્ને મહામુનિ સંપોતાની જન્મજ્મિકા એવી

राजगृही नगरीप्रत्ये वीरप्रभुनी साथे आव्या. ते वखते मासोपवासने पारणे ते वन्ने मुनियोयें वीरप्रभु पासे जिद्दा माटे जवासारु आझा मागी; प्रभुयें कणुं के, हे शालिज्ज मुनि ! आजे तमोने तमारी मातापासेथी जिद्दा मलशे; पठी तेउं वन्ने ज्जडाने घेर गया, पण तपथी अत्यंत डुबला जइ जवाथी, तेणीयें तेओने ओलख्या नहीं; वली ते वखते वीरप्रभु अने शालिज्जने बांदवा जवामाटे आतुर होवाथी तेणीयें तेओ तरफ वधारे ध्यान पण आप्युं नहीं, तेथी तेउं क्षणवार थोळीने त्यांथी चाळी निकट्या. अने जेवा तेउं नगरना दरवाजापासे आव्या, के तुरत तेउंने शालिज्जनी पूर्व जन्मनी ज्जडा नामनी माता, नगरमां दही तथा घी वेंचवामाटे आवती होती, ते सामी मली. तेणीयें शालिज्जने जोइ, हर्ष पूर्वक नमस्कार करी, वन्नेने दहीं वोराव्युं. पठी तेउं वन्ने वीरप्रभुपासे गया, त्यारे शालिज्जें हाथ जोडी प्रभुने पुव्युं के, हे जगवन् ! मने आज मातातरफथी शी रीतें पारणुं थयुं ? त्यारे वीरप्रभुयें कळुं के, ते तमारी पूर्वजन्मनी ज्जडा नामें माता होती. पठी ते दहींथी पारणुं करीने, शालिज्ज मुनि पण धननी साथे वैचार पर्वतपर गया. त्यां तेउं वन्नेये शिलातलपर, पोंजीने पादपोपगमनामनुं अनशन कर्तुं. हवे एटलामां ज्जडा तथा श्रेणिक राजापण श्रीवीरप्रभु पासे आव्या. त्यां ज्जडाथे वीर प्रभुने पुव्युं के, हे जगवन्, ते शालिज्ज तथा धन मुनि क्यां ठे ? मारे घेर जिद्दामाटे केम आव्या नथी ? त्यारे सर्वज्ञ प्रभुयें कळुं के, तेउं तारेज घेर आव्या होता, पण तुं अहीं आववामां व्यग्र होती तेथी तें एमने उलख्यानथी. तारा पुत्रनी पूर्व जन्मनी माता ज्जडायें नगरमां आवतां थकां, तेउंने दहीं आप्युं, अने तेथी तेउंये पारणुं कर्तुं ठे; अने हवे ते वन्नेये वैचार पर्वतपर जइ अनशन ग्रहण कर्तुं ठे. ते सांचली ज्जडा श्रेणिकराजानी साथे त्यां वैचारपर गइ, तथा त्यां तेउंने तेणीयें निश्चल जोया. ते जोइ तेनां आगळनां कष्टने याद करीने ते रडवा लागी; अने कहेवा लागी के, हे वत्स ! तुं मारे घेर आव्यो, पण हीनजाग्यवाली एवी में, तने प्रमादने लीधे जाण्यो नहीं; वली तुं अमोने तजी गयो पण तारा दर्शनथी हजु तुं अमने आनंद करीश, एवो अमारो मनोरथ हतो; पण

તારાં આ કાર્યથી તો હવે અમારો તે મનોરથ પણ નાશ પામ્યો; હવે આ તારા પ્રારંભ કરેલા તપમાં હું વિઘ્નરૂપ તો થતી નથી, પણ આ તપેલી શિલાપરથી તું દૂર રહે? તે સાંજલી શ્રેણિકેં કહ્યું કે, હે માતા; તમો હર્ષની જગોયે શોક કેમ કરો છે? જેના આવા ઉત્તમ પુત્રો છે, એવાં તમો ધન્ય થો. આ તમારા પુત્રે, પ્રહુનાં ચરણોને પામી खरेखर મોઢજ મેલવ્યો છે. એવી રીતેં રાજાયે સમજાવેલી તે ઝડા માતા, તેડને વાંદીને खेदयु-ક્ત થઈ થકી ઘેર ગઈ, અને શ્રેણિકરાજા પણ પોતાને સ્થાનકેં ગયો. હવે તેડ વન્ને મુનિયો પણ કાલ કરીને, સર્વાર્થસિદ્ધિપ્રત્યે ગયા, તથા ત્યાં તે-ત્રીશ સાગરોપમના આયુષ્યવાલાં દેવો થયા. એવી રીતેં સંગમકના દૃષ્ટાંતથી, સત્પાત્રદાનનું ફલ જાણીને, અતિથિસંવિજ્ઞાગત્રતમાં આદર કરવો એવી રીતેં સંગમકની કથા જાણવી.

એવી રીતેં વારે વ્રતોનું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે અતિચારોનું સ્વરૂપ કહે છે.

વ્રતાનિ સાતિચારાણિ, સુકૃતાય નવંતિ ન ॥

અતિચારાસ્તતોહેયાઃ, પંચ પંચ વ્રતે વ્રતે ॥ ૬૯ ॥

અર્થઃ— અતિચાર સહિત, ધારણકરેલાં વ્રતો, પુણ્યમાટે થતાં નથી, માટે વ્રત વ્રત પ્રત્યેના પાંચ પાંચ અતિચારો તજવા.

ટીકાઃ— અહીં કોઈ શંકા કરે કે, અતિચારો તો સર્વ વિરતિમાં જ હોય. કારણ કે, સંજ્વલનો ઉદયજ તેમનું અનિધાન છે; અને તે સંજ્વલનો ઉદય પણ સર્વવિરતિનેજ હોય છે, અને દેશવિરતિડને તો પ્રત્યાઘ્યાનાવરણાદિકજ હોય છે, માટે દેશવિરતિમાં અતિચારનો સંજવ નથી. અને વલી તે દેશવિરતિ કંથુઆના શરીરમાં રહેલા વ્રણાદિકના અનાવની પેઠે અલ્પ છે. કેમ કે, પેહેલા અણુવ્રતમાં, સ્થૂલથી, સંકલ્પથી અને નિરપગધિ જીવોને, દ્વિવિધ ત્રિવિધેં, મારવાનાં પચ્ચાણ હોય છે, તથા એવી રીતેં તે દેશવિરતિ હોવાથી, અતિચારો તેને લાગી શકે નહીં; અને મહાવ્રતોમાં તે લાગી શકે; એવી રીતની વાદીની શંકાનો હવે અ-નર દે છે કે, ડાસદશાદિકમાં દરેક વ્રતમાં પાંચ અતિચારો કહેલા નથી. તથા સંજ્વલનાદિકના ઉદયમંદંધિ જે કથું તે પણ કેવલ સર્વવિરતિ

અતિચારને આશ્રીને કહેલું છે; પણ સમ્યક્ત્વસહિત દેશવિરતિને આશ્રિને કહ્યું નથી. સર્વ વિરતિઁને પણ સંજ્વલનાદિકના ઉદય વચ્ચેજ અતિ-ચારો હોય છે, અને વાકીના કષાયોના ઉદય વચ્ચેજ તે, તે સર્વવિરતિનો મૂલમાંથીજ ઠેદ થાય છે. માટે એવી રીતે દેશવિરતિમાં અતિચાર સંજ્ઞવી શકતા નથી, એમ કહેલું મિથ્યા છે.

હવે તે અતિચારો પ્રથમવ્રત આશ્રયી કહે છે.

ક્રોધાદ્વંધઠ્ઠવિઠેદો, ૬ ધિકજારાધિરોપણં ॥

પ્રહારોઽન્નાદિરોધશ્ચ, હિંસાયાં પરિકીર્તિતાઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:- ક્રોધથી વંધ, ઠવિઠેદ, અધિક જારનું જરવું, પ્રહાર, તથા અન્નાદિકનો અટકાવ, એટલા અહિંસાવ્રતના અતિચારો કહેલા છે.

ટીકા:- વંધ એટલે ગાય અથવા જેસ આદિકને તથા શિશુઆમણમાટે પોતાના પુત્ર આદિકને પણ પ્રવલ ક્રોધથીજ વાંધવા, તે પેહેલો અતિ-ચાર. શરીર અથવા ચામડીને ઠેદવી તે વીજો અતિચાર. વેલ, ડંટ, ચ-ચર વિગેરે પર, અધિક જાર જરવો, તે ત્રીજો અતિચાર. લાકડી આદિકથી પ્રાણીઁને મારવાં, તે ચોથો અતિચાર. તથા પ્રાણીઁપ્રત્યે અન્નાદિકનો રોધ કરવો, તે પાંચમો અતિચાર જાણવો. એ પાંચેમાં પ્રવલ ક્રોધથી, એટલું પદ જોડી લેવું. આવશ્યકચૂર્ણિઆદિકમાં વેપગાં અથવા ચોપગાં પ્રાણીઁનો વંધ જે પ્રકારનો કહ્યો છે, સાર્થક અને નિરર્થક તેમાં નિરર્થક તો કરવોજ નહીં, અને સાર્થકના પણ જે જોડો છે. સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષ, સાપેક્ષ એટલે, ઢીલી ગાંઠથી દોરી આદિકથી વાંધવાં, તે, કે-જેથી આગ આદિક વચ્ચે તેઁનો સેહેલથી વચાવ થઈ શકે, અને નિરપેક્ષ એટલે અત્યંત મજબુતાઈથી વાંધવું તે. વલ્લી શ્રાવકેં તો પ્રાણીઁ પણ પ્રાયઃ એવાજ રાખવા, કે જેઁને વાંધવાની જરૂરજ ન પડે. એવીરીતે ઠવિ-ઠેદના પણ ઉપર પ્રમાણેજ જે જોડો જાણવા; તેમ જાર ઉપાડવામાં પણ તેમજ જાણવું. માણસ આગલ જાર ઉપડાવવો નહીં; કદાચ ઉપડાવવો પડે, તો પણ તે પોતે પોતાને માથે ચડાવી ઉતારી શકે, તેટલોજ જાર ઉપડાવવો; અને પશુઉપર પણ તેઁ ઉપાડી શકે તેથી પણ ઁઁજોજ જાર જરવો, અને ચેતર ચેડતીવેલા તથા ગાડાંમાં જોડતી વેલાણ પણ તેને

योग्य बखते ठुटां करवां; एवी रीतें प्रहार पण वे प्रकारें निरपेक्ष अने सापेक्ष ठे तेमां निर्दय अइ मोरवुं ते निरपेक्ष. अने सापेक्ष एटवे श्रावकें, प्रथम वीक देखाडवी, ते ठतां न माने, त्यारे पण मर्मस्थानको विना वी-
जी जगोए, पाटु अथवा चाबुखशी एक अथवा वे वारज ताडना करवी.
तेवी रीतेंज अन्नपानादिकनो रोध जाणवो; तेमां पण सापेक्ष एटवे रो-
ग चिकित्सावास्ते, अथवा अपराधीमाटे जाणवो; तेमां पण तेने कहेवुं
एम के, “आजे तने जोजन आपवामां आवशे नहीं.” शांति माटे उ-
पवास आदिक करवा ते. वधारे शुं कहेवुं? आहिंसा लक्षणवाला मूल-
गुणने जेम अतिचार न लागे, तेम यतनापूर्वक वर्तवुं. अहीं कोइ शंका
करे के, श्रावकें तो हिंसानांज पच्चखाण कर्यां ठे, तेथी वंधादिक करवामां
तेने कंइ दोष नथी, केम के तेथी कंइ तेनुं अहिंसाव्रत खंडन थतुं नथी.
अने कदाच जो तेणें वंधादिकनां पण पच्चखाण कर्यां होय, तो तो तेम
करवामां व्रतनो जंग थाय, अने वंधादिकनां पच्चखाण करते ठते, व्रत-
पणानोज नाश थाय ठे, कारण के, ते वंधादिक अतिचारो तो व्रतथी जु-
दाज गणावेला ठे. माटे एवी रीतें वंधादिकने अतिचारपणुं घटी शकतुं
नथी. हवे ते शंकानो उत्तर आपे ठे. ते वात सत्य ठे के, हिंसानांज प-
च्चखाण कर्यां ठे, पण वंधादिकनां पच्चखाण कर्यां नथी. पण ते हिंसानां
पच्चखाणथी परमाथें करीने वंधादिकनां पण पच्चखाणो करेलांज ठे, केम
के तेउं हिंसानां साधनो ठे; तेम वंधादिकमां कंइ व्रतनो जंग थतो नथी.
पण फक्त अतिचारज लागे ठे. वली व्रत पण वे प्रकारनुं ठे, अंतर्दृष्टिनुं
अने बाह्यवृत्तिनुं, तेमां “हुं आने मारी नाखुं” एवा विकल्प विना को-
धादिकना आवेशथी, परप्राणना नाशने गणकार्या विनाज वंधादिकमां
जे प्रवृत्ति कराय ठे, तेथी हिंसा थती नथी; पण तेथी अंतर्दृष्टिनो जंग
थाय ठे. अने हिंसाना अज्ञावथी, वहारनांव्रतनुं पावन थाय ठे. वली
व्रतपणाना नाशनी जे वात कही, ते पण अयुक्तज ठे, केम के विशुद्ध अ-
हिंसा व्रत होते ठते, वंधादिकनो अज्ञावज ठे. माटे वंधादिको अति-
रूपेज ठे. अहीं आदि शब्दथी, मंत्रतंत्रादिकना प्रयोगादिकने पण
तिचारमां गणवा.

हवे बीजा व्रतना अतिचारो कहे ठे.

मिथ्योपदेशः सहसा, ऽध्याख्यानं गुह्यनाषणं ॥

विश्वस्तमंत्रजेदश्च, कूटलेखश्च सूनुते ॥ ९१ ॥

अर्थः— खोटो उपदेश, सहसा कलंक मेलवुं ते, गुप्त वातने कही दे-
वी ते, विश्वासघात, तथा जूठो लेख, ए पांचे सत्य व्रतना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— परने पीडा थाय एवां वचनोष्ठी जे पापोपदेश ते पेहेलो अ-
तिचार जाणवो. विचार कर्याविनाज कोशना पर जे जूठा दोषोनो आ-
रोप करवो, ते बीजो अतिचार जाणवो. गुप्त एवां राज्यकार्योने प्रगट
करवां, अथवा कोशनी चाडी खाइ, प्रीति तोडाववी, ए त्रीजो अतिचार
जाणवो. विश्वासीजना मंत्रोनो जे जेद करवो, तेने चोथो अतीचार जा-
णवो. तथा जुठो लेख लखवो, तेने पांचमो अतीचार जाणवो.

हवे त्रीजा व्रतना अतिचारो कहे ठे.

स्तेनानुज्ञा तदानीता, दानं द्विडाज्यलंघनं ॥

प्रतिरूपक्रियामाना, ऽन्यत्वं चास्तेयसंश्रिता ॥ ९२ ॥

अर्थः— चोरोने अनुज्ञा देवी, तेज्जे चोरी करी लावेल मालनुं ग्रह-
ण करवुं, शत्रुराजानी सीमा उलंघवी, वस्तुजमां जेल सेल करवी, तथा
तोळां ताजवां जूठां राखवां, ए अस्तेयव्रतना पांच अतिचारो जाणवा.

टीकाः— चोरोने चोरी करवामां प्रेरणा करवी ते, अथवा चोरी कर-
वानां साधनो रूप जे कातर आदिक हथीयारो, तेने आपवां, अथवा ते
वेचवां ते, अथवा तेज्जे कहेवुं के, तमो निरुद्यमी केम वेठा ठे, तमारे
खावानुं न होय, तो हुं आपीश, वली तमारो चोरीनो माल कोइ वेचातो
नहीं ले, तो हुं वेश्श. एवी रीतनी जे अनुज्ञा, ते पेहेलो अतिचार जाणवो.
चोरीनो माल राखवो ते बीजो अतिचार जाणवो. वैरी राजानां रा-
ज्यो के, जेजनी सीमा उलंघवानी मने होय, तेज्जे आज्ञाविना जे उलं-
घवी, ते त्रीजो अतिचार जाणवो. वस्तुजमां जेल सेल करवी ए चोथो
अतिचार जाणवो. तथा कुडां तोळां ताजवां राखवां, ए पांचमो
अतिचार जाणवो.

हवे चोथा व्रतना अतिचारो कहे ठे.

इत्वरत्तागमोनात्ता, गतिरन्यविवाहनं ॥

मदनात्याग्रहो नंग, क्रीडा च ब्रह्मणि स्मृता ॥ ९३ ॥

अर्थः— थोडा वखतमाटे राखेली स्त्रीनुं सेवन, वेश्यानुं सेवन, अन्य-
नी कन्याउनो विवाह, कामनो अत्यंत आग्रह, तथा अनंगक्रीडा, ए
पांचे ब्रह्मचर्य व्रतना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— जाडां तरिके पैसा आपी थोडाकाल सुधि राखेली स्त्रीसाथे
जे कामविलास भोगववा, ते पेहेलो अतिचार जाणवो, पोते नहीं परणे-
ली, एवी वेश्या, ठोडी दिघेल ठे, जर्तार जेणीए, अथवा जर्तार विनानी
एवी स्त्री साथे जे विलास करवो, ते बीजो अतिचार जाणवो. अन्य क-
न्यानो विवाह करवो अथवा कराववो, ए बीजो अतिचार जाणवो. ए
बीजा अतिचारमां स्वकन्या परणाववानो बाध नथी. अहीं कोइ शंका
करे के, अन्य कन्यानी पेठे पोतानी कन्याने परणाववामां पण सरखोज
दोष ठे; तेने माटे कहे ठे के, जो स्वकन्यानो विवाह न करे, तो ते स्व-
छंदचारी थाय, अने तेथी शासननोउपघात थाय; पण जो विवाह कर्यो
हाय, तो एवो अन्वर्थ थाय नहीं. कामनेविषे अत्यंत आसक्ति एटखे वा-
रवार स्त्रीविलास करवो, ते तथा बल क्षीण थवाथी वाजीकरण आदिक
ना प्रयोगो करवा, ते चोथो अतिचार जाणवो. हवे अनंगक्रीडा एटखे
पुरुषने, स्त्री पुरुष अथवा नपुंसकने सेववानी इछा, अथवा हस्तकर्मा-
दिकनी इछा. अथवा वेदोदयथी स्त्रीने पण, स्त्री, नपुंसक अथवा पुरुषने
नेववानी इछा, अथवा हस्तकर्मादिकनी इछा; अथवा नपुंसकने, नपुंसक
थी अने पुंषने नेववानी इछा, अथवा हस्तकर्मादिकनी इछा, अथवा
स्त्री नाथे, केशाकर्षणादि अनेक प्रकारनी कामचेष्टा करवी ते, पांचमो
अतिचार जाणवो. उपरना पांचे अतिचारो स्वदारसंतोषीने आश्रये जा-
णवा. तथा ठेह्वा वण तो परम्प्री नजनाग्ने आश्रये जाणवा. वली कंटसा-
ब आचार्योनो एम मत ठे के. स्वदारसंतोषी, तथा परम्प्रीन्यागीने पण
ते पांचे अतिचारो दोष ठे. केसके इत्तरा स्त्री पण बाकीनो कास बीजा
माथे विलास करे. मोटे ते परम्प्रीज ठे; माटे परम्प्री नजनाग्ने आश्रयीने
पण ते पांचे अतिचारो जाणवा.

हवे पांचमा व्रतना अतिचारो कहे ठे.

धनधान्यस्य कुप्यस्य, गवादेः क्षेत्रवास्तुनः ॥

हिरण्यहेमश्च संख्या, ऽतिक्रमोत्र परिग्रहे ॥ ९४ ॥

अर्थः—धन धान्यनो, धातुर्जनो, बलद आदिकनो, क्षेत्रवास्तुनो, तथा सोना रूपानो, जे धारेली संख्याथी अतिक्रम, ते परिग्रह व्रतना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— धन एटले, जेनी गणत्री, तोल अथवा माप थई थके ते; तथा धान्य एटले घउं आदिक सत्तर प्रकारनुं धान्य, कुप्य एटले सोनां रूपां विनानी, तांबु, सीसुं, कलई विगेरे धातुर्ज, गाय आदिक एटले वेल, जैस, घेटा उंट, विगेरे चोपगां जानवरो, कुकडा, पोपट आदिक पक्षि-उं, तथा दासदासी आदिक वे पगोवालां जाणवां. क्षेत्र व्रण प्रकारनां. एक तो जेमां कोस आदिकथी पाणी पावामां आवे ठे ते, बीजुं जे वरसाद-ना पाणीथी सिंचाय ठे ते. अने त्रीजुं, जेमां उपर प्रमाणेनी वस्त्रे प्रकार-नी क्रियाउं थाय ठे ते. वास्तु एटले घर आदिक तेना पण व्रण जेदो, जोयरुं, मेहेल, तथा जोयरां उपरे मेहेल करवो ते. अने घडेलुं अथवा नहि घडेलु एवुं रुपुं अने सोनुं एटली वस्तुर्जनो, जे परिमाण उपर परिग्रहराखवो; ते परिग्रहना अतिचारो जाणवा.

अहीं कोइ शंका करे के, अंगीकार करेलां व्रतनी संख्यानो जे व्य-तिक्रम, ते तो तेनो जंगज कहेवाय, अतिचार शानो कहेवाय ? तेने माटे हवे कहे ठे.

बंधनाद्भावतो गर्जा, द्योजनादानतस्तथा ॥

प्रतिपन्नव्रतस्यैष, पंचधापि न युज्यते ॥ ९५ ॥

अर्थः— अंगीकार करेलां व्रतनो बंधन, जाव, गर्ज, जोडाण, तथा आ-दान, ए पांच रीतें, पण अतिचार लगाडवो लायक नथी.

टीकाः— जो के साक्षात् व्रतजंग थतो नथी, पण बंधन आदिक पांच हेतुर्जथी, जो के पोतानी बुद्धिथी व्रतजंग नथी करतो. तो पण तेने अति-चार लागे ठे. धन धान्यने बंधनथी अतिचार एम जाणवो, के, कोइ फा-यदालायक वस्तु वेचाती देवा आवे, त्यारे तेने कहेवुं के, मारा व्रतनी मुदत खलास थये हुं ते तारी पासेथी लेइश एम कही जे जावथी तेनी

નિયંત્રણા કરી કબુલાત કરાવી તે વસ્તુ પોતાથકી તેને ઘેર રखाववો એ અતિચાર જાણવો. ત્રાંવા પિતલ આદિકના જાવને એકરૂપ કરીને, સંખ્યામાત્ર પુરવાથી અતિચાર લાગે છે, અથવા હું અમુક વચ્ચે તારી પાસેથી તે વાસણઆદિક વેચાતાં લેશ, માટે તારે વીજા કોઈને દેવાં નહીં; એમ કરવાથી પણ અતિચાર લાગે છે. ગાય, ઝેંસ, ઘોડી આદિકના ગર્જનેશ્રીને અતિચાર લાગે છે. ક્ષેત્ર અને ઘર આદિકમાં વાડ અને જીત આદિક તોડીને વે જાગમાંથી એકરૂપ કરી જોડી દેવાથી સંખ્યામાત્ર પૂરી કરવાયેં કરીને પણ અતિચાર લાગે છે; સોનું રૂપું પણ રાજા આદિકેં તુષ્ટમાન થઈને જે આપેલું હોય, તે પોતાના પચ્ચાણની મુદતસુધિ કોઈવીજાને ઘેર રાખવું, તેથી પણ અતિચાર લાગે છે. એવી રીતના પાંચ અતિચારો શ્રાવકેં લગાડવા જોઈયેં નહીં.

હવે ગુણવ્રતોના અતિચારો કહે છે.

તેમાં પેહેલા દિગ્વિરતિવ્રતના અતિચારો કહે છે.

સ્મૃત્યંતર્ધાનમૂર્ધાધ, સ્તિર્યગ્જાગવ્યતિક્રમઃ ॥

ક્ષેત્રવૃદ્ધિશ્ચ પંચેતિ, સ્મૃતાદિગ્વિરતિવ્રતે ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— યાદદાસ્તીનો જંગ, ઝર્ધ્વગમન, અધોગમન, તિર્યગ્ગમન, અને ક્ષેત્રની વૃદ્ધિ, એ પાંચ દિગ્વિરતિ વ્રતના અતિચારો જાણવા.

ટીકાઃ— જેમ કોઈયેં અમુક દિશામાં જવાને સો ગાઉસુધિનું રાખીને વાકી ઉપરાંત જવાનું પચ્ચાણ કર્યું હોય; અને પછી વ્યાકુલપણથી અથવા પ્રમાદથી તેને માલુમ ન રહે કે, મેં સો ગાઉનું કે પચાસ ગાઉનું પચ્ચાણ કર્યું છે; એ સ્મૃતિજંગ નામે પેહેલો અતિચાર જાણવો. ઝંચે, એટલે પર્વતનાં શિખરો, વૃદ્ધોની ટોંચો, નીચે, એટલે જોયરાં કુવા આદિક, તથા તિર્યક્ એટલે પૂર્વ આદિક દિશા; એ ત્રણેપ્રત્યે નિયમિત સંખ્યાનું ઝલ્લંઘન કરી જે જવું, તે ત્રણ અતિચારો જાણવા. આ સઘલા અનાજોગાતિક્રમથી અતિચારો જાણવા, પણ પ્રવૃત્તિમાં તો તેડું વ્રતજંગરૂપ છે. વહી જેણેં કરું નહીં, કરાવું નહિ, એવાજાંગાથી પચ્ચાણ કર્યું હોય, તે માણસ નિયમિત સિમાને ઝલ્લંઘીને પોતે જાય નહીં, અને વીજાને મોકલે પણ નહીં; પણ જેણેં એવા જાંગાથી પચ્ચાણ નથી કર્યું તેને પરને સીમા ઝલ્લંઘન કરાવવામાં દોષ નથી. તથા

क्षेत्रने पूर्वादिक दिशाउमां जे वधारवुं, ते पांचमो अतिचार जाणवो. अर्थात् कोश्ये पूर्वादिक दिशाउमां सो सो गाठ जवानुं परिमाण कर्युं; पण एक दिशामां वधारे दूर जवानुं कारण पडवाथी, बीजी दिशामां तेदना उठा गाठ करवा, अने बीजीमां वधारवा ए पांचमो अतिचार जाणवो. अथवा अजाणतां वधारे दूर जवाथी पण अतिचार लागे ठे. पण जाणी जोशने तो जवुंज नहीं.

हवे बीजा जोगोपजोगमान नामना गुणव्रतना अतिचारो कहे ठे.

सचित्तस्तेन संबन्धः, सन्मिश्रोऽनिपवस्तथा ॥

दुःपक्काहार इत्येते, जोगोपजोगमानगाः ॥ ९७ ॥

अर्थः— सचित्त, सचित्तना संबंधवावुं. अचित्तथी मिश्रित घण्टुं. अनेक अव्योथी मली गण्टुं, तथा न पाकी शके एवा जोजनने अचिन मानी जे खावुं, ते पांचे जोगोपजोगमानना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— सचित्त एटले कंद, मूल, फल आदिक. अने पृथ्वी कायादि क, तेनो अनाजोगें करी जे आहार करवो. ते पेटलो अतिचार जाणवो. हुं सचित्त एवुं बीज तजी देश. एम विचारि खजुर आदिज जे मगमां नाखवुं, ते सचित्त वर्जनारने बीजो अतिचार जाणवो. सचित्तपी मिश्रित थण्डा आहारने अचित्त जाणी जे खावुं ते बीजो अतिचार जाणवो. अनेक अव्यना एकठा मलवाथी उत्पन्न घण्टुं जे मदिग आदिज. तेने पिष्टादिकपणायें करीने जे अचेतन मानीने खावुं. ते चोपो अतिचार जाणवो. अतिकष्टी पाके एवा जे जवआदिक, तेने पकपणायें करीने. अचेतन मानीने जे खावा. ते पांचमो अतिचार जाणवो. एही रीति मदिजो जोजन तथा मद्यादिकनी निवृत्तिमां पण. अजाणते अतिचारो जाणवा.

हवे जोगोपजोगनां लक्षणांतरथी तेमां रहेला अतिचारो कहे ठे.

अमी जोजनतस्त्याज्याः, कर्मतः खरकर्म तु ॥

तस्मिन्पंचदश मलान्, कर्मादानानि संप्रजेन ॥ ९८ ॥

अर्थः— उपर कहेला अतिचारो जोजनने आरपीने तज्ज्ञान. अने आणीयोने घाधा उपजे एवं गुणिपालन जे ठोरो कार्य. तेनां रहेलां संक जे मलीन कर्मादानो. एटले पापप्रवृत्तिनां जे जाणवो. तेने तज्ज्ञान.

હવે બે શ્લોકોએ કરીને તે પંદર કર્માદાનોનાં નામો કહે છે.

અંગારવનશકટ, ઝાટકસ્ફોટજીવિકા ॥

દંતલાક્ષારસકેશ, વિષવાણિજ્યકાનિ ચ ॥ ૧૯૯ ॥

યંત્રપીડાનિર્લાઘન, મસતીપોષણં તથા ॥

દવદાનં સરઃશોષ, ઇતિ પંચદશ ત્યજેત્ ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ:- અંગારના ધંધાથી, વનના ધંધાથી, ગાડાંના ધંધાથી ઝાડાંના ધંધાથી, ફોડવાના (પૃથ્વી આદિક) ધંધાથી, દાંતના વેપારથી, લાલના વેપારથી, રસના વેપારથી, ચાલના વેપારથી, જેરના વેપારથી, યંત્રપીડણથી, નિર્લાઘન કર્મથી, અસતીનાં પોષણથી, દાવાનલ લગાવવાથી, તથા તણાવને સુકાવવાથી, થતા પંદર અતિચારોને તજવા.

હવે તેડમાંથી અંગારક આજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

અંગારઆટ્ટકરણં, કુંજાયઃસ્વર્ણકારિતા ॥

ઠઠારત્વેષ્ટકાપાકા, વિતિહ્યંગારજીવિકા ॥ ૨૦૧ ॥

અર્થ:- કોલસા કરવા, ઝુંજવાનો ધંધો, કુંજારનો ધંધો, લુહારનો તથા સોનીનો અને કંસારનો ધંધો, તથા ઇંટો પકાવવાનો ધંધો, એ અંગારજીવિકા જાણવી.

ટીકા:- લાકડાં બાલી કોલસા કરવામાં ઠકાય જીવની હિંસા થાય છે, એવી રીતે જેમાં અગ્નિકાયની વિરાધના થાય છે, તે સઘલા અંગાર કર્મમાં આવી જાય છે, તો પણ સુલાસામાટે જુદા જોડો કર્યા છે. ચણા આદક ઝુંજવું તે આટ્ટકરણ. માટીનાં વાસણો વનાવવાં વેચવાં, પકાવવાં, કુંજકારિતા. લુહારનો ધંધો તે લોહકારિતા, સોનીનો ધંધો, તે સ્વર્ણકારિતા, તથા કંસારનો ધંધો તે ઠઠારત્વકારિકા, તથા ઇંટો પકાવવી, તે ઇષ્ટપાકકારિકા; એ સઘલાથી જે આજીવિકા ચલાવવી, તે અંગારકાજીવિકા જાણવી.

હવે વનજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઘિન્નાઘિન્નવનપત્ર, પ્રસૂનફલવિક્રયઃ ॥

કણાનાં દલનાત્પેષા, દૃત્તિશ્ચ વનજીવિકા ॥ ૨૦૨ ॥

अर्थः— ठेदेलां, अथवा नहीं ठेदेलां, एवा वनमां थतां पान, फुल, फल विगेरेनुं वेचवुं ते, तथा धान्यादिकना दाणाउने, घंटी आदिकथी दल-वाथी, तथा पाणाआदिकथी वाटवाथी जे आजीविका करवी ते वनजी-विका जाणवी.

हवे शकटजीविकानुं स्वरूप कहे ठे.

शकटानां तदंगानां, घटनं खेटनं तथा ॥

विक्रयश्चेति शकट, जीविका परिकीर्तिता ॥ १०३ ॥

अर्थः— गाडां अथवा तेनां चक्र आदिक उपकरणोने घडवां, घडाववां, खेडवां, वेंचवां विगेरे समस्त प्राणीउनी हिंसारूप, तथा बेल आदिकने वधबंधननां हेतुरूप, शकटाजीविका कहेली ठे.

हवे ज्ञाटक आजीविकानुं स्वरूप कहे ठे.

शकटोद्धलुलायोष्ट, खराश्वतरवाजिनां ॥

जारस्य वाहनावृत्ति, र्वेज्ञाटकजीविका ॥ १०४ ॥

अर्थः— गाडां, बेल, पाडा, उंट, गधेडां, खचर, घोडा विगेरेपर जार जरीने जे आजीविका चलाववी ते “ ज्ञाटानुजीविका ” जाणवी.

हवे स्फोटक जीविकानुं स्वरूप कहे ठे.

सरः कृपादिखनन, शिलाकुट्टनकर्मजिः ॥

पृथिव्यारंजसंभूतै, जीवनं स्फोटजीविका ॥ १०५ ॥

अर्थः— तलाव, कुवा वाव आदिकना खोदवाथी, पत्थर आदिक फोड-वाथी, जे पृथ्वीकाय आदिकना आरंजथी जे आजीविका चलाववी ते “ स्फोटजीविका ” कहेवाय.

दंतवाणिज्यनुं स्वरूप कहे ठे.

दंतकेशनखास्थित्व, ग्रोम्णोग्रहणमाकरे ॥

त्रसांगस्यवणिज्यार्थं, दंतवाणिज्यमुच्यते ॥ १०६ ॥

अर्थः— हाथी दांत, अने उपलक्षणथी त्रसजीवोना बीजा पण अवय-वो, चमरी आदिकना केशो, घूकादिकना नखो, शंखादिकनां हाडकां, चि-त्ता आदिकनां चांबडां, हंसादिकनां रोम, विगेरेनुं तेउनां उत्पत्तिस्या-

હવે બે શ્લોકોએ કરીને તે પંદર કર્માદાનોનાં નામો કહે છે.

અંગારવનશકટ, ઝાટકસ્ફોટજીવિકા ॥

દંતલાક્ષારસકેશ, વિષવાણિજ્યકાનિ ચ ॥ ૧૯૯ ॥

યંત્રપીડાનિર્લાઘન, મસતીપોષણં તથા ॥

દ્વદાનં સરઃશોષ, ઇતિ પંચદશ ત્યજેત્ ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ:— અંગારના ધંધાથી, વનના ધંધાથી, ગાડાંના ધંધાથી ઝાડાંના ધંધાથી, ફોડવાના (પૃથ્વી આદિક) ધંધાથી, દાંતના વેપારથી, લાલના વેપારથી, રસના વેપારથી, વાલના વેપારથી, ઝેરના વેપારથી, યંત્રપીલણથી, નિર્લાઘન કર્મથી, અસતીનાં પોષણથી, દાવાનલ લગાવવાથી, તથા તલાવને સુકાવવાથી, યતા પંદર અતિચારોને તજવા.

હવે તેઝમાંથી અંગારક આજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

અંગારભ્રાટૂકરણં, કુંજાયઃસ્વર્ણકારિતા ॥

ઠઠારત્વેષ્ટકાપાકા, વિત્તિહંગારજીવિકા ॥ ૨૦૧ ॥

અર્થ:— કોલસા કરવા, ઝુંજવાનો ધંધો, કુંજારનો ધંધો, બુહારનો તથા સોનીનો અને કંસારનો ધંધો, તથા ઇંટો પકાવવાનો ધંધો, એ અંગારજીવિકા જાણવી.

ટીકા:— લાકડાં વાલી કોલસા કરવામાં ઠકાય જીવની હિંસા થાય છે, એવી રીતે જેમાં અગ્નિકાયની વિરાધના થાય છે, તે સઘલા અંગાર કર્મમાં આવી જાય છે, તો પણ ખુલાસામાટે જુદા જોડો કર્યા છે. ચણા આદિક ઝુંજવું તે ભ્રાટૂકરણ. માટીનાં વાસણો વનાવવાં વેચવાં, પકાવવાં, વિગેરે કુંજકારિતા. બુહારનો ધંધો તે લોહકારિતા, સોનીનો ધંધો, તે સ્વર્ણકારિતા, તથા કંસારનો ધંધો તે ઠઠારત્વકારિકા, તથા ઇંટો પકાવવી, તે ઇષ્ટપાકકારિકા; એ સઘલાથી જે આજીવિકા ચલાવવી, તે અંગારકાજીવિકા જાણવી.

હવે વનજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઘિન્નાઘિન્નવનપત્ર, પ્રમૂનફલવિક્રયઃ ॥

કણનાં દલનાત્પેપા, દૃત્તિશ્ચ વનજીવિકા ॥ ૨૦૨ ॥

અર્થ:- ઠેદેલાં, અથવા નહીં ઠેદેલાં, એવા વનમાં થતાં પાન, ફુલ, ફલ વિગેરેનું વેચવું તે, તથા ધાન્યાદિકના ઢાણાંને, ઘંટી આદિકથી દલ-વાથી, તથા પાણાઆદિકથી વાટવાથી જે આજીવિકા કરવી તે વનજી-વિકા જાણવી.

હવે શકટજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

શકટાનાં તદંગાનાં, ઘટનં ચેટનં તથા ॥

વિક્રયશ્ચેતિ શકટ, જીવિકા પરિકીર્તિતા ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:- ગાડાં અથવા તેનાં ચક્ર આદિક ઉપકરણોને ઘડવાં, ઘડાવવાં, સેડવાં, વેંચવાં વિગેરે સમસ્ત પ્રાણીઝની હિંસારૂપ, તથા બેલ આદિકને વધવંધનનાં હેતુરૂપ, શકટાજીવિકા કહેલી છે.

હવે જાટક આજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

શકટોક્તલુલાયોષ્ટ્ર, ચરાશ્વતરવાજિનાં ॥

જારસ્ય વાહનાઘૃતિ, ર્જવેજાટકજીવિકા ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:- ગાડાં, બેલ, પાડા, ઝંટ, ગધેડાં, ચર, ઘોડા વિગેરેપર જાર જરીને જે આજીવિકા ચલાવવી તે “ જાટાનુજીવિકા ” જાણવી.

હવે સ્ફોટક જીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

સરઃ કૂપાદિચનન, શિલાકુટ્ટનકર્મજિઃ ॥

પૃથિવ્યારંજનસંજૂતૈ, ર્જીવનં સ્ફોટકજીવિકા ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ:- તલાવ, કુવા વાવ આદિકના ચોદવાથી, પથ્થર આદિક ફોડવાથી, જે પૃથ્વીકાય આદિકના આરંજથી જે આજીવિકા ચલાવવી તે “ સ્ફોટકજીવિકા ” કહેવાય.

દંતવાણિજ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

દંતકેશનચાસ્થિત્વ, ગ્રોમ્પોગ્રહણમાકરે ॥

ત્રસાંગસ્યવણિજ્યાર્થ, દંતવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ:- હાથી દાંત, અને ઉપલક્ષણથી ત્રસજીવોના વીજા પણ અવયવો, ચમરી આદિકના કેશો, ઘૂકાદિકના નચો, શંખાદિકનાં હાડકાં, ચિન્તા આદિકનાં ચાંબડાં, હંસાદિકનાં રોમ, વિગેરેનું તેઝનાં ઉત્પત્તિસ્થા-

નકે જઇ, વેપારમાટે જે વેંચાતું ગ્રહણ કરવું, તે દંતવાણિજ્ય કહેવાય; ઉત્પત્તિસ્થાનક કહેવાની મતલબ ઇટલીજ કે, તેડના ઉત્પત્તિસ્થાનક વિના બીજી જગોણથી લેવામાં અથવા વેચવામાં દોષ નથી.

હવે લાખના વેપારનું સ્વરૂપ કહે છે.

લાક્ષામનઃશિલાનીલી, ધાતકીટંકણાદિનઃ ॥

વિક્રયઃ પાપસદનં, લાક્ષાવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થઃ—લાખ, મનશીલ, ગલી, ધાવડી, ટંકણચાર, વિગેરેના વેપારમાં જીવહિંસા હોવાથી, તે પાપના સ્થાનકરૂપ લાખઆદિકનો વેપાર કહેવાય છે. હવે રસ અને કેશના વેપારનું સ્વરૂપ એકજ શ્લોકથી કહે છે.

નવનીતવસાદ્ઘૌઙ, મધપ્રત્નૃતિવિક્રયઃ ॥

ધિપાચ્ચતુષ્પાદ્વિક્રેયો, વાણિજ્યં રસકેશયોઃ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થઃ—માખણ કે, જેમાં સંમૂર્તિમજંતુડ થાય છે, ચરવી અને મધ કે, જે જંતુડના ધાતથી ઉત્પન્ન થાય છે, તથા મદિરા કે જે કામને ઉત્પન્ન કરે છે, તે આદિકનો વેપાર રસવાણિજ્ય જાણવાં; તથા માણસ, અને પશુનો જે વેપાર, કે જેથી તેડને પરવશપણું, વધ, વંધન, ઝુલ્લ, તરસ વિગેરે પીડાડ ઉત્પન્ન થાય છે; તે વેપાર કેશવાણિજ્ય જાણવો. જીવવાલાં પ્રાણીનું વેંચવું તે કેશવાણિજ્ય, અને જીવવિનાનાં પ્રાણીડનું તથા તેડનાં અંગોનું વેંચવું તે દંતવાણિજ્ય જાણવું.

હવે વિષવાણિજ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિપાસ્રદલયંત્રાયો, હરિતાલાદિવસ્તુનઃ ॥

વિક્રયો જીવિતઘ્નસ્ય, વિષવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થઃ—વઠનાગ આદિક કેરી વસ્તુડ, તલવાર આદિક હથીયારો, હલ, આદિક યંત્ર, તથા હરતાલ આદિક જીવ લેનારી વસ્તુડનો જે વ્યાપાર તે વિષવાણિજ્ય કહેવાય.

હવે યંત્રપીડાકર્મનું સ્વરૂપ કહે છે.

તિલેદ્ધુસર્પપેરંડ, જલયંત્રાદિપીડનં ॥

દલતૈલસ્ય ચ કૃતિ, યંત્રપીડા પ્રકીર્તિતા ॥ ૧૧૦ ॥

અર્થ:- તલ, સર્પવ, ઇરંડી વિગેરે પીલવાની ઘાણી, સેલડીના ચીચો-
ડા, તથા અરઘટ્ટ આદિક, તથા દલતૈલનું જે બનાવવું, તે યંત્રપીડા કહે-
વાય છે, અને તેમાં ઘણા જીવોની હિંસા અન્ય દર્શનીર્થે પણ માનેલી છે.

હવે નિર્લાઘનકર્મનું સ્વરૂપ કહે છે.

નાસાવેધોઽકનંમુષ્ક, હૈદનંપૃષ્ઠગાલનં ॥

કર્ણકંબલવિહેદો, નિર્લાઘનમુદીરિતં ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ:- વેલ, પાડા વિગેરેનાં નાક લિંધવાં, ઘોડા વેલ વિગેરેના અંડ-
નો હેદ કરવો, અથવા આંકવા, ઊંટની પીઠ ગાલવી તથા ગાયોના કાન
કંબલ વિગેરેનો હેદ, કરવો, કે જેથી તેજને પ્રગટ રીતે દુઃખ થાય છે,
તેને નિર્લાઘન કર્મ જાણવું.

હવે અસતીપોષણનું સ્વરૂપ કહે છે.

સારિકા શુકમાર્જાર, શ્વકુર્કુટકલાપિનાં ॥

પોષોદાસ્યાશ્ચ વિત્તાર્થ, મસતીપોષણં વિદુઃ ૧૧૨ ॥

અર્થ:- ધનને માટે, સારિકા (મેના) પોપટ, વીલાડા, કુતરા, કુકડા,
મયૂર, દાસી વિગેરેને જે પાલવાં તે અસતીપોષણ કહેવાય; કેમ કે તેડ
પાપનાં હેતુડ છે.

હવે એક શ્લોકે કરીને દ્વદાન તથા સરઃશોષનું સ્વરૂપ કહે છે.

વ્યસનાત્પુણ્યબુદ્ધ્યા વા, દ્વદાદાનં નવેદ્દિધા ॥

સરઃશોષઃ સરઃસિંધુ, હ્રદાદેરંબુસંપ્લવઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:- વ્યસનથી, ઇંટલે પ્રયોજનવિના અથવા પુણ્યબુદ્ધિથી ઇંટલે,
જેમ હું આ જીર્ણ ઘાંસ વાલી નાચીશ તો ગાયોને ચરવાને અહીં સારું
નહું ઘાસ થશે, इत्यादि ધર્મબુદ્ધિથી, એમ વે પ્રકારે દાવાનલ દેવાનું જા-
ણવું, પણ તેથી કોહો જીવોની હિંસા થાય છે. તલાવ વિગેરે જલાશયોનું
જે સુકાવવું, અર્થાત્ તેમનાં પાણીને નેહેર આદિકથી સૂંચી લેવું, તે સરઃ
શોષ કહેવાય, અને તેથી તેમાં રહેલા ત્રસજીવોનો નાશ થાય છે.

એવી રીતે પંદર કર્મદાનોનું સ્વરૂપ કર્યું.

એવી રીતે ટુંકામાં વર્ણન કર્યું છે. પણ એવી રીતનાં વીજાં સાવચ કા-
યોનું અહીં પરિગણન કર્યું નથી. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, અંગારકર્મા-

दिको खरकर्मोना अतिचार शा माटे, ते तो खरकर्मरूपेंज ठे, तेने ..
कहे ठे के, ते वात खरी ठे के, तेउं खरकर्मरूप ठे, पण अनाजोगें .
ता थका अतिचाररूप ठे, पण जाणीने करवाथी तो व्रतजंगरूपज ठे.

हवे अनर्थदंडना अतिचारो कहे ठे.

संयुक्ताधिकरणत्व, मुपजोगातिरिक्तता ॥

मौख्यमथकौत्कुंच्यं, कंदर्पोऽनर्थदंडगाः ॥ २१४ ॥

अर्थः— जोडेलां अधिकरणपणुं, उपजोगोनुं अतिशयपणुं, वक
करवापणुं; तथा अंगनी कुचेष्टाउं, अने कामविकारनां वचनो विगेरे अ
नर्थदंडना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— संयुक्त अधिकरण, एटले खांडणीसाथे सांवेळुं, हलनी साथे
फाल, गाडासाथे धोसरुं, धनुषसाथे वाण एवी रीते, जोडेलां अधिकर-
णो श्रावकें राखवां नहीं, ए अनर्थदंडनो पेहेलो अतिचार ठे तथा जो-
गोपजोगनां हृद उपरांत साधनो राखवां, एटले स्नान, पान, जोजन, के-
शर, चंदन, कस्तुरी, आभरण विगेरे घणां राखवां, पण तेथी घणी जीव
हिंसा थाय ठे, माटे ते बीजो अतिचार जाणवो. तथा संबंधविना बहु
असत्य वकवकाट करवो, ते त्रीजो अतिचारजाणवो. तथा नाक, हाथ,
पग, मुखविगेरे मरडीने जे कुचेष्टा करवी, ते चोथो अतिचार जाणवो.
तथा काम उपजे एवो वाणीनो प्रयोग करवो, ते पांचमो अतिचार जा-
णवो. ठेह्वा वने प्रमादाचरितना अतिचारो ठे. एवी रीतें गुणव्रतना अ-
तिचारो जाणवा; हवे शिद्धाव्रतना अतिचारो कहे ठे.

तेउंमांथी पेहेला सामायिक व्रतना अतिचारो कहे ठे.

कायवाङ्मनसां दुष्ट, प्रणिधानमनादरः ॥

स्मृत्यनुपस्थापनं च, स्मृताः सामायिकव्रते ॥ २१५ ॥

:- कायाथी, वचनथी, तथा मनथी दुष्ट प्रणिधान करवुं ते, अनादर,
स्मरणपणानो नाश, ए पांचे सामायिकव्रतना अतिचारो कहेला ठे.

टीकाः— शरीरना हाथपगादिक अवयवोनुं जे दुष्टरीतें प्रणिधान क-
ते कायदुःप्रणिधान, तथा वर्णमंस्कारनो अनादर, अर्थनुं अनवगम,
अने अपमान, ए वाग्दुःप्रणिधान, तथा क्रोध, खोद, डोद, अतिमान

विगेरेनो जे संच्रम, ते मनोदुःप्रणिधान, ए व्रण अतिचारो; तथा अनादर एटले, उत्साहविना नियमित वेलाएज सामायिक न करवुं ते चोथो अतिचार जाणवो. तथा में सामायिक कर्तु के, नहीं, एवी जे याददास्ती न रहेवी; ए पांचमो अतिचार जाणवो.

अहीं कोइ शंका करे के, ते कायदुःप्रणिधान आदिक होते ठते सामायिकतुं निरर्थकपणुं, इत्यादि अंगीकार करवाए करीने, वस्तुनो अज्ञावज कह्यो; अने अतिचार तो मालिन्यरूपें ठे, तो ते सामायिकनो अज्ञाव होते ठते शी रीतें थइ शके ? माटे ते जंगज ठे; पण अतिचार नथी; हवे ते शंका माटे कहे ठे के, अनाजोगथी तेमां अतिचारपणुं ठे.

हवे देशवकाशिक व्रतना अतिचारो कहे ठे.

प्रेष्यप्रयोगानयने, पुजलक्षेपणं तथा ॥

शब्दरूपानुपातौ च, व्रते देशवकाशिके ॥ ११६ ॥

अर्थः— पोते पचखाण करेला, प्रदेशमां कोइने कंइ काममाटे मोकलवो, त्यांथी कंइ मगाववुं, कंइक वस्तु फेंकी, त्यांथी कोइने आववामाटे संझा करवी; कंइ शब्द बोली कोइने त्यांथी बोलाववो; तथा पोतानी अंगचेष्टाथी कोइने त्यांथी बोलाववो; ए पांचे देशवकाशिक व्रतना अतिचारो जाणवा.

हवे पौषधव्रतना अतिचारो कहे ठे.

उत्सर्गादानसंस्तारा, ननवेद्वयाप्रमृज्य च ॥

अनादरः स्मृत्यनुप, स्थापनं चेति पौषधे ॥ ११७ ॥

अर्थः— मल, श्लेष्मादिकने जगो जोया तथा पोंज्याविना नाखवां, ते पेहेलो अतिचार; पाटला, सापडा आदिकने पण एवीज रीतें जोया पोंज्याविना लेवा अथवा मेलवा, ए बीजो अतिचार; तथा कामल संथारा आदिकने पण जोयापोंज्याविना मेलवा लेवा, ए त्रीजो अतिचार. पौषध व्रतनो अनादर करवो, ए चोथो अतिचार; तथा ते संबंधि याददास्तीनी जे चूक, ते पांचमो अतिचार; एम पौषधव्रतना पांच अतिचारो जाणवा.

હવે અતિથિસંવિજાગવ્રતના અતિચારો કહે છે.
સચ્ચિત્તે દ્વેષણં તેન, પિધાનં કાલલંઘનં ॥

મત્સરોન્યાપદેશશ્ચ, તુર્યશિક્ષાવ્રતે સ્મૃતાઃ ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થઃ— સાધુ વોરવા શ્રાવતે ઠતે, તૈયાર રહેલીવસ્તુઝને ન દેવાની બુ-
દ્ધિથી, સચિત્ત એવા અગ્નિ શ્રાદિકપર મુકે, એ પહેલો અતિચાર; તથા
એવીજ સચિત્ત વસ્તુઝ; જેવી કે, ફલફુલ વિગેરેથી તે દેવાની વસ્તુને ઢાં-
કે, એ બીજો અતિચાર; તથા સાધુને વોરવાના વખતનું ઝલ્લંઘન કરીને,
ઝોજન શ્રાદિક તૈયાર કરે, એ ત્રીજો અતિચાર; તથા મત્સર કરે, એટ-
લે અદેશાદિ લાવે એ ચોથો અતિચાર; તથા શ્રા વસ્તુ વીજાની માલી-
કીની છે, એમ કહીને ન આપે, એ પાંચમો અતિચાર; એ પાંચે અતિથિ-
સંવિજાગવ્રતના અતિચારો જાણવા. તેમાં પણ અનાઝોગેં અતિચારો જા-
ણવા; અને જાણતાં ઢતાં કરે, તો તેને વ્રતના ઝંગરૂપેં જાણવા.

હવે શ્રાવકનું મહાશ્રાવકપણું કહે છે.

એવં વ્રતસ્થિતો ઝક્તયા, સપ્તદ્વેઝ્યાં ધનં વપન્ ॥

દયયા ઇતિદીનેષુ, મહાશ્રાવકઝચ્યતે ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થઃ— એવી રીતેં વ્રતમાં રહીને, ઝક્તિપૂર્વક સાત દ્વેઝોમાં ન્યાયો-
પાર્જિત ધનને વાવતો થકો, તથા અતિદીનને પણ તે ધનાદિક આપતો
થકો મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

ટીકાઃ— સાત દ્વેઝોમાં પેહેલું જિનવિંવ, તે હીરામાણેક આદિથી માં-
ડી પાપાણ અથવા માટી પ્રમુખનાં પણ વનાવવાં તેની શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી
પ્રતિષ્ઠા કરવી. અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી. તેની યાત્રા કરવી, તથા તેને શ્રા-
ઝરણ વસ્ત્ર વિગેરે પેહેરાવવાં. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, જિનવિંવો કંઈ
તુષ્ઠમાન થતાં નથી, તેથી તેની પૂજા કરવામાં શું ફલ છે ? તેને માટે ક-
હે છે કે, નહીં તુષ્ઠમાન થતાં એવાં ચિંતામણિ આદિકથી જેમ, તેમ જિ-
નવિંવથી પણ ફલ મલે છે એવી રીતેં પોતે કરાવેલી તથા અન્યેં કરાવેલી,
તથા શાશ્વતી પ્રતિમાદિકનું જે પૂજન આદિક કરવું તે. વીજું જિનઝવ-
ન નામેં દ્વેઝમાં ધન વાવવું તે, એટલે શલ્યરહિત ઝૂમિમાં, ઠકાય જી-
વનાં રક્ષણ આદિકથી જિનઝવન કરાવવું. અને વૈઝવ હોય તો ઝરત

आदिकनी पेठे हीरा माणेंक विगेरे जवाहीरोनी शिलाउथी महाशो-
 चावाळुं जिनजवन कराववुं. वली ते संप्रति राजानी पेठे ठेकाणे ठेकाणे
 कराववां अने धन न होय तो, एक घांसनी कुंपडीनुं पण जिनजवन व-
 नाववुं. वली राजादिकें तो, गाम गरास गोकुल विगेरे जिनजवनने अ-
 र्पण करवां; तथा तेमनो जीणेंझार कराववो. अहिं कोइ शंका करे के
 जिनजवन कराववामां तो ठकाय जीवनी हिंसा थाय ठे, माटे ते कराव
 वुं उचित केम कहेवाय ? तेने माटे कहे ठे के, जे गृहस्थ कुटुंब आदि-
 क माटे आरंजपरिग्रहमां प्रसक्त ठे, तेनुं धनोपार्जनपणुं निष्फल मा था-
 उं ? एटला माटे जिनजवनादिकमां धन खरचवुं कट्याणकारी ठे; पण
 धर्मेने माटेज धन पेदा करवुं, ए कट्याणकारी नथी. वली ते वाव, कुवा,
 आदिक कराववानी पेठे अधर्मनुं कार्य नथी; केम के, तेमां तो धर्मनां
 कार्यों थाय ठे. वली जे कुटुंब माटे आरंज नथी करतो, एवो प्रतिमा-
 धारी श्रावक कदाच जिनविवादिक न करावे तो पण चाले. हवे त्रीजुं
 जिनागम क्षेत्रमां धन वावरवुं, एटले, जे आगमो सारासारतत्वो जणा-
 वे ठे; तथा जे जवनो नाश करनारां ठे, एवां आगमोने एटले शास्त्रोने
 दखाववां, तथा वस्त्र आदिकथी पूजवां. चोथुं जिनागम जणनाराउने व-
 स्त्रादिकथी जक्तिपूर्वक सन्मान आपवुं. तथा तेउनो अन्यास करनारा सा-
 धु आदिकने ते आपवां, तथा तेनी हमेशां पूजा करवी, अने तेने श्रद्धा-
 पूर्वक सांजलवां. पांचमुं जिनवचनोने अनुसारें शुद्धचारित्र पालता, तथा
 पोतानो जन्म सफल करता, पोते, तरता अने बीजाने तारता, एवा ती-
 र्थकरथी मांडी सामायिक व्रतधारीप्रत्ये जे धनादिकनुं वाववुं ते अर्थात्
 तेम अशनादिक आहार, रोग वखते औषध, शियालादिकमां वस्त्र, पात्र,
 दंडा, रजोहरण इत्यादि आपवां. ठहुं रत्नत्रयने धरनारी साध्वीउने पण
 यथोचित आहार आदिक आपवामां पोताना धनने वापरवुं. अहीं कोइ
 शंका करे के, स्त्रीउने तो निःसत्वपणायें करीने, तथा दुःशीलपणायें क-
 रीने मोक्षनो अधिकार न होवो जोइयें, माटे तेउने दान आपवुं ते सा-
 धुदानतुल्य केम देखाय ? तेने माटे कहे ठे के, ब्राह्मी, सुंदरी, राजीमती,
 सीता विगेरे स्त्रीउं ग्रहस्थपणामां पण महासत्ववालीउं प्रसिद्ध थएलीयो
 ठे; तथा सत्यज्ञामा आदिकें, राज्यलक्ष्मी, पति, पुत्र, जाइ, विगेरेने तजीने

પણ દીક્ષા લીધી છે; માટે તેડને પણ મોક્ષનો અધિકાર છે. સાતમું સાધર્મિક એવા શ્રાવકોને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું. તેડને પોતાના પુત્ર આદિકના વિવાહમહોત્સવમાં નિમંત્રણ દેજમાડવા, તેમને વસ્ત્રાન્નરણો આપવાં, ડુઃખમાંથી પોતાનું ધન खरचीને પણ જગારવા; તેમને ધર્મક્રિયા કરવામાટે પૌષધશાલાડં કરાવી આપવી વિગેરે અનેક પ્રકારની તેમની શુશ્રૂષા કરવી; અને તેવીજ રીતે શ્રાવિકાડંને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું; તે શ્રાવિકાડં કેવી તો કે, મહાશીયલવાલી, રત્નત્રયયુક્ત, તથા જૈન ધર્મમાં અનુરક્ત ચિત્તવાલી, હોય છે. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, સ્ત્રીડંને તો શાસ્ત્રમાં મહાદુઃશીલ આદિક અનેક દુર્ગુણોવાલી, તથા આ લોક અને પરલોક વન્નેમાં ડુઃખદેનારી કહેલી છે; તો તેને માટે કહે છે કે, સઘલી સ્ત્રીડં કંઈ તેવીજ હોતી નથી; જિનેશ્વર પ્રજુની માતાડં આદિક અનેક, ચરમશરીરી, અથવા વેત્રણ જવ કરનારી એવી, મહા ગુણવતી સ્ત્રીડં ઇંદ્રાદિકથી પણ પૂજાય છે, તથા મુનિડંથી પણ તેડની સ્તુતિડં કરાય છે; માટે એવી સુશીલ સ્ત્રીડંને તો વાત્સલ્ય કરવું, તેજ લાયક છે. હવે એવી રીતે કેવલ માતૃદેવમાંજ ધન વાપરવું તેમ નહીં, પણ ગરિવ, આંધલા, પાંગલા, વેદેરા, વિગેરેને કેવલ દયાયેં કરીને આપવું, પણ જાક્તિથી નહીં કેમ કે પ્રજુ પણ દીક્ષા લેતી વ્યવતે પાત્રાપાત્રની અપેક્ષારાખ્યાવિનાજ સંવત્સરીદાન દયાયેં કરીને દીયે છે. માટે એવી રીતે સાતે દેવમાં તથા દીન લોકોને દાન દેનારો માણસ મહાશ્રાવક કહેવાય છે. સામાન્ય શ્રાવકને પણ શ્રાવક કહેવાય, પણ આવી રીતે જે સાતદેવમાં અને દીન માણસો પ્રત્યે જે ધન વાપરે તે મહાશ્રાવક કહેવાય.

હવે વ્યતિરેકઠારેં કરીને માતૃદેવમાં ધનવપનનું સ્વરૂપ કહે છે.

યઃ સદ્વાચ્યમનિત્યં ચ દેવેષુ ન ધનં વેપત ॥

કયં વગકથ્યાગ્નિં હૃદયં મમમાચંગત ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ:- મનું. અને કરીશું. વાચ્ય રહેલું. તથા અનિત્ય, પૃથક્કે જેને ગા. અ. ઇ. ૧૭૧. વિગેરેનો ત્રય છે, એવા ધનને પણ જે માતૃદેવમાં વાપરે તે નહીં. તે માત્રમ અન્યથા અર્થ એવું વાગ્ય તે જી રીતે પાસી જકડે?

हवे महाश्रावकनी दिनचर्या कहे ठे.

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्तिष्ठेत्, परमेष्ठिस्तुतिं पठन् ॥

किं धर्मा किंकुलश्चास्मि, किं व्रतोऽस्मीति च स्मरन् ॥ १७१ ॥

अर्थः— मंगलिकमाटे पंच परमेष्ठिनी स्तुति जणतां थकां, रात्रिनुं चौ-
दसुं ब्राह्म नामनुं जे मुहूर्त, तेनेविषे उठवुं, तथा मारो शुं धर्म ठे? हुं
कया कुलनो हुं? तथा मारे शुं व्रत ठे? उपलक्षणथी ड्रव्यथी कोण मा-
रा गुरु ठे? क्षेत्रथी हुं क्या नगरमां वसुं हुं? कालथी आ कयो वखत ठे?
विगेरेनुं स्मरण करवुं. तेवार पठी

शुचिः पुष्पामिषस्तोत्रै, देवमज्यर्च्य वेदमनि ॥

प्रत्याख्यानं यथाशक्ति, कृत्वा देवगृहं व्रजेत् ॥ १७२ ॥

अर्थः— पवित्र थइ, घरमां, रहेला देवनी, पुष्प, नैवेद्य, तथा स्तुतिथी
पूजा करीने यथाशक्ति पचखाण करीने, देवालयप्रत्ये जवुं.

टीकाः— पवित्र थवुं, एटले खरचु जइ आवी, दातण पाणी करी, मु-
ख धोइ, कोणला करी स्नान करवुं. (आ सघलुं उपदेशरूप नही जाणवुं:
पण ते तो लोकसिद्ध कार्य ठे; केमके शास्त्रकारो कंइ एवां सायय कायों-
नो उपदेश देता नथी;) पुष्प एटले सघलां सुगंधि ड्रव्यो, धूप, वस्त्र, आ-
जरण आदिक उपलक्षणथी जाणी लेवां; नैवेद्य एटले रांधलां अनाज.
फल, अक्षत, दीप, जल, विगेरे उपलक्षणथी जाणवां: स्तुति एटले “ न-
मुत्थुणं ” इत्यादि जिनगुणनां स्तवनो जाणवां पचखाण एटले नोकारनी.
पोरसी, गंठसी विगेरे जाणवां. ते वार पठी देवालयें जवुं: ते माटे स्नान.
विलेपन, वस्त्र, आभूषण, वाहन आदिक वापरवां विगेरे स्वयमेव सिद्ध
ठे, माटे तेनो अहीं उपदेश कयों नथी: तेमां पण राजा होय. तो पोते
हाथी, घोडा, लण्कर विगेरे सहित धामधूमथी देरासरें जाय: अने सामा-
न्य माणस उद्धताइनो त्याग करीने. अर्थात् जेथी लोकोत्तरफनी हान्नीनी
प्राप्ति न थाय एवी रीतें देवालयें जाय. ते वार पठी

प्रविश्य विधिना तत्र, त्रिः प्रदक्षिणयेज्जिनं ॥

पुष्पादिजिस्तमम्यर्च्य, स्तवनैरुत्तमैः स्तुत्यान् ॥ १७३ ॥

अर्थः— त्यां विधिपूर्वक प्रवेश करीने. जिनेश्वर प्रष्टुने अष्ट प्रदक्षिणा

देवी; तथा प्रजुने पुष्पादिकथी पूजीने उत्तम एवां स्तवनोथी स्तुति करवी.

टीका:— त्यां प्रवेश करवानो विधि निचे मुजब जाणवो. पुष्प तांबूष आदिक सचित्त द्रव्य, चाकु ठरी आदिक हथीयार, पाडुका विगेरे त- जीने, उत्तरासंग करीने, जिनविंवनां दर्शन होते ठते, मस्तके अंजली क- रीने, मनने, तत्पर करीने, तथा एवी रीतें पंचविध अजिगमनपूर्वक त्रण निसही कहीने प्रवेश करवो. राजा आदिकें पोतानां राज्यचिह्नो तजी- देवां. वली हमेशां अथवा पर्वने दहाडे स्नात्रपूर्वक पूजा करवी. स्नात्र वखते पेहेलां सुगंधि चंदनथी जिनविंवने तिलक करवुं. पठी धूप करवो. पठी सर्व औपधिमय एवा पाणीथी कलश करवो. पठी कुसुमांजली ना- खवापूर्वक कपूर, कुंकुम, चंदन, अगर विगेरेथी मिश्रितकरेलां, जल, घी, दूध विगेरेथी स्नात्र करवुं. पठी सुगंधि चंदनथी विलेपन करवुं. पठी चं- पक, कमल विगेरेनी उत्तम पुष्पमालाथी पूजन करवुं. पठी रत्न, सोनुं- मोती विगेरेनां आचूपणो प्रजुने पेहेराववां. पठी वस्त्रादिक पेहेराववां. प- ठी सपेंव, अक्षत आदिकथी अगाडी अष्टमंगल आलेखवां. पठी अगाडी, नैवेद्य. मंगलदीवो, घी विगेरे मुकवां. प्रजुने ललाटमां गोरोचनथी ति- लक करवुं. पठी आरति उतारवी एवी रीतें प्रजुने पूजीने, श्यापथिकी प्र- तिक्रमणपूर्वक शकस्तवादिक दंडकथी चैत्यवंदन करीने, महाकवियें र- चेसां स्तोत्रथी स्तुति करवी. पठी कायोत्सर्गनां प्रायश्चित्तरूप तस्सउत्त- रीनां पाठ करवो.

हवं ते श्यापथिकीनां मूत्र तथा अर्थ कहे ते.

“ इष्टानि पडिक्मिउं इरियावद्वियाण विराहणाण ” श्यापथिकी ए- टउं गमनप्रधान जे मार्ग, तेमां थती जंतुउंनी बाधा तेने प्रतिक्रमण क- रवाने हं हंतुं हं. अथवा श्यापथ पटले साधु आचार, तेमां थगसी जे विगथना ते प्रतिक्रमण करवाने हं हंतुं हं. साधुआचारनुं जे अतिक्रमण प्रणविशत. तेनुं अत्रे सुगुण्यदणें ग्रहण ते; बाकीनां पापग्यानकोनां तो अंगार ममावेन थड जाय ते; हवे ते हं हंतुं हंतुं विगथना थाय ? ते कहे ते. “ गमनागमने ” केतां जतां आवतां: “ पाणक्रमणे ” केतां दि- डिवादिज जे प्रार्थने. तेमां अतिक्रमण्यी; तथा “ वीयक्रमणे ” केतां वी- प्रजं कान्दमहर्षी. “ इरियावद्वियाण ” केतां मथयी जावनी वनस्पतिनां

आक्रमणार्थी; "उत्साहजित्तिंग पणगदगमट्टीमकडासंताणसंकमणे" श्रोत केतां पाणी, अने उत्तिंग केतां गर्दजाकृतिवाला जीवो, के जेठ जमीनमां काणां पाडे ठे, अथवा कीडीउनां स्थानको; पणग केतां पांचवर्णनी दी-
ख, दक एटले अप्काय, मट्टी एटले पृथ्वीकाय, मकडासंताण केतां क-
रोदीआनां जालां तेउनां आक्रमणार्थी; विगेरे "जेमे जीवा विराहिया" के-
तां जे कोइ जीवोने में सर्वथा विराध्या होय, के जे "एगिंदिया" के-
तां एकेंद्रिय होय, अर्थात् जेउने फक्त स्पर्शेंद्रिय होय. "वेइंद्रिया" के-
तां जेने स्पर्श अने रसेंद्रिय होय; "तेइंद्रिया" केतां जेउने रस, रस, तथा घ्राणेंद्रिय होय; चउरिंद्रिया केतां जेउने स्पर्श, रस, घ्राण अ-
ने चहु ए चार इंद्रियो होय; तथा "पंचेंद्रिया" केतां जेने रस, रस, घ्राण, चहु अने श्रावेंद्रिय होय, एवा जीवोने सामा आवनां चरगे क-
रीने हण्णा होय, अथवा उपाडीने फेंक्या होय: "वनिया" केतां ए-
कठा कर्या होय, अथवा धुड के कादवर्षी हांकी दीधा होय. "वेनि-
या" केतां एकवीजाने श्लिष्ट कर्या होय. "संघट्टिया" केतां नामो
एकठां मेलवी दीधां होय, "संघट्टिया" केतां रपनं करेला होय. "व-
रियाविया" केतां चारे बाजुयी पीडित कर्या होय. "विहानिया" के-
तां मृत्युपामे एवीरीतें ग्लानिने पमाड्या होय: "उदरिया" केतां घा-
स पमाड्यो होय, "ठाणा उठाणं संकामिया" केतां तेमने मोलने कर-
नकेयी परस्थानकें लेइ जवाणा होय. "जीडीपाठ पम्पेरिया" केतां
जीवयी मार्या होय, ते सघलुं मारुं दुःकृत मिथ्या पाठे. एवी नीं
आलोचना प्रतिक्रमणरूप द्विविध प्रायश्चित्तने खंजीवार करीने. एवीने
रसर्ग प्रायश्चित्तरूप नीचे प्रमाणे पाठ जणवो. "तस्मै एतन्नीलसंन" केतां ते
उपरना पाठ पठी तेनुं उत्तर करण. तेंछे करीने. "एवमिदं
करणेणं" केतां बहुलताए करी चित्तने शोधदाइते करीने. एवमिदं
पने वेददायते करीने. "विस्तोहि करणेणं" केतां छल्लसंन करीने. ए-
टीन एवो जे आत्मा तेने निर्मल करवाए करीने. "विमर्श करणेणं" केतां
आत्माने फपट आदिक शब्दपी रहित करवाइते करीने. "ए-
वाणं पम्पमाणं निष्पादणञ्चाण" केतां संतारना विविधरूप के इच्छा-
रणादिक वसां. तेउता छेउ केतां नाम नाडे. "तस्मै एतन्नीलसंन" के-

तां आ कायाने तेना व्यापारमांथी त्याग करुं तुं. ते केवी रीतें करुं तुं! ते कहे ठे. “अनत्थउससिएणं” केतां अन्यत्र जे ऊर्ध्व श्वास, ते शिवायना व्यापारथी; “निससिएणं” केतां नीचाश्वासशिवाय, “खासिएणं” केतां उधरसशिवाय, “ठिएणं” केतां ठिंकशिवाय “जंजाइएणं” केतां वगासा शिवाय, “उफुएणं” केतां उडकार शिवाय, “वायनिसगोणं” केतां अपानद्वारथी पवन निकलवा शिवाय, “जमलीए” केतां अकस्मात् यता शरीरना त्रम शिवाय “पित्तमुढाए” केतां पित्तना उगवा शिवाय, सघला व्यापारथी निर्मुक्त करुं तुं. वली “सुहुमेहि अंगसंचाले हिं” केतां सूक्ष्मरीतें अंगना चालवाए करीने, तथा “सुहुमेहि खेळसंचालेहिं” केतां सूक्ष्मरीतें श्लेष्मना संचारथी, (पोताने वीर्ययुक्त अव्यपणाए करीने अंदरना जागमां सूक्ष्म श्लेष्मसंचार थाय ठे, तेथी अन्यत्र पद कहेतुं ठे.) “सुहुमेहिं दिठिसंचालेहिं” केतां सूक्ष्म एवा दृष्टिना संचारथी, केम के दृष्टिना निमेषो एकज जगोए स्थिर करी शकाता नथी. “एवमाइएहिं” आगारेहिं अजगो अविराहिउं दुज्जम काजस्सगो” एवी रीतें उपर कहेला अपवादोए करीने मारो कायोत्सर्ग अविराधित थाउं? आदिशब्दथी अग्नि, विजली आदिकनी उजइ लागते ठते पण, जो हुं उढवाआदिकमाटे उपधि विगेरे लेउं, तो पण मारो कायोत्सर्गजंग मा थाउं? अहीं कोइ शंका करे के, नमस्कारज कहीने, शामाटे तेनुं ग्रहण नथी करता? के जेथी तेनो जंगज न थाय; तेने माटे कहे ठे के, कंइ नमस्कारथीज परातो नथी, पण कायोत्सर्गनुं मान कराय ठे. जेटला जेटला परिमाणनो कायोत्सर्ग कहेलो ठे, तेटला तेटला परिमाणनो कायोत्सर्ग कर्या पेहेलांज, नमस्कार नहीं जणीने जो पारे, तो जंग थाय, अने समाप्त थया पेहेलां पण जो कायोत्सर्ग पारे, तो पण जंग थाय. माटे जेटला परिमाणवालो कायोत्सर्ग होय, तेटलुं परिमाण पुरुं थाय, त्यारेज “नमोअरिहंताणं” एम कही कायोत्सर्ग पारवो. तेम उंदर के बीलाडी अगाडी आवते, अगाडीना जागमां खसवाथी पण जंग नथी थतो, तेम चोर अथवा राजानी वीकथी अस्थानें पण नमस्कार बोलतां जंग नथी थतो. तेम सर्पदंश वखते सहसा

ઉચ્ચારણ કરવાથી જંગ થતો નથી. હવે તે કાયોત્સર્ગ ક્યાં સુધી ? તે કહે છે. “ જાવશ્ચરિહંતાણં જગવંતાણં નમોકારેણં ન પારેમિ ” કેતાં જ્યાં સુધિ હું શ્રી અરિહંત જગવંતને નમસ્કાર ન કરું ત્યાં સુધિ. “ તાવકાયં છાણેણં મોષેણં જાણેણં અપ્પાણં વોસિરામિ ” કેતાં દેહને ઝર્ધ્વસ્થાન શિવાય, વીજા પ્રસરના નિષેધે કરીને મૌનવડે કરીને, શુદ્ધાવા ધ્યાનવડે કરીને, આત્મીય કાયને કુવ્યાપાર દૂર કરવાવડે, કરીને તજું હું કેટલાકો “ અપ્પાણં ” એવો પાઠ નથી પણ બોલતા. એવી રીતે પચીશ ઉઘાસ પ્રમાણ કાલ સુધિ, ઉજારહીને, વન્ને હાથો લાંબા કરીને, વાચા બંધ કરીને, હું ઉત્તમ ધ્યાનમાં રહું હું. અર્થાત સ્થાન, મૌન, ધ્યાન, અને ક્રિયાના વ્યતિરેકે કરીને ક્રિયાંતર ધ્યાનદ્વારે તજું હું. પચીશ ઉઘાસો લોગસ્સના ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધિના પાઠમાં લાગે છે. એવી રીતે કાયોત્સર્ગ કરીને ॥ નમો અરિહંતાણં ॥ એવો પાઠ કહીને, નમસ્કારપૂર્વક પારીને લોગસ્સ સંપૂર્ણ કહેવો. એવી રીતે જો ગુરુ નજદીકમાં હોય, તો તેમની સમક્ષ, અને ગુરુ ન હોય તો મનમાં ગુરુની સ્થાપના કરીને, ઈર્ષાપથ પ્રતિક્રણ કરીને ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન કરાય છે, અને જઘન્ય તથા મધ્યમ ચૈત્યવંદન તો ઈર્ષાપથિકી પ્રતિક્રણવિના પણ કરાય છે. “ નમો અરિહંતાણં ” અથવા કોઈ કવિયેં કરેલા એકાદશ્લોકથી પણ જઘન્ય ચૈત્યવંદન થાય છે, કેટલાકો પ્રણામમાત્રને પણ જઘન્ય ચૈત્યવંદન કહે છે તે પ્રણામ પણ પાંચ પ્રકારનો છે, શિર નમાવવાથી, એકાંગપ્રણામ, બે હાથથી દ્વ્યંગપ્રણામ, બે હાથ અને મસ્તકથી ત્ર્યંગપ્રણામ, બે હાથ અને બે ઘુંટણથી ચતુરંગપ્રણામ, તથા બે હાથ, બે ઘુંટણ તથા મસ્તકથી પંચાંગપ્રણામ કરાય છે. ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદના જમીન પોંજી, પ્રત્નની સન્મુખ ચક્ષુ તથા મન રાખી, વૈરાગ્યથી રોમાંચિત થઈ, હર્ષાશ્રુથી લોચનો પૂરીને, અત્યંત જાવથી યોગ મુદ્દાયેં કરીને ચૈત્યવંદન કરે. પઠી નમુત્થુણંનો પાઠ કહે. “ નમુત્થુણં ” કેતાં નમસ્કાર થાઈ ? તે હવે કહે છે. “ અરિહંતાણં ” કર્મરૂપી શત્રુર્તને હણનારા વિગેરે ઘણા અર્થવાલા, એવા પ્રત્નપ્રત્યે, વહી તે પ્રત્ન કેવા તો કે, “ જગવંતાણં ” કેતાં “ અર્ક, યોનિ ” એ વન્ને અર્થો ઝોડી વાર અર્થવાલા જગવાલા, તે વાર અર્થો નીચે પ્રમાણે જાણવા જગ એટલે જ્ઞાન, પ્રત્નને ગર્જથી માંડી દીક્ષાપર્યંત ત્રણ જ્ઞાનો હોય છે, મતિ, શ્રુત, અને અવધિ

પઠી મનઃપર્યવ, તથા ઘાતિકર્મનો ક્ષય થવાવાદ કેવલજ્ઞાન થાય છે. વી-
 જો અર્થ જગદટલે માહાત્મ્ય, દટલે પ્રજુના કલ્યાણક સમયે નારકિયોને
 પણ સુખ થાય છે, તથા ઘોર અંધકારમય એવા તે નારકિયોમાં તે વચ્ચે
 પ્રકાશ પણ થાય છે. વલી તે ગર્જમાં આવતે ઠતે કુલમાં ધનાદિકની વૃદ્ધિ
 થાય છે; નહીં નમતા રાજાઈ આવીને તેમના માહાત્મ્યથી નમે છે, વલી તે
 વચ્ચે મરકી. અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ વિગેરે ઉપદ્રવો નાશ પામે છે; ઇંદ્રનું
 આસન કંપિત થવાથી, તે (ઇંદ્ર) તેમની સેવામાં હાજર થાય છે. ક્ષ્ત્યા-
 દિ તેમનું માહાત્મ્ય છે. ત્રીજો અર્થ જગ દટલે યશ. પ્રજુયેં રાગ દેષને
 તજ્યા છે, પરિષદ તથા ઉપસર્ગો સહન કર્યા છે, પરાક્રમ ફોરવ્યું છે,
 તેથી દેવલોકમાં દેવાંગનાઈથી, તથા પાતાલમાં નાગકન્યાઈથી તથા સુ-
 રાસુરોથી પણ તેમનો યશ ગવાય છે. ચોથો અર્થ જગ દલે વૈરાગ્ય; પ્રજુ
 દીક્ષા લીધા બાદ ક્ષીણકર્મોવાલા થઈને સુખદુઃખમાં ઉદાસીનપ-
 ã લાવી વૈરાગ્યમયજ થાય છે. પાંચમો અર્થ જગ દટલે મુક્તિ; સકલ
 કલેશના નાશરૂપ એવી તે મુક્તિ તો પ્રજુને નજદીકજ છે. ઠઠો અર્થ જગ
 દટલે રૂપ, તે તો પ્રજુને સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે. સાતમો અર્થ જગ દટલે વીર્ય,
 પ્રજુ મેરુને ઢંડરૂપ કરી સમસ્ત પૃથ્વીને ઠત્રરૂપ કરવાને સમર્થ છે;
 કેમ કે તત્કાલ ઉત્પન્ન થઈલા એવા વીરપ્રજુયેં ઇંદ્રનીશંકા દૂર કરવામા-
 દે હાવા પગના અંગુઠાથી મેરુને કંપાવ્યો હતો. આઠમો અર્થ જગ દટલે
 પ્રયત્ન; પ્રજુને તે સમુદ્ઘાતશૈલેશ્યાવસ્થાવ્યંગ્ય છે. નવમો જગનો અર્થ ઇષ્ટા
 છે; અને તે પ્રજુને જન્માંતરમાં તેમ તીર્થંકરરૂપ જન્મમાં પણ દુઃખરૂપી
 કાદવમાં મગ્ન થઈલાં આ જગત્ને ઉદ્ધાર કરવાની તે ઇષ્ટા તો રહેલીજ
 છે. દશમો અર્થ જગ દટલે લક્ષ્મી છે. તે પ્રજુને ઘાતિકર્મોનો ક્ષય થયા-
 કેવલજ્ઞાનમય અતિશય સુખસંપદા મલે છે. અગ્યારમો અર્થ જગ
 ધર્મ; અને તે તો પ્રજુને મહાયોગાત્મક નિર્જરા ફલ વાલો અતિ-
 શ્રેય છે. બારમો અર્થ જગ દટલે ऐश्वर्य, અને તે તો પ્રજુને સમવસરણ
 તથા પ્રતિહારરૂપ છે. એવી રીતના જગશબ્દના અર્થવાલા દટલે જગવંત
 પ્રત્યે નમસ્કાર થાઈ? “ આશ્વરાણ ” કેતાં આદિના કરનારા, દટલે સ-
 કલ નીતિનાં નિવંધનરૂપ શ્રુતધર્મની આદિ કરનારા. જો કે દ્વાદશાંગો તો
 નિત્ય છે, તો પણ તે અર્થની અપેક્ષાએ નિત્ય છે, પણ શબ્દની અપેક્ષાએ તો

પોતપોતાના તીર્થમાં શ્રુતધર્માદિકનું કરવું અવિરુદ્ધ છે. “તિથ્યપરાણ” કેતાં જેનાથી સંસારરૂપી સમુદ્ર તરાય તે તીર્થ કહેવાય. અને તે પ્રવચનના આધારજૂત એવો ચતુર્વિધ સંઘ અથવા પેહેલા ગણધર કહેવાય. તેજને કરનારા. હવે “સયંસંબુદ્ધાણ” કેતાં પરના ઉપદેશની અપેક્ષા રાખ્યા-વિનાજ પોતાની મેલેજ બોધ પામેલા. વલી “પુરિસુત્તમાણ” કેતાં પુરુષોને વિષે અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ એવા, વલી પુરિસસિંહાણ” કેતાં સિંહો જેમ શૌર્યતા આદિક ગુણોયેં કરીને યુક્ત હોય છે, તેમ આ પ્રત્યુપણ કર્માદિક શત્રુજને હણવામાં સિંહ સમાન શૂરા છે, માટે સાધારણ પુરુષોમાં સિંહ સરખા; વલી “પુરિસરવરપુંડરિયાણ” કેતાં જેમ કમલો કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અને જલથી વૃદ્ધિ પામે છે, અને પછી તે વૃદ્ધેને તજીને જેમ ઉપર આવે છે, અને સ્વચ્છાવથીજ સુંદર લાગે છે, તેમ જગવાન્ પણ કર્મરૂપી કાદવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, જોગરૂપી જલથી વૃદ્ધિ પામે છે, અને પાઠલથી તે વૃદ્ધેને તજીને, અતિશયની સંપદાવાલા થઈને, નરામર વિગેરેથી સેવાય છે, અને ઠેવટે મોક્ષના સુખના હેતુરૂપ થાય છે. વલી “પુરિસવરગંધહૃત્થીણ” કેતાં પુરુષોને વિષે ઉત્તમ ગંધહસ્તી સરખા, ઇટલે ગંધહસ્તીના મદની ગંધથી, ત્યાં વસતા છુદ્ધ હાથીં જેમ વીકથી દૂર નાશી જાય છે, તેમ પ્રજુના વિહારરૂપી પવનની ગંધથી ઇતિ, શત્રુજનું સૈન્ય, ડુકાલ, મરકી વિગેરે પણ દૂર નાશી જાય છે. “લોગ્યુત્તમાણ” કેતાં જીવ્યસત્ત્વરૂપ જે લોક તેને વિષે ઉત્તમ એવા, “લોગનાહાણ” કેતાં લોકના નાથ એવા, “લોગ-હિયાણ” કેતાં લોકનું હિત કરનાર, “લોગપર્જવાણ” કેતાં લોકને વિષે પ્રદીપસમાન, લોગ પજ્જોઅગરાણ કેતાં લોકને વિષે પ્રદ્યોત કરનારા, “અજ્ઞયદયાણ” કેતાં અજ્ઞયદાનને દેનારા. “ચરુદયાણ” કેતાં વિશિષ્ટ એવા આત્મધર્મરૂપ ચક્રને દેનારા, મગ્ગદયાણ” કેતાં મોક્ષમાર્ગને દેનારા, “સરણદયાણ” કેતાં સંસારરૂપી વનમાં જટકતા પ્રાણીંને તત્ત્વચિંતારૂપ શરણના દેનારા; “બોહિદયાણ” કેતાં બોધિવીજના દેનારા; “ધમ્મદયાણ” કેતાં સર્વ વિરતિતિરૂપ સાધુધર્મ, અને દેશવિરતિરૂપ આવકધર્મના દેનારા. “ધમ્મદેસિયાણ” કેતાં જીવ્યપ્રત્યે દેશના દેવાવાલા “ધમ્મનાયગાણ” કેતાં ધર્મના નાયક “ધમ્મસારહિણ” કેતાં ધર્મના સારથિ એવા. “ધમ્મવર ચાઝરંતચક્રવટીણ” કેતાં ધર્મરૂપી ચક્રપ્રત્યે ચક્ર-

વર્તિ સરલા. “અપ્પહિહ્યવરનાણ દંસણ ધરાણં” કોઈ પણ અટકાવી ન શકે, એવા જ્ઞાન દર્શનને ધારણ કરનારા, તથા “વિઅટ્ટ ઠઠમાણં” કેતાં, જ્ઞાનાવરણાદિક ધાતિકર્મ, તથા તેના બંધના સાધનરૂપ જ્ઞવાધિકાર; તે રૂપ જે ઠઠ્ઠસ્થપણું, તેને દૂર કરનારા. તથા “જિણાણં” કેતાં પોતે રાગ આદિકને જીતનારા, તથા “જાવયાણં” કેતાં બીજાઈને પણ ઉપદેશ આદિક દેશને જીતાવનારા. તથા “તિણાણં” કેતાં સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપી વહાણથી જવરૂપી સમુદ્રને તરનારા, તથા “તારયાણં” કેતાં બીજાઈને પણ જવસમુદ્રથી તારનારા તથા “બુદ્ધાણં” કેતાં જીવાજીવાદિ તત્વોને જાણનારા, તથા “બોહિયાણં” કેતાં બીજાઈને પણ તે તત્વ જણાવનારા; તથા “મુત્તાણં મોઅગાણં” કેતાં ચતુર્ગતિના વિપાકરૂપ જે વિચિત્ર કર્મો, તેહથી મુકાયેલા, અને બીજાઈને પણ તેહથી મુકાવનારા. તથા “સવનૂણં સવ્વદરિસીણં” કેતાં સઘણું જાણનારા, અને સઘણું જોનારા. તથા “સિવમયલ મરુઅ મણંત મરકય મઘાવાહ મપુણરાવત્તિ સિદ્ધિગણનામધેયં ઠાણં સંપત્તાણં” શિવ એટલે સર્વ પ્રકારના ઉપદ્રવ વિનાનું, મોક્ષ, તથા અચલ એટલે સ્વાત્તાવિક તથા પ્રાયોગિક ક્રિયાઈથી નહીં ચલાયમાન થાય તેવું, તથા અરુજ એટલે વ્યાધિ વેદનાવિનાનું, કેમ કે તે વ્યાધિના હેતુરૂપ એવાં શરીર અને મનનો ત્યાં (મોક્ષમાં) અજાવ છે; તથા અનંત કેતાં અનંતજ્ઞાનેં કરી યુક્ત, તથા અદ્ય કેતાં વિનાશ ન થઈ શકે તેવું; તથા અવ્યાવાધ કેતાં વાધારહિત, તથા અપુનરાવૃત્તિ કેતાં ફરીને જ્યાંથી પાતું સંસારમાં આવવું નથી થતું તેવું; તથા સિદ્ધિગતિનામધેયં ઠાણં સંપત્તાણં કેતાં સિદ્ધિગતિ નામનાં સ્થાનક પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલા; તથા “જિય જયાણં” કેતાં જીતેલ છે જય જેમણે એવા, જિણાણં” કેતાં જિનેશ્વર પ્રત્યે “નમ” કેતાં નમસ્કાર થાઈ.

આટલો પાઠ કહ્યાવાદ કેટલાકો અતીત, અનાગત, તથા વર્તમાન જિનેશ્વરોને વંદન કરવામાટે નીચેની ગાથા પણ કહે છે.

જે અર્હયા સિદ્ધા, જેઅ જવિસ્સંતણાગે કાલે ॥

સંપણ્ણવટ્ટમાણા, સવે તિવિદ્ધેણ વંદામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ:— જેઠ પેદેશાં સિદ્ધ થયેલા છે, તથા જેઠ આગામિ કાલમાં

सिद्ध पशे; तथा वर्तमान कालमां जेठ वर्त्ते ठे, एवा सघला सिद्धोने हुं त्रिविधें त्रिविधें वांछुं हुं.

पढी उठीने स्थापनार्हतने वांदवामाटे जिनमुद्रायें करीने “अरिहंत चेइयाणं” इत्यादि सूत्रजणवुं. “अरिहंत चेइयाणं” केतां अरिहंत प्रतिमाने निमित्तें “करेमि काउस्सगं” केतां हुं कायाने अन्य व्यापारथी रोकुं हुं. शामाटे? तो के “वंदण वत्तियाये” केतां अरिहंत चैत्यने वंदन करवामाटे, तथा “पुअणवत्तियाये” केतां गंधमाढ्य आदिकथी पूजा करवामाटे, तथा “सक्कारवत्तियाये” केतां उत्तम वस्त्र आजरण आदिकथी सत्कार करवामाटे, तथा “समाणवत्तियाये” केतां स्तुति आदिकथी गुणोनी उन्नति करवामाटे, तथा “वोहि लाज वत्तियाये” केतां अरिहंत प्रजुयें प्रणीत एवा धर्मनी प्राप्ति थवामाटे. तथा “निरुवसग वत्तियाये” जन्म जरादिकना उपसर्गरहित एवो जे मोक्ष, तेने माटे, अहीं कोइ शंका करे के, साधु अने श्रावकने वोधि लाज तो ठेज, त्यारे शामाटे तेनी तेने प्रार्थना करवी जोइयें? तेने माटे कहे ठे के, कोइ क्लिष्ट एवा कर्मोना उदयथी, ते वोधिलाज जो पाठो खसी जाय, तो तेने माटे जन्मांतरमां तेनी जे प्रार्थना करवी ते कंइ अयुक्त नथी.

हवे आ कायोत्सर्ग करे, तो पण जो तेमां श्रद्धा न होय, तो ते इच्छित अर्थ देनारो थतो नथी; तेने माटे हवे कहे ठे, “सद्धाये मेहाएधिइये धारणाये अणुपेहाये वद्धमाणीये गमि काउसगं” श्रद्धा केहेतां मिथ्यात्व मोहनीय कर्मनी क्षयोपशमथकी उत्पन्न थएली, तथा उदकप्रसादक मणिनी पेठे चित्तना प्रसादने उत्पन्न करनारी एवी श्रद्धायें करीने, तथा “मेधया” एटले जडपणांये करीने रहित, तथा “धृत्या” केहेतां मनना समाधिपणाथी, एटले रागद्वेष विना, तथा “धारण्या” केहेतां अरिहंत प्रजुना गुणोने नहीं विस्मरवावडे करीने, तथा “अनुप्रेक्षया” केहेतां वारंवार अरिहंत प्रजुना गुणोना स्मरणवडे करीने, तथा “वर्धमानया” केहेतां वृद्धि पामती, एवी श्रद्धा आदिकें करीने, “वर्धमानया” ए विशेषण श्रद्धादिक सर्व पदोने जोडी लेवुं. वली अहीं श्रद्धादिकनो अनुक्रमें उपन्यास करेलो ठे, एटले श्रद्धा होय तो मेधा, मेधा होय तो

ધૃતિ, ધૃતિ હોય તો ધારણા, તથા ધારણા હોય તો અનુપ્રેક્ષા, એમ અનુક્રમ જાણવો. પઠી ચોવીશે તીર્થકરોનું સ્તવન જાણે, તે નીચે પ્રમાણે.

“ લોગસ્સ ઝજ્ઞોયગરે, ધમ્મતિત્થયરે જિણે, અરિહંતે કિત્તિસ્સંચત્તસંપિકેવલી ” આ પદોમાં “ અરિહંતે ” એ વિશેષ્ય પદ છે. હવે તે અરિહંતો કેવા ? તો “ લોગસ્સ ઝજ્ઞોયગરે ” કેતાં લોકને વિષે ઝ્યોતના કરનારા; એટલે પંચાસ્તિકાયરૂપ જે લોક, તેને કેવલાલોકરૂપી દીપકે કરીને પ્રકાશ કરનારા, તથા “ ધમ્મતિત્થયરે ” કેતાં દેવ, મનુષ્ય અને દાનવાદિકની પર્ષદામાં, સર્વ કોઈ સમજી શકે એવી વાણી કરીને ધર્મતીર્થને પ્રવર્ત્તાવનારા; તથા “ જિણે ” કહેતાં રાગ દ્વેષાદિકને જીતનારા; એવા “ અરિહંતે ” કહેતાં કર્મરૂપી શત્રુઝને જીતનારા એવા જિનેશ્વરોની હું સ્તુતિ કરીશ. તે કયા કયા જિનેશ્વરો ? તેનાં હવે નામો કહે છે. કૃષ્ણ, અજિત, સંજવ, અજિનંદન, સુમતિ, પદ્મપ્રજુ, સુપાર્શ્વ, ચંદ્રપ્રજુ, સુવિધિ, (પુષ્પદંત,) શીતલ, શ્રેયાંસ, વાસુપૂજ્ય, વિમલ, અનંત, ધર્મ, શાંતિ, કુંથુ, અર, મલ્લિ, મુનિસુવ્રત, નમિ, નેમિ, પાર્શ્વ, તથા વર્ધમાન જિનેશ્વરોને હું વંદું હું. હવે તે ચોવીશે જિનેશ્વરોનો સામાન્ય તથા વિશેષપણાથી અર્થ કહે છે. સામાન્યથી પરમપદ પ્રત્યે જે જાય, તે કૃષ્ણ કહેવાય; અથવા જે દેશનારૂપી જલથી ડુઃખરૂપી અગ્નિથી દગ્ધ થયેલા જગત્ને સિંચે તે વૃષ્ણ કહેવાય; હવે વિશેષપણાથી કૃષ્ણ એટલે વલદના લાંઠનવાલા અથવા તેમની માતાએ સ્વપ્નમાં પેદેલાં વૃષ્ણ જોયો હતો, તેથી પણ તેમનું નામ વૃષ્ણ કહેવાય, હવે જે પરિસહ આદિકથી જિતાયા નથી, તે અજિત કહેવાય, અથવા જ્યારે પ્રજુ ગર્જમાં હતા, ત્યારે રાજાએ જગવાનની માતાને દ્યુત્ય ક્ષીડામાં જીતી ન હતી તેથી પણ તેમનું “ અજિત ” નામ જાણવું. તથા જેમને પ્રકર્ષ કરીને ચોત્રીશ અતિશયો થયા છે; તે સંજવ કહેવાય, તથા જેમની સ્તુતિ કર્યાથી સુખ થાય, તે પણ સંજવ કહેવાય. અથવા પ્રજુ ગર્જમાં હતા, તે વચ્ચે ધાન્ય ઘણું પાક્યું હતું, તેથી પણ તેમનું સંજવ નામ જાણવું. તથા જે દેવેન્દ્ર આદિકથી અજિનંદિત થયા છે, તે “ અજિનંદન ” કહેવાય તથા ઉત્તમ છે મતિ જેમની તે સુમતિ કહેવાય, અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠેક માતાને શુભમતિ થઈ હતી, તેથી પણ તે સુમતિ ક-

हेवाय. तथा पद्मनी पेठे निःपंकपणाने अंगीकार करीने, जेमनी कांति पद्मसरखी हती, ते पद्मप्रज्ञ कहेवाय, अथवा तेमनी माताने पद्मपर शयन करवानो दोहलो उत्पन्न थयो हतो, अने ते देवताए संपूर्ण कयों हतो, तेथी पण तेमनुं पद्मप्रज्ञ नाम जाणवुं. तथा प्रभु गर्जमां होते ठते, तेमनी माता उत्तम पार्श्ववादी, अइ, तेथी प्रभुनुं सुपार्श्व नाम जाणवुं. तथा चंद्रनी कांतिसरखी सौम्य लेश्या जेमने हती, तेथी, तथा माताने चंद्रपान करवानो दोहलो उत्पन्न थयो हतो, तेथी तेमनुं नाम चंद्रप्रज्ञ जाणवुं. तथा शोचन ठे विधि जेमनो, तथा प्रभु ज्यारे गर्जमां हता त्यारें मातानो पण उत्तम प्रकारनो विधि हतो, तेथी तेमनुं सुविधि नाम जाणवुं; अथवा पुष्पनी कळीज सरखा तेमना मनोहर दांतो हता, तेथी तेमनुं “पुष्पदंत ” एवुं पण बीजुं नाम जाणवुं. तथा सघला प्राणीजना संतापोने हरवाथी प्रभुनुं “ शीतल ” एवुं नाम जाणवुं. अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते पिताने थएलो पित्तदाह प्रभुनी माताना करस्पर्शथी दूर थयो, तेथी पण तेमनुं शीतल नाम जाणवुं. तथा सकल जुवनने श्रेय करनारा, अथवा मनोहर ठे, अंस केतां खजा जेमना एवा, अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते, माताए देवताधिष्ठित एवी शय्या आक्रांत करी हती, तेथी पण तेमनुं श्रेयांस नाम जाणवुं. तथा वसु नामना जे देवविशेषो तेजने पण पूजनीय ते वासुपूज्य कहेवाय; अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते इंद्रे राज्यकुल, धनथी चरी दीधुं हतुं, तेथी पण तेमनुं “ वासुपूज्य ” नाम जाणवुं. तथा निर्मल ठे केवलज्ञान आदिक जेमने ते विमल कहेवाय, अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते, मातानी मति अने शरीर वने निर्मल थयां, तेथी पण तेमनुं “ विमल ” नाम जाणवुं. तथा अनंत एवा कर्मना अंशोने जे जिते, अथवा अनंत एवां ज्ञान आदिकथी जे, जय पामे, ते अनंतजित् कहेवाय, अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते, माताए अनंत एवी रत्ननी मालाजं दीठी हती, तेथी पण तेमनुं अनंतजित् नाम जाणवुं. तथा दुर्गतिमां पडता एवा प्राणिजना समूहोने जे धारी राखे, ते धर्म कहेवाय; अथवा प्रभु गर्जमां आवते ठते माता दानादिक धर्ममां तत्पर थइ हती, तेथी पण तेमनुं “ धर्म ” एवुं नाम जाणवुं. तथा शांतिना करनार ते शांति, अथवा प्रभु

गर्भमां आवते ठते, पेहेलांथीज चालती मरकी शांत थइ हती, तेथी पण तेमनुं नाम “शांति” जाणवुं. तथा पृथ्वीमां जे रहेला ठे, ते कुंथु, अथवा प्रभु गर्भमां आवते ठते, माताए रत्नोना कंथुआउंनो राशि जोयो हतो, तेथी पण तेमनुं नाम “कुंथु” जाणवुं. तथा प्रभु गर्भमां आवते ठते माताए स्वप्नमां सर्वरत्नमय एवो “अर” जोयो हतो, तेथी पण तेमनुं “अर” नाम जाणवुं. तथा परिसहादिक मद्धोने जे जीते ते “मद्धि” कहेवाय, अथवा प्रभु गर्भमां होते ठते, माताने सुगंधि पुष्पमाळ्यना विठानापर सुवानो डोहलो थयो हतो, अने ते देवताए पूर्यो हतो, तेथी पण तेमनुं नाम “मद्धि” जाणवुं. तथा जगतनी त्रिकाल अवस्थाने जाणनारा, तथा उत्तम व्रतवाला ते “मुनिसुव्रत” कहेवाय; अथवा प्रभु गर्भमां आवते ठते, माता मुनिनी पेठे उत्तम व्रतवाली थइ, तेथी पण तेमनुं “मुनिसुव्रत” नाम जाणवुं. तथा परिसहादिकथी जे नमी नथी जता. ते अथवा प्रभु गर्भमां होते ठते, परचक्रना राजाउंण आवीने नमन कर्युं हतुं, तेथी पण तेमनुं “नमि” एवं नाम जाणवुं. तथा धर्मरूपी चक्रनी नेमि सर. खा, ते नेमि कहेवाय, अथवा प्रभु गर्भमां होते ठते, माताए अरिष्ट (कालां) रत्नोना मोटो नेमि जोयो हतो, तेथी पण तेमनुं “अरिष्ट-नेमि” नाम जाणवुं. तथा जे सघला जावोने जुए, ते पार्श्व, अथवा प्रभु गर्भमां हता त्यारे रात्रिण माताए शय्यामा सुतां, थकां, अंधकारमां पडखे रहेलो सर्प जोयो हतो, तेवी रीतना स्वप्नना अनुसारें पण प्रभुनुं “पार्श्व” एवं नाम जाणवुं. अथवा पार्श्व नामें यद्द, प्रभुनी वैयावळ करतो हतो, तेथी पण तेमनुं पार्श्व एवं नाम जाणवुं. तथा जन्मथी मांडी जे ज्ञान आदिकथी वृद्धि पाम्या, ते वर्धमान, अथवा प्रभुना जन्मथी ज्ञातकुल धनधान्यादिकथी वृद्धि पाम्युं, तेथी पण तेमनुं “वर्धमान” एवं नाम जाणवुं.

एवी रीतनुं कीर्तन करीने चित्तनी शुद्धिमाटे हवे प्रणिधान कहे ठे. “एव मए थजित्युआ” केतां एवी रीतें में स्तुति करी, हवे ते जिने-श्वरो केवा? तो के, “विदूयरयमला” केतां नाश करेली ठे, कर्मरूपी रज अने मेढ जेउंण एवा, तथा “पहीण जर मरणा” केतां नाश थ-एस ठे जरा (घडपण) अने मरण जेमने एवा, “चउवीसंपि जिण-

वरा ” केतां चोवीसे जिनेश्वरो, तथा “ तित्थयरा ” केतां तीर्थकरो, “ मे पसीयंतु ” केतां मारापर प्रसाद करो ? “ कित्थिय ” केतां में तेमनी स्तुति करी; “ वंदिय ” केतां में तेमने वांध्या, “ महिया ” केतां में तेमने पुण्ण आदिकथी पूज्या; वली ते जिनेश्वरो केवा ? तो के “ जे ए लोगस्स उत्तमा सिद्धा ” केतां प्राणीवर्गना कर्ममलना अजावें करीने प्रकृष्ट रीतें सिद्ध थया ठे, एवा ते जिनेश्वरो “ आरुग्ग ” केतां सिद्धपणुं, तथा “ बोहिलाज्जं ” केतां अरिहंत प्रजुयें वनावेला धर्मनी प्राप्ति, तथा “ समाहिवर ” केतां उत्तम समाधि, “ दिंतु ” केतां आपो ? वली ते जिनेश्वरो केवा ? तो के, “ चंदेसु निम्मलयर ” केतां चंद्रथी पण निर्मल एवा, तथा “ आइच्चेसु अहिय पयासयर ” केतां सूर्यथी पण अधिक प्रकाश करनारा, तथा “ सागरवरगंजीरा ” केतां समुद्रनी पेठे उत्तम गांजीर्यतावाला; एवा “ सिद्धा ” केतां सिद्ध प्रजुउं, “ मम ” केतां मने सिद्धि ” केतां मोक्ष “ दिसंतु ” केतां आपो ?

त्यार वाद पुस्करवरदीवहेनो पाठ कहे ठे.

पुस्करवरदीवहे, धाईसंडेअ जंबुद्विअ ॥

जरहेरवयदिदेहे, धम्माइगरे नमंसामि ॥ १ ॥

“ पुस्करवरदीवहे, केतां पुष्करावर्तना अर्ध द्वीपमां, वे जरत, वे ऐरवत, तथा वे महाविदेह ठे; तथा धातकीउंनां ठे वनो जेनी अंदर एवा धातकी खंडमां वे जरत, वे ऐरवत, तथा वे महाविदेह ठे; तथा जंबूनामना द्वीपमां एक जरत, एक ऐरवत, अने एक महाविदेह क्षेत्र ठे; ए पंदरे क्षेत्रो कर्मजूमिनां ठे, तथा वाकीनां अकर्मजूमिनां क्षेत्रो ठे; तेउंमां “ धम्माइगरे ” केतां धर्मनी आदिना करनारा, एवा तीर्थकरोने “ नमंसामि ” केतां हुं नमस्कार करीश. हवे श्रुतधर्मनी स्तुति करे ठे. ते श्रुतधर्म केवो ? तो के, “ तमतिमिरपडल विद्धंसणस्स ” केतां अज्ञानरूपी जे घन अंधकार तेना समूहने नाश करनारो, तथा “ सुरगणनरिंदमहिअस्स ” केहेतां चार प्रकारना देवनिकायोथी तथा चक्रवर्त्तिउंथी पूजाएलो, तथा “ सीमाधरस्स ” केहेतां मर्यादाने धारण करनारो एवो जे श्रुतधर्म तेने “ वंदे ” केतां हुं नमस्कार करुं हुं. वली ते श्रुतधर्म केवो ? तो के, पप्फो-

डियमोहजालस्स” केतां नाश करेल ठे, मिथ्यात्वादिक जाल जेणें एवो. एवी रीतें श्रुत धर्मने वंदन करीने, हवे तेनाज गुणो कहे ठे.

जाई जरामरण सोग पणा सणस्स
कद्धाण पुक्कल विसाल सुहावहस्स ॥
कोदेवदाणवनरिंद गणच्चिअस्स
धम्मस्स सारमुवल्लप्प करे पमायं ॥ १ ॥

“ धम्मस्ससारं ” केतां श्रुत धर्मना सारने, “ उवल्लप्प ” केतां मेलवीने “ कः ” कोण सचेतन प्राणी, “ पमायं ” केतां प्रमादने “ करे ” केतां आचरे? हवे ते श्रुतधर्म केवो? तो के, “ जाईजरामरण सोग पणासणस्स ” केतां जन्म, जरा, मरण अने शोकनो नाश करनारो; तथा वली केवो? तो के, “ कद्धाण पुक्कल विसाल सुहावहस्स ” केतां आरोग्यरूप जे पुक्कल अने विशाल सुख, तेने धारण करनारो; वली ते श्रुत धर्म केवो? तो के “ देवदाणवनरिंद गणच्चिअस्स ” केहेतां देव, दानव, अने चक्रवर्त्तिर्जना समूहोथी पण पूजायेवो. एवा श्रुतधर्मना सारने मेलवीने कोण प्रमाद करे ?

सिद्धेभो पयउन्नमो जिणमये नंदीसया संजमे ।

देवंनागसुवन्नकिन्नरगणस्संजयजावच्चिये ॥

लोगो जत्थ पईठियो जगमिणं ते लुक्क मच्चासुरं ।

धम्मो वट्ठओ सासउ विजयओ धम्मउत्तरं वट्ठउ ॥

“ जो ” केतां अरे ! लोको “ पयउ ” केतां तमो जुउं ? “ सिद्धे ” केहेतां सिद्ध एवो जे “ जिणमये ” केहेतां जिनमत ने प्रत्ये नमो केहेतां करो ? केम के तेम करवाथी “ नंदि ” केतां समृद्धि थाय ठे, तेम “ सया ” केहेतां हमेशां “ संजमे ” केहेतां ते चारित्र्यनेविपे पण प्रवृत्त थाउं ? हवे ते संयम केवुं ते कहे ठे. “ देवंनाग सुवन्नकिन्नरगणस्संजय जावच्चिये ” केहेतां देवता देवधरणादिक नागकुमारो, “ सुपर्ण ” केहेतां गरुडो, “ किन्नर ” केतां व्यंजर विजोयो, अने उपलक्षणार्थी वाकीना पण देवायें करीने उन्नम प्रकाशना नावें करीने प्रजापत्युं, वली जे जिनमनमां

लोक केहेतां ज्ञान अने आ जगत् पण अटले त्रण लोकमां रहेता मनुष्य, देव अने असुरो पण प्रतिष्ठित थयेला ठे, एवी रीतनो जे श्रुतधर्म ते “वहुउ” कहेतां वृद्धि पामो ? ते पण केवी रीतें वृद्धि पामो ? तो के, “सासउ” कहेतां कोइ दहाडे पण स्खलना न पामे एवी रीतें वृद्धि पामो ? अने वली “विजयउ” केहेतां जय थकी, “धम्मउत्तरं” कहेतां चारित्र धर्मोत्तर पण “वहुउ” कहेतां वृद्धि पामो ?

हवे श्रुतधर्मना वंदनमाटे कायोत्सर्गनो पाठ कहे ठे.

“सुअस्सजगवउं करेमि काउस्सगं” कहेतां श्रुत एटले प्रवचन जगवंतने निमित्ते कायोत्सर्ग करुं तुं पठी आगलनी पेठेज “अप्पाणं वोसिरामि” सुधिनो पाठ जणवो.

एवी रीतें आगमनी पेठेज कायोत्सर्ग पाळीने श्रुतनी स्तुतिनो पाठ जणे.

पठी अनुष्ठानपरंपराना फलभूत जे सिद्ध जगवानो, तेउने नमस्कार करवामाटे नीचे प्रमाणे पाठ जणे.

सिद्धाणं बुद्धाणं, पारगयाणं परंपरगयाणं ॥

लोअग्गमुवगयाणं, नमो सयासवसिद्धाणं ॥ १ ॥

“सिद्धाणं” केहेतां कर्मक्षयथी सिद्ध थएला केम के केटलाको कर्म सिद्ध पण कहेवाय ठे; जेम के सह्यगिरिसिद्ध, कोइना शिखव्या विनाज खेती, वेपार आदिक शिख्यो हतो ते कर्मसिद्ध कहेवाय, कोकासवर्धकीयें आचार्यना उपदेशथी शिष्टपकला जाणी हती, माटे ते शिष्टपसिद्ध कहेवाय, आर्यखपुट विद्यासिद्ध हतो. स्तंजाकर्षक मंत्रसिद्ध हतो. योग अने औपधिउमां सिद्ध होवाथी आर्यसमित् योगसिद्ध कहेवातो, गौतम स्वामी आगमसिद्ध हता, मम्मण शेठ अर्थसिद्ध हतो, स्तुंडिक यात्रासिद्ध हतो. अजयकुमार अजिप्रायसिद्ध हतो, दढप्रहारी तपःसिद्ध हतो; पण मरुदेवा माता कर्मक्षयसिद्ध हतां. माटे कर्मादिसिद्धोने दूर करवा माटे “बुद्धाणं” एवो पाठ ठे अने तेनो अर्थ एवो के, अज्ञानरूपी निद्रामां रहेलुं जगत् उंघते ठते पोते जीवादिक तत्वोने जाणनारा; वली ते जिनेश्वर केवा ? तो के “पारगयाणं” केतां संसाररूपी समुद्रने पार पहुँचेला ते पण केवी रीतें ? तो के “परंपरगयाणं” केतां चौद गुणस्या-

નકોની શ્રેણિના અનુક્રમ થકી, અથવા કર્મદાયથી ઉપશમ આદિકની સામગ્રીથી, ઇટલે સમ્યગ્દર્શન તથા સમ્યગ્ જ્ઞાન, અને તેથી સમ્યક્ ચારિત્ર એવી રીતની શ્રેણિથી મોઢેં ગણવા, એવા. વલી તે પ્રચુ કેવા ? તો કે, “લોઅગ્ગમુવયાણં” કહેતાં લોકના અગ્રજાગપ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલા, એવા. “સવ્વ સિદ્ધાણં” કહેતાં પંદર પ્રકારના સિદ્ધો પ્રત્યે, હવે તે પંદર પ્રકારના સિદ્ધો કયા ? કયા ? તે નીચે દેખાડે છે.

પેહેલા “તીર્થસિદ્ધા” કહેતાં ચતુર્વિધ શ્રમણસંઘની ઉત્પત્તિ હોતે થતે જે સિદ્ધ થાય, તે તીર્થસિદ્ધો જાણવા; વીજા “અતીર્થસિદ્ધા” કહેતાં તીર્થની ઉત્પત્તિ હજૂ થઈ ન હોય, તે પેહેલાં મરુદેવા માતા આદિકની પેઠે જે સિદ્ધ થાય, તે અતીર્થસિદ્ધો કહેવાય. ત્રીજા “તીર્થકરસિદ્ધા” કહેતાં તીર્થકરપણું જોગવીને જે સિદ્ધ થાય, તે. ચોથા “અતીર્થકરસિદ્ધા” ઇટલે સામાન્ય કેવલીપણામાં રહીનેજ જે સિદ્ધ થાય તે. પાંચમા “સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધા” કહેતાં પોતાની મેલેજ બોધ પામી જે સિદ્ધ થાય તે. ષઠા “પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા” કહેતાં પ્રત્યેકબુદ્ધ થઈને જે સિદ્ધ થાય તે. સાતમા બુદ્ધબોધિતસિદ્ધ કહેતાં, આચાર્યના ઉપદેશથી જે સિદ્ધ થયા હોય તે. આઠમા સ્ત્રીલિંગે સિદ્ધ થયેલા; નવમા પુલ્લિંગે સિદ્ધ થયેલા; દશમા નપુંસકલિંગે સિદ્ધ થયેલા, અગ્યારમા સ્વલિંગે સિદ્ધ થયેલા, બારમા પરલિંગે સિદ્ધ થયેલા, તેરમા અહિલિંગે સિદ્ધ થયેલા, ચૌદમા એકાર્કી સિદ્ધ થયેલા, તથા પંદરમા, એક સમયમાં જે એકસો આઠ સિદ્ધ થાય છે, તે અનેક સિદ્ધો જાણવા.

એવી રીતે સામાન્યપણાથી સર્વ સિદ્ધોને નમસ્કાર કરીને, નજદીકના ઉપકારી એવા શ્રી વીરપ્રચુની સ્તુતિ કરે છે.

જો દેવાણવિદેવો, જં દેવા પંજલિનમંસંતિ ॥

તં દેવદેવમહિયં, શિરસા વંદે મહાવીરં ॥ ૨ ॥

“જો” કેતાં જે મહાવીર પ્રચુ, “દેવાણવિદેવો” કહેતાં દેવોના પાણ જે દેવ છે, તથા “જં” કેતાં જેમને “દેવા” કેતાં દેવતાઝ “પંજલિ” કેતાં વિનયથી હાથ જોડીને, “નમંસંતિ” કહેતાં નમસ્કાર કરે છે; એવા, તથા “દેવદેવમહિયં” કેતાં ઇંડોથી પણ પૂજાયેલા, એવા

महावीरं “ कहेतां महावीर प्रभुने हुं ” शिरसा ” कहेतां मस्तकें करी-
ने “ वंदे ” कहेतां नमस्कार करुं हुं.

एवी रीतें स्तुति करीने, परोपकार माटे, तथा पोताना जावनी वृ-
द्धिमाटे फल देखाडवापूर्वक पाठ ज्ञेये ठे.

इकोवि नमुकारो, जिणवर वसहस्स वद्धमाणस्स ॥

संसारसागराउ, तारेइ नरंव नारीं वा ॥

“ जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स ” कहेतां ऋषभदेव प्रभु, तथा वर्ध-
मान प्रभुने करेलो, “ इकोविनमुकारो ” कहेतां एकज नमस्कार. “ न-
रंव नारींवा ” पुरुष अथवा स्त्रीने “ संसार सागराउ कहेतां संसार-
पी समुद्रथी “ तारेइ ” कहेतां तारे ठे.

हवे उपरशिवाय बीजी पण स्तुति केटलाको पोळे ठे, ते नीचे प्र-
माणे जाणवी.

उज्झंतसेलसिहरे, दिस्कानाणं निसिद्धिया जस्स ॥

तं धम्मचक्रवट्ठिं, अरिष्ठनेमिं नमं सामि ॥

चत्तारिअष्ठदसदो, अ वंदिआ जिणवरा चउवीमं ॥

परमठनिठिअठा, सिद्धा सिद्धिं मम दिमंतु ॥

“ उज्झंतसेलसिहरे ” कहेतां गिरनार पर्यतना शिखरपर “ जस्स ”
कहेतां जेनां “ दिस्का, नाणं. निसिद्धिया ” दीक्षाकल्याणक, दानक-
ल्याणक, तथा मोक्षकल्याणक थण्ळां ठे: “ तं धम्मचक्रवट्ठिं ” परंतु
धर्मना चक्रवर्ति एवा ते “ अरिष्ठनेमिं ” कहेतां अरिष्ठनेमिने “ नमं-
सामि ” कहेतां हुं नमस्कार करुं हुं. तथा अष्टादश पर्यतपर वंदेना न-
र, आठ, दस. अने बे, एम मली चोवीशे जिने-अरोने मे वांछा. तथा
एवा सिद्ध प्रभुर्ल मने पण सिद्धि आपो ?

त्यार पठी नीचे प्रमाणे पाठ दोखवो.

“ वेयावज्जगराणं, संतिगराणं, सम्मदिठि समाहिगराणं, करेमि जगत्सम्मत्तं ”

“ वेयावज्जगराणं ” कहेतां, प्रवचननी वेयावज्ज करनारा, तथा “ सं-
तिगराणं ” कहेतां शांतिना करनारा, तथा “ सम्मदिठिज्जग्गहिगगाणं ”
कहेतां सम्पशुद्धिमां समाधि करनारा. एको गोह्मस जह तथा अरि-
नि-

चक्रा देवी, इत्यादिकने निमित्तें “ काउस्सगं करेमि ” कहेतां हुं का-
योत्सर्ग करुं हुं.

पठी मुक्तासुक्ति मुद्रायें करीने नीचे प्रमाणे पाठ जणे ठे.

जयवीयराय जगगुरु, होउ मम तुहपन्नावठं जयवं ॥

जवनिवठं मग्गाणुसारिआ, इठफलसिद्धि ॥

लोगविरुद्धचाउं, गुरुजणपूआ परत्थकरणं च ॥

सुहगुरुजोगो तवयण, सेवणा आनवमखंडा ॥

हे जगत्ना गुरु वीतराग, तमो, जय पामो ? तथा हे जजवन्
तमारा प्रजावधी जवधी मने निवृत्ति थाउं ? तथा तमारा प्ररूपेला म
प्रत्ये, मातं अनुसरवापणुं थाउं ? इठित फलनी सिद्धि थाउं ? लोक
रुद्ध कार्यनो त्याग थाउं ? गुरुजननी पूजा थाउं ? (अहीं गुरुवर्ग
मातापितादिकनुं पण ग्रहण करवुं) सत्वार्थनुं करवापणुं थाउं ? उर
चारित्रयुक्त आचार्यनो संगम थाउं ? तथा एवा आचार्यनां वचनोनी
वा मखो ? अने ते पण ठेक मारो संसार होय, त्यांसुधि अखंडितपणे मखे
एवी रीतें सखलो चैत्यवंदननो विधि कखो.

द्वे त्याखाद शुं करवुं ? ते कहे ठे.

तनांगुणामभ्यणें, प्रतिपत्तिपुरःसरं ॥

विदधीन विशुद्धात्मा, प्रत्याख्यानप्रकाशनं ॥ १२४ ॥

अर्थः— तेवा पठी त्यां देववंदन माटे आवेला, अर्थात् स्नात्रादि
जेवा माटे. अथवा धर्मकथा माटे त्यां म्थिर ग्हेला एवा गुरुनी पां
उचितगणारी जड-गुरुचिन्तरी पोताना प्रत्याख्याननो प्रकाश करवो. केमं
प्रत्याख्यान वा प्रकाशुं ठे. आत्ममाक्षिकं, देवमाक्षिकं, अने गुरुमाक्षिं

उपान्त श्लोकमां जे “ उचितगणारी ” एवुं पद कखुं, ते उचितग
हवे वं श्लोकार्थ, देखाडे ठे.

अन्युत्थानं तदा लोके. अनियानं च तदागमे ॥

शिरग्यं जलमंश्लेषः, मयमाग्नतदाकृतं ॥ १०५ ॥

आसनाग्निग्रहोन्नक्त्या, वंदना पर्युपासनं ॥

तद्यानेऽनुगमश्चेति, प्रतिपत्तिरियं गुरोः ॥ १९६ ॥

अर्थः— गुरुने जोतांज संत्रमपूर्वक आसनपरधी उच्चाधबुं; तेउनां आ-
वतां पोतें सामा जबुं, तथा मस्तकपर हाथ जोडी “ नमो खमासमणा-
णं ” एवो पाठ जणवो. तथा पढी पोतानी मेवेज तेमने वेसवामाटे
आसन आपबुं; तथा जक्तिथी आसनपर वेसवाने आग्रह करवो. तथा
पढी पचीश आवश्यकथी विशुद्ध एबुं वंदन करबुं; तथा गुरु वेसे, त्यारे
तेमनी सेवा करवी; ते जाय त्यारे तेमनी पाठल केटलांक पगलां जबुं;
एवी रीतनी गुरुनी उचितता सांचववी. तथा तेमनी पासे धर्मदेशना
पण सांजलवी.

ततः प्रतिनिवृत्तः सन्, स्थानं गत्वा यथोचितं ॥

सुधीर्धर्माविरोधेन, विदधीतार्थचिंतनं ॥ १९७ ॥

अर्थः— त्यांथी पाठा वढी, पोतपोताने उचित एवां स्थानकप्रत्ये जइ
उत्तम बुद्धिवाला माणसें, जेम धर्मने विरोध न आवे, तेम धन कमावा-
माटेनो विचार करवो.

ततो माध्याह्निकीं पूजां, कुर्यात् कृत्वा च जोजनं ॥

तद्विधिः सह शास्त्रार्थ, रहस्यानि विचारयेत् ॥ १९८ ॥

अर्थः— ते वार पढी मध्याह्न कालनी श्री जिनेश्वरप्रभुनी पूजा करी-
ने, तथा त्यारवाद जोजन करीने. शास्त्रोना जाणनाराउनी नाघे मलीने
शास्त्रना अर्थोनां रहस्यो (तात्विकमर्मो) नो विचार करवो.

ततश्च संध्यासमये, कृत्वा देवार्चनं पुनः ॥

कृतावश्यककर्मा च, कुर्यात्संध्यायमुत्तमं ॥ १९९ ॥

अर्थः— ते वार पढी संध्याकाले फरीने देवपूजा करीने. तथा पढी प-
डिकमणुं करीने उत्तम प्रकारें स्वाध्याय करवो.

टीकाः— जे माणसने वे वखत जमवानी श्का होय. तेणें विज्ञाह व-
खतनी अंतर्मुहूर्त पेहेलां जोजन करीने संध्या वखते पाहुं ओडीवार दे-
वपूजन करबुं. तथा तेवार पढी साधु नमीपें जइ. उचित स्थानक

मीश, तोआगलउपर मारी पण सेवा थशे, एम विचारि जे वंदन करवुं, ते चारमो दोष जाणवो. आचार्यनी साथे मित्राइ करवानी इच्छाथी वंदन करवुं, ते तेरमो दोष जाणवो. हुं वंदन समाचारिमां केवो कुशल हुं ? माटे हुं जेप्रकारें वंदन करुं हुं, ते प्रकारें बीजा पण करो ? एम गर्व धारण करी वंदन करवुं, ए चौदमो दोष जाणवो. वस्त्रादिकना लोज माटे अथवा, जो हुं आने वंदन करीश, तो आमारी प्रार्थनानो जंग करशे नहीं, एम विचारि वंदन करवुं, ए पंदरमो दोष जाणवो. चोरनी पेठे तुरत तुरत कोइ जाणे न जाणे, तेवी रीतें जे वंदन करवुं, ते सोलमो दोष जाणवो. आहारादिक काल वखते जे वंदन करवुं, ते सत्तरमो दोष जाणवो. पोताने अथवा गुरुने क्रोध चढ्यो होय, ते वखते जे वंदन करवुं, ते अठारमो दोष जाणवो. आ गुरु मारा वंदन, अवंदन परकंइ ध्यान आपता नथी, एम विचारि तर्जनापूर्वक जे वंदन करवुं, ते उंगणीशमो दोष जाणवो. गुरुने विश्वास उपजाववा माटेज कपटथी वंदन करवुं, ते बीशमो दोष जाणवो. हे वाचक; तमोने वांदवाथी अमारा शुं दहाडा बळ्या ? इत्यादिक अवहेलनाथी जे वंदन करवुं, ते एकवीशमो दोष जाणवो. अरधी वंदना करीनेज देशादिकनी कथा करवा लागवुं, ते बावीशमो दोष जाणवो. कोइ आडो उजो होय तो वंदन कर्या विनाज उजा रहेवुं, अने गुरुनी दृष्टि पडे, तो वंदन करे, ते त्रेवीशमो दोष जाणवो. “अहो कायं काय” ए पाठ कहेतां ललाट देशना मध्यजागने नहीं स्पर्श करीने जे वंदन करवुं ते चोवीशमो दोष जाणवो. राज्यना कर देवानी पेठे पराणे वंदन करवुं, ते पचीशमो दोष जाणवो. लौकिक करथी तो मुकाया, पण वंदन करथी आपणे मुकावाना नहीं, एवी बुद्धिथी वंदन करवुं, ते ठवीशमो दोष जाणवो. रजोहरणने “अहो कायं” इत्यादि पाठ उचारतां शिर न अडाडवुं ते सत्तावीशमो दोष जाणवो. संपूर्ण रीतें वंदन न करवुं, ए अठावीशमो दोष जाणवो. मोटा शब्दथी वंदन करवुं, ए उंगणत्रीशमो दोष जाणवो मुंगा थइ वंदन करवुं ते त्रीशमो दोष जाणवो. दृढ शब्दथी उच्चार करी वंदन करवुं, ते एकत्रीशमो दोष जाणवो. लांवा हाथ करी वंदन करवुं ते बत्रीशमो दोष जाणवो.

હવે તે વંદન કરવામાં શિષ્યને ઠ અજિલાષો હોય ઠે; શ્ઠા, અનુજ્ઞા પના, અવ્યાવાધ, યાત્રા, યાપના, અને અપરાધની ક્ષમા.

તેમાં ગુરુની પણ ઠ શ્ઠાઈ હોય ઠે. ઠંદ, અનુજ્ઞા તદ્દત્તિ, તુચ્ચં, અહમપિ; ક્ષામેમિ

તેનો પાઠ “શ્ઠામિ ક્ષમાસમણો ક્ષત્યાદિશ્ચી માંડીને “અપ્પાણં વો-સિરામિ” ત્યાંસુધિનો પાઠ વોલે;

અહીં શિષ્ય પેહેલાં ગુરુને લઘુવંદન કરીને, તથા પઠી પ્રમાર્જન કરી વેસે. પઠી પચ્ચીશવાર કરીને મુદ્ધુપત્તિ પડિલેહે, અને પઠી તે મુદ્ધુપત્તિથી પચ્ચીશવાર શરીરને પડિલેહે. પઠી મન, વચન, અને કાયાથી શુદ્ધ થઈને આત્મપ્રમાણ ક્ષેત્રથી વહાર રહીને, ચડાવેલા ધનુષની પેઠે કાયા નમાવીને, વે હાથમાં રજોહરણ લેઈને, એવી રીતે વોલે, હે “ક્ષમાશ્રમણ” કહેતાં ક્ષમા ઠે, પ્રધાન જેમને એવા હે પ્રજ્ઞ! વંદિતું કહેતાં તમોને વાંદવા માટે “શ્ઠામિ” કહેતાં હું શ્ઠુંબું. કેવી રીતે? તો કે “જાવણિજ્ઞા-યે નિસીહિયાયે” કહેતાં શરીરની શક્તિપ્રમાણે પાપક્રિયાઈને નિપેદ્ય કરીને;

અહીં ગુરુ જો કંઈ વ્યાકેપમાં હોય, તો કહેશે કે, જરા સચુર કર? અને તે વ્યાકેપનું કારણ કદાચ કેવા જેવું હોય, તો ગુરુ કહે, નહીં તર ન પણ કહે; એવો ચૂર્ણિકારનો મત ઠે; પણ વૃત્તિકારનો મત “ત્રિવિધેન” એમ ગુરુ કહે, એવો ઠે. પઠી શિષ્ય સંકેપવંદન કરે. હવે ગુરુ જો વ્યાકેપમાં ન હોય, તો મને પણ અજિપ્રેત ઠે, એમ ગુરુ કહે. પઠી શિષ્ય અવગ્રહથી વહાર રહીનેજ “અણુજાણહ.” કહેતાં મને આજ્ઞા આપો? એમ કહે. આચાર્યની ચારે વાજુણ આત્મપ્રમાણ ક્ષે-ત્રસુધીનો અવગ્રહ જાણવો. અને તે અવગ્રહમાં આચાર્યની આજ્ઞા વિના પ્રવેશ કરવો કલ્પે નહીં. પઠી ગુરુ કહે કે, “અનુજાનામિ” કહેતાં હું આજ્ઞા આપું હું. પઠી શિષ્ય જમીન પ્રમાર્જીને નૈપિધિકી કરતો થકો તે અવગ્રહમાં દાઘલ થાય, પઠી ગુરુના ચરણપાસે વેસી પૃથ્વીપર રજો-હરણ મુકી. તથા તેની અંદર ગુરુના ચરણકમલને સ્થાપીને, મુદ્ધુપત્તિ કરીને ડાઘા કાનથી માંડીને, ડાઘા હાથથી જમણા કાનસુધિ, તથા ડા-ઘા ઘુંટણને પ્રમાર્જીને તે મુદ્ધુપત્તિ ડાઘા ઘુંટણપર મુકે; તથા પઠી “અ-કાર” ના ઉચ્ચારણ જટલા કાલમાં વે હાથથી રજોહરણને સ્પર્શ ક-રીને. “હોકાર” ના ઉચ્ચારણ જટલા કાલે કરીને લલાટને સ્પર્શ કરે;

पढी “ काकार ” ना उच्चारण जेटला कालें करीने रजोहरणने स्पर्श करीने “ यकार ” ना उच्चारण जेटला कालें करीने ललाटदेशने स्पर्श करे: ते वार पढी “ संफासं ” एम बोलतो थको, मस्तक अने वे हा-
थोथी रजोहरणने स्पर्श करे. तेवार पढी मस्तकपर अंजलि करीने “ ख-
मणिज्जोचे किलामो ” त्यांथी मांडीने “ दिवसो वझ्कंतो ” सुधि गुरु-
सन्मुख दृष्टि राखीने, पाठ जणे. तथा कहे के, मारा ललाटदेशथी,
आपना चरणकमलने हुं स्पर्श करुं हुं; तेनी आप मने रजा आपो ? के-
म के आचार्यनी रजा विना तेमना चरणने स्पर्श करवो योग्य नथी. ते
वार पढी “ खमणिज्जो ” केहतां आपें मारा स्पर्शथकी उत्पन्न थती
बाधा क्षमा करवी: एम शिष्य कहे. पढी “ अप्पकिलं ताणं बहुशुण-
जे दिवसो वझ्कंतो ” केहतां हे जगवन् ! अटप दुःखवाला एवा आ-
पने घणा शुज्जथी दिवस तो निर्गमन थयो ठेनी ? एम कही हाथ जो-
डीने रहे: एटवे गुरु कहेसे के, “ तहत्ति ” केहतां तेमज ठे. पढी त-
पनियमनी वार्ता पुठतो थको शिष्य कहे के, आपनो तप नियमतो सु-
खेंथी थाय ठे ने ? त्यारे गुरु कहे के, तमोने पण ते तेवीज रीतें ठे ने ?
पढी शिष्य पुठे के, “ जवणिज्जंच जे ” केतां आपनुं शरीर तो निरा-
बाध ठे नी ? त्यारे गुरु कहे के, तेमज ठे; पढी शिष्य अपराधनी क्षा-
मणा करतो थको, कहे के, “ खामेमि खमासमणो देवसियं वझ्कमं ”
केहतां हे क्षमाश्रमण, दिवसमां थएलो योगसंबंधि जे अपराध, तेनी हुं
आपनी पासे क्षमा मागुं हुं, त्यारे गुरु कहे के. हुं पण खामेमि केतां खमुं
हुं. ते वारपढी शिष्य नमस्कार करतो थको “ आवसियाए ” थी मांडीने
“ जो में अइयारा कउं ” त्यां सुधिनुं, पोताना अलिच्चारनिवेदनपूर्वक
प्रायश्चित्तने सूचवनारुं सूत्र बोले. एम कही अवग्रहथी पाठो हठे.

हवे तेत्रीश आशातनार्जुं वर्णन करे ठे.

कारणविना गुरुपासे जवुं, ते पेहेली आशातना जाणवी. गुरुने पड-
खेथी जवुं, ते बीजी आशातना, गुरुने निःश्वास, श्लेष्म आदिकथी दू-
पण थाय एवी रीतें जवुं, ते त्रीजी आशातना. एवीज रीतें गुरुनी आ-
गलथी, पडखेथी, तथा पाठलथी जवुं, ते त्रण आशातनार्जुं जाणवि. त-
था गुरुनी आगल, पडखे अने पाठल वेसवुं ते त्रण आशातना जाणवी.

આચાર્યની સાથે જઈ તેમનાં પેહેલાંજ પાઠ આવવું, એ દશમી આશાતના જાણવી. ગુરુને જેને બોલાવવો હો, તેને પેહેલાંથીજ શિષ્યેં બોલાવવો, એ અગ્યારમી આશાતના જાણવી. આચાર્યની સાથે જઈ, તેમની પેહેલાં આવવાનું ચિંતવવું, એ બારમી આશાતના જાણવી. જિહ્વા લાવી, પેહેલાં કોઈની પાસે આલોચના કરી, પાઠલથી ગુરુ પાસે આલોચના કરવી, એ તેરમી આશાતના જાણવી. જિહ્વા લાવી, પેહેલા વીજા કોઈ શિષ્યને દેખાડી પાઠલથી ગુરુને દેખાડવી, એ ચૌદમી આશાતના જાણવી. જિહ્વા લાવીને ગુરુને પૂઠ્યાવિના વીજા શિષ્યને આપવી, એ પંદરમી આશાતના જાણવી. જિહ્વા લાવી, પેહેલાં કોઈ વીજા શિષ્યને બોલાવી, પઠી ગુરુને બોલાવવા એ સોલમી આશાતના જાણવી. જિહ્વા લાવી, ગુરુને થોડુંક દઈ, પોતે મિથ્યાન્ન આદિક ખાવાં, તે સત્તરમી આશાતના જાણવી. રાત્રિએ નિદ્રા વચ્ચે ગુરુ પુઠે કે, કોણ જાગે છે ? તે વચ્ચે જાગતાં ઠતાં પણ ઉત્તર ન દેવો, તે અઠારમી આશાતના જાણવી. વીજે વચ્ચે પણ ગુરુને ઉત્તર ન દેવો, તે ઊગણીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ બોલાવે તે વચ્ચે ઝોજન, શયન આદિક તજીને પણ જો ત્યાં ન આવે, તે વીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુએ બોલાવ્યાથી, નમસ્કાર કરી, આપ શી આજ્ઞા કરોઠો ? એમ ન કહેવું, તે એકવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુને તુંકારે બોલાવવા, એ બાવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુની સામા વોલવું, તે ત્રેવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુને વહુજ કઠોર અને ઊંચા શબ્દથી વંદન કરવું, તે ચોવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ કથા કહેતે ઠતે, “ તે એમજ છે, ” એમ વચમાં જ કહેવું, તે પચીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ કથા કહેતે ઠતે, તેમાં ઝૂલ કાઢવી, તે ઠવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ ધર્મકથા કહેતે ઠતે, તેનાં વચ્ચે ન કરવાં એ સત્તાવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ ધર્મકથા કહેતાં ઠતાં “ જિહ્વાકાલ થયો છે ” इत्यादि शब्दથી પર્યદાઝંગ કરવો તે અઠાવીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુધર્મકથા કહેતે ઠતે, “ હું કરીશ ” એમ જ કહેવું, તે ઊગણત્રીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુ ધર્મકથા કહી રહેતે ઠતે, વેઠેલી પર્યદામાં, પોતાની ચતુરાઈ જણાવવામાટે, વિશેષેં કરી ધર્મકથા કહેવી, એ ત્રીશમી આશાતના જાણવી. ગુરુની આગલ ઊંચે આસને, અથવા તુલ્ય આસને

वेसवुं. ए. एकत्रीशमी आशातना जाणवी. गुरुनां आसन आदिकने, ते-
मनी रजा विना हाथ अथवा पगथी स्पर्श करवो, अने तेम करीने पण
पाठी दामा न मागवी ए वत्रीशमी आशातना जाणवी.

हवे अहीं ते जेम साधुनी क्रिया कही, तेम श्रावकनी पण तेवीज
रीतें जाणवी. केम के ते वखतें श्रावक पण मुनिसरखोज ठे.

तेम कर्मादाद शिष्य अवग्रहमांज रहीने, कंश्क शरीरने नमावीने
अतिचारोनुं आलोचन करतो थको कहे के, “ इष्टाकारेण संदिसह ज-
गवन् देवसियं आलोएमि ” कहेतां हे जगवन्, आप मने आझा आ-
पो ? के जेथी दिवससंवंधि अतिचारोने हुं आलोवुं. एवी रीतें उपल-
क्षणथी रात्रिक. पाक्षिक विगेरेनुं पण ग्रहण करवुं. तेमां दिवसनी आ-
लोचना एटले मध्याह्नकालथी मांडीने निशीथ पर्यंत, अने रात्रिनी ए-
टले निशीथथी मांडीने मध्याह्न कालसुधीनी आलोचना जाणवी. पठी
गुरु कहेशे के, आलोव. त्यारे शिष्य कहेशे के, “ इष्टं आलोएमि ”
कहेतां हुं आलोवुं तुं. पठी शिष्य, “ जो मे देवसीउ ” थी मांडीने “ तस्स
मिधामि डुक्कडं ” त्यांसुधि पाठ जणे. “ जो मे देवसीउ अश्यारो कउं ”
केतां दिवससंवंधि में जे कंश् अतिचार कयों होय, अने ते पण “ काइ-
उं, वाइउं, माणसिय ” कहेतां काया, वचन अने मन संबंधि; “ उत्सुत्तो
कहेतां उत्सूत्र, “ उमग्गो ” द्वायोपशमिक जावने उल्लंघीने “ अकप्पो ”
कहेतां विधिरहित, “ अकरणिज्जो ” नहीं करवा लायक, “ डुजाउं ”
कहेतां डुध्यानरूप, “ डुविचिंतिउं ” कहेतां डुष्टपणाथी चिंतवेलो, “ अ-
णायारो ” कहेतां अनाचार, “ अणिठियवो ” कहेतां नहीं इष्टवा लायक,
तथा “ असावग्गपाउग्गो ” कहेतां श्रावकने अनुचित एवो अतिचार, ना-
णे दंसणे चरित्ताचरित्ते ” कहेतां ज्ञानमां, दर्शनमां, चारित्रमां तथा
देशविरतिपणमां, “ अने सामायिकमां, तिहंगुत्तिणं ” कहेतां त्रण गुप्ति-
उंमां जे खंडितपणं थयुं होय ते, तथा “ चउहं कसायाणं ” कहेतां चार
कपायोसंवंधि जे अतिचार लाग्यो होय, ते, तथा “ पंचहमणुवयाणं ”
कहेतां पांच अनुव्रत संबंधि, तथा “ तिण्ह गुण वयाणं ” केतां त्रण गुण
व्रत संबंधि, तथा “ चउहं सिक्कावयाणं ” कहेतां चार शिक्षाव्रतसंवंधि,
“ वारस्स विहस्स सावग्गधम्मस्स ” कहेतां एवी रीतें चारे व्रतरूपी श्रा-

वकधर्मनुं, “जं खंडियं” केहेतां जे खंडित कर्युं होय, “जं विराहियं” केतां जे विराधन कर्युं होय, “तस्समिहामि डुक्कडं” कहेतां ते सघळा अतिचारोने हुं मिथ्या डुःकृत करुं तुं. पठी शिष्य फरीने जरा काया नमावीने, मायामदथी रहित थयो थको अतिचारनी शुद्धिमाटे नीचे प्रमाणे सूत्र जणे.

“सवस्सवि देव देवसिय डुच्चितिय डुज्जासिअ डुच्चिठिए इह्वाकारेण संदिसह ”

एटलुं कही शिष्य मौन रहे, त्यारे गुरु कहे, के, “पडिक्कमह” त्यारे शिष्य कहे के, “इहं इहामि” पठी “अप्पुठिउ” नो पाठ शिष्य कहे.

“अप्पुठिउहि अप्पितर देवसिअं खामेमि” कहेतां हुं दिवसनी अंदर थएला अतिचारोने द्दमाववाने तैयार थयेलो तुं पठी गुरु कहेसे के “खामेह” त्यारे शिष्य कहेसे के “इहं खामेमि” एम कही पृथ्वीतल-पर स्पर्श करीने, तथा मुहुपत्तिथी मुख ढांकीने नीचे प्रमाणे पाठ कहे.

“जं किंचिअपत्तियं” श्री मांडीने “तस्स मिहामि डुक्कडं” सुधिनी पाठ जणे तेनो अर्थ नीचे प्रमाणे जाणवो.

जे कंइ आपना संबंधमां मने, अने मारा संबंधमां आपने, आहार-मां, पाणीमां विनयमां, बैयावठमां, आलापमां, संलापमां, उच्चासनमां, समासनमां, वझे बोलवामां, आपना गयावाद विशेष बोलवामां, आपने अत्प्रीति, अथवा परप्रीति, अइ होय, अथवा जे कंइ मारो विनय मृक्ष अथवा वादर प्रणइ थयो होय, अने ते आप जाणता हो, अने हुं नहीं जाणतो होउं, तेनो हुं “मिथ्याडुःकृत ” देउं तुं.

इहं ते प्रतिक्रमण वे प्रकारनुं, पेहेलुं ध्रुव, अने वीजुं अध्रुव. नगत अने ऐगवतमां पेहेला अने ठेह्ला तीर्थकरोना तीर्थमां, अपराध थाप, अथवा न थाप. तो एण वझे वग्वत पटिकमाणुं करवुं, तं ध्रुव अने वार्की-ना वार्कीन तीर्थकरोना तीर्थमां. तथा महाविदेहमां तो कारण पडेवत प्रतिक्रमण करवुं. ते अध्रुव जाणवुं.

इहं कार्यात्मर्गनुं मरण कहे ने.

ने कार्यात्मर्गना वे तेहो जाणवा, एक चेष्टानां. अने वीजो अजिज-हो, चेष्टानो इट्ठे गमनागमादिकमां उर्यावर्दी पटिकमणामां कराय ।

તે; અને અજિજવનો એટલે ઉપસર્ગને જીતવામાટે જે કરાય છે, તે. હવે ચેદ્યા કાયોત્સર્ગ, આઠ, પચીશ, સત્તાવીશ, ત્રણસેં, પાંચસેં, અને એક હજારને આઠ શ્વાસોઘ્વાસનો થાય છે. અને અજિજવકાયોત્સર્ગ તો વાહુવલિની પેઠે મુહૂર્તથી માંડીને સંવત્સરસૂધિ કરાય છે. તે કાયોત્સર્ગના ત્રણ જોડો છે, ઝઞ્ઞા રહીને, વેઠાં વેઠાં, અને સુતાં સુતાં, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારે તે કાયોત્સર્ગ કરાય છે, અને તેડના દરેકના પણ ચાર ચાર જોડો છે.

હવે તે કાયોત્સર્ગ એકવીશ દોષરહિત કરવો. તે એકવીશ દોષો નીચે પ્રમાણે જાણવા.

ઘોડાની પેઠે એક પગ જરા ઝંચો કરીને કાયોત્સર્ગે કરવો. તેને પેદે-લો ઘોટકદોષ જાણવો. પવનથી ચલાયમાન ઘણી લનાની પેઠે ગરીબ કંપાવીને જે કાયોત્સર્ગ કરવો, તેને ઘીજો લનાદોષ જાણવો. ઘંઘાને અવલંબીને કરવો, તેને ગ્રીજો સ્થંજદોષ જાણવો. જીંતને અઠંગીને કરવો, તેને ચોથો કુલ્લદોષ જાણવો. માલપર મસ્તક અઠંગીને કરવો. તેને પાંચમો માલદોષ જાણવો. ગુણદેશપર દાઘ રાખીને કરવો. તેને છો શવરીદોષ જાણવો. કુલસ્રીની પેઠે મસ્તક નીચે નમારીને કરવો. તેને સાતમો વધૂદોષ જાણવો. પગ પોટોલા કરીને. અથવા પગો મેલાવીને જે કરવો, તેને આઠમો નિગડદોષ જાણવો. નાજીની ઉપરથી દેખ પુટણસુધી ચોલપટ્ટો બાંધીને કરવો, તેને નવમો હંડોત્તર દોષ જાણવો. વંશ (માંસ) આદિકને દૂર વાડા માટે. અથવા અપાનથી દેખ મસ્તક સુધી ચોલપટ્ટો બાંધીને કરવો. તેને દશમો રત્નદોષ જાણવો. પાનને ત. સીંઠ મેલાવીને, તથા આગલના ખાગો હુટા રાખીને. અથવા આગલના ખાગો મેલાવીને, અને તલીંઠ હુટી રાખીને જે કરવો. તેને અગ્રાગલ શકટોર્લિકા દોષ જાણવો. સાધવીની પેઠે વપરાંથી ગરીબને દંડ જે જે કરવો. તેને ઘાસમો સંયતિદોષ જાણવો. રત્નોત્સર્ગને કરવાની રીતે જે કરવો. તેને તેરમો ચલ્લીન દોષ જાણવો. વીજા અગ્રાગલને કરવો. ઘોડાની પેઠે ઝંચું નીચું મસ્તક વાડું. તેને ચલ્લીન દોષ વહેજે છે. ઘોડાની પેઠે આમ તેમ આંખો ચલાવીને વિદ્યાર્થ તરફ જોય તેને ચોરસ વાપસદોષ જાણવો. ચોલપટ્ટો સંધરીને કરવો. તેને ઘંડગને કાંઈક દોષ જાણવો. જૂત જરાપેલાની પેઠે મસ્તક વાડાને જે કરવો. તેને નીંદરને

શીષોત્કંપિતદોષ જાણવો. મુંગાની પેઠે અપ્રગટ શબ્દો વોલીને કરવો, તેને સત્તરમો મૂકદોષ જાણવો. આલાપક ગણવામાટે આંગલીઝં ચલાવીને કરવો, તેને અઢારમો અંગુલીદોષ જાણવો; વ્યાપારાંતરને નિરૂપણ કરવા માટે ઝુકુટીની સંજ્ઞા કરીને જે કરવો, તેને ઝંગળીશમો ઝૂદોષ જાણવો. દારૂપીનારની પેઠે, વડવડ શબ્દ કરીને જે કરવો, તેને વીશમો વારુણી-દોષ જાણવો. (દારૂડીયાની પેઠે ઘૂર્ણાયમાન થઈ કરવો તેને વારુણીદોષ જાણવો, એમ પણ કેટલાક આચાર્યોનો મત છે.) હોઠ હલાવીને જે કરવો, તેને એકવીશમો અનુપ્રેક્ષાદોષ જાણવો.

હવે પ્રત્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

પ્રત્યાખ્યાનના બે જ્ઞેદો જાણવા, મૂલગુણરૂપ અને ઉત્તરગુણરૂપ. મૂલ ગુણો એટલે યતિયોનાં મહાવ્રતો, તથા શ્રાવકોનાં અણુવ્રતો, અને ઉત્તર ગુણ એટલે યતિઝંનાં પિંડવિશુદ્ધિ આદિક, તથા શ્રાવકોનાં શિક્ષાવ્રતો. શિષ્ય જાણકાર એવા ગુરુની પાસે પ્રત્યાખ્યાન કરે. તેના પણ ચાર જાંગા જાણવા; વન્ને જાણકાર હોય, તે પેહેલો જાંગો, ગુરુ જાણકાર અને શિષ્ય અજ્ઞાની એ વીજો જાંગો, શિષ્ય અને ગુરુ વન્ને અજ્ઞાની એ ત્રીજો જાંગો, ગુરુ અજ્ઞાની અને શિષ્ય જાણકાર એ ચોથો જાંગો જાણવો. તે પ્રત્યાખ્યાનના નોકારસી, પોરસી ગંઠસી મુઠસી આદિક દશ જ્ઞેદો જાણવા.

નોકારસી એટલે સૂર્ય ઝગ્યાપઠી, નવકારગણી પ્રત્યાખ્યાન પાલવું, તે પૌરુષી એટલે પુરુષપ્રમાણ ઠાયાસુધિના કાલસુધિ પ્રત્યાખ્યાન પાલવું તે. મેઘ આદિકથી જો તે ઠાયાની યવર ન પડે, તો સાધુનાં વચનથી અથવા સર્વ સમાધિની પ્રતીતિથી કદાચ તે પૌરુષીથી પહેલાં પણ જોજન કરવામાં દોષ નથી; પણ જો યવર પડે તો, અર્ધ જમતાં પણ જોજન બંધ કરવું, અને પઠી પૌરુષી થયા વાદજ જમવું. અને તેમ જાણતાં ઠતાં જોજન કરે તો જંગ થયો જાણવો. તથા દિવસના અર્ધાજાગસુધિનું જે પ્રત્યાખ્યાન, તે “સાઠ પૌરુષી” પ્રત્યાખ્યાન જાણવું. એકજ વખત, અથવા એકજ આસનપર બેસીને જમવું, તે એકાસન જાણવું. તથા મુખ અને હાથ શિવાય, વીજાં અંગોપાંગ હલાવ્યા વિના જે જોજન કરવું, તે એક સ્થાન જાણવું. ઘૃત આદિક વિગયોથી રહિત જે એક વખતનું જોજન, તે આચામ્ય જાણવું. ત્રિવિધ અથવા ચતુર્વિધ આહારનું જે પચ્ચાણ, તે અ-

जक्त अथवा उपवास जाणवो दिवसना ठेव्हा जागें अथवा जवना ठेव्हा जागें जे प्रत्याख्यान करवुं, ते चरम प्रत्याख्यान जाणवुं. गाय, जेंस, बकरी, उंटणी, अने गाडरनां दूध, तथा गाय, जेंस, बकरी, अने गाडरनुं, माखण, उंटणीनां दूधनुं माखण थतुं नथी. तथा तल, अलसी, इलट, अने सर्षपनुं तेल, पिंड अने ड्वरूप गोल, काष्ट, अने पिष्टथी उत्पन्न थ-एलुं मद्य, मादिक, कौत्तिक, अने जमरा संबंदिनुं मद्य, जलचर, खेचर, अने स्थलचर संबंदिनुं मांस; अथवा चर्म, रुधिर, अने मांस ए त्रण जे-दो पण जाणवा. तथा पकान्न ए दश प्रकारनां पचखाणथी विगयनुं प-चखाण थाय ठे.

एवी रीतें गंवसी, वेढसी आदिक पचखाणो जाणवां.

एवी रीतें आवश्यक कर्या पठी,

न्याय्यः कालस्ततो देव, गुरुस्मृतिपवित्रितः ॥

निजामद्वपामुपासीत, प्रायेणाब्रह्मवर्जकः ॥ १३० ॥

अर्थः— रात्रिनो पेहेलो पोहोर, अथवा अरधी रात्रिसुधि स्वाध्याया-दिक कर्या वाद, देवगुरुना स्मरणथी पवित्र थइने, एटवे चउसरण आ-दिक जणीने, प्रायः मैथुनरहित, अद्व निद्रा आवकें करवी.

निजोबेदे योषिदंग, सतत्वं परिचिंतयेत् ॥

स्थूलजडादिसाधूनां, तन्निवृत्तिं परामृशन् ॥ १३१ ॥

अर्थः— रात्रिवित्या वाद, निद्रा उडते ठते, स्थूलजडादिक साधुजं ए जेम स्त्रीजंनो त्याग कर्यो ठे; तेनो विचार करतां थकां, स्त्रीजंनां अंगोनुं स्वरूप विचारवुं.

ते स्थूलजज्जजीनुं चरित्र नीचे प्रमाणे जाणवुं.

एक पाटलीपुत्र नामें उत्तम नगर ठे; त्यां ठखंड पृथ्वीनो राजा, तथा लक्ष्मीनो तो जाणे पतिज होय नहीं, एवो, तथा नाश करेल ठे, वैरीरू-पी कंद जेणे एवो नंद नामें राजा हतो; तेने लक्ष्मीना तो आवास सर-खो, तथा बुद्धिनो तो जंडार, एवो शकटाळ नामें मंत्री हतो. तेने, वि-नय आदिक गुणोनो तो स्थानक समान, तथा अत्यंत तीक्ष्ण बुद्धिवा-लो, तथा चंद्र सरखी उत्तम कांतिवालो, स्थूलजज्ज नामें मोटोपुत्र हतो.

तथा जक्तिमंत, अने नंद राजाना हृदयने अत्यंत आनंद आपनारा गो-
शीर्षचंदन सरखो, बीजो तेने श्रीयक नामें पुत्र हतो. ते शेहेरमां रूपनी
शोजाथी उर्वशी सरखी, तथा वश करेल ठे, जगतनां पण चित्तो जेणे,
एवी, तथा कामदेवने जीवाडवानी तो औषधिरूप एवी कोशा नामें वेष्टा
हती. तेणीने घेर, विविध प्रकारना जोगो जोगवतो थको, तथा तेणीमां-
ज हमेशां तन्मन थड्ने, स्थूलजड त्यां बार वर्षोंसुधि रह्यो. श्रीयक तो
नंदराजानुं जाणे बीजुं हृदयज होय नहि, एवी रीतें अत्यंत विश्वासपा-
त्र थड्ने, राजानो अंगरक्षक थयो.

हवे तेज नगरमां कवि, वादी, वैयाकरणी विगेरेमां शिरोमणि सर-
खो वररुचि नामें एक मोटो ब्राह्मण रहेतो. ते वररुचि हमेशां नवां
नवां उत्तम एकसोने आठ काव्यो पोते पोतानी मेळे बनावीने राजानी
स्तुति करवा लाग्यो. आ मिथ्यादृष्टि ठे, एम जाणीनेमंत्रीए ते वररुचिनी
कोइ दहाडो पण प्रशंसा करी नही, तेथी राजा तेनापर जो के तुष्ट थयो
हतो, तो पण तेने दान आपतो नही. पठी वररुचियें पोताने दान नहीं
मलवानुं कारण जाणीने तेणे मंत्रीनी स्त्रीनुं आराधन करवा मांड्युं. पठी
एक दहाडो ते मंत्रीनी स्त्रीयें खुशी थड्ने तेने कळुं के, तारे जे कंइ
कार्य होय, ते मने कहे ? त्यारे तेणें कळुं के, तमारो स्वामी मारा का-
व्योनी राजा पासे प्रशंसा करे, एटळुं मारे जोड्ये ठीयें. पठी तेणीए ते-
ना उपरोधथी ते वात पोताना स्वामिने कही, त्यारे मंत्रियें कळुं के, ते
मिथ्यात्वी ठे, माटे तेनी प्रशंसा हुं शी रीतें करी शकुं ? पठी तेणीए घ-
णो आग्रह करवाथी मंत्रियें ते वात कबुल करी. केम के, अंध, स्त्री, वा-
लक, तथा मूर्खनो आग्रह दुस्त्यज ठे. पठी ते वररुचि ज्यारे राजा
पासे आवी काव्यो वोळवा लाग्यो, त्यारे मंत्रियें तेनी प्रशंसा करी; अने
तेथी राजायें पण संतुष्ट थड्ने, तेने एकसो ने आठ सोनामोहोरो आ-
पी; केम के, राजाने जे माननीय होय, तेनी अनुकूल एवी वाणीथी पण
जीवित मळे ठे. पठी तो राजा तेने हमेशां एकसो आठ सोनामोहोरो
देवा लाग्यो, त्यारे मंत्रियें राजाने कळुं के, आ थाप शुं करो ठो ? त्या-
रे राजायें कळुं के, फक्त तें करेली तेनी प्रशंसाथीज हुं तेने दउं हुं, के-
म के जो मारी जाणेज तेने आपतो होउं, तो पेहेलांज तेने शामाटे न-

हि आपत ? त्वारे मंत्रियें कछुं के, में कंइ तेनी प्रशंसा करी नथी, पण आपनां करेलां काव्यो उत्तम ठे, एम में प्रशंसा करी ठे. त्वारे राजा-ए कछुं के, ते ब्राह्मण बीजानां करेलां काव्यो, अहीं पोतानां तरिके ले-खावीने स्तुति करे ठे, ते वावतनी खातरी शुं ? त्वारे मंत्रिये कछुं के, आ ब्राह्मण जे काव्यो बोले ठे, ते काव्यो तो ठोकरीउं पण जाणें ठे, अ-ने तेनी हुं आपने आवती काले प्रजाते खातरी करावी आपीश.

हवे ते मंत्रिने, यक्षा, यक्षदत्ता, चूता, चूतदत्ता, एणिका, वेणा, त-था रेणा, नामें सात महाबुद्धिमती पुत्रियो हती. तेउनी बुद्धि एवी हती के, पेहेली एकवार कहेलां याद राखी शके तेवी हती, तथा एवी रीतें ते सघली अनुक्रमें वे, त्रण, चार, पांच, ठ अने सातवार कहेलुं याद रा-खी शके तेवी हती. हवे ते मंत्री, ते साते कन्याउने पोतानी साथे बी-जे दिवसे राजानी पासे लेइ गयो, अने त्यां तेमने आडो पढदो बंधा-वीने राखीयो. पढी वररुचि त्यां आवीने पोताना नवा बनावेला एकसो-ने आठ श्लोको बोली गयो; अने ते कन्याउए पण अनुक्रमें ते दोली देखाड्या. तेथी राजाए गुस्से थइ. वररुचिने दान आपवुं बंध कर्तु. केम के मंत्रियोना उपायो निग्रह अनुग्रह करवामां समर्थज होय ठे.

हवे वररुचियें त्यांथी जइने, गंगानदीमां एक चंद्र गोठव्युं. अने ते-नी अंदर एकसोने आठ सोनामोहोरोने लुगडामां बांधीने राखी. तथा पढी प्रजातमां गंगा नदीमां स्नान करीने, ते ते चंद्रने पगथी दावडा लाग्यो, अने तेथी ते सोनामोहोरोनी चेली उठलीने तेना हाथमां पट-वा लागी. एवी रीतें हमेशां तेम करवाथी, लोको ते जोइने आश्चर्य पाय्वा, तथा ते बात राजाए लोकोना मुखथी सांजलीने मंत्रीने कही. त्वारे मंत्रीए कछुं के. जो एम होय, तो आपणे प्रजातमां त्यां जइ न-जरे जोइ खातरी करीशुं; राजाए पण तेम करवाने कहलु कर्तु. पढी सं-ध्याकाले मंत्रीए एक गुप्तमाणसने नदीने कांठे तेनी तपाम कर्वा मो-कल्यो, अने ते माणस पण पहीनी पेठे जेम कोइ जोइ शके नहि. तेन जाडीमां जराइने वेठो. पढी ते बखते वररुचि पण सुकरीने त्यां जइ. न-दीना पाणीमां सोनामोहोरोनी चेलीराखीने. पाठो घेर गयो. पढी पंडा गुप्त पुरुषें तेना (वररुचिना) जीवित तरखी ते चेलीने लेइने. हर्गमं

मंत्रीने आवीने सोंपी. पढी प्रजात काले मंत्री पण ते थेळी पोतानी साथे गुप्तपणें राखीने, राजानी साथे गंगाने किनारे गयो, तथा ते वखते वररुचि पण त्यां आव्यो. ते वखते ते मूढ वररुचि पण, राजाने जोवा आवेलो जाणीने, पोतानी उत्कृष्टतानुं मान लावीने, विस्तारसहित गंगानी स्तुति करवा लाग्यो. ते स्तुति कर्थावाद तेणें पगथी यंत्र चलाव्युं, पण सोनामोहोरनी पोटली तो तेना हाथमां आवीने पडी नहीं; पढी तो ते हाथथी करीने ते पोटली शोधवा लाग्यो, पण नहीं जडवाथी मौन रह्यो. पढी मंत्रीश्वरे कळुं के, तारुं थापण तरिके राखेलुं ड्रव्य पण गंगा केम आपती नथी ? के तारे आवी रीतें ते शोधवुं पडे ठे ! ! ! माटे हवे उलखीने तारी आ सोनामोहोरोनी थेळी संजाल ? एम कही मंत्रीश्वरें तेना हाथमां ते थेळी आपी. ते सोनामोहोरोनी पोटली जोडने, तेनी तो मृत्युथी पण वधारे विकट दशा थड पडी. पढी मंत्रीए राजाने कळुं के, आ ठगारो ब्राह्मण लोकोने ठगवा माटे संध्याकाले अत्रे ते सोनामोहोरोनी थेळी राखी जाय ठे, अने प्रजातें आवीने पाढी ग्रहण करे ठे. ते सांजली राजाए कळुं आ कपट ठीक पकड्युं, एम कही आश्चर्यथी प्रफुल्लित नयनोवालो थडने राजा पोताने घेर गयो. हवे वररुचि पण मनमां ईर्ष्या लावीने, पोतानुं वैर वालवानी इत्हा करवा लाग्यो, तथा तेथी मंत्रीना घरनी सघली वातो, मंत्रीनी एक दासीने मलीने पुठवा लाग्यो. एक दहाडो ते दासीयें वररुचिने कळुं के, श्रीयकना लग्नमहोत्सवमां मंत्रि, राजाने पोताने घेर जमाडवानो ठे. अने ते दिवसें राजाने जेट आपवा माटे ते शस्त्रो तैयार करावे ठे, केम के, राजाजने ते जेट अत्यंत प्रिय होय ठे. हवे ठलने जाणनारा एवा ते वररुचिए, ते ठलनो साज लेडने, ठोकरांजने चणा आदिक आपीने शिखव्युं के, राजा एम जाणतो नथी के, शकटाल मंत्री पोताने (राजाने) मारीने श्रीयकने गादीए बेसाडवानो ठे. पढी ते ठोकरांज तो हमेशां शेहेरमां जगोए जगोए तेम बोलवा लाग्यां, ते वातनी लोकोना मुखथी राजाने खबर पडवाथी ते पण विचारवा लाग्यो के, जे वात वालको, अथवा म्त्रिउ बोले, तथा जे अदृश्यवाणी आय, ते वाणी जुठी पडती नथी. तेथी ते वातनी खातरी करवामाटे, राजाए पोताना एक गुप्त माणसने घेर मोकड्यो;

पठी ते माणसैं पण जेम हतो. तेम सघलो मंत्रिना घरनो वृत्तांत राजा-
ने कही संजलाव्यो. पठी सेवावखते मंत्रियें आवीने जेवो राजाने न-
मस्कार कर्यो के, तुरत राजाए क्रोधथी तेना सन्मुखपण जोयुं नहीं. मं-
त्रीयें तुरत राजानो जाव जाणी लेइ, घेर आवी श्रीयकने कळुं के, मा-
राविपे कंइक वुरुं कोइयें राजाने समजाव्युं ठे. माटे आ आपणा कुलनो
अकस्मात् क्षय थवानो वखत नजदीक आवी पहोच्यो ठे, पण जो हुं
कहुं तेम तुं करे, तो सर्व कुलनुं रक्षण थइ शके तेम ठे. माटे हवे ज्यारे
हुं राजाने नमन करूं, त्यारें तारे मारूं मस्तक ठेदी नाखवुं; अने पठी क-
हेवुं के, स्वामिनो अन्नक्त एवो पिता पण मारवानेज लायक ठे. माटे घ-
डपणथी मृत्युने योग्य थयेलो एवो हुं, जो आवी रीतें मृत्यु पामीश, तो
तुं मारा कुलगृहनो स्तंजरूप थइने लांवा कालसुधि आनंद पामीश. ते
सांजली श्रीयक आंखोमां आंसु लावी कहेवा लाग्यो के, हे तात, आ-
वुं घोर कर्म तो, एक कसाइपण शुं करी शके खरो ? त्यारें मंत्रीश्वरें क-
लुं के, एवो एवो विचार करीने तो, तुं केवल वैरीना मनोरथोने संपूर्ण
करीश. माटे जेटलामां राजा कुटुंबसहित मने मारी नाखे नहीं, तेड-
लासुधीमां एक फक्त माराज नाशथी आखा कुटुंबनुं तुं रक्षण कर ? व-
ली हुं मुखमां तालपुट नामें जेर राखीने राजाने नमस्कार करीश, तेथी
मने हणवाथी तने पितृहत्यानुं पाप पण लागशे नहीं. पितानी एवी शि-
खामणथी तेणें ते अंगीकार कर्युं, अने ते प्रमाणेज कर्युं; आगामीकाल-
ना सुखमाटे बुद्धिमंतो पोताना नाश पर्यंत पण जयंकर कार्य करे ठे.
हवे ते जोइ राजाए श्रीयकने कळुं के, हे वत्स ! तें आ डुप्कर कार्य शुं
कर्युं ? एवी रीतें राजाए संजमपूर्वक पूठवाथी श्रीयकें कळुं के, ज्यारे
आपें मारा पिताने दोषित जाण्या, त्यारें मारे तेमनुं मृत्यु करवुं पळ्युं,
केम के चाकरोण तो स्वामिना चित्तने अनुसारेज वर्तवुं जोइयें. वली चा-
करो पोते ज्यांसुधि दोषोने जाणे, त्यांसुधिज तेज तेना उपायमाटे वि-
चार करे, पण ज्यारे स्वामी पोतेज ते दोषोने जाणे, त्यारे तेमां चाक-
रें विचार करवा जेवुं होयज नहीं. पठी शकटालनी सर्व और्ध्वदैहि-
कनी क्रिया कर्मावाद राजायें श्रीयकने प्रधानपदवी लेवा कळुं. त्यारें
श्रीयकें कळुं के, मारो एक पिता तुल्य स्थूलजड नामें मोटो जा-

હ ઠે. અને પિતાજીની કૃપાથી તે કોશા નામની વેશ્યાને ઘેર રહી, જોગવિલાસો જોગવે ઠે, અને તેમ કરતાં તેને વાર વર્ષો વીતી ગયાં ઠે. પઠી રાજાએ સ્થૂલજઙ્ગને બોલાવીને મંત્રીપદવી લેવાને તેને કહ્યું, કે, હું તેનો વિચાર કરીને, તે મંત્રીપદવી લેશ. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તું આ-જેજ વિચાર કરી લેજે? તે સાંજલી સ્થૂલજઙ્ગ અશોક વનમાં જઈ, પોતાના મનસાથે વિચારવા લાગ્યા કે, જે માણસો આવા મંત્રિ આદિકનાં કાર્યોમાં જોડાય ઠે, તે લોકો સ્નાન, જોજન, નિદ્રા આદિક સુખો અનુજવી શકતા નથી. વલી તેવા કાર્યોમાં જોડાયાથી, પોતાના અને પરનાં રાજ્યની ચિંતામાં પડ્યાથી, ઝરેલા ઘડામાં જેમ પાણી, તેમ સ્ત્રી સંબંધિ સુ-ખનો તો અવકાશજ મલી શકતો નથી. વલી સઘલા સ્વાર્થોને તજીને ફક્ત રાજ્યકાર્ય કરવાથી પણ સ્વલ લોકોનો ઉપદ્રવ સહન કરવો પડે ઠે. માટે પોતાના શરીર અને દ્રવ્યના પણ વ્યયથી રાજ્યકાર્ય માટે જ્યારે યત્ન કરિયે ત્યારે બુદ્ધિમાન્ માણસે પોતાના આત્મામાટેજ શામાટે યત્ન કરવો જોઈયે નહીં. એમ વિચારિ તેણે પંચમુષ્ટિથી પોતાના કેશનો લોચ કર્યો, તથા રત્નકંબલના દારા કહાડીને તેનો ઝંધો બનાવ્યો. પઠી મહાસ-ત્વવાન્ એવા સ્થૂલજઙ્ગ મુનિ તો, તુરત રાજસન્નામાં જઈ, રાજાને ધર્મેસાજ દેઈ, કહેવા લાગ્યા કે, મેં તો આ વિચાર કર્યો!!! પઠી સંસારરૂપી દ્વા-થીપર રોષયુક્ત એવા તે સ્થૂલજઙ્ગ મુનિ, ગુફામાંથી જેમ કેસરીસિંહ, તે-મ તેરાજસન્નામાંથી નિકલીને ચાલતા થયા તે જોઈ રાજાએ વિચાર્યું કે, કદાચ કપટ કરીને આ પાઠો વેશ્યાને ઘેર જતો નહીં, એમ વિચારિ પોતે ઝરુલામાં ચડી તેમને જોવા લાગ્યો. ત્યારે મહાદાઉથી ડુર્ગંધ મારતા એ-વા પણ પ્રદેશમાં નાસિકા આહું કપડું રાખ્યા વિનાજ જતા, એવા સ્થૂલ-જઙ્ગ મુનિને જોઈ રાજાએ પણ પોતાનું મસ્તક ધુણાવ્યું. તથા તેનાં વચ્ચાણ કરી, પોતાની નિંદા કરવા લાગ્યો. કે, ધિક્કાર ઠે, મારા દુષ્ટવિચારને!!! આ તો વીતરાગ માહાત્મા ઠે.

હવે સ્થૂલજઙ્ગ મુનિયે પણ તુરતજ શ્રીસંજ્ઞાતિવિજય આચાર્યની પાસે જઈને, સામાયિકના ઉચ્ચારપૂર્વક દીક્ષા અંગીકાર કરી. પઠી રાજાએ શ્રી-યકનો દ્વાય પકડીને ગૌરવપૂર્વક, તેને મંત્રીપદવીપર વેસાડ્યો. પઠી શ્રી-યક પણ ઉત્તમ ન્યાયપૂર્વક શકટાલની પેઠેજ રાજ્યકાર્ય દ્વેશાં સંના-

लवा लाग्यो. तथा विनयवंत एवो ते श्रीयक हमेशां कोशाने घेर जइने पण तेनी संजाल लेवा लाग्यो, केम के कुलीन माणसो पोताना जाइना स्नेहथी, तेमनी स्त्रीनी पण संजाल लेवाने चुकता नथी, ते कोशापण श्री-यकने जोइने स्थूलजडना वियोगथी पीडित थइ थकी, रुदन करवा लागी, केम के दुःखी प्राणीयो पोताना बहावांउने जोइने, पोतानुं दुःख सहन करी शकता नथी. पढी तेणीने श्रीयकें कछुं के, हे आर्ये ! आपणे शुं करीये ? आ दुष्ट वररुचियें मारा पिताने मराववाथी आम थयुं ठे. माटे तारी बेहेन उपकोशामां ज्यांसुधि ते दुष्ट रक्त रह्यो ठे, त्यांसु-धिमां कंइक ते वैरनी प्रतिक्रिया करवामाटे तुं विचार कर ? मारा विचारप्रमाणे उपकोशाने समजावीने, ते वररुचिने मद्यपाननुं व्यसन कराव ? पढी कोशाये पण जरतारना वियोगथी तथा देवरना कहेवाथी, ते वात कबुल करीने उपकोशाने तेणीये समजावी. पढी उपकोशाये पण कोशाना हुकमथी वररुचिने व्यसनी कर्यो, केमके स्त्रीने वश थयेला माणसो शुं करता नथी ? पढी एकदहाडो वररुचिने अत्यंत मद्यपान करावीने उपकोशाये प्रजातमां ते वात कोशाने जइने कही. पढी श्रीयकें पण कोशाना मुखथी ते वृत्तांत सांजळ्यो, अने तेथी मानवा लाग्यो के, आजे तो पिताना वैरनो बदलो वालवानो वखत आवी चुक्यो ठे. हवे ते वररुचि पण शकटालना मृत्यु पढी हमेशां राजापासे आवतो जतो हतो. ते से-वावखते हमेशां राजदरवारमां राजापासे आवतो, अने राजा तथा लोको पण तेना तरफ सारी दृष्टिथी जोता. एक दहाडो नंदराजा शकटालना गुणोने संजाळीने विह्वल थयो थको, सजामध्ये श्रीयकने गद्गद स्वरथी कहेवा लाग्यो के, इंद्रनो जेम बृहस्पति, तेम मारो पण शकटाल मंत्री, जक्तिमान्, शक्तिमान् तथा महाबुद्धिवालो हतो. अने तेनुं तो दैवयोगें अकालमृत्यु थयुं माटे हवे हुं शुं करुं ? तेना विना मारी आ सजा पण शून्य लागे ठे. त्यारे श्रीयकें कछुं के, हे राजन् ! आपणे तेनुं हवे शुं करीये ? आ दुष्ट दारुडीया वररुचिनुं ते सघलुं कार्य ठे. त्यारे राजाये कछुं के, आ जट्ट शुं खरेखर मद्यपान करे ठे ? त्यारे श्रीयकें कछुं के, हुं आपने ते वातनी आवती काळे खातरी करी आपीश. पढी बीजे दिवसे श्री-यकें, पोते शिखवी मुकेला माणस पासे, सजामां वेठेला सघला माणसो

ने एकेक कमल सुंघवा अपाव्युं अने वररुचिने मिढोलना फलना रस-
थी जावित थयेलुं कमल सुंघवामाटे अपाव्युं. अहो ! आवां सुगंधि क-
मलो क्यांथी आव्यां ? एम कही राजा आदिक सर्व सजासदो पोतानां
कमलो सुंघवा लाग्या. तेउनी पेठे वररुचि पण पोतानुं कमल सुंघवा ला-
ग्यो, के तुरत रात्रियें पीधेली मदिरानुं तेणें वमन कर्तुं. धिक्कार ठे, आ व-
धबंधनने उचित एवा दारुडीया ब्राह्मणने ! ! ! एवी रीतें सघला लोकोयें
नित्रंठना करवाथी, ते तुरत सजामांथी उठीने चालतो थयो. पठी तेणें
ब्राह्मणोपासे जइ प्रायश्चित्त माग्युं, तो ब्राह्मणोयें तपावेळुं सीसुं तेने पीवा-
ने कळुं; तेथी मुखमां सीसुं तपावीने पीधुं, अने तेथी तुरतज ते मृत्युपाम्यो.

सिद्धांतरूपी समुद्रना पारने जोनारा, एवा स्थूलजद्र मुनिपण संज-
तविजय आचार्यनी पासे रंही दीक्षा पालवा लाग्या.

हवे तेम करतां एक दहाडो वर्षाकाल आवते ठते, केटलाक मुनियो आ-
चार्य माहाराजने वंदन करीने नीचे प्रमाणे अजिग्रहो ग्रहण करता हवा.

एकें एवो अजिग्रह दीधो के, सिंहीनी गुफाना द्वारपासे कायोत्सर्ग
करी चार महिनाउंना उपवास करीने हुं रंहीश. तथा बीजे एवो अजि-
ग्रह दीधो के, हुं तो दृष्टिविष सर्पना बिलना द्वारपासे कायोत्सर्ग करी
चार मासना उपवास करी रंहीश. त्रीजे एवो अजिग्रह दीधो के, हुं
चार मास सुधि उपवास करीने, कायोत्सर्ग ध्यानथी कूपमंजुकना आ-
सनपर रंहीश. ते साधुउने तेम करवाने योग्य जाणीने जेटलामां गुरुए,
तेमने तेम करवाने आझा आपी, तेटलामां स्थूलजद्र मुनि पण गुरु पासे
आवी विनति करवा लाग्या के, कोशा नामनी वेश्याना घरमां, विचित्र
प्रकारना कामशास्त्रमां कहेलां कामिचित्रोथी चित्रित थयेली, जे चित्र
शाला ठे, ते चित्रशालामां पसूरस जोजनयुक्त, केटलाक तपसहित हुं
चार महिना रंहीश, एवो हुं अजिग्रह लेउं हुं. गुरुए तेमने पण उपयोग
थी योग्य जाणी तेम करवानी आझा आपी, पठी तेउं सघला मुनिउं पो-
त पोताने स्थानकें गया.

हवे स्थूलजद्र पण कोशावेश्याने घेर गया, त्यां कोशा पण तेमने
आवता जोइ, उज्जी थइने हाथ जोडी तेमनी साथे आवी उज्जी; तथा
तेणीए मनमां विचार्युं के, केखना स्तंज सरखा साथलवाला आ स्थूलज-

इ व्रतजारथी खिन्न थइने, अहिं पाठा आव्या जणाय ठे, एम विचारि तेणीयें कहुं के, हे स्वामिन, आप जले पधार्या, तथा आपनुं हुं शुं कार्य करूं ? ते आप फरमावो ? आ शरीर, धन, परिवार विगेरे सघलुं आपनुंज ठे. त्यारें स्थूलजडें कहुं के, चतुर्मास सुधि रहेवा माटे तमो आ चित्र शाला मने आपो ? ते सांजली कोशाए पण कहुं के, जले आप ते ग्रहण करो ? पढी तेणीए ते तैयार करीने आपवाथी स्थूलजड महामुनि पण कामनी जगोए धर्मनी पेठे तेमां दाखल थया. पढी ते वेश्या पण मुनिने पदरस जोजन कराव्या वाद, तेमने दोजाववा माटे उत्तम शृंगार सजीने त्यां चित्रशालामां आवी. तथा तेमनी पासे बेसीने अप्सरानी पेठे विचित्र प्रकारना हावजावो करवा लागी. तथा आगल जोग-वेलां इंद्रियोनां सुखो तथा कामविलासोने पण संजाववा लागी. एवी रीतें तेणीये मुनिने दोजाववा माटे जे जे उपायो कर्या, ते सघला उपायो, वज्रपर नखना लिसोटानी पेठे निष्फल थया. एवी रीतें ते हमेशां तेमने दोजावामाटे उपायो करवा लागी, पण ते महान् ! मुनि तो जरा पण दोजायमान थया नहीं; पण तेणीना उपसर्गथी तो, पाणीथी जेम बीजली, तेम आ महामुनिनो ध्यानरूपी अग्नि उलटो वृद्धि पाम्यो. पढी तो ते वेश्या पोतानी आत्मनिंदा करवा लागी के, आगलनी पेठे तारेविषे विलासनी इष्टा करती एवी मने धिक्कार ठे. एम कही तेना चरणकमलें ते नमस्कार करवा लागी. ते मुनींझना इंद्रियोना जीतवावडे करीने, चमत्कार पामेदी एवी ते कोशा वेश्याए, आविकापणाने अंगीकार करीने एवो अजिग्रह लीधो के, राजा तुष्टमान थइने कदाच मने कोइने आपे, तो ते एक पुरुषविना मारे बीजापुरुषनो नियम ठे.

हवे ते चातुर्मास्य पुरुं थयावाद पेला त्रणे साधुर्छ पोतपोताना अजिग्रहो संपूर्ण पाळीने, गुरुपासे आव्या. पेहेलां सिंहशुफाना छारवाला मुनि आव्या. तेमने आवता जोइ, जरा गुरु उजा थइने कहेवा लाग्या के, अहो दुःकरकारक, तमो जले पधार्या. तेबीज रीतें बीजा वे मुनिर्छ आवते ठते पण गुरुए तेमने तेबीज रीतें आदरमान आप्युं; केम के सरखी प्रतिज्ञा करनारने गुरु सरखुंज मान आपे ठे. पढी ज्यारे स्थूलजड मुनि आव्या, त्यारे गुरुए उजा थइने तेमने कहुं के, हे दुःकर-

दुःकरकारक महात्मा, तमो जले पधार्या. ते सांजली पेला वण मुनि-
 उयें ईर्ष्या लावी विचार्युं के, अहो, गुरुए आ मंत्रिपुत्र होवाथी, तेमने
 वधारे मान आप्णुं. वली आमने त्यां रही पदरस जोजन कर्युं, तेमने
 कहे ठे के, अहो दुःकरदुःकरकारक, माटे ज्यारे एम ठे, त्यारें तो आ-
 पणे पण आवते चोमासे तेमज करीशुं. एवी रीतें मनमां ईर्ष्यायुक्त अ-
 इने, तेउए संयमपूर्वक आठ मास तो व्यतीत कर्या. पठी वर्षाकाल आ-
 वते ठते, सिंहगुफाद्वारवालो मुनि गुरुपासे आवीने हर्षित थयो थको,
 एवो अजिग्रह करवा लाग्यो के, हे जगवन्, आ चोमासुं तो हुं कोशा
 वेश्याने घेर पदरस जोजन करीने गुजारीश. त्यारें गुरुयें उपयोगपूर्वक
 विचार्युं के, आपणें स्थूलजडनी ईर्ष्याथी आ अंगीकार कर्युं ठे, एम वि-
 चारि गुरुये तेने कहुं के, हे वत्स! एवो महादुष्कर अजिग्रह तुं कर
 नहीं? केम के, तेवो अजिग्रह संपूर्ण करवाने तो मेरु सरखा स्थिर म-
 नवाला स्थूलजड मुनिज समर्थ ठे. त्यारे ते मुनियें गुरुने कहुं के, ते
 अजिग्रह मारे संपूर्ण करवो मुश्किल नथी, माटे हुं ते अवश्य संपूर्ण क-
 रीश. त्यारें गुरुयें कहुं के, आ अजिग्रहथी तो जलटो तारा आगलना
 तपनो पण जंग थशे, केमके अत्यंत चार आरोपण कर्याथी जलटो गा-
 त्रोनो जंग थाय ठे. पण ते मुनियें तो गुरुनुं वचन नहीं मान्युं; अने तु-
 रत कामदेवनी जूमिसमान, एवा ते वेश्याना घरप्रत्ये गयो. तेमने जोइ
 वेश्यायें विचार्युं के, खरेखर आ मुनि स्थूलजडनी ईर्ष्याथी अहीं आवे-
 ल ठे, माटे मारे तेने जवसागरमांथी तारवो, एम विचारि, तेणीयें उजां
 थइने, तेमने नमस्कार कयों. पठी मुनियें पोताने रहेवामाटे कोशापासे
 ते चित्रशालानी मागणी करी, त्यारे वेश्यायें पण ते आपवाथी मुनि ते-
 मां दाखल थया. पठी कोशा तेने पदरस जोजन जमाडीने, मध्याह्नकालें
 तेनी परीक्षा करवामाटे उत्तम शृंगार आदिक सजीने तेनी पासे आवी.
 कमल सरखां नयनवादी एवी ते कोशाने जोइने मुनिनुं मन क्षोभाय-
 मान थयुं. केमके, तेवी स्त्री अने तेवुं जोजन कोने विकार न उपजावे?
 पठी मुनियें कामनी पीडाथी तेनी साथे विलास करवानी मागणी करी,
 त्यारे कोशायें कहुं के, हे जगवन्, अमो तो वेश्या ।ठयें, माटे जे कोइ
 धनआपे, तेनी स्त्री थइ शकियें. त्यारे मुनियें कहुं के, तमारे तो अमा-

रापर कृपा राखवी जोइयें, केमके वेढुमां जेम तेल, तेम अमारी पासे कं-
इ धन होतुं नथी. त्यारे वेश्याये कहुं के, नेपालदेशनो राजा, उत्तम मु-
निउने रत्नकंबल आपे ठे, माटे ते तुं लाव ? ते सांजली ते मुनि पण, मू-
खनी पेठे, वर्षाकालमां पण, जाणे कादवयुक्त भूमिमां पोताना व्रतने स्व-
लना करावतो होय नहीं जेम, तेम स्वलना पामतो थको नेपालदेश तर-
फ चाल्यो. पठी केटलीक मुश्केलीउ वेठीने त्यां जइ, राजापासेथी रत्नकं-
बल मेलवीने पाठो वळ्यो, मार्गमां तेने चोरोनो मुलक आव्यो; त्यारे
चोरोनो पावेलो पक्षी तेमने कहेवा लाग्यो के, कोइ बुरद आवे ठे, त्यारे
चोरोये वृद्धपर राखेला पोताना माणसने पुढ्युं के कोण आवे ठे ? त्यारे
ते माणसें कहुं के, कोइक जिहुक आवे ठे, पठी अनुक्रमें ते मुनि ज्यारे
त्यां आवी पहुँच्यो, त्यारे तेउये तेने सारी रीतें तपास्यो, पण तेनी पासे-
थी कंइ नहीं मलवाथी, तेउये तेने जतो मेढ्यो. त्यारे फरीने ते पक्षीयें
चोरोने कहुं के, तेनी पासे कंइक मूल्यदार वस्तु ठे, त्यारे चोरोयें तेने फ-
रीने पुढ्युं के, तुं सत्य बोल ? तारी पासे शुं ठे ? त्यारे मुनियें कहुं के,
वेश्याने माटे आ वांसमां रत्नकंबल राखेलो ठे, ते सांजली चोरोना रा-
जायें पण तेने जतो मेढ्यो. पठी ते मुनियें कोशापासे आवीने, तेणीने
ते रत्नकंबल आप्यो, त्यारे तेणीये तो तेने (रत्नकंबलने) शंकाराख्या
विना कादवयुक्त एवी घरनी खालमां फेंकी दीधो. त्यारें मुनियें कहुं के,
हे शंखसरखा कंठवाली स्त्रि; आ महामूल्यवान् एवा रत्नकंबलने तें
आवा गंधाता कादवमां शामाटे फेंकी दीधो ? त्यारे कोशाये कहुं के हे
मूढ, आ रत्नकंबल माटे तुं ज्यारे शोक करे ठे, त्यारे गुणरत्नमय एवा
पोताना आत्माने नरकनीअंदर पडतो जोइने, शामाटे तुं शोक करतो
नथी ? ते सांजलीने उत्पन्न थयेल ठे, वैराग्य जेने, एवो ते मुनि कहेवा
लाग्यो के, हे उत्तम स्त्रि; तें मारुं ठीक रक्षण करुं, तें मने संसारथकी
वचाव्यो ठे. तथा हवे हुं गुरुपासे जइ, मारा आ अतिचारनी आलोयणा
लेइश; तने धर्मलाज थाउ ? त्यारे कोशायें पण कहुं के, ब्रह्मव्रतमां रहे-
ली एवी जे हुं, तेने पण जे तने खेद उपजाव्यो ठे, तेनो मिथ्याहुःकृत
देउं हुं. वली फक्त तमारा बोधने माटेज में तमारी आ आशातना करी
ठे, माटे तेनी क्षमा करवी; अने हवे तमो तुरत गुरुपासे जइ, तेमनां व-

चनने अंगीकार करो? पढी ते मुनिपण तुरत गुरुपासे जइने, तथा आ-
लोचना देखने अतिउत्कृष्ट तप तपवा लाग्या.

हवे एक दहाडो राजायें पण तुष्टमान थइने, ते कोशा वेइयाने कोइ
क रथ हांकनाराने आपी, तेथी तेणी पण राजाने आधीन होवाथी, तेने
अनुरागविना सेववा लागो; पण तेनी पासे ते हमेशां कहेवालागी के,
स्थूलजड शिवाय कोइपण पुरुष आ दुनिआमां उत्तम नथी. पढी ते र-
थी उद्यानमां जइने, पलंगपर बेसी, तेणीनेरंजन करवामाटे पोतानी नी-
चे प्रमाणे चतुराइ देखाडवा लाग्यो. तेणें बाणथी करीने एक आंबानी
लुंबने वींधी, तथा पढी ते बाणने बीजा बाणेशीवींध्युं, एवी रीतें दरेक
बाणोने बाणथी वींधीने तेनी श्रेणि करी. तथा पढी कटारीथी तेनां मू-
लने ठेदीने ते आंबानी लुंब त्यां वेठांज तेणीने आपी. पढी कोशायें पो-
तानी चतुराइ देखाडवामाटे, एक सर्षवनो ढगलो कराव्यो तथा तेमां
सोइ राखीने, ते सोइने पुष्पोथी ढांकीने, तेनापर तेणीयें नाच कयों, ते-
मां, तेणीने सोइ लागी नहीं, तेम सर्षवनो ढग पण बीखरायो नहीं;
ते जोइ तेथी खुशी थइने, तेणीने कहेवा लाग्यो के, माराथी आपी श-
काय एवी तुं गमे ते वस्तु माग? हुं तने ते खरेखर देइश. ते सांजली
कोशाये कहुं के, आमां में शुं दुष्कर कार्य कर्तुं ठे? के जेथी तुं खुशी
थयो; केमके अज्यासथी तो आथी पण दुष्कर कार्य निपजी शके ठे. माटे
आ आंबानी लुंबनुं, ठेदवुं के आ मारुं नृत्य, ए कंइ दुष्कर नथी, पण स्थू-
लजडें शिष्याविना जे कार्य कर्तुं ठे, ते महादुष्कर ठे. जे चित्रशालामां
तेणें मारासाथे बार वर्षोसुधि जोगविलासो जोगव्या हता, तेज चित्रशा-
लामां ते अखंडित व्रतथी रह्या ठे. वली एक स्थूलजड मुनिविना स्त्रीना
संचारथी बीजा योगिउनुं चित्त दोजायमान थयाविना रहेवुं मुश्केल ठे.
वली स्त्रीनी संघातें एक दिवस पण वगड्याविना कोण रहीं शके तेम ठे?
पण स्थूलजड मुनि तो एवी रीतें चार माससुधि रह्या ठे. ते सांजली र-
थिकें पुढ्युं के, जे स्थूलजडनां तुं आवी रीतें वखाण करे ठे, ते महास-
त्ववान् स्थूलजड कोण ठे? त्यारे कोशायें कहुं के, जे स्थूलजडनुं हुं ता-
री आगल वर्णन करु हुं, ते नंदराजाना मंत्रि शकटालनो ज्येष्ठपुत्र ठे.
ते सांजली रथिक पण संत्रमयुक्त हाथ जोडीने कहेवा लाग्यो के, ते स्थू-

लज्जन् महासुनिनो तो हुं एक किंकर हुं. पढी कोशाये तेने वैराग्ययुक्त जाणीने धर्मदेशना संजलावी, ते सांजली ते पण मोहनिद्राने ठोडीने बोध पाम्यो. पढी तेने बोध पामेलो जाणीने, तेणीये पोतानो अजिग्रह कही संजलाव्यो, ते सांजलीने ते पण विस्मयशी प्रफुल्लित लोचनवालो अशने कहेवा लाग्यो के, हे जडे, तें स्थूलजडजीना गुणो कहीने मने बोध पमाड्यो ठे, माटे तें देखाडेला स्थूलजडना मार्गने हुं पण अंगीकार करीश. अने हे जडे, तारुं कळ्याण थाउं ? अने तुं तारो अजिग्रह सुखे-शी पाल एम कही तेणें उत्तम गरुपासे जइ दीक्षा लीधी.

हवे जगवान् स्थूलजड पण तीव्र व्रतने पालता हता, एटलामां बार वर्षोनों डुकाल पड्यो. तेथी साधुर्जनो सधलो संघ समुज्जने कांठे जइने, एकठो मढीने कालरात्रिनी पेठे ते डुष्काल गालवा लाग्यो. त्यां सिद्धांतोनों पाठ हमेशां गणातो नहीं होवाथी, साधुर्ज ते जूलीगया, केम के, पाठ कर्या विना बुद्धिमंतो पण जणेलुं जुली जाय ठे. पढी सधलो संघ पाटलीपुत्र नगरमां मढ्यो, अने त्यां जेजने जेटलुं याद हतुं, ते सधलुं ग्रहण कर्तु. त्यां संघें अग्यार अंगो तो मेलव्यां, पण दृष्टिवाद मढ्यो नहीं; पढी जडबाहु स्वामिने दृष्टिवादयुक्त जाणीने. तेमने बोलाववामाटे वे साधुर्जने त्यां मोकळ्या. ते बन्ने मुनिर्जए त्यां जडबाहुस्वामी पासे जइ, नमस्कार करी हाथ जोडीने विनति करी के, आपने पाटलीपुत्रमां संघ बोलावे ठे. त्यारे जडबाहु स्वामीए कळुं के, में अहीं महाप्राणध्याननो प्रारंज करेलो ठे, माटे माराथी त्यां आवी शकाय तेम नथी. पढी ते मुनिर्जए पाठा पाटलीपुत्र जइने, ते वात संघने कही, त्यारें संघें बीजां वे मुनिर्जने बोलावीने कळुं के, तमारे जडबाहुस्वामि पासे जइ, तेमने एम कहेवुं के, जे माणस संघनी आझा पाले नहीं, तेने शुं दंड देवो ? ते अमोने कहो ? पढी ज्यारे ते एम कहे के, तेने “संघनी बहार करवो,” त्यारें तमारे पण तेमने माटे खरें करीने कहेवुं के, तमो पण तेज दंडने लायक ठो. पढी ते बन्ने मुनिर्जए त्यां जइने, आचार्य महाराजने पण तेबीज रीतें कळुं; त्यारें आचार्य महाराजें कळुं के, जगवान् एवो जे संघ, तेमणे एम नहीं करवुं, पण संघें मारापर कृपा लावीने, अहीं बुद्धिमान् शिष्योने मोकळवा, अने तेमने हुं अत्रे सात वांचना आपीश.

पेहेली वाचना हुं जिह्वाएथी आव्यावाद आपीश, वीजी कालवेखाए आपीश, तथा त्रीजी बहार जइने आव्यावाद आपीश; तथा एक वि-
काल वखते आपीश, अने त्रण आवश्यक वखते आपीश, अने एवी
रीतें मारा कार्यने बाधा थयाविना संघनुं कार्य पण सिद्ध थशे. पढी ते
साधुजं पाटलीपुत्रमां आवी, संघने ते वात कह्याथी, संघें पण स्थूल-
जड्रादिक पांचसैं साधुजंने त्यां मोकदया. पढी आचार्य तेमने त्यां वा-
चना देवा लाग्या, पण तेमने ते अटप लागवाथी, स्थूलजड शिवाय स-
घला साधुजं पाठा गया. पढी आचार्यें स्थूलजडजीने कह्युं के, तारे तो
नाशी जवुं नथी ने ? त्यारे स्थूलजडजीए कह्युं के, मारें जवुं नथी, पण
हे जगवन् ! हजु पण मने अटपवाचना मळे ठे; त्यारें आचार्य महाराजें
कह्युं के, मारुं ध्यान हवे संपूर्ण थवा आव्युं ठे, तेथी ते थयावाद तमारी
इठाप्रमाणे तमोने वाचना आपीश. पढी ध्यान पूर्ण थयावाद आचार्य
महाराज तेमने तेमनी इठाप्रमाणे वाचना देवा लाग्या, अने एवी रीतें
स्थूलजड महामुनि बे वस्तु उठा एवा दशपूर्वों जण्या.

पढी एक दहाडो श्रीजडबाहु स्वामी पण विहार करता थका, पाट-
लीपुत्र नगरें आवीने बहारना जागमां उद्यानमां रह्या. ते वखतें स्थूल-
जडजीनी वेहेनो; के जेजंए दीक्षा लीधी हती, तेजं स्थूलजडजीने वां-
दवामाटे त्यां विहार करती थकी आवीयो. त्यां आचार्य महाराजने वांदीने
तेजंए तेमने पुब्युं के, हे प्रजु, स्थूलजडजी कयां ठे ? त्यारें गुरुए कह्युं
के, ते पाठवना जागमां ठे, ते सांजली तेजं ते तरफ जवा लागीयो ! ते-
जंने आवती जोइने, स्थूलजडजीए तेमने आश्चर्य पमाडवामाटे पोतानुं
सिंहनुं रूप कथुं. ते सिंहने जोइने, तेजंए जय पामीने, आचार्य महा-
राजने आवी कह्युं के, अमारा जाइने तो सिंह खाइ गयो ठे. अने हजु
ते त्यांज वेगो ठे. त्यारें आचार्यें उपयोगथी जाणीने कह्युं के, तमो त्यां
हवे जाउं, तमारा जाइ त्यां ठे, त्यां हवे सिंह नथी. पढी तेजंए त्यां ज-
इ, तेमने पोताना मूल रूपमां जोइ, वांया; अने ते वखते मोटी वेहेन
पोतानी वात करवा लागी.

श्रीयकें, पण अमारी साथेज दीक्षा लीधी हती, पण ते कुधावान्
होवाथी एकासणुं पण करी शकतो न होतो. पढी पर्युपणा आवते ठते,

में तेने कहुं के, आजे तो तुं पौरुषी कर, तेथी तेणें ते पौरुषीनुं पञ्चखाण कर्हु; पढी ज्यारे पौरुषी पूरी थइ, त्यारे में कहुं के, आजें तो तुं पूर्वार्धनुं प्रत्याख्यान कर ? अने एटलो काल तो चैत्यपरिपाटीथी सुखें निकली जशे. पढी तेणें पण तेम कर्हु; पढी पूर्वार्ध थयावाद में तेने अपरार्धनुं पञ्चखाण करवानुं कहेवाथी, तेम पण तेणें कर्हु. पढी ते काल संपूर्ण थया वाद, में तेने कहुं के, हवे तो रात्रि नजदीक आवी ठे, माटे ते निद्रामां सुखें निकली जशे, माटे आजे तो तुं उपवासनुंज पञ्चखाण करी ले; तेम कह्याथी तेणें पण तेमज कर्हु. पढी मध्यरात्रिए तो, कुधानी पीडाथी, देवगुरुनुं स्मरण करतो थको, ते मृत्यु पामीने देव लोकें गयो. पढी तो मारा मनमां बहु खेद थवा लाग्यो के अरे ! में ऋषिनो घात कराव्यो, एम खेदयुक्त थइने हुंतो संघनी पासे प्रायश्चित्त लेवा गइ. त्यारें संघें कहुं के, तैं तो ते सघलुं शुद्ध जावथी कर्हु ठे, माटे तेनुं तने प्रायश्चित्त होय नहीं. त्यारें में कहुं के; मने साक्षात् जो जिनेश्वर प्रभु कहे, तो मने खातरी थाय, नहींतर थाय नहीं. पढी संघें तो मारेमाटे कायोत्सर्ग कर्हो, त्यारें शासनदेवीयें आवीने कहुं के, तमारुं जे कार्य होय, ते मने कहो ? पढी संघें तेणीने कहुं के, आ साधवीने जिनेश्वर प्रभु पासे लइ जाउ ? त्यारें देवीयें कहुं के, गतिना निर्विघ्नपणा माटे तमो कायोत्सर्ग ध्यानमांज रहेजो ? पढी संघें ते वात कबुल करवाथी, ते शासनदेवी मने श्री सीमंधर स्वामिपासे लइ गइ, त्यां में तेमने बांघा. पढी प्रभुए कहुं के, जरतक्षेत्रथी आवेदी आ साधवी निर्दोष ठे; एम कही तेमणे मारापर कृपा करीने वे चूलिका बनावी आपी. पढी हुं पण संदेहरहित थइने, शासनदेवतासाथे अहीं आवी, अने संघने ते बन्ने चूलिकाउं समर्पण करी. एवी रीतें स्थूलजडजीने कहीने ते साधवीयो पोताने स्थानकें गइयो, अने स्थूलजडजी पण वाचना लेवामाटे गुरुपासे गया. त्यारें गुरुए तेमने अयोग्य कहीने वाचना आपी नहीं, त्यारें स्थूलजड मुनि पण दीक्षाना दिवसथी मांडीने पोताना अपराधो विचारवा लाग्या. एवी रीतें विचारिने तेणें गुरु महाराजने कहुं के, हे जगवन्, मने कंइ पण अपराध स्मरणमां आवतो नथी; त्यारे गुरुए तेमने फरीने स्मरण करवा कहुं. त्यारे पोता-

नो अपराध स्मरण थयाथी, गुरुने चरणे पडीने कहेवा लाग्या के, हे जगवन्, ! फरीने एवो अपराध हुं करीश नहीं, माटे आटलो अपराध आप क्कमा करो ? त्पारें आचार्य महाराजें कहुं के, तुं फरीने तो अपराध नहीं करे ते ठीक, पण जे आ तें अपराध कर्यो, तेथी तने वाचना आपीश नहीं. पठी सघला संघें एकठा थइने, स्थूलजड्जीने गुरुने चरणे नमावीने, तेमनी क्कमा फरीने मगावीने, शांत कर्या; केम के मोटाने प्रसादयुक्त करवामां मोटाज समर्थ होय ठे. पठी आचार्य महाराजें संघने कहुं के, जेवुं कार्य आ स्थूलजड्जीए कर्युं, तेवुंज कार्य हवे पठीना मंदसत्व प्राणीउं पण करशे. माटे हवे बाकी रहेलां पूर्वनां पर्वो मारी पासेज रहो ? बीजाउंने शिक्कामाटे आमने आ दोषनो दंड जले रह्यो. पठी संघें आग्रहयुक्त कह्याथी, आचार्य महाराजें उपयोगथी जाण्युं के, पूर्वोनों उछेद माराथी थवानो नथी; एम विचारि तेमणें स्थूलजड्जीने कहुं के, हवे तमारे बीजा कोइने आ जणाववां नहीं, एम कही तेमने वाचना आपी. पठी एवी रीतें स्थूलजड् महामुनि सर्वपूर्वधर थया, तथा अनुक्रमें आचार्यपदवी मेलवीने जड्जविकोने बोध करवा लाग्या. एवी रीतें स्थूलजड् महामुनि, स्त्रीउंथी विरक्त थइने, तथा समतामां रहीने, अनुक्रमें देवलोके गया; एवी रीतें बुद्धिमान् माणसें संसारसुखथी विरक्त थवानो विचार करवो.

एवी रीतें श्री स्थूलजड् महामुनीश्वरनुं चरित्र जाणवुं.

हवे स्त्रीना श्रंगनुं स्वरूप कलापकें करीने कहे ठे.

यकृत्तकृन्मलश्लेष्म, मज्जास्थिपरिपूरिताः ॥

स्नायुस्यूतावहीरम्याः, स्त्रियश्चर्मप्रसेविकाः ॥ १३२ ॥

अर्थः— हमेशां विष्टा, मेल श्लेष्म, मज्जा, हाडकां विगेरेथी जरेल्ली, तथा स्नायुथी सीवेल्ली, तथा तेथी, वहारथी रमणीय लागती, एवी स्त्री चांमढांनी बनावेली धमणसरखी ठे.

बहिरंतर्विपर्यासः, स्त्रीशरीरस्य चेद्भवत् ॥

तस्यैव कामुकः कुर्याद्, गृध्रगोमायुगोपनं ॥ १३३ ॥

अर्थः— माटे स्त्रीनां शरीरनो जो बहार थने अंदरना नागमां विप-

यास (फेरफार) थाय, (सारांशश्चंद्र ठे तेवहार देखाय) तोज तेनुं कामुक माणसैं गीध अने शियादीश्यानी पेठे रक्षण करवुं.

स्त्रीशस्त्रेणापिचेत्कामो, जगदे तज्जिगीषति ॥

तुष्टपिष्ठमयं शस्त्रं, किं नादत्ते समूढधीः ॥ १३४ ॥

अर्थः— कामदेवज्यारे स्त्रीरूपी शस्त्रधी आ जगतने जीतवानी इच्छाकरे ठे, त्यारे ते मूढबुद्धि काम, तुष्ट एवुं पीठांरूप शस्त्र शामाटे ग्रहण करतो नथी.

वली निद्रा लीधावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

संकटपयोनिनानेन, हाहा विश्वं विडंबितं ॥

तडुत्खनामि संकटप, मूलमस्येति चिंतयेत् ॥ १३५ ॥

अर्थः— संकटप ठे मूल जेनुं एवा आ कामदेवें, अरेरे ! समस्त जगतने विडंबना करेली ठे, माटे, तेनां संकटपरूपी मूलनेज हुं जखेडी नाखुं एवो पण विचार करवो. पुराणोमां पण हरिहरादिक देवोने कामदेवधी दूषित थएला कह्या ठे.

वली निद्रा लीधावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

योयःस्याद् बाधकोदोष, स्तस्य तस्य प्रतिक्रियां ॥

चिंतयेद्दोषमुक्तेषु, प्रमोदं यतिषु ब्रजन् ॥ १३६ ॥

अर्थः— जे क्रोध, मान, मायादिक बाध करनारा दोषो ठे, तेमने दूर करी वैराग्य, मैत्री, द्रुमा आदिकने चिंतववा; अने ते दोषोधी मुक्त थएला एवा मुनियो प्रत्ये आनंदधारण करवो.

दुःस्थां नवस्थितिं स्येन्ना, सर्वजीवेषु चिंतयन् ॥

निसर्गं सुखंसर्गं ते, प्वपवर्गं विमार्गयेत् १३७ ॥

अर्थः—सर्वजीवोनेविषे दुःखहेतु रूप एवी नवनी स्थितिने, स्थिरताधी विचारीने तेजने माटे पण हमेशां सुखना संसर्गवाला, एवा मोक्षनी मागणी करवी; अर्थात् ते जीवोने पण मोक्ष मळे एवो विचार करवो.

वली निद्रा कर्मावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

संसर्गेऽप्युपसर्गाणां, दृढव्रतपरायणाः ॥

धन्यास्ते कामदेवाद्याः श्लाघ्यास्तीर्थकृतामपि ॥ १३८ ॥

અર્થ:— દેવાદિકના કરેલા ઉપસર્ગોનો સંસર્ગ હોતે ઠતે પણ, દૃઢતાથી વ્રતમાં તત્પર રહીને જેઠું તીર્થકરોથી પણ વચાણને પ્રાપ્ત થયા ઠે એવા કામદેવાદિક શ્રાવકોને પણ ધન્ય ઠે.

હવે તે કામદેવની કથા કહે ઠે.

ગંગા નદીની પાસે, જિનમંદિરોની ધજાઝંથી જાણે ધનની ધારાઝંજ પડતી હોય નહીં, એવું ચંપા નામેં નગર ઠે. તે નગરમાં લક્ષ્મીના તો કુલ-ગૃહ સરખો જિતશત્રુ નામેં રાજા હતો. તે નગરમાં કામદેવ નામેં મહા ઉત્તમ બુદ્ધિવાલો એક ગૃહસ્થ હતો; તે માર્ગપર રહેલા વૃદ્ધની પેઠે અનેક લોકોને આશ્રયરૂપ હતો. તેને સ્થિરચૂત એવી લક્ષ્મી સરખી, તથા રૂપ અને લાવણ્યથી શોભતી, અને ઉત્તમ આકૃતિવાલી જડા નામની સ્ત્રી હતી. તેની પાસે અઢાર ક્રોડ સોનામોહોરો હતી, તેમાંથી ઠ ક્રોડ તે જંડારમાં રાખતો, ઠ ક્રોડ વ્યાજુ ફેરવતો, તથા ઠ ક્રોડથી વેપાર કરતો, તથા તેની પાસે દશ દશ હજાર ગાયોનાં ઠ ગોકુલો હતાં.

એક દહાડો તે નગરીના પુણ્યજડ નામેં ઉદ્યાનમાં શ્રીવીરપ્રજુ વિહાર કરતા આવીને સમોસર્યા. તે વખતેં કામદેવ શ્રાવક પણ પગે ચાલીને પ્રજુ પાસે આવ્યો, તથા અમૃતના ઝરા સરખી શ્રીવીરપ્રજુની દેશના તેણે સાંજલી. ત્યાં અત્યંત શુદ્ધ એવી બુદ્ધિયેં કરીને કામદેવેં, દેવ, મનુષ્ય અને અસુરોની સમક્ષ શ્રાવકનાં વારે વ્રતો અંગીકાર કર્યાં. તેણે જડા શિવાય અન્યસ્ત્રિયોનાં, તે ઠ ગોકુલો શિવાય વીજી ગાયોનાં, તથા તે અઢાર ક્રોડ સોનામોહોરો શિવાય ધનનાં પચ્ચાણ કર્યાં. વલી તેણે પાંચસેં હાલો શિવાય વીજાં વાહનોનાં તેણે પચ્ચાણ કર્યાં. વલી તેણે એક ગંધકાપાય્ય શિવાય વીજાં શરીર હુંઠવાના વસ્ત્રનાં, તથા લીલી મધુયદી શિવાય દાતણનાં પણ પચ્ચાણ કર્યાં. હીરામલક ફલ શિવાયનાં ફલોનાં, તથા સદૃશપાક અને શતપાક શિવાયનાં તેલથી મર્દન કરવાનાં પણ તેણે પચ્ચાણ કર્યાં. એવી રીતેં કેટલાંક પચ્ચાણપૂર્વક તેણે પ્રજુપાસેથી શ્રાવક વ્રત ગ્રહણ કર્યાં. પઠી પોતાના મોટા પુત્રને કુટુંબનો જાર સોંપીને પોતે વ્રતમાં પ્રમાદરહિત થયો થકો, પોંપધશાલામાં રહેવા લાગ્યો. એવી રીતેં તે જ્યારે પોંપધશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યારે તેને કોનાવવામાટે મધ્ય રાત્રિયેં કોડક મિધ્યાટ્ઠિ દેવ, પિશાચનું રૂપ કરીને ત્યાં આવ્યો. તે પિ-

शाचना मस्तकपर, पाकेलां शास्त्रीनां पीठां सरखा कर्कश अने पीली कां-
 तिवाला केशो लटकता होता. तेनुं कपाल तो घडानी ठीवडी सरखुं हतुं
 तथा तेनी भुकुटी नोलीयानां पुंढां सरखी होती, तथा तेना कानो सुपडा
 जेवा होता, तथा तेनी नाशिका तो जोडलां चूला सरखी होती. तेना होठ
 तो उंटना होठो सरखा होता, तथा दांतो तो हल सरखा होता, तथा जी-
 ज तो सर्प सरखी होती, अने डाढी तो घोडाना पुंढा जेवी होती. तपा-
 वेली मूष सरखी तो तेनी आंखो होती, तथा उंटनी डोक जेवी तो तेनी
 डोक होती. तेनी ठाती तो नगरना दरवाजासरखी होती, तथा जुजाउ तो
 सर्पसरखी जयंकर होती, पाताल सरखुं तेनुं पेट हतुं, तथा नाजि तो कु-
 वा सरखी होती, तथा तेनी जंघाउ तो ताडना वृक्ष जेवी होती, तथा ते-
 ना पगो तो पत्थर सरखा होता, तथा तेनो शब्दमहाज्ञानक हतो. तेना
 मस्तकपर उंदरोनी माला होती, तथा कंठमां सरटो(काकीडा)नी माला होती,
 तथा कानउपर नोलीयां हतां, तथा बाजुबंधनी जगोये तेणें सपों विंटा-
 ल्या होता. एवो ते पिशाच मियानमांथी तलवार कहाडीने कामदेवने क-
 हेवा लाग्यो के, अरे दुष्ट, आ तें शुं मांड्युं ठे ? शुं तने पण स्वर्ग अथ-
 वा मोक्ष इठवानुं ठे. ? माटे आ कार्यने तुं तजी दे ? नहीं तर वृक्षपरनां
 फलनी पेठे, आ तीक्ष्ण तलवारथी तारुं मस्तक हमणांज उडावी देश्श;
 एवी रीतनी तेनी तर्जनाथी पण कामदेव पोतानी समाधिथी जरा पण
 चलायमान थयो नहीं; केमके अष्टापद कंश् कुतराना शब्दोथी डरी जतो
 नथी, एवी रीतें तेने नहीं, क्षोज पामेलो जोशने, ते दुष्ट देवें तेने एवी
 रीतें वे त्रण वार कछुं. पठी तो ते दुष्टें हाथीनुं रूप कर्तुं केम के खल-
 माणसो पोतानी दुष्टताथी विरमता नथी. ते दुष्टें जलसहित वर्षाद स-
 रखुं पोतानुं उंचुं रूप कर्तुं, ते जाणे तेनुं मिथ्यात्वज ढगलारूप थयुं होय
 नहीं, तेम शोजवा लाग्युं. पठी तेणें यमना जुजदंड सरखा पोताना वे
 दांतो उंचा कर्ता. तथा पोतानी शुंड उंची करीने तेणें कामदेवने कछुं के,
 तुं सघलुं पाखंड तजी आप ? क्या पाखंडी गुरुयें तने आवी रीतें मोहमां
 नाख्यो ठे ? अने जो तुं आ पाखंड ठोडशे नहीं, तो हुं तने आ शुंडादंडथी
 उठाखीने अहींथी आकाशमां लश् जश्श. तथा त्यांथी ज्यारे तुं पडीश,
 त्यारे आ दांतपर तने जीडीने, पठी नीचो नमी तारा टुकडे टुकडा करी

नाखीश. श्रावी रीतनां तेनां वचनो सांजलीने पण कामदेव पोताना ध्या-
 नथी चलायमान थया नहीं. पढी ते दुष्टें तेने एवी रीतें बे चार वखत
 कछुं. पढी तो ते दुष्टें तेने पोतानी शुंडथी उंचे उठाव्यो, अने पाठो दां-
 तपर जीली लीधो; तथा पगथी तेने कचरी नाख्यो, केमके एवा दुष्टो
 अकार्य करतां जरा पण डरता नथी. पण कामदेवें ते सघलुं सहन कर्युं.
 अने पर्वतनी पेठे स्थिर रहि जरा पण पोतानुं धैर्य तज्युं नहीं. पढी तो
 ते दुष्टें पोतानुं सर्पनुं रूप कर्युं. तथा आगलनी पेठेज तेणें कछुं, पण का-
 मदेव तो तेथी जरा पण क्षोत्रायमान थयो नहीं. पढी ते दुष्टें तेना आ-
 खा शरीरने पोताना शरीरथी वींछुं. तथा पढी निर्दय थइने तेणें डंख
 मार्यो, पण कामदेवें तो ध्यानमांज मग्नरहीने ते बाधाने गणकारीज न-
 हीं. पढी तो ते देवें पोतानुं दिव्यरूप कर्युं, तथा तेने कहेवा लाग्यो के,
 इंडें देवसज्जामांतारी प्रशंसा करी, ते माराथी सहन थइ नही; तेथी हुं
 अहीं आव्यो माटे इंडें जेवी तारी प्रशंसा करी हती, तेवोज तुं ठे, माटे
 हवे में जे परीक्षामाटे तने उपद्रव कर्हो ठे, तेनी मने क्षमा कर? एम
 कही ते देव पण पोताने स्थानकें गयो, अने कामदेवें पण ग्रहण करेली
 प्रतिमा पारी. उपसर्गोने सहन करनारा एवा ते श्रावकनी श्री वीरप्रभु-
 यें पोते पण सजासन्मुख प्रशंसा करेली ठे, केमके गुरुजं गुणोना वत्स-
 लो होय ठे. पढी बीजे दिवसें ते कामदेव श्रावक पण पौषध पारीने प्र-
 भुने नमस्कार करवा माटे आव्यो. त्यारे प्रभुयें गौतमादिकोने कछुं के,
 आ श्रावकें गृहस्थधर्ममां पण उपसर्गोने सहन कर्हो ठे. माटे सर्व सं-
 गना त्यागथी यतिधर्ममां प्रवृत्त थएला एवा तमारा जेवाउयें तो विशेषें
 करीने तेवा उपसर्गो सहन करवा जोइयें. तेवार पढी ते कामदेव श्राव-
 कें कर्मोने निर्मूल करनारी एवी दशे श्रावकनी प्रतिमाउ अनुक्रमें निर्वा-
 हित करी. पढी तेणें संलेखना करीने अनशनव्रत श्रंगीकार कर्युं, अने
 उत्कृष्ट समाधिमां रही कालधर्मने पाम्यो; तथा त्यांथी श्रुणाज विमान-
 मां चार पट्योपमनी स्थितिवालो देव थयो, अने त्यांथी चवी महाविदेह
 क्षेत्रमां जइ, मोहें जशे. माटे एवी रीतें उपसर्गोने पण सहन करीने,
 व्रतमां तत्पर थयो थको, ने श्रावक तीर्थकरोने पण श्लाघनीय (वखाण-
 बायोग्य) थयो, माटे तेवा पुरुषोने धन्यवाद ठे.

एवी रीतें कामदेवनी कथा जाणवी.

वली निझा कर्या वाद नीचे प्रमाणे पण चिंतवतुं.

जिनोदेवः कृपाधर्मो, गुरवोयत्र साधवः ॥

श्रावकत्वाय कस्तस्मै, न श्लाघेताविमूढधीः ॥ १३९ ॥

अर्थः— जे श्रावकधर्ममां राग आदिकने जीतनारा देव ठे, दया रूप धर्म ठे, तथा पंचमहाव्रतधारी गुरुठ ठे, एवा श्रावकधर्म प्रत्ये कयो बुद्धिमान् माणस श्लाघा करे नहीं ?

वली निझा उड्यावाद नीचे प्रमाणे मनोरथो करवा.

जिनधर्मविनिर्मुक्तो, मात्रुवं चक्रवर्त्यपि ॥

स्यां चेदोपि दरिद्रोपि, जिनधर्माधिवासितः ॥ १४० ॥

अर्थः— सम्यग् ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप जिनधर्मशी रहित थइने, हुं चक्रवर्ती पण न थउं तो सारुं, केम के ते नरकना हेतुरूप ठे. अने जिनधर्म करीने सहित एवो हुं कदाच दास अने दरिद्र थाउं तो पण सारुं.

त्यक्तसंगोजीर्णवासा, मलक्लिन्नकलेवरः ॥

नजन्माधुकरिं वृत्तिं, मुनिचर्यां कदा श्रये ॥ १४१ ॥

अर्थः— स्त्री आदिकना संगशी रहित थइने, जाणे वस्त्रवालो, तथा मेलयुक्त शरीरवालो थइने, तथा ज्रमरतुल्य आजीविकावालो थइने, हुं मूलोत्तर गुणरूप मुनिपणाने क्यारे धारण करीश ?

त्यजन् दुःशीलसंसर्गं, गुरुपादरजः स्पृशन् ॥

कदाहं योगमन्यस्थन्, प्रज्वेयं नवच्छिदे ॥ १४२ ॥

अर्थः— दुःशीलो नो संग तजीने, तथा गुरुना चरणोनी रजोने स्पर्श करीने, तथा रत्नत्रयरूप योगनो अज्यास करीने, हुं नवना नाशने माटे क्यारे तैयार थइश.

महानिशायां प्रकृते, कायोत्सर्गे पुराद्वहिः ॥

स्तंनवत्स्कंधकषणं, वृषाः कुर्युः कदा मयि ॥ १४३ ॥

अर्थः— मध्य रात्रिण, नगरनी बहार कायोत्सर्ग ध्यानमां रखे ठते

સ્તંજની પેઠે મને જાણીને, બલદો પોતાના સ્કંધો ક્યારે મારા શરીર સાથે ઘસશે ? (આ પ્રતિમાધારી શ્રાવકને આશ્રીને જાણવું.)

વને પદ્માસનાસીનં, ક્રોડસ્થિતમૃગાર્જકં ॥

કદા ધ્રાસ્યંતિ વક્રેમાં, જરંતોમૃગયૂથપાઃ ॥ ૧૪૪ ॥

અર્થ:— વનની અંદર પદ્માસન કરીને બેઠેલા, તથા खोलामાં રહેલાં છે, હરણનાં બચ્ચાંડ જેને, એવા મને મુખની અંદર ઘરડા એવા મૃગના યૂથપતિજં ક્યારે સુંઘશે ?

શત્રૌ મિત્રે તૃણે સ્ત્રીણે, સ્વર્ણેઽશ્મનિ મણૌ મૃદિ ॥

મોક્ષે જવે જવિષ્યામિ, નિર્વિશેષમતિઃ કદા ॥ ૧૪૫ ॥

અર્થ:— શત્રુમાં, મિત્રમાં, તૃણમાં, સ્ત્રીલંપટમાં, વા (સ્ત્રીસમૂહમાં) સુવર્ણમાં, પથ્થરમાં, મણિમાં, માટીમાં, તથા મોક્ષમાં, અને જવમાં પણ તુલ્યબુદ્ધિવાલો હું ક્યારે થશ ?

આ કુલકમાં પેહેલા શ્લોકમાં જિનધર્મનો અનુરાગ, બીજા શ્લોકમાં ધર્મપરિગ્રહનો મનોરથ, ત્રીજામાં યતિચર્યા પર ચડવાનો મનોરથ, ચોથામાં કાયોત્સર્ગાદિકનો મનોરથ, પાંચમામાં પર્વતોની ગુફા આદિકમાં રહેવાનો યતિચર્યાનો મનોરથ, તથા ષઠામાં પરમ સામાયિકના પરિપાકનો મનોરથ કહ્યો છે.

હવે તે વાતનો ઉપસંહાર કરતા થકા કહે છે.

અધિરોદું ગણશ્રેણિં, નિશ્રેણીં મુક્તિવેશ્મનઃ ॥

પરાનંદલતાકંદાન્, કુર્યાદિતિ મનોરથાન્ ॥ ૧૪૬ ॥

અર્થ:— મુક્તિરૂપી મેહેલ પર ચડવાને સીડી સમાન, એવી ગુણ સ્થાનકોની શ્રેણિ પર ચડવાને, મોક્ષરૂપી લતાનાં મૂલ સમાન એવા મનોરથો કરવા.

ઇત્યાહોરાત્રિકીં ચર્યાં, મપ્રમત્તઃ સમાચરન્ ॥

યથાવહુક્તવૃત્તસ્યો ગૃહસ્થોઽપિ વિશુદ્ધયતિ ॥ ૧૪૭ ॥

અર્થ:— એવી રીતે દિવસ અને રાત્રિસંવંધિ આચારને પ્રમાદરહિત આચરતો થકો, તથા ઉપર કહેલા પ્રતિમાદિક વૃત્તમાં રહ્યો થકો, શ-

હસ્થ પળ શુરૂપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત્ પાપોથકી નિર્મુક્ત થાય છે.

હવે શ્રાવકોની અગ્યાર પ્રતિમાઠનું સ્વરૂપ કહેવે. શંકાદિક દોષરહિત, કેવલ શાંત અવસ્થામાં રહીને, જય, લોજ, લજ્જા આદિકથી રહિત થઈને, એક માસ સુધિ સમ્યગ્દર્શનને જે પાલવું, તે પહેલી પ્રતિમા જાણવી.

વે માસસુધિ અલંકૃત રીતે, પૂર્વે કહેલી પ્રતિમાના અનુષ્ઠાન સહિત વારે વ્રતને જે પાલવાં, તે વીજી પ્રતિમા જાણવી.

ત્રણ માસ સુધિ વન્ને વલત અપ્રમાદી રહીને, પૂર્વે કહેલી પ્રતિમાના અનુષ્ઠાન સહિત જે સામાયિકમાં રહેવું, તે ત્રીજી પ્રતિમા જાણવી.

ચાર માસ સુધિ ચાર પર્વોમાં, પૂર્વે કહેલી પ્રતિમાના અનુષ્ઠાન સહિત, અલંકૃત રીતે, પૌષધ વ્રતને જે પાલવું, તે ચોથી પ્રતિમા જાણવી.

પાંચ માસો સુધિ ચતુઃપર્વોમાં, ઘરમાં, અથવા ઘરના કારમાં. અથવા ચોવટામાં, પરિપટ્ અને ઉપસર્ગ આદિકથી નિષ્કંપ થઈને. આગલ કહેલી પ્રતિમાના અનુષ્ઠાનપૂર્વક આચી રાત્રિસુધિ કાયોત્તમ ધ્યાનમાં રહેવું, તે પાંચમી પ્રતિમા જાણવી.

ઉપર કહેલી પ્રતિમાના અનુષ્ઠાનપૂર્વક ઠ માસ સત્તિ નિવર્તન વ્રતમાં રહેવું તે ઠઠી પ્રતિમા જાણવી.

સાત માસ સુધિ સચિત્ત આદારનો જે ત્યાગ કરવો તે સાતમી પ્રતિમા જાણવી.

આઠ માસ સુધિ પોતે બિલકુલ આરંજ નહીં કરવો તે આઠમી પ્રતિમા જાણવી.

નવ માસ સુધિ ચાકરો પાસે પણ આરંજ નહીં કરવો તે નવમી પ્રતિમા જાણવી.

દશ માસસુધિ પોતાને માટે વનાવેલો આદાર નહીં હમને તે દશમી પ્રતિમા જાણવી.

અગ્યાર માસો સુધિ સીઆદિકના સંગને તરીને, સ્વોત્તર આદિકથી મુનિનો વેષ ધારણ કરીને. તથા કેસોનો લોચ વર્તીને. સેવકા ગોત્રીઠ આદિકમાં રહીને. “ પ્રતિમાને પ્રાપ્ત થયેલા પદા મહાશય પાસકને જિદ્દા આપો ? એમ પોચીને. પર્મલાલ મહારાજ કહ્યું છે. ના. ઉત્તમ સાધુની પેઠે જે અપરહં, તે અગ્યારમી પ્રતિમા જાણવી.

हवे पांच श्लोकोयें करीने विधि विशेष कहे ठे.
 सोऽथावश्यकयोगानां, जंगे मृत्योरथागमे ॥
 कृत्वा संलेखनामादौ, प्रतिपद्य च संयमं ॥ १४८ ॥
 जन्मदीक्षाज्ञानमोक्ष, स्थानेषु श्रीमददत्तां ॥
 तदज्ञावे गृहेऽरण्ये, स्थंडिले जंतुवर्जिते ॥ १४९ ॥
 त्यक्त्वा चतुर्विधाहारं, नमस्कारपरायणः ॥
 आराधनां विधायोच्चै, श्रुतुःशरणमाश्रितः ॥ १५० ॥
 इह लोके परलोके, जीविते मरणे तथा ॥
 त्यक्त्वाशंसां निदानं च, समाधिसुधियोद्धितः ॥ १५१ ॥
 परीषहोपसर्गेश्यो, निर्जिकोजिन नक्तिनाक् ॥
 प्रतिपद्येत मरण, मानंदश्रावकोयथा ॥ १५२ ॥

॥ पंचजिःकुलकं ॥

अर्थः— श्रावक जो आवश्यक योगो करवाने अशक्त होय, तो मृत्युसमये पेहेलां संलेखना एटले शरीर अने कषायोनी तनुताने धारण करीने, तथा संयमने पण ग्रहण करीने, श्रीमान् अरिहंत प्रभुनां, जन्म, दीक्षा, ज्ञान अथवा मोक्षनां कल्याणकनां स्थानकें जइने, अथवा तेनो अज्ञाव होय, तो घेर रहीने अथवा अरण्यमां जइने, जंतुरहित एवा स्थंडिल प्रदेशमां रहीने, नमस्कारमां तत्पर रही, चार प्रकारना आहारने तजीने, चउसरणनो आश्रय करीने तथा उंचे प्रकारें आराधना करीने, आ लोक, परलोक, जीवित तथा मरणमां पण, आशंसा अने नियाणानो पण त्याग करीने, तथा समाधिपूर्वक उत्तम बुद्धि लावीने तथा परिषद् अने उपसर्गोथी पण निर्जय रहीने, आनंद श्रावकनी पेठे जिननक्तिमां लीन थइने समाधिमरणने अंगीकार करवुं.

हवे ते आनंद श्रावकनी कथा कहे ठे.

उत्कृष्ट बुद्धिशी वीजां शेहेरोने पण दूर करनार, एवुं वणिक्ग्राम नामें एक मोटुं नगर हतुं. त्यां प्रजाने पितानी पेठे पालनारो एवो, तथा

प्रख्यात एवो जितशत्रु नामें राजा हतो. ते शेहेरमां पृथ्वीपर आवेलो जाणे चंद्रज होय नहीं, एवो माणसोनां नेत्रोने अत्यंत आनंद आपनारो आनंद नामनो एक गृहपति हतो. तेने अत्यंत रूप अने लावण्य युक्त, चंद्रने जेम रोहिणी, तेम शिवनंदा नामनी स्त्री हती. तेनी पासे सोल कोड सोना मोहोरो हती, तेमांथी चार कोड जंडारमां, चार कोड व्याजु, तथा चार कोड व्यापारमां तेणें रोकी हती तथा तेनी पासे चार गोकुलो हतां.

हवे ते नगरथी ईशान खुणमां कोट्ठाक नामना नगरमां तेनां घणांस-गांसंबंधिज रहेतां हतां. हवे ते वखते श्री वीरप्रजु पण विहार करता थका ते नगरनी समीपमां रहेला वनमां आवी समोसर्या. एवी रीतें प्रजुने त्यां आवेला जाणीने. जितशत्रु राजा परिवार सहित एकदम त्यां आव्यो. ते वखते आनंद पण पगे चालीने प्रजु पासे आव्यो, तथा अमृत सरखी मधुर एवी प्रजुनी देशना तेणें सांजळी. पठी तेणें प्रजुने नमस्कार करीने वार प्रकारनां श्रावकनां व्रतो ग्रहण कर्यां. तथा पठी घेर आवीने तेणें पोतानी स्त्रीने ते सघलो वृत्तांत कही संजलाव्यो. ते सांजळी शिवनंदा पण पोतानां कल्याण माटे, वाहनपर वेसीने, गृहीव्रत देवा माटे उत्सुक थइ थकी प्रजु पासे गइ; तथा त्यां प्रजुने वंदन करीने तेणें गृहीव्रत श्रंगीकार कर्या पठी ते तुरत यानपर आरूढ थइने पोताने घेर गइ.

त्यार वाद गौतम स्वामियें प्रजुने नमस्कार करीने पुढ्युं के, हे जगवन्, आ आनंद श्रावक शुं यतिधर्मने श्रंगीकार करशे? त्यारे जगवानें कळुं के, आ आनंद श्रावक घणा लांवा कालसुधि श्रावकधर्मने पालशे पठी अहींथी चवीने ते सौधर्म देवलोकमां अरुणाज विमानमां चार पदयोपमनी स्थितिवालो देव थशे.

हवे एवी रीतें श्रावक व्रतने शुरू रीतें पालतां थकां आनंद श्रावकनां चौद वर्षों निकली गयां एक दहाडो रात्रिना शेष जागे ते विचारवा लाग्यो के, हुं अहीं घणां धनवान लोकोनो आश्रित तुं. अने ते चिंताथी अरिहंत प्रजुयें कहेला धर्ममां मारुं चित्त हजु वरोवर स्थिर रहेतुं

हवे पांच श्लोकोयें करीने विधि विशेष कहे ठे.

सोऽथावश्यकयोगानां, जंगे मृत्योरथागमे ॥

कृत्वा संलेखनामादौ, प्रतिपद्य च संयमं ॥ १४८ ॥

जन्मदीक्षाज्ञानमोक्ष, स्थानेषु श्रीमदहतां ॥

तदज्ञावे गृहेऽरण्ये, स्थंडिले जंतुवर्जिते ॥ १४९ ॥

त्यक्त्वा चतुर्विधाहारं, नमस्कारपरायणः ॥

आराधनां विधायोच्चै, श्रुतुःशरणमाश्रितः ॥ १५० ॥

इह लोके परलोके, जीविते मरणे तथा ॥

त्यक्त्वाशंसां निदानं च, समाधिसुधियोद्धितः ॥ १५१ ॥

परीषहोपसर्गेभ्यो, निर्जिकोजिन नक्तिनाक् ॥

प्रतिपद्येत मरण, मानंदश्रावकोयथा ॥ १५२ ॥

॥ पंचजिःकुलकं ॥

अर्थः— श्रावक जो आवश्यक योगो करवाने अशक्त होय, तो मृत्युसमये पेहेलां संलेखना एटले शरीर अने कषायोनी तनुताने धारण करीने, तथा संयमने पण ग्रहण करीने, श्रीमान् अरिहंत प्रभुनां, जन्म, दीक्षा, ज्ञान अथवा मोक्षनां कल्याणकनां स्थानकें जइने, अथवा तेनो अज्ञाव होय, तो घेर रहीने अथवा अरण्यमां जइने, जंतुरहित एवा स्थंडिल प्रदेशमां रहीने, नमस्कारमां तत्पर रही, चार प्रकारना आहारने तजीने, चउसरणनो आश्रय करीने तथा उंचे प्रकारें आराधना करीने, आ लोक, परलोक, जीवित तथा मरणमां पण, आशंसा अने नियाणानो पण त्याग करीने, तथा समाधिपूर्वक उत्तम बुद्धि लावीने तथा परिषद् अने उपसर्गोंथी पण निर्जय रहीने, आनंद श्रावकनी पेठे जिननक्तिमां लीन थइने समाधिमरणने अंगीकार करवुं.

हवे ते आनंद श्रावकनी कथा कहे ठे.

उत्कृष्ट रुद्धिथी बीजां शेहेरोने पण दूर करनार, एवुं वणिक्ग्राम नामें एक मोटुं नगर हतुं. त्यां प्रजाने पितानी पेठे पालनारो एवो, तथा

प्रख्यात एवो जितशत्रु नामें राजा हतो. ते शेहेरमां पृथ्वीपर आवेलो जाणे चंद्रज होय नहीं, एवो माणसोनां नेत्रोने अत्यंत आनंद आपनारो आनंद नामनो एक गृहपति हतो. तेने अत्यंत रूप अने लावण्य युक्त, चंद्रने जेम रोहिणी, तेम शिवनंदा नामनी स्त्री होती. तेनी पासे सोल कोड सोना मोहोरो होती, तेमांथी चार कोड जंडारमां, चार कोड व्याजु, तथा चार कोड व्यापारमां तेणें रोकी होती तथा तेनी पासे चार गोकुलो हतां.

हवे ते नगरथी ईशान खुणमां कोट्टाक नामना नगरमां तेनां घणांस-गांसंवंधिउं रहेतां हतां. हवे ते वखते श्री वीरप्रभु पण विहार करता थका ते नगरनी समीपमां रहेला वनमां आवी समोसर्या. एवी रीतें प्रभुने त्यां आवेला जाणीने. जितशत्रु राजा परिवार सहित एकदम त्यां आव्यो. ते वखते आनंद पण पगे चालीने प्रभु पासे आव्यो, तथा अमृत सरखी मधुर एवी प्रभुनी देशना तेणें सांजली. पढी तेणें प्रभुने नमस्कार करीने वार प्रकारनां श्रावकनां व्रतो ग्रहण कर्यां. तथा पढी घेर आवीने तेणें पोतानी स्त्रीने ते सघलो वृत्तांत कही संजलाव्यो. ते सांजली शिवनंदा पण पोतानां कळ्याण माटे, वाहनपर वेसीने, गृहीव्रत लेवा माटे उत्सुक थइ थकी प्रभु पासे गइ; तथा त्यां प्रभुने वंदन करीने तेणें गृहीव्रत श्रंगीकार कर्या पढी ते तुरत यानपर आरूढ थइने पोताने घेर गइ.

त्यार वाद गौतम स्वामियें प्रभुने नमस्कार करीने पुढ्युं के, हे जगवन्, आ आनंद श्रावक शुं यतिधर्मने श्रंगीकार करशे? त्यारे जगवानें कळुं के, आ आनंद श्रावक घणा लांवा कालसुधि श्रावकधर्मने पालशे पढी अहींथी चवीने ते सौधर्म देवलोकमां अरुणाज विमानमां चार पद्वयोपमनी स्थितिवालो देव थशे.

हवे एवी रीतें श्रावक व्रतने शुद्ध रीतें पालतां थकां आनंद श्रावकनां चौद वर्षों निकली गयां एक दहाडो रात्रिना शेष जागे ते विचारवा लाग्यो के, हुं अहीं घणां धनवान लोकोनो आश्रित हुं. अने ते चिंताथी अरिहंत प्रभुयें कहेला धर्ममां मारुं चित्त हजु वरोवर स्थिर रहेतुं नथी

एम विचारि प्रजातें जाग्रत थइने, तेणें कोट्ठाक गाममां एक विशाल पौ-
 षधशाला करावी तथा सघला सगा संबंधियोने बोलावी, जमाडीने पो-
 ताना मोटा पुत्रने सघलो घरनो कारचार सोंपी आप्यो. तथा पढी ते स-
 घलार्जनी रजा लेइने, पेढी पौषधशालामां, धर्मकार्यो करवानी इच्छाथी गयो;
 तथा त्यां ते महात्मा कर्मनी पेठे शरीरने पण सूक्ष्म करतो थको धर्मकार्य
 करवा लाग्यो; तथा अनुक्रमें तेणें मोक्षरूपी मेहेलनी निश्रेणि सरखी स-
 घली श्रावकनी प्रतिमाउं पण अंगीकार करी; अने ते तपस्याथी तेनुं श-
 रीर फक्त हाडकां अने त्वचारूपज रह्युं. एक दहाडो मध्यरात्रियें जाग्र-
 त थइने ते मनमां विचारवा लाग्यो के, ज्यांसुधि हजु मारामां वेसवा उ-
 ठवानी शक्ति ठे, तथा प्रभुतुं नाम संजालवानी पण शक्ति ठे, अने ज्यां
 सुधि मारा धर्माचार्य श्री वीरप्रभु पण विहार करता रह्या ठे, त्यांसुधिमां
 संदेखना करीने, चतुर्विध आहारनां पण हुं पच्चखाण करूं. एम विचार
 करीने तेणें सघलुं पोताना विचार मुजवज अंगीकार कर्तुं. एवी रीतें र-
 ह्यां थकां तेने अनुक्रमें अवधिज्ञान प्राप्त थयुं. ते वखतें श्रीवीर प्रभु प-
 ण विहार करता थका आवीने त्यां धर्मदेशना देवा लाग्या. ते वखते गौ-
 तम स्वामी पण ।नक्षामाटे नगरमां गया, अने अन्न पाणी लेइने, आनं-
 दधी नृपित थण्ला, एवा ते कोट्ठाक शेहेरमां गया. त्यां तेमणे घणा लो-
 कोने एकठा थण्ला जोया; ते लोको मांहांमांहे वातो करता हता के.
 श्रीवीर प्रभुना जिय्य, तथा पुण्यात्मा, एवा आनंद आवकें निरीह थइने
 अन्नशन ग्रहण कर्तुं ठे, हुं पण ते आवकनां दर्शन करूं, एम विचारि ते
 आनंद आवकनी पौषधशालाप्रत्ये गया. एवी रीतें अकस्मात् आवेला गौ-
 तमस्वामिने जांउने, आनंद आवकें अत्यंत आनंदयुक्त थइने तेमने वां-
 द्या. अने कथुं के. हे नमस्वामी आ तपस्याथी हुं उतो थवाने अन्नक नूं.
 तेथ, नेचकर कृपा करी आप अर्दी पधारे, ता आपनां चरण कमलांने
 स्पर्श करीने हुं पवित्र थइं ते मांजळी गौतम स्वामिपण तेमनी पांमे आ-
 द्या. त्वां आनंद आवकें पण मन. वचन अने कायांनी शुद्धिथी, नेमना
 चरहोने दोनाना मन्त्रकथी स्पर्श कर्वा; तथा पुत्रुं के. हे नमस्वामी! एव-
 थने एव हुं अवधिज्ञान आय ठे? त्वां गौतमस्वामियें पण हा पाटी. ग्या-

रे आनंद श्रावकें पण कळुं के, हे जगवन्, गुरुचरणोनी कृपाशी मने पण अवधिज्ञान थएलुं ठे.

पढी गौतमस्वामी पण पोताने स्थानकें गया. एवी रीतें बीश वर्षेसु-
धि श्रावकधर्मने रूढी रीतें पालीने आनंद श्रावक त्यांशी चवीने अरुणा-
जविमानमां देव थयो, तथा त्यांशी चवीने महाविदेह क्षेत्रमां जइ
मोक्ष पाम्यो.

एवी रीतें आनंद श्रावकनी कथा जाणवी.

हवे वे श्लोकोयें करीने श्रावकनी उत्तर गति कहे ठे.

प्राप्तः संकल्पेष्विष्टत्वं, मन्यद्वा स्थानमुत्तमं ॥

मोदतेऽनुत्तरप्राज्य, पुण्यसंज्ञारजाक् ततः ॥ १५३ ॥

च्युत्वोत्पद्य मनुष्येषु, जुक्त्वा जोगान् सुदुर्लभान् ॥

विरक्तो मुक्तिमाप्नोति, शुद्धात्मातर्जवाष्टकं ॥ १५४ ॥

अर्थः— एवी रीतें श्रावक व्रत पालीने, ते श्रावक सौधर्मादिक देव-
लोकमां इंद्रपणुं, अथवा बीजुं उत्तम स्थानक पामीने. अति उत्तम पु-
ण्यशाली थइने आनंद पामे ठे, तथा त्यांशी चवीने मनुष्य क्षेत्रमां उ-
त्तम जाति कुलादिकमां जन्म लेइने, तथा त्यां पण दुर्लभ एवा शब्द.
रूप, रस, गंध आदिकना जोगोने जोगवीने. अंते विरक्त थइने, शुद्ध
आत्मा एवो ते श्रावक आठ जवमां तो निश्चें करीने मोक्षने पामे ठे:

हवे आ योगशास्त्रना त्रीजा प्रकाशने उपसंहरता थका कहे ठे.

इति संक्षेपतः सम्यक्, रत्नत्रयमुदीरितं ॥

सर्वोऽपि यदनासाद्य, नासादयति निर्दृष्टिं ॥ १५५ ॥

अर्थः— एवी रीतें सम्यक् प्रकारें संक्षेपशी रत्नत्रयनुं वर्णन कर्तुं. के-
जेने मेलव्या विना सर्व प्राणीयो मोक्ष मेलवी शकता नथी.

एवी रीतें परमार्हतश्रीकुमारपाल राजाशी सेवाएला. आचार्य महा-
राजश्री हेमचंद्रजीए वनावेला. अध्यात्मोपनिषत् नामना मंजान पट-
बंध श्रीयोगशास्त्रना, पोतें करेला विवरणसहित त्रीजा प्रकाशनं वि-
वरण समाप्त थयुं.

શ્રીજિનાય નમઃ

ચતુર્થઃ પ્રકાશઃ પ્રારબ્ધતે.

હવે આત્માનું રત્નત્રયની સાથેનું એકત્વપણું કહે છે.

આત્મેવ દર્શનજ્ઞાન, ચારિત્રાણ્યથવા યતેઃ ॥

યત્તદાત્મકએવૈષ, શરીરમધિતિષ્ઠતિ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— અથવા યતિને આત્માજ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર છે; વરણ કે, તે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ એવો જે આત્મા તે શરીરની દર રહે છે; કેમ કે, જો તે આત્માથી જિંદગી હોય, તો તે મુક્તિનાં હેતુરૂપ થઈ શકતાં નથી.

વલ્લી પણ તેમનો આત્માસાથે એ જોડા દેખાડતા થકા કહે છે.

આત્માનમાત્મના વેત્તિ, મોહત્યાગાદ્ય આત્મનિ ॥

તદેવ તસ્ય ચારિત્રં, તજ્ઞજ્ઞાનં તદ્વ દર્શનં ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— જે માણસ મોહના ત્યાગથી પોતાની મેલેજ આત્માને જાણે તેમ અનાશ્રવરૂપ હોવાથી તેનું ચારિત્ર છે, તથા વોધિરૂપ હોવાથી તેજ તેનું જ્ઞાન છે, તથા શ્રદ્ધાનરૂપ હોવાથી તેજ તેનું દર્શન છે.

હવે આત્મજ્ઞાનનીજ સ્તુતિ કરે છે.

આત્માજ્ઞાનજનવં દુઃખ, માત્મજ્ઞાનેન હન્યતે ॥

તપસાપ્યાત્મવિજ્ઞાન, હીનૈશ્વેત્તું ન શક્યતે ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— આત્માના અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થયેલું દુઃખ આત્મજ્ઞાનથીજ હટાવી શકાય છે, કેમ કે, આત્મજ્ઞાનવિના તપથી પણ તે દુઃખ ઠેકી શકાતું નથી. વલ્લી પણ આત્માનીજ સ્તુતિ કરે છે.

અયમાત્મેવ ચિદ્રૂપઃ, શરીરી કર્મયોગતઃ ॥

ધ્યાનાગ્નિદગ્ધકર્મા તુ, સિદ્ધાત્મા સ્યાન્નિરંજનઃ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— આ આત્મા ચૈતન્ય સ્વભાવવાલો છે, અને કર્મોના યોગથી તે શરીરયુક્ત થાય છે; પણ ધ્યાનરૂપી અગ્નિથી જ્યારે તે કર્મો વલ્લી જાય છે, ત્યારે તેજ આત્મા સિદ્ધસ્વરૂપવાલો, તથા નિર્મલ એવો શરીરરહિત થાય છે.

अयमात्मैव संसारः, कषायैन्द्रियनिर्जितः ॥

तमेव तद्विजेतारं, मोक्षमाहुर्मनीषिणः ॥ ५ ॥

अर्थः— कषाय अने इंद्रियोना विषयोची पराजव पामेलो एवो आज आत्मा, नरक, तिर्यच, मनुष्य, देवरूप संसारनो हेतु ठे, अने ज्यारे तेज आत्मा ते कषाय अने इंद्रियोना विषयाने जीते ठे त्यारे तेनेज पंडितो मोक्ष कहे ठे.

हवे कषायोनुं स्वरूप कहे ठे.

स्युः कषायाः क्रोधमान, मायालोभाः शरीरिणां ॥

चतुर्विधास्ते प्रत्येकं, जेदेः संज्वलनादिभिः ॥ ६ ॥

अर्थः— प्राणिजने क्रोध, मान, माया अने लोभ नामना. चार कषायो होय ठे, अने ते प्रत्येकना संज्वलन, प्रत्याग्यानी, अने अनंतानुबंधि एवा चार जेदो होय ठे.

हवे ते संज्वलन आदिकुं लक्षण कहे ठे.

पहं संज्वलनः प्रत्या, ख्यानामासचतुष्टयं ॥

अप्रत्याख्यानको वर्षं, जन्मानंतानुबंधकः ॥ ७ ॥

अर्थः— संज्वलन कषाय एक पगवाडीयां सुधि रते. प्रत्याग्यानी, क. पाह, चार माससुधि रहे. अप्रत्याग्यानी कषाय एक वर्ष सुधि रते. जन्म अनंतानुबंधि कषाय ठेक जीवितकालसुधि रते.

वली पण तेमनुं लक्षणांतर कहे ठे.

वीतरागयतिश्चाह, सम्यग्दृष्टिदघातज्ञः ॥

ते देवत्वमनुष्यत्व, तिर्यक्त्वनरकप्रदाः ॥ ८ ॥

अर्थः— ते कषायो अनुक्रमें वीतरागणं, चतुष्टयं, शास्त्रज्ञं, तथा सम्यग्दृष्टिपणाना नाश करनारा ठे; अने देवदणं, मनुष्यदणं, तिर्यक्दणं तथा नरकदणं अनुक्रमें देनारा ठे. तेजनांती ते चार प्रवृत्ती होय. अनुक्रमें पाणीनी श्रेणि, भूडनी श्रेणि, पुण्डरीनी श्रेणि, तथा सर्वज्ञ श्रेणि सरखा ठे; चारे प्रकारना मान तिनि. जना, ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र, ज्ञान सरखा ठे. चारे प्रकारनी माया, मयजेवन, मोक्षद्विज, मोक्षद्विज, तथा

વંશીમૂલ સરસી ઠે; તથા ચારે પ્રકારનો લોજ, હરિદ્રા, ખંજન, કર્દમ તથા કરમચીના રંગ જેવા ઠે;

હવે તેડના દોષો કહે ઠે.

તત્રોપતાપકઃ ક્રોધઃ, ક્રોધો વૈરસ્ય કારણં ॥

હુર્ગ તે વૈર્તની ક્રોધઃ, ક્રોધઃ શમસુખાર્ગલા ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ—ક્રોધ શરીર અને મનને તાપ આપનારો ઠે; તથા વૈરનું કારણ ઠે, તથા હુર્ગતિમાં જવાનો તો માર્ગ ઠે, તથા આત્મામાં દાસલ થતા સ-મતારૂપી સુખને તો આડી આવેલી ઝોગલ સમાન ઠે.

હવે અગ્નિના દૃષ્ટાંતથી ક્રોધનું દૂષણ દેખાડે ઠે.

ઉત્પચ્ચમાનઃ પ્રથમં, દહત્યેવ સ્વમાશ્રયં ॥

ક્રોધઃ કૃશાનુવત્પશ્યા, દન્યં દહતિ વા ન વા ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ—ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય ઠે કે, તુરતજ પેહેલાં તો પોતાનો આશ્ર-પણ અગ્નિની પેઠે બાલે ઠે. અને પછી બીજાને તો બાલે અથવા ન પણ બાલે.

આઠ વર્ષે ગુણાં પદ્માં ક્રોધ પૂર્વે સુધિ પણ જે તપ કર્યું હોય, તે તપને ક્રોધરૂપી અગ્નિ તજાલ બાલી નાશ કરે ઠે. અત્યંત પુણ્યના યોગથી લ-પાઈને બનેલું જે મમતારૂપી અમૃત, તે ક્રોધરૂપી જેરનો સંસર્ગ થયાર્થી દૂષિત થાય ઠે. વિચિત્ર પ્રકારના ગુણોને ધરનારી પદ્મી ચારિત્રરૂપી રત્ન-નાને ક્રોધરૂપી ધુંવાટો મલીન કરે ઠે. વૃદ્ધિ પામતો પવો ક્રોધ શું આકાર્ય કરી શકતો નથી? કેમ કે દેખાયના ક્રોધરૂપી અગ્નિમાં છાત્રિકા ન-ગરો પણ કાષ્ટ તર્કકે ઉપયોગમાં આવી. ક્રોધ કરવાર્યો પણ જે કાર્યની કિંમતિ થાય ઠે. તેમાં ક્રોધને કારણરૂપ માનવો નહીં, તે ફલ તો જન્માં જન્માં રહેલેલું ઉત્તમ કર્મનું જાણવું. વિદ્યાર ઠે, તે પ્રાણિર્જન, કે જેણે સેવના કરે રહ્યું હોય તેણે ન્યા પોતાના અને પગના નાશમાટે ક્રોધ કરે ઠે. જુદું કે. પછી પદ્મા ક્રોધાંધ માણસો, પિતાને, માતાને, મુખને, પિ-ત્રને, શત્રુને, મૃતને તથા આત્માને પણ (પોતાને પણ) મારી નાંખે ઠે.

હવે તે ક્રોધને ત્રિવર્ગનો ઉપાદ દેખાડે ઠે.

ક્રોધોદ્વેન્યતદ્વાય, શમનાય કૃત્વાર્મનિ ॥

અર્થઃ—ક્રોધને શમનાય મંચનાગમનાર્મનિ ॥ ૨૧ ॥

अर्थः— क्रोध रूपी अग्निने तुरत शमाववा माटे पुण्यात्माउये, संयम रूपी बगीचाने. पाणीनीनेहेर समान एवी एक क्षमानेज अंगीकार करवी. हवे माननामना कषायतुं स्वरूप कहे ठे.

विनयश्रुतशीलानां, त्रिवर्गस्य च घातकः ॥

विवेकलोचनं लुपन्, मानोऽधंकरणोत्तृणां ॥ १२ ॥

अर्थः— विनय, ज्ञान, अने शील, तथा धर्म, अर्थ अने काम, ए त्रणे वर्गने घात करनारो एवो जे मान नामनो कषाय, ते माणसोनां विवेकरूपी लोचनने फोडीने तेउने आंधला वनावे ठे.

जातिलाजकुलैश्वर्य, बलरूपतपःश्रुतैः ॥

कुर्वन्मदं पुनस्तानि, हीनानि लज्जते जनः ॥ १३ ॥

अर्थः— जाति, लाज, कुल, ऐश्वर्य, बल, रूप, तप अने ज्ञाननो मद करवाथी, माणसने ते ते वस्तुउं हीन मळे ठे. उत्तम, मध्यम, अने अधम एवा अनेक प्रकारना जातिजेदोने जोइने कयो बुद्धिमान् माणस जातिमद करे? उत्तम तथा हीन वन्ने जातिउं कर्मयकी मळे ठे, माटे एवी अशाश्र्वती जातिने पामीने शा माटे मद करवो जोइये? अंतरायना द्वायथीज लाज थाय ठे, माटे वस्तुनां तत्वने जाणनार माणस लाजनां मद करतो नथी. कोइ देव आदिकनां वरदानथी मोटो लाज थइ पडे ठे, पण तेथी महात्माउं विलकुल मद करता नथी. अकुलीनोने पण बुद्धिवान लक्ष्मीवान तथा शीलवान जाणीने मोटा कुलवालाउंये पण मद करवो नहीं. इंद्रतुं त्रण जुवनोतुं ऐश्वर्यपणुं सांजलीने. पोताना ऐश्वर्यनो कोण मद करे? महाबलवान माणसने पण रोग आदिकथी निर्वल जोइने वलनो मद पण कोण करे? सनत्कुमारना रूपना द्वायने जोइने कयो माणस रूपनो मद करे? श्री वीर प्रभुना तपनी निष्ठाने जोइने कयो माणस तपनो पण मद करे? वली श्रीगणधर महाराजोनी शास्त्ररचनाउं जोइने कयो माणस पोताना ज्ञाननो मद करे?

हवे ते मानने दूर करवानो उपाय जे माईव तेनो उपदेस करे ठे.

उत्सर्पयन् दोषशाखा. गुणमूलान्यधोनयन् ॥

उन्मूलनीयो मानसु. स्तन्मार्दवसरित्प्लवः ॥ १४ ॥

અર્થ:- દોષોરૂપી શાખાએને વિસ્તારતું, તથા ગુણોરૂપી મૂલોને નીચે લેઈ જતું, એવું માનરૂપી વૃક્ષ, તેને નમ્રતારૂપી નદીના પ્રસરોથી મૂલમાં-થી ઝખેડી નાખવું.

માનમાં રહેવાથી વાહુવલિ પણ પાપોમાં વિંટાયા હતા, અને માન મુકવાથી તત્કાલ કેવલી થયા. ચક્રવર્તી પણ દીક્ષા લેઈને તુરત એક રંક સાધુને પણ નમે છે.

હવે માયા નામના કપાયનું સ્વરૂપ કહે છે.

અસૂનૃતસ્ય જનની, પરશુઃ શીલશાશ્વિનઃ ॥

જન્મમૃતિરવિદ્યાનાં, માયા દુર્ગતિકારણં ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- માયા કહેતાં કપટ છે તે, અસત્યને ઉત્પન્ન કરનારું છે, તથા શીલરૂપી વૃક્ષને કાપી નાખવાને તે કુહાડાસમાન છે, તથા અજ્ઞાનનું તે જન્મસ્થાનક છે, તથા દુર્ગતિનું કારણ છે.

હવે પરને ઠગવામાટે કપટ કરવાથી, તેનું ફલ પોતાનેજ ઠગવાપણું મળે છે, તે કહે છે.

કૌટિલ્યપટવઃ પાપા, માયયા વકવૃત્તયઃ ॥

નુવનં વંચયમાના, વંચયંતે સ્વમેવહિ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- કૌટિલ્ય પટલે લુચ્છાઈમાં ચતુર, તથા વગલાજગતસરખા પણ છુટ માણસો, કપટથી નુવનને ઠગતા થકા, ઘરેઘર તેડ પોતાના આત્માનેજ ઠગે છે.

હવે તે માયાને જીતવામાટે આર્જવનો ઉપદેશ દીધે છે.

નદાર્જવમદ્વૈપથ્યા, જગદાનંદદેતુના ॥

જયેજ્જગદ્દોહકર્ગિ, માયાં વિપથરીમિવ ॥ ૧૭ ॥

:-તેથી કરીને, જગતને આનંદ કરવાના દેતુરૂપ પૃથ્વી મરુક્ષતારૂપી આયર્થીયે કરીને, જગતનો હોદ્દ કરનારી, નાગળી મરુક્ષી માયાને જીતવી

હવે લોકકપાયનું સ્વરૂપ કહે છે.

આકરઃ સર્વદોષાણાં, ગુણયમનગદ્ધમઃ ॥

કંદોઅમનવલ્લીનાં, લોજઃ સર્વાર્થવાથકઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:— સર્વદોષોની યાજ્ઞરૂપ, તથા ગુણોને ગ્રસન કરવામાં રાક્ષસ સરખો, તથા દુઃખરૂપી વેલડીડનાં મૂલ સરખો, એવો લોજ સર્વ પુરુષાર્થોને વાધા કરનારો છે.

હવે ત્રણ શ્લોકોયેં કરીને લોજનું ડુર્જયપણું કહે છે.

ધનહીનઃશતમેકં, સહસ્રં શતવાનપિ ॥

સહસ્રાધિપતિર્લક્ષં, કોટિં લક્ષેશ્વરોઽપિચ ॥ ૧૯ ॥

કોટીશ્વરો નરેંદ્રત્વં, નરેંદ્રશ્ચક્રવર્તિતાં ॥

ચક્રવર્તીં ચ દેવત્વં, દેવોઽર્પીંદ્રત્વમિઠ્ઠતિ ॥ ૨૦ ॥

દંદ્રત્વેઽપિ હિ સંપ્રાપ્તે, યદીઠા ન નિવર્ત્તતે ॥

મૂલે લઘીયાંસ્તદ્લોજઃ, શરાવદ્ધ વર્ધતે ॥ ૨૧ ॥

॥ ત્રિજિવિંશેષકં ॥

અર્થ:— ધનહીન માણસ એકસોની ઇઠા કરે છે. અને સો મલે ત્યારે હજારની ઇઠા કરે છે, તથા હજાર મલે ત્યારે લાખને ઇઠે છે, તથા લાખ મલે ત્યારે ક્રોડને ઇઠે છે, ક્રોડ મલે ત્યારે રાજાપણને ઇઠે છે. તથા રાજા થાય ત્યારે ચક્રવર્તિપણને ઇઠે છે, તથા ચક્રવર્તી દેવપણને ઇઠે છે, તથા દેવપણું મલે ત્યારે દંદ્રપણને ઇઠે છે; વલી તે મલવાથી પણ ઇઠા જ્યારે નિવૃત્ત થતી નથી, ત્યારે. તે લોજ શરાવલાં (શકોરું વા રામપાત્ર) ની પેઠે મૂલમાં નાનો, તથા પઠી વૃદ્ધિ પામતો જાય છે.

માટે સઘલાં પાપોમાં જેમ હિંસા શિરોમણિ છે. તથા સઘલા રોગોમાં જેમ રાજયદ્ધરોગ શિરોમણિ છે, તેમ લોજ સર્વ અપરાધોનાં શિરોમણિ છે. અહો આ પૃથ્વીમાં લોજનું કેટલું માહાત્મ્ય છે? કેન કે, જંડાર મલવાથી વૃદ્ધો પણ તેને પોતાનાં મૂલીઆંડથી ઢાંકી મેલે છે. તન્મ. ડંદર વિગેરે પ્રાણીંડ પણ ધનના લોજથી નિધાનવાલી જગોનાં જગદ રહે છે. મોટા મોટા મુનિયો પણ. ડપશાંતમોદ્ધપણને પામીને. તથા ક્રોધ આદિ-કને જીતીને પણ. ફક્ત લોજના અંશમાત્રથી પાઠા પડે છે. એક નાનકડા ટુકડામાટે જેમ કુતરાંડ. તેમ સગા જાણ્યો પણ ધનના લોજથી ડંદે છે.

હવે તે લોઝને જીતવાનો ઉપાય દેખાડે છે.

લોઝસાગરમુદ્દેલ, મતિવેલં મહામતિઃ ॥

સંતોષસેતુવંધેન, પ્રસરંતં નિવારયેત્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- ક્રમે ક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તથા ફેલાતા એવા લોઝરૂપી સમુદ્રને વૃદ્ધિમાન્ માણસે અતિશયે કરીને, સંતોષરૂપી સેતુવંધથી એટલે પાલથી અટકાવી રાખવો.

જેમ રાજાઈમાં ચક્રવર્તી, તથા દેવોમાં ઇંદ્ર, તેમ સઘલા ગુણોમાં સંતોષ મોટો ગુણ છે. ચક્રવર્તિ જેવાઈ પણ સ્વાધીન રાજ્યને ઠોડીને, સંતોષપણાથી મુનિપણું અંગીકાર કરે છે. ઇંદ્રિયોનાં દમવાથી, તથા કાયાને પીડા આપવાથી પણ શું છે? કેવલસંતોષથીજ મુક્તિરૂપી સ્ત્રી આપણા મુખસામું જુવે છે. સંતોષી એવા ઘાસપર સુનારાઈને પણ જે સુખ મલે છે, તે સુખ, સંતોષ વિનાના એવા મલમલની પથારીપર સુનારને પણ મલતું નથી.

ક્ષાંત્યા ક્રોધો મૃદુત્વેન, માનોમાયાઽર્જવેન ચ ॥

લોઝશ્ચાનીહ્યા જૈયાઃ, કપાયા ઇતિસંગ્રહઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:- માટે એવી રીતે ક્રમાથી ક્રોધને, તથા કોમલતાથી માનને, તથા સરસપણાથી માયાને, તથા અનિઘ્ઠાથી લોઝને, એમ સર્વ કપાયોને તજવા.

હવે ઇંદ્રિયોના જયનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિનંજિયજયં નૈવ, કપાયાન્ જેતુમીશ્વરઃ ॥

દન્યતે દૈમનં જાઢ્યં, ન વિના જ્વલિતાનલં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:- ઇંદ્રિયોને જીત્યાવિના કપાયોને જીતી શકાતા નથી, કેમ કે જાન્વલ્યમાન અગ્નિ એવા અગ્નિવિના સોનાનો મેલ દૂર થઈ શકતો નથી.

અદ્ભુતૈર્ગિજિવદયૈ, શ્લેષપયગામિજિઃ ॥

આકૃષ્ય નગકાશ્મ્યે, જંતુઃ સપદિ નીયતે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ:- નહીં રમેલા, તથા ચપલ અર્થે છોટાં માંમેં જનારા એવા ઇંદ્રિયોનાં ઘોરાઈએ કરીને મેંવાડેને. પ્રાણ નુગ્ન નગકાશ્મી આશ્મમાં સડે તપાયે. નહીં જીતેલી પર્વ ઇંદ્રિયો કેવી રીતે નગકાશ્મ્યે સડે જાય છે? તે કહે છે.

इंद्रियैर्विजितोजंतुः, कषायैरन्निनूयते ॥

वीरैः कृष्टेष्टकः पूर्वं वप्रः कैः कैर्न खंड्यते ॥ २६ ॥

अर्थः— इंद्रियोयें करीने जीतायेलो प्राणी कषायोथी पण पराज्वने पामे ठे; केम के, पेहेलां वीर पुरुषोचे खेंची लीधेली ठे इंटो जेमांथी, एवो कील्लो पाठलथी कया कया निर्वल पुरुषोथी पण नथी खंडित करा-तो ? अर्थात् सर्वथी खंडित कराय ठे.

हवे ते नहीं जीतेली एवी इंद्रियो आलोकमां पण दुःखरूप ठे ते कहे ठे.

कुलघाताय पाताय, बंधाय च वधाय च ॥

अनिर्जितानि जायंते, करणानि शरीरिणां ॥ २७ ॥

अर्थः— नहीं जीतेली एवी इंद्रियो प्राणीयोना रावण आदिकनी पेठे कुलना घात माटे थाय ठे. तथा सौदासनी पेठे राज्य आदिकथी पाड-नारी थाय ठे, तथा चंडप्रद्योतनी पेठे बंधनमाटे थाय ठे, तथा रावण आदिकनी पेठे वधमाटे पण थाय ठे.

सौदासनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी. ते राज्य पालतो हतो, पण तेने नाना प्रकारनां मांस खावानी लोलता हत्ती, तेथी ते मांस खाश्ने पोताना आत्माने खुशी करतो. एक दहाडो धार्मिक एवा श्रावकोए राजाने खुशी करीने अमारी पडो वज्रडाव्यो; तेथी ते दिवसें कोइ पण जीवनो वध थइ शक्यो नहीं; अने राजाए रखावेळुं मांस पण ते दिवसें विलाडीयो खाइ गइ. तेथी रसोइआर्जए कोइना बालकने लावी, तेने मारी नाखी राजाने तेनुं मांस पीरखुं. पठी राजाए रसोइआर्जने एकांत बोलावी सोगन देइने पुळुं; तयारे रसोइआर्जए पण जेवी वनी ह-ती, तेवी वात राजाने कही; तेथी राजा मनुष्यमांसनो लोळुपी थयो; अने तेटलामाटे बालकोने शोधी लाववा माटे तेणें पोतानां माणसो राख्यां. पठी ते वातनी लोकोने खबर पडवाथी, सघला मंत्रि विगेरेए एकठा थइने, राजाने मद्यपानमां आसक्त करी, बांधीने वनमां ठोडी दीधो. एवी रीतें राज्यथी, कुलथी तथा परिवारथी पतित थइने, पशुनी पेठे अरण्यमां रखडीने दुःख पामवा लाग्यो.

स्वार्थमांज वश थएली एवी इंद्रियोथी कोण माणस विडंबना पाम-

મતો નથી ? કેમ કે શાસ્ત્રાર્થોને જાણનારાં પણ ઇંદ્રિયોની વિડંબનાથી મૂર્ખની પેઠે આચરણો કરે છે. ઇંદ્રિયોની વિડંબનાની વધારે વાતો શું કરીયે ? કેમ કે તે ઇંદ્રિયની વિડંબનાથી ઞરતેં પણ પોતાના જાણ વાદુ-વલિપર શસ્ત્રઘાત કર્યો છે. જે ઠેલ્લા જવમાં પણ શસ્ત્રોથી પ્રાણીં લહે છે. તે સઘલું ઇંદ્રિયોનું વિડંબન જાણવું. ઇંદ્રિયોથી જિતાણલા એવા વિચારા દેવ, દાનવ, અને મનુષ્યો પણ હલકાં કાર્યો કરે છે. ઇંદ્રિયોને વશ થયેલા માણસો નહીં ખાવાલાયક વસ્તું ખાય છે. નહીં પીવાલાયક વસ્તું પીએ છે, તથા નહીં ગમન કરવા યોગ્ય સ્થાનકેં ગમન કરે છે. ઇંદ્રિયોથી હણાયેલા માણસો વેશ્યાનાં દાસપણા આદિક નીચ કાર્યો પણ કુલમર્યાદા તજીને કરે છે. મોહાંધ માણસોને પરસ્ત્રી તથા પરધનની પ-ણ જે ઇલા થાય છે, તે સઘલું ઇંદ્રિયોનું માહાત્મ્ય છે. વલી જે ઇંદ્રિયોને વશ થયાથી પ્રાણીંને વધ વંધનાદિક કષ્ટો વેઠવાં પડે છે. એવી ઇંદ્રિ-યોપ્રત્યે તો નમસ્કારજ થાં. પોતે ઇંદ્રિયોથી જીતાયા થકા વીજાં-ને જે ઉપદેશ આપે છે, તેંની વિવેકી માણસો મુલ આડા હાથ દશ-ને હાંસી કરે છે,

એવી રીતેં સામાન્યપણાથી ઇંદ્રિયોના દોષોને કહીને, હવે સ્પર્શન આદિક ઇંદ્રિયોના દોષોને પાંચ શ્લોકોયેં કરીને કહે છે.

વશાસ્પર્શસુખાસ્વાદ, પ્રસારિતકરઃ કરી ॥

આલાનવંધનક્રેશ, માસાદયતિ તત્ક્રણાત્ ॥ ૩૬ ॥

પયસ્યગાધે વિચરન્, ગિલન્ ગલગતામિષં ॥

મૈનિકસ્ય કરે દીનો, મીનઃ પતતિ નિશ્ચિતં ॥ ૩૭ ॥

નિપતન્મત્તમાતંગ, કપોલે ગંધલોલુપઃ ॥

કર્ણતાલતલાઘાતા, ન્મૃત્યુમાપ્નોતિ ષટ્પદઃ ॥ ૩૮ ॥

કનકહેદસંકાશ, શિશ્વાલોકવિમોહિતઃ ॥

રત્નસેન પતન્ દીપે, શલજ્જોલજ્જતે મૃતિ ॥ ૩૯ ॥

હરિણો હારિણીં ગીતિ, માકર્ણયિતુમુદુરઃ ॥

આકર્ણાકૃષ્ટચાપસ્ય, યાતિ વ્યાધસ્ય વેધ્યતાં ॥ ૪૦ ॥

अर्थः— हाथणीना स्पर्शशी मलता सुखना स्वादशी विस्तारेखी ठे सुं-
ढ जेणे, एवो हाथी, तुरतज पोताने थंजा साथे वंधावाना क्लेशने पामे
ठे. तेम अगाध पाणीमां विचरतो एवो सत्स्य, दोरीमां बांधेला लोढा-
ना कांटापर रहेला मांसने चाखतो थको, विचारो खरेखर मठिमारना
हाथमां जइ पडे ठे. तेम मदोन्मत्त हाथीना गंडस्थलपर रहेला मदमां
गंधनो लोलुपी थइने पडतो एवो त्रमर, हाथीना कानना ऊपाटाची मृ-
त्यु पामे ठे; तथा सोनाना टुकडा सरखी दीवानी शिखा जोइने वि-
मोहित थएलो पतंगियो तेमां एकदम पडतो थको मृत्यु पामे ठे; तेम
मनोहर गीत सांजलवाने उत्सुक थएलो हरिण पण. ठेक कानतुधि च-
डावेल ठे, धनुष् जेणें एवा पारधिशी मृत्यु (वेध्यपणा) ने पामे ठे.

एवं विषयएकैकः पंचत्वाय निषेवितः ॥

कथं हि युगपत्पंच, पंचत्वाय भवन्ति न ॥ ३३ ॥

अर्थः— एवी रीतें सेवेलो एवो एकेक विषय पण ज्यां मृत्युमाटे
थाय ठे. त्यां पांचे इंद्रियोना विषयांने साथे सेवयाशी. तें मृत्युमाटे
केम न थाय ? अर्थात् थायज.

हवे तेजने जीतयामाटे उपदेस दे ठे.

तदिंद्रियजयं कुर्या. न्मनःशुद्ध्या मतमनिः ॥

यां विना यमनियमैः, कायकर्मोपशान्तिना ॥ ३४ ॥

अर्थः— माटे महाबुद्धिमान् माणसं मनःशुद्धिशी इंद्रियांतो जय करवो;
केम के ते मनःशुद्धि विना. यम नियमोपी माणसने पोकटनो कायरजंग ठे.

जे माणसं इंद्रियोने जीती नपी. तेजने पंध दुर्जन घाय ठे. माटे
सर्वदुःखोशी लुटवा माटे इंद्रियोने जीतपी. इंद्रियोने जीतवाशी म-
दामले ठे. तथा इंद्रियोने नली जीतवापी संसारनी हडि घाय ठे. मने
ते घनेनो अंतर जाणीने जे योग्य लागे ते करव. मन्मथनी गादी य-
या कांकाराना स्पर्शमां रति धरति तजीने मने इंद्रियने जीतवी. मने
अने प्रत्यादिष्ट एगं जोजलमां प्रीति धरपीने तजीने मने इंद्रियने जी-
तवी. लुगंधि अने दुर्गंधि पराईमां लागव (मन्मथेवरा) मने ते प-
णेंद्रियने जीतवी. मनोरथ, मने मने न मने दुर्गंधि मने मने

હર્ષ તથા જુગુપ્સાને તજીને ચક્ષુ ઇન્દ્રિયને જીતવી; તથા વીણા આદિકના મનોહર સ્વરને તથા ગધેડા આદિકના કઠોર સ્વરને સાંજલીને પ-
ણ, તેમાં પ્રીતિ અપ્રીતિ તજીને શ્રોત્રેન્દ્રિયને જીતવી.

હવે વશમાં નહીં રાખેલું મન જે કાર્ય કરે છે, તે કહે છે.

મનઃ ક્ષપાચરો ભ્રામ્ય, નપશંકં નિરંકુશઃ ॥

પ્રપાતયતિ સંસારા, વર્ત્તગર્તે જગત્રચીં ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- મનરૂપી રાક્ષસ શંકા અને અંકુશરહિત ઝમતો થકો, સં-
સારરૂપી खाडामાં ત્રણે જગતને પાડે છે.

વલી પણ મનને વશ નહીં કરવાથી થતા દોષો કહે છે.

તપ્યમાનાંસ્તપોમુક્તૌ, ગંતુકામાન્શરીરિણઃ ॥

વાત્યેવ તરલં ચેતઃ, ક્ષિપત્યન્યત્ર કુત્રચિત્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- તપ તપતા, મોક્ષ પ્રત્યે જવાની ઇચ્છાવાલા એવા પ્રાણિર્જને, ચ-
પલ એવું મન, પવનની પેઠે નરકા(દિકમાં ફેંકી દે છે. એટલેધારેલા સ્થ-
લથી બીજે ક્યાંઈ ફેંકે છે.

વલી પણ વશ નહીં રહેલા એવા મનનો દોષ કહે છે.

અનિરુદ્ધમનસ્કઃ સન્, યોગશ્રદ્ધાં દધાતિ યઃ ॥

પદ્મયાં જિગમિષુર્ગ્રામં, સપંગુરિવ હસ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:- જે માણસ મનને વશ રાખ્યા વિના, યોગીપણાના અજિધાનને
ધારણ કરે છે, તે માણસ ગામપ્રત્યે પગે ચાલી જવાને ઇચ્છનાર એવા પાંગ-
લા માણસની પેઠે હાંસીને પાત્ર થાય છે.

મનોરોધે નિરુદ્ધ્યન્તે, કર્માણ્યપિ સમંતતઃ ॥

અનિરુદ્ધમનસ્કસ્ય, પ્રસરન્તિ હિ તાન્યપિ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:- મનને વશ કરવાથી, ચારે વાજુથી કર્મો પણ રોકાય છે, અને
મનને વશ નહીં કરનારાનાં તે જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મો વિસ્તાર પામે છે.

હવે તે મનને વશ કરવામાટે ઉપદેશ કરે છે.

મનઃકપિરયંવિશ્વ, પરિભ્રમણલંપટઃ ॥

નિયંત્રણીયો યત્નેન, મુક્તિમિત્તુજિરાત્મનઃ ॥ ૩૯ ॥

अर्थः— जगतमां परित्रमण करवामां लोलुप एवा आ मनरूपी वांद-
राने, पोतानी मुक्तिने इष्टता एवा माणसोयें यत्पूर्वक वशमां राखवो;
हवे इन्द्रियोने जीतवाना हेतुरूप एवी मनशुद्धिनी स्तुति करे ठे.

दीपिका खट्वनिर्वाणा, निर्वाणपथदायिनी ॥

एकैव मनसः शुद्धिः, समाम्नाता मनीषिभिः ॥ ४० ॥

पूर्वाचार्योयें एक मनःशुद्धिनेज, मोक्षमार्ग देखाडनारी, तथा नहीं
बुजाइ जाय एवी, खरेखर दीपिका सरखी पारंपर्यपणाथी कहेली ठे.

हवे ते मनशुद्धिना अन्वय अने व्यतिरेकें करीने गुणांतरना देखा-
डवावडे उपदेश कहे ठे.

सत्यां हि मनसः शुद्धौ, संत्यसंतोपि यजुणाः ॥

संतोष्यसत्यां नो संति, सैव कार्या बुधैस्ततः ॥ ४१ ॥

अर्थः— मनशुद्धि होते ठते नहीं ठता एवा पण क्षांति आदिक गु-
णो थाय ठे, अने मनशुद्धि न होते ठते, ते गुणोहोय, तो पण नथी ले-
खाता, माटे पंडित लोकोयें ते मनशुद्धिज श्रंगीकार करवी. हवे जे लोको
एम माने ठे के, मनशुद्धिनी कंइ जरूर नथी, अमो तो तपवलयीज मु-
क्ति मेलवीशुं, तेउने माटे कहे ठे.

मनःशुद्धिमविभ्राणा, ये तपस्यंति मुक्तये ॥

त्यक्त्वा नावं भुजान्यां ते, तित्तीर्षति महार्णवं ॥ ४२ ॥

अर्थः— मनशुद्धिने नहीं धारण करनारा एवा जे कदाग्रही माणसो
मुक्तिमाटे तपज कर्मा करे ठे, तेउ पासे रहेला नावने ओडीने. पोताना हा-
थथीज महासागर तरवाने इष्टे ठे.

हवे मनशुद्धिने तजीने जेउ केवल ध्याननेज कर्मक्षयनुं कारण माने
ठे, तेउ प्रत्ये कहे ठे.

तपस्विनोमनःशुद्धि, विनाभूतस्य सर्वथा ॥

ध्यानं खलु मुधा चक्षु, विंकलस्येव दर्पणः ॥ ४३ ॥

अर्थः— एक देशमात्र पण मनशुद्धि विनाना एवा तपस्वीनुं ध्यान.
खरेखर चक्षुविनाना माणसप्रत्ये जेम दर्पण तेम बूधा ठेः (जो के मनशु-

હિંચિના ધ્યાન ધરનારને તેનાં તપ અને ધ્યાનના બંલથી ઠેક નવમા ગ્રેવે-
યકસુધિ ગતિ થાય છે, તો પણ તે પ્રાયિક છે, પણ કંઈ ફલરૂપેં નથી;
કેમકે ઉત્તમ ફલ તો મોક્ષજ છે.

તદવશ્યં મનઃશુદ્ધિઃ, કર્તવ્યા સિદ્ધિમિત્થતા ॥

તપઃશ્રુતયમપ્રાયૈઃ, કિમન્યૈઃ કાયદંડનૈઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થઃ— માટે મોક્ષને હૃત્તા એવા પ્રાણિયે, અવશ્ય મનશુદ્ધિ કરવી;
બીજાં કાયાને દંડરૂપેવાં, તપ, આગમજ્ઞાન, નિયમ વિગેરેથી શું બલવાનું છે.

ટીકાઃ— મનશુદ્ધિ એટલે લેશ્યાની વિશુદ્ધિથી મનનું નિર્મલપણું. લે-
શ્યા એટલે જેમ સ્ફટિકના વાસણમાં જુદા જુદા રંગ નાખ્યાથી તે તેવા-
જ રંગનું દેખાય છે, તેમ આત્મા પણ કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજઃ પદ્મ, અને
શુક્લવર્ણના મેલાપથી તન્મય થાય છે, અર્થાત્ આત્માના અશુદ્ધતમ,
અશુદ્ધતર, અશુદ્ધ, શુદ્ધ, શુદ્ધતર અને શુદ્ધતમ એવા પરિણામો જાણવા.
અને તે જંબુફલ ખાવાના દૃષ્ટાંતથી જાણી લેવા. તેડમાંથી પેહેલી ત્રણ લે-
શ્યાઈ અપ્રશસ્ત છે, અને પઢીની ત્રણ લેશ્યાઈ ઉત્તરોત્તર પ્રશસ્ત છે. અને
તેથી મૃત્યુકાલે જેવી તે લેશ્યા પ્રવર્તતી હોય, તેવી ગતિ થાય છે; કેમકે
પ્રશુર્યેં કહેલું છે કે, “જલ્દેસે મરશ્, તલ્દેસેસુ ઉવવજ્ઞશ્” અન્યદર્શનિયો
પણ કહે છે કે, “અંતે ચ જરતશ્રેષ્ઠ, યા મતિઃ સા ગતિર્નૃણાં” એવી રીતે
અશુદ્ધલેશ્યાના ત્યાગથી, તથા શુદ્ધ લેશ્યાના અંગીકારથી મનની શુદ્ધિ
થાય છે. હવે મનની શુદ્ધિ માટે સહેલો ઉપાયાંતર દેખાડે છે.

મનઃશુદ્ધયૈ ચ કર્તવ્યો, રાગદ્વેષવિનિર્જયઃ ॥

કાલુષ્યં યેન હિત્વાત્મા, સ્વસ્વરૂપેઽવતિષ્ઠતે ॥ ૪૫ ॥

અર્થઃ— મનની શુદ્ધિમાટે રાગદ્વેષને જીતવા; અર્થાત્ ઉદયમાં આવે-
લા રાગદ્વેષને પ્રાયશ્ચિત્તથી નિષ્ફલ કરવા, અને નવા ઉપજાવવા નહીં;
જેથી કરીને આ મનરૂપ આત્મા અશુદ્ધપણને ઢોડીને પોતાના સ્વ-
એટલે પરમ શુદ્ધિમાં રહે છે.

હવે ત્રણ શ્લોકોયેં કરીને રાગદ્વેષનું ધુર્જયપણું કહે છે.

આત્માયત્તમપિ સ્વાંતં, કુર્વતામત્ર યોગિનાં ॥

રાગાદિન્નિઃ સમાક્રમ્ય, પરાયતં વિધીયતે ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:—આ જગત્માં મનને પોતાને સ્વાધીન કરતા એવા યોગીર્જના મનને પણ રાગ આદિક કપાયો સ્વેંચી જઈને પરને સ્વાધીન કરી મુકે છે. તથા-
રક્ત્યમાણમપિ સ્વાંતં, સમાદાય મનાગ્મિષં ॥

પિશાચાશ્વ રાગાદ્યા, શ્બલયંતિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:—યમ, નિયમાદિકોથી રક્ષણ કરાતા એવા પણ યોગીર્જના મનને, જરા પ્રમાદરૂપી મિશને પામીને, રાગ આદિક કપાયો પિશાચોની પેઠે વારંવાર પોતાના સ્વાધીનપણામાં લેઈ લે છે. તથા-

રાગાદિતિમિરધ્વસ્ત, જ્ઞાનેન મનસા જનઃ ॥

અંધેનાંધશ્વાકૃષ્ટઃ, પાત્યતે નરકાવટે ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:—રાગ આદિક અંધકારથી નાશ થયેલ છે, તત્વાલોક જેમાંથી એવા મનથી આકૃષ્ટ થયેલો માણસ, આંધલાથી સ્વેંચાયેલો જેમ આંધલો, તેમ નરકરૂપી શાહામાં જઈને પડે છે.

દ્રવ્ય આદિકમાં જે રતિ અને પ્રીતિ તે રાગ, તથા તેડમાંજ જે અપ્રીતિ અને અપ્રીતિ તે દ્વેષ જાણવો. માટે તે રાગ અને દ્વેષ પદ્મે પ્રાગિર્જને દૃઢ વંધનરૂપ છે, તથા સર્વ પ્રકારનાં દુઃખોરૂપી વૃદ્ધનાં મૂર્છાશ્રા સમાન છે. જો આ દુનીયામાં રાગ દ્વેષ ન હોત, તો સુખમાં કોણ મગ્ન થઈને રહેત, તથા દુઃખમાં કોણ દુઃખી થાત, તથા મોદ્દા પણ કોને થાત? રાગ વિના દ્વેષ નથી, અને દ્વેષ વિના રાગ નથી, માટે તે પદ્મેમાંથી જો એક ને પણ તજી દેવાય, તો તે પદ્મે તજ્યા એમ સમજવું. આ જીવ સ્વભાવે તો સ્ફટિક સરસો નિર્મલ છે. પણ ઉપાધિચૂત એવા જે રાગ આદિક, તેડમાંથી તેરૂપ થઈ જાય છે. સરેસર આ જગત્ નાશક દિનાવું છે. કેમકે મર્વની દૃષ્ટિયે રાગ આદિક હુંટારાડ પ્રાણીર્જના જ્ઞાનરૂપી ધનવાલા એવા આત્મસ્વચ્છાવને હુંટી જાય છે. માટે બન્ને લોકમાં અદિત વરનાગ એવા રાગદ્વેષથી જેવો મુનિર્જ જય રાખે છે, તેવો જય વ્યાપ્ત. જહ, અગ્નિ આદિકથી પણ રાખતા નથી.

દુઃખે તે રાગ દ્વેષને જીતવાનો ઉપાય દેવાટે છે.

અસ્તતંધૈરતઃ પુંજિ, નિર્વાણપદ્ધાંદિજિઃ ॥

વિધાતવ્યઃ સમત્વેન. રાગદ્વેષદિપક્વઃ ૬૯ ॥

અર્થ:- આશ્રી કરીને મોક્ષપદની ઇચ્છા રાખનારા એવા પુરુષોયે પ્રમાદરહિત થઈને, રાગ દ્વેષમાં ઉદાસીનપણું રાખીને, તે શત્રુઝંનો જય કરવો. હવે રાગદ્વેષને જીતવાનો ઉપાય જે તેઝમાં સામ્યપણું તે કહે છે.

અમંદાનંદજનને, સામ્યવારિણિ મજ્જતાં ॥

જાયતે સહસા પુંસાં, રાગદ્વેષમલક્ષયઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:- અત્યંત આનંદને ઉત્પન્ન કરનારા એવા ઉદાસીનતારૂપી પાણીમાં સ્નાન કરનારા પુરુષોને તુરતજ રાગદ્વેષરૂપી મેલનો નાશ થાય છે. તે ઉદાસીનપણાથી સર્વ કર્મોનો પણ નાશ થાય છે તે હવે કહે છે.

પ્રણિદંતિ ક્ષણાર્ધેન, સામ્યમાલંબ્ય કર્મ તત્ ॥

યન્ન હન્યાન્નરસ્તીવ્ર, તપસા જન્મકોટિજિઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:- પ્રાણી, ક્રોડો જન્મોના તીવ્ર તપથી પણ જે કર્મને હણી શકતો નથી, તે કર્મનો, ઉદાસીનપણાથી તે એક અરધા ક્ષણમાં પણ નાશ કરે છે. હવે તે ઉદાસીનપણું શી રીતે ક્ષણવારમાં કર્મોનો નાશ કરનારું છે. તે કહે છે.

કર્મ જીવં ચ સંશ્લિષ્ટં, પરિજ્ઞાતાત્મનિશ્ચયઃ ॥

વિન્નિત્રીકુરુતે સાધુઃ, સામાયિકશલાકયા ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:- જાણેલ છે આત્માનો નિશ્ચય જેણે, એવો સાધુ, સામાયિકરૂપી સદ્વિધે કરીને, એકવીજાને વલગી રહેલા એવા કર્મ અને જીવને જુદા કરે છે. હવે એવી રીતનાં ઉદાસીનપણાથી પરમાત્માનું પણ દર્શન થાય છે, તે કહે છે.

રાગાદિધ્વાંતવિધ્વંસે, કૃતે સામાયિકાંશુના ॥

સ્વસ્મિન્ સ્વરૂપં પश्यંતિ, યોગિનઃ પરમાત્મનઃ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:- સામાયિકરૂપી સૂર્યથી, રાગ આદિક અંધકારનો નાશ કરતે ઠતે, યોગિયો પોતાના આત્મામાંજ પરમાત્માનું સ્વરૂપ જોઈ શકે છે.

હવે તે ઉદાસીનપણાનો પ્રજાવ દેખાડે છે.

સ્નિહ્યંતિ જંતવોનિત્યં, વૈરિણોઽપિ પરસ્પરં ॥

અપિ સ્વાર્થકૃતે સામ્ય, નાજઃ સાધોઃ પ્રજાવતઃ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:- સ્વાર્થમાટે પણ સમતા ધારણકરનારા સાધુના પ્રજાવથી હમેશાં વૈર રાખનારા એવા નકુલ સર્પ આદિક વૈરી જંતુઝં પણ પરસ્પર સ્નેહ

राखे ठे. (जिनसमवसरणनेविपे जेम) चैतन्यवाला तथा चैतन्यवि-
नाना एवा. इष्ट अने अनिष्ट पदार्थोथी पण जे रागद्वेष यता नथी, तेनुं
नाम उदासीनपणुं जाणवुं. गोशीर्ष चंदनना लेपथी, तथा शरीरने ठो-
लावाथी पण जेने समतापणुं रहे ठे, तेने उदासीनपणुं जाणवुं. योगियो
खावापीवा आदिकना रसने तजीने पण समतारूपी रसने पीए ठे. स-
मतानो एवो प्रजाव ठे के. महापापिष्ठ पण तेथी क्षण वारमां मोक्ष-
पद मेलवी शके ठे. माटे सर्वशास्त्रोनुं मथन कर्याथी एवुंज जणाय ठे
के, समता सरखुं आ लोक अने परलोकमां पण वीजुं उत्कृष्टं सुख नथी-
माटे एवा समतारूपी सुखने मेलववामां विलकुल प्रमाद करवो नहीं.

हवे समता शाथी थाय ठे ? ते कहे ठे.

साम्यं स्यान्निर्ममत्वेन, तत्कृते जावनाः श्रयेत् ॥

अनित्यतामशरणं, नवमेकत्वमन्यतां ॥ ५५ ॥

अशौचमाश्रवविधिं, संवरं कर्मनिर्जरां ॥

धर्मस्वाख्याततां लोकं, दादशीं बोधिजावनां ॥ ५६ ॥

अर्थः— निर्ममपणाथी समता थाय ठे, अने तेने माटे नीचे जणावे-
ली वार जावनाउं अंगीकार करवी. ते वार जावनाउंनां नामो नीचे प्र-
माणे जाणवां. पेहेली अनित्य जावना, वीजी अशरणजावना, त्रीजी न-
वजावना, चौथी एकत्वजावना, पांचमी अन्यत्वजावना, ठठ्ठी अशौच
जावना. सातमी आश्रवजावना, आठमी संवरजावना, नवमी कर्मनि-
र्जराजावना, दशमी धर्मजावना, अग्यारमी लोकस्वरूपजावना, तथा
बारमी बोधिवीजजावना.

हवे अनित्यतानामनी पेहेली जावना देखाडे ठे.

यत्प्रातस्तन्न मध्याह्ने, यन्मध्याह्ने न तन्निशि ॥

निरीक्ष्यते नवेऽस्मिन् हा, पदार्थानामनित्यता ॥ ५७ ॥

शरीरं देहिनां सर्व, पुरुषार्थनिबन्धनं ॥

प्रचंडपवनोद्भूत, घनाघनविनश्वरं ॥ ५८ ॥

કલ્હોલચપલા લક્ષ્મીઃ, સંગમાઃ સ્વપ્નસંનિષ્ઠાઃ ॥

વાત્યાવ્યતિકરોત્ક્રિષ્ણ, તૂલતુલ્યં ચ યૌવનં ॥ ૫૯ ॥

અર્થઃ— જે પ્રજાતમાં છે, તે મધ્યાહે નથી, અને જે મધ્યાહે છે, તે રાત્રિએ નથી, માટે આ સંસારમાં એવી રીતે પદાર્થોની અનિત્યતા છે; તથા સર્વપુરુષાર્થોનાં કારણરૂપ એવું પ્રાણીજનું આ શરીર, પ્રચંડપવનોથી હાણાણા એવાં વાદલાં સરખું નાશવંત છે; તેમ આ લક્ષ્મી પાણીના કલ્હોલ સરખી ચપલ છે, તથા સઘલા પદાર્થોના સંગમો સ્વપ્નસરખા છે, તથા યૌવન, પવનથી ઝડતા એવા પુંવડાં સરખું ચપલ છે.

इत्यनित्यं जगद्भूतं, स्थिरचित्तः प्रतिक्षणं ॥

तृष्णाकृष्णाहिमंत्राय, निर्ममत्वाय चिंतयेत् ॥ ૬૦ ॥

અર્થઃ— એવી રીતે ચિત્તને સ્થિર કરીને, ક્ષણક્ષણ પ્રત્યે, વિચારવું કે. જગત્તું સ્વરૂપ અનિત્ય છે, માટે તૃષ્ણારૂપી કૃષ્ણસર્પને મંત્ર સમાન, એવા નિર્મમપણાને ચિંતવવું.

हृवे अशरणजावनानुं स्वरूप कहे ठे.

इंडोपेंडादयोप्येते, यन्मृत्योर्याति गोचरं ॥

अहो तदंतकातंके, कः शरण्यः शरीरिणां ॥ ૬૧ ॥

અર્થઃ— જ્યારે આ ઇંદ્ર તથા ઊપેંદ્ર આદિકો પણ મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે એવી રીતે મૃત્યુનો જય આવતે ઠતે પ્રાણીને કોણે શરણું છે ?

पितृमातुः न्वमृध्नातु, स्तनयानां च पश्यतां ॥

अत्राणो नीयते जंतुः, कर्मनिर्यममघ्ननि ॥ ૬૨ ॥

અર્થઃ— પિતા. માતા. વેદેન. તાડ, તથા દીકરાના પણ દેગતાં થકાં શરણું વિનાનો એવો આ જંતુ. કર્મોયેં યમને જવને લેડ જવાય છે.

शौचं नैव्यजनानंतं. नीयमानान् स्वकर्मनिः ॥

नेष्यमाणं तु शौचं नि. नात्मानं मृद्वुदयः ॥ ૬૩ ॥

અર્થઃ— યજ્ઞનાં કર્મોથી મૃત્યુ થામવા એવા પોતાના કુદૃષ્ટિયો માટે કો મૃદ્ધુદિ માથમાં ઝોકે હોય તે પણ નેવું કર્મોયેંદરીને અડ જવાનાં નેષ્યમાણા આસ્વામાટે નો ઝોક કરવાનું નથી. માટે,

संसारे दुःखदावाग्नि, ज्वलज्वालाकरालिते ॥

वने मृगार्जकस्येव, शरणं नास्ति देहिनः ॥ ६४ ॥

अर्थः— दुःखरूपी दावानलनी बलती ज्वालाज्वाली जयंकर थएला एवा आ संसारमां, वनमां रहेला मृगना बालकने जेम, तेम प्राणीने कोइ पण शरण नथी.

हवे त्रण श्लोकोयें करीने संसार जावनानुं स्वरूप कहे ठे.

श्रोत्रियः श्वपचः स्वामी, पतिर्व्रह्माकृमिश्र सः ॥

संसारनाट्ये नटवत्, संसारी हंत चेष्टते ॥ ६५ ॥

अर्थः— अरे !! आ संसाररूपी नाटकमां संसारी जीव नटनी पेठे चेष्टा करी रह्यो ठे, केम के जे वेदांतनो पार पामनार होय ठे, ते कसाइ थाय ठे, शोठ होय ते चाकर थाय ठे, तथा जे ब्राह्मण होय, ते पण एक कीडो थाय ठे. तथा,

न यांति कतमां योनिं, कतमां वा न मुंचति ॥

संसारी कर्मसंबंधा, दवक्रयकुटीमिव ॥ ६६ ॥

अर्थः— संसारी जीव कर्मोना संबंधथी जाडानी कोटडीनी पेठे, कइ कइ योनिमां दाखल थतो नथी ? तथा कइ कइ योनिने ठोडतो तथी ? अर्थात् सर्व योनियोमां दाखल थाय ठे, अने तेउने ते ठोडे पण ठे.

समस्तलोकाकाशेऽपि, नानारूपैः स्वकर्मजिः ॥

वालाग्रमपि तत्रास्ति, यत्र स्पृष्टं शरीरिजिः ॥ ६७ ॥

अर्थः— आ समस्त लोकाकाशमां एक बालनो अग्रजाग पण एवो नथी के जेने प्राणियोयें पोतानां विविध कर्मोयें करीने स्पर्श करेलो न होय, अर्थात् सर्व जगोए जीवें स्पर्श करेलो ठे.

संसारी जीवोना चार जेदो ठे, नारकि, तिर्यचो, मनुष्यो, तथा देवो. तथा तेउं प्रायः बहु दुःखीआ, अने कर्मोथी बाधायुक्त थएला ठे. नारकीना जीवो त्रिविधें दुःख जोगवे ठे. तेउं घटीयंत्रमां उत्पन्न थाय ठे, तथा तेमने परमाधामीउं तेमांथी बहुज सांकडा द्वारेंथी खेंची कहाडे ठे. वली तेमना हाथपगो जाळीने, धोबिउं पत्थरपर जेम कपडांउने, तेम

તેડને તીક્ષ્ણ કાંટાવાલી શિલાઈ પર પઠાડે છે; વલી તેમને પર્વતોથી વેરે છે, તથા તલની પેઠે પીલે છે. વલી જ્યારે તેડ તૃષાતુર થાય છે, ત્યારે તેમને તપાવેલાં સીસાંવાલી વૈતરણીનદીમાં ઝતારે છે. વલી તેડને જ્યારે ઠાયાની અગ્નિલાષા થાય છે, ત્યારે તેડને તલવારોનાં વનાવેલા વનમાં લઈ જઈને તેમનાપર હથીયારો રૂપી પાંદડાંઈ પાડવામાં આવે છે. વલી તેમને પરછીની રતિને યાદ દેવરાવીને તપાવેલી એવી લોહંડની પુતલિડ સાથે આલિંગન કરાવે છે. વલિ તેમને માંસનું લોહુપપું યાદ કરાવીને તેનાજ અંગનું માંસ खावा આપે છે, તથા મધપાનનું લોહુપપું યાદ દેવરાવીને તેમને તપાવેલું સીસું પીવરાવે છે. એવીરીતે મહાદુઃખથી હણાયા થકા ઉત્કૃષ્ટું ત્યાં તેત્રીશ સાગરોપમનું આયુષ્ય જોગવે છે. હવે તિર્યંચો પણ એકેંદ્રિયપણા આદિકને પામીને પૃથ્વીકાયપણાને પામે છે. તથા તેડ હલાદિક શસ્ત્રોથી જોદાય છે, હાથી, ઘોડા આદિકથી હુંદાય છે, તથા નેહેર આદિકથી જીંજાય છે, અને અગ્નિથી બલાય છે. તેડનાં કુંજારો ઘડા, ઇંટ આદિક વનાવીને પકાવે છે, તથા તેમનો કીચડ કરીને જીંત આદિકમાં ચોડે છે. વલી જ્યારે તેડ અપૂકાયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેડ વરફરૂપ થાય છે, તથા ધૂલી આદિક તેમને સુકાવી નાખે છે. વલી તેમને વાસણોમાં જરીને તપાવે છે, તથા તરસ્યા પ્રાણીડ તેમને પી જાય છે. વલી જ્યારે તેડ તેજસ્કાયપણાને પામે છે, ત્યારે જલાદિકો તેડને ઠારી નાખે છે, તથા કાષ્ટઆદિકથી તેમને વાલે છે. વલી જ્યારે તેડ વાયુકાયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેમને વીંજણા આદિકથી હણે છે, તથા શીત અને ગુણ આદિક દ્રવ્યના સંયોગોથી વારંવાર તેડનો નાશ કરવામાં આવે છે. વલી તેડ પરસ્પર પશુ અથડાઈને લડી મરે છે, તથા શ્વાસોત્વાસ આદિકના પવનથી તેમને દુઃખ અપાય છે. તથા સર્પ આદિકો તેમને પી જાય છે. વલી કંદાદિક દશ પ્રકારથી જ્યારે તેડ વનસ્પતિપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેમનું અનેક પ્રકારે ઝેડન જોડન થાય છે, તથા તેમને અગ્નિના યોગથી પકાવે છે. વલી જ્યારે તેડ ચેદંદ્રિયપણાને પામે છે, ત્યારે પૂગ આદિક અગ્નિમાં તપાવાય છે. તથા પીવાય છે, કૃમિયોયેં પગેં કનગાય છે, તથા તેમને નાશ આદિક મ્વાડ જાય છે. સંય આદિકો ઓપરિ આદિક માંડે પકા-

वाय ते; वली ज्यारे तेउं त्रेइंद्रियपणाने पामे ठे, त्यारे ते मांकड आदि-
 क पण कचराय ठे, तथा उण्ण पाणीथी तेमने तपावाय ठे. वली की-
 डी आदिको पगें कचराय ठे; वली ज्यारे चउरिंद्रियपणाने पामे ठे,
 त्यारे ते मधमांखो जमरा आदिको मधनी लोळुपताथी हणाय ठे. तथा
 डांस मठर आदिको पण पंखा आदिकथी हणाय ठे; तथा मांख, करोली-
 आ आदिको पण धीलोडी(गरोली)आदिकथी जहण कराय ठे. पंचेंद्रिय
 जलचरो परस्पर जहण कराय ठे, तथा मढीमारो आदिक तेमने पक-
 डे ठे, तथा बगला आदिक तेमने गली जाय ठे. तेमनी चमार लोको
 चांबडी उखेडे ठे, तथा मांसजह्निउं तेमने जुंजेठे; तथा ज्यारे तेउं
 स्थलचरोनेविषे मृगादिकपणे उत्पन्न थाय ठे, त्यारे ते नवलाउंने सब-
 खा एवा सिंहादिको मारी नाखे ठे, तथा ते निरपराधिउंने मृगया आ-
 दिकना लोळुपीपणाथी शिकारीउं पण मारी नाखे ठे. तथा वली तेउं
 छुधा, तृपा, आतिजारनी वेदना, तथा अंकुश आर आदिकनी वेदनाने
 पण ते सहन करे ठे. तथा तेतर, पोपट, चकलां आदिको. सिंचाणा.
 वाज गीध आदिकोथी जहण कराय ठे. तथा तेउंने पाराधिउं नाना प्र-
 कारना उपायोथी पकडीने हणे ठे. एवी रीतें तिर्यचोने जल, अग्नि, श-
 ख आदिकनो अत्यंत जय रहेलो ठे. वली तेउं मनुष्यपणां करीने जो-
 अनार्यदेशमां उपजे ठे, तो मुखथी पण न कही शकाय एवां पापाच-
 रणो आचरे ठे. वली आर्यदेशमां पण उत्पन्न पड्ने. जो चंडाल आदि-
 क कुलमां जन्मे, तो पण पापकर्मो करीने दुःखोने अनुजवे ठे. वली म-
 नुष्यो पण परनी उत्कृष्टी संपदा जोड्ने तथा पोताने निर्धन जोड्ने, अ-
 ने, पोते परनी चाकरी करतायका दुःखने पामे ठे. वली रोग, घटपण
 तथा मरणपर्यंत पण तेमने माथे कष्ट पडे ठे. अग्नि सरस्वी सोयोथी द-
 रेक रंवाडे जोंकवाथी जेटळुं प्राणीने दुःख पाय ठे. तेथी पण आठगणुं
 गर्जावासमां प्राणीने दुःख पाय ठे. योनिवहार निकळ्यापटी प्राणीने जे
 दुःख पडे ठे. तेथी पण अनंतगणुं दुःख गर्जावातमां ते जोगवे ठे. वली
 पुरुष पुरुषरूपें पतोज नधी. वेम के पेहेलां वाट्यादस्यामां ते विष्टायें
 करीने डुकर सरखो होय ठे. तथा यौवन अवस्थायां कानें वर्गने मये-
 डा सरखो होय ठे, तथा घडपणमां घरटा वेज सरखो होय ठे. वली ते

બાહ્યાવસ્થામાં મામુખો હોય છે, યૌવનાવસ્થામાં સ્ત્રીમુખો હોય છે, તથા ઘડપણમાં પુત્રમુખો હોય છે, અર્થાત્ પોતે સ્વતંત્ર થઈ શકતો નથી. વહી માણસ ધનની. આશાથી વિહ્વલ થયો થકો, ચાકરી, खेती, વેપાર, પા-શુપાલ્ય ઇત્યાદિક કાર્યોથી પોતાનો જન્મ નિષ્ફળ ગુમાવે છે. તેમાં પણ કોઈ વચ્ચે ચોરી કરે છે, કોઈ વચ્ચે જુગાર રમે છે, નીચ પુરુષો સાથે સંગ કરે છે, તેથી એવી એવી જવન્નમણના કારણરૂપ અનેક ચેષ્ટા કરે છે. વહી મોહાંધ મનુષ્યો સુખ આવ્યે આનંદથી, તથા દુઃખ આવ્યે ર-ડવાથી પોતાનો જન્મ ગુમાવે છે, પણ ધર્મકાર્ય કરતો નથી. અનંત ક-મોના ક્ષયથી આ મનુષ્યપણને પામીને પાપી જીવો પાઠા પણ પાપ કાર્યોજ કરવા માંડે છે. વહી સ્વર્ગ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિનાં કારણરૂપ એવા આ મનુષ્યજવને પામીને નરક મલે એવાં અકાર્યો કરે છે. વહી જ્યારે દેવ-પણું પામે છે, ત્યારે પણ શોક, ઈર્ષ્યા આદિકથી ત્યાં પણ દુઃખ વેઠે છે. વીજાની ઉત્કૃષ્ટી રૂઝિ દેહીને ઈર્ષ્યા લાવી તે દેવો અત્યંત વિષાદ પામે છે. તથા જ્યવના વચ્ચે પણ જોગવેલાં સુખોને યાદ કરતા થકા, તથા વિષાદ કરતા થકા તે દેવો દીપકની પેઠે વિનષ્ટ થાય છે. એવી રીતે સં-સારની ચારે ગતિયોમાં વીલકુલ સુખ નથી, પણ તે દુઃખમયજ છે, એમ સંસારજાવના જાવવી.

હવે વે શ્લોકોયેં કરીને એકત્વજાવના કહે છે.

એક ઉત્પદ્યતે જંતુ, રેક એવ વિપદ્યતે ॥

કર્માણ્યનુજવત્યેકઃ, પ્રચિતાનિ જવાંતરે ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- એકલોજ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, એકલો મૃત્યુ પામે છે, તથા જવાંતરોમાં એકલાં કરેલાં કર્મોને પણ તે એકલોજ અનુજવે છે. તથા,

અન્યેસ્તેનાર્જિતં વિત્તં, જૂયઃ સંજૂય જુજ્યતે ॥

મત્વેકોનરકક્રોડે, ક્ષિયતે નિજકર્મજિઃ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:- આ જીવેં ઉપાર્જન કરેલાં ધનને, ઘણાંજ એકલા થઈને જો-ગવે છે. અને તે તો પોતે એકલોજ પોતાનાં કર્મોયેં કરીને નરકમાં તથા દુઃખ જોગવે છે.

હવે અન્યત્વ જાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.
યત્રાન્યત્વં શરીરસ્ય, વૈસાદૃશ્યાઠરીરિણઃ ॥

ધનબંધુસહાયનાં, તત્રાન્યત્વં ન હર્વચં ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:- જીવની સાથે અસાદૃશ્યપણાથી જેમ શરીરનું જુદા પાણું છે, તેમ ધન આદિક નવ પ્રકારથી વંધુરૂપ થયેલાં જે માતપિતાદિક, તેઝની સાથે પણ આ જીવને જુદાપાણુંજ છે. તથા.

યો દેહધનબંધુષ્યો, નિન્નમાત્માનમીક્ષતે ॥

ક્વ શોકશંકુના તસ્ય, હંતાતંકઃ પ્રતન્યતે ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:- જે પ્રાણી દેહ અને ધનાદિક નવ પ્રકારથી થયેલા વંધુઝ-થી પોતાના આત્માને નિન્ન લેખે છે, તેને શોકરૂપી શલ્ય શીરીતે પી-ડા આપી શકે ?

હવે અશુચિત્વજાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.

રસાસૃગ્માંસમેદોઽસ્થિ, મજ્જાશુક્રાંત્રવર્ચસાં ॥

અશુચીનાં પદં કાયઃ, શુચિત્વં તસ્ય તત્કુતઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:- રસ, રુધિર, માંસ, ચરવી, હાડકાં, મજ્જા, વીર્ય, આંતરડાં, તથા વિષ્ટા વિગેરે અશુચિ પદાર્થોનું સ્થાનરૂપ કાયા છે, માટે તેમાં પ-વિત્રપાણું તો ટેજ ક્યાં ! માટે,

નવસ્રોતઃ સ્વવદિસ્ર, રસનિઃસ્યંદપિઠિલે ॥

દેહેઽપિ શૌચસંકલ્પો, મહન્મોહવિજૃંજિતં ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:- શરીરમાં રહેલાં નવ દ્વારોમાંથી ઝરતા હર્ગધયુક્ત ગ્મનાં ઝ-રવાથી લિસ થયેલા એવા આ શરીરમાં પણ જે શૌચપણાનો સંકલ્પ કર-વો, તે મહામોહનું વિજૃંજિત છે; અર્થાત્ તેમ માનવું તે મૂર્ખાંઝ જરેલું છે.

વલી આ કાયા ગર્જમાં પણ વીર્ય અને રુધિરના મેલાપથી ઉત્પન્ન થઈ-મલથી વૃદ્ધિ પામે છે, તથા અંદર અશુચિ પદાર્થથી દંકાઈ રહે છે, તેમાં શુચિપાણું તો શી રીતેજ કહી શકાય ? માતાએ જન્મેલાં અન્નપાનના રસ-થી જે વૃદ્ધિ પામે છે. એવી આ કાયમાં શીરીતે શૌચપાણું માની શકાય ? વલી જેમાં ઉત્તમ ઉત્તમ લાડુ આદિક પદાર્થો પડ્યાથી પણ ગિજી

થાય છે, એવા આ શરીરને કોણ પવિત્ર માને? સુગંધિ તાંબૂલ ચાવીને માણ-
સ રાત્રિએ સૂઈ જાય છે, પઠી જ્યારે તે પ્રજ્ઞાતમાં જાગે છે. ત્યારે તેનું મુઠ્ઠ
ડુર્ગંધ મારતું દેખાય છે.

હવે આશ્રવજ્ઞાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.

મનોવાક્કાયકર્માણિ, યોગાઃ કર્મ શુચ્ચાશુચ્ચં ॥

યદાશ્રવંતિ જંતૂના, માશ્રવાસ્તેન કીર્તિતાઃ ૭૪ ॥

અર્થ:—પ્રાણીજંતુને મન, વચન અને કાયાના યોગો, શુચ્ચ અને અશુચ્ચ-
કર્મોને ઉપાર્જન કરે છે, તેથી તેજંતુને આશ્રવરૂપ કહેલા છે.

મૈત્ર્યાદિવાસિતં ચેતઃ, કર્મ સૂતે શુચ્ચાત્મકં ॥

કષાયવિષયાક્રાંતં, વિતનોત્યશુચ્ચં પુનઃ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:—મૈત્રી, કરુણા અને ઉપેક્ષા, એ ત્રણ જ્ઞાવનાથી વાસિત થઈ
ચિત્ત, શુચ્ચ કર્મોને ઉપાર્જન કરે છે, અને કષાય અને વિષયોથી આક્રાંત
થઈ ચિત્ત અશુચ્ચ કર્મોને (વિસ્તારે) છે. તથા,

શુચ્ચાર્જનાય નિર્મથ્યં, શ્રુતજ્ઞાનાશ્રિતં વચઃ ॥

વિપરીતં પુનર્જેય, મશુચ્ચાર્જનહેતવે ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:—નિર્મથ્ય કેતાં સત્ય એવું સિદ્ધાંત અને જ્ઞાનને આશ્રિત રહેવું
વચન, શુચ્ચકર્મો ઉપાર્જન કરે છે, તથા તેથી વિપરીત વચન, અશુચ્ચ ક-
ર્મોને ઉપાર્જન કરનારું જાણવું. તથા,

શરીરેણ સુગુપ્તેન, શરીરી ચિનુતે શુચ્ચં ॥

સતતારંજિણા જંતુ, ઘાતકેનાશુચ્ચં પુનઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:—કાયોત્સર્ગાદિક શુચ્ચ ચેષ્ટામાં રહેલા શરીરે કરીને પ્રાણી શુચ્ચ
કર્મો એકઠાં કરે છે, અને હમેશાં જીવહિંસાદિક આરંજો કરવાથી અશુ-
ચ્ચકર્મોને ઉપાર્જન કરે છે. તથા.

કષાયવિષયાયોગાઃ, પ્રમાદાવિરતી તથા ॥

મિથ્યાત્વમાર્તરોડે ચે, ત્યશુચ્ચં પ્રતિદેતવઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:—ક્રોધ, માન, માયા તથા લોભરૂપ કષાય, તથા ઉલ્લાસથી
હાસ્ય, રતિ, અરતિ, જય, શોક, ઝુલ્મ, તથા પુરુષ, સ્ત્રી અને નપુંસક

लिंगरूप नव नोकषाय स्पर्शादिक इंद्रियोना विषयो. मन, वचन. अने का-
याना योग, तथा अज्ञान, संशय, विपर्यय, राग, द्वेष, स्मृतित्रंश, धर्मनो
अनादर, दुःप्रणिधान, ए आठ प्रकारनो प्रमाद, अविरतिपणुं, मिथ्यात्व
तथा आर्त्त अने रौद्रध्यान, एटलां वानां अशुभ कर्मोनां हेतुं ठे.

ज्ञान अने दर्शननो तथा तेना हेतुंनो नाश, आशातना, मत्सर वि-
गेरे करवाथी ज्ञानावरणी तथा दर्शनावरणी कर्मोनां आश्रव थाय ठे:

देवपूजा, गुरुसेवा, सुपात्रदान, दया, क्षमा, सरागसंयम, देशसंयम,
अकामनिर्जरा, शौच, तथा बालतप, ए सद्देयना आश्रवो जाणवा.

दुःख, शोक, वध, ताप, आक्रंदन, परिदेवन, ते पोताने अने परने प-
ण असद्देयना आश्रवो जाणवा. वीतराग, आगम, संघ, धर्म, तथा सर्व
देवोना अवर्णवाद, तीव्रमिथ्यात्वनुं परिणाम, सर्वज्ञ. सिक. धार्मिक वि-
गेरेनां दूषणो बोलवां, उन्मार्गनी देशना देवी, असंयतिने पूजवा. वगर
विचार्यु काम करवुं तथा गुरु आदिकनुं अपमान करवुं. इत्यादि दृष्टिनां-
हर्ना आश्रवो कहेलां ठे.

कषायना उदयथी आत्मानो जे तीव्र परिणाम थाय ठे. तेंने चारित्र
मोहनीयनो आश्रव कहेलो ठे.

कामयुक्त तथा हांसीनां वचनो. बहु वक्तुं. दैन्यताप्री शब्द वक्तो.
विगेरे हास्यना आश्रवो जाणवा. देशांतरो जोवानुं उत्सुकपणुं. चित्र. नाट्य
आदिक जोवां, परनां चित्तने वश करवुं. विगेरे रतिना आश्रवो जाणवा.

अदेखाइ. पापाचरण. परनां सुखनो नाश करवो. विगेरे अरतिनां
आश्रवो जाणवां.

पोताने जयनो परिणाम घवो, परने पण जय पमाडवो तथा निदं-
पणुं राखवुं. ए जयनां आश्रवो जाणवां.

परने दिलगिरि उपजाववी. तथा पोताने दिलगिरि प्रवासी रटवुं. इ-
त्यादि शोकनां आश्रवो जाणवां. चतुर्विध संघनो अवर्णवाद घोटो जुगुप्सा
करवी. इत्यादि जुगुप्तानां आश्रवो जाणवां.

ईर्ष्या. विषयोमां आस्तकपणुं. मृषावाद. वशपणुं. परस्त्रीनां इष्टा. इत्या-
दि स्त्रीवेदनं आश्रवो जाणवां.

पोतानीज स्त्रीथी संतोषी रहेहुं. ईर्ष्या नहीं करवी. वशपणुं मं.

अवक्रपणुं अने शील पालवुं, इत्यादि पुरुषवेदनां आश्रवो जाणवां.
स्त्री पुरुषोनुं अत्यंत उग्रपणे कामसेवन, कषायोनी तीव्रता, तथा व्रत
नुं चांगवुं, ए नपुंसकवेदनां आश्रवो जाणवां.

साधुजनी निंदा, धर्मिजने विघ्नकरवापणुं, विरतिजने अविरति कहेवा
तथा तेजने अंतराराय करवो. अचारित्रिआना गुणो बोलवा, चारित्रीनां
दूषणो बोलवां, तथा कषाय अने नोकषायोनी उद्दीरणा करवी, ए सा-
मान्य रीतें चारित्र मोहनीनां आश्रवो जाणवां.

पंचेंद्रिय प्राणीजनों वध, बहु आरंज, परिग्रह, निर्दयणुं, मांसनुं जो-
जन, स्थिरवैरपणुं, रौद्रध्यान, मिथ्यात्व, अनंतानुबंधि कषाय, कृष्ण, नी-
ल, अने कापोत लेश्या, जूतुं चाषण, परधननी चोरी, वारंवार मैथुनसे-
वन, तथा अवशेंद्रियपणुं, इंद्रियो वश न राखवी एटलां नरकनां आयुष्य-
नां आश्रवो जाणवां.

जूठा मार्गनी देशना, सन्मार्गनो नाश, मूढचित्तपणुं, आर्त्तध्यान शब्द-
पणुं, कपट, आरंज, परिग्रह अतिचार सहित शीलव्रत, नील अने का-
पोत लेश्या, तथा अप्रत्याख्यानी कषायो, तेजने तिर्यंच आयुष्यनां आ-
श्रवो जाणवां.

अद्वप परिग्रह अने आरंज, सहज कोमलता अने आर्जवपणुं कापोत
अने पीत लेश्या, धर्मध्यानमां अनुराग प्रत्याख्यानी कषाय, मध्यम परि-
णाम, संविज्ञागनुं करवापणुं देवगुरुनुं पूजन, मिष्ट वचन, तथा लोकया-
त्रामां मध्यस्थपणुं ए मनुष्यनां आश्रवो जाणवां.

सरागसंयम, देशसंयम, अकामनिर्जरा उत्तम मित्रनी सोवत, धर्मश्र-
वण, शीयल, सुपात्रें दान, तप, श्रद्धा, रत्नत्रयनुं अविराधनपणुं, मृत्यु व-
खते पद्म अने पीत लेश्याना परिणाम; तथा अज्ञान तप, ए देवनां आ-
युष्यनां आश्रवां जाणवां.

मन, वचन अने कायानुं वक्रपणुं, परने ठगवुं, कपट, मिथ्यात्व, चुग-
ली, चलचित्तपणुं, सुवर्ण आदिकमां जेलसेल करवी, जूठी साक्षी, वर्णा-
दिकमां जेलसेल, तीव्र कषायपणुं इत्यादि अशुचननां आश्रवो ठे.

संसारथी जीवपणुं, प्रमादनी हानि, सद्भाव, द्वांतिआदिक गुणो, धर्मी
जने आदरसत्कार विगेरे तीर्थकर नामकर्मने उपार्जन करनारा आश्रवो ठे.

अरिहंत तथा सिद्धोनी जक्ति, तेम गुरु, स्थविर, बहुश्रुत, गह्र, श्रुत-
ज्ञान तपस्वी विगेरेमां जक्ति, आवश्यक तथा शीलमां अप्रमादीपणं. वि-
नयपणं, ज्ञाननो अन्यास, तप, त्याग. वारंवार ध्यान, प्रज्ञावना. संघ
अने साधुनी वैयावठ अपूर्व ज्ञाननुं ग्रहण, सम्यक्त्वनी शुद्धि. ए वीज
आश्रवो पेहेला तथा ठेह्या जिनेश्वरे स्पर्शेला ठे. अने बाकीना जिने-
श्वरोयें एक, वे, त्रण अथवा सर्वे स्पर्शेला ठे. परनी निंदा. हांर्नी. अ-
ज्ञा, गुणोनुं लोपन, ठता अठता दोषनुं आद्यादन तथा जातिआदिकनो
मद, ए नीचगोत्रनां आश्रवो जाणवां.

तथा तेषी उलटी रीतनां उंचगोत्रनां आश्रवो जाणवां.

दान, लाज, वीर्य, जोग तथा उपजोगमां कारण के. कारणिना ते प्र-
तराय करवो ते अंतराय कर्मनां आश्रवो जाणवां.

हवे संवर जावनानुं स्मरण करेते.

सर्वेषामाश्रवाणां तु, निरोधः सर्वगः स्मृतः ॥

सपुनर्निवृत्ते द्वेधा, अव्यक्तावविभेदतः ॥ ७९ ॥

अर्थः—सबला आश्रवोनो जे निरोध, तेनुं नाम सर्वग जाणवो. सर्व-
तेना वे जेदो, अव्यक्ती अने जायपी.

हवे ते वे प्रकारनुं स्मरण करेते.

यः कर्मपुञ्जलादान, हेतुः सऽव्ययमंदरः ॥

भवहेतुक्रियात्यागः सपुनर्जायमंदरः ॥ ८० ॥

अर्थः—कर्मपुञ्जलना आश्रवोना शृङ्खलो जे हेतु ते इत्यमर जाणवो
तथा संसारना कारणरूप एही क्रियाहेतु जे त्याग जे अव्ययमंदर जे हेतु
हवे ते आश्रवोने रोक्का नाहे जेतें.

येन येन हापायेन, रुध्यते पोषणप्रदः ॥

तस्य तस्य निरोधाय, समयोऽपि सतीति ॥ ८१ ॥

अर्थः—माटे जे जे उपायपी जे जे रुध्यते पोषणप्रद, तेन तेन आ-
काशमाटे ते ते उपाय विज्ञानांग जाणवो.

હવે તે ઉપાયો દેલાડે છે.

ક્ષમયા મૃડુજાવેન, ક્ષુભત્વેનાપ્યનીહયા ॥

ક્રોધં માનં તથા માયાં, લોચનં રુંધ્યાદ્યથાક્રમં ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:—ક્રોધને ક્ષમાથી, માનને કોમલતાથી, માયાને સરલપણાથી, તથા લોચને નિરીહપણાથી રોકવો.

હવે વિષયોને તજવામાટે કહે છે.

અસંયમકૃતોત્સેકાન્, વિષયાન્ વિષસંનિજાન્ ॥

નિરાકુર્યાદસ્વંડેન, સંયમેન મહામતિઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:—મહાબુદ્ધિમાન્ માણસે અસંયમ એટલે ઇંદ્રિયોના ઉન્માદમાં સામર્થ્યવાલ તથા એલા, એવા જેર સરસા સ્પર્શાદિક વિષયોને, અસ્વંડ એવા જિતેંદ્રિયપણાએ કરીને દૂર કરવા.

હવે યોગ, પ્રમાદ, અને અવિરતિના પ્રતિપક્ષિત્તને કહે છે.

તિસૃન્નિર્ગુપ્તિર્નિર્યોગાન્, પ્રમાદં વા પ્રમાદતઃ ॥

સાવચયોગહાનેના, વિરતિં ચાપિ સાધયેત્ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:—ત્રણ ગુપ્તિર્ગુપ્તી મન, વચન અને કાયાના યોગોને, તથા મદ્ય, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને વિકથારૂપ પાંચપ્રકારના અથવા અજ્ઞાન, સંશય, વિપર્યય, રાગ, દ્વેષ, સ્મૃતિચંચલ, ધર્માનાદરતા, અને દુઃપ્રણિધાનરૂપ આઠ પ્રકારના પ્રમાદને, અપ્રમાદિપણાથી, અને સાવચ વ્યાપારના ત્યાગથી અવિરતિને પણ સાધવી.

હવે મિથ્યાત્વ અને આર્ત તથા રૌદ્રધ્યાનના ઉપાયો કહે છે.

સદ્દર્શનેન મિથ્યાત્વં, શુચ્ચસ્થૈર્યેણ ચેતસઃ ॥

વિજયેતાત્તરૌંદ્રે ચ, સંવરાર્થં કૃતોદ્યમઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:—સંવરમાટે કરેલ છે ઉદ્યમ જેણે એવા યોગીએ સમ્યગ્ દર્શનથી મિથ્યાત્વને, તથા ધર્મધ્યાનરૂપ એવી ચિત્તની સ્થિરતાથી આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનને જિતવાં.

જેમ ચોવટામાં ઘણા દારવાણું ઘર હોય, અને તેમાં જેમ ધૂલ દાખલ થાય છે, પણ જો દાર વંધ હોય તો દાખલ થતી નથી; અથવા જેમ કો-

इक तलाव खुल्लुं होय, अने तेमां जेम चारे बाजुयेथी पाणी जराय ठे. अने जो आडी पाव बांधी होय, तो तेमां पाणी जरातुं नथी; अथवा जेम एक वहाणमां ठिड पड्युं होय, अने तेमांथी जेम पाणी जराय ठे, पण जो ते ठिडने बुरी दीधुं होय, तो तेमां पाणी प्रवेश करी शकतुं नथी. तेम योगादिक आश्रवधारोने जे रोक्क्यां होय, तो संवरें करीने मनोहर थएला एवा आ आत्मांमां कर्मरूपी ड्रव्यनो प्रवेश थतो नथी. संवरथी आश्रवधारोनो निरोध थाय ठे, अने ते संवर द्वांति आदिक घणा गुणोयें करीने युक्त ठे. मिथ्यात्वना अनुदयनी उत्तरें मिथ्यात्वसंवर होय ठे; तेम देशविरति आदिकमां अविरति संवर होय, अने अप्रमत्त तथा संयत आदिक गुणस्थानोमां प्रमादनो संवर मानेलो ठे; अने प्रशांत क्षीणमोहादिकमां कषायनो संवर होय, अने अयोगी केवलीमां तो संपूर्णरीतिं योगोनो संवर होय.

हवे निर्जरा जावनानुं स्वरूप कहे ठे.

संसारबीजचूतानां, कर्मणां जरणादिह ॥

निर्जरा सा स्मृता देधा, सकामा कामवर्जिता ॥ ८६ ॥

अर्थः— चतुर्गतिरूप संसारनां बीजचूत कर्मोंने जीर्ण करनारी, ते निर्जरा जाणवी; तेना वे जेदो; एक तो कंइ पण अजिलापयुक्त ते सकामनिर्जरा, अने बीजी कोइपण जातना अजिलाप विनानी, ते अकाम निर्जरा. एवी रीतिं वे प्रकारनी निर्जरा जाणवी.

हवे ते वन्ने प्रकारनी निर्जरा कहे ठे.

ज्ञेया सकामा यमिना, मकामा त्वन्यदेहिनां ॥

कर्मणां फलवत्पाको, यदुपायात्स्वतोऽपिच ॥ ८७ ॥

अर्थः— सकाम निर्जरा मुनिउनी जाणवी, अने अन्य जीवोनी अकाम निर्जरा जाणवी; केम के कर्मोनों पाक पण फलनी पेठे वे प्रकारनो ठे एक उपायथी, अने बीजो पोतानी मेळे: अर्थात् जेम वृक्षोनां फलोने घास आदिकथी ढांकीने, अथवा वृक्षोपरज पकाववामां आवे ठे

તેમ કર્મોનો પાક પણ પોતાની મેલે અને ઉપાયથી પણ થાય છે.
હવે સ્પષ્ટ દૃષ્ટાંતે કરીને સકામનિર્જરાનો હેતુ કહે છે.

સદોષમપિ દીપ્તેન, સુવર્ણં વહ્નિના યથા ॥

તપોઽગ્નિના તપ્યમાન, સ્તથા જીવોવિશુદ્ધ્યતિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- જેમ દોષવાહું પણ સુવર્ણ પ્રદીપ્ત કરેલા અગ્નિથી શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપરૂપી અગ્નિથી તપતો એવો આ જીવ પણ શુદ્ધ થાય છે. તે તપ વાહ્ય અને અંતરનું, એમ બે પ્રકારનું છે; જેમાંથી હવે વાહ્ય તપનું સ્વરૂપ કહે છે.

અનશનમૌનોદર્યં, વૃત્તેઃ સંદેપણં તથા ॥

રસત્યાગસ્તનુક્રેશો, લીનતેતિ વહિસ્તપઃ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:- આહારનો સર્વથા ત્યાગ, ઝનોદરી, વૃત્તિનો સંદેપ, રસનો, ત્યાગ, શરીરનો ક્લેશ, અને સંલીનતા એ ઠ પ્રકારનું વાહ્ય તપ જાણવું.

ટીકા:- અનશન બે પ્રકારનું, એક ઇત્વર, અને બીજું યાવજીવનું, ઇત્વર એટલે નમસ્કારસહિત, અને તે શ્રી મહાવીર પ્રત્યુના તીર્થમાં ઉત્કૃષ્ટ ઠમાસસુધિનું, અને શ્રી કૃષ્ણદેવ પ્રત્યુના તીર્થમાં એક વર્ષસુધિનું; અને વાકીના તીર્થકરોનાં તીર્થોમાં યાઠ માસસુધિનું. જાવજીવનું અનશન ત્રણ પ્રકારનું જાણવું. “ પાદપોષગમન, ” “ ઇંગિની, ” અને “ જ-ક્તપ્રત્યાખ્યાન ” તે પાદપોષગમન અનશન બે પ્રકારનું જાણવું, પેહેલું સવ્યાઘાત, અને બીજું અવ્યાઘાત. રોગ આદિકની વેદનાથી જે કરવું તે સવ્યાઘાત; અને તે વિના સ્યંડિલ પ્રદેશમાં જઈ ઉત્તમ ધ્યાનમાં રહી કરવું તે અવ્યાઘાત. ઇંગિની એટલે સિદ્ધાંતોમાં કહેલો એક જાતનો વિધિ અને તેણે કરીને યુક્ત જે અનશન તે ઇંગિની જાણવું. અર્થાત્ આયુષ્યની હાનિ જાણીને સ્યંડિલ પ્રદેશમાં જઈ, એકાકી ચતુર્વિધ આહારનાં પચ્ચાણ કરીને, ઠાયા વિગરેમાં હાલવા ચાલવાની ચેષ્ટાસહિત સમ્યગ્ ધ્યાનમાં તત્પર રહી જે પ્રાણને તજવા, તે ઇંગિની અનશન જાણવું. તથા ગત્રમાં રહી, કોમલ સંચારાપર રહીને, તથા શરીરના ઉપકરણોના મમત્વનો ત્યાગ કરીને, ત્રિવિધ અથવા ચતુર્વિધ આહારનાં પચ્ચાણ કરે, તથા પોતે નવકાર મંત્ર જપે, અથવા પાસે રહેલા સાધુડં તેને નવ-

कार आदिक संजलावे; तथा तेनां पडखां आदिक फेरवे, एवी रीतें समाधिपूर्वक जे देहत्याग करवो, ते जक्तप्रत्याख्यान नामनुं अनशन जाणवुं; ऊनोदरी तप पण चार प्रकारनुं ठे; वृत्ति एटले जिज्ञानो संक्षेप; रस एटले मद्य, मांस, मध, माखण, घी, तेल, गोल विगेरे रसोनो त्याग करवो ते; तथा कायाने क्लेश आपवो ते; तथा लीनता एटले एकांत स्थानकें रहेवुं ते. ए ठ प्रकारनुं बाह्य तप जाणवुं.

हवे आच्यंतर तपनुं स्वरूप कहे ठे.

प्रायश्चित्तं वैयावृत्त्यं, स्वाध्यायोविनयोपि च ॥

व्युत्सर्गोऽथ शुचं ध्यानं, षोढेत्याच्यंतरं तपः ॥ ९० ॥

अर्थः— प्रायश्चित्त, वैयावृत्त, सज्जायध्यान, विनय, अनेपणीय आहार पाणी तथा कषायना त्याग, अने शुचध्यान, ए ठ प्रकारनुं आच्यंतर तप जाणवुं.

टीकाः— मूल गुण तथा उत्तर गुणमां जे स्वल्प पण अतिचार आवे तेनुं प्रायश्चित्त लेवुं ते, ते प्रायश्चित्तपण दश प्रकारनुं ठे. तथा स्पष्टिर. गुरु, ग्लान आदिकनी वैयावृत्त करवी ते; तेना पण दश जेदो ठे. तथा स्वाध्याय एटले कालवेदाने व्यतिक्रमीने जे शास्त्राच्यास करवो ते; अने तेना पण पांच प्रकारो ठे; तथा विनयना पण चार जेदो ठे. व्युत्सर्ग वे प्रकारनो बाह्य अने आच्यंतर; बाह्य व्युत्सर्ग एटले चार प्रकारनी उपधिची अतिरिक्त एवा अनेपणीय, अने संसक्त अन्न पानादिकनो त्याग. तथा आच्यंतर व्युत्सर्ग एटले आच्यंतर कषायोनो तथा मृत्युकाले शरीरनो पण त्याग; तथा शुच ध्यान एटले धर्म ध्यान अने शुक्लध्यान; एवी रीतें ठ प्रकारनुं तप जाणवुं.

हवे तपने निर्जराना हेतुरूप कहेता घका कहे ठे.

दीप्यमाने तपोवह्नौ, बाह्ये वाच्यंतरेपि च ॥

यमी जरति कर्माणि, ऊर्जराण्यपि तत्क्षणान् ॥ ९१ ॥

अर्थः— बाह्य अथवा आच्यंतर तपरूपी अग्नि दलते घके, नुनि, घुःखें करी हाय थाय एवां पण ज्ञानावरणादिक कर्मोनो हाय करे ठे.

હવે ધર્મસ્વાખ્યાતતા નામની જાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે,
સ્વાખ્યાતઃસ્વલુ ધર્મોઽયં, જગવજ્જિર્જિનોત્તમૈઃ ॥

યં સમાલંબમાનોહિ, ન મજ્ઞેદ્જનવસાગરે ॥ ૯૬ ॥

અર્થઃ— જગવંતં એવા શ્રીજિનેશ્વર પ્રજુર્જણ આ ધર્મ, અત્યંત ઉત્તરિરીતે કહેલો છે. કે જે ધર્મનું આલંબન લેતો પ્રાણી, સ્વરેસ્વર આ ન વરૂપી સમુદ્રમાં ડુબી શકતો નથી.

હવે તે ધર્મનું સ્વરૂપ કહે છે.

સંયમઃ સૂનૃતં શૌચં, બ્રહ્માર્કિંચનતા તપઃ ॥

દ્વાંતિર્માર્દવમૃજુતા, મુક્તિશ્ચ દશધા સતુ ॥ ૯૭ ॥

અર્થઃ— સંયમ, સત્ય, પવિત્રતા, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, તપ, દામા, માર્દવ, સરલતા, તથા મુક્તિ એ દશ પ્રકારનો ધર્મ કહેલો છે.

ટીકાઃ— સંયમ સત્તર પ્રકારનો જાણવો; સર્વ પ્રકારના જીવોનું મર્દન, મન વચન અને કાયાથી, કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું નહીં; એમ નવ પ્રકારથી જીવસંયમ જાણવો. પુસ્તક આદિક અજીવ પદાર્થોની યતના, પ્રમાર્જન આદિક કરવું, તે અજીવ સંયમ; તથા જીવાકુલ જૂમિને તપાસીને, તથા તેને પ્રમાર્જન કરીને તેપર શયન વિગેરે કરવું, તે પ્રેક્ષાસંયમ જાણવો; સાવધ વ્યાપારવાલા ગૃહસ્થોની ઉપેક્ષા કરવી તે ઉપેક્ષાસંયમ જાણવો, સચિત્ત, અચિત્ત તથા મિશ્ર પૃથ્વીપર રજવાલા પગોને પ્રમાર્જીને જવું, તે પ્રમાર્જનાસંયમ જાણવો. અનેપણીય જલપાનાદિકને નિર્જતુ જગોપર પરઠવવાં, તે પરિષ્ઠાપનાસંયમ જાણવો, અજિમાન ઈર્ષ્યા આદિકમાંથી મનને નિવૃત્ત કરીને, ધર્મધ્યાનાદિકમાં જોડવું, તે મનઃસંયમ જાણવો; હિંસ્ર તથા કઠોરવચનો નહીં બોલીને, શુભ વચનોમાં જે પ્રવૃત્તિ કરવી, તે વાક્યસંયમ જાણવો; અને શુભ ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ કરવી તે કાયસંયમ જાણવો. એવી રીતે સત્તર પ્રકારે સંયમ જાણવો. મૃપાવાદનો જે ત્યાગ તે સત્ય જાણવું; શૌચ જાણવું સંયમમાં અવનાદાન આદિકનો અતિચાર નહીં સગાડવો તે; બ્રહ્મચર્ય જાણવું આત્મસ્વનાવમાં રમવું તે, અને તેને માટે ગુરુકુલ મેલીને અવગ્રામાં પ્રવૃત્તિ નહિ કરવી. આર્કિંચન જાણવું ગરીબ અને એક ધર્મોપકરણને વિષે પણ મ-

मत्वज्ञाव नहिं राखवो ते; अर्थात् परिग्रहरहितपणुं; तप एटले उपर कहेलां वाह्य अने आन्यंतर तप; झांति एटले कृमा; जातिमदादिकनो जे त्याग, ते मार्दव; कृजुता एटले मन, वचन अने कायाना वक्रज्ञावोनो त्याग; तथा मुक्ति एटले वाह्य तथा आन्यंतर वस्तुर्जमां तृष्णानो त्याग; अर्थात् निःसंगपणुं;

हवे ते धर्मनुं माहात्म्य कहे ठे.

धर्मप्रज्ञावतः कल्प, दुमाद्याददतीप्सितं ॥

गोचरेपि न ते यत्स्यु, रधर्माधिष्ठितात्मनां ॥ ९४ ॥

अर्थः— धर्मना प्रज्ञावशी कल्पवृक्ष आदिको इष्टित फलने आपं ठे. अने अधर्मियोने तो ते गोचर (प्रत्यक्ष) पण यतां नघी. तथा,

अपारे व्यसनांनोधौ, पतंतं पाति देहिनं ॥

सदा सविधवर्त्येको, बंधुधर्मोऽतिवत्सलः ॥ ९५ ॥

अर्थः— हमेशां साथे रहेतो, अने बंधु समान अति वत्सल एवंप्रकार धर्म, अपार एवा दुःखरूपी समुद्रमां पडता प्राणीनुं रक्षणकरे ठे. तथा,

आप्लावयति नांनोधि, राश्वासयति चांबुदः ॥

यन्महीं सप्रज्ञावोऽयं, ध्रुवं धर्मस्य केवलः ॥ ९६ ॥

अर्थः— समुद्र जे पृथ्वीने डुवाडी देतो नघी. तथा वरसाद जे पृथ्वीने तृप्त करे ठे, ते पण खरेखर केवल धर्मनोज प्रज्ञाव ठे.

साधारण धर्मनुं साधारण माहात्म्य कहे ठे.

नज्वलत्यनलस्तिर्यग्, यदूर्ध्वं याति नानिलः ॥

अचित्यमहिमा तत्र, धर्मएव निबंधनं ॥ ९७ ॥

अर्थः— आग्नि आगो वलतो नघी. तथा पवन उंचो वातो नघी, ते सधळुं अचित्य महिमावंत एवा धर्मनुं कारण ठे. तथा,

निरालंबानिराधारा, विश्वाधारोबनुंधरा ॥

यज्ञावतिष्ठते तत्र, धर्मादन्यन्नकारणं ॥ ९८ ॥

अर्थः— आलंपन तथा आधाररहित, अने चरान्न प्रसिद्धता शून्य.

सूर्यचंजमसावेतौ, विश्वोपकृतिहेतवे ॥

અર્ચ:- વલી શ્રા જગત્માં, ચરાચર પ્રાણિયોના ઉપકારમાટે જે સૂ-
ર્યચંદ્ર હશે તે, તે પણ સ્વસ્થેશ્વર ધર્મના શાસનથીજ હશે તે, તથા,

अनाथानामसौ नाथो, धर्मो विश्वैकवत्सलः ॥ २०० ॥

અર્થ:- વહી જગતના પ્રાણીને વત્સલજૂત એવો આ ધર્મ, અપ્રેમુલ-
ને પ્રેમુલમાન છે. તથા અમિત્રોને મિત્રસમાન છે, અને અનાથોને નાથ
માન છે; તથા.

नमोऽयमोऽग्न्याघ्र, व्याख्यानलगरादयः ॥

नापचनंगसं नेपां, धैर्धर्मः शरणं श्रितः ॥ २०१ ॥

४. **हार्म** - हार्म विष विभेदे षण्ण परानव कश्चाने समर्थ नशी. तथा,

धर्मेणैव कृपानात्र, पानादवति देहिन ॥

धर्मो निमग्नं यत्न, त्वपि सर्वज्ञैर्नयः ॥ १०७ ॥

शर्मा- धर्म है तो प्राणिजन्मे नरक अन्ते पानासमां पट्यापी यनां
है, नरक श्मशान कर्तुं सर्वद्वेषान्त्तुं सुख पण श्यापे तं.

इदं लोक तावन्नातं मय्य कहे तं.

कठिणमण्डपान् गन्धकमथनगृहिनि ॥

उत्पत्तेः पूर्वं भूतल्लोकैः निवृत्त्यन्यनिवृत्त्यवस्थैः ॥ १०३ ॥

[illegible]

इवे ते लोकानुं स्वरूपज कहे ठे.

लोको जगत्रयाकीर्णो, नुवः सप्तात्र वेष्टिताः ॥

घनांजोधिमहावात, तनुवातैर्महाबलैः ॥ १०४ ॥

अर्थ:- ते लोक अधोलोक, तिर्यक्लोक, अने ऊर्ध्वलोक त्रणे जगत्-
श्री आकीर्ण थयेलो ठे, तेनी अंदर रत्नप्रज्ञा, शर्करप्रज्ञा, वालुकाप्रज्ञा, पं-
कप्रज्ञा, धूमप्रज्ञा, तमःप्रज्ञा, अने महातमःप्रज्ञा, एवी सात नारकीनी जू-
मिळ ठे, अने तेज महाबलवान् एवा निबिड महासागर, तथा घनवा अ-
ने तनवाथी नीचे अने पडखेथी वींटाएलीं ठे.

वेत्रासनसमोऽधस्ता, न्मध्यतो जल्वरीनिजः ॥

अग्रेमरुजसंकाशो, लोकः स्यादेवमाकृतिः ॥ १०५ ॥

अर्थ:- आ लोक नीचेथी नेत्रना आसन सरखो, मध्यमां जालर स-
रखो, अग्र जागमां मरुज सरखो एवी रीतनी आकृतिवालो ठे.

निष्पादितोन केनापि, न धृतः केनचिच्च सः ॥

स्वयंसिद्धो निराधारो, गगने किंत्ववस्थितः ॥ १०६ ॥

अर्थ:- आ लोकने कोश्यें पण बनाव्यो नथी, अर्थात् ते अनादि ठे;
तेम कोश्यें तेने धारी राख्यो पण नथी, पण ते पोतानी मेलेज उत्पन्न थ-
एलो, अने आधाररहित आकाशमां रहेलो ठे.

इवे त्रण श्लोकोयें करीनेबोधिवीजना दुर्लजपणानी जावना कहे ठे.

अकामनिर्जरारूपा, त्पुण्याज्जंतोः प्रजायते ॥

स्थावरत्वान्नसत्त्वं वा, तिर्यक्त्वं वा कथंचन ॥ १०७ ॥

अर्थ:- अकामनिर्जरारूप पुण्यथी प्राणियोने, केटलांक कष्टें करीने
स्थावरपणामांथी त्रसपणुं अथवा तिर्यचपणुं मळे ठे.

मानुष्यमार्यदेशश्च, जातिः सर्वाहपाटवं ॥

आयुश्च प्राप्यते तत्र, कथंचित्कर्मलाघवात् ॥ १०८ ॥

अर्थ:- वली आ लोकमां कर्मोना लाघवपणाथी केटलेक कष्टें मनुष्य-
जव, तेमां पण आर्यदेश, तेमां पण उत्तम जाति, तेमां पण सर्व इंद्रि-
नुं पटुपणुं, अने तेमां पण दीर्घ आयुष्य मली शके ठे.

प्राप्तेषु पुण्यतः श्रद्धा, कथकश्रवणेष्वपि ॥

तत्त्वनिश्चयरूपं तद्, बोधि रत्नं सुदुर्लभं ॥ १०९ ॥

अर्थः— वली पुण्यथी श्रद्धा एटले धर्मोपदेशनी अजिलाषा. धर्मनो उ-
पदेश देनार गुरु, अने श्रवण पण मलते ठते, तत्त्वना निश्चयरूप जे बो-
धिविजरूपी रत्न, ते मलबुं बहु मुश्केल ठे.

जावनाजिरविश्रांत, मिति जावितमानसः ॥

निर्ममः सर्वजावेपु, समत्वमवलंबते ॥ ११० ॥

अर्थः— एवी रीतनी जावनाउथी मनने अत्यंत वासित करीने, म-
मतारहित माणस सर्व जावोमां समपणुं एटले उदासीनताने धारण करे.
हवे ते उदासीनपणानुं फल कहे ठे.

विषयेभ्योविरक्तानां, साम्यवासितचेतसां ॥

उपशाम्येत्कपायाग्नि, बोंधिदीपः समुन्मिषेत् ॥ १११ ॥

अर्थः— इंद्रियोना विषयोथी विरक्त थयेला, तथा समतायें करीने यु-
क्त चित्तवाला, एवा योगिउनो कपायरूपी अग्नि शांत थाय ठे, अने ते-
उने बोधिवीजरूपी दीपक प्रगटी निकले ठे.

समत्वमवलंब्याय, ध्यानं योगी समाश्रयेत् ॥

विना समत्वमारब्धे, ध्याने स्वात्मा विडंब्यते ॥ ११२ ॥

अर्थः— योगीयें समतानुं आलंबन लेइने ध्यान धरवुं केमके समता
विना ध्यान धरवाथी आत्मा उलटो विडंबना पामे ठे. वली,

मोक्षः कर्मक्षयादेव, सचात्मज्ञानतो जवेत् ॥

ध्यानमाध्यं मतं नञ्च, तद्धानं हितमात्मनः ॥ ११३ ॥

अर्थः— कर्मोना क्षयथी मोक्ष थाय ठे, अने ते कर्मक्षय आत्मज्ञानथी आ-
य. ते आत्मज्ञान ध्यानथी अड शकं ठे, माटे ध्यान ठे ते, आत्माने हित कागिं.

न माम्येन विना ध्यानं, न ध्यानेन विना च तत् ॥

निष्कंपं जायते नग्मा, इयमन्योन्यकागणं ॥ ११४ ॥

अर्थः— समता विना ध्यान अड शकतुं नथी, अने ध्यान विना सम-

थती नथी; वली समता विना निष्कंप ध्यान थइ शकतुं नथी माटे ते बन्ने अन्योन्य कारणरूपें रहेलां ठे.

हवे ध्याननुं स्वरूप कहे ठे.

मुहूर्त्तार्तर्मनःस्थैर्यं, ध्यानं ठद्वस्थयोगिनां ॥

धर्म्यं शुक्लं च तद्देधा, योगराधस्त्वयोगिनाम् ॥ ११५ ॥

अर्थः— ठद्वस्थ योगिउने एक मुहूर्त्त सुधिनुं मननी स्थिरतावालुं ध्यान होय ठे, ते ध्यान वे प्रकारनुं होय ठे धर्मध्यान अने शुक्लध्यान; अने अयोगी केवलीउने तो मन, वचन, अने कायाना निरोधनो जे काल, तेज ध्यानरूप ठे; केम के तेउ तो देशोनपूर्वकोटिसुधि मन, वचन अने कायानो व्यापारसहित विहार करेठे, अने मोक्षवखते व्यापारनो निरोध करेठे.

मुहूर्त्तपरतश्चिंता, यद्वा ध्यानांतरं नवेत् ॥

बह्वर्थसंक्रमे तु स्या, दीर्घापि ध्यानसंततिः ॥ ११६ ॥

अर्थः—मुहूर्त्तवार पढी चिंता, अथवा ध्यानांतर होइ शके अने बहु अर्थनो जो संक्रम होय, तो लांवा काल सुधि पण ध्याननी परंपरा थइ शके.

मैत्रीप्रमोदकारुण्य, माध्यस्थानि नियोजयेत् ॥

धर्म्यध्यानमुपस्कृत्तुं, तद्धि तस्य रसायनं ॥ ११७ ॥

अर्थः— धर्मध्यानना उपकारमाटे, मैत्री, प्रमोद, कारुण्य अने मध्यस्थपणाने जोडवां, केम के तेम करतुं ते, ते ध्यानने रसायण सरखुं पुष्टि करनारठे.

हवे ते मैत्रीनुं स्वरूप कहे ठे.

माकार्षीत्कोऽपि पापानि, मा च नूत्कोपि दुःखितः ॥

मुच्यतां जगदप्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते ॥ ११८ ॥

अर्थः—कोइ पण प्राणी पापकार्य करो नहीं; अने कोइ पण दुःखी याउं नहीं; अने सघला जगतने मोक्षमलो; एवी रीतनी बुद्धि ते मैत्री कहेवाय.

हवे प्रमोदनुं स्वरूप कहे ठे.

अपास्ताशेषदोषाणां, वस्तुतत्त्वावलोकिनां ॥

गुणेषु पक्षपातोयः, सप्रमोदः प्रकीर्तितः ॥ ११९ ॥

અર્થ:- દૂર કરેલ છે સઘલા દોષો જેઝે, તથા વસ્તુનાં તત્વોને જો નાર એવા, અર્થાત્ જ્ઞાન અને ક્રિયા વન્ને કરીને યુક્ત એવા મુનિઝના ગુણોમાં જે પદ્મપાત રાખવો, તેને પ્રમોદ કહેલો છે.

હવે કારુણ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

દીનેષ્વાર્ત્તેષુ નીતેષુ, યાચમાનેષુ જીવિતં ॥

પ્રતીકારપરા બુદ્ધિઃ, કારુણ્યમન્નિધીયતે ॥ ૧૬૦ ॥

અર્થ:- અજ્ઞાનના વલથી કુશાસ્ત્રો પ્રરૂપનારા એવા દીન, તથા તૃષ્ણા આદિકથી પીડિત થયેલા, તથા વૈરી, રોગ આદિકથી ડર પામતા, અને પોતાના પ્રાણ વચાવવાની યાચના કરતા એવા પ્રાણિઝને, તે તે કષ્ટોમાંથી ઢોડાવવાની જે બુદ્ધિ, તે કારુણ્ય કહેવાય છે.

હવે મધ્યસ્થનું સ્વરૂપ કહે છે.

ક્રૂરકર્મસુ નિઃશંકં, દેવતાગુરુનિંદિષુ ॥

આત્મશંસિપુ યોપેક્ષા, તન્માધ્યસ્થમુદીરિતં ॥ ૧૬૧ ॥

અર્થ:- શુદ્ધ દેવગુરુની નિંદા કરનારા એવા ક્રૂર કાર્યોના કરનારાઝમાં તથા પોતાની પ્રશંસા કરનારાઝમાં નિઃશંકપણે જે ઉપેક્ષા કરવી, તેને માધ્યસ્થપણું કહ્યું છે. માટે,

આત્માનં જાવયન્નાન્નિ, નાવિનાન્નિર્મહામતિઃ ॥

ત્રુટિતામન્નિસંધતે, ત્રિશુદ્ધ્યાનસંતર્તિં ॥ ૧૬૨ ॥

અર્થ:- એવી રીતેં ઉપર કહેલી જાવનાઝથી, પોતાના આત્માને જાવ-યવો, મહાબુદ્ધિમાન્ યોગી, ત્રુટલી એવી પણ શુદ્ધ ધ્યાનની પરંપરા-ને માંથી દે છે.

હવે તે ધ્યાન કયે સ્થાનકેં કરવું, તે દેખાડે છે.

નીર્થ્યં વા સ્વન્યનતદ્દેનું, યતદ્વા ધ્યાનસિદ્ધયે ॥

કૃનામનજયો યોગી, વિવિક્તં મ્યાનમાશ્રયેત ॥ ૧૬૩ ॥

અર્થ:- કોયે છે આમનોનો ત્રય કહેતાં અન્યામ જેણે એવા યોગીયે ધ્યાનમિદ્દિમાટે, જ્યાં નીર્થ્યકોનો જન્મ, દીક્ષા, જ્ઞાન. અથવા મોક્ષ થ-વો હોય. તેવાં નીર્થ્યમ્યાનોનો. અથવા જ્યાં ત્રિનને સ્વસ્થતા મળે એવાં

गिरिगुफा आदिक गमे ते स्थाननो आश्रय लेवो; अर्थात् तेवां गमे ते कोइ स्थानमां जइ ध्यान धरवुं.

हवे ते आसनोनां नामो कहे ठे.

पर्यंकवीरवज्राब्ज, जडदंडासनानि च ॥

उत्कटिका गोदोहिका, कायोत्सर्गस्तथासनं ॥ १५४ ॥

अर्थ:— पर्यकासन, वीरासन, वज्रासन, अजासन, जडासन, दंडासन, उत्कटिकासन, गोदोहिकासन, तथा कायोत्सर्ग, ए आसनो जाणवां.

हवे अनुक्रमें ते आसनोनुं स्वरूप कहे ठे.

स्याङ्गघयोरधोनागे, पादोपरि कृते सति ॥

पर्यंको नाजिगोत्तान, दक्षिणोत्तरपाणिकः ॥ १५५ ॥

अर्थ:— बन्ने जंघाउना नीचेना जागो पग उपरे करते ठेते, तथा नाजिसुधि उंचो जमणो अने डावो हाथ उपर उपर राखवाथी पर्यकासन थाय.

हवे वीरासननुं स्वरूप कहे ठे.

वामोऽग्निदक्षिणोरुर्ध्वं, वामोरूपरि दक्षिणः ॥

क्रियते यत्र तदीरो, चितं वीरासनं स्मृतं ॥ १५६ ॥

अर्थ:— जे आसनमां डावो पग जमणा साथलपर, तथा जमणो पग डावा साथलपर कराय ठे, ते वीरने उचित एवुं वीरासन जाणवुं.

हवे वज्रासननुं स्वरूप कहे ठे.

पृष्ठे वज्राकृतीनूत, दोर्ज्या वीरासने सति ॥

गृहीयात्पादयोर्यत्रां, गुष्ठौ वज्रासनं तु तत् ॥ १५७ ॥

अर्थ:— उपर कहा प्रमाणे वीरासन करीने, पाठवना जागमां वज्र सखी आकृतिवाला थयेला एवा बन्ने हाथोथी, जे आसनमां पगना अंगुठाउं ग्रहण कराय ठे, तेने वज्रासन कहेवुं ठे.

हवे मतांतरथी वीरासननुं स्वरूप कहे ठे.

सिंहासनाधिरूढस्या, सनापनयने सति ॥

तथैवावस्थितिर्या ता, मन्ये वीरासनं विदुः ॥ १५८ ॥

અર્થ:- પૃથ્વીપર પગ રાખીને, તથા સિંહાસનપર બેસીને, પઠી સિંહાસનને છેલ્લેસીને તેવીજ રીતે જે રહેલું; તેને પણ અન્ય સિદ્ધાંતિયો વીરાસન એવું કાયકલેશ તપના પ્રકરણમાં કહે છે.

વલી પતંજલિ ઋષિ તો ઝા રહીને એક પગ પૃથ્વીપર, અને વીજો ઘુંટણસુધિ છેલ્લીને ઝંચો રાખવો, તેને વીરાસન કહે છે.

હવે પદ્માસનનું સ્વરૂપ કહે છે.

જંઘાયામધ્યજાગે તુ, સંશ્લેષોયત્ર જંઘયા ॥

પદ્માસનમિતિ પ્રોક્તં, તદાસનવિચક્ષણૈઃ ॥ ૧૨૯ ॥

અર્થ:- એક જંઘાના મધ્યજાગમાં વીજી જંઘાનો જેમાં સંશ્લેષ થાય છે, તેને આસનના જાણનારાંયે પદ્માસન કહેલું છે.

હવે જડાસનનું સ્વરૂપ કહે છે.

સંપુટીકૃત્ય મુષ્કાગ્રે, તલપાદૌ તથોપરિ ॥

પાણિકઠપિકાં કુર્યાત્, યત્ર જડાસનં તુ તત્ ॥ ૧૩૦ ॥

અર્થ:- મુષ્કજાગની પાસે પગનાં વજ્રે તલિઆંઝનો સંપુટ કરીને, તે પર હાથની કઠપિકા કરવાથી જડાસન થાય છે.

હવે દંડાસનનું સ્વરૂપ કહે છે.

શિલ્પાંગુલીશિલ્પગુલ્ફૌ, જૂશિલ્પોરૂ પ્રસારયેત્ ॥

યત્રોપવિશ્ય પાદૌ ત, દંડાસનમુદીરિતં ॥ ૧૩૧ ॥

અર્થ:- વેનીને આંગલીયો, તથા ગુલ્ફને જોડી દેશને તથા પૃથ્વીપર સાયસને રાખીને, આસનમાં પગને પ્રસારાય, તેને દંડાસન કહેલું છે.

હવે ઝકટિકા તથા ગોદોદિકા આસનોનું સ્વરૂપ કહે છે.

પુનર્પાણિમમાયોગે, ગ્રાહુસ્ત્કટિકામનં ॥

પાણિન્યાં તુ જુવમ્ન્યાગે, નત્મ્યાદગોદોદિકામનં ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ:- પુનઃ અને પગનાં તર્સીયાંઝનો યોગ થાતે ઠતે, ઝકટિકા નામનું આસન કહેલું છે. તથા, તેજ પગનાં તર્સીયાં ન્યાગે પૃથ્વીને ઝકટિકાનાં વજી, ત્યારે તે ગોદોદિકામન કહેવાય.

हवे कायोत्सर्गं स्वरूप कहे ठे.

प्रालंबितजुजद्वंद्व, मूर्ध्वस्थस्यासितस्य वा ॥

स्थानं कायानपेक्षं यत्, कायोत्सर्गः स कीर्तितः ॥१३३॥

अर्थः— वस्त्रे हाथो लांवा करीने, उज्जा रहींने, अथवा वेठां वेठां कायानी अपेक्षाविना जे रहेबुं, तेने कायोत्सर्ग कहेलो ठे. (जिनकद्विपठ) फक्त उज्जा उज्जाज कायोत्सर्ग करे, अने स्थविर कद्विपठ तो उज्जा उज्जा वेठा वेठा अने उपलक्षणथी सुतासुता पण कायोत्सर्ग करे.

एवी रीतें आम्रकुजासन, क्रौंचासन, हंसासन, अश्वासन, गजासन विगरे घणी जातनां आसनो ठे; माटे,

जायते येन येनेह, विहितेन स्थिरं मनः ॥

तत्तदेव विधातव्य, मासनं ध्यानसाधनं ॥ १३४ ॥

अर्थः— जे जे आसन करवाथी मन स्थिर थाय, ते ते ध्यानने साधनारं आसन करबुं.

सुखासनसमासीनः, सुश्लिष्टाधरपद्मवः ॥

नासाग्रन्यस्तद्वृद्धो, दंतैर्दंतानसंस्पृशन् ॥ १३५ ॥

प्रसन्नवदनःपूर्वा, निमुखोवाप्युदङ्मुखः ॥

अप्रमत्तः सुसंस्थानो, ध्याता ध्यानोद्यतो नवेत् ॥ १३६ ॥

अर्थः— सुखें करी आसन वालीने वेठेलो, तथा सारी रीतें जोडी दी-धेल ठे, वस्त्रे होठ जेणे एवो, तथा नासिकाना अग्रजागपर राखेल ठे, वस्त्रे आंखो जेणे एवो, तथा उपला दांतोथी नीचला दांतोने, अने नीचला दांतोथी उपला दांतोने नहीं स्पर्श करतो एवो, तथा प्रसन्न मुखवालो, अने पूर्व दिशा, अथवा उत्तरदिशा तरफ, अने उपलक्षणथी जिन, अथवा जिनप्रतिमा सन्मुख उजेलो, तथा प्रमाद रहित अने शरीरना उत्तमसन्निवेशवालो, एवो ध्यान धरनार योगी ध्यानमां उद्यमवंत थइशके. एवी रीतें परमार्हतश्रीकुमारपाल जूपालथी सेवायेला श्री आचार्यमहाराजथी हेमचंद्रजीये बनावेला अध्यात्मोपनिषद् नामना, तथा थयेख ठे, पट्टबंध जेमनो, एवा आ योगशास्त्रमां पोते करेलुं चोथा प्रकाशनुं विवरण समाप्त थयुं. श्रीरस्तु.

શ્રી જિનાય નમઃ

॥ અથ પંચમઃ પ્રકાશઃ પ્રારજ્યતે ॥

હવે પ્રાણાયામ આદિક આઠ અંગો અન્યદર્શનિયોયેં યોગનાં કહેલાં છે; પણ તે પ્રાણાયામ મુક્તિસાધનના ધ્યાનમાં ઉપયોગી નથી, તો પણ તે કાયાના આરોગ્યપણામાં અને કાલજ્ઞાનાદિકમાં ઉપયોગી છે, તેથી તેનું સ્વરૂપ પણ અહીં અમોયેં દર્શાવ્યું છે. તે નીચે પ્રમાણે જાણવું.

પ્રાણાયામસ્તતઃ કૈશ્વિત્, આશ્રિતોધ્યાનસિદ્ધયે ॥

શક્યો નેતરથા કર્તુ, મનઃપવનનિર્જયઃ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— તેથી પતંજલિ આદિ કેટલાકોયે ધ્યાનસિદ્ધિમાટે પ્રાણાયામ નો ઇટલે મુખ અને નાસિકાના વાયુને રોકવાપણાનો આશ્રય લીધેલો છે, કેમકે તે વિના મન અને પવનનો જય થઈ શકતો નથી.

હવે તે પ્રાણાયામથી મનને શીરીતેં જીતાય? તે માટે કહે છે.

મનોયત્ર મરુત્તત્ર, મરુદ્યત્ર મનસ્તતઃ ॥

અતસ્તુલ્યક્રિયાવેતૌ, સંવીતૌ દ્વીરનીરવત્ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—જ્યાં મન છે, ત્યાં પવન છે, તથા જ્યાં પવન છે, ત્યાં મન છે, માટે તુલ્ય ક્રિયાવાલાં તેડેં વન્ને, દ્વીરનીરની પેઠે જોડાઈને રહેલાં છે.

હવે તેડેંનું તુલ્યક્રિયાપણું દેખાડે છે.

एकस्य नाशोऽन्यस्य स्या, नाशो वृत्तौ च वर्त्तनं ॥

ध्वस्तयोरिन्द्रियमति, ध्वंसान्मोक्षश्च जायते ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તે વન્નેમાંથી જો એકનો નાશ થાય, તો વીજાનો પણ નાશ થાય, અને એક જો હયાત હોય, તો વીજો પણ હયાત હોય; વલ્લી તે બન્નેનો નાશ હોતે ઠતે ઇન્દ્રિય અને મતિનો નાશ થાય છે, અને તેથી મોક્ષ થાય છે.

હવે પ્રાણાયામનું લક્ષણ અને તેના જોડો કહે છે.

પ્રાણાયામો ગતિઞ્ચેદઃ, શ્વાસપ્રશ્વાસયોર્મતઃ ॥

રેચકઃ પૂરકશ્ચૈવ, કુંજકશ્ચેતિ સત્રિધા ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— શ્વાસ અને ઉશ્વાસની ગતિને જે રોકવું, તેનું નામ પ્રાણાયામ; તેના રેચક, પૂરક, અને કુંજક નામેં ત્રણ જોડો છે.

હવે તેજનું ફલ કહે છે.

રેચનાદુદર્યાધિઃ, કફસ્ય ચ પરિક્લયઃ ॥

પુષ્ટિઃ પૂરકયોગેન, વ્યાધિઘાતશ્ચ જાયતે ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ— રેચનથી પેટની પીડાનો, તથા કફનો નાશ થાય છે અને પૂરકથી પુષ્ટિ તથા વ્યાધિઝનો નાશ થાય છે.

વિકસત્યાશુ હૃત્પદ્મં, ગ્રંથિરંતર્વિન્નિઘતે ॥

વલસ્થૈર્યવિવૃદ્ધિશ્ચ, કુંજનાદ્ જવતિ સ્ફુટં ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ— કુંજન પ્રાણાયામથી હૃદયકમલ તુરંત વિકસર થાય છે. તથા શંદરની ગાંઠ જાંગી જાય છે, અને પ્રગટ રીતેં વલ અને સ્થિરતાની વૃદ્ધિ થાય છે.

પ્રત્યાહારાદ્ વલં કાંતિ, દોષશાંતિશ્ચ શાંતતઃ ॥

ઉત્તરાધરસેવાતઃ, સ્થિરતા કુંજકસ્ય તુ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— પ્રત્યાહારથી વલ અને કાંતિ વધે છે તથા શાંતથી દોષની શાંતિ થાય છે, અને ઉત્તર અને અધર સેવાથી કુંજકની સ્થિરતા થાય છે. હવે તે પ્રાણાયામ પાંચે વાયુને જીતવાનો હેતુ છે. તે કહે છે.

પ્રાણમપાનસમાના, બુદ્ધાનં વ્યાનમેવ ચ ॥

પ્રાણાયામેર્જયેત્ સ્થાન, વર્ણક્રિયાર્થવીજવિત્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— પ્રાણાદિકનાં સ્થાન, વર્ણ, ક્રિયા અર્થ અને વીજને જાણનાર યોગી, પ્રાણાયામેં કરીને, પ્રાણવાયુને, અપાન કેતાં વિષ્ટાદિક દૂર કરનાર વાયુને, ઉદાન કદેતાં રમાદિકોને ઝંચે લેઈ જનારા વાયુને, તથા વ્યાન કેતાં વ્યાપક વાયુને પણ જીતી શકે છે.

હવે તે પ્રાણોનાં સ્થાનાદિક કહે છે.

પ્રાણો નામાગ્રહનાનિ, પાદાંગુષ્ઠાંતર્ગો દરિન્ ॥

ગમગમપ્રયોગેન, નદ્રયો ધારણેન વા ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ— પ્રાણવાયુ નામિકાના અથ જાગપર-હૃદયમાં, નાનિમાં તથા પ-વના અંગુળના અથ જાગપર દોષ છે, અને તે દરિન્ વર્ણનો દોષ છે, તથા જાગપર જવાના પ્રયોગે કરીને અથ જાગપર કરવાથી તેનો ત્રય થાય છે.

હવે તે ગમાગમ પ્રયોગ તથા ધારણનું વર્ણન કરે છે.

નાસાદિસ્થાનયોગેન, પૂરણાઝેચનાન્મુહુઃ ॥

ગમાગમપ્રયોગઃ સ્યાત્, ધારણં કુંજનાત્પુનઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ— નાસિકાદિ સ્થાનના યોગેં કરીને વારંવાર પૂરણ તથા રેચનથી ગમાગમનો પ્રયોગ થાય, તથા કુંજનથી ધારણ થાય.

હવે અપાન વાયુનું સ્વરૂપ કહે છે.

અપાનઃ કૃષ્ણરુગ્મન્યા, ષ્ટષ્ટષ્ટાંતપાર્ષ્ણિગઃ ॥

જેયઃ સ્વસ્થાનયોગેન, રેચનાત્પૂરણાન્મુહુઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— અપાન વાયુ કાલા રંગનો હોય છે, તથા તે ગલાંની પાઠલની નાડીઝમાં, ગુદામાં તથા પગના પાઠલના ઝાગમાં હોય છે, અને તે પોતાના સ્થાનના યોગથી રેચન અને પૂરણથી વારંવાર જીતી શકાય છે.

હવે સમાનવાયુનું સ્વરૂપ કહે છે.

શુક્લઃ સમાનોહત્રાન્નિ, સર્વસંધિપ્વવસ્થિતઃ ॥

જેયઃ સ્વસ્થાનયોગેના, સકૃઝેચનપૂરણાત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ— સમાન વાયુ સફેદરંગનો હોય છે, તથા તે હૃદય, નાજિ, અને સર્વ સંધિસ્થાનોમાં રહેલો છે, અને પોતાના સ્થાનના યોગેં કરીને, તે વારંવાર રેચન અને પૂરણથી જીતી શકાય છે.

હવે ઉદાનવાયુનું સ્વરૂપ કહે છે.

રક્તોહત્કંઠતાલુભ્રૂ, મધ્યમૂર્ધ્નિ ચ સંસ્થિતઃ ॥

ઉદાનોવશ્યતાં નૈયો, ગત્યાગતિનિયોગતઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ— ઉદાન વાયુ લાલ રંગનો હોય છે, તથા તે હૃદય, કંઠ, તાલુ, ઝુકુટીઝનો મધ્ય ઝાગ તથા મસ્તકમાં રહેલો છે. અને તે ગમનાગમનના નિયોગથી જીતી શકાય છે.

હવે તે ગમનાગમનનો પ્રયોગ કહે છે.

નાસાકર્ષણયોગેન સ્થાપયેત્તં હૃદાદિપુ ॥

વલાદુત્કૃષ્યમાણં ચ. રુધ્વા રુધ્વા વશં નયેત્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ— નાસિકાને સ્વેંચવાના યોગેં કરીને તે ઉદાન વાયુને હૃદય આદિકને

વિષે સ્થાપવો, અને બલથી ડુંચે ચડતા એવા તેને રોકી રોકીને વશમાં લેવો.

હવે વ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

સર્વત્વગૃત્તિકોવ્યાન, શક્રકાર્મુકસન્નિજઃ ॥

જેતવ્યઃકુંજકાન્યાસા, ત્સંકોચપ્રસૃતિક્રમાત્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:- વ્યાન વાયુ સર્વ જગોયે ત્વચામાં વર્તે છે, અને તેનો રંગ ઇંદ્રધનુષના જેવો હોય છે, તથા તેને સંકોચ અને પ્રસરેં કરીને, કુંજકના અન્યાસથી જીતવો.

હવે તેનાં ધ્યાન ધરવા લાયક વીજો કહે છે.

પ્રાણાપાનસમોદાન, વ્યાનેષ્વેષુ ચ વાયુષુ ॥

યૈં પૈં વૈં લૌં વીજાનિ, ધ્યાતવ્યાનિ યથાક્રમં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:- પ્રાણ, અપાન, સમાન, ઉદાન, અને વ્યાન વાયુમાં, અનુક્રમેં યૈં, પૈં, વૈં, લૌં એવી રીતનાં વીજો ધ્યાવવાં.

હવે ત્રણ શ્લોકોયેં પ્રાણાદિકના જયના અર્થને કહે છે.

પ્રાવલ્યં જાઠરસ્યાગ્ને, દીર્ઘશ્વાસમરુઙ્ગયૌ ॥

લાઘવં ચ શરીરસ્ય, પ્રાણસ્ય વિજયે નવેત્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- જઠરાગ્નિનું પ્રાવલ્ય, દીર્ઘશ્વાસ અને પવનનો જય, અને શરીરની લઘુતા, એટલાં વાનાં પ્રાણના જયમાટે થાય છે.

રોહણં ક્ષતન્ગાદે, રુદરાગ્નેઃ પ્રદીપનં ॥

વર્ચોઽપ્તત્વં વ્યાધિઘાતઃ, સમાનાપાનયોર્જયે ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-સમાન અને અપાનનો જય હોતે ઠતે, ગુમડાં તથા હાડકાં આદિકના જંગનું દૂર થવું થાય છે, તથા જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે, ચરવીનું અદ્યપણું, તથા વ્યાધિનો પણ નાશ થાય છે.

ઉત્ક્રાંતિર્વાગ્નિપંકાદ્યૈ, શ્વાધોદાનનિર્જયે ॥

જયે વ્યાનસ્ય શીતોષ્ણા, મંગઃ કાંતિરરોગિતા ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:- ઉદાનનો જય કરતે ઠતે, પાણી કાઢવ આદિકની અશાધા, તથા ઠંડાંતિ થાય છે. અને વ્યાનનો જય કરતે ઠતે, નેંટી અને નાપની અશાધા, કાંતિ, અને નિરંગીપણું થાય છે.

हवे तेजुं सामदुं फल कहे वे.

यत्र यत्र नवेत्स्थाने, जंतोरोगः प्रपीडिकः ॥

तवांत्यै धारयेत् तत्र, प्राणादिमरुतः सदा ॥ ७५ ॥

अर्थः— जे जे स्थानकें प्राणीने पीडा करनारो रोग थयो होय, तेनी शांतिने माटे त्यां त्यां, प्राणादिक वायुजने धारवा.

एवं प्राणादिविजये, कृताश्यासः प्रतिक्षणं ॥

धारणादिकमभ्यस्ये, न्मनःस्थैर्यकृते सदा ॥ ७६ ॥

अर्थः— एवी रीतें वारंवार प्राणादिकना जयमां अभ्यास करीने, ह्मेशां मननी स्थिरतामाटे धारणा, व्यान समाधि आदिकनो अभ्यास करवो.

हवे ते धारणादिक पांच श्लोकोयें करीने कहे वे.

उक्तासनसमासीनो, रेचयित्वानिलं शनैः ॥

आपादांगुष्ठपर्यंतं, वाममार्गेण पूरयेत् ॥ ७७ ॥

पादांगुष्ठे मनःपूर्व, रुध्वा पादतले ततः ॥

पाष्णीं गुह्ये च जंघायां, जानुन्यूरो गुदे ततः ७८ ॥

लिङ्गे नाभौ च तुदे च, हृत्कंठरसनेऽपि च ॥

तालुनासाग्रनेत्रे च, भ्रुवोर्नाले शिरस्यथ ॥ ७९ ॥

एवं रश्मिक्रमेणैव, धारयन्मरुता सदा ॥

स्थानात्स्थानांतरं नीत्वा, यावद्ब्रह्मपुरं नयेत् ॥ ८० ॥

ततः क्रमेण तेनैव, पादांगुष्ठांतमानयेत् ॥

नाभिपद्मांतरं नीत्वा. ततो वायुं विरेचयेत् ॥ ८१ ॥

॥ पंचलिः कृद्वे ॥

अर्थः— उपर जणावेलां आसनोपर देसीने. धीरिधीरे पदने नेनीने. डावी नाडीशी मननीसाथे पगना अंगुठाशी नाडीने देस नखदण्डा-
पि शरीरने पूरवुं. तेमां पेदेलां पगना अंगुठामां. पठी पगना नखदण्डा-
मां, पठी पगना पाठवना जागमां, पठी शुष्णमां. पठी जंघमां. पठी क-
टणमां. पठी स्नायवमां. पठी गुदां. पठी लिङ्गमां. पठी नाभिमां. पठी
जठरमां. पठी हृदयमां. पठी कंठमां. पठी जीह्वां. पठी वायुमां. पठी

નાસિકાના અગ્રજાગમાં, પઠી નેત્રમાં, પઠી ઝુકુટીઝમાં, પઠી કપાલમાં તથા પઠી મસ્તકમાં, એવી રીતે અનુક્રમે પવનની સાથે મનને લાવીને ઠેક વ્રહ્મદ્વારસુધિ જરવો, પઠી અનુક્રમે તેવીજ રીતે ઠેક ઉતારી ઉતારીને પગના અંગુઠાસુધિ લાવવો, અને નાજિપદ્મમાં લાવીને પવનનું વિરેચન કરવું.

હવે ચાર શ્લોકોયેં કરીને ધારણાનું ફલ કહે છે.

પાદાંગુષ્ઠાદૌ જંઘાયાં, જાનૂરુગુદમેહને ॥

ધારિતઃ ક્રમશોવાયુઃ, શીઘ્રગત્યૈ વલાય ચ ॥ ૩૨ ॥

નાઙ્ગૌ જ્વરાદિઘાતાય, જઠરે કાયશુદ્ધયે ॥

જ્ઞાનાય હૃદયે કૂર્મ, નાડ્યાં રોગજરાત્તિદે ॥ ૩૩ ॥

કંઠે ક્ષુત્તર્ષનાશાય, જિહ્વાગ્રે રસસંવિદે ॥

ગંધજ્ઞાનાય નાસાગ્રે રૂપજ્ઞાનાય ચક્ષુષોઃ ॥ ૩૪ ॥

જાલે તડોગનાશાય, ક્રોધસ્યોપશમાય ચ ॥

વ્રહ્મરંધ્રે ચ સિદ્ધાનાં, સાક્ષાદર્શનહેતવે ॥ ૩૫ ॥

॥ ચતુર્ત્તિઃ કલાપકં ॥

અર્થઃ— પગના અંગુઠા, પાર્ષ્ણ, તથા ગુદ્વર્ત્તમાં, જંઘામાં, ઘુંટણમાં, સાથલમાં, અને લિંગમાં ધારણ કરેલો વાયુ અનુક્રમે શીઘ્રગતિ અને વલમાટે ગુણકારી છે, નાજિમાં રહેલો જ્વરાદિકના નાશમાટે છે, જઠરમાં રહેલો કાયની શુદ્ધિમાટે છે, હૃદયમાં રહેલો જ્ઞાનમાટે છે, કૂર્મનાડીમાં રહેલો રોગ અને ઘટપણના નાશ માટે છે, કંઠમાં રહેલો ક્ષુધા અને તૃપાના નાશ માટે છે, જીજ્ઞના અગ્રજાગમાં રહેલો રસના જ્ઞાન માટે છે, નાસિકાના અગ્રજાગમાં રહેલો ગંધના જ્ઞાનમાટે છે, ચક્ષુઝમાં રહેલો રૂપના જ્ઞાનમાટે છે, કપાલમાં રહેલો ત્યાંના રોગના નાશમાટે છે, તથા ક્રોધના ઉપશમ માટે પણ છે, અને વ્રહ્મદ્વારમાં રહેલો સાક્ષાત્ સિદ્ધોના દર્શનમાટે છે.

હવે ધારણાને ઉપસંહરતા થકા પવનનું ચેષ્ટિત કહે છે.

અન્યસ્ય ધારણામેયં, સિદ્ધીનાં કારણં પરં ॥

ચેષ્ટિતં પવમાનસ્ય, જાતીયાત્ ગતસંશયઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- એવી રીતે ધારણાનો અન્યાસ કરીને, સંશયરહિત થયા થકાં સિદ્ધિના ઉત્કૃષ્ટ કારણસરખું, પવનનું ચેષ્ટિત જાણવું.

નાજેર્નિષ્કામતશ્ચારં, હન્મધ્યે નયતોગતિં ॥

તિષ્ઠતોઘાદશાંતિં તુ, વિદ્યાત્સ્થાનં નન્નસ્વતઃ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:- નાજિથી નિકલતા, અને હૃદયમાં જતા, તથા વ્રહ્મરંધ્રમાં રહે-
તા એવા પવનનું સ્થાન જાણવું.

હવે તે ચારાદિકોનાં જ્ઞાનનું ફલ કહે છે.

તચ્ચારગમનસ્થાન, જ્ઞાનાદધ્યાસયોગતઃ ॥

જાનીયાત્કાલમાયુશ્ચ, શુન્નાશુન્નફલોદયં ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:- તેના ચાર, ગમન અને સ્થાનના જ્ઞાનથી, અન્યાસના યોગે ક-
રીને શુન્ન અને અશુન્ન ફલના ઉદયવાલાં એવાં કાલ અને આયુષ્યને જાણ્યાં.

તતઃ શનૈઃ સમાકૃપ્ય પવનેન સમં મનઃ ॥

યોગી હૃદયપદ્માંત, વિનિવેશ્ય નિયંત્રયેત્ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:- પઠી યોગિયેં ધીરેથી પવનની સાથે મનને રેંચીને, હૃદયપદ્મ-
ની અંદર રાખીને, તેને નિયંત્રિત કરવો.

હવે જ્યારે હૃદયમાં પવન હોય, ત્યારે મનમાં જે ફલ ધાય છે તે કહે છે.

તતોઽવિદ્યા વિલીયંતે, વિપયેઙ્ઞા વિનશ્યતિ ॥

વિકલ્પાવિનિવર્તેતે જ્ઞાનમંતર્વિર્જૃંભતે ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:- તેથી અવિદ્યાઈ વિલીન ધાય છે, વિપયની ઇચ્છા પણ નાશ પા-
મે છે. વિકલ્પો નિવૃત્ત ધાય છે, અને અંદર જ્ઞાન પ્રગટ ધાય છે. વહ્લી.

ક મંડલે ગતિર્વાયોઃ, સંક્રમઃ ક ક વિશ્રમઃ ॥

કા ચ નાહીતિ જાનીયાત્, તત્ર ચિત્તે સ્થિરીકૃતે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:- હૃદયમાં મનને સ્થિર કરવાવડે કરીને. વાયુની ગતિ કયા મં-
ડલમાં છે. તથા તેનું સંક્રમણ અને વિશ્રામ પણ કયાં છે, તથા નાટી
કઈ છે, તે સઘળું જણાય.

हवे ते मंडलो कहे ठे.

मंडलानि च चत्वारि, नाशिकाविवरे विष्ठः ॥

चौमवारुणवायव्या, भेयाख्यानि यथोत्तरं ॥ ४२ ॥

अर्थः— नाशिकानां विवरोमां, अनुक्रमेण, जूमिसंबंधि, वारुण, वायव्य, तथा अग्निसंबंधि एव चार मंडलो कहेलां ठे.

हवे चौम मंडलनुं स्वरूप कहे ठे.

पृथिवीबीजसंपूर्ण, वज्रलांठनसंयुतं ॥

चतुरस्त्रं हतस्वर्ण, प्रज्ञं स्याच्चौममंडलं ॥ ४३ ॥

अर्थः— पृथिवीनां बीजें करी संपूर्ण, अने चारे खुणे वज्र लांठने करीने युक्त. अने तपावेजा सुवर्णसरसी प्रज्ञावाहुं चौममंडल होय.

हवे वारुणमंडलनुं स्वरूप कहे ठे.

न्यादर्धचंद्रमंस्थानं, वारुणाक्षरलांठितं ॥

चंद्राक्षममृतम्यंद, सांडं वारुणमंडलं ॥ ४४ ॥

अर्थः— वारुणमंडल अर्धचंद्रां रांस्थानवाहुं, अने वारुण मृतम्यंद कहे करीने लांठित, अने चंद्र रागवी राफेद कांतिवाहुं, अने अमृतना लक्षण मण्डल सांड होय ठे.

हवे वायव्यमंडलनुं स्वरूप कहे ठे.

स्निग्धं जलवनद्वायं, मृदुलं विंदुमंजलं ॥

दुर्लभं पयसाक्रान्तं, चंचलं वायुमंडलं ॥ ४५ ॥

अर्थः— स्निग्ध एव अंजन अने वादवांनी वाया रागुं, मोठ, मज्जुं विंदुवाहुं दुर्लभ. पयसे करीने आक्रान्त अणुं नया पयस. वायुमंडल होय.

हवे अग्निमंडलनुं स्वरूप कहे ठे.

संज्ञायाश्चिंतं तं स, त्रिकोणं त्र्यम्बकान्वितं ॥

मृदुलं त्रिभुजं तत् त्र्यम्बकं त्र्यम्बकमंडलं ॥ ४६ ॥

अर्थः— संज्ञा या चिंतं तं स, त्रिकोणं त्र्यम्बकान्वितं ॥ मृदुलं त्रिभुजं तत् त्र्यम्बकं त्र्यम्बकमंडलं ॥

हवे तेना बोधने माटे कहे ठे.

अभ्यासेन स्वसंवेद्यं, स्यान्मंडलचतुष्टयं ॥

क्रमेण संचरन्नत्र, वायुर्ज्ञेयश्चतुर्विधः ॥ ४७ ॥

अर्थः— अभ्यासें करीने ते चारे मंडल स्वसंवेद्य थाय, अने तेमां संचरतो वायु अनुक्रमें चार प्रकारनो जाणवो.

हवे अनुक्रमें ते चार प्रकारो कहे ठे.

नासिकारंध्रमापूर्य, पीतवर्णैः शनैर्वहन् ॥

कवोष्णोऽष्टांगुलः स्वहो, जवेद्वायुः पुरंदरः ॥ ४८ ॥

अर्थः— नासिकाना छारने पूरीने, पीतवर्ण करीने धीरे धीरे वहेतो, तथा जरा उनो, आठ आंगुलना प्रमाणवालो स्वह पार्थिव वायु पुरंदर कहेवाय. तथा,

धवलः शीतलोऽधस्तात्, त्वरितत्वरितं वहन् ॥

द्वादशांगुलिमानश्च, वायुर्वरुण उच्यते ॥ ४९ ॥

अर्थः— सफेद, शीतल तथा नीचेना जागमां तुरत तुरत वहेतो वार आंगुलना प्रमाणवालो वायु वरुण कहेवाय ठे. तथा.

उष्णशीतश्च कृष्णश्च, वहंस्तिर्यगनारतं ॥

षडंगुलप्रमाणश्च, वायुः पवनसंज्ञितः ॥ ५० ॥

अर्थः— कचित् उष्ण अने कचित् ठंडो, काला रंगनो. तथा दृग्गो वहेतो, अने ठ आंगुलना प्रमाणवालो वायु पवन नामची उल्लेखाय ठे. तथा.

वालादित्यसमज्योती, रत्युष्णश्चतुरंगुलः ॥

आवर्तवान् वहन्नूर्ध्वं, पवनोदहनः स्मृतः ॥ ५१ ॥

अर्थः— सूर्य सरखी लाल कांतिवालो. अत्यंत उष्ण. आवर्तवालो, तथा उंचे वहेतो, अने चार आंगुलना प्रमाणवालो वायु दहन कहेवाय.

हवे जे वायु होते ठे ते जे कार्य करवुं ते कहे ठे.

इंद्रं स्तंभादिकार्येषु, वरुणं शस्तकर्मसु ॥

वायुं मलिनलोलेषु, वश्यादौ वह्निमादिशेन ॥ ५२ ॥

અર્થ:— સ્તંજાદિક કાર્યોમાં પુરંદરને, ઉત્તમ કાર્યોમાં વરુણને, મહા
અને ચપલકાર્યોમાં વાયુને, અને વશીકરણાદિકમાં દહન પવનને જોડ
હવે પ્રારંભ કરેલા કાર્યમાં, તથા કાર્યના પ્રશ્નમાં જે વચ્ચે જે વ
હોય, તેનું ફલ ચાર શ્લોકોથી કહે છે.

ઠત્રચામરહસ્ત્યશ્વા, રામરાજ્યાદિસંપદં ॥

મનીષિતં ફલં વાયુઃ, સમાચષ્ટે પુરંદરઃ ॥ ૫૩ ॥

તથા રાજ્યાદિસંપૂર્ણેઃ પુત્રસ્વજનવંધુન્નિઃ ॥

સારેણ વસ્તુના ચાપિ, યોજયેદ્વરુણઃ ક્ષણાત્ ॥ ૫૪ ॥

કૃષિસેવાદિકં સર્વં, મપિ સિદ્ધં વિનશ્યતિ ॥

મૃત્યુન્નીઃ કલહો વૈરં, ત્રાસશ્ચ પવને નવેત્ ॥ ૫૫ ॥

નયં શોકં રુજં હઃસ્વં, વિઘ્નવ્યૂહપરંપરાં ॥

સંસૂચયેદ્વિનાશં ચ, દહનોદહનાત્મકઃ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:— પુરંદર વાયુ ઠત્ર, ચામર, હાથી, ઘોડા, વગીચા તથા રાજ્ય
આદિક ઇચ્છિત સંપદાનું ફલ સૂચવે છે. તથા વરુણ છે તે રાજ્ય આદિક
સંપદાથી સંપૂર્ણ થયેલા એવા સ્વજન વંધુર્જની સાથે, તથા ઉત્તમ વસ્તુ
સાથે મેલાપ કરાવે છે. અને પવનવાયુથી છેતી, સેવા વિગેરે જે સિદ્ધ
થયું હોય, તે પણ નાશ પામે છે, તથા મૃત્યુની વીક, ક્લેશ, વૈર અને ત્રા-
સ થાય. તથા દહન સ્વભાવવાળો દહન વાયુ, નય, શોક, રોગ, હઃસ્વ,
વિઘ્ન વિગેરેની શ્રેણિ, તથા નાશને સૂચવે છે.

હવે તેનું વધારે સૂક્ષ્મણું કહે છે.

શશાંકરવિમાર્ગેણ, વાયવો મંડલેષ્વમી ॥

વિશંતઃ શુક્તદાઃ સર્વે, નિષ્ક્રામંતોઽન્યથા સ્મૃતાઃ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:— મથકા વાયુનું ડાવા અને જમણા માર્ગથી મંડલમાં દાખલ
થતા શુક્તને દેનારા છે, તથા નિકળતા થકા તેનું મર્વે અશુક્તને દેનાર છે.

હવે તેનું કારણ કહે છે,

પ્રવેશમમયે વાયુઃ, જીવોમૃત્યુસ્તુ નિર્ગમે ॥

ઉચ્ચને જ્ઞાનિનિમ્નાદક, ફલમપ્યનયોમ્નતઃ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:- પ્રવેશ વચ્ચે જીવ વાયુ હોય છે, તથા નિર્ગમન વચ્ચે મૃત્યુ વાયુ હોય છે, માટે તેજનું જ્ઞાનિયોયે એવું ફલ કહેલું છે.

હવે વે શ્લોકોયે કરીને વાયુનું શુદ્ધપણું અશુદ્ધપણું, તથા મધ્યમપણું નાડીજેદથી કહે છે.

પથેદોરિંધ્વરુણૌ, વિશંતૌ સર્વસિદ્ધિદૌ ॥

રવિમાર્ગેણ નિર્યાંતૌ, પ્રવિશંતૌ ચ મધ્યમૌ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:- ચંદ્રનાડીને માર્ગે પ્રવેશ કરતા પુરંદર અને વરુણ વાયુ તર્વ સિદ્ધિને દેનારા છે, તથા સૂર્યનાડીને માર્ગે નિકલતા અને પ્રવેશ કરતા તેજ મધ્યમ જાણવા.

દક્ષિણેન વિનિર્યાંતૌ, વિનાશાયાનિલાનલૌ ॥

નિઃસરંતૌ વિશંતૌ ચ મધ્યમાવિતરેણ તુ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:- જમણી નાડીને માર્ગે નિકલતા પવન અને દહન વાયુ નાશ માટે છે, તથા ડાબી વાજુથી નિકલતા અને પ્રવેશ કરતા વાયુ મધ્યમ જાણવા, હવે નાડીનું સ્વરૂપ કહે છે.

શ્લઙ્ગા ચ પિંગલા ચૈવ, સુષુમ્ણા ચેતિ નાડિકાઃ ॥

શશિસૂર્યશિવસ્થાનં, વામદક્ષિણમધ્યગાઃ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:- ડાબી વાજુની શ્લઙ્ગા નાડીનું ચંદ્ર સ્થાન છે, જમણી વાજુની પિંગલા નાડીનું સૂર્ય સ્થાન છે, તથા મધ્યમાં રહેલી સુષુમ્ણા નાડીનું શિવ સ્થાન છે.

હવે વે શ્લોકોયે કરીને તે નાડીઓમાં વાયુના સંચારનું ફલ કહે છે.

પીયૂષમિવ વર્ષતી, સર્વગાત્રેષુ સર્વદા ॥

વામામૃતમયા નાડી, સમ્મતાન્નીષ્ટસૂચિકા ॥ ૬૨ ॥

વહંત્યનિષ્ટાંસિત્રી, સંદંત્રી દક્ષિણા પુનઃ ॥

સુષુમ્ણા તુ જવેત્સિદ્ધિ, નિર્વાણફલકારણ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:- હમેશાં સર્વ ગાત્રોમાં અમૃતનેજ જાણે વરસતી. એવી અમૃતમય ડાબી નાડી શુદ્ધને સૂચવનારી કહેલી છે; અને જમણી નાડી વહે-

તી થકી, અનિષ્ટ સૂચવનારી છે, અને સુપુમ્ણા નાડી અણિમાદિક અને મોક્ષનાં ફલનાં કારણરૂપ છે.

વલી તેડું વિશેષ ફલ કહે છે.

વામૈવાખ્યુદયાદીષ્ટ, શસ્ત્રકાર્યેષુ સમ્મતા ॥

દક્ષિણા તુ રતાહાર, યુધ્ધાદૌ દીપ્તકર્મણિ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- અખ્યુદય આદિક ઉત્તમ કાર્યોમાં ઠાવી નાડી કહેલી છે. અને સંજોગ, આહાર તથા યુદ્ધાદિક દીપ્ત કાર્યોમાં જમણી નાડી કહેલી છે. હવે તે નાડીડંનો વિષયવિજ્ઞાન કહે છે.

વામા શસ્ત્રોદયે પદ્મે, સિતે કૃષ્ણે તુ દક્ષિણા ॥

ત્રીણિ ત્રીણિ દિનાનીંદુ, સૂર્યયોરુદયઃ શુભઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:- અજવાલીઆ પદ્મમાં સૂર્યોદય વચ્ચે ઢાવી નાડી ઉત્તમ જાણવી, અને કૃષ્ણપદ્મમાં જમણી નાડી શુભ જાણવી, વલી તે તે પદ્મમાં ત્રણ ત્રણ દિવસો સુધિ તે વચ્ચે નાડીડંનો શુભ ઉદય જાણવો.

હવે તેડંનો અસ્તનિયમ કહે છે.

શશાંકેનોદયે વાયોઃ, સૂર્યેનાસ્તં શુભાવહં ॥

ઉદયે રવિણાત્વસ્ય, શશિનાસ્તં શિવં મતં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- જે દિવસે ચંદ્રથી વાયુનો ઉદય થાય, તે દિવસે સૂર્યથી અસ્ત થાય તો સારું, અને જે દિવસે સૂર્યથી ઉદય થાય, તે દિવસે ચંદ્રથી અસ્ત થાય તો સારું.

હવે પૂર્વે કહેલા અર્થનેજ ત્રણ શ્લોકોયેં કરીને વિસ્તારથી કહે છે.

સિતપદ્મે દિનારંજે, યત્નેન પ્રતિપદ્મિને ॥

વાયોર્વીક્ષેત સંચારં, પ્રશસ્તમિતરં તથા ॥ ૬૭ ॥

ઉદેતિ પવનઃ પૂર્વે, શશિન્યેપઞ્ચહં તતઃ ॥

સંક્રામતિ ઞ્ચહં સૂર્યે, શશિન્યેવ પુનરુચ્ચહં ॥ ૬૮ ॥

વહેધ્યાવદ્વૃદ્ધત્પર્વ, ક્રમેણાનેન મારુતઃ ॥

કૃષ્ણપદ્મે પુનઃ સૂર્યો, દયપૂર્વમયં ક્રમઃ ॥ ૬૯ ॥

॥ ત્રિજિવિશેષકં ॥

अर्थः— अजवालीया पक्षमां पडवाने दिवसें दिवसना प्रारंभ वखते प्रशस्त अने अप्रशस्त एवो वायुनो संचार जोवो; तेमां पेहेलां त्रण दिवस सुधि चंद्रनाडीमां ते वहे ठे, पठी त्रण दिवस सूर्यनाडीमां जाय ठे, अने पाठो त्रण दिवस चंद्रनाडीमां जाय ठे; एवी रीतें अनुक्रमें ठे- क पूर्णिमासुधि वहे ठे, अने कृष्णपक्षमां पेहेलां सूर्यनाडी अने पठी चंद्रनाडीमां एम अनुक्रमें वहे ठे.

हवे श्लोकोयें करीने उपरना क्रममां व्यतिक्रम होते ठे फल कहें ठे.

त्रीन् पक्षानान्यथान्वस्य, मासपटकेन पंचता ॥

पक्षद्वयं विपर्यासे, ऽजीष्टवंधुविपद् नवेत् ॥ ७० ॥

नवेत्तु दारुणो व्याधि, रेकं पक्षं विपर्यये ॥

वित्र्यायहविपर्यासे, कलहादिकमुद्दिशेत् ॥ ७१ ॥

अर्थः— जो त्रण पखवाडीआं सुधि विपरीतपणे नाहीं वहे. तो त मासमां मृत्यु आय, वे पक्षसुधि विपरीतपणे वहे तो पक्षां नगांर्द्धने पीडा आय, अने एक पक्षसुधि तेम वहे, तो जयंकर व्याधि आय. अने वे त्रण दिवस तेम वहे तो, वलेश आदिक आय. तथा—

एकद्वित्रीण्यहोरात्रा, एयर्क एव मरुद्दत्त ॥

वर्षेस्त्रिभिर्घात्र्यामेके, नांतायेंदोरुजे पुनः ॥ ७२ ॥

अर्थः— एक दिवस अने रात्रि जो सूर्यनाडीज वहे तो एक रात्रि मृत्यु आय, वे दिवसरात्रि वहे. तो वे वर्षे मृत्यु आय. तथा यात्रा दिवस रात्रि वहे, तो एक वर्षे मृत्यु आय अने चंद्रनाडी वहे तो रोग आय.

मासमेकं रवावेव, वदन् वायुविनिर्दिशेत् ॥

अहोरात्रावधि मृत्युं, शशांकेन धनक्षयं ॥ ७३ ॥

अर्थः— एक मास सुधि जो सूर्यनाडीज वहेतो वहे तो एक रात्रि दिवसमां मृत्यु आय. अने जो चंद्रनाडी तेम वहे. तो पत्तनो अथ पात.

वायुस्त्रिमार्गगः शंसे, न्मध्याह्नात्परतोन्नि ॥

दशाहं तु द्विमार्गस्थः, संक्रांतो मरणं दिशेत् ॥ ७४ ॥

अर्थः— त्रणे नालीडना मार्गमां रतेजो वायु न्मध्याह्न परतो मरण दिशेत्.

ચવે છે, તથા દશ દહાડાસુધિ બે નાડીમાં રહેલો, અને તે પઠી સંચાર કરતો મરણ સૂચવે છે.

દશાહં તુ વહન્નિદા, વેવોદ્ધેગરુજે મરુત્ ॥

इतश्चेतश्च यामार्धं, वहन् लाजार्चनादिकृत् ॥ ७५ ॥

અર્થ:— દશ દહાડા સુધિ ચંદ્રનાડીમાંજ વહેતો વાયુ, ઉદ્ધેગ અને રોગ માટે થાય છે, તથા અરધા પોહોરસુધિ એક વીજી નાડીમાં જતો, લાજ અને પૂજા આદિકમાટે થાય.

विषुवत्समयप्राप्तौ, स्पंदेते यस्य चक्षुषी ॥

अहोरात्रेण जानीयात्, तस्य नाशमसंशयं ॥ ७६ ॥

અર્થ:— તુલ્ય રાત્રિ દિવસનો સંગમ હોતે ઠતે, જેની આંખો ફરકે છે, તેનો એક રાત્રિ દિવસમાં નિશ્ચયે કરીને નાશ થાય છે. તથા,

पंचातिक्रम्य संक्रांती, मुखे वायुर्वहन् दिशेत् ॥

मित्रार्थहानिनिस्तेजो, ऽनर्थान् सर्वान्मृतिं विना ॥ ७७ ॥

અર્થ:— વાયુનાં પાંચ સંક્રમણ પઠી જો મુખમાં વાયુ વહે, તો મિત્ર, ધન વિગેરેની હાનિ, નિસ્તેજપણું, તથા મૃત્યુ શિવાય સર્વ અનર્થો થાય. તથા—

संक्रांतीः समतिक्रम्य, त्रयोदश समीरणः ॥

प्रवहन् वामनासायां, रोगोद्देगादि सूचयेत् ॥ ७८ ॥

અર્થ:— તેર સંક્રાંતિ પઠી ચઢદમી સંક્રાંતિમાં, ડાબી નાસિકામાં જો વાયુ વહે, તો રોગ અને ઉદ્ધેગ આદિક સૂચવે છે. તથા,

मार्गशीर्षस्य संक्रांति, कालादारभ्य मारुतः ॥

वहन् पंचाहमाचष्टे, वत्सरेऽष्टादशे मृतिं ॥ ७९ ॥

અર્થ:— માગસર મહીનાની સંક્રાંતિથી માંડીને, જો પાંચ દિવસસુધિ (એકજ નાડીમાં) પવન વહે, તો અઢાર વર્ષે મૃત્યુ થાય. તથા,

शरत्संक्रांतिकालाच्च, पंचाहं मारुतो वहन् ॥

ततः पंचदशाब्दाना, मंते मरणमादिशेत् ॥ ८० ॥

અર્થ:— શરદની સંક્રાંતિથી પાંચ દિવસસુધિ જો એકજ નાડીમાં પવન વહે, તો પંદર વર્ષને અંતે મરણ સૂચવે છે; તથા,

श्रावणादेः समारभ्य, पंचाहमनिलो वहन् ॥
 अंते द्वादशवर्षाणां, मरणं परिसूचयेत् ॥ ८१ ॥
 वहन् ज्येष्ठादिदिवसा, द्वादशानि समीरणः ॥
 दिशेन्नवमवर्षस्य, पर्यंते मरणं ध्रुवं ॥ ८२ ॥
 आरभ्य चैत्राद्यदिना, त्पंचाहं पवनो वहन् ॥
 पर्यंते वर्षषट्कस्य, मृत्युं नियतमादिशेत् ॥ ८३ ॥
 आरभ्य माघमासादेः, पंचाहानि मरुद्वहन् ॥
 संवत्सरत्रयस्यांते, संसूचयति पंचतां ॥ ८४ ॥

॥ चतुर्भिः कलापकं ॥

अर्थः— श्रावणनी आदिषी मांडीने पांच दिवसोसुधि एकज नाडीनां जो वायु वहे, तो ते चार वर्षे मृत्यु सूचये ठे, जेठषी मांडीने द्वा दिवसोसुधि तेम वहे तो निश्चै नवमे वर्षे मृत्यु सूचये ठे. अने चैत्रषी मांडीने पांच दिवसो सुधि जो तेम वहे, तो ठ वर्षे निश्चै मृत्यु सूचये ठे मग माघषीमांडीने जो पांच दिवसोसुधितेम वहे. तो प्रण वर्षे मृत्यु सूचये ठे.

सर्वत्र द्वित्रिचतुरो, वायुश्चेदिवसान् वदेत् ॥

अब्दजागरेत्तु ते शोभ्या, यथावदनुपूर्वशः ॥ ८५ ॥

अर्थः— सर्व जगोये वे, प्रण, अने चार दिवसो सुधि जो वायु वहे. तो वर्षना जागोषी तेजने अनुक्रमेण शोभवा.

एवे कालज्ञाननुं स्वरूप वदेदे.

अथेदानीं प्रवक्ष्यामि, किंचित्कालस्य निर्णयं ॥

सूर्यमार्गं समाश्रित्य, सच पौष्णे च गम्यते ॥ ८६ ॥

अर्थः— एवे कंश्च कालनो निर्णय वहीनुं; ते सूर्यना मार्गने आसने पौष्णमां जणाय ठे.

एवे ते पौष्णनुं स्वरूप वदे दे.

जन्मकृद्गते चंडे, समस्तगतने रदो ॥

पौष्णनामा जवेत्कालो, मृत्युनिर्णयकम् ॥ ८७ ॥

अर्थः— जन्म नक्षत्रमां चंद्र आवते ठते, तथा समसप्तमां सूर्य आव-
ते ठते, मृत्युनिर्णयना कारणरूप पौष्ण नामें काल थाय.

हवे तेनेविषे सूर्यनाडीना प्रवाहें करीने कालज्ञान कहे ठे.

दिनार्धं दिनमेकं च, यदा सूर्ये मरुद्वहन् ॥

चतुर्दशे द्वादशेऽब्दे, मृत्यवे जवति क्रमात् ॥ ८८ ॥

अर्थः— अरधो दिवस अने आखो दिवस, ज्यारे सूर्यनाडीमां वायु व-
हेतो होय, त्यारे अनुक्रमें, चौदमे, अने बारमे वर्षें मृत्यु माटे ते थाय.

तथैव च वहन् वायु, रहोरात्रं द्वयहं त्र्यहं ॥

दशमाष्टमषष्ठाब्दे, प्वंताय जवति क्रमात् ॥ ८९ ॥

अर्थः— वली तेवीज रीतें एक रात्रिदिवस एकज नाडीमां वहेतो
वायु दशमे वर्षें, वे दिवस वहेतो आठमे वर्षें, त्रण दिवस वहेतो ठे
वर्षें मृत्युमाटे थाय ठे.

वहन् दिनानि चत्वारि, तुर्येऽब्दे मृत्यवे मरुत् ॥

साशीत्यहःसहस्रे तु, पंचाहानि वहन् पुनः ॥ ९० ॥

अर्थः— वली जो ते चार दिवसोसुधि वहे, तो चोथे वर्षें मृत्यु थाय,
तथा पांच दिवसोसुधि वहे, तो त्रण वर्षें मृत्यु थाय.

एकद्वित्रिचतुःपंच, चतुर्विंशत्यहःकृयात् ॥

पडादीन् दिवसान् पंच, शोधयेदिह तद्यथा ॥ ९१ ॥

अर्थः— ठ आदिक दिवसोने, एक, वे, त्रण, चार, पांच वार नोवीस
दिवसना क्यथी नीचे प्रमाणे शोधवा.

षट् दिनानामध्यर्कं, वहमाने समीरणे ॥

जीवन्मद्वां मह्यं षट्, पंचाशद्विवसाधिकं ॥ ९२ ॥

अर्थः— सूर्यनाडी जो ठ दिवसमुधि चाहे, तो एक हजार अने ठा-
न दिवसो मुधि जीवे, तथा,

मह्यं साष्टकं जीवे, द्वायो मत्तादयाद्विनि ॥

सप्तद्विंशद्वयवर्गो, जीवन्मद्वाद्विनि ॥ ९३ ॥

अर्थः— जो सात दिवस बहे, तो एक हजारने आठ दिवस जीवे
अने आठ दिवस सुधि बहे, तो नवसोने ठीस दिवस जीवे. तथा,
एकत्रैव नवाहानि, तथा बहति मारुते ॥

अह्नामष्टशतीं जीवे, चत्वारिंशद्दिनाधिकां ॥ ९४ ॥

अर्थः— बली तेवी रीतें एकज नाडीमां जो नव दिवसोसुधि वायु बहे,
तो आठसोने चाळीश दिवसोसुधि जीवी शके. तथा,
तथैव वायौ प्रवह, त्येकत्र दश वासरान् ॥

विंशत्यधिकामह्नां, जीवेत्सप्तशतीं ध्रुवं ॥ ९५ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें बली जो दश दिवसो सुधि एकज नाडीमां वायु
बहे, तो सातसो ने बीस दिवस जीवे.

एकद्वित्रिचतुः पंच, चतुर्विंशत्यहः क्षयात् ॥

एकादशादिपंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ ९६ ॥

अर्थः— बली अग्यार आदिक दिवसोने पण, नीचे प्रमाणे, एक, वे,
त्रण चार अने पांच एवी चोवीशीयुक्त दिवसोना क्षयशी शोधवा.

एकादशदिनान्यर्क, नाड्यां बहति मारुते ॥

षण्णवत्यधिकान्यह्नां षट्शतान्येव जीवति ॥ ९७ ॥

अर्थः— सूर्य नाडीमां जो अग्यार दिवसो सुधि वायु बहे, तो ठ सो-
ने ठनु दिवस जीवे.

तथैव द्वादशाहानि, वायौ बहति जीवति ॥

दिनानां षट्शतीमष्ट, चत्वारिंशत्समन्वितां ॥ ९८ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें जो बार दिवसो सुधि वायु बहे, तो ठसोने अ-
डताळीश दिवसोसुधि जीवी शके. तथा,

त्रयोदशदिनान्यर्क, नाडीवाहिनि मारुते ॥

जीवेत्पंचशतीमह्नां, षट्सप्ततिदिनाधिकां ॥ ९९ ॥

अर्थः— बली जो सूर्यनाडीमां तेर दिवसो सुधि वायु बहे, तो पांच-
सो ने ठउंतेर दिवसो जीवे. तथा,

चतुर्दश दिनान्येवं, प्रवाहिनि समीरणे ॥

अशीत्यभ्यधिकं जीवे, दह्नां शतचतुष्टयं ॥ १०० ॥

अर्थः— वल्ली एवीज रीतें जो चौद दिवसो सुधि नाडी वहे, तो चारसो ने एंशी दिवसो सुधि जीवे.

तथा पंचदशाहानि, यावद् वहति मारुते ॥

जीवेत् षष्ठीदिनोपेतं, दिवसानां शतत्रयं ॥ १०१ ॥

अर्थः— वल्ली एवीज रीतें जो पंदर दिवसो सुधि वहे, तो त्रणसोने साठ दिवसो सुधि जीवे. तथा,

एकद्वित्रिचतुःपंच, द्वादशाहक्रमद्वयात् ॥

षोडशाद्यानि पंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ १०२ ॥

अर्थः— तथा सोल आदिक पांच दिवसोने, एक, वे त्रण, चार अने पांच संख्यावाला वार वार दिवसोना क्षयशी शोधवा अने ते नीचे प्रमाणे.

प्रवहत्येकनाशायां, षोडशाहानि मारुते ॥

जीवेत्सहाष्टचत्वारिं, शतं दिनशतत्रयीं ॥ १०३ ॥

अर्थः— जो एकज नाशिकामां सोलदिवसो सुधि वायु वहे, तो त्रणसोने अडतालीश दिवसो सुधि जीवे.

वहमाने तथा सप्त, दशाहानि समीरणे ॥

अह्नां शतत्रये मृत्यु, श्रतुर्विंशतिसंयुते ॥ १०४ ॥

अर्थः— वल्ली तेवीज रीतें सत्तर दिवसो सुधि वायु वहे, तो त्रणसोने चोवीश दिवसें मृत्यु आय. तथा,

पवने विचगत्यष्टा, दशाहानि तथैव च ॥

नाशोष्टाशीतिमंयुक्ते, गते दिनशतद्वये ॥ १०५ ॥

अर्थः— वल्ली एवीज रीतें जो अठार दिवसो सुधि, वायु वहे, तो त्रणसोने अठ्ठारशी दिवसें मृत्यु आय.

विचगत्यनिले तद्वत्, दिनान्येकानविंशतिः ॥

चत्वारिंशद्युते याने, मृत्युर्दिनशतद्वये ॥ १०६ ॥

अर्थः— वली तेवीजरीतें जो उगणीश दिवसो सुधि वहे, तो वसोने चालीश दिवस जाते थके मृत्यु थाय. तथा,

विंशतिदिवसानेक, नासाचारिणि मारुते ॥

साशीतौ वासरशते, गते मृत्युर्न संशयः ॥ १०७ ॥

अर्थः— वली एवीज रीतें जो बीश दिवसो सुधि वायु वहे तो एकनो ने एंशीदिवसे मृत्यु थाय, तेमां संशय नथी. तथा,

एकद्वित्रिचतुःपंच, दिनषट्कक्रमक्षयात् ॥

एकविंशादि पंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ १०८ ॥

अर्थः— एकवीश आदिक पांच दिवसोने, अनुक्रमें नीचे प्रमाणे, एक, वे, त्रण, चार, अने पांच संख्यावाला ठ ठ दिवसोना दृष्टी शोध्या.

एकविंशत्यहं त्वर्क, नाडीवाटिनि मारुते ॥

चतुःसप्ततिसंयुक्तं, मृत्युर्दिनशते जयेत ॥ १०९ ॥

अर्थः— सूर्यनाडीमां जो एकवीश दिवसो सुधि वायु वहे तो, एक-सोने चमोतेर दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

द्वाविंशतिदिनान्येवं, सध्विपष्टावहः शतं ॥

षड्दिनो नैः पंचमासैः, स्रयोविंशत्यहानुगे ॥ ११० ॥

अर्थः— एवीज रीतें द्वावीश दिवसो सुधि जो गती वहे, तो पचास ने घासठ दिवसें मृत्यु थाय. अने जो त्रेवीश दिवसो सुधि वहे तो पांच मासमां ठ दिवस उठे मृत्यु थाय. तथा,

तथैव वायौ वहति, चतुर्विंशतिग्रामरी ॥

विंशत्यन्यधिके मृत्यु, जयेद्विनशने गते ॥ १११ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें जो चोवीश दिवसो सुधि वायु वहे, तो द्वावीश दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

पंचविंशत्यहं चैवं, वायौ मानत्रये नतिः ॥

मासद्वये पुनर्मृत्युः, षड्विंशतिदिनानुगे ॥ ११२ ॥

अर्थः— एवीज रीतें जो एवीश दिवसो सुधि वायु वहे, तो द्वा मास मृत्यु थाय. अने ठवीश दिवसो सुधि वहे, तो दोन मास मृत्यु थाय. तथा,

नेत्रश्रोत्रशिरोजेदात्, सच त्रिविधलक्षणः ॥

निरीक्ष्यः सूर्यमाश्रित्य, यद्येष्टमपरः पुनः ॥ ११९ ॥

अर्थः— ते काल सूर्यने आश्रिते, नेत्र, कर्ण, अने मस्तकना जेदधी त्रण प्रकारनो जोवो, अने ते त्रण जेदधी बीजो काल इष्टाप्रमाणे जोवो. हवे तेमांथी नेत्रनुं लक्षण कहे ठे.

वामे तत्रेक्षणे पद्मं, पौमशब्दमैदवं ॥

जानीयाद् जावनीयं तु, दक्षिणे घादशब्दं ॥ १२० ॥

अर्थः— त्यां डावी आंखमां शोल पत्रनुं चंद्रकमल जाणवुं, तथा जमणी आंखमां वार पत्रनुं जाववुं.

खद्योतद्युतिवर्णानि, चत्वारि उदनानि तु ॥

प्रत्येकं तत्र दृश्यानि स्वांगुलीविनिपीडनात् ॥ १२१ ॥

अर्थः— हवे ते प्रत्येक वत्ने कमलोमां (गुरुपदेशधी) पोतानी आंगुलीधी दाववावडें करीने खद्योतनां रंगनां चार पत्रो जोवां.

सोमाधोभ्रूलतापांग, घ्राणांतिकदलेषु तु ॥

दले नष्टे क्रमान्मृत्युः, षट्त्रियुग्मैकमासतः ॥ १२२ ॥

अर्थः— चंद्र कमलना नीचेना जागमां पत्रो न देखावे ठे त मासें मृत्यु थाय, अने भ्रुकुटीनी समीपे जो न देखाय, तो घण मासें मृत्यु थाय तथा अपांगनी समीपे जो न देखाय, तो वे मासें मृत्यु थाय तथा जो नासिकानी समीपमां न देखाय, तो एक मासें मृत्यु थाय तथा:

अयमेवक्रमः पद्मे, जानवीये यदा जवेत् ॥

दशपंचत्रिदिनैः, क्रमान्मृत्युस्तदा जवेत् ॥ १२३ ॥

अर्थः— आबीज रीतनो क्रम जो सूर्यकमलमां थाय, तो अनुक्रमें, दश, पांच, त्रण अने वे दिवसें मृत्यु थाय.

एतान्यपीड्यमानानि, द्वयोरपि हि पद्मयोः ॥

दलानि यदि वीक्ष्यंते मृत्युर्दिनशतान्तदा ॥ १२४ ॥

अर्थः— आंगुलीधी दाव्या विना जो वत्ने पद्मनां पत्रो देखावे तो एकसो दिवसोमां मृत्यु थाय.

अवशेषांगुलीपर्वा, एवशेषतिथीस्तथा ॥

पंचमी दशमी राका, पर्वाएथंगुष्ठगानि तु ॥ १३१ ॥

अर्थः— अंगुष्ठाना पर्वोमां पांचम, दशम, अने पुनम कटपवी, तथा बाकीनी आंगुलीउनां पर्वोमां बाकीनी तिथिउ कटपवी. तथा,

वामपाणि कृष्णपक्ष, तिथीस्तद्वच्च कटपयेत् ॥

ततश्च निर्जने देशे, वक्ष्यद्भासनः सुधीः ॥ १३२ ॥

प्रसन्नः सितसंव्यानः, कोशीकृत्य करद्वयं ॥

ततस्तदंतः शून्यं तु, कृष्णवर्णं विचिंतयेत् ॥ १३३ ॥

अर्थः— तेवीज रीते डावा हाथप्रत्ये कृष्णपक्षानी तिथिउने कटपवी; पठी माणस विनानी कोइ जगोपर जइने, बुद्धिमान् माणस पद्मासन वालीने, प्रसन्न अइने, तथा सफेद डुपट्टो राखीने, तथा वस्त्रे हाथोनो संपुट करीने, तेनी अंदर शून्य एवो कृष्णवर्णं चिंतववो. तथा,

उद्घाटितकरांजो, स्ततो यत्रांगुलीतिथौ ॥

वीक्ष्यते कालविंदुः स, काल इत्यत्र कीर्त्यते ॥ १३४ ॥

अर्थः— पठी ते हस्तकमलने उघाडतां अकां, ज्यां आंगुलीनी तिथिमां कालविंदु देखाय, तेनुं नाम अत्रे काल कहेलुं ठे.

हवे ते कालज्ञानमां बीजा उपायो कहे ठे.

क्षुतविण्मेदमूत्राणि, ज्वंति युगपद्यदि ॥

मासे तत्र तिथौ तत्र, वर्षांते मरणं तदा ॥ १३५ ॥

अर्थः— ठीक, विष्टा, वीर्यस्त्राव, तथा मूत्र, जो एकीज वखते थाय, तो ते मासमां, ते तिथिमां, अथवा ते वर्षेने अंते मृत्यु थाय.

रोहिणीं शशचूडदम, महापथमरुंधतीं ॥

ध्रुवं च न यदा पश्ये, वर्षेण स्यात्तदा मृतिः ॥ १३६ ॥

अर्थः— रोहिणी नक्षत्रने, चंद्रने, ठायामार्गने, अरुंधतीने, अने ध्रुवने जो न जोइ शके, तो एक वर्षे मृत्यु थाय. तथा,

स्वप्ने स्वं जह्यमाणं च, गृध्रकाकनिशाचरैः ॥

उह्यमानं खरोप्राचै, यदा पश्येत्तदा मृतिः ॥ १३७ ॥

अर्थः— स्वप्नमां पोताने, गीध, कागडा, अने निशाचरोशी जह्न करातो, तथा गधेडा, उंट, विगेरेशी उपाडातो जो जुए, तो एक व मृत्यु थाय ठे. तथा,

रश्मिनिर्मुक्तमादित्यं, रश्मियुक्तहविर्जुजं ॥

यदा पश्येद्विपद्येत्, तदैकादशमासतः ॥ १३७ ॥

अर्थः— सूर्यने किरणो विनानो, अने अग्निने किरणोवालो जो जुए तो अग्यार मासमां मृत्यु थाय. तथा,

वृक्षाग्रे कुत्रचित्पश्येत्, गंधर्वनगरं यदि ॥

पश्येत्प्रेतान्पिशाचान् वा, दशमे मासि तन्मृतिः ॥ १३८ ॥

अर्थः— कोइ जगोए वृक्षना अग्रजागपर जो गंधर्वोना नगरने, अ ने प्रेत अथवा पिशाचोने साक्षात् जुवे, तो दशमे मासे मृत्यु थाय. तथा

वर्दिर्मूत्रपुरीषं वा, सुवर्णरजतानि वा ॥

स्वप्ने पश्येद्यदि तदा, मासान्नवैव जीवति ॥ १४० ॥

अर्थः— बली जो स्वप्नमां, श्लेश्म, मूत्र, विष्टा सुवर्ण अथवा रुपाने जुए, तो एक मासज जीवे. तथा,

स्थूलोक्स्मात्कृशोक्स्मा, दृक्स्मादतिकोपनः ॥

अक्स्मादतिजीरुर्वा मासानष्टैव जीवति ॥ १४१ ॥

अर्थः— कारण विना अक्स्मात् पुष्ट, डुबलो, अति गुस्सावालो, तथा अति विकण जो थइ जाय, तो आठ माससुधि जीवे. तथा,

समग्रमपि विन्यस्तं, पांशौ वा कर्दमेऽपि वा ॥

न्यात्रित्वंडं पदं सप्त, मास्यंते घ्नियते तदा ॥ १४२ ॥

अर्थः— धूल अथवा कादवर्मां आखुं पगळुं मुक्या ठनां पण जो ते नष्ट हिन देखाय, तो मात मामने अंते मृत्यु थाय. तथा,

नागं श्यामां यदा पश्ये, नृन्येदधरतालु च ॥

न म्वांगुलित्रयं माया, जाजदंतद्वयांतरे ॥ १४३ ॥

गृध्रः काकः कपोता वा, कन्यादोन्योऽपि वा मगः ॥

निर्लायित यदा मृधि, पाप्माम्यंते मृतिस्तदा ॥ १४४ ॥

अर्थः— आंखनी कीकीने काला रंगवाली जुवे, अने होठ तथा तालु जो (अकस्मात्) सुकाइ जाय, तथा राजदंतनी अंदर पोतानी त्रण आंगुली न देखाय, अने गीध, कागडो, कपोत, कव्याद, (मांस चक्री पक्षी) अथवा बीजो कोइ पक्षी मस्तकमां संताइ जाय तो ठ मासैं मृत्यु थाय. तथा, स्वप्ने मुंडितमज्ज्यक्तं, रक्तगंधस्त्रगंबरं ॥

पश्येद्याम्यां खरे यांतं, स्वं योऽब्दार्धं सजीवति ॥ १४५ ॥

अर्थः—स्वप्नमां, पोताने मुंडित, मईन करेलो, लाल चंदन अने फुलनी माला वालो, तथा रात्रियें गधेडापर स्वार अइने जतो जो जुवे, तो ते अरधा वरससुधि जीवे. तथा,

घंटानादो रतांते चे, दकस्मादनुज्जयते ॥

पंचता पंचमास्यंते, तदा जवति निश्चितं ॥ १४६ ॥

अर्थः— संज्ञोगने अंते अकस्मात् जो घंटानो नाद अनुजवे, तो खरे-खर पांच मासैं मृत्यु थाय. तथा,

वक्त्रीजवति नासाचे, द्रुत्तुली जवतो दृशौ ॥

स्वस्थानाद् भ्रश्यतः कर्णौ, चतुर्मास्यास्तदा मृतिः ॥ १४७ ॥

अर्थः— जो नासिका वांकी थाय, आंखो गोल थाय, तथा कर्णौ तेना स्थानकथी खसी जाय, तो चारमासैं मृत्यु थाय. तथा,

कृष्णं कृष्णपरीवारं, लोहदंडधरं नरं ॥

यदा स्वप्ने निरीक्षित, मृत्युर्मासैस्त्रिजिस्तदा ॥ १४८ ॥

अर्थः— जो स्वप्नमां श्याम रंगवाला, श्यामरंगनां परिवारवाला, लो-खंडना दंडने धारण करनारा एवा माणसने जो जुवे, तो त्रण मासैं मृत्यु थाय. तथा,

इंदुमुष्णं रविं शीतं, विजं जूमौ रवावपि ॥

जिह्वां श्यामां मुखं कोक, नदानं च यदेक्षते ॥ १४९ ॥

तालुकंपोमनःशोको, वर्णोऽग्रे नैकधा यदा ॥

नानेश्वाकस्मिकी हिका, मृत्युर्मासद्वयात्तदा ॥ १५० ॥

अर्थः— चंद्रने उष्ण, सूर्यने ठंडो, जूमि अने सूर्यमां विज, जीजने

श्याम रंगवाली, मुखने नाडीयेर सरखुं जो जुवे, तथा तालुनो कंप, मन-
नो शोक, शरीरपर अनेक प्रकारनो रंग, तथा नाजिथी अकस्मात् हींक
थाय तो वे मासैं मृत्यु थाय. तथा,

जिह्वा नास्वादमादत्ते, मुहुः स्वलति चाषणे ॥

श्रोत्रे न शृणुतः शब्दं, गंधं वेत्ति न नासिका ॥ १५१ ॥

स्पंदेते नयने नित्यं, दृष्टवस्तुन्यपि भ्रमः ॥

नक्तमिन्द्रधनुः पश्येत्, तथोल्कापतनं दिवा ॥ १५२ ॥

न गायामात्मनः पश्येत्, दर्पणे सलिलेऽपि वा ॥

अनब्दां विद्युतं पश्येत्, शिरोकस्मादपि ज्वलेत् ॥ १५३ ॥

हंसकाकमयूराणां, पश्येच्च क्वापि संहतिं ॥

शीतोष्णखरमृद्वादे, रपि स्पर्शं न वेत्ति च ॥ १५४ ॥

अमीषां लक्ष्मणां मध्या, द्यदैकमपि दृश्यते ॥

जंतोर्नवति मासेन, तदा मृत्युर्नसंशयः ॥ १५५ ॥

॥ पंचजिः कुलकं ॥

अर्थः— जीन स्वाद न ले, तथा बोलती बखते वारंवार स्वलायमान
थाय, बने कर्णो शब्द सांजले नहिं, नाशिका गंधने उलखी न शके,
हंसां बने आंखो फरक्या करे, दीठेली वस्तुमां पण भ्रम पडे, रात्रिप
इन्द्रधनु जुए, तथा दिवसें उल्कापात जुए, पोतानी गाय आरिमा अ-
थवा पाणीमां न जोइ शके, मेघ (बादलां) विना विजलीने जुए, अक-
स्मात् नन्तक ज्वलायमान थाय, तथा हंस, कागडा, अने मयूरना ना,
जने जुए. नहुं, उष्ण, खरबचहुं, कोमल विगेरेनो स्पर्श मायुमा न पडे;
उपरां मध्यां चिहोमांथी एक पण चिह जो प्राणीने थाय, तो तेहुं
एक माममां मृत्यु थाय, तेमां बिलकुल संशय नथी, तथा,

ज्ञाने लकारे प्युत्कारे, चोष्णे म्मृतिगतिहाये ॥

अंगपंचकज्ञाने च म्वाहशाहेन पंचना ॥ १५६ ॥

अर्थ— लकार शब्दनां उच्चार करवारी जो मृत्युमांथी जंभा वायु नि-
कल, तथा कृच्छर करवारी उष्ण निकसे, तथा, मरणाशक्ति अने गति-

नो क्षयः थाय, तथा पांच अंगपर शीतलता थाय, तो दश दिवसमां मृत्यु थाय. तथा

अर्धोष्णमथ शीतं च, शरीरं जायते यदा ॥

ज्वालाकस्माज्ज्वलेद्वांगे, सप्ताहेन तदा मृतिः ॥ १५७ ॥

अर्थः— जो शरीर अर्धुं उष्ण अने अर्धुं शीतल थाय, तथा शरीरमां अकस्मात् ज्वालाउ निकले, तो सात दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

स्नातमात्रस्य हृत्पादं, तत्क्षणाद्यदि शुष्यति ॥

दिवसे जायते पष्ठे, तदा मृत्युरसंशयं ॥ १५८ ॥

अर्थः— स्नान कर्या पठी तुरतज जो हृदय अने पग सुकाइ जाय, तो संशयविना ठठे दिवसे मृत्यु थाय. तथा,

जायते दंतघर्षश्चे, त्वगंधश्च दुःसहः ॥

विकृता भवति त्रया, त्र्यहेन म्रियते तदा ॥ १५९ ॥

अर्थः— दांतनो घसारो थाय, तथा सहन न थइ शके एवी मुडदां सरखी गंध थाय, तथा ठायामां विकृति थाय, तो त्रण दिवसें मृत्यु थाय.

न स्वनाशां स्वजिह्वां न, न ग्रहान्नामला दिशः ॥

नापि सप्त रुपीन् व्योम्नि, पश्यति म्रियते तदा ॥ १६० ॥

अर्थः— पोतानी नासिका, जीज, ग्रहो, निर्मल दिशाउ, तथा आकाशमां सप्त रुपिउने पण जो न जोइ शके, तो ते मृत्यु पामे. तथा,

प्रज्ञाते यदि वा सायं, ज्योत्स्नावत्यामथो निशि ॥

प्रवितत्य निजौ बाहू, निजत्रायां विलोक्य च ॥ १६१ ॥

शनैरुत्क्षिप्य नेत्रे स्व, त्रयां पश्येत्ततोऽवरे ॥

न शिरोदृश्यते तस्यां, यदा स्यान्मरणं तदा ॥ १६२ ॥

अर्थः— प्रज्ञातमां अथवा सायंकाले, अथवा अजवाली रात्रियें, पोताना वन्ने हाथो विस्तारिने, ठायाने जोवी; तथा पठी धीरेथी पोतानी आंखो उघाडीने आकाशमां ठाया जोवी; तेमां जो मस्तक न देखाय तो मृत्यु थाय. तथा,

નેક્ષ્યતે વામબાહુશ્ચેત્, પુત્રદારક્ષયસ્તદા ॥

યદિ દક્ષિણબાહુર્ને, ક્ષ્યતે આત્મક્ષયસ્તદા ॥ ૧૬૩ ॥

અર્થ:- વલી તે વચ્ચે જો હાથો હાથ ન દેખાય, તો પુત્ર અને સ્ત્રીનો નાશ થાય, તથા જો જમણો હાથ ન દેખાય, તો જાણ્યોનો નાશ થાય. તથા,

અદૃષ્ટે હૃદયે મૃત્યુ, રુદરે ચ ધનક્ષયઃ ॥

ગુહ્યે પિતૃવિનાશસ્તુ, વ્યાધિરુરુયુગે નવેત્ ॥ ૧૬૪ ॥

અર્થ:- વલી તે વચ્ચે જો હૃદય ન દેખાય, તો મૃત્યુ થાય, અને ઉદર ન દેખાય, તો ધનનો ક્ષય થાય, તથા જો ગુહ્યસ્થાન ન દેખાય, તો પિતૃનો નાશ થાય, અને જો વસ્ત્રો સાથલો ન દેખાય, તો વ્યાધિ થાય.

અદર્શને પાદયોશ્ચ, વિદેશગમનં નવેત્ ॥

અદૃશ્યમાને સર્વાંગે, સદ્યો મરણમાદિશેત્ ॥ ૧૬૫ ॥

અર્થ:- વસ્ત્રો પગો ન દેખાય, તો પરદેશ જવાનું થાય, તથા જો સર્વ અંગ ન દેખાય, તો તુરંત મરણ થાય.

હવે વલી વીજા પ્રકારથી ઘટલે શકુનથી કાલજ્ઞાન કહે છે.

અદિત્વશ્ચિક્રમ્યાસુ, ગૃહગોધાપિપીલિકાઃ ॥

યૂકામત્કુળલૂતાશ્ચ, વાલ્મિકીયોપદેહિકા ॥ ૧૬૬ ॥

કીટિકા ઘૃતવર્ણાશ્ચ, ભ્રમર્યશ્ચ યદાધિકાઃ ॥

ઉદ્દેગકલહવ્યાધિ, મરણાનિ તદા દિશેત્ ॥ ૧૬૭ ॥યુગ્મં॥

અર્થ:-સર્પ, વીંઠી, કૃમીઆં, ઉંદર, ગીલોડી, કીડી, જુ, માંકડ, ક-રોસીયા, વટ્મીક, ઉધડ, ઘીમેલ, અને જમરીયો જો અધિક દેખાય, તો ઉદ્દેગ, કલહ અને મૃત્યુ થાય. તથા,

ઉપાનદાદનઠ્ઠત્ર, શસ્ત્રઘાયાંગકુંતલાન્ ॥

ચંચ્યા ચુંવેદ્યદાકાક, સ્તદાસન્નૈવ પંચતા ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ:- જો કાગડો, પગરખાં, વાહન, ઠ્ઠત્ર, હથિયાર, ઠાયા, અંગ, અને વાસને પોતાની ચાંચથી ચુંવન કરે, તો મૃત્યુ નજદીક છે, એમ જાણવું. તથા,

अश्रुपूर्णदृशोगावो, गाढं पादैर्वसुंधरां ॥

खनन्ति चेत्तदानीं स्या, जोगोमृत्युश्च तत्प्रज्ञोः ॥ १६९ ॥

अर्थः— आंसुशी संपूर्ण आंखो वाली गायो, पोताना पगोशी बहुज पृथ्वीने जो खणे, तो तेना स्वामीने रोग अने मृत्यु थाय. तथा,

अनातुरकृतेह्येत, ङकुनं परिकीर्तितं ॥

अधुनातुरमुद्दिश्य, शकुनं परिकीर्त्यते ॥ १७० ॥

अर्थः— एवी रीतें नीरोगीने माटे शकुनोनुं स्वरूप कहुं;
हवे रोगीने माटे शकुनोनुं स्वरूप कहे ठे.

दक्षिणस्यां वलित्वा चेत्, श्वा गुदं लेढ्युरोऽथवा ॥

लांगूलं वा तदा मृत्यु, रेकद्वित्रिदिनैः क्रमात् ॥ १७१ ॥

शेते निमित्तकाले चेत्, श्वा संकोच्याखिलं वपुः ॥

धृत्वा कर्णौ वलित्वांगं, धुनोत्यथ ततो मृतिः ॥ १७२ ॥

यदि व्यात्तमुखो लालां, मुंचन् संकोचितेक्षणः ॥

अंगं संकोच्य शेते श्वा, तदा मृत्युर्न संशयः ॥ १७३ ॥

॥ त्रिजिर्विशेषकं ॥

अर्थः— निमित्त-कालो, कुतरो दक्षिण दिशामां वलीने जो पोतानी गुदाने अथवा ठातीने के पुंढडीने चाटे तो अनुक्रमें एक बे अने त्रण दिवसें रोगीनुं मृत्यु थाय; तथा ते वखते जो ते पोतानुं सघळुं शरीर संकोचीने सुवे, तथा कान पकडीने तथा शरीरने वालीने जो धुणावे तो पण मृत्यु थाय; तथा मुख पोहोळुं करीने, लाल मुक्तो थको, आंखो संकोचीने, तथा अंगने पण संकोचीने जो ते सुवे, तो पण मृत्यु थाय, तेमां संशय नथी.

हवे वे श्लोकोशी कागडानां शकुनोनुं स्वरूप कहे ठे.

यदातुरगृहस्योर्ध्वं, काकपक्षिगणो मिलन् ॥

त्रिसंध्यं दृश्यते नूनं, तदा मृत्युरुपस्थितः ॥ १७४ ॥

महानसे तथा शय्या, गारे काकाः क्षिपन्ति चेत् ॥

चर्मास्थिरङ्गुं केशान्वा, तदासन्नैव पंचता ॥ १७५ ॥

अर्थः— त्रणे संध्या वखते रोगीना घरपर जो कागडाउनुं टोखुं मां तो मृत्यु जाणवुं; तथा रोगीनां रसोडां, अने शयनगृह उपर जो का डाउं, चांवडुं, हाडकुं, दोरडुं, अथवा केशोने फेके, तो पण मृत्यु जदीकें जाणवुं.

हवे नव श्लोकोयें करीने उपश्रुतिथी कालज्ञान कहे ठे.

अथवोपश्रुतेर्विद्या, विद्वान् कालस्य निर्णयं ॥

प्रशस्ते दिवसे स्वप्न, काले शस्तां दिशं श्रितः ॥ १७६

पूत्वा पंचनमस्कृत्या, चार्यमंत्रेण वा श्रुती ॥

गेहावृत्तश्रुतिर्गठे, विट्पिचत्वरजूमिषु ॥ १७७ ॥

चंदनेनार्चयित्वा क्षमां, क्षिप्त्वा गंधाक्ततादि च ॥

सावधानस्ततस्तत्रो, पश्रुतेः शृणुयाद्भुनिं ॥ १७८ ॥

अर्थांतरापदेश्यश्च, सरूपश्चेति सद्विधा ॥

विमर्शगम्यस्तत्राद्यः, स्फुटोक्तार्थोऽवरः पुनः ॥ १७९ ॥

यथेयं जवनस्तंजः, पंचपङ्क्तिरयं दिनेः ॥

पक्षेर्मामैरथो वपं, नक्ष्यते यदि वा न वा ॥ १८० ॥

मनोदग्गन्ध्यामीन, किंत्वयं लघु नक्ष्यते ॥

अर्थान्तगपदेश्यः स्या, देवमादिरूपश्रुतिः ॥ १८१ ॥

एषा स्त्री पुरुषो वाऽसौ, ग्यानादग्मात्र यास्यति ॥

दान्यामो न वयं गंतुं, गंतुकामो न चाप्ययं ॥ १८२ ॥

विद्यते गंतुकामोऽय, महं च त्रेपणोत्सुकः ॥

नेन याग्यन्यमो जीव्रं, स्यात्पुनस्तत्पश्रुतिः ॥ १८३ ॥

कालोद्वादनमं जानो, पश्रुत्यंतग्मात्मनः ॥

कुशलाः कालममत्र, मनामत्रे च जानते ॥ १८४ ॥

॥ नवतिः कृतं ॥

अर्थः— उक्तप्रमाणे पण निवे प्रमाणे विद्वाने कायनां निर्णय जाणे. उक्तम दिवसे स्वप्न वखते उक्तम दिग्गमां गतीं, येन नमः ॥

થવા આચાર્યમંત્રથી પવિત્ર થઈને ઘેરથી કર્ણ ઢાંકીને શિલ્પિયોના ચો-
વટાની ઝૂમિમાં જહું; તથા ત્યાં પૃથ્વીને ચંદનથી પૂજીને, તથા તે પર સુ-
ગંધિ, અદ્ભુત વિગેરે નાખીને, સાવધાન થઈ ઉપશ્રુતિનો ધ્વનિ સાંજલવો.
તે ધ્વનિ “ અર્થાતિરાપદેશ્ય ” અને “ સરૂપ ” એવા બે પ્રકારનો જાણવો.
તેમાંથી પેહેલો વિચારગમ્ય, અને બીજો સ્ફુટ રીતે કહેલા અર્થવાલો
જાણવો. વિચારગમ્ય એટલે જેમ કે, આ ઘરનો સ્તંભ પાંચ. ઠ દિવસોમાં.
પાંચવાડીઆઠમાં, માસમાં અથવા વર્ષોમાં જવાઈ જશે, કે નહીં ? તે
સ્તંભ મનોહર હતો, પણ તુરત જવાઈ જાય તેવો હતો, ઇત્યાદિ અ-
ર્થાતિરાપદેશ્ય ધ્વનિ વિચારગમ્ય જાણવો. તથા બીજા જેમ કે, આ ની.
અથવા આ પુરુષ આ જગોયેથી જશે નહીં, તેમ અમો તેને જવા પણ દેશું
નહીં; વહી આ જવાને ઉત્સુક છે, અને હું પણ તેને જવા દેવાને ગાંઠી
હું, અને તેથી તે તુરત જશે; ઇત્યાદિ સરૂપ ઉપશ્રુતિ જાણવી. બીજી મી-
તની કાન યુદ્ધા કરીને સાંજલેલી ઉપશ્રુતિથી પણ કુદાલ માગ્યો પો-
તાના કાલને નજદિક અથવા દૂર રહેલો જાણે છે.

હવે ચાર શ્લોકોબંધે શનૈશ્વરપુરુષે કરીને પાલશાન વદે છે.

શનિઃ સ્યાદ્યત્ર નદ્યત્રે, તદાતવ્યં મુખે તતઃ ॥

ચત્વારિ દક્ષિણે પાણૌ, ત્રીણિ ત્રીણિ ચ પાદયોઃ ॥ ૧૮૫ ॥

ચત્વારિ વામદસ્તે તુ. ક્રમશઃ પંચ વદન્તિ ॥

ત્રીણિ શીર્ષે દશોદ્દેહે, ગુહ્ય એકઃ શનો નેર ॥ ૧૮૬ ॥

નિમિત્તસમયે તત્ર, પતિતં સ્થાપનાક્રમાત ॥

જન્મર્ક્ષં નામઋક્ષં વા, ગુહ્યદેશે ખેદચદિ ॥ ૧૮૭ ॥

દૃષ્ટં શ્લિષ્ટં ગ્રહૈર્દુષ્ટેઃ, સોમ્પૈરપ્રેષિતાદુતં ॥

સજ્જસ્યાપિ તદા મૃત્યુઃ, કા કથા રોગિણઃ પુનઃ ॥ ૧૮૮ ॥

॥ ચતુર્ણિઃ વચ્ચાસ્વે ॥

અર્થઃ— જે નદ્યત્રમાં શનિ રોય. તે મુખમાં જુવે. ચાર જગ્યાના ના-
મમાં. તથા વચ્ચે પગમાં ગ્રાણ ગ્રાણ. હાથના નામમાં. ચાર. તથા અન્તઃકર્ણમાં
પાંચ વદન્તિઃ સ્વપ્નમાં. ગ્રાણ મસ્તકમાં વચ્ચે વચ્ચે આંખોમાં તથા પગમાં

स्थानकें, पढी निमित्तसमये स्थापनाक्रमथी जन्मनक्षत्र, अथवा ना
नक्षत्र जो गुह्य प्रदेशमां आवी पडे, अने ते पर दुष्टग्रहोनी दृ
पडे, अथवा तेज्जनो संयोग थाय, अने उत्तम ग्रहनी दृष्टि न पडे, र
साजा माणसनुं पण मृत्यु थाय, त्यारे रोगीनी तो वातज शी करवी !!

हवे प्रहा लग्नना अनुसारें कालज्ञान कहे ठे.

प्रहायामथ लग्नास्ते, चतुर्थदशमस्थिताः ॥

ग्रहाः क्रूराः शशी षष्ठा, षमश्चेत् स्यात्तदा मृतिः ॥१८९॥

अर्थः—प्रश्न करते ठेते तत्काल लग्न अस्त होते थके, लग्नथी (सा-
तमे) चोथे अथवा दशमे स्थानकें जो क्रूर ग्रहो होय, तथा चंद्र जो
ठेठे के आठमे होय, तो मृत्यु थाय.

पृष्ठायाः समये लग्ना, धिपतिर्नवति ग्रहः ॥

यदिवास्तमितोमृत्युः, सङ्गस्यापि तदा नवेत् ॥ १९० ॥

अर्थः—पूठती वखते लग्ननो स्वामी एवो ग्रह जो अस्त पामेलो होय,
तो साजाजुं पण मृत्यु थाय.

लग्नस्थश्चेत्तृतीयो वा, शशी च दशमस्थितः ॥

अष्टमोऽर्कस्तदा मृत्युः, स्याच्चेन्न बलवान् गुरुः ॥ १९१ ॥

अर्थः—लग्नमां चंद्र हांय, अने शनी वारमे, तथा मंगल नवमे अने
सूर्य आठमे होय, अने जो गुरु बलवान् न होय तो मृत्यु थाय. तथा,

रविः षष्ठस्तृतीयो वा, शशी च दशमस्थितः ॥

यदा नवति मृत्युः स्या, तृतीये दिवसे तदा ॥ १९२ ॥

अर्थः—बली ठेठे सूर्य, अथवा त्रीजे अने दशमे चंद्र होय तो त्री-
जे दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

पापग्रहाश्चेद्भदया, तुर्ये वा द्वादशेऽथवा ॥

दिशंति तद्विदो मृत्युं, तृतीये दिवसे तदा ॥ १९३ ॥

अर्थः—उदयथी चोथे अथवा वारमे पापग्रहो होय, तो तेना जा-
णनाराउ त्रीजे दिवसें मृत्यु कहे ठे. तथा,

उदये पंचमे वाऽपि, यदि पापग्रहो जवेत् ॥

अष्टजिर्दशजिर्वा स्या, द्विवसैः पंचता तदा ॥ १९४ ॥

अर्थः— उदय वखते पापग्रह जो पांचमे होय, तो आठ अथवा दश दिवसे मृत्यु थाय. तथा,

धनुर्मिथुनयोः सप्त, मयोर्यद्यशुजग्रहाः ॥

तदा व्याधिर्मृतिर्वास्या, ज्योतिषामिति निर्णयः ॥ १९५ ॥

अर्थः— सातमा एवा धनु अने मिथुन राशिमां जो अशुज ग्रहो आवे, तो व्याधि अथवा मृत्यु थाय एम ज्योतिषियोनो निर्णय ठे.

हवे आठश्लोकोयें करीने यंत्रद्वाराथी कालज्ञान कहे ठे.

अंतस्थाधिकृतपाणि, नामप्रणवगर्जितं ॥

कोणस्थरेफमाग्नेय, पुरं ज्वालाशताकुलं ॥ १९६ ॥

सानुस्वारैरकाराद्यैः, षट्स्वरैः पार्श्वतो वृतं ॥

स्वस्तिकांकवह्निःकोणं, स्वाक्षरांतःप्रतिष्ठितं ॥ १९७ ॥

चतुःपार्श्वस्थगुरुपं, यंत्रवायुपुरावृतं ॥

कल्पयित्वा परिन्यस्येत्, पादहृत्वीर्षसंधिषु ॥ १९८ ॥

सूर्योदयक्षणे सूर्यं, पृष्ठे कृत्वा ततः सुधीः ॥

स्वपुरायुर्विनिश्चेतुं, निजगायां विलोकयेत् ॥ १९९ ॥

पूर्णां गायां यदीक्षित, तदा वर्षे न पंचता ॥

कर्णाजावे तु पंचत्वं, वर्षैर्द्वादशजिर्नवेत् ॥ २०० ॥

हस्तांगुलीस्कंधकेश, पार्श्वनासाद्वये क्रमान् ॥

दृष्टाष्टसप्तपंचत्रये, कवर्पैर्मरणं जवेत् ॥ २०१ ॥

षण्मास्या म्रियते नाशे, शिरसश्चिबुकस्य वा ॥

ग्रीवानाशे तु मासेनै, कादशाहेन दृक्क्षये ॥ २०२ ॥

सन्निधे हृदये मृत्यु. दिवसैः सप्तजिर्नवेत् ॥

यदि गायाद्वयं पश्ये, द्यमपार्श्वं तदा व्रजेत् ॥ २०३ ॥

॥ अष्टजिः कृष्णं ॥

अर्थः— मध्यमां रहेलुं, तथा अधिकृतपाणि ठे नाम जेनुं, एवा प्रणवें करीने गर्जित, तथा खुणामां रेफवालुं, तथा सैंकडो ज्वालाउंथी आकुल थएलुं चारे वाजुथी अनुस्वारयुक्त एवा अकार आदिक ठ खरोथी विं-टायेलुं. बहारना खुणाउंमां खस्तिकोथी चिह्नित थयेलुं, तथा तेनी अंदर ख एवा अक्षरोनी मध्यमां रहेलुं, तथा चारे पडखे विसर्गसहित यकारवालुं, एवी रीतना यंत्रने वायुना समूहथी आवृत थएलुं कटपीने, वने पगोपर, हृदयमां, मस्तकें तथा सांधाउंमां राखवुं; पढी ते बुद्धिमान् मा-णसैं सूर्योदय वखते सूर्यने पढाडी राखीने, पोतानुं आयुष्य जोवा माटे पोतानी ठायाने जोवी; तेमां जो संपूर्ण ठाया देखाय, तो मृत्यु न थाय, पण जो कर्ण न देखाय, तो बार वरसैं मृत्यु थाय, तथा हाथ, आंगली, स्कंध, केश, पडखां अने नासिकानो जो हृदय देखाय, तो अनुक्रमें दश, आठ, सात, पांच, त्रण अने एक वरसैं मृत्यु थाय; तथा मस्तक अने डाढीनो जो हृदय देखाय, तो ठ मासैं मृत्यु थाय, तथा कंठनो हृदय जोवाथी एक मासमां, अने आंखोनो हृदय जोवाथी अग्यारदिवसैं मृत्यु थाय; तथा ठिड्ड सहित जो हृदय देखाय तो सात दिवसैं मृत्यु थाय, तथा जो वे ठाया देखाय तो ते वखतेज मृत्यु पामे.

ह्वे यंत्रना प्रयोगने उपसंहरता थका विद्यायें करीने कालज्ञाननुं स्वरूप कहे ठे.

इति यंत्रप्रयोगेण, जानीयात्कालनिर्णयं ॥

यदि वा विद्यया विद्या, हृदयमाणप्रकारया ॥ २०४ ॥

अर्थः— एवी रीतें यंत्रना प्रयोगथी कालनो निर्णय जाणवो, अथवा ह्वे कहेवाना प्रकारथी विद्यायें करीने पण जाणवो.

ह्वे मात श्लोकोयें करीने ते विद्या कहे ठे,

प्रथमं न्यस्य चूडायां, स्वाशब्दमोच मस्तके ॥

क्षिं नेत्रहृदये पंच, नाभ्यञ्जे दाक्षरं ततः ॥ २०५ ॥

अर्थः— पेदेखां शिखामां “स्वा” शब्दने, अने मस्तकपर “क्षि” शब्दने, नेत्र अने हृदयमां पांच “क्षि” शब्दने तथा नाभिकमलपर “दा”

शब्दने जोडवो. पढी “ॐजुँसःॐमृत्युंजयाय ॐ वज्रपाणिने शूलपाणिने
हर हर दह दह स्वरूपं दर्शय दर्शय हुं फट्.”

अनया विद्ययाष्टाय, शतवारं विलोचने ॥

स्वहायां चानिमंत्र्यार्कं, पृष्टे कृत्वारुणोदये ॥ १०६ ॥

परहायां परकृते, स्वहायां स्वकृते पुनः ॥

सम्यक्कृतपूजः स, नृपयुक्तो विलोकयेत् ॥ १०७ ॥

अर्थः— उपरनी विद्याथी एकसोने आठवार बन्ने नेत्रो, तथा पोतानी
ढायाने मंत्रीने, तथा प्रजातमां सूर्यने पढाडी करीने, परने माडे परनी
ढाया,अने पोताने माडे पोतानी ढाया, सारी रीतें पूजा आदिक करीनेजोवि.

संपूर्णां यदि पश्येत्ता, मावर्षं न मृतिस्तदा ॥

क्रमजंघाजान्वजावे, त्रिद्वयेकान्दैर्मृतिः पुनः ॥ १०८ ॥

अर्थः— वढी ते ढाया जो संपूर्ण देखाय, तो वर्षसुधि मृत्यु न थाय,
तथा पग, जंघा अने घुटणोनो अजाव होते ठते, त्रण, वे, अने एक वर्ष
मृत्यु थाय. तथा,

उरोरजावे दशान्नि, मासैर्नश्येत्कटेः पुनः ॥

अष्टान्निर्नवन्निर्वापि, तुंदाजावे तु पंचधैः ॥ १०९ ॥

अर्थः—साथखोनो अजाव होते ठते दश मासैं,केडनो अजाव होते ठ ते
आठ अथवा नवमासैं,अने पेटनो अजाव होते ठते पांच ठ मासैं मृत्यु थाय.

ग्रीवाजावे चतुस्त्रिद्वये, कमासैर्म्रियते पुनः ॥

कक्षाजावे तु पक्षेण, दशाहेन जुजक्षये ॥ ११० ॥

अर्थः— कंठनो अजाव होते ठते चार, त्रण, वे अने एक मासैं पण
मृत्यु थाय, अने कुंखना अजावें पखवाडिये, तथा जुजाना अजावें दश
दिवसैं मृत्यु थाय.

दिनैः स्कंधक्षयेऽष्टान्नि, अतुर्याम्या तु हृत्क्षये ॥

शीर्षाजावे तु यामाभ्यां, सर्वाजावे तु तत्क्षणात् ॥ १११ ॥

अर्थः— स्कंधनो अजाव होते ठते आठ दिवसैं, हृदयनो अजाव होते

ઠતે ચાર પોહોરે, મસ્તકનો અજાવ હોતે ઠતે વે પોહોરે, અને સર્વનો અજાવ હોતે ઠતે તત્કાળ મૃત્યુ થાય છે.

एवमाध्यात्मिकं कालं, विनिश्चेतुं प्रसंगतः ॥

बाह्यस्यापि हि कालस्य, निर्णयः परिज्ञापितः ॥ १११ ॥

અર્થ:- એવી રીતે આધ્યાત્મિક કાલનો નિશ્ચય કરાવામાટે પ્રસંગોપાત્ત બાહ્યકાલનો પણ નિર્ણય કહ્યો.

हवे जय अने पराजयना परिज्ञाननो उपाय कहेवे.

को जेष्यति द्वयोर्युद्धे, इति पृष्ठत्यवस्थितः ॥

जयः पूर्वस्य पूर्वे स्या, जित्ते स्यादितरस्य तु ॥ ११३ ॥

અર્થ:-બંનેનાં યુદ્ધમાં કોણ જીતશે? એમ પૂછીને રહે ઠતે, પૂર્ણ હોતે થકે પૂર્વ પક્ષનો જય થાય, અને અધુરે રહેતે થકે સામા પક્ષવાલાનો જય થાય.

हवे ते पूर्ण अने अधुरानुं स्वरूप कहे वे.

यस्त्यजेत् संचरन् वायु, स्तजित्तमन्निधीयते ॥

संक्रामेत्तु यत्र स्थाने, तत्पूर्णं कथितं बुधैः ॥ ११४ ॥

અર્થ:- સંચરતો વાયુ જે તજી દે, તે અધુરું કહેવાય, અને જે સ્થાનમાં સંક્રમણ પામે, તે પંડિતોયે સંપૂર્ણ કહેવાય છે. તથા,

प्रष्टादौ नाम चेद् ज्ञातु, गृह्णात्यत्यातुरस्य तु ॥

स्यादिष्टस्य तदा सिद्धि, विपर्यासे विपर्ययः ॥ ११५ ॥

અર્થ:- પુઠનાર માણસ પેહેલાં જાણનારનું (વૈદ્યનું) અને પઠી જો રોગોનું નામ લે, તો કાર્યની સિદ્ધિ થાય, અને તેથી ઉલટી રીતે નામ સેવાથી વિપર્યાસ થાય.

वामबाहुस्थिते दूते, समनामाक्षरो जयेत् ॥

दक्षिणबाहुगे त्वाजौ, विषमाक्षरनामकः ॥ ११६ ॥

અર્થ:- જો દૂત ડાવા હાથ પાસે આવી ઊઞે, તો સમ અક્ષરનાં નામવાલો જીતે, અને જો જમણા હાથપાસે ઊઞે, તો લઢાશમાં વિષમ અક્ષરના નામવાલો જીતે. તથા,

चूतादिनिर्गृहीतानां, दृष्टानां वा चुजंगमैः ॥

विधिः पूर्वोक्तएवासौ, विज्ञेयः खलु मांत्रिकैः ॥ ५१७ ॥

अर्थः— चूत आदिकना बलगाडवाला, तथा सर्पे डंखेला प्राणियोमाटे पण मांत्रिकोयें उपरनोज विधि जाणवो.

पूर्णा संजायते वामा, नाडी हि वरुणेन चेत् ॥

कार्याप्यारज्यमाणानि, तदा सिद्ध्यंत्यसंशयं ॥ ५१८ ॥

अर्थः— जो डावी नाडी पवनथी संपूर्ण थाय, तो प्रारंज करातां कार्यो संशयरहित सिद्ध थाय. तथा,

जयजीवितलानादि, कार्याणि निखिलान्यपि ॥

निष्फलान्येव जायंते, पवने दक्षिणास्थिते ॥ ५१९ ॥

अर्थः— जो जमणि नासिकामां वायु होय, तो जय, जीवित, लाभ आदिक सघलां कार्यो निष्फल जाय ठे.

ज्ञानी बुध्वा निलं सम्यक्, पुष्पं हस्तात्प्रपातयेत् ॥

मृतजीवितविज्ञाने, ततः कुर्वीत निश्चयं ॥ ५२० ॥

अर्थः— ज्ञानी माणसें वायुने सारी रीतें जाणीने हाथथी पुष्प पाडवुं, तथा तेथी मृत्यु अने जीतितवुं ज्ञान मेलववुं. तथा,

त्वरितो वरुणे लाज, श्वरेण तु पुरंदरे ॥

जायते पवने स्वल्पः, सिद्धोप्यग्नौ विनश्यति ॥ ५२१ ॥

अर्थः— वरुण होते ठते तुरत लाज थाय ठे, पवन होते ठते स्वल्प लाभ थाय ठे, तथा अग्नि होते, ठते, सिद्ध अएलो लाभ पण नाश पामे.

आयाति वरुणे यातः, तत्रैवास्ते सुखं क्षितौ ॥

प्रयाति पवनेऽन्यत्र, मृतइत्यनले वदेत् ॥ ५२२ ॥

अर्थः— वरुण होते ठते, गएलो आवे ठे अने त्यां सुखेथी पृथ्वीपर रहे ठे, अने पवन होते ठते बीजी जगोये जाय ठे, अने अग्नि होते ठते मृतक कहेवाय ठे. तथा,

દહને યુધ્ધપૃષ્ઠાયાં, યુધ્ધજંગશ્ચ દારુણઃ ॥

મૃત્યુસૈન્યવિનાશૌ વા, પવને જાયતે પુનઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થઃ— દહન હોતે ઠતે યુદ્ધની પૂઠા કરવાથી, જયંકર યુદ્ધનો જંગ થાય, અને પવન હોતે ઠતે મૃત્યુ અને સૈન્યનો નાશ થાય છે. તથા, મહેંડે વિજયો યુદ્ધે, વારુણે વાંઘિતાધિકઃ ॥

રિપુજંગેન સંધિર્વા, સ્વસિદ્ધિપરિસૂચકઃ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થઃ— મહેંડ હોતે થકે યુદ્ધમાં જય થાય, તથા વારુણ હોતે થકે, ઇષ્ટિતથી પણ અધિક થાય, અને તે શત્રુના જંગથી સંધિ અથવા પોતાની સિદ્ધિને સૂચવનારો છે. તથા,

જૌમે વર્ષતિ પર્જન્યો, વરુણે તુ મનોમતં ॥

પવને હર્દિનાંજોદૌ, વહ્નો વૃષ્ટિઃ કિયત્યપિ ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થઃ— જોમ હોતે ઠતે વરસાદ વરસે છે, વરુણ હોતે ઠતે મન મહેંડે, પવન હોતે ઠતે હર્દિન અને વરસાદ હોય, અને અગ્નિ હોતે ઠતે કેટલીક વૃષ્ટિ થાય. તથા,

વરુણે શસ્યનિષ્પત્તિ, રતિશ્લાઘ્યા પુરંદરે ॥

મધ્યસ્થા પવને ચ સ્યા, ન સ્વલ્પાપિ હુતાશને ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થઃ— વરુણ હોતે ઠતે ધાન્યની ઉત્પત્તિ થાય, અને તે પુરંદર હોતે ઠતે અતિ ઊત્તમ થાય, તથા પવન હોતે ઠતે મધ્યસ્થ કહેવાય, અને અગ્નિ હોતે થકે સ્વલ્પ પણ ન થાય.

મહેંડવર્ષાણાં શસ્ત્રો, ગર્જપ્રશ્ને મુતપ્રદૌ ॥

મર્મીગદ્દદનો સ્ત્રીદૌ, શૂન્યં ગર્જસ્ય નાશકં ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થઃ— મહેંડ અને વરુણ ગર્જપ્રશ્નમાં પુષ્પને દેનારા ઊત્તમ છે, અને તે ગર્જને નાશ કરનાર છે. તથા,

ગૃહે રાજકુલાદૌ ચ, પ્રવેશે નિર્ગમેઽથવા ॥

પુર્ણગદ્દદ પુર્ણઃ, કુર્વનઃ મ્યાદર્જીવિનં ॥ ૧૧૮ ॥

અર્થઃ— પુર્ણમાં અને રાજકુલમાં પણ પ્રવેશ અને નિર્ગમન થાય છે.

वाजुनुं अंग वायुथी जरेखुं होय; ते तरफनो पग अगाडी करीने जवाथी
इहित कार्यसिद्धि आय. तथा,

गुरुबंधुनृपामात्या, अन्येपीप्सितदायिनः ॥

पूर्णांगे खलु कर्तव्याः, कार्यसिद्धिमजीप्सता ॥ ५५९ ॥

अर्थः— वायुथी संपूर्ण अंग होते ठते, गुरु, बंधु, राजा, अमात्य अने
बीजा पण इहित देनारा होय ठे, माटे वायुथी पूर्ण अंग होते ठते का-
र्यसिद्धि प्रत्ये इष्टा करवी. तथा,

आसने शयने वापि, पूर्णांगे विनिवेशिताः ॥

वशीजवंति कामिन्यो, न कर्मणमतः परं ॥ ५६० ॥

अर्थः— वायुथी पूर्ण अंग होते ठते, आसन अथवा शय्यापर वेसा-
डेली स्त्रियो वश थाय ठे, एम करवामां आ शिवाय बीजुं कोइ पण काम-
ण वधारे बलवत् नथी. तथा,

अरिचौराधमणाद्या, अन्येऽप्युत्पातविग्रहाः ॥

कर्तव्याः खलु रिक्तांगे, जयलाजसुखार्थिनिः ॥ ५६१ ॥

अर्थः— जय लाज अने सुखना अर्थि माणसोये, वायुथी खाली शरीर
होते ठते, शत्रु, चोर, क्षेणदार विगेरे बीजा उत्पात अने विग्रहोनो उ-
पाय करवो. तथा,

प्रतिपक्षप्रहारेभ्यः, पूर्णांगे योऽनिरुद्धति ॥

न तस्य रिपुनिः शक्ति, बलिष्ठैरपि हन्यते ॥ ५६२ ॥

अर्थः— वायुथी पूर्ण अंग होते ठते, जे माणस शक्तिना प्रहारोथी पो-
तानुं रक्षण करे ठे, तेनी शक्तिने बलवान् शत्रु पण ह्वावी शकतो नथी.

वहंतीं नासिकां वामां, दक्षिणां नान्निसंस्थितः ॥

पृष्ठेद्यदि तदा पुत्रो, रिक्तायां तु सुता भवेत् ॥ ५६३ ॥

अर्थः— डावी अथवा जमणी नाडी वहेते ठते उन्नो रहीने जो पूठे,
तो पुत्र थाय ठे, अने ते नाडी खाली होय ने पूठे, तो पुत्री थाय ठे; तथा,

सुषुम्णावाहनागे दौ, शिशू रिक्ते नपुंसकं ॥

संक्रांतौ गर्जहानिः स्यात्, समे द्वैममसंशयं ॥ ५६४ ॥

अर्थः— सुषुम्णा नाडी वहेते ठते वे बालक, अने ते खादी होते ठते नपुंसक तथा संक्रांति होते ठते गर्जनी हानि, अने तुल्य होते ठते संशयरहित कुशलपणुं आय.

चंडे स्त्री पुरुषः सूर्ये, मध्यभागे नपुंसकं ॥

प्रश्नकाले तु विज्ञेय, मिति कैश्चिन्निगद्यते ॥ ९३५ ॥

अर्थः— चंडनाडी होते ठते स्त्री, सूर्यनाडी होते ठते पुरुष, मध्य-भाग होते ठते नपुंसक, एवी रीतें प्रश्नकालें पण जाणवुं, एम पण कै-टलाकोए कहेलुं ठे.

हवे पवनना निश्चय उपायने कहे ठे.

यदा न ज्ञायते सम्यक्, पवनः संचरन्नपि ॥

पीतश्वेतारुणश्यामै, निश्चेतव्याः सविंदुज्जिः ॥ ९३६ ॥

अर्थः— ज्यारें संचरतो पण पवन सारी रीतें जणातो नथी, त्यारे ते विंदुज्जि, पीलो, सफेद, लाल के श्याम, एम निश्चय करवो, हवे वे श्लोकोथी ते विंदुज्जि जोवानो उपाय कहे ठे.

अंगुष्ठाभ्यां श्रुतीमध्यां, गुलीभ्यां नासिकापुटे ॥

अंत्योपांत्यांगुलीजिश्च, पिधाय वदनांबुजं ॥ ९३७ ॥

कोणावद्धणो निपीड्याद्यां, गुलीभ्यां श्वासरोधतः ॥

यथावर्णं निरीक्षेत, विंदुमव्यग्रमानसः ॥ ९३८ ॥ युग्मं ॥

अर्थः— वे अंगुठाज्जि वन्ने कानोने, तथा वचली वन्ने आंगलीज्जि नसकोरांज्जि, अने टचली तथा तेनी पासेंनी एम वन्ने आंगलीज्जि मुखने, तथा पेहेली वे आंगलीज्जि आंखना खुणांज्जि दवावी, श्वासेने, निश्चल चित्तथी विंदुनो रंग जोवो.

हवे विंदुना ज्ञानथी पवननो निश्चय कहे ठे.

पीनेन विंदुना ज्ञोमं, मितेन वरुणं पुनः ॥

कृष्णेन पवनं विद्या, दम्णेन दुताशनं ॥ ९३९ ॥

अर्थः— पीसा विंदुथी ज्ञोमने, सफेदथी वरुणने, काळाथी पवनने, अने दाखथी अग्नि दाखवो.

હવે નહીં અજિમત એવી નાડીને નિષેધવાને ઉપાય કહે છે.

નિરુત્સેદ્ વહંતીં યાં, વામાં વા દક્ષિણામથ ॥

તદંગં પીડયેત્સઘો, યથા નાડીતરા વહેત્ ॥ ૨૪૦ ॥

અર્થ:- ચાલતી એવી ડાવી અથવા જમણી, જે નાડીને રુંધવાની ઇ-
ચ્છા હોય, તે અંગને ઢાવવું, કે જેથી વીજી નાડી વહેવા માંડે.

અગ્રે વામવિનાગે હિ, શશિક્ષેત્રં પ્રચક્ષતે ॥

પૃષ્ઠે દક્ષિણાગ્રે તુ, રવિક્ષેત્રં મનીષિણઃ ॥ ૨૪૧ ॥

અર્થ:- ડાહ્યા માણસો અગ્ર એવા ડાવા વિનાગમાં ચંદ્રક્ષેત્રને કહે-
ઠે, તથા પાઠલા એવા જમણા વિનાગમાં સૂર્યક્ષેત્રને કહે છે.

લાજ્ઞાલાજ્ઞૌ સુખં ડુઃખં, જીવિતં મરણં તથા ॥

વિદંતિ વિરલાઃ સમ્યગ્, વાયુસંચારવેદિનઃ ૨૪૨ ॥

અર્થ:- વિરલા એવા વાયુસંચારને જાણનારા માણસો સારી રીતે,
લાજ્ઞ, અલાજ્ઞ, સુખ, ડુઃખ, જીવિત તથા મરણને જાણી શકે છે. તથા,

અસ્થિલં વાયુજન્મેદં, સામર્થ્યં તસ્ય જ્ઞાયતે ॥

કર્તું નાડીવિશુદ્ધિં યઃ, સમ્યગ્ જાનાત્યમૂઢધીઃ ॥ ૨૪૩ ॥

અર્થ:- જે બુદ્ધિમાન્ માણસ નાડીની વિશુદ્ધિ કરવાને સારી રીતે
જાણે છે, તેને વાયુથી ઉત્પન્ન થતું સઘલું સામર્થ્ય જણાય છે.

હવે ચાર શ્લોકોયેં કરીને નાડીની શુદ્ધિ કહે છે.

નાઞ્યષ્ટકર્ણિકારૂઢં, કલાવિંહપવિત્રિતં ॥

રેફાક્રાંતં સ્ફુરદ્જ્ઞાસં, હકારં પરિચિંતયેત્ ॥ ૨૪૪ ॥

તં તતશ્ચ તલ્લિદ્ધેગં, સ્ફુલિંગાર્ચિશતાંચિતં ॥

રેચયેત્ સૂર્યમાર્ગેણ, પ્રાપયેચ્ચ નન્નસ્તલં ॥ ૨૪૫ ॥

અમૃતૈઃ પ્લાવયંતં ત, મવતાર્ય શનૈસ્તતઃ ॥

ચંડાન્નં ચંડમાર્ગેણ, નાન્નિપદ્મે નિવેશયેત્ ॥ ૨૪૬ ॥

अर्थः— जे सुग्धबुद्धि माणस वायुना संक्रमणने पण जाणतो नथी, ते तत्वना निर्णयनी वार्ताने पण करवाने शी रीतें प्रवर्त्तमान थाय ?

हवे आठ श्लोकोयें करीने वेधविधि कहे ठे.

पूरितं पूरकेणाधो, मुखं हृत्पद्ममुन्मिषेत् ॥
 ऊर्ध्वश्रोतो नवेत्तच्च, कुंजकेन प्रबोधितं ॥ १५२ ॥
 आक्षिप्य रेचकेणाय, कर्षेद्वायुं हृदंबुजात् ॥
 ऊर्ध्वश्रोतःपथग्रंथिं, नित्वा ब्रह्मपुरं नयेत् ॥ १५३ ॥
 ब्रह्मरंध्रान्निष्क्रमय्य, योगी कृतकुतूहलः ॥
 समाधितोऽर्कतूलेषु, वेधं कुर्यान्नैः शनैः ॥ १५४ ॥
 सुदुस्तत्र कृताभ्यासो, मालतीमुकुलादिषु ॥
 स्थिरलक्षतया वेधं, सदा कुर्यादतंजितः ॥ १५५ ॥
 दृढाभ्यासस्ततः कुर्याद्, वेधं वरुणवायुना ॥
 कर्पूरागुरुकुष्ठादि, गंधज्वेषु सर्वतः ॥ १५६ ॥
 एतेषु लब्धलक्षोऽय, वायुसंयोजने पटुः ॥
 पक्षिकायेषु सूक्ष्मेषु, विदध्याद्वेधमुद्यतः ॥ १५७ ॥
 पतंगभ्रंगकायेषु, जातान्यासो मृगेष्वपि ॥
 अनन्यमानसो धीरः, संचरेद्विजितेंद्रियः ॥ १५८ ॥
 नराश्वकरिकायेषु, प्रविशन्निःसरन्निति ॥
 कुर्वीत संक्रमं पुस्तो, पलरूपेष्वपि क्रमात् ॥ १५९ ॥

॥ अष्टजिः कुलकं ॥

अर्थः— पूरक वायुशी पूरेळुं, नीचे रहेला मुखवाळुं थयाथका हृदयक-
 मल प्रफुल्लित थाय, तथा कर्ण उंचावाळुं थयां थकां ते कुंजक वायुशी प्र-
 बोधित थाय; पठी तेने रेचकशी आक्षिप्त करीने हृदय कमलमांथी खें-
 चवो, अने कर्णने उंचा राखीने वचमां रहेली मार्गनी गांठने जेदीने ब्र-
 ह्मपुरमां लेइ जवो; पठी करेल ठे कुतूहल जेणें एवा योगीयें तेने ब्रह्म-
 चारमांथी कहाडीने समताथी आकडानां रूमां धीरे धीरें वेध करवो;

एवी रीतें तेमां वारंवार अज्यास करवा वाद, प्रमादरहित यश्ने माल-
तीनां मुकुल आदिकमां, हमेशां स्थिरलक्षणपणायें करीने वेध करवो; एवी
रीतें तेमां दृढ अज्यास कर्यावाद् वरुणवायुयें करीने, कपूर, अगुरु आ-
दिक गंध द्रव्योमां वेध करवो; तेमां प्रवीण थया वाद, तथा वा-
युने संयोजवामां हुशीयार यश्ने सूक्ष्म एवा पक्षि आदिकना शरीरोमां
उद्यमवंत यश्ने वेध करवो; एवी रीतें पतंगिया जमरा आदिकमां अज्या-
स कर्या वाद् हरिणमां पण करवो; अने ते वखते तेमांज तद्धीन यश्ने,
तथा इन्द्रियोने जितीने तेमां संचरवुं; पठी अनुक्रमें मनुष्य, घोडा हाथी
आदिकनां शरीरोमां आवागमन करवुं, तथा पठी पत्थर आदिकमां पण
अनुक्रमें जवा आववानो अज्यास करवो.

एवं परासुदेहेषु, प्रविशेधामनाशया ॥

जीवद्देहप्रवेशस्तु, नोच्यते पापशंकया ॥ ७६० ॥

अर्थ:- एवी रीतें मृत्यु पामेला प्राणिजनां शरीरमां डावी नाशिकाथी
प्रवेश करवो, पण पापनी शंकाथी जीवतां प्राणीना शरीरमां प्रवेश कर-
वो कह्यो नथी. एवी रीतें परनां शरीरमां प्रवेश करीने पण बुद्धिमान् यो-
गियें अरधो दिवस अथवा एक आखो दिवसज क्रीडा करवी, अने पठी
पाहुं पोताना शरीरमां दाखल थवुं.

क्रमेणैवं परपुर, प्रवेशाज्यासशक्तितः ॥

विमुक्त इव निर्लेपः, स्वेढया संचरेत् सुधीः ॥ ७६१ ॥

हवे ते परपुरप्रवेशनुं फल कहे ठे.

अर्थ:- उत्तम बुद्धिमान् माणस एवी रीतना क्रमथी परशरीरमां प्र-
वेश करवाना अज्यासनी शक्तिथी विमुक्तनी पेठे निर्लेप यश्ने पोतानी
इष्टा प्रमाणे संचरी शके.

एवी रीतें परमार्हत श्रीकुमारपाल राजाथी सेवायेला आचार्य महा-
राज श्री हेमचंद्रजीयें रचेला अध्यात्मोपनिषद् नामना, थयेल ठे पटवंध
जेनो एवा आ योगशास्त्रमां पोतेज करेलुं पांचमा प्रकाशनुं विवरण संपू-
र्ण थयुं. ॥ श्रीरस्तु. ॥

श्री जिनाय नमः

॥ षष्ठः प्रकाशः प्रारब्धते ॥

हवे ते परपुरप्रवेशं अपरमार्धपाणं कहे हे.

इह चायं परपुर, प्रवेशश्चित्रमात्रकृत् ॥

सिध्येन्न वा प्रयासेन, कालेन महतापि हि ॥ १ ॥

अर्थः— अर्हो कहेलो आ परपुरप्रवेश फक्त आश्रय कर्माने हे. ते सिद्ध थाय, अथवा प्रयासही केटलेक काले निरु न पण थाय. केन्ना,

जित्वापि पवनं नाना, करणैः केशकारणैः ॥

नाडीप्रचारमायत्तं, विधायापि वपुर्ननं ॥ ७ ॥

अश्रद्धेयं परपुरे, माधयित्वापि संक्रमं ॥

विज्ञानैकप्रसक्तरय, मोक्षमार्गानं निग्यनि ॥ ३ ॥

अर्थः— क्लेशनां कारणरूप एवा नाना प्रकारान् प्रयासैः कर्माने ते तीने पण, तथा शरीरमां रंजिता नारीना प्रयासने न पण करीने पण परपुरप्रवेश साधीने पण ते पर प्रज्ञा नती पणही. तेन्ना परपुर फक्त विज्ञानमांज आसक्त रहनेमार्गे मोक्षमार्गे निग्य निग्य.

हवे ध्यानसिद्धिमात्रं प्राणायामनो प्रवेष्टव्यं ते

तन्नाप्रोति मनः स्वार्थं, प्राणायामं कर्तव्यं ॥

प्राणरयायमने पीडा, तस्यां स्थितिर्निश्चितः ॥ ४ ॥

अर्थः— प्राणायामपी कर्षता पामें ते मन स्वार्थमने पण तन्ना म के तेथी पीडा थाय हे. मने ते पीडा तनेने हने निश्चित स्थिति पण ते

पूरणे कुंजने चैव, रेचने च परिश्रमः ॥

चित्तसंकेशकरणान्, सुतेः प्रवृत्तयः ॥ ५ ॥

अर्थः— पूरण, कुंजन, मने रेचनतां परिश्रम पण ते मने ते वजेशकारी होवारी मोक्ष मार्गे ते निश्चित हे

इन्द्रियैः समन्विष्टा, विषयेभ्यः प्रवृत्तयः ॥

धर्माधानशने तन्मा, मनः सुते निग्यनि ॥ ६ ॥

અર્થ:- તેથી વિષયોથી વિરક્ત બુદ્ધિવાલા થઈને, તથા ઇન્દ્રિયોની સાથે મનને પણ રેંચીને ધર્મધ્યાન માટે તેને નિશ્ચલ કરવું.

નાજિહૃદયનાસાગ્ર, નાલભૂતાલુદૃષ્ટયઃ ॥

મુખં કર્ણો શિરશ્ચેતિ, ધ્યાનસ્થાનાન્યકીર્તયન્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:- નાજિ, હૃદય, નાસિકાના અગ્રનાગો, કપાલ, ચૂકુટી, તાણુ, આંત્ર, મુખ, કાન, અને મસ્તક એ ધ્યાનની ધારણાનાં સ્થાનકો છે.

હવે ધારણાનું ફલ કહે છે.

एषामेकत्र कुत्रापि, स्थाने स्थापयतो मनः ॥

उत्पद्यंते स्वसंविक्ते, बहवः प्रत्ययाः किल ॥ ૮ ॥

અર્થ:- ઉપર કહેલાં કોઈ પણ સ્થાનકે મનને સ્થિર કરવાથી સરેસાર આત્મજ્ઞાનની ઘણી પ્રતીતિયો ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રવી રીતે પરમાર્હત શ્રી કુમારપાલ રાજાયે સેવાયેલ આચાર્ય મહારાજ શ્રી દેમચંદ્રજીયે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા અયેસ છે પટયંધ જેને, પણ યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું ઠઠા પ્રકાશનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રીસ્તુ.

શ્રીજિનાયનમઃ

॥ સતમઃ પ્રકાશઃ પ્રાગ્ન્યતે ॥

इदं ध्यान धरनाग्नौ क्रम कहे ठे.

ध्यानं विधिन्मना ज्ञेयं, ध्याता ध्येयं तस्या फलं ॥

निर्व्यंति नहि मामर्घी, विना कार्याणि कर्तृभिर्न ॥ ૧ ॥

અર્થ:- ધ્યાન ધરવાને કહતા માળમે ધ્યાના ધ્યેય, અને ફલને જાણવું જોઈએ. કેમકે મામર્ઘી વિના કાર્યો કોઈ પણ વ્યક્તે નિર્વ્યંત થતાં નથી.

इदं न ध्यानाग्नौ કરીને ધ્યાન ધરવાનું વ્યક્ત કહે છે.

अमुंचन् प्रापताशेषि, संयमेकवृत्तितां ॥

અમુચન પ્રાપતાશેષિ, સંયમેકવૃત્તિતાં ॥ ૭ ॥

उपतापमसंप्राप्तः, शीतवातातपादिभिः ॥
 पिपासुरमरीकारि, योगासृतरसायनं ॥ ३ ॥
 रागादिचिरनाक्रांतं, क्रोधादिचिरदूषितं ॥
 आत्मारामं मनः कुर्वन्, निर्लेपः सर्वकर्मसु ॥ ४ ॥
 विरतः कामजोगेय्यः, स्वशरीरेऽपि निःस्पृहः ॥
 संवेगहृदनिर्मग्नः, सर्वत्र समतां श्रयन् ॥ ५ ॥
 नरेण्ये वा दरिद्रे वा, तुल्यकल्याणकामनः ॥
 अमात्रकरुणापात्रं, नवसौख्यपराङ्मुखः ॥ ६ ॥
 सुमेरुरिव निष्कंपः, शशीयानंददायकः ॥
 समीर इव निःसंगः, सुधीर्ध्याता प्रशान्यते ॥ ७ ॥

॥ पदविः सप्तमः ॥

अर्थः— प्राण जाय तो पण संयमनुं एक प्रशान्तमनः नही. तब तबसे
 तथा पोताना आत्मस्वरूपही नहीं ग्रहीते. पत्ते. पण संयम. प्रशान्त
 जोतो, तथा टाढ. पवन. अने तलकापी पण दूरतापने नहीं. तब तबसे
 तथा मोक्ष करनारा योगरूपी अमृतनां स्नायनने पीतनी. तब तबसे
 तथा राग आदिकपी नहीं आक्रमण प्रवेष्ट. पत्ते. नो. अविश्वस्य. नदि
 दूषित थएल एहुं. आत्मारामरूप मनने वरतो. तब तबसे प्रशान्तमनः नि-
 लेप थएल. तथा काम जोगपी विरत. प्रवेष्ट. तथा योगमन. सर्वकर्म
 पण स्पृहा दिनानो. तथा पैराग्यरूपी नतोदरगां निरत. प्रवेष्ट. तथा न-
 पे जगोण. समताने धारण करतो. तथा गला पत्ते. तब तबसे प्रशान्त
 व्याणने तुल्यरीतिं दृष्टतो. तथा नरेण्ये. पणलतालो. तब तबसे सुमेरु
 रक्त. प्रवेष्टो. मेरुनी पेठे निक्षल. चंडली पेठे कालंद देहलो. पत्ते
 पेठे संगरहित. तथा उत्तम वृद्धिनालो ध्यान ध्यान प्रशान्तो वरतो.
 हवे जेवएवक ध्येयनुं स्वतन्त्र वहे हे.

पितृस्थं च पदस्थं च. स्वतन्त्रं स्वतन्त्रम् ॥

चतुर्था ध्येयमाश्रितं. ध्यानमाश्रितं ननु कुरुः ॥ ५ ॥

અર્થ:- પંડિતોણ ધ્યાનનાં આલંબન રૂપ, પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ, તથા રૂપાતીત એમ ચાર પ્રકારનું ધ્યેય માનેલું છે.

હવે તે ધ્યેયને ધારણના ઝેદોથી કહે છે.

પાર્થિવી સ્યાદગ્નિયી, મારુતી વારુણી તથા ॥

તત્રચૂઃ પંચમી ચેતિ, પિંડસ્થે પંચ ધારણાઃ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-પિંડસ્થ ધ્યાનમાં, પાર્થિવી, આગ્નેયી, મારુતી વારુણી અને તત્રચૂઃ એવી પાંચ ધારણાઈ હોય છે. તેમાંથી પાર્થિવી ધારણા ત્રણ શ્લોકોથી કહે છે.

તિર્યગ્ લોકસમં ધ્યાયેત્, ક્ષીરાબ્ધિ તત્ર ચાંબુજં ॥

સહસ્રપત્રં સ્વર્ણાંજનં, જંબૂદ્વીપસમં સ્મરેત્ ॥ ૨૦ ॥

તત્કેસરતતેરંતઃ, સ્ફુરત્પિંગપ્રજ્ઞાંચિતાં ॥

સ્વર્ણાચલપ્રમાણાં ચ, કર્ણિકાં પરિચિંતયેત્ ॥ ૨૧ ॥

શ્વેતસિંહાસનાસીનં, કર્મ નિર્મૂલનોદ્યતં ॥

આત્માનં ચિંતયેત્તત્ર, પાર્થિવી ધારણેત્યસૌ ॥ ૨૨ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થ:- તિર્યક્ લોકના પ્રમાણ જેવડા ક્ષીરસમુદ્રને ધ્યાવવો; તેમાં જંબૂદ્વીપ જેવડું, હજાર પત્રનું સ્વર્ણ સરસી કાંતિવાલું એવું કમલ ધ્યાવવું, તે કમલના કેસરાઈની શ્રેણિમાં સ્ફુરાયમાન પીઢી કાંતિવાલી, તથા મેરુ પર્વત જેવડી કર્ણિકા ચિંતવવી, તે પર સફેદ સિંહાસન પર બેઠેલા તથા કર્મોનો નાશ કરવાને ઝંઘમવંત થયેલા એવા આત્માને ચિંતવું; તેનું નામ પાર્થિવી ધારણા જાણવું.

હવે ઠ શ્લોકોએ કરીને આગ્નેયી ધારણાનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિચિંતયેત્તથા નાગૌ, કમલં પોડશઞ્ઢદં ॥

કર્ણિકાયાં મહામંત્રં, પ્રતિપત્રં સ્વરાવલીં ॥ ૨૩ ॥

રેફવિંદુકલાક્રાંતં, મહામંત્રે યદક્ષરં ॥

તસ્યરેફાદ્વિનિર્યાતીં, શનૈ ર્ધૂમશિખાં સ્મરેત્ ॥ ૨૪ ॥

स्फुलिंगसंततिं ध्यायेत्, ज्वालामालामनंतरं ॥
 ततो ज्वालाकलापेन, दहेत् पद्मं हृदि स्थितं ॥ १५ ॥
 तदष्टकर्मनिर्माण, मष्टपत्रमधोमुखं ॥
 दहत्येव महामंत्र, ध्यानोत्थः प्रवृत्तानलः ॥ १६ ॥
 ततो देहाद्बहिर्ध्यायेत् पद्मं वह्निपुरं ज्वलत् ॥
 लांठितं स्वस्तिकेनांते, वह्निबीजसमन्वितं ॥ १७ ॥
 देहं पद्मं च मंत्रार्चि, रंतर्वह्निपुरं वह्निः ॥
 कृत्वा सुजस्मसाढाम्येत, स्यादाग्नेयीतिधारणा ॥ १८ ॥

॥ पद्विः कृत्यं ॥

अर्थः— नाजिनेविषे शोल पत्रोवाहुं कमल चित्तवहुं, तथा तेनी क-
 णिकाउमां “ अँह ” एवो महामंत्र ध्याववो, अने दरेक पत्रे नगोनी पंक्ति
 ध्याववी; महामंत्रमां रेफ, विडु अने कलाथी आक्रान्त चण्ड ले “ १६ ”
 अक्षर, तेना रेफथी धीरेधीरे नीकलती एवी धूमनिगानुं नमस्तु कर्म-
 पठी तेमां स्फुलिंगोनी श्रेणी, अने ज्वालानी पंक्ति ध्याववी पठी ते ज्वा-
 लाना समूहथी हृदयमां रहेला कमलने पाववुं, पठी ते महामंत्रना
 ध्यानथी उत्पन्न थएलो प्रवल अग्नि आठ कर्मांना निर्माण तथा तथा
 नीचेमुखवाला आठ पत्रोने पावे पठी देहथी दहान अग्नि मनीष पद्वि
 तथा स्वस्तिकथी लांठित अने अग्निबीजे करीने नवित एना नमस्तु
 ध्याववुं, पठी मंत्रनी शिखा अने अंतर अग्निनी मनीष देह अने पद्म-
 ने, वहार कहाडीने जस्मसात् कर्मा दाह शान्त पद्वि, न आग्नेयी
 धारणा जाणवी.

एवे वे श्लोकोए करीने वाचवी धारणाहुं स्वरूप उहे हे.

ततस्त्रिभुवनान्नोगं, पूरयंतं नमीरणं ॥

चाजयंतं गिरीनव्धीन, क्षोजयंतं विचित्रदेव ॥ १९ ॥

तच्च जस्मरजस्तेन, शीघ्रमुद्धृप दाहना ॥

हृदाज्यास्तः प्रज्ञांतात्मा, नयेदिति न माननी ॥ २० ॥

अर्थः— पठी प्रणे हृदयोने पूरी देता, तथा पद्मने अने नमस्तुने एना

चलायमान करता एवा पवनने ध्याववो, तथा पठी उपरनी नस्मने ते वायुथी तुरत उडाडीने, दृढ अज्यासथी आत्माने शांत करवो ए मारुती (वायवी) धारणा जाणवि.

हवे वे श्लोकोथी वारुणी धारणानुं स्वरूप कहे ठे.
स्मरेध्वर्पत्सुधासौरै, र्घनमालाकुलं नम्रः ॥

ततोऽर्धेदुसमाक्रांतं, मंडलं वारुणांकितं ॥ ९१ ॥

नम्रस्तलं सुधांचोनिः प्लावयेत्तत्पुरं ततः ॥

तद्वजः कायसंचूतं, क्लृपयेदिति वारुणी ॥ ९२ ॥

अर्थः— अमृत सरखो वरसाद वरसावनारुं, तथा मेघमालाथी आकुल एवा आकाशनुं स्मरण करवुं, तथा पठी अर्धचंद्रथी आक्रांत थएलुं तथा वारुणथी अंकित थयेलुं मंडल ध्याववुं, पठी ते नम्रस्तलने अमृत सरखा पाणीथी प्लावित करवुं, अने एकठी थएली ते रजने धोवी; एवी रीतें वारुणी धारणा जाणवी.

हवे तत्रजू धारणाने त्रण श्लोकें करीने उपसंहरता थका कहे ठे.

सप्तधातुविनाचूतं, पूर्णैदुविशदद्युतिं ॥

सर्वज्ञकल्पमात्मानं, शुद्धबुद्धिः स्मरेत्ततः ॥ ९३ ॥

ततः सिंहासनारूढं, सर्वातिशयनासुरं ॥

विध्वस्ताशेषकर्माणं, कल्याणमहिमान्वितं ॥ ९४ ॥

स्वांगगर्जे निराकारं, संस्मरेदिति तत्रजूः ॥

साय्यासइतिपिंडस्थे योगी शिवसुखं नजेत् ॥ ९५ ॥

अर्थः— पठी सात धातुजं विना उत्पन्न थयेलुं, तथा संपूर्ण चंद्रसरखी सफेद कांतिवालुं, तथा सर्वज्ञ सरखुं, एवं आत्मस्वरूप, शुद्धबुद्धि योगीयें ध्याववुं; पठी सिंहासनपर वेठेलुं, सर्व अतिशयथी शोचतुं, नाश करेल ठे, सर्व कर्मों जेणे एवुं, कल्याणकना महिमायें करी सहित, पोताना अंगगर्जमां आकाररहित एवुं स्वात्मस्वरूप जे ध्याववुं, ते तत्रजूधारणा कहेवाय; एवी रीतना पिंडस्थ ध्यानमां, अज्यासयुक्त थएलो योगी मोक्षसुखने जजी शके.

हवे त्रण श्लोकोयें करीने, पिंडस्य ध्येयनुं माहात्म्य कहे ठे.

अश्रान्तमिति पिंडस्थे, कृताञ्ज्यासस्य योगिनः ॥

प्रचवंति न दुर्विद्या, मंत्रमंडलशक्तयः ॥ १६ ॥

शाकिन्यः क्लृप्तयोगिन्यः, पिशाचाः पिशिताशिनः ॥

त्रस्यन्ति तत्क्षणादेव, तस्य तेजोसहिष्णवः ॥ १७ ॥

डुष्टाः करटिनः सिंहाः, शरणाः पन्नगा अपि ॥

जिघांसवोऽपि तिष्ठन्ति, स्तंजिता इव दूरतः ॥ १८ ॥

॥ त्रिजिर्विदोषकं ॥

अर्थः— एवी रीतें पिंडस्थ ध्यानमां करेलं ठे. अत्यंत अज्यास जोग एवा योगीने उच्चाटन, मारण स्तंजन आदिक विद्यातं. मंत्र. मंडल श. क्तिविगेरे पराजव करी शकतां नथी. तेम शाकिनी. क्लृप्त योगिनतं. पिशाच. मांसाहारी विगेरे तेनां तेजने सहन नहीं परता थवा तत्क्षणा प्राप्त पा. मे ठे; तथा डुष्ट एवा हाथी सिंह, अष्टापद नर्प विगेरे पानर्ग प्राप्त. तं पण स्तंजितनी पेठे तेनाथी दूरज रहे ठे.

एवी रीतें परमार्हत श्री कुमारपाल राजाथी नेसायेला त्याचार्य महा. राज श्रीहेमचंद्रजीये रचेला अध्यात्मोपनिषद् नामना. तया पणेतं ठे द. द्रवंध जेनो, एवा श्री योगशास्त्रमां पोते करेलुं ज्ञानमा प्रवागतं विमल संपूर्ण थयुं. ॥ श्रीरस्तु ॥

श्री जिनायनमः

॥ अष्टमः प्रकाशः प्रारब्धते ॥

हवे पदस्य ध्येयनुं लक्षणा कहे ठे.

यत्पदानि पवित्राणि, समालंब्य विधीयन्ते ॥

तत्पदस्थं समारयातं, ध्यानं सिद्धान्तसङ्गोः ॥ १ ॥

अर्थः— जे ध्यान पवित्र पदोनुं (मंत्रादिकोनुं) ध्यातंवन हउने कताय ठे, तेने सिद्धान्तना पारगामित्यें "पदस्थध्यान" कहेलं ठे.

तत्र षोडश पत्राढ्ये, नाजिकंदगतेंऽबुजे ॥
 स्वरमालां यथापत्रं, भ्रमंतीं परिचिंतयेत् ॥ १ ॥
 चतुर्विंशतिपत्रं च, हृदि पद्मं सकर्णिकं ॥
 वर्णान्यथाक्रमं तत्र, चिंतयेत्पंचविंशतिं ॥ ३ ॥
 वक्त्राब्जेऽष्टदले वर्णा, ष्टकमन्यत्ततः स्मरेत् ॥
 संस्मरन्मातृकामेवं, स्याच्चतुःज्ञानपारगः ॥ ४ ॥

अर्थः— नाजिकंदपर रहेला तथा शोल पत्रोवाला कमलपर पत्रपत्र-
 प्रत्ये त्रमण करती एवी खरोनी पंक्ति चिंतववी; वली हृदयमां चोवीश
 पत्रोनुं कर्णिकासहित कमल चिंतववुं; तथा तेपर अनुक्रमें पचीश व्यंज-
 नोने चिंतववा. पठी आठ पत्रवाला मुख कमलपर बीजा आठ व्यंजनो
 चिंतववा; एवी रीतनी मातृकाने स्मरण करतां थकां (त्रिकाल) ज्ञान-
 मां पारगामी थवाय.

हवे तेनुं फल कहे ठे.

ध्यायतोऽनादिसंस्िद्धान् वर्णानेतान्यथाविधि ॥
 नष्टादिविषये ज्ञानं, ध्यातुरुत्पद्यते क्षणात् ॥ ५ ॥

अर्थः—एवी रीतनां अनादिसिद्ध एवा ते अक्षरोने विधिपूर्वक ध्यावतां
 थकां, ध्यान धरनारने क्षणवारमां नष्टादिक विषयमां ज्ञान उत्पन्न थायठे.

हवे बार श्लोकोयें करीने प्रकारांतरशी पदमयी देवताने ध्येयपणाये-
 करीने देखाडे ठे.

अथवा नाजिकंदाधः, पद्ममष्टदलं स्मरेत् ॥
 स्वरालिकेसरं रम्यं, वर्गाष्टकयु तैर्दलैः ॥ ६ ॥
 दलसंधिषु सर्वेषु, सिद्धस्तुतिविराजितं ॥
 दलाग्रेषु समग्रेषु, मायाप्रणवपावितं ॥ ७ ॥
 तस्यांतरंतिमं वर्णं, माद्यवर्णपुरस्कृतं ॥
 रेफाक्रांतं कलाविंदु, रम्यं प्रालेयनिर्मलं ॥ ८ ॥

अर्द्धमित्यक्षरं प्राणं, प्रांतसंस्पर्शं पावनं ॥
ह्रस्वं दीर्घं प्लुतं सूक्ष्म, मतिसूक्ष्मं ततः परं ॥ ९ ॥
ग्रंथीन् विदारयन्नाजि, कंठहृद्घंटिकादिकान् ॥
सुसूक्ष्मध्वनिना मध्य, मार्गयायि स्मरेत्ततः ॥ १० ॥
अथ तस्यांतरात्मानं, प्लाव्यमानं विचिंतयेत् ॥
विंदुतप्तकलानिर्यत्, ह्रीरगौरामृतोर्मिजिः ॥ ११ ॥
ततः सुधासरःसूत, षोडशाब्जदलोदरे ॥
आत्मानं न्यस्य पत्रेषु, विद्यादेवीश्च षोडश ॥ १२ ॥
स्फुटस्फटिकनृंगार, क्षरत्क्षीरसितामृतैः ॥
आजिराप्लाव्यमानं स्वं, चिरं चित्ते विचिंतयेत् ॥ १३ ॥
अथास्य मंत्रराजस्या, निधेयं परमेष्ठिनं ॥
अर्द्धतं मूर्धेनि ध्यायेत्, शुद्धस्फटिकनिर्मलं ॥ १४ ॥
तद्धानावेशतः सोढं सोढमित्यालपन्मुहुः ॥
निःशंकमेकतां विद्या, दात्मनः परमात्मनः ॥ १५ ॥
तनोनीरागमद्वेष, ममोढं सर्वदर्शिनं ॥
सुरार्च्यं समवसृतौ, कुर्वाणं धर्मदेशनां ॥ १६ ॥
ध्यायन्नात्मानमेवेत्थ, मज्जिन्नं परमात्मना ॥
लज्जते परमात्मत्वं, ध्यानी निर्धूतकल्मषः ॥ १७ ॥

॥ छद्दशजिः कुलकं ॥

अर्थः— अथवा नाजिकंदनी नीचे आठ पांखडीनुं कमल ध्यावतुं, तेमां खरनी पंकिसहित केसराउं, तथा आठ वर्गोनां अक्षरोवालां, पत्रो ध्यावतां; पांखडीउंना सघला सांधाउंमां सिद्धनी स्तुतिरूप “ह्रीं” पद ध्यावतुं, तथा तेउंना सघला अग्रजागोमां माया प्रणवरूप “ॐ ह्रीं” ए पद ध्यावतुं; वल्ली तेनी वच्चे ठेह्वा अक्षर हकार, तथा पेहेला अक्षर अकारने अगाडी मुकीने स्मरतुं, अने ते हकारपर रेफ चंद्रकला अने विं-

हु मुकवां अने तेथी वरफ सरखुं उज्ज्वल “अहं” एवुं पद थशे, अने ते पद प्राणप्रांतने स्पर्श करनारुं, तथा पापोने नाश करनारुं ठे, अने ह्रस्व दीर्घ, सूक्ष्म अने अतिसूक्ष्म एवो उच्चार थाय; एवी रीतें उच्चार कराथी ते नाजि, कंठ, अने हृदयथी घंटिकादि गांठोने विदारे, पठी अत्यंत सूक्ष्म ध्वनिथी मध्य मार्गमां जतुं तेने स्मरबुं; पठी विंदुथी तप्त थयेली कलामांथी निकलता दूध सरखा सफेद अमृतना मोजाउंथी अंतरात्माने जिजावतुं एवुं, तेने चिंतवबुं; पठी अमृतना सरोवरथी उत्पन्न थयेला तथा सोल पांखडीवाला कमलना मध्यजागमां आत्माने राखीने, ते पत्रोमां शोल विद्यादेवीउने चिंतववी, पठी स्फटिक सरखी निर्मल जारीउंमांथी ऊरता दूध सरखा सफेद अमृतथी पोताने लांवा कालसुधि सिंचाता चिंतवबुं; पठी आ मंत्रराजना अजिधेय तथा परमेष्ठी अने स्फटिक सरखा निर्मल एवा अर्हंतने मस्तकने विपे ध्याववा, पठी ते ध्यानना आवेशथी “सोहं सोहं” एम वारंवार कहेतां थकां, शंकारहित आत्मासाथे परमात्मानी एकता जाणवी, पठी राग, द्वेष अने मोहरहित, सर्वदर्शी, देवोथी पूजनीय तथा समवसरणमां धर्मदेशना देता, एवा परमात्माने अज्ञेदपणाथी आत्मासाथे ध्यावतां थकां ध्यान धरनार योगी क्सेशने नाश करतो थको, परमात्मपणाने पामे.

वली पण प्रकारांतरथी पंचमयी देवतानुं पांच श्लोकोयें करीने स्वरूप कहेठे.

यद्वा मंत्राधिपं धीमान्, ऊर्ध्वाधोरेफसंयुतं ॥

कलाविंडुसमाक्रांत, मनाद्दतयुतं तथा ॥ १८ ॥

कनकांजो जगर्जस्थं, सांजचंजांगुनिर्मलं ॥

गगने मंचरंतं च, व्याप्नुवंतं दिशः स्मरेत् ॥ १९ ॥

ननोविशंतं वक्राक्षे, भ्रमंतं भ्रूलतातरे ॥

स्फुरंतं नेत्रपत्रेषु, तिष्ठंतं जालमंडले ॥ २० ॥

निर्यातं तालुगंध्रेण, श्रवंतं च मृधारसं ॥

स्पर्धमानं शशांकेन, स्फुरंतं ज्योतिरंतरे ॥ २१ ॥

संचरंतं नजोजागे, योजयंतं शिवश्रिया॥

सर्वावयवसंपूर्णं, कुंजकेन विचिंतयेत् ॥ ७७ ॥

॥ पंचजिः कुलकं ॥

अर्थः— अथवा बुद्धिमान् माणसें मंत्राधिराजने उंचें अने नीचें रेफ-
सहित, तथा कला अने विंदुशी आक्रांत अने अनादृतनादें करीने यु-
क्त करवो, तथा तेने सुवर्णकमलना मध्यजागमां रहेलुं, तथा घाटा एवा
चंद्रना किरणो सरखुं निर्मल, तथा आकाशमां संचरतुं. अने दिशाउ-
मां व्यापतुं तथा पठी मुखकमलमां पेसतुं त्रुकुटीउमां त्रमण करतुं. ने-
त्रोमां स्फुरायमान थतुं, कपालपर रहेतुं, तालुरंध्रशी निकलतुं. ज्योतिनी
अंदर स्फुरतुं, आकाशजागमां संचरतुं, मोढालाशी सायें जोडतुं. तथा
सर्व अवयवें करीने संपूर्ण एतुं कुंजकें करीने चिंतवतुं. वक्तुं ते कें,

अकारादिहकारांतं, रेफमध्यं सविंदुकं ॥

तदेव परमं तत्त्वं, योजानाति सतत्ववित् ॥ ७८ ॥

अर्थः— अकारशी मांडीने हकार पर्यंत. मध्यं रेफ अने विंदु सहित.
एवी रीतनां परम तत्त्वने जे जाणें ठे. तेज तत्त्वने जाणनारो ठे.

हवे ध्यानमां मंत्रराजनुं फल कहे ठे.

महातत्वमिदं योगी, यदेव ध्यायति स्थिरः ॥

तदेवानंदसंपदञ्च, मुक्तिश्रीरुपतिष्ठते ॥ ७९ ॥

अर्थः— स्थिर एवो योगी आ महातत्त्वने लपारे प्यावे ठे. तेज समस्त
आनंदनी संपदानी भूमिसमान एवी मुक्तिरूपी लक्ष्मी प्राप्त करवें ठे.

रेफविंदुकलादीनं, शुभ्रं ध्यायेत्ततोऽक्षरं ॥

ततोऽनक्षरतां प्राप्त. मनुष्यार्थं विचिंतयेत् ॥ ८० ॥

अर्थः— पठी रेफ, विंदु अने कलादिनातो स्पष्ट अक्षर चिंतवतुं.
पठी अक्षर रहितपणाने प्राप्त करवतुं. तथा न उच्चारणीयवाक्य, एतुं चिंतवतुं.

निशाकरकलाकारं, सूक्ष्मं जाम्बरजालम् ॥

अनादृताभिधं देवं. विस्फुरंतं विचिंतयेत् ॥ ८१ ॥

वली प्रकारांतराणी ते विद्या कहे ठे.

गुरुपंचकनामोत्था, विद्या स्यात् षोडशाक्षरा ॥

जपन् शतद्वयं तस्या, श्रुतुर्यस्याप्नुयात्फलं ॥ ३९ ॥

अर्थः— गुरुपंचक केतां पंच परमेष्ठिनां फक्त नामरूप शोल अक्षरोवाली विद्या आय, अने तेने वसो वार जपवाणी उपवासनुं फल मळे, तथा,

शतानि त्रीणि षड्वर्णं, चत्वारि चतुरक्षरं ॥

पंचवर्णं जपन् योगी, चतुर्थफलमश्नुते ॥ ४० ॥

अर्थः— “अरहंत सिद्ध” ए ठ अक्षरनी विद्या त्रणसैं वार जपवाणी, “अरहंत” ए चार अक्षरनी विद्या चारसोवार जपवाणी, तथा “असिआजसा” ए पांच अक्षरनी विद्या पांचवार जपवाणी योगी उपवासनुं फल मेलवी शके. तथा,

प्रवृत्तिहेतुरेवैत, दमिषां कथितं फलं ॥

फलं स्वर्गापवर्गौ तु, वदन्ति परमार्थतः ॥ ४१ ॥

अर्थः— आमनुं आ फल तो फक्त प्रवृत्तिना हेतुरूप कळुं ठे, पण परमार्थानी तो तेउनुं स्वर्ग अने मोक्षरूप फल ठे.

वली प्रकारांतराणी पदमयी देवता विपे कहे ठे.

पंचवर्णमयी पंच, तत्त्व विद्योद्धृता श्रुतात् ॥

अन्यस्यमाना सततं, जवक्लेशं निरस्यति ॥ ४२ ॥

अर्थः— “ह्रौं ह्रीं क्लृं क्लृं ह्रौं क्लृं” असिया जसा नमः” एवी रीतनी पांच अक्षरोवाली, तथा पांच तत्त्वोवाली, तथा वादनामना पूर्वमांथी उद्धरी कदाही, विद्या हमेशां अन्यास कराती थकी थता क्लेशोने दूर करे ठे. तथा,

मंगलोत्तमशरण, पदान्यव्यग्रमानसः ॥

चतुःसमाश्रयाण्येव, स्मरन् मोक्षं प्रपद्यते ॥ ४३ ॥

अर्थः— चार मंगल, चार लोकानम, अने चार शरण तेउनुं स्मरण करतो थको प्राणी मोक्षपदने पामे ठे. तथा,

मृत्तिमोन्यप्रदां ध्याये, द्विधा पंचदशाक्षरा ॥

सर्वज्ञानं रम्यं मंत्रं, सर्वज्ञानप्रकाशकं ॥ ४४ ॥

अर्थः— मोक्षसुखने देनारी पंदर अक्षरी विद्या ध्याववी, अने सर्वज्ञान प्रकाश करनारो “ॐ श्रीं ह्रीं अर्हन्मः एवा सर्वज्ञतुल्य मंत्रनेस्मरवो.

वक्तुं न कश्चिदप्यस्य, प्रज्ञावं सर्वतः क्षमः ॥

समं जगवता साम्यं, सर्वज्ञेन विचर्त्ति यः ॥ ४५ ॥

अर्थः— सर्वज्ञपणायें करीने प्रजुनी तुलनाने जे धारण करे ठे, एवो कयो माणस आ मंत्रना प्रजावने कहेवाने समर्थ थाय.? तथा,

यदीद्वेद्भवदावाग्नेः, समुद्वेदं क्षणादपि ॥

स्मरेत्तदादिमंत्रस्य, वर्णसप्तकमादिमं ॥ ४६ ॥

अर्थः— जो जवरूपी दावानलना एक क्षणवारमांनाशने झुता हो-इ यें, तो मूलमंत्रना पेहेला सात अक्षरोनुं (नमो अरहंताणं) स्मरणकरनुं.

पंचवर्णं स्मरेन्मंत्रं, कर्मनिर्घातकं तथा ॥

वर्णमालांचितं मंत्रं, ध्यायेत् सर्वाजयप्रदं ॥ ४७ ॥

अर्थः— कर्मोने नाश करनारा पांच अक्षरना मंत्रने तथा अक्षरोनी श्रेणियुक्त अने सर्व प्रकारनां अजयने देनारा एवा मंत्रने पण ध्यावो.

हवे दश श्लोकोयें करीने व्युष्टिसहित मंत्राक्षर कहे ठे.

ध्यायेत् शिताब्जं वक्रांतं, रष्टवर्गीं दलाष्टके ॥

ॐ नमो अरहंताण, मिति वर्णानपि क्रमात् ॥ ४८ ॥

केसरालीं स्वरमयीं, सुधाविंडविजृपितां ॥

कर्णिकां कर्णिकायां च, चंडविंवात्समापतन् ॥ ४९ ॥

संचरमाणं वक्त्रेण, प्रजामंडलमध्यगं ॥

सुधादीधितिसंकाशं, मायाबीजं विचिंतयेत् ॥ ५० ॥

ततो भ्रमंतं पत्रेषु, संचरंतं नजस्तले ॥

ध्वंसयंतं मनोध्वांतं, स्वयंतंच सुधारसं ॥ ५१ ॥

तालुरध्रेण गह्वंतं, जसंतं भ्रजतांतरे ॥

त्रैलोक्याचित्यमाहात्म्यं, ज्योतिर्मयमिवाद्भुतं ॥ ५२ ॥

इत्यमुं ध्यायतो मंत्रं, पुण्यमेकाग्रमानसं ॥
 वाङ्मनोमलमुक्तस्य, श्रुतज्ञानं प्रकाशते ॥ ५३ ॥
 मासैः षड्भिः कृतान्यासः, स्थिरीभूतमनास्ततः ॥
 निःसरंतीं मुखान्नोजा, त्रिखां धूमस्य पश्यति ॥ ५४ ॥
 संवत्सरं कृतान्यास, स्ततो ज्वालां विलोकते ॥
 ततः संजातसंवेगः, सर्वज्ञमुखपंकजं ॥ ५५ ॥
 स्फुरत्कल्याणमाहात्म्यं, संपन्नातिशयं ततः ॥
 नामंडलगतं साक्षा, दिव सर्वज्ञमीक्षते ॥ ५६ ॥
 ततः स्थिरीकृतस्वांत, स्तत्रसंजातनिश्चयः ॥
 मुक्त्वासंसारकांतार, मध्यास्ते सिद्धिमंदिरं ॥ ५७ ॥

॥ दशभिः कुलकं ॥

अर्थः— मुखनी अंदर आठ पांखडीजनुं कमल ध्यावतुं तथा ते पांख-
 डीमां अक्षरोना आठ वर्गों ध्याववा, तथा “ ॐ नमो अरहंताणं ” एवी
 रीतनां अक्षरोने पण अनुक्रमें ध्याववां; वली स्वरमय केसरानी पंक्ति ते-
 मां ध्याववी, तथा सुधाविंदुथी विभूषित एवी कर्णिका तेमां ध्याववी,
 अने ते कर्णिकां चंद्रना विंबथी पडतुं, तथा मुखें करीने संचार करतुं
 अने प्रज्ञाना मंडलनी वच्चे रहेलुं, तथा चंद्रसरखुं मायावीज चिंतवतुं;
 पठी पत्रोमां त्रमण करतुं आकाशतलमां संचरतुं मनना अंधकारने नाश
 करतुं, गोल, सुधारसवालुं, तालुद्धारथी जतुं भ्रूकुटीमां जलसायमान थतुं,
 त्रणे लोकोमां अचिंत्य माहात्म्यवालुं, तथा ज्योतिर्मयनी पेठे अद्भुत, ए-
 वी रीतना पवित्र मंत्रने एकाग्र चित्तथी स्मरतां थकां, मन वचनना म-
 लथी सुकायेलाने श्रुतज्ञान उत्पन्न थाय ठे; एवी रीतें स्थिर मनें करीने
 ठ माससुधि अज्यास करवाथी, मुखकमलमांशी निकलती एवी धुंवाडानी
 शिखाने जुवे ठे. तथा एवी रीतें एक वर्षसुधि अज्यास करवाथी ते मु-
 खमांशी निकलती ज्वालाने जोड़ शके ठे, पठी वैराग्ययुक्त थवाथी सर्व-
 ज्ञना मुखकमलने जोड़ शके ठे, तथा पठी स्फुरायमान ठे, कल्याणकोतुं
 माहात्म्य जेमनुं तथा प्राप्त थयेल ठे, अतिशयो जेमने, एवा सर्वज्ञने सा-

क्षात् जामंडलमां रहेला जुवे ठे; पठी मनने स्थिर करीने. तथा नि-
श्चययुक्त थइने, संसाररूपी वनने तजीने मोक्षमंदिरप्रत्ये जाय ठे.

शशिविंवादिवोभूतां, स्ववंतीममृतं सदा ॥

विद्यां क्षिमितिजालस्थां, ध्यायेत्कल्याणकारणं ॥ ५७ ॥

अर्थः— चंद्रविंवशी उत्पन्न थएली, तथा इमेशां अमृतने करनारी.
अने कल्याणनां कारणनां कारणरूप कपालमां रहेली “क्षि” नामनी
विद्याने ध्याववी.

क्षीरांजोधेर्विनिर्यातीं, प्रावयंतीं तुधांयुजिः ॥

जाले शशिकलां ध्यायेत्, सिद्धिसोपानपठने ॥ ५८ ॥

अर्थः— क्षीरसमुद्रशी निकलती. तथा अमृतमय जलशी ज्ञान कर-
ती अने मोक्ष प्रत्ये निसरणी सरखी गवी चंद्रकलाने जालमां ध्याववी.

अस्याः स्मरणमात्रेण, ब्रुव्यदन्नवनिबंधनः ॥

प्रयाति परमानंद, कारणं पदमव्ययं ॥ ५९ ॥

अर्थः— तेनां स्मरणमात्रशीज जपनां निबंधनने बोलीने पदम अनांश-
नां कारणरूप एवा मोक्षपदप्रत्ये जाय ठे. तथा.

नासाग्रे प्रणवःशून्य, मनाहतमिति त्रयं ॥

ध्यायन् गुणाष्टकं लब्ध्वा, ज्ञानमाप्नोति निर्मलं ॥ ६० ॥

अर्थः— नासिकाना अग्रजागप्रत्ये प्रणव. शून्य. अने अनांश एव
त्रयेने ध्यावतां थकां. अणिमादिक आठ गुणेने मंडलीने निर्मल ॥
ज्ञान पामे ठे.

शंखकुंदशशांकाजां, स्त्रीनमूना ध्यायन् सक ॥

समग्रविषयज्ञान, प्रागल्भ्यं जायने नृणां ॥ ६१ ॥

अर्थः— शंख. डोकर अने चंद्र सरखा एवा ते जणेने इमेशां ध्यावतां
थकां, माणसोने सपली वस्तुजनां ज्ञाननीं चतुस्रस जाये ठे. तथा.

द्विपार्श्वप्राणवष्टं, प्रांतोर्नापिचारनं ॥

सोदंमध्ये विमूर्धानं, अक्षीतरं विविचयेत् ॥ ६२ ॥

अर्थः— बघे पडसे ये प्राणव ष्ठे ठे. अक्षी, विमूर्धने ठे. सोदं

एटलुं मध्यमां अने जेने मस्तके विठे एवा अह्नींकारने चिंतववो. तथा,
कामधेनुमिवाचिंत्य, फलसंपादनकृमां ॥

अनवद्यां जपेद्विद्यां, गणचृद्वदनोजतां ॥ ६४ ॥

अर्थः— कामधेनुनी पेठे, अचिंत्य फल संपादन करवाने समर्थ, तथा गण-
धरोना मुखथी निकलेदी एवी अवधरहित (निर्दोष) विद्याने जपवी. तथा,

षट्कोणे अप्रतिचक्रे, फडिति प्रत्येकमक्षरं ॥

सव्येत्यसिद्धिचक्राय, स्वाहा बाह्येऽपसव्यतः ॥ ६५ ॥

नूतांतं बिंदुसंयुक्तं, तन्मध्ये न्यस्य चिंतयेत् ॥

नमोजिणाणमित्यादौ, रौंपूर्वे वैष्टयेद्बहिः ॥ ६६ ॥

अर्थः— ठ खुणावाला अप्रतिचक्रमां फड् एवा प्रत्येक अक्षर तथा ज-
मणी बाजुये “ सिद्धिचक्राय स्वाहा ” तथा डावी बाजुये बाहारना जाग-
मां, नूतांत बिंदुसहित, तेनी अंदर राखीने चिंतववुं, तथा नमो जिणा-
णं इत्यादिक रौं पूर्वे करीने बहारथी वीटवुं. तथा,

अष्टपत्रेऽबुजे ध्याये, दात्मानं दीप्ततेजसं ॥

प्रणवाद्यस्य मंत्रस्य, वर्णान् पत्रेषु च क्रमात् ॥ ६७ ॥

अर्थः— आत्मां आनंदी एवा माणसें आठ पत्रोवाला कमलमां ते-
जने ध्याववुं, तथा तेनां पत्रोमां अनुक्रमेण प्रणव आदिक मंत्रनां अक्ष-
रोने ध्याववां. तथा,

पूर्वाशान्निमुखः पूर्व, मधिकृत्यादिमंडलं ॥

एकादशशतान्यष्टा, क्षरमंत्रं जपेत्ततः ॥ ६८ ॥

अर्थः— पठीदिशा सन्मुख पूर्वे आदित्यमंडलनुं अधिकरण करीने आठ
अक्षरोना मंत्रने, अग्यारसोवार जपवो.

पूर्वाशानुक्रमादेव, मुद्दिश्यान्यदलान्यपि ॥

अष्टरात्रं जपेद्योगी, सर्वप्रत्यूहशांतये ॥ ६९ ॥

अर्थः— एवी रीतें पूर्वदिशाना अनुक्रमथी अन्य पत्रोने पण उद्देशी-
ने योगीयें सर्व विघ्नोनी शांतिमाटे आठरात्रिसुधि जप करवो. तथा,

अष्टरात्रे व्यतिक्रान्ते, कमलस्यास्यवर्तिनः ॥

निरूपयति पत्रेषु, वणानेताननुक्रमं ॥ ७० ॥

अर्थः— एवी रीतें आठरात्रि गयावाद आ कमलनां पत्रोसां वर्तता एवा आ अक्षरोने अनुक्रमें निरूपण करे ठे.

नीषणाः सिंहमातंग, रक्तःप्रजृतयः क्षणात् ॥

शाम्यन्ति व्यंतराश्चान्ये, ध्यानप्रत्यूहहेतवः ॥ ७१ ॥

अर्थः— ध्यानसां विघ्नजुत एवा जयंकर, सिंह. दायी. राक्षस. व्यंतर तथा बीजा प्राणीउं पण क्षणवारसां शांत आय ठे.

मंत्रः प्रणवपूर्वोऽयं, फलमेहिकमिहृनिः ॥

ध्येयः प्रणवहीनस्तु, निर्वाणपदकाङ्क्षिनिः ॥ ७२ ॥

अर्थः— आ लोकसंबंधि फलने इछनाराउंये प्रणवपूर्वक आ मंत्रने ध्यावो, अने मोक्षसुख इछनाराउंये प्रणवरहित ध्यावो. तथा,

चित्तयेदन्यमप्येतं, मंत्रं कर्मोद्यशांतये ॥

स्मरेत् सत्वोपकाराय, विद्यां तां पापक्षयिणीं ॥ ७३ ॥

अर्थः— कर्मोना समूहनी शांतिमाटे दीजा पण आ मंत्रने निश्चय. तथा प्राणीउंता उपकारमाटे पापोने जहण करनारी ते विद्याने सम्यक्.

प्रसीदति मनः सद्यः, पापकालुष्यमुच्छति ॥

प्रज्ञावातिशयादस्या, ज्ञानदीपः प्रकाशते ॥ ७४ ॥

अर्थः— आना प्रज्ञावातिशयधी मन तुरंत प्रकाशने पारं ठे. तथा पारुपी कालुष्यने तजे ठे, अने ज्ञानरूपी दीपो प्रकाशने पारं ठे.

ज्ञानवज्रिः समाम्नातं, वज्रसाम्यादिनिः सृष्टे ॥

विद्यावादात्समुद्भूत्य, बीजजुतं शिदध्रियः ॥ ७५ ॥

जन्मदायतु ताशस्य, प्रज्ञांतिनदवगमिदं ॥

गुरुपदेशादिज्ञाय, सिद्धचक्रं शिचित्तयेत् ॥ ७६ ॥

अर्थः— वज्रस्वामी आदिक ज्ञानिउंये विद्यावादात्समुद्भूत बीजजुतं शिदध्रियः जन्मदायक ताशस्य, प्रज्ञांतिनदवगमिदं गुरुपदेशादिज्ञाय, सिद्धचक्रं शिचित्तयेत्. तथा जन्मरूप, ज्ञानरूपने ज्ञाने.

રવામાં નવા વરસાદ સરખું, સિદ્ધચક્ર ગુરુના ઉપદેશથી જાણીને ચિંતવું.
નાત્રિપદ્મે સ્થિતં ધ્યાયે, દકારં વિશ્વતોમુખં ॥

સિવર્ણં મસ્તકાંજોજે, અકારં વદનાંબુજે ॥ ૭૭ ॥

ઉકારં હૃદયાંજોજે, સાકારં કંઠપંકજે ॥

સર્વકલ્યાણકારીણિ, બીજાન્યન્યાન્યપિ સ્મરેત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- ચારે વાજુથી મુખવાલા એવા દકારને નાત્રિપદ્મમાં રહેલો ધ્યાવવો, તથા સિ અક્ષરને મસ્તકરૂપી કમલપર રહેલો ધ્યાવવો, અને મુખરૂપી કમલપર આકારને ધ્યાવવો, હૃદયરૂપી કમલપર ઉકારને તથા કંઠરૂપી કમલપર સાકારને ધ્યાવવો, અને એવી રીતે સર્વ કલ્યાણનાં વીજાં પણ વીજોને ધ્યાવવાં. તથા,

શ્રુતસિંધુસમુદ્ભૂતં, અન્યદપ્યક્ષરં પદં ॥

અશોષં ધ્યાયમાનં સ્યા, ત્રિર્વાણપદસિદ્ધયે ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- સિદ્ધાંતો રૂપી સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થયેલા, એવા વીજા પણ સઘલા અક્ષર પદને ધ્યાવવાથી તે મોક્ષપદની સિદ્ધિમાટે થાયઠે. કેમકે,

વીતરાગો જ્ઞેવ્યોગી, યત્કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥

તદેવ ધ્યાનમાત્માત, મન્યગ્રંથેષુ વિસ્તરાત્ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:- માટે ઉપરકહેલાં પદોમાંથી જે કંઈ યોગી ચિંતવે, તેથી વિતરાગ થાય, અને તે ધ્યાન અન્ય ગ્રંથોમાં વિસ્તારથી આપેલું ઠે.

एवं च मंत्रविद्यानां, वर्णेषु च पदेषु च ॥

विश्लेषः क्रमशः कुर्या, ह्रस्वमीनामोपपत्तये ॥ ८१ ॥

અર્થ:- એવી રીતે મંત્ર વિદ્યાનાં અક્ષરો અને પદોમાં અનુક્રમે લઘ્વીજાવની પ્રાપ્તિમાટે વિશ્લેષ કરવાં.

એવી રીતે પરમાર્દત શ્રીકૃમાગપાલ ગજાથી મેવાળસા એવા આચાર્ય મહારાજ શ્રીદિમચંડજીએ વનાવેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થાણે ઠે, રહેલું જેનો એવા આ યોગશાસ્ત્રમાં પાનેજ કરેલું આત્મા, પ્રકાશનું ત્રિવર્ણ સંપૂર્ણ ચક્રું. શ્રીગ્નુ.

॥ श्री जिनाय नमः ॥

नवमः प्रकाशः प्रारज्यते.

हवे सात श्लोकोयें करीने रूपस्थ ध्येयतुं स्वरूप कहे ठे.

मोक्षश्रीसंमुखीनस्य, विध्वस्ताखिलकर्मणः ॥

चतुर्मुखस्य निःशेष, च्रुवनाजयदायिनः ॥ १ ॥

इंद्रमंडलसंकाश, वत्रत्रितयशालिनः ॥

लसद्भ्रामंडलान्नोग, विडंबितविवस्वतः ॥ २ ॥

दिव्यइंद्रजिनिर्धोष, गीतसाम्राज्यसंपदः ॥

रणध्वरेफजंकार, मुखराशोकशोचिनः ॥ ३ ॥

सिंहासननिषण्णस्य, वीज्यमास्य चामरैः ॥

सुरासुरशिरोरत्न, दीप्तपादनखद्युतेः ॥ ४ ॥

दिव्यपुष्पोत्कराकीर्णा, संकीर्णपरिषद्भुवः ॥

उत्कंधरैर्मृगकुलैः, पीयमानकलध्वनेः ॥ ५ ॥

शांतवैरेजसिंहादि, समुपासितसंनिधेः ॥

प्रज्ञोः समवसरण, स्थितस्य परमेष्ठिनः ॥ ६ ॥

सर्वातिशययुक्तस्य, केवलज्ञानज्ञास्वतः ॥

अर्हतोरूपमालंब्य, ध्यानं रूपस्थमुच्यते ॥ ७ ॥

॥ सप्तजिः कुलकं ॥

अर्थः— मोक्षनी लक्ष्मीनी सन्मुख थएला, तथा नाश करेल ठे, स-
घलां कर्मों जेमणे एवा, तथा चार मुखोवाला, तथा सघला च्रुवनोने
अजयदान देनारा, तथा चंद्रमंडल सरखा व्रण ठत्रोथी शोजता, तथा
उलसायमान थता भ्रामंडलथी तुलना करेल ठे, सूर्यनी पण जेमणे ए-
वा, तथा दिव्य इंद्रजिना शब्दो सहित उत्तम ठे गीतनी संपदा जे-
मनी एवा, तथा जंकार करता एवा जमराजना शब्दथी मुखरित (श-
ब्दायमान) थएल ठे, अशोक वृक्ष जेमनुं एवा. तथा सिंहासनपर वे-
ठेला, अने चामरोथी विंजाता एवा, तथा सुरासुरना मुकुटोथी कांति-

યુક્ત થયેલ છે; નલ્લોની શોજા જેમની એવા, તથા દિવ્ય પુષ્પોના સમૂ-
હોથી જરાઈ ગયેલ છે, પરિષદા જેમની એવા, તથા ઝંચી ડોકીવાલાં હ-
રણીયાંઝથી પીવાયેલો છે, મધુર શબ્દ જેમનો એવા, તથા શાંત થયેલ
છે, પરસ્પર વૈર જેમનાં, એવા હાથી સિંહ વિગેરેથી ઝપાશ્રિત થયેલ
છે, નજદિકનો જાગ જેમનો એવા, તથા સમવસરણમાં વેઠેલા, તથા
સઘલા અતિશયોયેં કરીને યુક્ત એવા, તથા કેવલ જ્ઞાનથી યુક્ત એવા,
પરમાત્મા અરિહંત પ્રજુનાં આલંબનથી જે ધ્યાન ધરવું તે રૂપસ્થ ધ્યા-
ન કહેવાય છે.

હવે ત્રણ શ્લોકોયેં કરીને પ્રકારાંતરથી રૂપસ્થ ધ્યેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

રાગદ્વેષમહામોહ, વિકારૈરકલંકિતં ॥

શાંતં કાંતં મનોહારિ, સર્વલક્ષણલક્ષિતં ॥ ૬ ॥

તીર્થકૈરપરિજ્ઞાત, યોગમુદ્રામનોરમં ॥

અદ્વણોરમંદમાનંદં, નિઃસ્પંદં દદદદ્ભુતં ॥ ૭ ॥

જિનેંડપ્રતિમારૂપ, મપિ નિર્મલમાનસઃ ॥

નિર્નિમેષદૃશા ધ્યાયન્, રૂપસ્થધ્યાનવાન્ જવેત્ ॥ ૧૦ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થઃ— રાગ. દ્વેષ અને મોહના વિકારથી કલંકરહિત થયેલું, શાં-
ત, તેજસ્વી, મનોહર, સર્વ લક્ષણેં કરીને યુક્ત, અન્ય તીર્થોયેં નથી
જાણેલી એવી યોગમુદ્રાયેં કરીને મનોહર, આંખોને અત્યંત આનંદ, આ-
પનારું, એવું જિનેંડની પ્રતિમારૂપ ધ્યાનને નિર્મલ મનથી અને અનિમેષ
દૃષ્ટિથી ધ્યાવતાં ચકાં, રૂપસ્થ ધ્યાનવાલો પ્રાણી થાય છે. તથા,

યોગી ચાન્યામયોગેન, તન્મયત્વમુપાગતઃ ॥

મર્વજીનૃતમાન્માન, મર્વલોકયતિ સ્ફુટં ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ— અન્યામેં કરીને તન્મયપ્રાપ્તિ પ્રાપ્ત થયેલો યોગી પોતાને મ-
ર્વરૂપ થયેલો પ્રગટીતેં જુદાં છે. તથા,

મર્વજ્ઞાનગવાન્ યોગ્ય, મદમેવાગ્મિમધ્યવં ॥

પત્વં તન્મયત્વં યતઃ, સર્વવેર્ણિ મન્યતે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:- જે સર્વજ્ઞ જગવાન છે, તેજ હું પણ खरेखर હું, એવી રીતે તન્મયપણાને પ્રાપ્ત થાવો યોગી સર્વજ્ઞ મનાય છે.

વીતરાગો વિમુચ્યેત, વીતરાગં વિચિંતયન્ ॥

રાગિણં તુ સમાલંબ્ય, રાગી સ્યાત્ ક્ષોભણાદિકૃત્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- વીતરાગને ચિંતવતા થકા, યોગી મોક્ષ પામે છે, અને રાગીના આલંબનથી, ક્ષોભ આદિકને કરનાર એવો પોતે પણ રાગી થાય છે. કેમ કે,

येन येन हि ज्ञावेन, युज्यते यंत्रव्यूहकः ॥

तेन तन्मयतां याति, विश्वरूपोमणिर्यथा ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- જેમ મણિ વિશ્વરૂપ થાય છે, (અર્થાત્ સ્ફટિકમણિ જેવું પુષ્પ પાસે હોય તેવો જાસે છે) તેમ જે જે જાવથી યંત્ર જોડનાર જોડાય છે, તેથી તે તન્મયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે,

नासद्ध्यानानि सेव्यानि, कौतुकेनापि किंत्विह ॥

स्वनाशायैव जायंते, सेव्यमानानि तानि यत् ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- કૌતુકે કરીને પણ આ જગત્માં હુધ્યાન ધ્યાવવાં નહીં, કેમ કે, તેમ કર્યાથી તે ધ્યાનો પોતાનાજ નાશમાટે થાય છે. કેમ કે,

सिद्ध्यन्ति सिद्ध्यः सर्वाः, स्वयं मोक्षावलंबिनां ॥

संदिग्धा सिद्धिरन्येषां, स्वार्थभ्रंशस्तु निश्चितः ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- મોક્ષના અવલંબનવાલાંને સઘલી સિદ્ધિ પોતાની મેલેજ સિદ્ધ થાય છે, અને વીજાંને તો સિદ્ધિ થવી સંદેહવાલી છે, પણ સ્વાર્થભ્રંશ તો નિશ્ચિત છે.

એવી રીતે પરમાર્હત શ્રી કુમારપાલ રાજાશ્રી સેવાણા એવા આચાર્ય મહારાજશ્રી હેમચંદ્રજીયે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થયેલ છે દ્વાદશ પટ્ટબંધ જેના એવા યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું નવમા પ્રકાશનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રી રસ્તુ.

યુક્ત થયેલ છે; નલોની શોજા જેમની ઇવા, તથા દિવ્ય પુષ્પોના સમૂ-
હોથી જરાઈ ગયેલ છે, પરિષદા જેમની ઇવા, તથા ઝંચી ડોકીવાલાં હ-
રણીયાંઝંથી પીવાયેલો છે, મધુર શબ્દ જેમનો ઇવા, તથા શાંત થયેલ
છે, પરસ્પર વૈર જેમનાં, ઇવા હાથી સિંહ વિગેરેથી ઝપાશ્રિત થયેલ
છે, નજદિકનો જાગ જેમનો ઇવા, તથા સમવસરણમાં વેઠેલા, તથા
સઘલા અતિશયોયેં કરીને યુક્ત ઇવા, તથા કેવલ જ્ઞાનથી યુક્ત ઇવા,
પરમાત્મા અરિહંત પ્રજુનાં આલંબનથી જે ધ્યાન ધરવું તે રૂપસ્થ ધ્યા-
ન કહેવાય છે.

હવે ત્રણ શ્લોકોયેં કરીને પ્રકારાંતરથી રૂપસ્થ ધ્યેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

રાગદ્વેષમહામોહ, વિકારૈરકલંકિતં ॥

શાંતં કાંતં મનોહારિ, સર્વલક્ષણલક્ષિતં ॥ ૬ ॥

તીર્થકૈરપરિજ્ઞાત, યોગમુદ્રામનોરમં ॥

અદ્વણોરમંદમાનંદં, નિઃસ્વંદં દદદદ્વુતં ॥ ૭ ॥

જિનેંડપ્રતિમારૂપ, મપિ નિર્મલમાનસઃ ॥

નિર્નિમેષદશા ધ્યાયન્, રૂપસ્થધ્યાનવાન્ જવેત્ ॥ ૧૦ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થઃ— રાગ, દ્વેષ અને મોહના વિકારથી કલંકરહિત થયેલું, શાં-
ત, તેજસ્વી, મનોહર, સર્વ લક્ષણેં કરીને યુક્ત, અન્ય તીર્થોયેં નથી
જાણેલી ઇવી યોગમુદ્રાયેં કરીને મનોહર, આંખોને અત્યંત આનંદ, આ-
પનારં, છવું જિનેંડની પ્રતિમારૂપ ધ્યાનને નિર્મલ મનથી અને અનિમેષ
દૃષ્ટિથી ધ્યાવતાં થકાં. રૂપસ્થ ધ્યાનવાલો પ્રાણી થાય છે. તથા,

યોગી ચાત્યામયોગેન, તન્મયત્વમુપાગતઃ ॥

સર્વદૌર્જન્યમાન્માન, મવલોકયતિ મ્હુદં ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ— અત્યાગેં કરીને તન્મયપ્રાપ્તિ પ્રાપ્ત થયેલો યોગી પોતાને ત-
ત્ત્વજ્ઞ થયેલો પ્રગટીને જુદા છે. તથા,

સર્વદૌર્જન્યવાન્ યોગ્ય, મદ્દમેવાગ્નિમધ્રુવં ॥

અન્ તન્મયતાં યાતઃ, સર્વદૌર્જન્યમન્યતે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:- જે સર્વજ્ઞ જગવાન છે, તેજ હું પણ સ્વચ્છ હું, એવી રીતે તન્મયપણને પ્રાપ્ત થઈને યોગી સર્વજ્ઞ મનાય છે.

વીતરાગો વિમુચ્ચેત, વીતરાગં વિચિંતયન્ ॥

રાગિણં તુ સમાલંબ્ય, રાગી સ્યાત્ ક્ષોભણાદિકૃત્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- વીતરાગને ચિંતવતા થકા, યોગી મોક્ષ પામે છે, અને રાગીના આલંબનથી, ક્ષોભ આદિકને કરનાર એવો પોતે પણ રાગી થાય છે. કેમ કે,

યેન યેન હિ જાવેન, યુજ્યતે યંત્રવ્યૂહકઃ ॥

તેન તન્મયતાં યાતિ, વિશ્વરૂપોમણિર્યદ્યા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- જેમ મણિ વિશ્વરૂપ થાય છે, (અર્થાત્ સ્ફટિકમણિ જેવું પુષ્પ પાસે હોય તેવો જાસે છે) તેમ જે જે જાવથી યંત્ર જોડનાર જોડાય છે, તેથી તે તન્મયપણને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે,

નાસદ્ધ્યાનાનિ સેવ્યાનિ, કૌતુકેનાપિ કિંત્વિહ ॥

સ્વનાશાયૈવ જાયંતે, સેવ્યમાનાનિ તાનિ યત્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- કૌતુકે કરીને પણ આ જગત્માં ધુધ્યાન ધ્યાવવાં નહીં, કેમ કે, તેમ કર્યાથી તે ધ્યાનો પોતાનાજ નાશમાટે થાય છે. કેમ કે,

સિદ્ધ્યંતિ સિદ્ધયઃ સર્વાઃ, સ્વયં મોહાવલંબિનાં ॥

સંદિગ્ધા સિદ્ધિરન્યેષાં, સ્વાર્થભ્રંશસ્તુ નિશ્ચિતઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- મોહના અવલંબનવાલાંને સઘલી સિદ્ધિ પોતાની મેલેજ સિદ્ધ થાય છે, અને વીજાંને તો સિદ્ધિ થવી સંદેહવાલી છે, પણ સ્વાર્થભ્રંશ તો નિશ્ચિત છે.

એવી રીતે પરમાર્હત શ્રી કુમારપાલ રાજાથી સેવાઈને એવા આચાર્ય મહારાજશ્રી હેમચંદ્રજીયે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થયેલ છે દ્વાદશ પટ્ટવંધ જેના એવા યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું નવમા પ્રકાશનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રી રસ્તુ.

श्री जिनाय नमः

॥ दशमः प्रकाशः प्रारब्धयते ॥

हवे रूपातीत ध्येयनुं स्वरूप कहे ठे.

अमूर्त्तस्य चिदानंद, रूपस्य परमात्मनः ॥

निरंजनस्य सिद्धस्य, ध्यानं स्याद्रूपवर्जितं ॥ १ ॥

अर्थः— अमूर्त्त, तथा चिदानंदरूप तथा निरंजन एवा परमात्मा सिद्धनुं ध्यान रूपरहित थाय.

इत्यजस्रं स्मरन् योगी, तत्स्वरूपावलंबनः ॥

तन्मयत्वमवाप्नोति, ग्राह्यग्राहकवर्जितं ॥ २ ॥

अर्थः— एवी रीतें सिद्धना स्वरूपने अवलंबीने हमेशां तेनुं स्मरण करतो थको योगी, ग्राह्य तथा ग्राहकें करीने वर्जित एवा तन्मयपणाने पामेठे.

अनन्यशरणीनूय, सतस्मिन् लीयते तथा ॥

ध्यातृध्यानोन्नयान्नावे. ध्येयेनैक्यं यथा व्रजेत् ॥ ३ ॥

अर्थः— बीजा कोझनुं पण शरणुं लीधा विना, ते, तेनेविपे तेवी रीतें लीन थाय ठे, के जेथी ध्यानार अने ध्यान वझेना अज्ञावथी ध्येयनी साथे ऐक्यपणाने पामे ठे. तथा,

सोऽयंसमरसीजावं, स्तदेकीकरणं मतं ॥

आत्मा यदपृथक्त्वेन, लीयते परमात्मनि ॥ ४ ॥

अर्थः— तेज ते समरसी जाव ठे, एवी रीतनी तुलना जे करवी, तेनुं एकीकरण, अने ते, आत्मासाथे अजिन्नजावें करीने परमात्मा ले लीन थाय ठे.

अलक्ष्यं लक्ष्यसंबंधात्, स्थूलात् सूक्ष्मं विचिंतयेत् ॥

सालंबाच्च निरालंबं, तत्त्ववित्तत्वमंजसा ॥ ५ ॥

अर्थः— लक्ष्यना संबंधाथी अलक्ष्य पणुं सूक्ष्म स्थूलथी चिंतवणुं; अने सालंबनथी तत्व जाणनारें तुरत निगलंब तत्व चिंतवणुं.

एवं चतुर्विधध्याना, नृत्तमग्नं मुनेर्मनः ॥

मात्ताकृत्नजगत्तत्त्वं, विधने शुद्धिमात्मनः ॥ ६ ॥

અર્થ:- એવી રીતે ચાર પ્રકારનાં ધ્યાનરૂપી અમૃતમાં મગ્ન થયેલું મુનિ-
નું મન, જગતનાં તત્ત્વને સાક્ષાત્ કરીને આત્મશુદ્ધિ ધારણ કરે છે.

હવે પ્રકારાંતરથી ચતુર્વિધ ધ્યેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

આઙ્ગાપાયવિપાકાનાં, સંસ્થાનસ્ય ચ ચિંતનાત્ ॥

ઇત્થં વા ધ્યેયનેદેન, ધર્મધ્યાનં ચતુર્વિધં ॥ ૭ ॥

અર્થ:- આઙ્ગા, અપાય, વિપાક, અને સંસ્થાન એવી રીતનાં ચાર
પ્રકારનાં ધ્યેયસ્થ પણ ધર્મધ્યાન થઈ શકે છે.

હવે આઙ્ગા ધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

આઙ્ગાં યત્ર પુરસ્કૃત્ય, સર્વજ્ઞાનામવાધિતાં ॥

તત્ત્વતશ્ચિંતયેદર્થાં, સ્તદાઙ્ગાધ્યાનમુચ્યતે ॥ ૮ ॥

અર્થ:- સર્વજ્ઞોનાં આઙ્ગા વચનને, પરસ્પર વાધારહિત અંગાડી કરીને,
અર્થ સહિત તત્ત્વોથી જે ચિંતવવાં, તેનું નામ આઙ્ગાધ્યાન કહેવાય છે.

સર્વજ્ઞવચનં સૂક્ષ્મં, હન્યતે યત્ત્વં હેતુજ્ઞિઃ ॥

તદ્ગૂપં ચ સમાદેયં, ન મૃષાન્નાપિણો જિનાઃ ॥ ૯ ॥

અર્થ:- સર્વજ્ઞનું જે સૂક્ષ્મવચન હેતુજ્ઞથી હણાતું નથી, તેજને તે સ્વ-
રૂપે વિચારવું કેમ કે, જિનેશ્વરો મૃષા વોલનારા હોતા નથી.

હવે અપાયધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

રાગદ્વેષકષાયાયૈ, જાયમાનાન્ વિચિંતયેત્ ॥

યત્રાપાયાંસ્તદપાય, વિચયધ્યાનમિભ્યતે ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:- રાગ દ્વેષ અને કષાય આદિકોથી ઉત્પન્ન થતા અપાયોને જ્યાં
ચિંતવવા, તેને અપાયધ્યાન જાણવું. તથા,

એહિકામુષ્મિકાપાય, પરિહારપરાયણઃ ॥

તતઃ પ્રતિનિવર્તેત, સમંતાત્પાપકર્મણઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:- આ લોક અને પરલોકસંબંધિ અપાયોને દૂર કરવામાં તત્પર
થઈને ચારે કોરથી પાપકાર્યોથી પાઠા હઠવું.

હવે વિપાકવિચયનું સ્વરૂપ કહે છે.

પ્રતિક્ષણસમુદ્ભૂતો, યત્ર કર્મફલોદયઃ ॥

ચિંત્યતે ચિત્રરૂપઃ સ, વિપાકવિચયોદયઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— ક્ષણ ક્ષણપ્રત્યે ઉત્પન્ન થયેલો, કર્મોનાં ફલોનો વિચિત્ર ઉદય જેમાં ચિંતવાય, તે વિપાકધ્યાન જાણવું. તથા,

યા સંપદાર્હતોયા ચ, વિપદાનારકાત્મનઃ ॥

एकातपत्रता तत्र, पुण्यापुण्यस्य कर्मणः ॥ १३ ॥

અર્થઃ— ઠેક અરિહંતસુધિની સંપદા; અને ઠેક નારકીઝં સુધિની વિપદા, તેમાં સઘલામાં પુણ્ય અને પાપનુંજ પ્રાવડ્ય છે.

હવે સંસ્થાન ધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

अनाद्यंतस्य लोकस्य, स्थित्युत्पत्तिव्ययात्मनः ॥

आकृतिं चिंतयेद्यत्र, संस्थानविचयः सतु ॥ १४ ॥

અર્થઃ— અનાદિ અને અનંત, તથા સ્થિતિ, ઉત્પત્તિ, અને નાશના સ્વભાવવાળા એવા લોકની આકૃતિ જ્યાં ચિંતવાય, તેનું નામ સંસ્થાન ધ્યાન જાણવું.

હવે તે લોકધ્યાનનું ફલ કહે છે.

नानाद्रव्यगतानंत, पर्यायपरिवर्त्तनात् ॥

सदासक्तं मनोनेव, रागाद्याकुलतां व्रजेत् ॥ १५ ॥

અર્થઃ— નાના પ્રકારનાં દ્રવ્યોમાં પ્રાપ્ત થયેલા અનંતા પર્યાયોનાં પરિવર્તનથી તેમાં રક્ત થયેલું મન રાગ આદિકથી આકુલતાને પ્રાપ્ત ન થાય.

હવે ધર્મધ્યાનનુંજ વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે.

धर्मध्याने जवेद्भावः, क्षायोपशामिकादिकः ॥

लेश्याः क्रमविशुद्धाः स्युः, पीतपद्ममिताः पुनः ॥ १६ ॥

અર્થઃ— ધર્મધ્યાન હોતે વહે, ક્ષાયોપશમિક આદિક જાવ થાય, અને અનુક્રમે વિશુદ્ધ એવી, પીત. પદ્મ, અને મિત એવી શ્રેણીએ પણ ચાલે.

હવે તે ચતુર્વિધ ધર્મધ્યાનનું ફલ કહે છે.

अस्मिन्निनानवंगम्य, व्यनियंगनगंगिते ॥

जायते देहिनां मौम्यं, स्वमवेद्यमतीन्द्रियं ॥ १७ ॥

અર્થ:- અત્યંત વૈરાગ્યના મેલાપથી તરંગિત થયેલા તે ધર્મધ્યાનથી પ્રા-
ણીર્જને ઇન્દ્રિયોને અગોચર એવું આત્મસંવેદ્ય સુખ થાય છે.

હવે ચાર શ્લોકેં કરીને તેનું આ લોકસંબંધિ સુખ કહે છે.

ત્યક્તસંગાસ્તનું ત્યક્ત્વા, ધર્મધ્યાનેન યોગિનઃ ॥

ઐવેયકાદિસ્વર્ગેષુ, જવંતિ ત્રિદશોત્તમાઃ ॥ ૧૮ ॥

મહામહિમસૌનાગ્યં, શરદ્વંજનિજપ્રજ્ઞં ॥

પ્રાપ્તુવંતિ વપુસ્તત્ર, સ્વગ્નૂષાંબરજૂષિતં ॥ ૧૯ ॥

વિશિષ્ટવીર્યબોધાઢ્યં, કામાર્તિજ્વરવર્જિતં ॥

નિરંતરાયં સેવંતે, સુખં ચાનુપમં ચિરં ॥ ૨૦ ॥

ઇઞ્ઞાસંપન્નસર્વાર્થ, મનોહારિ સુખામૃતં ॥

નિર્વિઘ્નમુપજુંજાના, ગતં જન્મ ન જાનતે ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:- તજેલ છે સંગ જેઝયે એવા યોગીર્જ ધર્મધ્યાનથી શરીર તજીને
ઐવેયક આદિક સ્વર્ગોનેવિષે ઉત્તમ દેવો થાય છે; તથા ત્યાં ઉત્તમ મ-
હિમાવાલા, અને શરદ્ ઋતુના ચંદ્ર સરસ્વી કાંતિવાલા, તથા પુષ્પમાલા,
આજૂષણ અને વસ્ત્રોથી જૂષિત થયેલાં એવાં શરીરને પામે છે; વહી ત્યાં વિ-
શિષ્ટ પ્રકારનાં વીર્યઅને બોધવાલાં, તથા કામની પીડાયેં કરીને વર્જિત,
અંતરાયરહિત, તથા અનુપમ એવાં સુખને મેલવે છે; વહી ત્યાં પોતાની
ઇઞ્ઞાપ્રમાણે ઉત્તમ એવા સુખરૂપી અમૃતને વિઘ્નરહિત જોગવતા થકા,
પોતાના આગલા જવને જાણતા પણ નથી.

દિવ્યજોગાવસાને ચ, ચ્યુત્વા ત્રિદિવતસ્તતઃ ॥

ઉત્તમેન શરીરેણા, વતરંતિ મહીતલે ॥ ૨૨ ॥

દિવ્યવંશે સમુત્પન્ના, નિત્યોત્સવમનોરમાન્ ॥

ભુંજતે વિવિધાન્ જોગા, નચંડિતમનોરથાઃ ॥ ૨૩ ॥

તતોવિવેકમાશ્રિત્ય, વિરજ્યાશેષજોગતઃ ॥

ધ્યાનેન ધ્વસ્તકર્માણઃ, પ્રયાંતિ પદમવ્યયં ॥ ૨૪ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થ:- એવી રીતે દેવસંવંધિ જોગો જોગવ્યાવાદ તે દેવલોકથી વ્ય-
વીને, ઉત્તમ શરીરેં કરીને પૃથ્વીતલપર અવતરે છે; ત્યાં ઉત્તમવંશમાં ઉત્પ-
ન્ન થઈને, હમેશાં ઉત્સવેં કરીને મનોહર એવા વિવિધ પ્રકારના જોગોને
અલંકૃત મનોરથોવાલા થયા થકા જોગવે છે; પછી ત્યાં વિવેક લાવીને
તથા સઘલા જોગોથી વિરક્ત થઈને, ધર્મ અને શુક્લધ્યાનથી કર્મોનો નાશ
કરીને ઠેવડે મોક્ષે જાય છે.

એવી રીતે પરમ આર્હત શ્રી કુમારપાલરાજાથી સેવાયેલા, એવા આચાર્ય
મહારાજશ્રી હેમચંદ્રજીયેં રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થયે-
લ છે, પદ્યવંધ જેનો એવાશ્રીયોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું દશમા પ્રકાશનું
વિચરણ સમાપ્ત થયું. શ્રીરસ્તુ.

શ્રી જિનાય નમઃ

एकादशः प्रकाशः प्रारभ्यते.

દવે ધર્મધ્યાનને ઉપસંહરતા થકા શુક્લધ્યાનની સ્તુતિ કરે છે.

न्यर्गापवर्गहेतु, धर्मध्यानमिति कीर्तितं यावत् ॥

અપવર્ગોંકનિદાનં, શુક્લમતઃ કીર્ત્યતે ધ્યાનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- ન્યર્ગે અને મોક્ષ વચ્ચેનાં કારણરૂપ એવું ધર્મધ્યાન પેદેલાં ક-
ર્મ, દવે મોક્ષનાંજ હેતુનૂત એવા શુક્લધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

दवे शुक्लध्यानना अधिकारीने जणावे ठे.

इदमादिमसंहनना, एवालां पूर्ववेदिनः कर्तुं ॥

નિચિન્તાં ન યાતિ ચિન્તં, કયમપિ યત્સ્વરૂપમત્યાનાં ॥ ૨ ॥

અર્થ:- વજ્ર રૂપનજારાચ સંવચણ વાલા, અને પુર્વધર્મોજ આ ધ્યા-
નધ્યાને મસદ્ થાય છે, કેમ કે, અરૂપ મત્તિગુનું ચિત્ત વિચરણા-
ને યાતવું નથી.

એને ન ગણુ ન્યત્સ્વરૂપ, વ્યાકૃષ્ટિતં નનુમતાં મનોનિર્પયઃ ॥

इतद्ध्याने तस्मा, इत्यधिकारीने इत्यभागाणां ॥ ૩ ॥

અર્થ:- ચિન્તાર્થ, વ્યાકૃષ્ટિતને નાનું, તેડું પ્રાણીનું મત ગણાય
અતઃધ્યાને તસ્મા, અતઃધિકારીને અતઃ અભાગનાં ॥ ૩ ॥
અતઃધ્યાને તસ્મા, અતઃધિકારીને અતઃ અભાગનાં ॥ ૩ ॥

અનવહિત્યામ્નાયઃ, સમાગતોઽસ્યેતિ કીર્ત્યતેઽસ્માન્નિઃ ॥

હુક્રમપ્યાધુનિકૈઃ, શુક્લધ્યાનં યથાશાસ્ત્રં ॥૪ ॥

અર્થઃ—જો કે આજ કાલનાં પ્રાણિર્જને શુક્લધ્યાન થવું મુશ્કીલ છે, તો પણ પ્રસ્તાવના જેદને અટકાવવા સારું શાસ્ત્રપ્રમાણે અમો એ પણ અત્રે તેનું વર્ણન કરેલ છે હવે શુક્લધ્યાનના જેદો કહે છે.

જ્ઞેયં નાનાત્વશ્રુત, વિચારમૈક્યં ચ શ્રુતાવિચારં ચ ॥

સૂક્ષ્મક્રિયમુત્સન્ન, ક્રિયમિતિજેદૈશ્વર્યતુર્ધા તત્ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ— નાના પ્રકારના સિદ્ધાંતોના વિચારનું, પહેલું; અને શ્રુતા વિચાર નામેં વીજું એક્ય, ત્રીજું સૂક્ષ્મક્રિય, અને ચોથું ઉત્સન્નક્રિય, એમ ચાર પ્રકારનું શુક્લધ્યાન જાણવું.

તેર્ઝમાંથી હવે પેહેલા જેદનું વર્ણન કરે છે.

એકત્રપર્યાયાણાં, વિવિધનયાનુસરણં શ્રુતઙ્ગવ્યે ॥

અર્થવ્યંજનયોગાં, તરેષુ સંક્રમણયુક્તમાદ્યં તત્ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ— શ્રુત ઙ્ગવ્યમાં પર્યાયોનું એકત્રીતેં વિવિધ પ્રકારના નયોનું અનુસરણ, અને તે પણ અર્થ, વ્યંજન અને યોગાંતરોમાં સંક્રમણેં કરીને યુક્ત, તે પેહેલું શુક્લધ્યાન જાણવું.

હવે વીજા જેદનું સ્વરૂપ કહે છે.

એવં શ્રુતાનુસારા, દેકત્વવિતર્કમેકપર્યાયે ॥

અર્થવ્યંજનયોગાં, તરેષુ સંક્રમણમન્યત્તુ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— એવી રીતેં શ્રુતને અનુસારેં એક પર્યાયમાં એકત્વપણું, અર્થ, વ્યંજને અને યોગાંતરોમાં જે સંક્રમણ તે વીજું શુક્લધ્યાન જાણવું.

હવે ત્રીજા જેદનું સ્વરૂપ કહે છે.

નિર્વાણગમનસમયે, કેવલિનોદરનિરુદ્ધયોગસ્ય ॥

સૂક્ષ્મક્રિયાપ્રતિપાતિ, તૃતીયં કીર્તિતં શુક્લં ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— મોક્ષગમન વખતેં, રોકેલ છે મન, વચન અને વાદરથી કાયાના યોગો જેણેં એવા કેવલી પ્રજુને શ્વાસોદ્વાસની સૂક્ષ્મક્રિયાવાલું અને અપ્રતિપાતિ જે ધ્યાન થાય છે, તેને ત્રીજું શુક્લધ્યાન જાણવું.

હવે ચોથાનું સ્વરૂપ કહે છે.

કેવલિનઃ શૈલેશી, ગતસ્ય શૈલવદકંપનીયસ્ય ॥

ઉત્સન્નક્રિયમપ્રતિ, પાતિ તુરીયં પરમશુક્લં ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ— શૈલેશી પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલા, તથા પર્વતની પેઠે નિષ્કંપ એવા કેવલીને ઉત્સન્ન ક્રિયાવાલું, અને અપ્રતિપાતિ એવું જે ધ્યાન થાય છે, તેને ઉત્કૃષ્ટું ચોથું શુક્લધ્યાન જાણવું. તથા,

એકત્ર યોગનાજા, માદ્યં, સ્યાદપરમેકયોગાનાં ॥

તનુયોગિનાં તૃતીયં, નિર્યોગાણાં ચતુર્થં તુ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ— એકત્ર યોગીને પેહેલું, એકયોગીને વીજું, થોડા યોગીને ત્રીજું, અને નિયોગીને ચોથું ધ્યાન થાય છે.

ઠગ્નસ્થિતસ્ય યદ્વનુ, મનઃ સ્થિરં ધ્યાનમુચ્યતે તજ્ઞૈઃ ॥

નિશ્ચલજંગમં તદ્વત્, કેવલિનાં કીર્તિતં ધ્યાનં ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ— ધ્યાનના જાણનારાં જેમ, ઠગ્નસ્થનાં સ્થિર મનને ધ્યાન કહેલું છે, તેમ કેવલીનાં નિશ્ચલ શરીરને પણ ધ્યાનરૂપ કહેલું છે. તથા,

પૂર્વાધ્યાસાઙ્ગીવો, પયોગતઃ કર્મજરણદેતોર્વા ॥

શબ્દાર્થવહુત્વાદા, જિનવચનાદ્વાન્યયોગિનોધ્યાનં ॥ ૨૨ ॥

અર્થઃ— પૂર્વના અન્યામથી જીવના ઉપયોગથી, અથવા કર્મોની નિર્જરાના દેતુથી, અથવા શબ્દાર્થની વાહુલતાથી, અથવા જિનવચનથી પણ અયોગીનું ધ્યાન કહેવાય છે. તથા,

આદ્યે શ્રુતાવલંબન, પૂર્વે પૂર્વશ્રુતાર્થસંવંધાત ॥

પૂર્વધર્માણાં ઠગ્ન, મન્યયોગિનાં પ્રાયશોધ્યાને ॥ ૨૩ ॥

અર્થઃ— પેહેલાં શ્રુતોના અવલંબનપૂર્વક પૂર્વશ્રુતાર્થના સંવંધથી પ્રાયઃ કરીને પૂર્વધર્મ એવા ઠગ્નથી યોગીને ધ્યાનમાં જોડાય છે. તથા,

મકલાલંબનવિગ્રહ, પ્રતિને દે ન્યંતિમે મમુદિષ્ટે ॥

નિર્મલચેતસદ્વદિ, જ્ઞાનાનાં ત્ત્વીનદેશાણાં ॥ ૨૪ ॥

અર્થઃ— જ્ઞાન અણુ છે તેમના. એવા નિર્મલ ચેતસાના યોગીને મકલ અલંબનના વિગ્રહ પ્રતિષ્ઠા એવાં તેવાં વસ્ત્ર થાય છે. તથા,

तत्र श्रुताद्ग्रहित्वै, कमर्थमर्थाद्ब्रजेष्ठदं ॥

शब्दात्पुनरप्यर्थ, योगाद्योगांतरं च सुधीः ॥ १५ ॥

अर्थः— त्यां श्रुतशी एक अर्थने ग्रहण करीने, ते अर्थशी शब्दप्रत्ये जाय, अने फरीने पण शब्दशी अर्थप्रत्ये जाय, अने एवी रीतें ते उत्तम बुद्धिमान् योगी एक योगशी बीजा योगमां प्राप्त पाय. तथा,

संक्रामत्यविलंबित, मर्यप्रचृतिषु यथा किल ध्यानी ॥

व्यावर्तते स्वयमसौ, पुनरपि तेन प्रकारेण ॥ १६ ॥

अर्थः— जेम ध्यानी माणस तुरत अर्थ आदिकमां दाखल पाय ठे. तेवीज रीतें फरीने ते पोतानी मेलेज तेठमांशी व्यावर्तन करे ठे. तथा,

इति नानात्वे निसिता, व्यासः संजायते यदा योगी ॥

आविर्भूतात्मगुण, स्तदेकताया नवेद्योग्यः ॥ १७ ॥

अर्थः— एवी रीतें जुदा जुदा प्रकारोमां अज्यानवान् योगी. प्रगट् थएल ठे आत्मगुण जेने एवो थयो यको. ते एकताने योग्य पाय ठे.

उत्पादस्थिति चंगा, दिपर्यायाणां यदेकयोगः मनः ॥

ध्यायति पर्ययमेकं, तत्स्यादेकत्वमविचारं ॥ १८ ॥

अर्थः— उत्पाद, स्थिति, अने चंग आदिक पर्यायोनां एक योग एवो ठे. एते एक पर्यायने जे ध्यावुं, तेनुं नाम एकत्व अविचारत्वात् एतेषां. तथा,

त्रिजगद्विषयं ध्याना, दणुसंस्थं धारयेत् क्रमेण मनः ॥

विषमिव सर्वांगगतं, मंत्रबलान्मांत्रिकोदंशे ॥ १९ ॥

अर्थः— जेम मंत्रवादी मंत्रना दलशी, सर्व अंगमां व्याप्त दण्डा ते रने दंश उपर लावे ठे, तेम अनुक्रमे प्रण जगतना दिप्यवत् मन पानशी आणुमां लावीने धारवुं. तथा,

अपसारितेधनजरः, शेषस्तोकेधनोऽनलो न्वलितः ॥

तस्मादपनीतोवा, निर्वति यथा ननननन ॥ २० ॥

अर्थः— दूर करेल ठे काधोनो समूह जेतांशी. अने सर्व अंगमां व्याप्त एवो ज्यलायमान पतो अग्नि. जेम ठरी जार. तेम सर्व अंगमां व्याप्त जेतांशी. तथा,

पगळे तुरत विकस्वर थयेलां (सुवर्णनां) कमलोनी संचार करे ठे. तथा,
अनुकूलो वाति मरुत्, प्रदक्षिणं यांत्यमुष्यशकुनाश्च ॥

तरवोऽपि नमंति नवं, त्यधोमुखाः कंटकाश्च तदा ॥ ३३ ॥

अर्थः— पवन पण अनुकूल वायू ठे, तथा पक्षिण तेमने प्रदक्षिणा करे ठे, वृद्धो पण नमे ठे, अने कांटाळ पण नीचां मुखवाला थाय ठे. तथा,

आरक्तपल्लवोऽशो, कपादपः स्मेरकुसुमगंधाढ्यः ॥

प्रकृतस्तुतिरिवमधुकर, विरुतैर्विलसत्युपरि तस्य ॥ ३४ ॥

अर्थः— लाल पत्रोवाळुं, तथा प्रफुल्लितथएलां पुष्पोना सुगंधवाळुं, अने जमराजना शब्दोथी जाणे स्तुति करतुं एवुं अशोकवृद्ध प्रभुनापर विलसी रहे ठे. तथा,

षडपि समकालमृतवो,, जगवंतं ते तदोपतिष्ठंते ॥

स्मरसाहायककरणे, प्रायश्चित्तग्रहीतुमिव ॥ ३५ ॥

अर्थः— वल्ली ते वखते ढए ऋतुजं एकी वखतें, कामदेवने साहाय करवाथी जाणे प्रायश्चित्त लेवामाटेज होय नहीं, तेम प्रभुनी पासे आवे ठे. तथा,

अस्य पुरस्तान्निनदन्, विजृंभते दुंदुभिर्नजसि तारं ॥

कुर्वाणो निर्वाण, प्रयाणकल्याणमिव सद्यः ॥ ३६ ॥

अर्थः— जाणे मोक्षप्रयाणतुं कल्याणक करतो होय नहीं, तेम तेमनी करतो एवो मनोहर दुंदुभि आकाशमां तुरत प्रगट थाय ठे.

प चेज्जियार्थाः, क्षणान्मनोऽङ्गीभवन्ति तदुपांते ॥

कोवा न गुणोत्कर्ष, सविधौ महतामवाप्नोति ॥ ३७ ॥

— तेमनी पासे पांचे इंद्रियोना अर्थों क्षणवारमां मनोहर थाय-केमके मोटानी समीपें कोण गुणोत्कर्षने पामतुं नथी? तथा,

अस्य नखारोमाणि च, वर्धिष्णून्यपि नहि प्रवर्धते ॥

जवशतसंचितकर्म, वेदं दृष्ट्वैव जीतानि ॥ ३८ ॥

अर्थः—

संचित करेखां कर्मोनी वेद जोशने जाणे डरे-

लांज होय नहीं, तेम वधवानां खजाववालां पण तेमनां नख अने रोम वृद्धि पामतां नथी. तथा,

शमयन्ति तदभ्यर्णे, रजांसि गंधजलवृष्टिर्निर्देवाः ॥

उन्निजकुसुमवृष्टिञ्चि, रशेषतः सुरन्नयन्ति जुवं ॥ ३९ ॥

अर्थः— वली तेनी पासें देवो सुगंधि जलनी वृष्टिथी धूलने शांत करे-
ठे, तथा प्रफुल्लित एवां पुष्पोनी वृष्टिथी पृथ्वीने पण सुगंधित करे ठे. तथा,

वत्रत्रयीपवित्रा, विजोरुपरि नक्तितस्त्रिदशराजैः ॥

गंगाश्रोतस्त्रितयी, व धार्यते मंडलीकृत्य ॥ ४० ॥

अर्थः— वली प्रभुपर इंद्रो नक्तिथी पवित्र एवां त्रण वत्रो, गंगा नदी-
ना त्रण ऊरा सरखां मंडलरूप करीने धरे ठे. तथा,

अयमेकएव नः प्रभु, रित्याख्यातुं विडौजसोन्नमितः ॥

अंगुलिदंडवोच्चै, श्रकास्ति रत्नध्वजस्तत्य ॥ ४१ ॥

अर्थः— आज एक आपणा प्रभु ठे, एवुं कहेवामाटे इंद्रें जाणे अंगु-
लिदंड उंचो कयों होय नहीं, तेम प्रभुनो रत्नध्वज शोजे ठे. तथा,

अस्य शरदिंडदीधिति, चारूणि च चामराणि धूयन्ते ॥

वदनारविंदसंपा, ति राजदंसभ्रमं दधति ॥ ४२ ॥

अर्थः— वली मुखरूपी कमलपर पतन करता एवा राजदंसना भ्रमने
धारण करतां, अने शरद् कृतुना चंद्रनी कांतिसरखां मनोहर एवां चाम-
रो प्रभुपर बीजाय ठे. तथा,

प्राकारास्त्रयउच्चै, विन्नांति समवसरणस्थितस्यास्य ॥

कृतविग्रहाणि सम्यक्, चारित्रज्ञानदर्शनानीव ॥ ४३ ॥

अर्थः— शरीरधारी एवां सम्यग्ज्ञान, दर्शन अने चारित्रोज जाणे
होय नहीं, एवा समवसरणमां रहेला आ प्रभुना त्रण गढो उंचे प्रका-
रें शोजे ठे. तथा,

चतुराशावर्त्तिजनान्, युगपदिवानुग्रहीतुकामस्य ॥

चत्वारि न्वन्ति मुखा, न्यंगानि च धर्ममुपदिशतः ॥ ४४ ॥

अर्थः— चारे दिशाळमां रहेला मनुष्योने एकी वखतेज जाणे अनुग्र-

હ કરવાની ઇચ્છાવાળા હોય નહીં, તેમ, ધર્મોપદેશ વચ્ચે પ્રજ્ઞાનાં ચાર મુખ અને શરીરો થાય છે, તથા,

અન્નિવંધમાનપાદઃ, સુરાસુરનરોરગૈસ્તદા જગવાન્ ॥

સિંહાસનમધિતિષ્ઠતિ, નાસ્વાનિવ પૂર્વગિરિશૃંગં ॥ ૪૫ ॥

અર્થઃ— વલી તે વચ્ચે સુર, અસુર, નર અને જીવનપતિઝંથી વંદાયેલા છે ચરણો જેના એવા જગવાન્, સૂર્ય જેમ પૂર્વાચલના શિખરપર તેમ સિંહાસનપ્રત્યે રહે છે. તથા,

તેજઃ પુંજપ્રસર, પ્રકાશિતાશેષદિક્રમસ્ય તદા ॥

ત્રૈલોક્યચક્રવર્ત્તિ, ત્વચિહ્નમગ્રે જવતિ ચક્રં ॥ ૪૬ ॥

અર્થઃ— તેજના સમૂહના વિસ્તારથી પ્રકાશિત કરેલ છે, સઘલી દિશાઝંનો સમૂહ જેણે એવું ચક્ર, પ્રજ્ઞાની પાસે તે વચ્ચે, ત્રણે લોકના ચક્રવર્ત્તિપણાનાં ચિહ્નરૂપ થાય છે. તથા,

જીવનપતિવિમાનપતિ, જ્યોતિઃપતિવાનવ્યંતરાઃ સવિધે ॥

તિષ્ઠંતિ સમવસરણે, જઘન્યતઃ કોટિપરિમાણાઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થઃ— જઘન્યથી એક કોટ જીવનપતિ, વૈમાનિક, જ્યોતિષિ અને વાનવ્યંતર દેવો પ્રજ્ઞાના સમવસરણમાં રહે છે.

હવે વીજા કેવલીઝંનું સ્વરૂપ કહે છે.

તીર્થંકરનામસંજ્ઞં, ન યસ્યકર્માસ્તિ સોઽપિ યોગવલાત્ ॥

ઉત્પન્નકેવલઃ સન્, સત્યાયુપિ વોધયત્યુર્વા ॥ ૪૮ ॥

અર્થઃ— જેને તીર્થંકર નામકર્મ નથી, તે પણ યોગવલથી કેવલી થઈને આયુષ્ય હોતે ઠતે પૃથ્વીપ્રત્યે વોધ થાયે છે.

મંપન્નકેવલજ્ઞા, ન દર્શનોઽતર્મુદૂર્ત્તશોપાયુઃ ॥

અર્દ્ધતિ યોગી ધ્યાનં, તૃતીયમપિ કર્તુમચિરેણ ॥ ૪૯ ॥

અર્થઃ— પ્રાપ્ત થયેલ છે, કેવલજ્ઞાન થને કેવલદર્શન જેને, અને અંતર્મુદૂર્ત્ત છે ચાકી આયુષ્ય જેનું એવા યોગી તુરત,

આયુઃકર્મમકાઢા, દધિકાનિ મ્યુર્યદાન્યકર્માણિ ॥

તન્મામ્યાય નદોપ, ક્રમેન યોગી મમુદ્ધવાનં ॥ ૫૦ ॥

अर्थः— आयुःकर्मना योगशी कदाच वीजां अधिक कर्मो होय, तेजने शमाववामाटे योगीयें समुद्धात करवुं. तथा,

दंमकपाटे मंथा, नकं च समयत्रयेण निर्माय ॥

तुर्ये समये लोकं, निःशेषं पूरयेद् योगी ॥ ५१ ॥

अर्थः— योगी त्रण समयमां, दंड, कपाट, अने मंथानक करीने चोथे समये सघला लोकने पूरे. तथा,

समयैस्ततश्चतुर्भि, निर्वर्तिते लोकपूरणादस्मात् ॥

विहितायुःसमकर्मा, ध्यानी प्रतिलोममार्गेण ॥ ५२ ॥

अर्थः— एवी रीतें चार समये करीने लोकपूरणशी निवृत्त थयावाद, आयुष्यसम कर्मने करीने प्रतिलोममार्गशी ध्यानी थाय ठे. तथा,

श्रीमानचिंत्यवीर्यः, शरीरयोगेऽथ वादरे स्थित्वा ॥

अचिरादेव हि निरुण, हि वादरौ वाङ्मनसयोगौ ॥ ५३ ॥

अर्थः— अचिंत्यवीर्यवालो तथा शोचायुक्त थइने, वादर एवा शरीर-योगमां रहीने, तुरतज वादर एवा मनवचनना योगने रोकेठे. तथा,

सूक्ष्मेण काययोगे, न काययोगं सवादरं रुध्यात् ॥

तस्मिन्ननिरुधे सति, शक्योरोद्धुं न सूक्ष्मतनुयोगः ५४ ॥

अर्थः— सूक्ष्म एवा काययोगें करीने वादर काययोगने रुंधे, ते रुंध्या-विना सूक्ष्मकाययोग रोधी शकातो नथी. तथा,

वचनमनोयोगयुगं, सूक्ष्मं निरुणहि सूक्ष्मतनुयोगात् ॥

विदधाति ततो ध्यानं, सूक्ष्मक्रियमसूक्ष्मतनुयोगं ॥ ५५ ॥

अर्थः— सूक्ष्म कायना योगशी सूक्ष्म एवा मन वचनना योगने रोके ठे; तथा पठी सूक्ष्मक्रियावाहुं, अने असूक्ष्म शरीरना योगवाहुं ध्यान थरे ठे. तथा,

तदनंतरं समुत्प, न्नक्रियमाविर्जवेदयोगस्य ॥

अस्यांते ह्नीयंते, त्वघातिकर्माणि चत्वारि ॥ ५६ ॥

अर्थः— ते वार पठी योगनुं समुत्पन्नक्रिय प्रगट थायठे, अने तेने अं-ते चार अघातिकर्मोनो ह्नाय थाय ठे. तथा,

लघुवर्णपंचकोजिरण, तुल्यकालमवाप्य शैलेशीं ॥

क्षपयति युगपत्परितो, वेद्यायुर्नामगोत्राणि ॥ ५७ ॥

अर्थः— पांच लघु अक्षर बोलाय तेढला कालमां शैलेशीने (मेरुसर-
खा स्थिरपणाने) पामीने एकी वखते सर्व बाजुथी वेद्य एवां आयु, नाम
अने गोत्र कर्मोनो ते क्षय करे ठे. तथा,

औदारिकतैजस का, मणानि संसारमूलकरणानि ॥

हित्वेह ऋजुश्रेण्या, समयेनैकेन याति लोकांतं ॥ ५८ ॥

अर्थः— संसारनां मूलनां कारणरूप एवां औदारिक, तैजस अने का-
र्मणोने अहीं तजीने ऋजुश्रेणिना एक समयमां ते लोकांतप्रत्ये जाय ठे.

नोर्ध्वमुपग्रहविरहा, दधोपि वा नैव गौरवाच्चावात् ॥

योगप्रयोगविगमात्, न तिर्यगपि तस्य गतिरस्ति ॥ ५९ ॥

अर्थः— उपग्रहना अच्चावथी तेनी उर्ध्वगति होती नथी, अथवा गौ-
रवपणाना अच्चावथी अधोगति पण तेनी होती नथी, तेम योगप्रयोगना
नाशथी तेनी तिर्गति पण होती नथी.

लाघवयोगाधूमव, दलाबुफलवच्च संगविरहेण ॥

बंधनविरहादेरं, डवच्च सिद्धस्य गतिरूर्ध्वं ॥ ६० ॥

अर्थः— लाघवपणाना योगथी धूमनी पेठे, तथा संगना अच्चावथी, त-
था बंधनना अच्चावथी एरंडनी पेठे सिद्धनी उर्ध्वगति थाय ठे. तथा,

सादिकमनंतमनुपम, मव्याबाधं स्वच्चावजं सौख्यं ॥

प्राप्तः सकेवलज्ञा, न दर्शनोमोदते मुक्तः ॥ ५१ ॥

अर्थः— पठी मुक्त थयो थको केवलज्ञान अने केवलदर्शन पामीने सा-
दि अनंत अनुपम, बाधारहित एवं स्वाच्चाविक सुख ते पामे ठे.

एवी रीतं परमार्हतश्रीकुमारपाल राजाथी सेवायेला आचार्य महारा-
जश्रीद्वेमचंद्रजीयें वनावेला अथ्यात्मोपनिषद् नामना, तथा थयेल ठे,
पट्टबंध जेनो एवा, श्रीयोगशास्त्रमां पोतेंज करेखुं अग्यारमा प्रकाशनुं वि-
वरण ममाम थयुं. श्रीगन्तु.

श्रीजिनाय नमः ॥

छादशः प्रकाशः प्रारज्यते.

श्रुतसिंधोर्युरुमुखतो, यदधिगतं तदिह दर्शितं सम्यक् ॥

अनुजवसिधमिदानीं, प्रकाश्यते तत्त्वमिदममलं ॥ १ ॥

अर्थः— सिद्धांतरूपी समुद्रमांथी, अने गुरुनां मुखथकी, जे कंइ में जाणुं हतुं, ते अहीं सारी रीतें देखाड्युं. हवे अनुजवथी सिद्ध एवुं निर्मल तत्व हुं प्रकाशुं हुं.

इहविक्षिप्तं याता, यातं श्लिष्टं तथा सुलीनं च ॥

चेतश्चतुःप्रकारं, तज्ज्ञचमत्कारकारि भवेत् ॥ २ ॥

अर्थः— अहीं योगाज्यासमां विक्षिप्त, यातायात, श्लिष्ट, अने सुलीन एवुं चार प्रकारनुं चित्त, तेना जाणनाराउने चमत्कार करनारुं थाय.

विक्षिप्तं चलमिष्टं, यातायातं च किमपि सानंदं ॥

प्रथमाज्यासे द्वयमपि, विकल्पविषयग्रहं तत्स्यात् ॥ ३ ॥

अर्थः— कंइक आनंदसहित विक्षिप्त एटले चल, अने यातायात, ए वन्ने विकल्पोनां विषयवालां चित्तो प्रथमना योगाज्यासमां थाय. तथा,

श्लिष्टं स्थिरसानंदं, सुलीनमतिनिश्चलं परानंदं ॥

तन्मात्रकविषयग्रह, मुजयमपि बुधैस्तदाम्नातं ॥ ४ ॥

अर्थः— स्थिर तथा आनंद सहित एवुं श्लिष्ट चित्त, अने अत्यंत निश्चल तथा परम आनंदरूप सुलीन चित्त होय, अने ते वन्ने तन्मय विषयोने ग्रहण करनारा पंडितोए कहेलां ठे. तथा,

एवं क्रमशोऽज्यासा, वेशाध्यानं नजेन्निरालंबं ॥

समरसजावं यातः, परमानंदं ततोऽनुभवेत् ॥ ५ ॥

अर्थः— एवी रीतें अनुक्रमें अज्यासना आवेशथी निरालंबन एवा ध्यानने नजे, अने समता रसना जावने प्राप्त थयो थको परम आनंदने अनुभवे.

बाह्यात्मानमपास्य, प्रसक्तिजाजांतरात्मना योगी ॥

सततं परमात्मानं, विचिंतयेत्तन्मयत्वाय ॥ ६ ॥

અર્થ:— વાહ્ય આત્માને તજીને, પ્રસક્તજાવથી અંતરાત્માયેં કરીને યોગી હમેશાં તન્મયપણામાટે પરમાત્માને ચિંતવે.

હવે વે આર્યાર્જિયેં કરીને વહિરાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે.

આત્મધિયા સમુપાત્તઃ, કાયાદિઃ કીર્ત્યતેઽત્ર વહિરાત્મા ॥

કાયાદેઃ સમધિષ્ઠા, યકો નવત્યંતરાત્મા તુ ॥ ૭ ॥

અર્થ:— આત્મબુદ્ધિથી ગ્રહણ કરેલો જે કાયાદિક તે વહિરાત્મા કહેવાય, અને કાયાદિકપ્રત્યે અધિષ્ઠાયક અંતરાત્મા કહેવાય. તથા,

ચિદ્રૂપાનંદમયો, નિઃશેષોપાધિવર્જિતઃ શુદ્ધઃ ॥

અત્યક્તોઽનંતગુણઃ, પરમાત્મા કીર્તિતસ્તજ્જૈઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ:— ચિદ્રૂપ તથા આનંદમય, અને સઘલી ઉપાધિર્હી રહિત, શુદ્ધ, દૃષ્ટિને અગોચર, અને અનંત ગુણમય એવો પરમાત્મા તેના જાણકારોએ કહેલો છે,

પૃથગાત્માનં કાયા, તૃપ્યક્ ચ વિદ્યાત્સદાત્મનઃ કાયં ॥

ઉત્તયોર્નેદજ્ઞાતા, ડત્મનિશ્ચયેન સ્વલેદ્ યોગી ॥ ૯ ॥

અર્થ:— કાયાથી આત્માને, અને આત્માથી કાયાને યોગી પૃથક્ જાણે, અને એવી રીતેં વહેને જાણીને યોગી આત્મનિશ્ચયેં કરીને અટકે.

અંતઃપિહિતજ્યોતિઃ, સંતુપ્યત્યાત્મનોઽન્યતોમૂઢઃ ॥

તુપ્યત્યાત્મન્યેવ દિ, વહિર્નિર્વૃત્તભ્રમોયોગી ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:— અંદર આત્માદિત થાણ છે જ્યોતિ જેનું એવો મૂઢ, આત્માથી પરજાવમાં સંતુષ્ટ થાય છે, અને યોગી છે તે વહિરાત્મામાંથી ભ્રમને તજીને અંતરાત્મામાંજ સંતુષ્ટ થાય છે. તથા,

પુંમામયત્તલ્લભ્યં, જ્ઞાનવતામન્યયં પદં નૂનં ॥

ચદ્યાત્મન્યાત્મજ્ઞા, નમાત્રમેતે સમીક્ષિતે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:— જ્યારે યોગીનું આત્માનેવિષે આત્મજ્ઞાનમાત્રને ડહે છે, ત્યારે તે જ્ઞાની પુરુષોને ચલવિના પ્રાપ્ત થાય, તેવું મરગર મોક્ષપદ મક્ષેત્રે.

અયતે નૃવર્ણનાવં, મિદ્ગમ્ય સ્પર્શતાં યત્રા લોહં ॥

અન્યઃચાનાત્યાત્મા, પરમાત્મત્વં તત્રાપ્નોતિ ॥ ૧૨ ॥

अर्थः— जेम सिद्धरसना स्पर्शथी लोखंड, सुवर्णमय चावने पामे ठे, तेम आत्मध्यानथी आत्मा परमात्मपणाने पामे ठे, तथा,

जन्मांतरसंस्कारा, त्वयमेव किल प्रकाशते तत्वं ॥

सुप्तोत्थितस्य पूर्वं, प्रत्ययवन्निरुपदेशमपि ॥ १३ ॥

अर्थः— जन्मांतरना संस्कारथी पोतानी मेलेज तत्व प्रकाशे ठे. जेम उंधीने जेवेलाने पूर्वनुं कार्य सांजले ठे, तेम. तथा,

अथवा गुरुप्रसादा, दिहैव तत्वं समुन्मिपति नृनं ॥

गुरुचरणोपास्तिकृतः, प्रशमजुपः शुद्धचित्तस्य ॥ १४ ॥

अर्थः— अथवा गुरुना चरणनी सेवा करनार. समनार्थन. तथा गुरु चित्तवाला योगीने गुरुना प्रसादथी अर्हीज गुरेगुर तत्व प्रगट पाव ठे,

तत्र प्रथमे तत्व, ज्ञाने संवादको गुरुर्नयति ॥

दर्शयिता त्वपरस्मिन्, गुरुमेव मदा जज्ञेनन्मान ॥ १५ ॥

अर्थः— त्यां संस्कारजन्म एवा प्रथम तत्त्वज्ञानसां पण गुरुना संवादक ठे, अने चीजा अर्ही संवंपि तत्त्वज्ञानने पण गुरुना देवावतारने मे, माटे गुरुने हमेशां सेववा.

यद्वत्सदस्त्रकिरणः, प्रकाशको निश्चितनिमिगमज्ञान ॥

तद्वद्गुरुरत्रनये, दक्षानध्यांतपनितस्य ॥ १६ ॥

अर्थः— जेम पाटा अंधकारसां मल पाण्डाने सूर्य प्रकाशप्रकाश ठे. तेम अज्ञानरूपी अंधकारसां पळेजाने एवा ज्ञानसां गुरु तत्त्वज्ञाने मल ठे.

ततश्च प्राणाया, मप्रजृतिहेतुपरिणामतत्त्वज्ञाने येन ॥

उपदेशं प्राप्य गुरो, रात्माभ्यामे गतिं कुर्वन् ॥ १७ ॥

अर्थः— एही प्राणायास आदिक ज्ञेयज्ञाने त्यागार्थ, योग, कर्मां उपदेश पामीने आत्मअभ्याससां रति करे. तथा,

वचनमनःकायानां, त्वां ज्ञेयं पदेन नर्तयेज्जितं ॥

रसभांडमिवात्मानं, मुनिभूतं ज्ञानं हि ॥ १८ ॥

अर्थः— पढी शांत थइने यत्नें करीने मन; वचन अने कायाना दो-
जने वजें, अने रसजांडनी पेठे हमेशां आत्माने निश्चल धारे. तथा,

औदासीन्यपरायण, वृत्तिः किंचिदपि चिंतयेन्नैव ॥

यत्संकटपाकलितं, चित्तं नासादयेत् स्थैर्यं ॥ १९ ॥

अर्थः— उदासीनपणामां तत्परवृत्तियुक्त थयो थको ते किंचित् प-
ण चिंतवे नहीं, केम के, संकटपें करीने आकुल एवुं चित्त स्थिरता
पामे नहीं. तथा,

यावत् प्रयत्नलेशो, यावत्संकटपकटपना कापि ॥

तावन्न लयस्यापि, प्राप्तिस्तत्त्वस्य का तु कथा ॥ २० ॥

अर्थः— ज्यांसुधि लेशपण प्रयत्न ठे, तथा ज्यांसुधि कोइ पण संकटपनी क-
टपना ठे, त्यांसुधि लयनी पण प्राप्ति थती नथी, त्यारे तत्त्वनी तो वातज शी?

यदिदं तदिति न वक्तुं, साक्षाद् गुरुणापि हंत शक्येत ॥

औदासीन्यपरस्य, प्रकाशते तत्स्वयं तत्त्वं ॥ २१ ॥

अर्थः— औदासीन्यमां तत्पर थयेलाने स्वयमेव (पोतानी मेले) जे त-
त्त्व प्रकाशे ठे, तेने साक्षात् गुरु पण कही शकता नथी. तथा,

एकांतेऽपि पवित्रे, रम्ये देशे सदा सुखासीनः ॥

आचरणाग्रशिखाग्रा, त्रिथिलीनूताखिलावयवः ॥ २२ ॥

रूपं कांतं पश्य, नपि शृण्वन्नपि गिरं कलमनोज्ञां ॥

जिघ्रन्नपि च सुगंधी, न्यपि जुंजानो रसास्वादं ॥ २३ ॥

जावान् पश्यन्नपि मृदू, नवारयन्नपि च चेतसोदृतिं ॥

परिकलितौदासीन्यः, प्रणष्टविषयभ्रमो नित्यं ॥ २४ ॥

बहिरंतश्च समंतात्, चिंताचेष्टापरिच्युतो योगी ॥

तन्मयजावं प्रातः, कलयति नृशमुन्मनीजावं ॥ २५ ॥

॥ चतुर्भिः कलापकं ॥

अर्थः— एकांत अने पवित्र, तथा मनोहर एवा प्रदेशमां पण हमेशां
सुखें रहेतो, अने उत्कृष्ट आचरणोशी आरंभी शिष्याना अग्रनाग पर्यंत

શિથિલ થયેલ છે સઘલા અવયવો જેના એવો. તથા મનોહર રૂપ જોતો અને મનોહર વાણી સાંજલતો, સુગંધોને સુંઘતો, અને રસોના સ્વાદોને જોગવતો, કોમલ જાવોને જોતો, અને ચિત્તની વૃત્તિને, નહીં નિવારણ કરતો પણ, ઉદાસીનતાને ધારણ કરતો, હમેશાં વિષયોના ધ્રમોને નદ્ર કરીને, બહાર અને અંદરની ચિંતા તથા ચેષ્ટાથી દૂર રહીને, તન્મયપણાને પ્રાપ્ત થયો થકો યોગી ઉત્કૃષ્ટ એવા વિરક્તપણાના જાવને અત્યંત ધારણ કરે છે. તથા,

ગૃહ્ણંતિ ગ્રાહ્યાણિ, સ્વાનિ સ્વાનીંઙિયાણિ નો ભ્ય્યાન ॥

ન સ્વલુ પ્રવર્તયેદ્વા, પ્રકાશતે તત્ત્વમચિરેણ ॥ ૭૬ ॥

પોત પોતાની ગ્રાહ્ય વસ્તુઓને ગ્રહણ કરતી મદ્વી ઇંઙિયોને નોની ઝગમગ નહીં, અથવા પ્રવૃત્ત પણ કરાય નહીં, અને તુરંત તત્ત્વ પણ પ્રકાશ કરે નહીં. તથા,

ચેતોઽપિ યત્ર યત્ર, પ્રવર્તતે ના તતસ્તતોદાર્ય ॥

અધિકીભવતિ દિ વારિત, મવારિતં જ્ઞાનિમુપયાનિ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- તેમ ચિત્ત પણ જ્યાં ત્યાં ઝમ્યા કરે છે. તોયે તેમને પણ સારી શકાતું નથી, વારવાથી. અધિક પાય છે, અને નહીં શામકથી સંતોષ પામે છે.

મદમત્તોદિ નાગો. વાર્યમાણોપ્યધિકીભવતિ ચક્ષુઃ ॥

અનિવારિતસ્તુકામાં. દ્વલ્લ્વા શામ્યતિ મનસ્વલ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- મદોન્મત્ત એવા દાષીને વારતાં પળાં પણ તેમ શામિત થાય છે. અને નહીં નિવાર્યાથી. કામને મેલવતે તેમ શાંત થાય છે. ચેર. સ્થિતિ મનની પણ જાણવી.

યદિં યથા યત્ર યતઃ. સ્થિરીભવતિ યૌનિત્કાલં ચેતઃ ॥

તદિં તથા તત્ર તતઃ. કથંચિદપિ ચાલપેદ્યેદ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- જ્યારે, જેમ, ત્યાં લેલી યૌનીનું નદ્ર પણ તેમ સ્થિત થાય ત્યારે, તેમ, ત્યાં અને તેથી કોઈ પણ રીતે ચલાવવાનું પણ નહીં. તથા

અનયા પુત્તયામ્યાસં. વિદ્યાનમગ્નિજોરુમપિ ચેતઃ ॥

અંગુલ્યપ્રસ્થાપિત. મંદુર ચ્ચ ન્યૈવેદ્યમાદ્યપિ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-આ યુક્તિયેં કરીને અન્યાસ કરતા એવા યોગિનું ચલ એવું પણ ચિત્ત, આંગલીના અગ્ર જાગપર સ્થાપન કરેલા દંડની પેઠે સ્થિરતાને પામે છે.

હવે બે આર્યાઝયેં કરીને ઇંદ્રિયોના જયનો વિધિ કહે છે.

નિઃસૃત્યાદૌ દૃષ્ટિઃ, સંલીના યત્ર કુત્રચિત્સ્થાને ॥

તત્રાસાદ્ય સ્થૈર્ય, શનૈઃ શનૈર્વિલયમાપ્નોતિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- પેહેલાં નિકલીને કોઈ પણ જગોયે જ્યાં દૃષ્ટિ લીન થાય છે, ત્યાં સ્થિરતા પામીને ધીરે ધીરે લીન થાય છે.

સર્વત્રાપિ પ્રસૃતા, પ્રત્યગ્નૂતા શનૈઃ શનૈર્દૃષ્ટિઃ ॥

પરતત્વામલમુકુરે, નિરીક્ષતે હ્યાત્મનાત્માનં ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:- સર્વ જગોયે પ્રસરેલી, તથા ધીરે ધીરે પ્રત્યક્ષ થયેલી એવી દૃષ્ટિ ઉત્કૃષ્ટ તત્ત્વરૂપી નિર્મલ આરિસામાં આત્માને જુવે છે.

હવે ત્રણ આર્યાઝયેં કરીને મનને જીતવાનો વિધિ કહે છે.

ઔદાસીન્યનિમગ્નઃ પ્રયત્નપરિવર્જિતઃ સતતમાત્મા ॥

જાવિતપરમાનંદઃ, ક્વચિદપિ ન મનોનિયોજયતિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:- ઉદાસીનતામાં નિમગ્ન થઈને, અને પ્રયત્ન કરીને વર્જિત એવો આત્મા, હમેશાં, જાવિત છે પરમાનંદ જેણે એવો થયો થકો, કશું પણ મનને જોડતો નથી. તથા,

કરણાનિ નાધિતિષ્ઠં, ત્યુપેક્ષિતં ચિત્તમાત્મના જાતુ ॥

ગ્રાહ્યે તતોનિજનિજે, કરણાન્યપિ ન પ્રવર્ત્તે ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-આત્માયેં કરીને ઉપેક્ષિત એવા ચિત્ત પ્રત્યે ઇંદ્રિયો પણ પોતાનું સામર્થ્ય ચલાવી શકતી નથી; અને તેથી પોતપોતાની ગ્રાહ્ય વસ્તુ ઉપર પ્રત્યે ઇંદ્રિયો પણ પ્રવર્ત્તતી નથી. તથા,

નાત્મા પ્રેરયતિ મનો, ન મનઃ પ્રેરયતિ ચર્દિં કરણાનિ ॥

ઉત્તયન્ન્રષ્ટં તર્દિં, સ્વયમેવ વિનાશમાપ્નોતિ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- આત્મા મનને પ્રેરતો નથી અને તેથી રીતેં જ્યારે મન પણ ઇંદ્રિયોને પ્રેરતું નથી, ત્યારે એવી રીતેં ઉત્તયથી ત્રણ થઈને મન પોતાની મેષેજ નાશ પામે છે.

नष्टे मनसि समन्तात्, सकले विलयं च सर्वतोयाते ॥

निष्कलमुदेति तत्त्वं, निर्वातस्थायिदीप इव ॥ ३६ ॥

अर्थः— मन चारे वाजुशी नष्ट होते ठते, तथा सकल तत्व लयने पा-
मते ठते, पवनविना जेम दीपक तेम निष्कल तत्व प्रगट थाय ठे. तथा,
अंगमृष्टत्वनिदानं, स्वेदनमर्दनविवर्जनेनापि ॥

स्निग्धीकरणमतैलं, प्रकाशमानं हि तत्वमिदं ३७॥

अर्थः— स्वेदन मर्दन विना पण अंगने मृष्टपणानां कारणरूप, अने
तेलविना स्निग्ध करनारुं, एवं ते प्रकाशतुं तत्व जाणवुं. तथा.

अमनस्कतया संजा, यमानया नाशिते मनःशल्ये ॥

शिथिलीभवति शरीरं, उत्रमिव स्तब्धतां त्यक्त्वा ॥ ३८ ॥

अर्थः— उत्पन्न थता अमनस्कपणायें करीने मनरूपी शल्य नाश पा-
मते ठते, उत्रनी पेठे स्तब्धपणाने तजीने शरीर शिथिल थाय ठे.

शल्यीचूतस्यांतः, करणस्य क्लेशदायिनः मतनं ॥

अमनस्कतां विनान्यत्, विशल्यकरणौषधं नास्ति ॥ ३९॥

अर्थः— शल्यरूप थयेला, अने हमेशां क्लेश देनारा एका अन्नःकरण
ने शल्यरहित करवाने अमनस्कपणाविना चीजुं औषध नथी. तथा.

कदलीवच्चाविद्या, लोलेंद्रियपत्रला मनःस्कंदा ॥

अमनस्कफले दृष्टे, नश्यति सर्वप्रकारेण ॥ ४० ॥

अर्थः— चपल इंद्रियोरूपी पत्रवाली. तथा मनरूपी मृष्टवाली वेङ्ग-
मान अविद्या (अज्ञानपणुं) अमनस्करूपी फल देवाते ठते. सर्व प्रका-
रें नष्ट थाय ठे. तथा,

अतिचंचलमतिसूक्ष्मं, सुदुर्लभं वेगवत्तया चैनः ॥

अश्रान्तमप्रमादा, दमनस्कशलाकया निध्यान् ॥ ४१ ॥

अर्थः— अति चंचल. तथा अतिसूक्ष्म. अने वेगपरायें वनीने अति
दुर्लभ, एवं चित्त अत्यंत प्रमाद विना अमनस्करूपी शलाकायी नेदी म्कार.

विश्लिष्टमिवप्लुष्टमि, वोढीनमिव प्रलीनमिव कथं ॥

अमनस्कोदयसमये. योगी जानात्यन्तत्कल्पं ॥ ४२ ॥

अर्थः— अमनस्कपणाना उदय वखते योगी ठे ते, कायाने विश्लिष्ट (विखायेलानी) पेठे, नष्टनी पेठे, उडीगयेलानी पेठे, अथवा दीन थयेलानी पेठे असत् कटपनावाली जाणे ठे. तथा,

समदैरिन्द्रियजुजगै, रहिते विमनस्कनवसुधाकुंडे ॥

मग्नोऽनुजवति योगी, परामृतास्वादमसमानं ॥ ४३ ॥

अर्थः— मदोन्मत्त एवा इंद्रियो रूपी सर्पोयें करीने रहित, एवा विमनस्करूपी नवा अमृतकुंडमां मग्न थयेलो योगी, अतुल्य एवा उत्कृष्ट अमृतना खादने अनुजवे ठे. तथा,

रेचकपूरककुंजक, करणान्यासक्रमं विनापि खलु ॥

स्वयमेव नश्यति मरुत्, विमनस्के सत्ययत्नेन ॥ ४४ ॥

अर्थः— रेचक, पूरक, कुंजक करवाना अन्यास विना पण, विमनस्क पणुं होते ठे, यत्नविना वायु पोतानी मेलेज नाश पामे ठे.

चिरमाहितप्रयत्नै, रपि धर्तुं योहि शक्यते नैव ॥

सत्यमनस्के तिष्ठति, स समीरस्तत्क्षणादेव ॥ ४५ ॥

अर्थः— लांवा कालथी धारण करेला प्रयत्नोयें करीने पण जे पवन धारी शकातो नथी, ते पवन तत्क्षणाज अमनस्कपणुं होते ठे स्थिर थाय ठे.

यातेऽन्यासे स्थिरता, मुदयति विमले च निष्कले तत्वे ॥

मुक्त इव ज्ञाति योगी, समूलमुन्मूलितश्वासः ॥ ४६ ॥

अर्थः— अन्यास उदय होते ठे, तथा स्थिरता, मळते ठे, अने निर्मल, तथा निष्कल तत्व होते ठे, मूलथी श्वासने दूर करीने योगी मुक्तनी पेठे शोभे ठे.

यो जाग्रदवस्थायां, स्वस्थः मुक्त इव तिष्ठति लयस्थः ॥

श्वासोद्वागमविहीनः, सदीयते न खलु मुक्तिजुपः ॥ ४७ ॥

अर्थः— वस्ती जे जाग्रत अवस्थामां पण ध्यानमां गता थको सुतेला नी पेठे स्वस्थ ग्दे ठे. अने श्वासोद्वास विनानो थयो थको, मुक्तथी जुदो पडी शकता नथी.

જાગરણસ્વપ્નજુષો, જગતીતલવર્તિનઃ સદા લોકાઃ ॥

તત્ત્વવિદો લયમગ્ના, નો જાગ્રતિ શેરતે નાપિ ॥ ૪૬ ॥

અર્થઃ— જગત્માં રહેલા લોકો હમેશાં જાગતા અને સ્વપ્નવાલા હોય છે, પણ ધ્યાની એવા તત્ત્વને જાણનારા યોગીયો તો જાગતા કે ઝંઘ-તા પણ નથી.

નવતિ ચલુ શૂન્યજાવઃ, સ્વપ્ને વિષયગ્રહશ્ચ જાગરણે ॥

એતદ્દીતીયમતીત્યા, નંદમયમવસ્થિતં તત્ત્વં ॥ ૪૭ ॥

અર્થઃ— સ્વપ્નમાં સ્વપ્નજાગરણ શૂન્ય જાવ થાય છે, અને જાગરણમાં વિષયો-નું ગ્રહણ થાય છે, માટે તે બન્નેને તજવાથી આનંદમય તત્ત્વ થાય છે. તથા,

કર્માણ્યપિ હઃસ્વકૃતે, નિષ્કર્મત્વં સુખાય વિદિતં તુ ॥

ન તતઃ પ્રયતેત કથં, નિઃકર્મત્વે સુલભમોક્તે ॥ ૪૮ ॥

અર્થઃ— કર્મો તો હઃસ્વ માટે છે, અને નિઃકર્મપણું સુખમાટે જણા-યેલું છે, માટે સુલભ છે મોક્ષ જેથી એવા નિઃકર્મપણામાં શામાટે પ્રય-ત્ન ન કરવો ? તથા,

મોક્ષોઽસ્તુ વા માસ્તુ, યદિવા પરમાનંદસ્તુ વેદ્યતે સચલુ ॥

યસ્મિન્નિશ્ચિલસુખાનિ, પ્રતિજ્ઞાસંતે ન કિંચિદિવ ॥ ૪૯ ॥

અર્થઃ—મોક્ષ થાઉં અથવા મા થાઉં, તો પણ પરમાનંદપણું તો સ્વ-સ્વ વેદી શકાય છે, કે જે પરમાનંદપણું હોતે ઠતે વીજાં સઘલાં સુખો તેના કંઈ પણ હિસાવમાં નથી. તથા,

મધુ ન મધુરં નૈતાઃ શીતાસ્તિષ્ઠસ્તુહિનચુતે

રમ્યતમતં નામૈવાસ્થ્યાઃ ફલે તુ સુધા સુધા ॥

તદલમમુના સંરંજેણ પ્રસીદ સખે મનઃ

ફલમવિકલં ત્વચ્યેવૈતત્ પ્રસાદમુપેયુષઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ— વહ્ની તેના સુખ આગલ મધ મધુરં નથી, તેમ ચંડ્રની કાંતિ પણ શીતલ નથી, અમૃત તો નિષ્ફલ છે, અને સુધા પણ ફોકટ છે, મા-ટે હે મિત્ર ! વીજા ચલથી સર્યુ, પણ આ પરમાનંદના અતુલ્ય ફલને પા-મીને તેમાં મન જગાડ ? વહ્ની,

सत्ये तस्मिन्नरतिरतिदं गृह्यते वस्तु दूरा
दप्यासन्नेप्यसति तु मनस्याप्यते नैव किञ्चित् ॥

पुंसामित्यप्यवगतवतामुन्मनीजावहेता

विद्धा बाढं न जवति कथं सद्गुरूपासनायां ॥ ५३ ॥

अर्थः— ते मन होते ठते अरति अने रतिने देनारी वस्तु दू-
रथी ग्रहण कराय ठे, अने तेम नजदीक नहीं होते ठते, तेमां किञ्चित्
पण प्राप्त करातुं नथी, एवी रीतें जाणता एवा पुरुषोनी पण इहा उन्म-
नी जावना हेतुरूप एवी सङ्गुनी उपासनामां अत्यंत रीतें केम प्रवर्त-
ती नथी ? तथा,

तांस्तानापरमेश्वरादपिपरान् जावैः प्रसादं नयं
स्तैस्तैस्तत्तुपायमूढजगवन्नात्मन् किमायास्यसि ॥

दंतात्मानमपि प्रसादय मनाग्येनासतांसंपदः ॥

साम्राज्यं परमेपि तेजसि तव प्राज्यं समुज्जृजते ॥ ५४ ॥

अर्थः— हे उपायमूढ एवा आत्मा, परमेश्वरथी अन्य एवाउने ते ते
जावोयें करीने प्रसादप्रत्ये लावतो थको फोकट तुं शामाटे प्रयासमां पडे
ठे ? पण फक्त तारा आत्मानेज तुं परमानंदमां लाव्य के जेथी उत्कृष्ट
तेज होते ठते तने परम साम्राज्यनी संपदा मळे.

या शास्त्रात्सुगुरोर्मुखादनुजवाच्चाङ्गायि किञ्चित्क्वचित्
योगस्योपनिषद् विवेकिपरिपच्चेतश्चमत्कारिणी ॥

श्रीचौलुक्यकुमारपालनृपते रत्यर्थमन्यर्थना

दाचार्येण निवेपिता पथि गिरां श्रीदेमचंडेण सा ॥ ५५ ॥

अर्थः— विवेकिउनी मनाना चित्तने चमत्कार करनारी, एवी योगनी
उपनिषद्, जे कंठं शास्त्रोथी, सुगुरुना मुखथी, अने अनुभवथी जाणी द-
ती, ते श्री चौलुक्य वंशना कुमारपाल नामना राजानी अन्यंत प्रार्थनाथी
आचार्य महागज श्री देमचंडर्जयि वाणीना मार्गमां मेळी, अर्थात्
या शास्त्र रचीने तेमां प्रकाशित करी.

एवी रीते आ योगशास्त्रं शुद्ध गुजराती जाषांतर जामनगरनिवासी
पंडित श्रावक हीरालाल वि. हंसराजे करेलुं ठे. तेमां प्रमादधी के म-
तिदोषधी जे कंइ विपरीत के उत्सूत्र लखायुं होय, ते “ मित्रामिद्रुक्कडं.”
अने ते सुझ जनोये क्कमा करी सुधारीने वांचवुं. केम के,

गन्तव्यः स्वल्पानं क्वापि, नवत्येव प्रमादतः

हसन्ति दुर्जनास्तत्र, समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥

अर्थः— मार्गे जतां थकां प्राणीने प्रमादधी स्वल्पना तो क्यांक पण
थाय ठे; पण ते बखते दुर्जनोज त्यां हांसी करे ठे, पण सज्जनो तो तेने
सारी रीते उठाडीने वेगो करे ठे.

हवे जापांतरकर्ता समाप्तिमंगल माटे पोतानां गुरु श्रीचारित्रविजयजी*
महाराजनी स्तुति करे ठे.

लब्ध्वायदीयचरणान्बुजतारसारं स्वादब्धताधरितदिव्यसुधासमूहम्
संसारकाननतटेदृष्टतालिनेव पीतो मया प्रवरबोधरसप्रवाहः॥१॥

वंदे मम गुरुं तंच, चारित्रविजयाभिधम्॥

परोपकारिणां धुर्यं, दत्तानंदकदंबकम् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

+ हीनपुण्या न पश्यन्ति, रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् ॥

લાજ્ઞેઽલાજ્ઞફલંચૈવ, લજ્ઞંતે તે નરાધમાઃ ॥ ૧ ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रंथः, गुरु श्रीमचारित्रविजयसुप्रसादात् ॥

* मुनिराज श्रीआत्मारामजी महाराजनां हाल मुख्यशिष्य श्रीचारित्रविजयजी
छे, अने तेओ हाल मेसाणामां चतुर्मास रहेला छे. तेओ ज्ञानधी अने उमरधी गीतार्थ सरस्वा
छे; तथा महा शांतस्वभावी अने उत्तम चारित्र पालनारा छे. तेओ थोडा वर्ष अगाड
जामनगर चतुर्मास करवा आवेल हुता; तेमनी पासे में (भापांतर कर्ता हीरालाले)
संस्कृत भाषानो अभ्यास कर्यो हतो; माटे ते भाषानुं, तथा जैनशास्त्रोनुं ज्ञान धवामां
मारापर तेमनो मोटो उपकारछे. तेममहाराज श्रीहंसविजयजी तथा कान्तिविजयजी
आदिकनो पण ते संबंधमां मारापर उपकार धयेलो छे. + पादाद्याक्षरैर्भाषांतरकर्तु-
र्नामसूचकोऽयंश्लोकः

अथ जामनगरनिवासि हंसराजात्मजपंडित श्रावक हीरालाल-
विरचितं चत्तामरपादपूतीरुपं श्री विजयानंदस्तोत्रम् ।

वसंततिलकावृत्तम् ।

नत्वाजिनंजनितजंतुमहोपकारं, वंदेमुनिंमुनिवरार्चितपादपद्मम् ॥
आनंदपूर्वविजयाग्निधमत्रञ्जुमा, बालंबनंजवजलेपततांजनानाम् ॥ १ ॥
तीर्थकराननसुधांशुसमुद्भसंतीं, वाणीसुधारसयुतांहिमुदापिवंतम् ॥
वाचंयमंविदितधर्ममथस्तुवंतं, स्तोष्येकिलाहमपितंप्रथमंजिनैंद्रम् ॥ २ ॥
यस्योपदेशसुविनिर्मलमाद्यमेनं, संक्रांतवर्ण्यगुणगुंफितमुक्तवारं ॥
मुक्त्वान्यशासनशयुंचविनाहिमूर्ख, मन्यःकष्टतिजनःसहसाग्रहीतुम् ॥ ३ ॥
स्याद्वादज्ञंगिन्नरज्ञासुरमस्यबोधं, ज्ञव्यांगिमानसमरालसहस्रपत्रम् ॥
शक्तोज्ज्वामिननुवर्णयितुंकथंयत्, कोवातरीतुमलमंबुनिधिंजुजाज्याम् ॥ ४ ॥
पादप्रचारमपिसंप्रविधार्यधात्र्यां, योलोकवांधवश्वात्रचकारबोधम् ॥
स्त्रीयाश्रितांगिकमलस्ययतोप्यशक्तो, नाज्येतिकिंनिजशिशोःपरिपालनार्थं
जैनैंद्रधर्ममहिमायदमेरिकायां, जज्ञेचहंतकिलतनुतवप्रज्ञावः ॥
श्राम्रडुमेपुसुरजौसुरजिर्यदागा, तच्चारुचूतकलिकानिकरैकहेतु ॥ ६ ॥
तीर्थकरागमकुशेशयराजहंसं, योगींद्रवारवरमानससन्निवासम् ॥
त्वांवीक्ष्यमेनिविडकर्मगतंप्रणाशं, सूर्यांशुजिन्नमिवशार्वरमंधकारम् ॥ ७ ॥
पापाणतुल्यकठिनाश्रपितेमुनींद्र, धर्मोपदेशवचनप्रविधत्तचित्ताः ॥
यास्यंतिमोक्षममलवृद्धगोहिकिनो, मुक्ताफलद्युतिमुपैतिननूदविंदुः ॥ ८ ॥
शास्त्राण्यहंजिनवचोमृतसंजृतानि, दृष्ट्वाघनानिसदयंजवतोदितानि ॥
हृष्टःशिखीवकिमुजोत्तगतोहिहर्षं, पद्माकरेपुजलजानिविकाशज्ञांजि ॥ ९ ॥
मिथ्यात्वतामसजरोग्रनिशाटनाज्ञा, रेरेपरेमुनिवरस्यमहत्त्वमस्य ॥
हंतेहकिंसपदिपश्यतशिष्यवर्गं, भूत्याश्रितंयश्हनात्मसमंकरोति ॥ १० ॥
मिथ्यात्वितोघनतरानपिसंनिरीक्ष्य, व्याकृष्टमेवनमनोममतान्प्रतीह ॥
श्रुत्वावचस्तवधनंन्यपिसंवलोक्य, द्वारंजलंजलनिधेरसितुंकष्टेत् ॥ ११ ॥
सिद्धान्ततोयनिधिपारगतंगताकं, त्वांवीक्ष्यवाङ्महिलयाकिलभूमिजागे ॥
श्रुत्वेननिहितेवकटाक्षमाला, यत्तेसमानमपरंनद्विरूपमस्ति ॥ १२ ॥
दधतिम्यवचस्त्वदीय, वागर्कमेनमपरंदिशछानजंते ॥

षष्ठेऽङ्गिकेरवगणोत्रतदिन्द्रविंशं, यद्भासरेजवतिपाण्डुपलाशकटपम् ॥ १३ ॥
 येकूटवेपमिशतोजगतीहमुग्धान्, व्याधामृगानिवजनान्निजपाशधर्मे ॥
 कर्पतिसंप्रतिमुनीन्द्रविनाजवंतं, कस्तान्निवारयतिसंचरतोयथेष्टं ॥ १४ ॥
 एकांतवादवचनानिपरोदितानि, नाशंगतानिसहसामुनिराजतानि ॥
 स्याद्भादपेशलवचस्तवकिंहुतंनु, किमंदराद्रिशिखरंचक्षितंकदाचित् ॥ १५ ॥
 यत्रान्यदर्शनमताङ्गयुरूपदेशा, हिंसादिदोषकक्षिताःशलजप्रजावं ॥
 लब्धाःप्रलब्धमहिमामहिमानुपेंद्रो, दीपोपरस्त्वमसिनाथजगत्प्रकाशः १६
 चंडद्युतिस्तुजनितातपवारण, स्वंत्वंगिनाममितशांतिकरः प्रबुद्धः ॥
 तेनेवनिर्जयमितीहविधोषयामि, सूर्यातिशायिमहिमासिमुनीन्द्रलोके ॥ १७ ॥
 वाचंयमेशममचित्तचकोरपद्मी, मिथ्यात्वचौरजररूरिर्जयप्रदंवै ॥
 दृष्टामुमोदतवमोददवक्त्ररूपं, विद्योतयज्जगदपूर्वशशांकविंशं ॥ १८ ॥
 जटपंतिनास्तिकमृतेन्वितिकेजगत्यां, कार्यकियन्मुनिवरस्यवचोऽनिरस्य ॥
 दुर्जिह्वाप्यननुमूर्खमृतेवदेतकः, कार्यकियज्जालधरैर्जलजारनम्रैः ॥ १९ ॥
 लग्नंमनोमममुनेहियथातवोक्तौ, नैवंतथान्यवचसीहवसुंधरायां ॥
 रत्नार्थिनांहृदयरत्नगणेष्यथासं, नैवंतुकाचशकलेकिरणकुलेपि ॥ २० ॥
 योजव्यलोकनिकरश्चरणौप्रणौति, मोक्षप्रदौतवमुनीशजवाब्धियानौ ॥
 तस्याथकिंकुगुरुरत्रकदापिलोके, कश्चिन्मनोहरतिनाथजवांतरेपि ॥ २१ ॥
 बोधंविबोधितजगज्ज्ञानजातवृंदं, मौनीन्द्रयष्टिसिसदैवमुदात्वमेव ॥
 अर्कविबोधितजगज्ज्ञानजातवृंदं, प्राच्येवदिग्जनयतिस्फुरदंशुजालं ॥ २२ ॥
 माधुर्यवारविजितामृतवृंदमेनं, जैनावलंविजनचित्तचकोरचंद्रं ॥
 जव्यांगिसेवितविनात्रतवोपदेशं, नान्यःशिवःशिवपदस्यमुनीन्द्रपंथा ॥ २३ ॥
 मिथ्यात्वशास्त्रगजदारणपुंडरीकं, स्याद्भादशास्त्रवरमानसराजहंसं ॥
 एवंविधंतवमुनीशनयोपपन्नं ज्ञानस्वरूपममलंप्रवदंतिसंतः ॥ २४ ॥
 त्वत्तःपरोमुनिवरैरुसदैवलक्ष्मीं, लब्ध्वावृथास्वपुरुषोत्तमतांव्यनक्ति ॥
 ज्ञात्वात्वकिंचनमथेतिविनिश्चितंत्वां, व्यक्तंत्वमेवजगवन्पुरुषोत्तमोसि ॥ २५ ॥
 जैनेन्द्रदर्शनसमुद्रसुधाकराय, सिद्धांतसारकमलत्रमरोपमाय ॥
 अज्ञानसुप्तजनजागरणारुणाय, तुच्यंनमोजिनजवोदधिशोषणाय ॥ २६ ॥
 क्रोधोयधूमनिकरांधितनेत्रयुग्मै, रज्ञानरात्रितिमिराटनमत्तचित्तैः ॥
 मिथ्यात्वघूकनिवहेर्जुविलोकबंधो, स्वप्नांतरेपिनकदाचिदपीक्षितोसि ॥ २७ ॥

श्यामत्ववारपरिणिःकृतजृम्भद, केशोच्चयाक्षिपरिचुं वितशीर्षजागं ॥
 वक्त्रंमुनीशतवजातिसुधोर्मिगौरं, विंवरवेरिवपयोधरपार्श्ववर्ति ॥ १८ ॥
 सिद्धांतसारकक्षितानिहितानितानि, जव्येवचांसिविगतानिहितेप्रसारं ॥
 प्रातर्यथात्रकिरणानिमहत्प्रजाणि, तुंगोदयाद्दिशिरसीवसहस्वरश्मेः ॥ १९ ॥
 तेजस्विर्जिर्ग्रहगणैरिवशिष्यवर्गे, नित्यंमुनीशचरणक्रमसंश्रितैश्च ॥
 श्रृंगंविजातितववेष्टितमत्रवर्ण्य, मुञ्चेस्तटंसुरगिरेरिवशातकौञ्जं ॥ २० ॥
 मन्ये मुनीशपरमोदरगं तवेदं, सिद्धांतपारगवलित्रयमायतं ते ॥
 नन्मारसागरशरावधुतंहिजावि, प्रख्यापयञ्जिजगतःपरमेश्वरत्वम् ॥ २१ ॥
 वाचंयमेनतववाचममोचपुण्यां, श्रुत्वाप्यतस्तपदितीर्थकरत्वजावं ॥
 धर्मज्ञानाद्यदिगंतिचक्रांचनानि, पद्मानितत्रतिबुधाःपरिकल्पयंति ॥ २२ ॥
 तत्प्रांतिनांतामुनीश्वरयोपदेशो, भक्षेपदं नचतथैवपरस्यमयां ॥
 गान्धर्वजान्महत्स्यदिमुत्प्रदात्री, तादृक्कुतो ग्रहगणस्यविकासिनोपि ॥ २३ ॥
 मन्मथोपनिषितागणानरूपो, दाक्षीप्रज्ञतपरमध्वजमंतितो न ॥
 पादोमुनीशततो नवतो जनानां, दृष्टानयंनवतिनोनवदाशितानां ॥ २४ ॥
 भगवन्तजो नित्यो नटकोटिकदपो, दामोदरादिमुग्गं हृदिनाप्यग्रेष्वपि ॥
 त्वंजिह्वोऽपि त्वतो मुनिगजवच्यं, नाक्रामनिक्रमायुगाचक्षयंश्रितंते ॥ २५ ॥
 प्रोक्तविष्णुनिर्गोपिनवोक्तोत्रं, जार्यागजादिगुणकाण्यविवर्धितं न ॥
 वाचंयमेदंविदमस्मिदुर्गोदयोनिं, स्वज्ञापकीर्तनत्वं दामयत्यग्रेष्वपि ॥ २६ ॥
 कुतोदेवविषयविदवलोका, मिथ्यान्विनायकदुर्जगमागंचयश्च ॥
 नेत्रं वदयंति नं हि कदाचित्तेन, तन्नामनामदमनी त्ददियम्यपुंगु ॥ २७ ॥
 स्मरं न त्स्मरं न त्स्मरं न त्स्मरं न त्स्मरं, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ २८ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ २९ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३० ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३१ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३२ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३३ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३४ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३५ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३६ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३७ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३८ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ३९ ॥
 जन्ममर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्यमर्त्य, त्वयांमिमां जनिवदुःखागमदुःखम् ॥ ४० ॥

आनन्ददामतुलजां प्रविलज्य मुक्तिं, सद्यः स्वयं विगतबंधजया जवंति ॥४२॥
 जव्यव्रजो जवति वै जवतोऽजिमुक्तो, वाचंयमेश निखिलं प्रविहाय पापं॥
 साहित्यसाररसने रसनारसज्ञो, यस्तावकं स्तवमिमं मतिमानधीते ॥४३॥
 एवं विधां स्तुतिमिमासनवद्यरूपां, काव्यज्ञचित्तरसदां गुरुजक्तिरभ्यां ॥
 नित्यं जनः पठति यः पुरुषोत्तमं हि, तं मानतुंगमवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥४४॥
 जक्तामरपादपूत्या, विजयानंदसजुरोः ॥

आत्मारामजि दित्यन्या, जिधानस्य मुनीशितुः ॥ ४५ ॥

हीरालालाजिधेनैवं, हंसराजात्मजेन वै ॥

स्तुतिः कृतेयंश्राद्धेन, जामनगरवासिना ॥ ४६ ॥ युग्मम् ॥

इति जामनगर निवासि श्रावकवर्यं हंसराजात्मज पंडित हीरालाल
 विरचिता जक्तामरपादपूत्यात्मका परमगुरुसूरिश्वरश्रीविजयानंदस्या-
 पराजिधानश्रीमदात्मारामजितः स्तुतिः संपूर्णा. गुरुश्रीमच्चारित्रविजय
 सुप्रसादात्.

शुद्धि पत्र.

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	
३ २९ प्रघात	प्रद्योत.	८१ २८ त्यात्	
३ २९ लाकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली	
६ २७ कर्या	कर्यो	९० ८ डुंकारो	
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कवसरे	
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुकंपा	
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	
३१ २५ छडे	छेडे	१२६ २० नित्तिआने	नि
३७ २३ काहुंके	पछी प्रभुए काहुंके,	१६० ४ सकतुं	शक
३९ २८ विचारि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंग
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यार्
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्र
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साध
४९ १४ भदेव	भदेव		(के)
४९ १५ तथा	०	२०२ २३ एवी	एवी
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारप्ताली	भर्त
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ थी	थी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सावध	साव
५६ ४ भरते	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधि
५७ २० एक	एक दहाटो	२५३ १३ भंने गामाउ	०
५९ २६ रत्नत्रय	रत्नत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेभोए
६६ १२ तेम	तेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घाई
७२ ७ दहामुं	०	३०० १७ मंभुय	मंभुय
७३ २ वरे मंगर	दंभमंगर	३३६ १० मणअणि	मणअणि
७८ १७ तेअ	(मंगर)	३३८ ८ दहतां	दहतां
७९ १८ मंगरमंगर	मंगरमंगर	३४७ ६ लजेअंगो	लजेअंग
७९ १८ तेअमंगर	तेअमंगर	४४३ १२ मंग	मंग

